Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΗ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ ΛΘ', Μ' ΚΑΙ ΜΑ' 1899—1902

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Ἐν τῷ Πέραν, Ὁδῷ Τοπτσιλάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ
Ἐν τῷ Πέραν, Ὁδῷ Κιουτσοὺκ Χενδέκ, ἀριθ. 29, 31.

1904

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΗ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ ΛΘ', Μ' ΚΑΙ ΜΑ' 1899—1902

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Ἐν τῷ Πέραν, Ὁδῷ Τοπτσιλάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ
Ἐν τῷ Πέραν, Ὁδῷ Κιουτσοὺκ Χενδέκ, ἀριθ. 29, 31.

1904

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΗ′ τόμου ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΜΓ′ συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπεία ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν Χριστου Γ. Παντάζιδου, δ. φ. καθηγητοῦ (προέδρου), Αριστ. Δημοπουλου, δικηγόρου (γραμματέως), Σπυρίδωνος Καραγιαννίδου, Ξενοφωντος Σιδεριδου, Δημ. Μανουηλίδου, ἰατροῦ, καὶ Στ. Μανδηλογλου, ἰατροῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ ἰατροῦ Μιχαὴλ Ψαλίδα.

ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΩΩ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α′ τόμῳ τοῦ Περιοδικοῦ

† Σ. Μαυρογενης.
† Κ. Καλλιαδης.
† Θ. Ζ. Ζωγραφος.
† Α. Βαφειαδης
Α. Δαλλαπορτας.
Κ. Δημητρακος.
† Γ. Πιτζιπιος.
Ε. Αποστολιδης.
† Ι. Ζωγραφος.
† Ι. Γεωργαντοπουλος.
Μ. Βλαδος.
† Ηροκλης Βασιαδης.
Γαβριηλ Σοφοκλης.
Σ. Δαλλαπορτας.
† Κωνσταντινος Γρ. Ζαννος.
† Α. Παλαιολογος.
† Στεφανος Καραθεοδωρη.
† Ι. Λιτζικας.
† Π. Α. Ζανος.
† Δημητριος Χ. Μπητζου.
† Ιωαννης Καμιναριδης.
† Ν. Διομηδης.
† Ι. Δ. Αριστοκλης.
Αλεξανδρος Ζωηρος.
Γ. Αθηνογενης.
† Κ. Α. Ξυδιας.
Θ. Α. Κοσουδης.
† Αλεξανδρος Αξελος.
† Μ. Βολονακης.
† Ν. Βεγλερης.
Φ. Δημητρακοπουλος.
† Β. Πυλαδης.
† Παρασκευας Ψωμιαδης.
Κ. Λογαδης.
Ν. Σακοπουλος.
Ι. Π. Σαββεριος.
† Ι. Αποστολιδης.
† Δ. Μηνιακουδης.
Κωνστ. Ζαχαριαδης.
† Γ. Κ. Ισχομαχος.
† Δ. Αντιπας.
† Παναγιωτης Ευθυφρων.
Κωστ. Ν. Φωκας.
† Δημητριος Θ. Γενιδουνιας.

† Κ. Κουνουπιωτης.
† Δ. Ραζης.
Ι. Σαββας.
Α. Καραθεοδωρη.
† Μ. Καλκανης.
† Κ. Βελογιαννης.
† Ι. Καλλεργης.
† Κ. Χ. Πλεσσας.
† Αρισταρχος Βατιμπελας.
† Κ. Καραθεοδωρη.
† Χ'' Γ. Κωνσταντινιδης.
† Ι. Σ. Γαλατης.
Α. Δεπαστας.
Πολυκαρπος (νῦν μητροπολίτης Βάρνης).
† Ι. Φαχρης.
† Δ. Νεοκοσμος.
Αλεξανδρος Ροττιδης.
† Αντωνιος Χαριλαος.
† Βασιλειος Καλλιφρων.
† Κωνσταντινος Φωτιαδης.
Λεωνιδας Ταβελουδης.
Εμμ. Ιωαννιδης.
† Ξ. Ζωγραφος.

† Δ. Καλλιαδης.
Γ. Βυζαντιος.
† Ιωαννης Μπιστακης.
† Λυκουργος Περδικακης.
† Γ. Ναραντζης.
† Α. Νομικος.
† Μιχαηλ Γκιουμουσκερδανης.
Δ. Γ. Αποστολιδης.
Α. Χ. Νομικος.
† Γ. Χρυσοβεργης.
Ε. Γαυμενοπουλος.
Α. Πρεζανης.
† Ι. Αναστασιαδης.
† Α. Ψυχαρης.
Κ. Σταυριδης.
† Α. Βλαστος.
† Δ. Πασπαλλης.
Μ. Διγενης.
† Αλεξανδρος Λασκαρις (εἶτα μητροπολίτης Σισανίου).
† Α. Αγελαστος.
† Α. Ιγγλεσης.
† Α. Κοντοσταυλος.
† Π. Σαλβαγγος.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

('Ο κατάλογος οὗτος ἐκδίδοται ὡς εἶχε τῇ 30ῇ 'Απριλίου 1902).

Α

	Ετος ἐκλογῆς
Αγνιαδης Χαραλάμπης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1899
Ακεστοριδης Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1888
Ακεστοριδης Θεαγένης, χημικός, ἐνταῦθα	1896
Αλεξανδρος Εὐμορφόπουλος, μοναχὸς τῆς Μονῆς Μ. Λαύρας ἐν 'Αγίῳ Ὄρει.	1875
Αμπελιδης Μανουήλ, ἰατρὸς ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα	1888
Ανανιαδης Γεώργιος	1899
Ανδρεαδης 'Οδυσσεύς, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα.	1881
Ανδρονικος, ἱερομόναχος, ἐνταῦθα	1879
Αντιπας 'Ανδρέας, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1899
Αντωνιαδης 'Αλέξανδρος.	1897
Αντωνιαδης Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1893
Απερης Πέτρος, χημικός, ἐνταῦθα	1887
Αποστολιδης 'Αθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
Αποστολιδης Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1874
Αποστολιδης Π., διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς, ἐνταῦθα	1894
Αποστολογλους Σάββας, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1890
Αραβανοπουλος Κ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1899
Αριστάρχης Στ. βέης, Μ. Λογοθέτης τῆς Μ. 'Εκκλησίας καὶ γερουσιαστής, ἐνταῦθα	1862
Αρσενιος, ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως	1901
Αυγουστοπουλος 'Αρ., ἔμπορος	1901
Αυθεντοπουλος Μηνᾶς, καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα.	1889
Ασκητης Θεόδωρος,	1899
Ασπριωτης 'Ιωάννης, καθηγητὴς τοῦ Ζαππείου, ἐνταῦθα	1901

Β

Βαλαβανης 'Ιωακείμ, καθηγητὴς τοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Ζωγραφείου, ἐνταῦθα.	1891
Βαλατζης Βασίλειος	1899
Βαμβακας Χαρίσιος	1898
Βασακοπουλος 'Απόστολος, διδάσκαλος, ἐνταῦθα.	1884
Βεγλερης Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
Βερνουδακης Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1891
Βικελας Δημήτριος, λόγιος, ἐν Παρισίοις	1872

Βλαΐκος Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα 1899
Βολτος Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα 1893
Βοστανης Δημήτριος, ἔμπορος 1887

Γ

Γαβριηλιδης Ἀνανίας, ἰατρός, ἐνταῦθα 1895
Γαλατης Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα 1898
Γελεων Μανουὴλ Ἰω., Μ.Χαρτοφύλαξ τῆς Μ.Ἐκκλησίας, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα 1887
Γενναδιος Θέμελις, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀμβέρσῃ 1888
Γεραρδος Ἀντώνιος Κ., βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα 1891
Γερβασιος, ὁ νῦν μητροπολίτης Καισαρείας 1901
Γερμανος Καβακόπουλος, μητροπολίτης Χαλκηδόνος 1876
Γερμανος Καραβαγγέλης, ὁ νῦν μητροπολίτης Καστορίας 1896
Γεωργιαδης Γ., λογιστής, ἐνταῦθα 1902
Γιαδικιαρογλους Παῦλος, δικηγόρος 1901
Γκιωχας Ἰωάννης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1890

Δ—D

Dallessio J., τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1874
Δελαγραμματικας Ἡρ., ἰατρός, ἐνταῦθα 1899
Δελαγραμματικας Ἰωάννης, ὑπάλληλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ἐνταῦθα . . 1884
Delbœf Regis, καθηγητὴς ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ Λυκείῳ καὶ δημοσιογράφος 1898
Δοδοπουλος Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1895
Δημητρακοπουλος Κωνσταντῖνος, ἐνταῦθα, ... 1899
Δημοπουλος Ἀριστείδης, δικηγόρος, ἐνταῦθα, ... 1901
Δωροθεος Μαμμέλης, μητροπολίτης Νικοπόλεως 1901

Ε

Ελευθεριαδης Γ., ἰατρός 1899
Ελπιδης Γ., γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα 1874
Ενωμοταρχης Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1891
Ευαγγελιδης Ἰωάννης, καθηγητὴς ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ Λυκείῳ 1899
Ευγενιδης Εὐστάθιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1871
Ευσταθιανος Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ, ἐνταῦθα . . 1893
Ευστρατιου Πιττακός, ἐμπορικοῦπάλληλος 1892
Ευελπιδης Δημήτριος, ἰατρός 1901
Ευθυμιος, ἀρχιμανδρίτης, σκευοφύλαξ τοῦ Π. Τάφου 1901

Ζ

Ζαβιτσανος Σπυρίδων, ἰατρός, μέλος τοῦ Ὑγιεινομικοῦ Συμβουλίου, ἐνταῦθα . . 1886
Ζαμαριας Ἀλέξιος, γυμνασιάρχης τοῦ Ζωγραφείου γυμνασίου ἐνταῦθα 1901
Ζαριφης Λεωνίδας Γ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1873

Zépharovitch de L., πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα 1900
Ζερβουδακης Ἰωάννης Α., ἐμποροϋπάλληλος 1887
Ζησης Θεοδόσιος 1899
Ζουμπουλογλος Ἰορδάνης Π. 1898
Ζουπαν Γεώργιος, ἰατρός 1899
Ζωγραφος Γεώργιος Χρ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις 1885
Ζωγραφος Σόλων Χρ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις 1885
Ζωτος Ξενοφῶν, ἰατρός 1899
Ηλιαδης Κ., καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Ἱεροσολύμοις 1895
Ηλιασκος Ἠλίας 1901
Ηλιασκος Ἰωάννης 1899
Ηλιασκος Νικόλαος 1901
Ηλιου Λαΐζος, καθηγητὴς τοῦ Robert Collège, ἐνταῦθα 1895

Θ

Θαλασσινος Μιχαήλ, ἔμπορος 1890
Θεοτοκας Μιχαήλ, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1896

Ι

Ιακωβιδης Ἀρ. 1872
Ιατροπουλος Παντολέων, ὀφθαλμιατρός, ἐνταῦθα 1895
Ισαακιδης Μιλτιάδης 1899
Ιωαννιδης βέης Ἰωάννης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα 1884
Ιωαννιδης Σταῦρος, ἰατρὸς τοῦ Ὑγειονομείου 1898
Ιωαννου Ἀθανάσιος, καθηγητὴς τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, ἐνταῦθα 1894
Ιωνας Βουκόλωφ, ἀρχιμανδρίτης τῆς ῥωσικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα 1902

Κ

Kazanovας Λέων, ἀρχιτέκτων 1899
Kazanovας Σόλων, ἔμπορος, ἐνταῦθα 1897
Καλβοκορεσης Δ., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα 1896
Καλλινικος Κωνσταντῖνος, ἱερεύς 1899
Καλλινικος Φωτιάδης, μητροπολίτης Δέρκων, ἐν Θεραπείοις 1875
Καλλιστος, ἀρχιμανδρίτης 1901
Καμαραδος Θρασύβουλος 1901
Καμερινακης Παῦλος, ... 1901
Καμονδος Σίλβεστρος 1901
Κανελλος Ν., ἔμπορος, ἐνταῦθα 1899
Καραβοκυρος Μιχαήλ, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1879
Καραγιαννιδης Σπυρίδων Σ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα 1898
Καραθεοδωρη Κωνσταντῖνος Στεφ., σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα . . 1867
Καραθεοδωρη Στέφανος Κ., πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας, ἐν Βρυξέλλαις 1867

Καραθεοδωρη Τηλέμαχος Κ., μηχανικός, ἐν Ἀθήναις	1874
Καραπανος Κωνσταντῖνος, βουλευτὴς Ἄρτης, ἐν Ἀθήναις	1862
Καρταντζογλους Λυσίμαχος, γραμματεὺς τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου, ἐνταῦθα	1901
Κελαϊδιτης Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
Κελαϊδιτης Π., ἰατρός, ἐνταῦθα	1887
Κεσσισογλους Θεόδωρος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1896
Κεφαλας Μιχαήλ, καθηγητής, ἐνταῦθα	1886
Κοκκολατος Κλεόβουλος Χρ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
Κολασης Ἐπαμεινώνδας Λ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1898
Κοπασης Ἀνδρέας, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1890
Κουματος Ἀνδρέας, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1882
Κουρουσοπολος Κωνσταντῖνος, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Προξενείῳ	1901
Κρητικος Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
Κυριακιδης Κ., ἔμπορος, ἐν Ῥουμανίᾳ	1901
Κυριλλος, μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως	1901
Κυριτζης Ν., ἰατρός	1899

Λ

Λαγος Χαραλάμπης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901
Λιμαράκης Λεωνίδας, ἰατρός, ἐνταῦθα	1887
Λαζαριδης Θεοδόσιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
Λαυρεντιος, Μ. ἀρχιδιάκονος	1901
Λαυριωτης Γεράσιμος, ἀρχιμανδρίτης, ἐνταῦθα	1901
Λιναρδος Γεώργιος, ἀρχιτέκτων μηχανικός, ἐνταῦθα	1897
Λουβαρης Γεώργιος Θ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1899

Μ

Μαλατακης Λεωνίδας, καθηγητής, ἐνταῦθα	1898
Μαλεας Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
Μαχρωφ Νικόλαος, ἱεροδιάκονος τῆς Ῥωσικῆς Πρεσβείας	1901
Μανουηλιδης Δ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
Μαριανος Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1872
Μαυρογορδατος Ἐλευθέριος, ἐνταῦθα	1876
Μαυρογορδατος Θεόδωρος Α., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
Μεζικης Φράνς, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1895
Μεϊμαριδης Πέτρος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1888
Μελιτοπουλος Παῦλος, διδάσκαλος τῆς Τουρκικῆς ἐν τῷ Ἑλληνογαλλ. Λυκείῳ	1898
Μελισσηνος ἐπίσκοπος Παμφίλου	1899
Μηλιωτης Δημήτριος, ταμίας τραπεζιτικοῦ οἴκου, ἐνταῦθα	1888
Μητρελια Βασ.	1899
Miglievitch Arthur, ἰατρός	1899
Millingen Alex. van, καθηγητὴς ἐν τῷ Ῥοβερτείῳ Γυμνασίῳ, ἐνταῦθα	1882

	Ἔτος ἐκλογῆς
Mizzi Louis, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1887
Μιχαηλ Κλεόβουλος, μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1892
Μιχαηλιδης Σ., δικηγόρος	1899
Μιχαλακοπουλος Ἰωάννης, ἰατρός	1897
Mordtmann Dr A. D., ἰατρός, μέλος τοῦ Ὑγιεινομικοῦ Συμβουλίου, ἐνταῦθα	1871
Μοστρατος Δημήτριος Γ., καθηγητής	1893
Μουρατης Σοφοκλῆς, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1893
Μουσουρος Βασίλειος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, ἐνταῦθα	1888
Μουτσακης Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1892
Μπιστης Ἰωάννης, ὀφθαλμιατρός, ἐνταῦθα	1897
Μυστακιδης Βασίλειος Α., καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1893

Ν

Ναθαναηλ, μητροπολίτης Προύσης	1901
Ναρλης Στέφανος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
Νικολοπουλος Παναγ. Δ., α' γραμματεὺς τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου	1890
Νικολαϊδης Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
Νικολαϊδης Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
Νικολαϊδης Ν., ἰατρός	1901
Νουλης Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898

Ξ

Ξανθοπουλος Κωνστ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1899

Ο

Οικιαδης Γρ. Φατήν, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα	1901
Οικιαδης Μιχαήλ	1902
Οικονομιδης Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1881
Οικονομιδης Δημοσθένης, καθηγητὴς ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐνταῦθα	1890
Ορφανιδης Ἄνθιμος, ἱεροδιάκονος, ἐνταῦθα	1901

Π

Παγανελης Στ., πρόεδρος τοῦ Ἑλλ. προξενικοῦ δικαστηρίου, ἐνταῦθα	1901
Πανάδης Κ., ἰατρός	1898
Πανταζιδης Χρῆστος Γ., καθηγητὴς τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, ἐνταῦθα	1892
Παντερμαλης Ἀλέξανδρος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895
Παντζιρης βέης Ἀλέξανδρος, βοηθὸς διευθυντὴς τῆς Αὐτοκρ. Ὀθ. Τραπέζης, ἐνταῦθα	1882
Παπαγιαννοπουλος Νικήτας, λόγιος, ἐνταῦθα	1887
Παπαδοπουλος Θεοδ. Σ.	1896
Παπαδοπουλος Γρηγ. ἀρχιμανδρίτης, πατρ. ἐπόπτης τῶν σχολῶν Κ/πόλεως	1901
Παπαδοπουλος Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1898

	Έτος ἐκλογῆς
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. Γ., καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα. .	1893
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Π., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1898
ΠΑΠΑΣ Ἰωάννης, διερμηνεὺς τῆς Ἑλλ. Πρεσβείας.	1898
ΠΑΡΙΤΣΗΣ Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1899
ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ Διονύσιος, ἔμποροζ, ἐνταῦθα.	1895
ΠΑΥΛΟΣ ἱερομόναχος, ἐνταῦθα	1899
ΠΑΧΤΙΚΟΣ Γεώργιος Δ., διδάσκαλος τῆς Μουσικῆς, ἐνταῦθα	1895
ΠΑΡΑΣΧΟΣ Θεοφ., τμηματάρχης ἐν τῷ μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν.	1901
PEARS Edwin, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1874
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ Κων., διευθυντὴς τῆς ἑταιρείας τῶν τροχιοδρόμων	1902
PETIT Louis	1897
ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Ἀπόστ., ἰατρός	1897
ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ Νικόλαος, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν, ἐνταῦθα	1890
ΠΙΝΙΑΤΩΡΟΣ Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1884
ΠΙΠΕΡΑΣ Ἀθ., ὑπογραμμ. τῆς Ἱ. Συνόδου Κων/πόλεως.	1901
ΠΡΟΚΟΣ Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895

Ρ

ΡΟΣΣΟΛΑΤΟΣ Γ. Φ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1887

Σ

ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ βέης Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1865
ΣΑΡΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Κ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1894
ΣΓΟΥΡΔΑΙΟΣ Θωμᾶς, ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
ΣΓΟΥΡΙΔΗΣ Νικ. ἐρέντης, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα	1887
ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ Ἰωάννης, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης.	1895
ΣΕΛΗΝΙΑΔΗΣ Μ. διερμηνεὺς τῆς Ἑλλ. Πρεσβείας	1899
ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Ξενοφῶν Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1880
ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Σπυρίδων, ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
ΣΙΝΙΟΣΟΓΛΟΥΣ Σ. Ἀλ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1901
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἀναστάσιος Ι., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1884
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Κωνσταντῖνος Ι., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1895
ΣΙΩΤΗΣ Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1890
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις	1871
ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρίᾳ	1879
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Κωνσταντῖνος, διερμηνεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου, ἐνταῦθα . . .	1885
ΣΤΑΥΡΟΥ Μ.	1899
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Παῦλος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1896
ΣΤΕΡΓΙΟΥ Ἀλέξανδρος, τμηματάρχης ἐν τῇ Διευθύνσει τοῦ Ὀθ. Χρέους	1900
ΣΦΕΤΣΟΣ Ἀριστείδης, πράκτωρ ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, ἐνταῦθα	1887
ΣΦΥΡΑΣ Περικλῆς Κ., βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1893
ΣΩΧΟΣ Λάζαρος, γλύπτης, ἐν Παρισίοις.	1899

Τ

	Έτος ἐκλογῆς
ΤΑΠΤΑΣ Ν., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1899
ΤΟΥΡΓΟΥΤΗΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1892
ΤΡΑΝΤΑΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1896
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1896
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Γρ., δικηγόρος, ἐν Παρισίοις	1900
ΤΡΥΦΙΔΗΣ Δημ., λόγιος, ἐνταῦθα	1901
ΤΣΑΟΥΣΗΣ Γεώργ., ἔμπορος	1901
ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ Π., λόγιος ἐν Σύρῳ.	1901
ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, κοσμημάτοπώλης, ἐνταῦθα	1878
ΤΣΟΠΑΝΟΓΛΟΥΣ Ῥαγκαβῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
ΤΣΟΥΧΛΟΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1898

Φ

ΦΑΤΣΗΣ Γ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1899
ΦΙΛΩΝ Ἐπαμ., γενικὸς πρόξ. τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1901
ΦΛΩΡΑΣ Θεόδωρος Χ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ν. Δ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1876
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Φώτιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1878
ΦΩΤΙΟΣ, μητροπολίτης Κορυτσᾶς	1901

Χ

ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ Χαρίτων, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χρ., καθηγητής, ἱδρυτὴς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἐνταῦθα	1872
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης Κ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1887
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1879
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀχιλλεύς, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1888
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἐνταῦθα . .	1887
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, νῦν μητροπολίτης Δράμας	1901
ΧΩΤΖΗΣ Ἰωάννης ἐφέντης, ἐνταῦθα	1892

Ψ

ΨΑΛΙΔΑΣ Μιχαήλ, ἰατρός, ἐνταῦθα	1890
ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1881

Παρελείφθησαν δ' ἐκ τῆς οἰκείας στήλης

ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων	1888
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Στέφανος Ἀλ., πτυχιοῦχος τῶν πολ. ἐπιστημῶν	1900

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

A

	Ἔτος ἐκλογῆς
Ανθιμος Ζ', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως ἐν Ἀντιγόνῃ	1895
Ανογτσιν Δημ. Νικολάεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας	1884
Αριστάρχης Γρηγόριος, πρώην ἐν Οὐασιγκτῶνι πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας, ἐν Παρισίοις	1879
Ascoli G., καθηγητής, ἐν Μεδιολάνῳ	1886
Auvray Emmanuel, ἱερεύς, μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen	1895

B

Bancroft Georges, πρώην ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς	1872
Bartholdy E. Mendelsshon, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀϊδελβέργης . .	1868
Beaussire Emile, μέλος τοῦ Πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἑταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως	1895
Benndorf Otto, αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1895
Benschoten van James Cooke, καθηγητὴς τοῦ ἐν Middletown Wesleyan πανεπιστημίου, ἐν Ἀμερικῇ.	1885
Beulé E., μέλος τοῦ Πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1868
Βερκωφ Ἀθ. Θεοδωρίδης, διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει βιβλιοθήκης.	1884
Βερναρδακης Δημήτριος, πρώην καθηγητὴς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, ἐν Μυτιλήνῃ	1874
Βερναρδος Χ., ἰατρός, ἐν Σμύρνῃ	1863
Bernhard, πρίγκιψ, διάδοχος τοῦ Sacksen Meiningen.	1888
Βησανης Πανταζῆς, ἐν Τάντᾳ.	1881
Βιττωρης Ι., ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1880
Blanc baron, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας.	1890
Blass Friedrich, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Kiel	1885
Boker, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . .	1862
Bücheler Fr., καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1885
Βογλιωτης Δ., πρώην ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι.	1884
Burnouf Emile, πρώην διευθυντὴς τῆς Ἀθήνησι Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1867
Βογτσινας Ἀλέξανδρος, ἔμπορος, ἐν Ὀδησσῷ	1881
Βογτσινας Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐν Ὀδησσῷ	1881

	Ἔτος ἐκλογῆς
Braun Otto, ἀρχισυντάκτης τῆς ἐν Μονάχῳ ἐφημερίδος Allgemeine Zeitung. .	1886
Bréal Michel, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1885
Brun H. von, καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Μονάχου	1885

Γ—C

Calice (baron de), πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα	1884
Campon, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐν Λονδίνῳ.	1892
Γεωργεβιτσ Βλαδάν, πρώην πρωθυπουργὸς ἐν Σερβίᾳ.	1894
Christ W., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1879
Conze Alex., καθηγητής, γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Αὐτοκρ. Μουσείου .	1885
Constans, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα.	1900
Cox S. S., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. .	1885
Croiset Alfred, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
Croiset Maurice, καθηγητής, ἐν Μονπελλιέ.	1885

Δ—D

Δαμιανος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.	1901
Δηλιγιαννης Θεόδωρος Π., πρώην πρωθυπουργὸς ἐν Ἑλλάδι	1878
Dilthey C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γοτίγγης	1885
Dittenberger V., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης	1885
Duchesne Abbé	1889
Duhn von Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης.	1885
Dumast Baron de, ἐν Nancy.	1870

E

Eckstein, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1878
Eimer Th., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης.	1885
Elliot Charles, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας.	1885
Elliot Sir G. Henry, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐν Βιέννῃ	1872
Engel, γραμματεὺς τοῦ πρωσσικοῦ Κοινοβουλίου, ἐν Βερολίνῳ.	1886
Ερβιτσεανος Κωνσταντῖνος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου . .	1885

Z—G

Gemma Adolfo, διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ Rivista	1880
Gevaert F. A., διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Ὠδείου, ἐν Βρυξέλλαις.	1881
Gidel Ch., διευθυντὴς τοῦ Λυκείου τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, ἐν Παρισίοις. . .	1885
Gildersleeve Basil, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου John Hopkins Βαλτιμόρης	1885

	Έτος ἐκλογῆς
Götz G., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης	1885
Gregory Gaspar René, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου John Hopkins τῆς Βαλτιμόρης	1885
Grigorief B. B., doyen de la Faculté des langues orientales et professeur de l'Histoire de l'Orient à l'Uniàersité de St-Petersbourg	1876
Grosvenor Edwin, καθηγητὴς ἐν Amberst τῆς Ἀμερικῆς	1885
Guillaume, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
Gutschmidt D. H. von, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885

H

Haeghen Ph. van der	1865
Harkavy Albert, μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῆς Πετρουπόλεως	1884
Harris Rendel, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαλτιμόρης	1885
Hasdeu P. B., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
Hatzfeldt V., κόμις, πρῴην ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1880
Helzendorf, καθηγητὴς τοῦ Δικαίου, ἐν Βερολίνῳ	1872
Henzen W., γραμματεὺς τοῦ ἐν Ῥώμῃ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. .	1872
Hense Otto, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φριβούργου	1885
Hertz M., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau	1885
Herzog E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
Herzog Ed., ἐπίσκοπος τῶν παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνῃ	1900
Heuzey Léon, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1874
Heydemann H., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Halle-Wittenberg. . . .	1885
Hiller E., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Halle-Wittenberg	1885
Hilprecht Hermann, καθηγητὴς τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ πανεπιστημίου	1898
Hirchsberg, ὀφθαλμολόγος ἐν Βερολίνῳ	1900
Houssaye Henry, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1879
Hultsch Friedrich, διευθυντὴς τοῦ ἐν Δρέσδῃ γυμνασίου	1886

I

Ignatieff, στρατηγός, πρῴην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσίας, ἐν Πετρουπόλει. .	1865
Ιωακειμ Γ', Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	1878
Ιωαννεσκος Νικόλαος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου	1885

J

Jacquemyns G. Rolin, πρῴην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Βελγίου	1881
Janet Paul, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
Jebb, καθηγητὴς ἐν Γλασκώβῃ	1878
John Sarum, Ἄγγλος ἀρχιεπίσκοπος Σαλισβουρίας	1900

K

	Έτος ἐκλογῆς
Καραθεοδωρη πασσᾶς Ἀλέξανδρος, ἀρχιμεταφράστης τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου	1881
Karajean, γερουσιαστὴς ἐν Βιέννῃ	1872
Keil H., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Halle-Wittemberg	1885
Keculè von Stratonitz, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης	1885
Keudell von, πρῴην ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1871
Κιαμηα πασσᾶς, γενικὸς διοικητὴς Σμύρνης	1884
Kiessling A., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Creifsvald	1885
Kirchhov A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1872
Kirpitschnicoff A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
Κογαλνιτσιανος Μιχαήλ, πρῴην ὑπουργός, ἐν Βουκουρεστίῳ	1885
Köhler V., πρῴην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς . .	1885
Κοντακωφ Νικόδημος, καθηγ. τῶν Ὡρ. Τεχνῶν ἐν τῷ τῆς Ὀδησσοῦ πανεπιστημίῳ	1884
Κοντος Κ. Σ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1874
Kotspubinsky A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ.	1885
Krumbacher K., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.	1885
Künz Iacob, ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνῃ.	1900
Κωσταντινος Ε', πατριάρχης πρῴην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Χάλκῃ.	1897
Κωστης Κ. Ν., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις.	1882

Λ—L

Lange L., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1885
Latyschew Βασίλειος, ὑποδιευθυντὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Πετρουπόλει	1885
Lévêque Charles, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
Liard, διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως, ἐν Γαλλίᾳ	1886
Λιβαδας Θεαγένης, διευθυντὴς τῆς ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐν Βιέννῃ	1874
Liebeck H., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Giessen	1885
Liebmann O., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης.	1885
Lighfoot Right Rev. J. B., Bishof of Durhan Prof. C. T. Newton, C. B. E. A. Freemen George A. Macmillan	1885
Lipsius J. A., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1885
Lister Joseph, καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς, ἐν Λονδίνῳ	1885
Löwenfeld Th., καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου . .	1886
Luchs A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης	1885
Ludolf (comte), πρῴην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας	1872
Lübbert E., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης	1885

M

Macmillan G., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν	1884
Μαρασλης Γρηγόριος, πρῴην δήμαρχος Ὀδησσοῦ	1900

	Ἔτος ἐκλογῆς
Marschall de Bieberstein, πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας, ἐνταῦθα	1900
Maurenbrecher W., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας.	1885
Mezières A., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
Μηνιάτη Μαργαρίτα Ἀλβάνα	1885
Michaelis A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
Michaud Eugen, καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν Βέρνῃ.	1900
Montebello (de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. . .	1885
Morris Joy, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς .	1886
Μουνιφ πασσᾶς, πρώην ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἐνταῦθα	1865
Müller Iwan, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885
Müller J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπεγχάγης	1885

N

Naber, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Leyden	1885
Naville Adrien A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γενεύης	1885
Nauck A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Πετρουπόλεως.	1887
Nelidow A. (de), πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσίας, ἐν Ῥώμῃ.	1883
Νεόφυτος Θ', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ.	1891
Νικόδημος, πρώην πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐν Χάλκῃ.	1897
Νοβακοβιτς Στογιάν, πρώην πρεσβευτὴς τῆς Σερβίας, ἐνταῦθα.	1882
Noreh Edward, καθηγητὴς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Hamilton College.	1885

O

Ουσπενσκης Θεόδωρος, διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα Ῥωσικοῦ Ἰνστιτούτου	1886
Oconor N. P., πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐνταῦθα.	1900

U

Usener H,. καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης.	1885
Ussing, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπεγχάης	1885

Π—P

Pansa A., πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα	1900
Παυλου Ἀλέξιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας.	1886
Perrot Georges, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1875
Pierron Alexis.	1873
Pierson A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀμστερδάμης	1885

	Ἔτος ἐκλογῆς
Pitra J., καρδινάλιος, διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ.	1885
Pomjalowsky, μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐν Πετρουπόλει	1885
Porter Noah, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νέκς Ὑόρκης	1885
Ποτκιανης, πρίγκιψ, Παῦλος Ἀρστένεβιτς	1884
Powell J. M., διευθυντὴς τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι Σμιθσωνείου Ἀκαδημείας	1885
Prandl K. von, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.	1886
Prinz A. von, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1886

P—R

Ραγκαβης Κλέων, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ	1902
Radovitz (de) C., πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας ἐν Μαδρίτῃ.	1883
Rascon (comte de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας.	1881
René Briant, βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν Παρισίοις Ἰατρικῆς Ἀκαδημείας	1876
Ribbeck O., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας	1885
Ribot A., καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Σορβώννῃ	1886
Rigot Ch., συγγραφεὺς διδακτικῶν καὶ φιλολογικῶν βιβλίων, ἐν Παρισίοις . . .	1886
Rivier Alphonse, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν	1881
Ριτσχελιος Φριδερῖκος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας	1872
Rorert C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης	1885
Rohde E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
Rossbach A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας	1885
Rossignol J. P., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1864
Ruelle Ch.-Emile, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἁγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις	1885
Rühl Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καινιγσβέργης	1888
Rümelin G. von, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης.	1886

Σ—S

Σαββας, ἀρχιεπίσκοπος Τβέερ	1888
Σαϊτ πασσᾶς, πρώην μέγας βεζίρης, ἐνταῦθα	1872
Σαϊτ πασσᾶς, πρώην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα.	1887
Sanley (de), μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1871
Sarum John, ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας	1899
Σβενιγοδορσκης Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χαρκοβου . .	1896
Schanz M., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βυρτσβούργης.	1885
Schmidt Bernhard, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φριβούργου	1870
Schmidt Johann, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.	1885
Schmidt Maurice	1871
Schöll F., καθητητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
Schöll R., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1886
Schwabe von L., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης.	1885

	Έτος ἐκλογῆς
Sievers E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας	1886
Sigwart von Ch , καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
Stamford, γερουσιαστὴς ἐν Οὐασιγκτῶνι	1885
Stark B.	1874
Steinthal H.	1864
Στουρτζας, πρίγκιψ Δημήτριος, πρωθυπουργὸς τῆς Ῥουμανίας	1885
Strauss Oscar, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς..	1888
Ssudemund V., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
Susemihl Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Greifswald	1885

T

Thornton Edwand, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας.	1885
Thumb Albert, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Marburg	1897
Thurot Charles, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1873
Tocilescu Gr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
Treitschke von Heinrich, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. . .	1885
Troitxky Jean, καθηγητὴς ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημείᾳ τῆς Πετρουπόλεως. .	1885
Tyler Willian, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου .	1885

V—W

Vacherot, μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Παρισίοις.	1885
Vahlen J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
Vogüé Eugène, μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκηδημείας.	1889
Vogüé comte Melchior de, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1873
Wachsmuth C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας	1885
Weckherlein de πρεσβευτὴς τῆς Ὁλλανδίας, ἐνταῦθα	1901
Wagner W., καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀμβούργου Ἰωαννείου Γυμνασίου.	1874
Wecklein N., γυμνασιάρχης, ἐν Μονάχῳ.	1885
Weil Henri, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1867
Welling James, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου.	1885
Werthern (baron von), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας.	1875
Witte (baron de), μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1876
Wollgreff, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Leyden	1885

Φ—F

Fabri, ἐν Βρέμῃ τῆς Γερμανίας.	1878
Fean Walker, πρώην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
Ferfald Orlando M., καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ Willian ἐν Wiliamstown τῆς Ἀμερικῆς.	1885
Φιλοθεος Βρυέννιος, μητροπολίτης Νικομηδείας.	1884

	Ἔτος ἐκλογῆς
Ficsher K., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀιδελβέργης.	1885
Förster Richard, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας.	1885
Foucart P., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1885
Fouillet Alfred, maitre de conférences ἐν τῷ διδασκαλείῳ τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Παρισίοις.	1886
Fournier Ch., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας.	1878
Fournier Ed., διευθυντὴς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν τῆς Σορβώννης, ἐν Παρισίοις	1886
Φραγκουδης Ἐπαμεινώνδας, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου. . . .	1885

X

Χαμδη βέης, διευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, ἐνταῦθα	1884
Χατζιδακης Γεώργιος Ν., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις.	1894

Ψ

Ψυχαρης Ἰωάννης, καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν, ἐν Παρισίοις	1885

Z

Zambaldi F., καθηγητής, ἐν Βενετίᾳ.	1872
Zeller Ed., πρώην καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἐν Στουτγάρδῃ	1885
Zichy (compte), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας.	1874
Zinoview, πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσίας, ἐνταῦθα.	1900

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

A

	Ἔτος ἐκλογῆς
Αγγελιδης Τηλέμαχος, κτηματίας, ἐν Κέῳ	1863
Αδαμαντιδης Παναγιώτης, σχολάρχης, ἐν Ξάνθῃ	1886
Ανθιμος Ἀλεξούδης, μητροπολίτης Ἀμασείας	1868
Αννινος Χαραλάμπης, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1892
Αριστάρχης Δημήτριος, ἐν Παρισίοις	1875
Arndt Paul, λόγιος, ἐν Μονάχῳ	1889

B

Βεργωτης Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
Berthrand, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ Κλιματολογικῆς Ἑταιρείας	1870
Βλαμης Γεώργιος	1899
Βλαστος Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλίᾳ	1887
Βλαχος Ἄγγελος, πρώην ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἐν Ἀθήναις	1875
Boltz August, καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου τῆς Δαρμστάτης	1888
Βορεαδης Ἀντώνιος, καθηγητής, ἐν Σμύρνῃ	1885
Büchner Ludv. Dr	1896

Γ—C

Caillemer Exupère, καθηγητὴς τῆς ἐν Λουγδούνῳ Νομικῆς Σχολῆς	1870
Cordairo Ταξίαρχος Luciano	1897
Coussemaker Arthur, νομικός, ἐν Αἴῃ	1870
Γερμανος Γρηγορᾶς, ἀρχιμ., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς	1863
Γρηγοριαδης Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμᾳ	1885
Γρηγοριος Καλλίδης, μητροπολίτης Ἡρακλείας	1886
Cullen Dr, ἰατρός	1880

Δ—D

Δαμων Δ., ἰατρός	1894
Derebinsky Ἀλέξιος Νικολάγεβιτς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ	1894
Δεφνερ Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν	1875
Δημιτσας Κ., ἰατρός, ἐν Ἀδριανουπόλει	1871

	Ἔτος ἐκλογῆς
Διαμανταρας Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ	1893
Dihigo Jean, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀβάνης (Κούβας)	1894
Dozon Auguste, πρόξενος τῆς Γαλλίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1872
Δουκας Ἐμμανουήλ, καθηγητής, ἐν Σμύρνῃ	1885

E

Egger Victor, καθηγητὴς τῆς ἐν Nancy Σχολῆς τῶν γραμμάτων	1885
Erödi Béla Dr, διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Γυμνασίου τῆς Φιούμης	1884

Z—G

Gérard Chevalier de Chiari, γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας	1872
Gérhardt W., ἀρχαιολόγος, ἐν Γοτίγγῃ	1873
Cidel Ch. A., λόγιος ἐν Παρισίοις, ancien proviseur du Lycée Condorcet	1868
Goold E., πρώην διευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου	1871
Groutar J. L. de, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου)	1896
Ζωης Λεωνίδας Χ, ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ	1896
Ζωμαριδης Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Λιψίᾳ	1887

F

Flach Johann, ἀρχισυντάκτης τῆς παγκοσμίου Γερμανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἐν Budolfstadt	1885
Freshfield Edwin	1877

H

Harttunc (von Pflungk), καθηγητής, ἐν Τυβίγγῃ	1886
Heidenstamm (Oscar de), λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1873
Ηλιαδης Λ. Α., ἐν Παρισίοις	1873
Hughes, πρώην γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Πρεσβείας	1874

Θ

Θεοδωριδης Κ., ἔμπορος, ἐν Ῥαιδεστῷ	1870

I

Ιακωβος Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
Ιερωνυμος Μυριανθεύς, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Γενεύῃ	1872
Ιωαννιδης Ἐμμανουήλ, λόγιος, ἐν Ἀμοργῷ	1861

Κ

	Ἔτος ἐκλογῆς
Καραθεοδωρη Στέφ. Κ., γραμματεὺς τῆς Ὀθ. Πρεσβείας, ἐν Πετρουπόλει . .	1863
Κεπεζης Μιχ. Σ., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βέρνης	1901
Κοσμιδης Κυριακός, ἔμπορος, ἐν Πτολεμαΐδι.	1873
Kumberbatch Henri, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Ἀγκύρᾳ	1893
Κρασνοσελτσγεφ, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίῳ.	1891
Kraet Emil, καθηγητής, ἐν Τυβίγγῃ	1886
Κρητικιδης Ἐμμανουήλ	1870
Κυριακιδης Ἐπαμεινώνδας Θ., ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις.	1898
Κωνσταντινιδης Μακεδὼν Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικ. Βιβλιοθήκης. . .	1876
Κωνσταντινιδης Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1885

Λ—L

Λαζαρας Παναγιώτης, ἰατρός, ἐν Κερκύρᾳ.	1871
Λαμπακης Γεώργιος, διευθυντὴς τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου, ἐν Ἀθήναις	1874
Λαμπριδης Ἰωάννης, ἰατρός, ἐν Ἰωαννίνοις	1874
Λαμπουσιαδης Γεώργιος, σχολάρχης, ἐν Σουφλίῳ.	1891
Λεβετιεφ Ἀμφιανός, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χαρκόβου.	1891
Λεβιδης Νικόλαος, Δ., ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις . .	1872
Leonardi Giovanni, φαρμακοποιός, ἐν Ἀγκύρᾳ.	1871
Lerch P. J., γραμματεὺς τῆς ἐν Πετρουπόλει Αὐτ. Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας .	1876
Leupol ἐν Nancy	1871
Lluch Antonio Rubio y, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαρκελώνης . .	1882
Λουπερσοβσκης Πέτρος Ἰβάνοβιτς, καθηγητὴς ἐν τῇ ἱστορικοφιλολογικῇ Σχολῇ τοῦ Niezin	1884
Λυκουδης Ἐμμανουήλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις.	1874

Μ

Ματσανος Γ.	1872
Melber, καθηγητὴς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1885
Μηλιαρακης Ἀντώνιος, συγγραφεὺς γεωγραφικῶν πονημάτων	1897
Militchevitch Μιχαήλ, διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ Γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894
Montani Pierre, ὑποδιευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἀστεροσκοπείου.	1866
Mouis, ἀρχιτέκτων τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων, ἐν Παρισίοις. .	1887
Mühlmann F., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Γερμανοελβετικῆς Σχολῆς . . .	1889

Ν

	Ἔτος ἐκλογῆς
Νεοφυτος Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασοῦντι.	1889
Νερουτσος Τάσος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1876

Ο

Oberhummer Eugène, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.	1898
Ogltich, μηχανικὸς τῶν ὀθωμανικῶν Σιδηροδρόμων	1873
Οικονομου Παναγιώτης, διευθυντὴς ἰδιωτικοῦ Λυκείου, ἐν Κερκύρᾳ	1868
Ors Joaquin Rubio y, πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημείας τῶν γραμμάτων ἐν Βαρκελώνῃ.	1882
Ορφανιδης Θεμιστοκλῆς, ἑλληνοδιδάσκαλος, ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας	1872

Π—P

Παναγιωτιδης Δ. Α., ἰατρὸς ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου	1895
Παπαγεωργιου Γ., διδάσκαλος, ἐν Ἄρτῃ.	1872
Παπαγεωργιου Πέτρος, πρώην ἐν Μιτυλήνῃ γυμνασιάρχης	1885
Παπαδοπουλος Αθ. Κεραμευς, ὑφηγητὴς τοῦ ἐν Πετρουπόλει πανεπιστημίου	1881
Παπαδοπουλος Μ., ἰατρός, ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1863
Παπαζογλουσ Κλεάνθης, ἐν Βραΐλᾳ.	1871
Παρανικας Ματθαῖος, διευθυντὴς ἐν τοῦ Τραπεζοῦντι Φροντιστηρίου	1863
Parisot	1899
Παυλιδης Ἰωακείμ, καθηγητής, ἐν Ἀθήναις.	1892
Περβανογλουσ Ἰωάννης, πρώην ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1885
Πετριδης Ἀθανάσιος, σχολάρχης, ἐν Πειραιεῖ	1864
Πιεριδης Δ., λόγιος, ἐν Κύπρῳ	1871
Πινιατωρος Γεράσιμος, ἐν Κεφαλληνίᾳ.	1870
Poestion Carl. J., συγγραφεὺς διαφόρων βιβλίων ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, ἐν Βιέννῃ	1885
Πολιτης Ν. Γ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις.	1872
Πουρσερ Ἐδουάρδος, διευθυντὴς τοῦ Σιδηροδρόμου Σμύρνης	1877
Πρατος Στανίσλαος	1897
Πυρλας Ι. Π., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις.	1884
Πωπ Κ., πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐν Σάμῳ	1863

P—R

Ραδος Στέφανος	1863
Ραλλης Ν., ἰατρός, ἐν Περγάμῳ	1872
Ραμμος Ι., σχολάρχης, ἐν Ἄρτῃ	1864
Ραφαηλ Ἐλευθέριος	1872
Reinach Salomon, ἔφορος τοῦ Μουσείου τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, ἐν Παρισίοις . .	1887

	Ἔτος ἐκλογῆς
Rosen V. B. baron, καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετρουπόλεως	1876
Rossi Scotti, comte G. B., ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἐν Τολώσσῃ Ἀρχ. Μουσείου	1882
Ρογκης Ἀριστείδης Ν., διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων, ἐν Ἀθήναις	1885

Σ—S

Σαθας Κωνσταντῖνος, λόγιος, ἐν Παρισίοις	1868
Σακελλαριος Ἀναστάσιος	1863
Σαρρος Στέφανος, ἰατρός, ἐν Βουκουρεστίῳ	1874
Σεμπερος Carl, καθηγητής, ἐν Βυρτσβούργῳ	1071
Σιδεριδης Ν., μηχανικός, ἐν Ναυπλίῳ	1884
Σμυρνωφ Βασίλειος Δημητρίεβιτς, καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐν Ῥωσίᾳ	1884
Σοφοκλης Γαβριήλ, λόγιος ἐν Ἀθήναις	1861
Στεργιογλιγης Ἀριστομένης, γυμνασιάρχης, ἐν Σάμῳ	1885
Stickel Γουστάβος, καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ τῶν ἀνατολ. γλωσσῶν, ἐν Ἰένῃ	1872
Strzygobsky J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Graz	1890
Συνοδινος Π., λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1892
Σκορτσανιτης Δ., πρῴην σχολάρχης, ἐν Ἄρτῃ	1871

Τ

Ταρασιος, μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καὶ Θυατείρων	1872
Tourgat de	1896
Τριανταφυλλιδης Κ., καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐν Βενετίᾳ	1872
Τριανταφυλλιδης Τιμολέων	1899
Τσικοπουλος Ι., καθηγητής, ἐν Σέρραις	1901
Τσολακης Δημήτριος, κτηματίας ἐν Μπέλταις τῆς Βασσαραβίας	1872

V—W

Veidner André, καθηγητής, Magdembourg	1872
Wiegant Théodore	1898

Φ

Φερεκυδης Ἀθανάσιος	1873
Φιλαδελφευς Χ. Ν.	1864
Φουρτουνιαδης Β.	1864
Φωτιος Μ., ἐν Μυτιλήνῃ	1885

Χ

	Ἔτος ἐκλογῆς
Χαβιαρας Δ., λόγιος, ἐν Σύμῃ	1884
Χαριτων Κουτλουμουσιανός, μοναχός, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
Χαριτωνος Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμᾳ	1885
Χρονιδης Κ., λόγιος ἐν Ἀδριανουπόλει	1863
Χρυσοστομος Λαυριώτης, προηγούμενος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896

Υ

Yovanowitch Γεώργιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† Χρηστακης Ζωγραφος

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† Γεωργιος Ζαριφης
† Μενελαος Νεγροποντης
† Ευανθια Θεοφιλιδου

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

Κωνσταντινος Καραπανος
Το εν Αθηναις Εθνικον Πανεπιστημιον
† Γεωργιος Κορωνιος
† Στεφανος Ραλλης
† Αντωνιος Βλαστος
† Παντιας Σεκιαρης
Θεοδωρος Α. Μαυρογορδατος

ΔΩΡΗΤΑΙ

Αυτοκρατορικη Οθωμανικη Τραπεζα
† Γενικη Εταιρεια του Οθωμ. Κρατους
Το εν Αθηναις Υπουργειον της Δημοσιας Εκπαιδευσεως
Ο εν Αθηναις προς Διαδοσιν των Ελληνικων Γραμματων Συλλογος
† Ζαννης Στεφανοβικ Σκυλιτσης
† Ανδρεας Βαλλιανος
† Αυστροτουρκικη Πιστωσις
† Κωνσταντινος Δοσιος
† Κωνσταντινος Ξενοκρατης
Βασιλειος Σουβατζογλους
† Θ. και Β. Σουβατζογλους και Σ[α]
† Αλεξανδρος Σεβαστοπουλος
† Ανδρεας Συγγρος
Στεφανος Σκουλουδης
† Αναστασιος Ηφαιστιδης
† Αρχιμανδρ. Ανανιας Βατοπεδινος
† Ζηνων Καλεανθης
Εμμανουηλ Σπαθακης
Αδελφοι Αντωνιαδαι
† Σαραντης Αρχιγενης
Στεφανος Π. Σκυλιτσης
Σεβαστοπουλου Υιοι
† Γεωργιος Ζαφειροπουλος
† Γρηγοριος Κουππας
Κωνσταντινος Ηλιασκος
† Κωνσταντινος Ζαππας
† Νικολαος Ζαριφης
† Στεφανος Ζαφειροπουλος
† Χριστοφορος Ζερλεντης
† Δημητριος Τσαμβακος

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† Στεφανος Καραθεοδωρη.	1861—62
† Πετρος Ζανος.....	1862—63
† Ηροκλης Βασιαδης	1863
† Σπυριδων Μαυρογενης..	1863—64
† Αλεξανδρος Πασπατης..	1864—65
† Σπυριδων Μαυρογενης..	1865—66
† Κωνστ. Καραθεοδωρη...	1866—67
† Ξενοφων Ζωγραφος.....	1867—68
† Ηροκλης Βασιαδης.....	1868—69
† Ιουλιος Μιλιγεν.....	1869—70
Σταυρακης Αριστarχης....	1870—71
Κωνσταντινος Καραπανος.	1871—73
† Ηροκλης Βασιαδης.....	1873—74
† Κωνσταντινος Καλλιαδης	1874—75
† Αλεξανδρος Πασπατης..	1875—76
† Ιωαννης Δ. Αριστοκλης..	1876—78
† Οδυσσευς Ιαλεμος.....	1878—79
† Αλεξανδρος Πασπατης..	1879—80
† Ηροκλης Βασιαδης.....	1880—81
† Σπυριδων Μαυρογενης...	1881—82
† Κωνσταντινος Καλλιαδης	1882—84
† Ηροκλης Βασιαδης.....	1884—86
† Κωνσταντινος Καλλιαδης	1886—88
† Ιωαννης Δ. Αριστοκλης..	1888—89
† Κωνσταντινος Καλλιαδης	1889—92
Αναστασιος Χρηστιδης....	1892—93
† Δημητριος Μαλιαδης....	1893—95
Αναστασιος Χρηστιδης....	1895—98
Χριστος Χατζηχριστου...	1898—99
Μιχαηλ Ψαλιδας.....	1899-900
Γεωργιος Αποστολιδης	1900-902

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΛΘ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1899-1900

Μιχαηλ Ψαλιδας, *πρόεδρος,*
Ξ. Α. Σιδεριδης, Δ. Γ. Μοστρατος και εἶτα Σ. Αποστολογλους, *ἀντιπρόεδροι,*
Γ. Πασχαλιδης και εἶτα Π. Ιατροπουλος, *γεν. γραμματεῖς,*
Λεων. Μαλατακης, *εἰδικὸς γραμματεύς,*
Μ. Αυθεντοπουλος, *ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης,*
Δ. Μηλιωτης, *ταμίας,*
Νικ. Παπαγιαννοπουλος, *λογιστής.*

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Χατζηχριστου Χρ., *πρόεδρος,*
Βαλαβανης Ι., *γραμματεύς.*

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Γεδεων Μ., *πρόεδρος,*
Πανταζιδης Χρ., *γραμματεύς.*

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Σιωτης Ι., *πρόεδρος,*
Σγουρδαιος Θ., *γραμματεύς.*

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Αποστολιδης Γ., *πρόεδρος,*
Λουβαρης Γ., *γραμματεύς.*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

Βαλαβανης Ι., *πρόεδρος,*
Λουβαρης Γ. *γραμματεύς.*

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Δ. Γ. Μοστρατος

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

Στ. Βραχαμης

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ Μ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1900-1901

Γεωργιος Αποστολιδης, *πρόεδρος,*
Ξεν. Σιδεριδης, Μ. Αυθεντοπουλος, *ἀντιπρόεδροι,*
Λεων. Μαλατακης, *γενικὸς γραμματεύς,*
Ν. Παριτσης και εἶτα Θ. Ασκητης, *εἰδ. γραμματεῖς,*
Β. Μυστακιδης, *ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης,*
Δ. Μηλιωτης, *ταμίας,*
Ν. Παπαγιαννοπουλος, *λογιστής.*

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Χατζηχρήστου Χρ., *πρόεδρος*,
Οικονομίδης Δ. Η., *γραμματεύς*.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Χρηστίδης Ἀναστ., *πρόεδρος*,
Ιατροπολος Π., *γραμματεύς*.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Mizzi L., *πρόεδρος*,
Ασκητης Θ., *γραμματεύς*.

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Αμπελίδης Μ.
Γεραρδος Αντ.
Νικολοπουλος Π.

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΑ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1901–1902

Γεωργ. Αποστολίδης, *πρόεδρος*,
Ξενοφων Σιδεριδης, Χρηστος Γ. Παντάζιδης } *ἀντιπρόεδροι*,
Λεων. Μαλατακης, *γεν. γραμματεύς*,
Επ. Κολασης, *εἰδ. γραμματεύς*,
Κλ. Κοκκολατος, *ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης*,
Δ. Πατρικιος *ταμίας*,
Ν. Παπαγιαννοπουλος, *λογιστής*.

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Καλλινικος Κ. *ἱερεύς*, *πρόεδρος*,
Οικονομίδης Δ. Η., *γραμματεύς*.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Mordtmann A., *πρόεδρος*,
Παντάζιδης Χρ. Γ., *γραμματεύς*.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Μπιστης Ι., *πρόεδρος*,
Ζωτος Ξ., *γραμματεύς*.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Αποστολίδης Γ., *πρόεδρος*,
Δημοπουλος Α., *γραμματεύς*.

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Αμπελίδης Μ.
Γεραρδος Αντ.
Νικολοπουλος Π.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
Ξενοφων Α. Σιδεριδης

Ὑπεύθυνος τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ **ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ**

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΛΗ΄, ΛΘ΄, Μ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1899-1902

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1899 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1902 ΤΟΜΟΣ ΚΗ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΛΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1899 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1900

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΣ'

(Τακτικὴ γενική).

τῇ 14ῃ Ἰουνίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προτελευταίας συνεδρίας· μεθ' ὃ ὁ νέος πρόεδρος προσφωνεῖ ὧδε·

Φίλοι συνάδελφοι,

Ἀναλαμβάνων ἀπὸ σήμερον ὁριστικῶς τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου δὲν δύναμαι ν' ἀποκρύψω καὶ δισταγμόν τινα, ὅστις με κατέχει μήπως δὲν δυνηθῶ μεθ' ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν, ἣν ἔχω, νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀξιώματος δι' οὗ με ἐτιμήσατε. Ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ ἐκλογή μου δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμολογουμένην ἱκανότητά μου, οὐδ' εἰς τὴν δεδοκιμασμένην πεῖράν μου, ὅσον ἀφορᾷ τὰ τοῦ Συλλόγου, καθ' ὅσον ἄλλοι καταλληλότεροι ἐμοῦ ὑπῆρχον. Ἴσως διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης ἠθελήσατε ν' ἀμείψητε τὸν πρόεδρον τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις τὸ ἐπ' αὐτῇ ἐφάνη ἐργασθεῖσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Αἱ ἐργασίαι ὅμως αὗται δὲν ὀφείλονται εἰς τὸν πρόεδρον ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ μέλη τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἅτινα ὄντως ἐν πνεύματι ὁμονοίας, εὐπρεπείας καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης λεπτότητος συνεζήτουν καὶ τὰ μᾶλλον ζωηρὰ καὶ ἀκανθώδη τῶν ζητημάτων. Οὕτω δὲ κατέστησαν τὸ ἔργον τοῦ προέδρου αὐτῶν οὐ μόνον εὔκολον ἀλλὰ καὶ εὐάρεστον· διὸ καὶ ἐπιτρέψατέ μοι ὅπως ἀπὸ τῆς θέσεώς μου ταύτης ἐκφράσω αὐτοῖς τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Μὴ ἀμφιβάλλων δὲ ποσῶς ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα τάξεως καὶ ὁμονοίας θέλει ἐπικρατήσει καὶ κατὰ τὰς γενικὰς τοῦ Συλλόγου συνεδρίας καὶ ἐρειδόμενος καὶ ἐπὶ τῆς συνδρομῆς τῶν τὸ προεδρεῖον ἀποτελούντων φίλων ἑταίρων μετὰ θάρρους ἀναλαμβάνω τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου. Ἀναγνωρίζω τὴν εὐθύνην, δι' ἧς περιβάλλεται ὁ πρόεδρος σωματείου, οἷον τὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου· γνωρίζω ὅμως ἐπίσης ὅτι ἡ εὐθύνη αὕτη δὲν ἐπιβαρύνει μόνον τὸν πρόεδρον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς συνεργασίας τῶν ὁποίων, κατὰ μέγα μέρος, ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τοῦ προέδρου. Ὅθεν ἀποτεινόμενος πρὸς Ὑμᾶς, παρακαλῶ θερμῶς ἅπαντας τοὺς ἐριτίμους ἑταίρους ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τούτου τοῦ ἡμετέρου σωματείου, ὅπως ἀδελφικῶς καὶ μετὰ σταθερᾶς θελήσεως συνεργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ γοήτρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ θὰ προσπαθήσω ὅπως δικαιώσω τὴν ἡμετέραν ἐκλογὴν διὰ τῆς προθυμίας καὶ ἀφοσιώσεώς μου διευθύνων τὰς συνεδρίας μετ' ἄκρας ἀμεροληψίας καὶ τηρῶν πάντοτε τὸν κανονισμόν, ὅστις ὀφείλει ἀπαρεγκλίτως νὰ διέπῃ τὰ τοῦ Συλλόγου. Εὐχαριστῶν καὶ πάλιν ὑμᾶς παρακαλῶ ὅπως ἅπαντες ὁμοῦ ἐκφράσωμεν τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τὸ ἀποχωροῦν προεδρεῖον, ὅπερ τοσοῦτον ἐπαξίως διηύθυνε τὰς ἐργασίας τοῦ

Συλλόγου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ εὐχηθῶμεν ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τοῦ ἡμετέρου ἔργου καὶ κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἤδη νέον ἔτος.

Εἶτα ἀγγελθείσης τῆς ὑπὸ τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς παραιτήσεως τοῦ κ. ***Πρωΐου*** ὁ κ. ***Π. Νικολαΐδης*** προτείνει ὅπως παρακληθῇ ὁ κ. Πρώιος νὰ ἀποσύρῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ταύτης συνηγοροῦσιν οἱ κ. κ. ***Παπαγιαννόπουλος*** καὶ ***Χατζηχρήστου***, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. ***Παξιμαδᾶ***, φοιτητοῦ τῆς θεολογίας ὅπως δοθῶσιν αὐτῷ αἱ ἐκδόσεις τῆς ***Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης***, ἐγείρεται συζήτησις καθ' ἣν ὁ κ. ***Χρ. Πανταζίδης*** ἑρμηνεύων τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ λέγει ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα δίδονται εἰς ἀριστεύσαντας μαθητὰς ὡς βραβεῖον ὑπὸ τῆς σχολῆς. Πρὸς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην συμφωνοῦσι καὶ οἱ κ. κ. ***Νικολόπουλος*** καὶ ***Χατζηχρήστου***. Ὁ κ. ***Δ. Μοστρᾶτος*** συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεως φρονεῖ ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ παρέχωνται βιβλία καὶ εἰς φοιτητάς. Καὶ ὁ κ. ***Αὐθεντόπουλος*** συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεως λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ ἀμείψῃ τὸ φιλόπονον τοῦ φιλομούσου νέου παρέχων αὐτῷ τὰ αἰτούμενα βιβλία, ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησις ἀναβάλλεται.

Ἀγγέλλεται ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ὁ ***θάνατος*** τοῦ Karl Sittl, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, ἡ δὲ συνεδρία διακόπτεται ἐπὶ πέντε λεπτὰ εἰς ἔνδειξιν πένθους.

Ὁ κ. ***Νικολόπουλος*** προτείνει ὅπως γραφῇ εἰς τὸν ***πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογον*** περὶ ἀποστολῆς ***χαρτῶν τοῦ Ζαφειροπούλου***, ὁ δὲ κ. ***Χατζηχρήστου*** ἀπαντῶν λέγει ὅτι ἐγράφησαν τὰ δέοντα ἐν ὑπομνήματι μακρῷ. Ὁ κ. ***Παχτῖκος*** ὑπομιμνήσκει ὅτι πρὸ ἐτῶν ἐστάλη αἴτησις διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ὀρτάκιοϊ τῆς Βιθυνίας· μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικυροῦνται. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σχετικῆς ***ἀλληλογραφίας*** ὁ κ. ***Α. Εὐσταθιανὸς*** ἐρωτᾷ διὰ τίνος τρόπου ὁ Σύλλογος σκοπεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν κ. ***Κεραμέα*** διὰ τὸ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι κατ' αὐτοῦ δημοσίευμα καὶ φρονεῖ ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ Περιοδικοῦ πρέπει νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις, καταχωριζομένης ἐν αὐτῷ ἀποδοκιμασίας τῶν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς δημοσιευθέντων. Ὁ κ. ***Σιδερίδης*** παρατηρεῖ ὅτι ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ εἰσεχώρησαν ἀβλεπτήματα, ἅτινα δὲν θὰ ἐπαναληφθῶσι, νομίζει δ' ὅτι ἡ δημοσίευσις τῆς παρούσης συνεδρίας θὰ ἦναι ἱκανοποιητικὴ εἰς τὸν κ. Κεραμέα καὶ φρονεῖ ὅτι ἀρκεῖ ὅπως ἐκφρασθῇ αὐτῷ ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. ***Δ. Μοστρᾶτος*** δηλοῖ τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὸ γενόμενον δημοσίευμα, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐγένοντο τοιαῦτα διὰ τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀναφέρων παραδείγματα φρονεῖ ὅτι ἀφοῦ ὁ κ. ***Γεδεὼν*** ὑπογράφει τὸ δημοσίευμα αὐτὸς μόνος εὐθύνεται. Ὁ κ. ***Εὐσταθιανὸς*** παρατηρεῖ ὅτι ἐπειδὴ ἄλλοτε ἐγίνετο τὸ τοιοῦτο δὲν ἔπεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ παύσῃ. Ὁ κ. ***Αὐθεντόπουλος*** εὐχαριστεῖ τῷ κ. Σιδερίδῃ, ὅστις διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν, ὡς δεῖ, καὶ συνιστᾷ τὴν ἀποδοχὴν τῆς γνώμης τούτου. Ὁ κ. ***Βραχάμης*** νομίζει ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν πρέπει νὰ γίνηται ὄργανον ἰδιωτικῶν διαθέσεων καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸν κ. Εὐσταθιανόν. Ὁ κ. ***Α. Χρηστίδης*** λέγει ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσι μέτρα διὰ τὸ μέλλον καὶ συνιστᾷ ὅπως ὁ Σύλλογος ἀποδεχθῇ τὴν γνώμην τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου. Ὁ κ. ***Χατζηχρήστου*** προτείνει ὅπως διὰ τοῦ προεδρείου ἐκφρασθῇ πρὸς τὸν κ. Κεραμέα ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ γενόμενα ἀβλεπτήματα, ἐπιτραπῇ δὲ αὐτῷ καὶ ἡ δημοσίευσις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. Ἡ πρότασις γίνεται ***ἀποδεκτὴ*** παμψηρεί. Παρὰ τοῦ προεδρείου ζητεῖται ἡ ἔγκρισις τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐνέργειαν συνδρομῶν ἐν ἀνάγκῃ. Ὁ δὲ κ. ***Χρηστίδης*** συγχαίρει τῷ προεδρείῳ διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πρωτοβουλίαν. Εἶτα ἀγγέλλεται ἡ ***συγκρότησις*** πασῶν τῶν ***ἐπιτροπῶν***. Ὁ κ. ***Μ. Αὐθεντόπουλος*** προτείνει ὅπως δοθῶσι τῷ κ. Παξιμαδᾷ τοὐλάχιστον τόμοι τινὲς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ ὁ Σύλλογος παραδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

Ὑποβάλλεται ὁ ***προϋπολογισμὸς*** τοῦ νέου συλλογικοῦ ἔτους 1899—1900 ἔχων ὧδε:

ΕΣΟΔΑ		
Τακτικαὶ συνδρομαί	Λ. Τ.	230
Διπλώματα	»	30
Ἔκτακτοι συνδρομαί	»	40
Ἐνοίκιον αἰθούσης	»	30
Ἔκτακτοι πόροι (συναυλία)	»	70
	Λ. Τ.	400

ΕΞΟΔΑ		
Μισθοὶ ὑπαλλήλων	Λ. Τ.	158
Φωτισμός	»	15
Πυρασφάλιστρα	»	8.25
Ἔξοδα γραφείου	»	15
Διάφορα ἔξοδα	»	25.75
Βιβλιοθήκη	»	28
Συντακτικὴ Ἐπιτροπή	»	150
Ἀπέναντι χρέους	»	21
	Λ. Τ.	421

Ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁ κ. ***Εὐσταθιανὸς*** ζητεῖ διασαφήσεις τινάς, ἃς παρέχει ὁ ἀντιπρόεδρος κ. ***Ξ. Σιδερίδης*** καὶ ὁ προϋπολογισμὸς γίνεται ***ἀποδεκτὸς*** ὑπὸ τὴν παρατήρησιν ὅπως τὰ πυρασφάλιστρα τοῦ οἰκοδομήματος αὐξηθῶσι μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου.

Προτείνονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Ψαλίδα, Τ. Σγουρδαίου καὶ Σ. Ἀποστολογλου οἱ κ. κ. ***Ἰορδάνης Τζεράχογλους*** ἰατρός, ***Ἀλέξανδρος Σιμωνίδης***, ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλίου τῶν καπνῶν καὶ ***Λάμπρος Ἀντώνογλους***, κτηνίατρος. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς τελευταίας συνεδρίας τοῦ τέως προεδρείου καὶ τὰ τῆς προηγουμένης καὶ ἐπικυροῦνται, συσταθείσης πρώτου τῆς σημειώσεως τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. γεν. γραμματέως. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. ***πρόεδρος*** ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. ***Παχτίκου***, ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς διδασκαλίαν μουσικῶν μαθημάτων εἰς τὸν ***Ὅμιλον τῶν Ἐρασιμόλπων*** ἀναλαμβάνοντα τὴν πληρωμὴν τοῦ φωτισμοῦ. Ὁ κ. ***Ἀλ. Εὐσταθιανὸς*** παρατηρεῖ ὅτι καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ***Ἀδελφότης τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου*** ἐζήτησε τὴν αἴθουσαν ἀντὶ δύο λιρῶν κατὰ μῆνα, καὶ ἐρωτᾷ ἂν ἡ πληρωμὴ αὕτη ἐγένετο· συνιστᾷ δὲ ὅπως, ἐὰν ἡ αἴτησις τοῦ κ. Παχτίκου γένηται ἀποδεκτή, προπληρώσῃ. Ὁ κ. ***Μ. Αὐθεντόπουλος*** ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἐὰν ὄντως ὁ ***Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης*** ἐπλήρωσε καὶ ἐπιδοκιμάζει τὴν γνώμην τῆς προπληρωμῆς παρὰ τοῦ κ. Παχτίκου. Ὁ κ. ***Γ. Πασχαλίδης*** λυπεῖται, διότι τὸ ζήτημα ἐξῆλθε τῶν ὁρίων του καὶ προσεβλήθη μέλος τοῦ Συλλόγου· δηλοῖ δὲ ὅτι ἡ αἴθουσα δωρεὰν παρεχωρήθη τῷ ***Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ*** καὶ εἶτα ἐζητήθη ἡ πληρωμὴ φωτισμοῦ, ἥτις καὶ ἐγένετο. Ὁ κ. ***πρόεδρος*** παρατηρεῖ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐκτὸς τοῦ θέματος καὶ ὅτι ὁ Σύλλογος πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν πρέπῃ νὰ παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τῷ κ. Παχτίκῳ ἢ οὐχί. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν δὲ γνωμῶν τινων ἀποφασίζεται ὅπως ὁ Σύλλογος ***παραχωρήσῃ*** τὴν αἴθουσαν αὐτοῦ ἀποβλέπων οὐχὶ εἰς τὴν προπληρωθησομένην ἀμοιβήν, ἀλλὰ πρὸς ἐπιθάρρυνσιν τοῦ ἔργου.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ***κοινότητος Φιλιππουπόλεως*** αἰτούσης ὅπως ὁ Σύλλογος δωρήσηται τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτῆς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐγείρεται συζήτησις, καθ' ἣν πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοθῇ αὕτη εἰς κοινότητα, καθ' ὅσον αἱ δωρεαὶ αὗται δίδονται μόνον εἰς γυμνάσια καὶ ἑλληνικὰς σχολάς. Τέλος ἀναγνωσθείσης τῆς αἰτήσεως τῆς κοινότητος καὶ γνωσθέντος ὅτι τὰ αἰτούμενα βιβλία εἶναι προωρισμένα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Σχολῶν, ἀποφασίζεται ἡ ἀποδοχὴ ταύτης.

Ὁ κ. ***Εὐσταθιανὸς*** ζητεῖ νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ ἐν περιλήψει ἀναγνωσθεῖσα ***ἐπιστολὴ*** τοῦ κ. ***Φαρδὺ*** αἰτουμένου διὰ δριμειῶν φράτεων τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ βραβεῖον γλωσσικῆς ὕλης, ὁ δὲ κ. ***Ἰατρόπουλος*** λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον ὑποχρεοῦται νὰ ἀνακοινοῖ περίληψιν μόνον τῆς ἀλληλογραφίας, ἵνα μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια τῆς ἀνακοινώσεως. Ὁ κ.

Σιδερίδης παρέχει λεπτομερείας περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* ἐπιθυμῶν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς πρὸς στιγματισμὸν αὐτοῦ τοῦ κ. Φαρδύ, φρονεῖ ὅτι οὐ μόνον τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ βραβεῖον δὲν πρέπει νὰ τῷ ἀποσταλῇ ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκλεισθῇ παντὸς ἐν τῷ μέλλοντι διαγωνίσματος. Ὁ κ. *Χατζηχρήστου* νομίζει ὅτι εἶναι καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου καὶ κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς, φρονῶν ὅτι ἐὰν ὄντως αὕτη ἦναι ὑβριστική, πρέπει καὶ νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν. Ὁ κ. *Ἰ. Βαλαβάνης* φρονεῖ ὅτι ἀρκεῖ ὁ ὑπὸ τοῦ προεδρείου γενόμενος χαρακτηρισμὸς καὶ ἀποκρούει τὴν ἀνάγνωσιν· νομίζει δὲ ὅτι ἀφοῦ ὁ Σύλλογος ἔχει πίστιν εἰς τὸ προεδρεῖον διὰ τὴν ἐκλογὴν πρέπει νὰ ἔχῃ τοιαύτην καὶ διὰ τὴν διαγραφήν. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συνηγορεῖ καὶ ὁ κ. *Ἰατρόπουλος*. Γενομένης δὲ ψηφοφορίας ἀποφασίζεται ἡ μὴ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς.

Ὑποβάλλεται εἶτα τὸ ***πρόγραμμα τῶν δημοσίων μαθημάτων***. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* προτείνει ὅπως ἐγκριθῇ τοῦτο εἰς προσεχῆ συνεδρίαν ἐὰν οἱ ἐν αὐτῷ ἐγγραφέντες ἔχωσιν ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν ὡς μέλη. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* συμφωνεῖ κατ' ἀρχὴν πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ἐξελέγξεως λαμβάνεται μόνον κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ προγράμματος. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὴν ἐπικύρωσιν, προτείνει δὲ ὅπως ὁ Σύλλογος ἐπικυρῶν τὴν ὕλην τῶν μαθημάτων ἐπιφυλαχθῇ διὰ τὰ πρόσωπα. Μετά τινα δὲ συζήτησιν γίνεται ***ἀποδεκτὴ*** ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Εὐσταθιανοῦ. Προτείνονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται ἀποδεκτὰ τακτικὰ μέλη οἱ κ.κ. *Ἰορδάνης Τζεράχογλους*, ἰατρός, *Ἀλέξ. Σιμωνίδης*, ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλίου τῶν καπνῶν καὶ *Λάμπρος Ἀντώνογλους*, κτηνίατρος. Τὸ πρῶτον δὲ προτείνονται ὡς τακτικὰ μέλη ὑπὸ τῶν κ.κ. Ἀν. Χρηστίδου, Ἀλ. Παντερμαλῆ καὶ Π. Παπανικολάου ὁ κ. *Μάριος Μπαχᾶς*, δικηγόρος, ὑπὸ δὲ τῶν κ. κ. Ἰ. Βαλαβάνη, Μ. Ψαλίδα καὶ Σταυροπούλου ὁ κ. *Γεώργ. Ἀναγιάδης* ἔμπορος.

Ἀγγέλλεται εἶτα ἡ παραίτησις τοῦ κυρίου *Δ. Μοστράτου* β' ἀντιπροέδρου γενομένη ἕνεκεν ἀποδημίας καὶ ἡ τοῦ κ. *Γ. Πασχαλίδου* γενικοῦ γραμματέως ἕνεκεν ἐπικειμένης τοιαύτης. Προσκαλεῖται δὲ ὁ Σύλλογος εἰς ἐκλογὴν τῶν ἀντικαταστησόντων αὐτούς. Ὁ κ. *Ἀμπελίδης* προτείνει τὴν σύνταξιν καταλόγου τῶν ἐχόντων τὰ διὰ τὴν θέσιν τοῦ γεν. γραμματέως ἀπαιτούμενα προσόντα. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* καταπολεμεῖ τὴν γνώμην ταύτην ὡς δυσπραγματοποίητον καὶ νομίζει ὅτι ὁ κανονισμὸς λέγων διδάκτορα ἐννοεῖ πάντα πτυχιοῦχον ἀνωτέρας Σχολῆς· παρακαλεῖ δὲ ὅπως ὁρισθῇ ἂν πᾶς μὴ διδάκτωρ ἀποκλείεται τῆς γεν. γραμματείας. Ὁ κ. ***πρόεδρος*** ὑπομιμνήσκει τὸ σχετικὸν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης*, ἀναφέρει προηγουμένην τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν καὶ λέγει ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου δὲν ἀναιροῦνται. Ὁ κ. *Σ. Ἀποστόλογλους*, ὑπομιμνήσκει ὅτι ἀπετέλει μέλος τῆς συντακτικῆς τοῦ κανονισμοῦ ἐπιτροπῆς καὶ λέγει ὅτι ἡ λέξις διδάκτωρ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πτυχιούχου, φρονεῖ δὲ ὅτι ὁ Σύλλογος δύναται νὰ δώσῃ ὁποίαν ἂν θέλῃ ἑρμηνείαν. Γίνεται μακρὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησις, τῶν μὲν ἐμμενόντων εἰς τὴν ἀκριβῆ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου ἑρμηνείαν, τῶν δὲ ὑποστηριζόντων τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν. Εἶτα ἀποφασίζεται ὅπως πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἐξελεγχθῶσιν οἱ ἐκλογεῖς ἐὰν ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν· κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου* ἀποφασίζεται ὅπως συνταχθῇ ***κατάλογος τῶν μελῶν*** μετὰ κινητῶν ὀνομάτων, ὅστις νὰ ἀναρτηθῇ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν· νὰ παρακληθῶσι δὲ ὁ κ. ταμίας μετὰ τοῦ κ. λογιστοῦ ὅπως συντάξωσι τὸν κατάλογον τοῦτον. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* ἐρωτᾷ πότε θὰ ἀνοιγῇ ἡ Βιβλιοθήκη. Κατὰ παράκλησιν δὲ τοῦ ἐφόρου κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* ἀναβάλλεται ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΘ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ Ιῃ Νοεμβρίου 1899

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας· μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. Ξ. Σιδερίδῃ πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ πρώτου μέρους τῆς πραγματείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον **«Ἐπανόρθωσις ἀφηγήσεων γεγονότων τινῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τοῦ Α'»**. Μετὰ τὸ πέρας ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει πρὸς τὸν κ. Ξ. Σιδερίδην τὰς ***εὐχαριστίας*** τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ ἀνακοίνωσιν καὶ εὔχεται ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Συλλόγου μέλη διὰ τοιούτων σοβαρῶν μελημάτων συμβάλλωνται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου. Μετὰ ταῦτα λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΔ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 8η Νοεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγνωσθείσης καὶ τῆς ***ἀλληλογραφίας*** αἱ μὲν ἐπιστολαὶ τῶν κ.κ. *Π. Παπαγεωργίου* καὶ *Ἀδελφῶν Περρῇ* παραπέμπονται τῇ ***Φιλολ. ἐπιτροπῇ***, ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ ***καταλόγου τῶν δημοσίων μαθημάτων*** ὁ ***προεδρεύων*** παρατηρεῖ ὅτι πρέπει νὰ παραχωρηθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ ποιεῖσθαι διαλέξεις καὶ εἰς μέλη μήπω πληρώσαντα. Ὁ κ. *Σάβ. Ἀποστόλογλους* λέγει ὅτι ἀφοῦ ὁ κανονισμὸς παρέχει τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς μὴ μέλη πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ παρέχηται τοῦτο εἰς μέλη, τὰ ὁποῖα καθυστεροῦσι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, φρονεῖ δὲ ὅτι ὁ Σύλλογος δι' ἄλλων μέσων δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς καθυστεροῦντας τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* παρακαλεῖ ὅπως διασαφηνισθῇ τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς παρέχεται τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἐὰν ὄντως ὁ κανονισμὸς δὲν ἀπαγορεύῃ τοῦτο, φρονεῖ ὅτι πρέπει ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀγορητῶν· καὶ τὰ μὲν ἀναγνώσματα, λέγει ὅτι ἐπιτρέπονται ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ, τὰς διαλέξεις ὅμως ὁ προηγούμενος κανονισμὸς δὲν ἐπέτρεπεν. Ὁ κ. *Ἀχ. Χρηστίδης* λέγει ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. *Σ. Ἀποστόλογλου* καὶ προστίθησιν ὅτι τὰ μὴ πληρώσαντα μέλη ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς μὴ διαγραφέντα δύνανται νὰ κάμνωσιν διαλέξεις· λαμβάνει ὅμως ὑπ' ὄψει καὶ τὸ οἰκονομικὸν μέρος καὶ λέγει ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὁ κανονισμός. Ἀφορμὴν δ' ἐκ τούτου λαμβάνων συνιστᾷ ὅπως κανονισθῇ τὸ ζήτημα τῶν ὀφειλόντων. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὸν κανονισμὸν τὰ μὴ πληρώσαντα μέλη δὲν διαγράφονται ἀλλὰ θεωροῦνται παρῃτημένα· πρὸς δὲ ὅτι τὸ λαμβάνειν μέρος εἰς τὰς διαλέξεις καὶ τὰ ἀναγνώσματα ἐπιτρέπεται καὶ εἰς μὴ μέλη ἀφοῦ πρῶτον αἰτηθῇ ἡ πρὸς τοῦτο ἄδεια, τοῦθ' ὅπερ πολλάκις ἐγένετο· φρονεῖ δὲ ὅτι ὁ κατάλογος πρέπει νὰ ἐπικυρωθῇ ὡς ἔχει. Ὁ κ. *Καλβοκορέσης* συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ λαμβάνειν μέρος εἰς τὰς διαλέξεις καὶ τὰ μὴ πληρώσαντα μέλη, ἀλλὰ νομίζει ὅτι τὰ ὀνόματα τούτων δὲν πρέπει νὰ δημοσιεύωνται ἐν τῷ προγράμματι τῶν διαλέξεων. Ὁ κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης* ὑπομιμνήσκει τὰ σχετικὰ τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρα, παρατηρεῖ δὲ ὅτι ἀφοῦ τὰ μέλη ταῦτα παρευρίσκονται εἰς τὰς συνεδρίας δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείωνται καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ λαμβάνειν μέρος εἰς τὰς διαλέξεις. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῶν ὄντων ἤδη μελῶν καὶ μὴ πληρωσάντων, ἀλλὰ περὶ τῶν ὄντων πρότερον καὶ ἀποσυρθέντων. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* νομίζει ὅτι γίνεται σύγχυσις μεταξὺ μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς κοινωνίας, φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ διακανόνισις τοῦ ζητήματος τούτου πρέπει νὰ ἀφεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον. Ὁ κ. *Π. Ἀπέρης* παρατηρεῖ ὅτι τὸ δικαίωμα τῶν διαλέξεων παρέχεται μόνον εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, μόνον δὲ περὶ ἐκτάκτων προσώπων προκειμένου παρέχεται ἐξαιρετικῶς τὸ δικαίωμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Γίνεται μακρὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησις, μεθ' ὃ γενομένης ψηφοφορίας τὸ ***πρόγραμμα τῶν διαλέξεων*** γίνεται ***ἀποδεκτὸν*** ὡς ἔχει. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Σιδερίδης* παρέχει λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις περὶ τοῦ σημείου, εἰς ὃ εὑρίσκεται τὸ ***ζήτημα τῆς προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδου***. Ἐκ τούτων δ' ἐξάγεται ὅτι δι' ἐπιστολῆς τοῦ τέως προεδρείου πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ***Σύλλογον Παρνασσὸν*** ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἔχει ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κατατασκευῆς τῆς προτομῆς ἀντὶ ἑξήκοντα (60) ὀθωμ. λιρῶν καὶ ὅτι ὁ κ. *Γ. Γκιώχας* ἔχει ὑποσχεθῇ νὰ πληρώσῃ τὰς εἴκοσιν (20) ἐκ τούτων. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὑπολοίπου, ληφθείσης ὑπ' ὄψει τῆς οἰκονομικῆς τοῦ Συλλόγου καταστάσεως, ἀπεφασίσθη ὅπως σχηματισθῇ ἐπιτροπὴ πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὁ δὲ Σύλλογος νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον ἐὰν διὰ τοῦ ἐράνου δὲν καλυφθῇ ἡ ὅλη δαπάνη· ὁ δὲ σχηματισμὸς τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον. Γενομένης εἶτα τῆς ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς τῶν παραιτηθέντων κ. κ. *Δ. Μοστράτου*, ἀντιπροέδρου καὶ *Γ. Πασχα-*

λίδου γεν. γραμματέως, ἀνεδείχθησαν ἀντιπρόεδρος μὲν ὁ κ. *Σ. Ἀποστόλογλους*, γενικὸς δὲ γραμματεὺς ὁ κ. *Π. Ἰατρόπουλος*.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται **ἀποδεκτοὶ** ὡς τακτικὰ μέλη ὁ κ. ***Μάριος Μπαχᾶς***, δικηγόρος καὶ ὁ κ. ***Γεώργιος Ἀνανιάδης***, ἔμπορος. Τὸ πρῶτον δὲ προτείνονται ὑπὸ τῶν κ. κ. Σ. Ἀποστόλογλου, Μ. Θεοτοκᾶ καὶ Π. Νικολοπούλου οἱ κ. κ. ***Θ. Ἀσκητής, Νικ. Παρίτσης*** καὶ ***Κ. Ξανθόπουλος***, δικηγόροι· ὑπὸ δὲ τῶν κ. κ. Μ. Αὐθεντοπούλου, Ξ. Σιδερίδου καὶ Σ. Ἀποστόλογλου ὁ κ. ***Σεραφεὶμ Κανούτας***· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΑ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ κ. ***πρόεδρος*** τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. *Ξ. Σιδερίδῃ* ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον **«Ἐπανόρθωσις ἀφηγήσεων γεγονότων τινῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τοῦ Α'»**. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* φρονεῖ ὅτι τὸ *Δίλ ἰσκελεσὶ* παρὰ τὴν Νικομήδειαν μᾶλλον θεωρητέον ***Πύλας***, τοῦ ὁποίου ὀνόματος παραφθορὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ τουρκικὸν Δὶλ γειτνιάζον τῇ Νικομηδείᾳ, ἐπαινεῖ δὲ τὸ ὅλον τῆς ἀνακοινώσεως. Ὁ κ. *Π. Νικολόπουλος* ἐξάρας τὴν πραγματείαν ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅπως συζητηθῇ αὕτη ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, εἰς ἣν κατὰ τὸν κανονισμὸν παραπεμπτέα, παρόντος καὶ τοῦ μεσαιωνοδίφου κ. ***Μ. Γεδεών***, ἰδίως δὲ τὰ μέρη αὐτῆς ἐκεῖνα, εἰς ἃ σφαλλόμενον λέγει ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης τὸν κ. Μ Γεδεών, ὅπως ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ λάβῃ σαφεστέραν γνῶσιν ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. ***Μ. Αὐθεντόπουλος*** παρατηρεῖ ὅτι βεβαίως αἱ συζητήσεις τῶν ἀνακοινώσεων γενήσονται ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιτροπαῖς, εἰς ἃς καὶ παραπέμπονται· εἰς δὲ τὸν κ. Γ. Πασχαλίδην παρατηρεῖ ὅτι τὸ *Δίλ* καλεῖται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ***Γλῶσσα***. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* λέγει ὅτι Γλῶσσα εὑρίσκεται καὶ ἐν χειρογράφῳ περιγραφομένῳ ἐν τῇ Μαυρογορδατείῳ Βιβλιοθήκῃ λεγόμενον τὸ Δίλ, ὅτι τὸ Δὶλ ἔχει μυθολογίαν παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ ὅτι εἶναι τὸ ***Πελικανὸν*** τῶν Βυζαντίνων, ὅπερ οἱ νεώτεροι τοποθετοῦσι τῇδε κἀκεῖσε· ὅτι ὡς μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς θὰ ὑποβάλῃ ἐν συνεδρίᾳ αὐτῆς τὴν πραγματείαν ταύτην καὶ ὅτι ἡ πλάνη τοῦ κ. Μ. Γεδεὼν προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι εὗρε διὰ μικροῦ π γεγραμμένας τὰς Πύλας, ἃς ἐξέλαβεν ὡς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἀπαντῶν δὲ εἰς ἐπερώτησιν τοῦ κ. *Σ. Ἀποστόλογλου* λέγει ὅτι δὲν εἶπεν ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ τὴν εἰς τὰς ***Κιλικίας Πύλας*** ἀπόβασιν ἀξιομνημόνευτον σχέδιον καὶ στρατηγικώτατον, ὡς ἰδίαν γνώμην, ἀλλ' ὡς γνώμην τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ ἐπομένως δὲν ἀντιφάσκει. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 22ᾳ Νοεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας· μεθ' ὃ ἀναγνωσθείσης καὶ τῆς ***ἀλληλογραφίας*** ζητεῖται παρὰ τοῦ κ. ***προέδρου*** ἡ γνώμη τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Σ. Ζαβιτσιάνου* ὅπως παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ***ὀρφανῶν*** τῆς κοινότητος τῆς Παναγίας. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν αἴτησιν ταύτην.. Ἐπὶ δὲ τῆς ***αἰτήσεως*** τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ἡ ἔκδοσις ἰδιαιτέρου παραρτήματος τὸ προεδρεῖον λέγει ὅτι εἰς προσεχῆ αὐτοῦ συνεδρίαν θὰ συσκεφθῇ καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμην αὐτοῦ.

Ὁ κ. ***Ἀπέρης*** ἐρωτᾷ διὰ τίνα λόγον ἀναβάλλεται ἡ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς συζήτησις. Ὁ δὲ κ. ***πρόεδρος*** ἀπαντῶν λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐπιθυμεῖ ὅπως συσκεφθῇ πρότερον ἵνα δύναται νὰ διαρωτίσῃ τὸν Σύλλογον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μὴ τυχὸν ληφθῇ ἀπόφασις προσκρούουσα εἰς τὸν κανονισμόν. Ὁ κ. ***Μανουηλίδης*** δὲν βλέπει τὸν λόγον τῆς ἀναβολῆς, συνιστᾷ δὲ τὴν συζήτησιν ἅτε τοῦ ζητήματος ἐπείγοντος. Ὁ κ. ***Εὐσταθιανὸς*** θεωρεῖ ζημίαν τὴν ἀναβολὴν τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ συνιστᾷ ὅπως σήμερον ληφθῇ ὁριστικὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου

ἀπόφασις. Ὁ κ. ***Α. Γεράρδος*** ἀπορεῖ διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ κ. *Εὐσταθιανοῦ* καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ κανονισμὸς παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ σκεφθῇ καὶ διαρωτίσῃ τὸν Σύλλογον. Ὁ κ. ***Μανουηλίδης*** λέγει ὅτι ζητεῖται παρὰ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἔκδοσις τοῦ παραρτήματος· καὶ ὁ κ. *Σιδερίδης* προστίθησιν ὅτι ὑπάρχουσι πολλά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γνωσθῶσι, δι' ὃ καὶ προτείνει τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως. Ὁ κ. ***Πρόκος*** συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου τοῦ ζητήματος συζητήσεως ἐρωτᾷ ἐὰν τὸ προεδρεῖον ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἀναβολῆς. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* φρονεῖ ὅτι ὀρθῶς ὁ κ. *Σιδερίδης* παρετήρησεν ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ δύσκολα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, νομίζει ὅμως ὅτι ὁ Σύλλογος δύναται ἀμέσως νὰ προβῇ εἰς τὴν συζήτησιν καὶ νὰ λάβῃ ὁριστικὴν ἀπόφασιν. Ὁ κ. *Σιδερίδης* ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Πρόκον ὑπενθυμίζει τὸ σχετικὸν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον, καθ' ὃ πᾶσα αἴτησις δύο ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδρίας πρέπει νὰ ἀποστέλληται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου. Ἐξακολουθεῖ μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ ἂν ἡ αἴτησις τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς δύναται νὰ συζητηθῇ ἀμέσως ἢ νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐπ' αὐτῆς συζήτησις εἰς τὴν ἐπομένην γενικὴν συνεδρίαν. Κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ κ. *Εὐσταθιανοῦ* ὑποστηριζομένην καὶ ὑπὸ τοῦ κ. *Παχτίκου* ἀποφασίζεται ὅπως ἡ συζήτησις γένηται εἰς ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν γεννησομένην τῇ προσεχεῖ δευτέρᾳ. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Κ. Μακρῆς* ζητεῖ τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ Βιβλιοθήκη εἶναι ἐπταραγισμένη καὶ συνιστᾷ τὴν ἀποπεράγισιν ταύτης. Ὁ δὲ κ. ***πρόεδρος*** παρέχει τας δεούσας ἐξηγήσεις. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* ὑπομιμνήσκει τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καταλόγου τῶν μὴ πληρωτάντων μελῶν.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Θεόδωρος Ἀσκητής, Ν. Παρίτσης, Κ. Ξανθόπουλος* καὶ *Σεραφεὶμ Κανούτας*, δικηγόροι, καὶ πάντες γίνονται *δεκτοί*.

Προτείνονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη ὑπὸ μὲν τῶν κ. κ. Εὐσταθιανοῦ, Πανταζίδου καὶ Παπανικολάου ὁ κ. *Ἰ. Εὐαγγελίδης*, καθηγητής, ὑπὸ δὲ τῶν κ. κ. Λ. Μαλατάκη, Ἀποστόλογλου καὶ Ψαλίδα οἱ κ. κ. *Ν. Κυρίτσης* καὶ *Ἡρ. Δελαγραμμάτικας*, ἰατροὶ καὶ ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀποστόλογλου, Νικολοπούλου καὶ Ψαλίδα οἱ κ. κ. *Σ. Κριεζῆς* καὶ *Βασίλειος Κομνηνός*, δικηγόροι· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΓ'

("Εκτακτος γενική).

Τῇ 29ῃ Νοεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ κ. ***πρόεδρος*** ἀγγέλλει τὴν γνώμην τοῦ προεδρείου ἐπὶ τῆς ***αἰτήσεως τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς***, αἰτούσης ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ἡ ἔκδοσις ἰδιαιτέρου παραρτήματος. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην τοῦ προεδρείου ἐπιτρέπεται ὅπως αἱ ἐργασίαι τῶν ἐπιτροπῶν ἐκδίδωνται τμηματηδὸν κατὰ φυλλάδια, ἅτινα θὰ ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Ἰ. Βαλαβάνης* ἐρωτᾷ ὁποῖος θὰ ἦναι ὁ τίτλος, ὃν θὰ φέρωσι τὰ δημοσιεύματα ταῦτα. Ὁ κ. ***πρόεδρος*** φρονεῖ ὅτι τὰ καθ' ἕκαστα τούτων πρέπει νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς τὴν Συντακτικὴν ἐπιτροπήν. Τὴν διὰ τοῦ κ. ***προέδρου*** ἀγγελθεῖσαν γνώμην τοῦ προεδρείου ὁ Σύλλογος κατ' ἀρχὴν ἀποδέχεται· ἐξακολουθεῖ δὲ μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ τύπου, ὃν θὰ φέρῃ ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου. Μετὰ πολλὰς δὲ διαμειφθείσας γνώμας λαμβάνεται ἡ ἑξῆς ἀπόφασις, μειονοψηφούντων τῶν κ. κ. *Βραχάμη* καὶ *Εὐσταθιανοῦ*: ***«ὁ Σύλλογος λαβὼν ὑπ' ὄψει τὴν αἴτησιν τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς αἰτούσης ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ἡ ἐν ἰδιαιτέρῳ παραρτήματι ἔκδοσις τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἀποφαίνεται τὰ ἑπόμενα: Αἱ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ ἐκδίδωσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν καὶ τμηματηδὸν συνῳδὰ τῷ κανονισμῷ, ὁσάκις ἂν ὁ Σύλλογος ἐπαρκῇ καὶ ἄνευ δανείου.»*** Προτείνονται δὲ τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη ὑπὸ μὲν τῶν κ. κ. Σγουρδαίου, Μανουηλίδου καὶ Παπανικολάου ὁ κ. *Γεώργιος Τσαμπούλας*, ἔμπορος, ὑπὸ δὲ τῶν κ. κ. Π. Ἀπέρη, Παπανικολάου καὶ Ἀποστόλογλου ὁ κ. *Ξ. Ζῶτος*, ἰατρός, *Γ. Φατσῆς* καὶ *Ἰ. Βαλαλᾶς*, δικηγόροι.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΔ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ κ. ***προεδρεύων*** τὸν λόγον διδωτιν εἰς τὸν

γεν. γραμματέα κ. Ἰατρόπουλον, ὅστις ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Παραμυθίᾳ ἰατροῦ κ. *Δ. Παναγιωτίδου* ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ἡ Βέλιανη, τὰ Πελασγικὰ αὐτῆς τείχη καὶ ἡ μονή**». Μετὰ ταῦτα ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς πραγματείας ταύτης, ἥτις παραπέμπεται εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπήν, μεθ' ὃ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1899.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας· μεθ' ὃ τοῦ κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* εἰσηγησαμένου τὴν ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου περὶ θεατρικῆς παραστάσεως ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου γίνεται αὕτη κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτή, ἀνατίθεται δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον ἡ ἐκλογὴ τοῦ διδαχθησομένου δράματος ἐκ τῶν κλασικῶν ἑλληνικῶν. Εἰς δὲ τὴν *Φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν* ἀνατίθεται ὅπως ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ τεχνικοῦ τῆς παραστάσεως μέρους. Κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* ἀποφασίζεται ὅπως ἡ Φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ προεδρείου προσκαλέσῃ κατὰ τὰς διὰ τὴν θεατρικὴν παράστασιν συνεδρίας αὐτῆς καὶ ἕτερα κατάλληλα πρόσωπα. Μετὰ ταῦτα ἐκλέγεται ἐπιμελητὴς τῆς ὀργανοθήκης ὁ κ. *Σ. Βραχάμης*, προταθεὶς ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς· πρὸς δὲ ἀποφασίζεται ἡ δαπάνη τοῦ Συλλόγου ἐκτύπωσις τῆς *περὶ Ἡμερολογίου* διαλέξεως τοῦ κ. *Α. Σπαθάρη* ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Ἀγγέλλεται ὁ *θάνατος* τοῦ κ. *Στ. Σταματιάδου* ἰατροῦ καὶ *Τερτίου Φιλιππώφ*, τοῦ μὲν τακτικοῦ τοῦ Συλλόγου μέλους, τοῦ δὲ ἐπιτίμου. Ἀποφασίζεται δὲ ὅπως ἀποσταλῶσι συλλυπητήρια τηλεγραφήματα εἰς τὰς οἰκογενείας ἀμφοτέρων καὶ ἀναγινώσκεται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Φιλιππώφ γενομένη πρὸς τὸν Σύλλογον προσφώνησις κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὴν *ἀδελφότητα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου* αἰτοῦσαν τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῆς μαθήματα παραχωρεῖται αὕτη· ἀνετέθη δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως κανονίσῃ τὰ τῆς πληρωμῆς αὐτῆς.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ *ψηφίζονται* ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. *Ξ. Ζῶτος*, ἰατρός, *Γ. Φατσῆς* καὶ *Ἰ. Βαλαλᾶς*, δικηγόροι καὶ *Γεώργ. Τσαμπούλας*, ἔμπορος. Τὸ πρῶτον δ' ἀγγέλλονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Ῥαγκαβῆς Τσοπάνογλου* καὶ *Θεόδωρος Λαζαρίδης*, ἰατροί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Ἰατροπούλου, Πασχαλίδου καὶ Ἀποστόλογλου, ὁ κ. *Στέφανος Καραθεοδωρῆς*, διδάκτωρ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Μυστακίδου, Ἀν. Χρηστίδου καὶ Γ. Πασχαλίδου, ὁ ἀρχιμανδρίτης *Σμάραγδος Χατζῆ Εὐστρατίου*, προϊστάμενος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Παπαγιαννοπούλου, Ψωμιάδου καὶ Αὐθεντοπούλου. Ὡς *ἐπίτιμα* δὲ μέλη ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὁ καθηγητὴς Hirchberg, ὀφθαλμολόγος ἐν Βερολίνῳ καὶ ὁ καθηγητὴς κ. *Πανᾶς*, ὀφθαλμολόγος ἐν Παρισίοις, ἀμφότεροι προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας μεθ' ὃ ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* προτείνει τὸν σχηματισμὸν καὶ Καλλιτεχνικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γίνεται συζήτησις, καθ' ἣν τὸν λόγον λαμβάνουσι πλὴν τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς προτάσεως κ. *Εὐσταθιανοῦ* καὶ οἱ κ.κ. *Μανουηλίδης*, *Ἀποστόλογλου*, *Ἀμπελίδης* καὶ *Ἰατρόπουλος*· ἀποφασίζεται δὲ κατ' ἀρχὴν ὁ σχηματισμὸς καὶ Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς προσωρινῆς· πρὸς δὲ τὰς λεπτομερείας τοῦ σχηματισμοῦ ταύτης ἐκλέγεται πενταμελὴς ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. *Παχτίκου*, *Χατζηχρήστου*, *Ἀκεστορίδου*, *Βραχάμη* καὶ *Εὐσταθιανοῦ*. Ἡ δὲ ἀπόφασις τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Κίμωνος Μπέλλα* νὰ παραχωρηθῇ αὐτῷ δωρεὰν ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου ὅπως δώσῃ σειρὰν μουσικῶν μαθημάτων εἰς ἴδιον μουσικὸν χορὸν ἀνεβλήθη. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν *Ἀδελφῶν Περρῆ* ὁ κ. *πρόεδρος* ἀγγέλλει ὅτι ἐδόθη ἡ ἄδεια τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτυπώσεως τῆς *Κύρου Ἀναβάσεως* τοῦ Ξενοφῶντος. Τὸ πόνημα τοῦ κ. *Τσόβα*, ὁ «Παράδεισος», παραπέμπεται πρὸς κρίσιν εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν. Ἡ *πρότασις* τῆς ἑταιρείας τῶν Βολλανδιστῶν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν δημοσιευμάτων ἐγένετο *ἀποδεκτή*. Τὴν σύστασιν τοῦ κ. *Σακελλαρίδου* ὑπὲρ προστασίας τῆς διακριθείσης μαθητρίας *Ἀντωνίας Μαλανδράκη*, ὁ Σύλλογος ἀδυνατεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Παπαϊωάννου* ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ αἴθουσα ἵνα δώσῃ εὐεργετικὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ παράστασιν γίνεται κατ' ἀρχὴν *ἀποδεκτή*.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς *τακτικὰ μέλη* οἱ κ. κ. *Ῥαγκαβῆς Τσοπάνογλους* καὶ *Θεοδ. Λαζαρίδης*, ἰατροί, ὁ κ. *Στέφανος Καραθεοδωρῆς*, διδάκτωρ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ὁ ἀρχιμανδρίτης *Σμάραγδος Χατζῆ Εὐσταθίου*· ὡς *ἐπίτιμα* δὲ *μέλη* ψηφίζονται οἱ κ. κ. Hirchberg, ὀφθαλμολόγος ἐν Βερολίνῳ, καὶ ὁ καθηγητὴς κ. *Πανᾶς*, ὀφθαλμολόγος ἐν Παρισίοις. Τὸ πρῶτον δὲ ἀγγέλλεται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* μέγας ῥήτωρ τοῦ Οἰκουμ. θρόνου, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἰατροπούλου Εὐσταθιανοῦ καὶ Βραχάμη. Ὡς *ἐπίτιμα* δὲ *μέλη* προτείνονται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ προεδρείου αἱ Α. Ε. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας κ. *Κωνστάν*, γερουσιαστὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὁ τῆς Ἀγγλίας κ. *Ὄκονορ*, ὁ τῆς Ῥωσίας κ. *Ζηνόβιεφ*, ὁ τῆς Γερμανίας κ. *Μαρσὰλ* καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας κ. *Πάνσας* καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΙΑ ΑΤΛΖ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας μεθ' ὃ ὁ κ. *προεδρεύων* τὸν λόγον δίδωσιν εἰς τὸν κ. γεν. γραμματέα, ὅστις ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι γυμνασιάρχου κ. *Μ. Παρανίκα* ἀντεπιστέλλοντος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου μέλους «**Περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν τοῦ Πινδάρου**». Μετὰ ταῦτα ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει τὰς *εὐχαριστίας* τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς πραγματείας ταύτης, ἥτις παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν· καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς* περὶ μὲν τοῦ ζητήματος τῆς τροποποιήσεως τῶν ὅρων τοῦ *Βασιαδείου κληροδοτήματος* πρὸς ταχυτέραν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος παρατηρεῖ τὸ προεδρεῖον ὅτι θὰ ἀναμείνῃ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος γνώμην τῆς *Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς*, περὶ δὲ *τῶν βραβείων τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος* ἐλπίζει ὅτι μετὰ τοῦ προσεχῶς ἀφικνουμένου ἐνταῦθα κ. *Γ. Χασιώτου* θέλει ἔλθει εἰς συνεννόησιν πρὸς εὐοϊκὴν τοῦ ζητήματος λύσιν. Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκεται ἡ ἔκθεσις τῆς σχηματισθείσης προσωρινῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Κανούτας* θεωρεῖ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν ὡς ἄκυρον, φρονεῖ δὲ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ἅτε μὴ ὑπογραψάντων πάντων τῶν μελῶν τῆς ὁρισθείσης ἐπιτροπῆς καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συνεδρία πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος εἶχεν ὁρισθῇ καθ' ἣν ἡμέραν ὁ κ. *Παχτῖκος* δὲν ἠδύνατο νὰ παρευρεθῇ. Ὁ κ. *Παχτῖκος* ὁμολογεῖ ὅτι προσεκλήθη ἀλλὰ κωλυθεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν γενομένην συνεδρίαν· ἀναγνωρίζει δὲ ὡς κανονικὴν τὴν γενομένην συνεδρίαν καὶ ἔκθεσιν. Ὁ κ. *Κανούτας* χαρακτηρίζει τὴν ἔκθεσιν ὡς ἀόριστον καὶ ἐρωτᾷ πῶς θὰ βεβαιωθῇ ἡ γνῶσις τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Κανούτα γενομένας παρατηρήσεις καὶ παρατηρεῖ ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τῶν σπερμολογιῶν σπουδαῖα τοῦ Συλλόγου συμφέροντα παραβλάπτονται. Ὁ κ. *Παρίτσης* φρονεῖ ὅτι ἐὰν πάντες οἱ ἔχοντες γνώσεις μουσικῆς περιληφθῶσιν ἐν τῇ σχηματισθησομένῃ ἐπιτροπῇ, ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν αὐτῆς θὰ ἦναι ἄπειρος· θεωρεῖ δὲ τοὺς κ. κ. φιλολόγους ἀκαταλλήλους, καθόσον καλλιον δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ Φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ὅπως ἀποτελῶσι μέλη ταύτης καὶ παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίαν ἐγένετο λόγος περὶ σχηματισμοῦ οὐ μόνον μουσικῆς ἀλλὰ γενικῶς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Παχτῖκος* ποιεῖται παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως καὶ φρονεῖ ὅτι ἀντὶ τοῦ «*γνῶσται τῶν*

ἀριστουργημάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς πρέπει νὰ τεθῇ «***γνῶσται τῶν ἀριστουργημάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν***». Ὁ κ. *Βραχάμης*, ὡς μέλος τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς παρέχει λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις τῆς ἐκθέσεως. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* λέγει ὅτι κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίαν ἀπεφασίσθη ὅπως ἀνατεθῇ εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἡ μελέτη τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς· ἡ δὲ εἰδικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ συσκεψαμένη ὑποβάλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν γνώμην αὐτῆς ταύτην, ἣν ὡς εἰσηγητὴς δικαιολογεῖ. Ἐξακολουθεῖ δὲ μακρὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησις καταλήξασα εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅτι ὁ ***Σύλλογος λαβὼν ὑπ' ὄψει τὴν ἔκθεσιν τῆς εἰδικῆς καὶ τὰς διαμειφθείσας γνώμας ἀποδέχεται τὸν σχηματισμὸν καὶ Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς προσωρινῆς***, παρακαλεῖ δὲ τὴν αὐτὴν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ὅπως συμπληρώσῃ τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῆς ἔκθεσιν.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος*, Μ. Ῥήτωρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ὡς ***ἐπίτιμα*** δὲ μέλη παμψηφεὶ γίνονται δεκτοὶ αἱ Α. Ε. οἱ κ. κ. πρεσβευταὶ τῆς Γαλλίας κ. *Κωνστάν*, τῆς Ἀγγλίας κ. *Ὄκονορ*, τῆς Ῥωσίας κ. *Ζηνόβιεφ* καὶ τῆς Ἰταλίας κ. *Πάνσας*.

Τὸ πρῶτον δ' ἀγγέλλονται ὡς ***ἐπίτιμα μέλη*** ὁ σεβ. ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ Παλαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας κ. Eduard Herzog, διδάκτωρ τῆς θεολογίας, ὁ αἰδ. Eugenius Michaud καθηγητὴς ἐπίσης τῆς θεολογίας ἐν Βέρνῃ καὶ ὁ αἰδ. Jacob Künz, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, προϊστάμενος τοῦ ἐν Βέρνῃ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Παλαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας, πρότεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΛΘ'

(Τακτικὴ γενική).

τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας· μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν δὲ καὶ τῆς ***ἀλληλογραφίας*** ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι κανονισθέντος τοῦ ζητήματος τῆς βιβλιοθήκης, ἡ εἰς αὐτὴν εἴσοδος πρὸς μελέτην εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντα βουλόμενον· πρὸς δὲ ἀγγέλλει τοὺς διορισμοὺς ὡς εἰσπράκτορος μὲν τοῦ κ. *Ν. Δημητροπούλου*, ὡς θυρωροῦ δὲ τοῦ κ. *Σαμαρταγίδου*. Ἀγγέλλεται δ' ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τῆς *Κύρου Ἀναβάσεως* ἐκ τῆς *Ζωγρ. Βιβλιοθήκης* ἤρξατο ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῶν κ.κ. ***ἀδελφῶν Περρῇ***. Ὁ κ. *Μ. Ἀὐθεντόπουλος* ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης, δικαιολογεῖ τὴν κλεῖστιν ταύτης καὶ τὰ ληφθέντα καθ' ὅλου πρὸς διάτωσιν αὐτῆς μέτρα, ἅτινα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἀκαίρους συζητήσεις. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* λέγει τοὺς λόγους, δι' οὓς τὸ προεδρεῖον φρονεῖ ὅτι ἀντὶ συντάξεως ποσόν τι ἐφ' ἅπαξ δέον νὰ παρέχηται εἰς ὅσους ἐκ τῶν ἀντικαθισταμένων ὑπαλλήλων ἤθελεν ἀποφασισθῇ τὸ τοιοῦτον. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ταύτην καὶ συνιστᾷ τὸν θυρωρὸν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Συλλόγου. Ἀναγινώσκεται δ' αἴτησις τοῦ τέως ὑπαλλήλου τοῦ Συλλόγου κ. *Κατσαΐτου* παρακαλοῦντος ὅπως αὐξηθῇ ἡ εἰς αὐτὸν παρεχομένη ἐξ 175 γρ. χρ. σύνταξις καὶ ζητεῖται ἐπὶ τούτου ἡ γνώμη τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. *Γεράρδος* φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ αὐτῷ ποσόν τι ἐφ' ἅπαξ. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* συνιστᾷ ἀναβολὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἥτις καὶ γίνεται. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Σιλβέλλη*, ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ ἐπὶ πληρωμῇ μία τῶν αἰθουσῶν τοῦ Συλλόγου, ὅπως δίδῃ μαθήματα μουσικῆς, γίνεται ***ἀποδεκτή***. Ὁ κ. *Καλβοκορέσης* συνιστᾷ τὴν στερεότητα τῶν κλείθρων τῆς Βιβλιοθήκης πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* ἀναγινώσκει τὴν συμπλήρωσιν τῆς γενομένης ἐκθέσεως πρὸς σχηματισμὸν τῆς ***Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς***. Ὁ κ. *Γεράρδος* συνιστᾷ ἀναβολὴν τῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζητήσεως καὶ προτείνει ὅπως τὸ προεδρεῖον συσκεφθῇ πρῶτον καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὸν Σύλλογον τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτοῦ, θεωρεῖ δὲ ὡς ἄσκοπον τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τοὺς τοιούτους τοῦ κ. *Γεράρδου* λόγους, λεγομένους μάλιστα ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ παρατηρεῖ ὅτι σωματεῖα, οἷον ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἔχουσι καὶ μουσικὰς ἐπιτροπάς. Ὁ κ. *Γεράρδος* ἐμμένει εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ προβλέπων ἀποτυχίαν τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* φρονεῖ ὅτι πρέπει ν' ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις καὶ γίνῃ, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐκτυπωθῇ ἡ γενομένη ἔκθεσις καὶ διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη πρὸς μελέτην. Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τῆς ἀναβολῆς καὶ φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀγγελθῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἡ συνεδρία τῆς συζητήσεως ταύτης. Ὁ κ. *Βραχάμης* διαβλέπει μομφὴν κατὰ τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεως περὶ σχηματισμοῦ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Μ. Ἀὐθεντόπουλος* φρονεῖ ὅτι ἡ σχηματισθεῖσα ἐπιτροπὴ δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἀμέσως συζήτησιν τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς. Μετά τινας δὲ ἀνταλλαγείσας γνώμας ἀποφασίζεται ἡ ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοροῦνται ὡς ***ἐπίτιμα μέλη*** ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ Παλαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας κ. *Eduard Herzog*, ὁ αἰδ. *Eugenius Michaud* καὶ ὁ αἰδ. κ. *Jakob Künz*, προϊστάμενος τοῦ ἐν Βέρνῃ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Παλαιοκαθολικῶν.

Τὸ πρῶτον δ' ἀγγέλλονται ὡς ***τακτικὰ μέλη*** ὁ κ. *Α. Προκόπιος* ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Α. Εὐσταθιανοῦ, Γ. Πασχαλίδου καὶ Μ. Ἀὐθεντοπούλου καὶ ὁ κ. *Ἀνδρέας Γεωργιάδης* ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Ψαλίδα, Παπαγιαννοπούλου καὶ Ἰατροπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας· μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως καὶ ἡ ***ἀλληλογραφία***. Ληφθείσης δὲ ὑπ' ὄψει τῆς αἰτήσεως τοῦ τέως θυρωροῦ κ. *Θεοδώρου*, παρακαλοῦντος τὸν Σύλλογον ὅπως λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὴν ἐπὶ 25ετίαν πιστὴν ἐν αὐτῷ ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, μὴ προβῇ εἰς ἀπόλυσιν ἀλλὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸν ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ ὑπηρεσίᾳ, ἀποφασίζεται προτάσει τοῦ προεδρείου, ὅπως διορισθῇ ***ἐπιμελητὴς*** τοῦ Ἀναγνωστηρίου. Εἰς δὲ τὸν κ. *Κατσαΐτην* αἰτούμενον αὔξησιν τῆς παρεχομένης αὐτῷ συντάξεως, ἀποφασίζεται ὅπως ἐξακολουθήσῃ νὰ παρέχηται τὸ ποσὸν τῶν 175 γρ. γρ. κατὰ μῆνα. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* ζητεῖ ὅπως ἄρξηται ἡ συζήτησις τοῦ ὑποβληθέντος σχεδίου πρὸς σχηματισμὸν ***Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς***. Ὁ κ. *Μ. Ἀὐθεντόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἐπείγον καὶ δύναται νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις εἰς ἄλλην συνεδρίαν, καθ' ὅσον δὲν ἔχει μελετηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* θεωρεῖ ἄσκοπον τὴν νέαν ἀναβολὴν ζητήματος κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτοῦ γενομένου, προτείνει δὲ ὅπως ἐρωτηθῇ ὁ Σύλλογος ἐὰν θεωρῇ συζητητέον τὸ ζήτημα. Ὁ κ. *Παχτῖκος* προτείνει ὅπως ὁρισθῇ ἔκτακτος πρὸς τοῦτο συνεδρία. Ὁ κ. *Σιδερίδης* ὑπομιμνήσκει τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὅπως τὸ σχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη πρὸς μελέτην· τοῦθ' ὅπερ εἰσέτι δὲν ἐγένετο, ἅτε κωλυθέντος τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως. Ὁ κ. *Κανούτας* παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὴν γενομένην πρόταξιν πρὸς σχηματισμὸν τῆς ***Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς***, τὸ σχέδιον ταύτης ἦτο πολὺ γενικώτερον τοῦ νῦν προτεινομένου. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* χαρακτηρίζει τὴν προτεινομένην νέαν ἀναβολὴν ὡς κωλυσιεργίαν. Ὁ κ. *Ἀὐθεντόπουλος* παρατηρεῖ τῷ κ. *Χαμουδοπούλῳ* ἐὰν φρονῇ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἡ συζήτησις, τοῦ προεδρείου μὴ παρεσκευασμένου. Ὁ δὲ κ. *Χαμουδόπουλος* λέγει ὅτι τὰ μέλη τοῦ προεδρείου δύνανται νὰ λαβωσι μέρος εἰς αὐτὴν ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν δὲ καὶ τινων εἰσέτι γνωμῶν, τοῦ ζητήματος θεωρηθέντος ὡρίμου πρὸς συζήτησιν, ἀποφασίζεται ὅπως αὕτη γένηται τῇ προσεχεῖ δευτέρᾳ. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* προτείνει ὅπως δι' ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου ὑποχρεωθῇ ὁ γραφεὺς παρίστασθαι ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτοῦ. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* θεωρεῖ ὡς ἄσκοπον τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν περὶ ζητήματος ὅπερ καὶ ἄνευ ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου δύναται νὰ κανονισθῇ. Ἀνατίθεται δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον ἡ ***διακανόνισις τοῦ ζητήματος τούτου***.

Ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Παχτίκου*, παρατηροῦντος ὅτι αἱ εἰς τὸν *Ὅμιλον τῶν Ἐρασιμόλπων* ὁρισθεῖσαι ἡμέραι καὶ ὧραι παρεχωρήθησαν ἤδη εἰς τὸν κ. *Ι. Σιλβέλλην* καὶ παρακαλοῦντος τὸν Σύλλογον πρὸς δικαίαν τοῦ ζητήματος λύσιν. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ κ. *Παχτίκου* ἐπιστολῇ ἐκ μέρους δῆθεν τῶν *Ἐρασιμόλπων*, οἵτινες, λέγει, εὑρίσκονται ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ ἐργάζονται ἐν τῷ χορῷ αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν τῆς *Ἀντιγόνης*. Ὁ *Βραχάμης*, καὶ αὐτὸς ἀποτελῶν μέρος τοῦ *Ὁμίλου τῶν Ἐρασιμόλπων* λέγει ὅτι οὗτος δὲν ἀνεγνώρισέ ποτε ὡς προϊστάμενον αὐτοῦ τὸν κ. *Παχτῖκον*. Ὁ δὲ κ. ***πρόεδρος*** παρέχει λεπτομερείας τινὰς περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κ. *Παχτίκου*

πρὸς ἀποτυχίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ χοροῦ τῆς *Ἀντιγόνης* καὶ καθ' ὅλου τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος, ἀναφέρει δ' ἐν ἄλλοις καὶ τὴν ἀποχώρησιν πέντε ἐκ τῶν μελῶν τοῦ χοροῦ τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* προτείνει ὅπως ἐκφρασθῇ ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῖς γενομένοις ὑπὸ τοῦ κ. *Παχτίκου*. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* συμπεραίνει ὅτι συνέβησαν γεγονότα ἀνάρμοστα οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκ κακοβουλίας, καὶ προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ἐκφράζων τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς γενομένοις προβῇ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν· ἡ πρότασις δὲ αὕτη γίνεται *ἀποδεκτή*.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοροῦνται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Ἀ. Προκόπιος*, καὶ *Ἀνδρέας Γεωργιάδης*, ἰατροί. Τὸ πρῶτον δὲ ἀγγέλλεται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Πέτρος Ζαχαριάδης*, μουσικοδιδάσκαλος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ, Γ. Παχτίκου καὶ Μ. Αὐθεντοπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΑ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 6ῃ Μαρτίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης τακτικῆς γενικῆς συνεδρίας, ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου, ἅτε συναφῆ πρὸς τὴν ἔκτακτον συνεδρίαν τὴν ὁρισθεῖσαν πρὸς συζήτησιν τοῦ σχεδίου τῆς *Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς*. Ὁ κ. *Ἀ. Χρηστίδης* μαθὼν τὴν ληφθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν περὶ σχηματισμοῦ *Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς* ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ, λέγει δ' ὅτι διὰ ταύτης ἀπὸ σήμερον ἐκτροχιαζόμεθα, καὶ ἐκτίθησι τοὺς λόγους δι' οὓς ἐκτροχίασιν χαρακτηρίζει τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, ἀναφέρων τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου, ὅστις δὲν εἶναι καλλιτεχνικός. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* νομίζει ὅτι ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου καὶ λέγει ὅτι θὰ ἀποδείξῃ τοῦτο, ὅταν ὡς εἰσηγητὴς τοῦ σχεδίου λάβῃ τὸν λόγον. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* θεωρεῖ τὸν σχηματισμὸν καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς σύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου καὶ λέγει ὅτι ὁ λόγος τοῦ κ. *Ἀ. Χρηστίδου* ὅτι δὲν ἔχομεν ἐξόχους καλλιτέχνας δὲν εἶναι ἰσχυρὸς ὅπως μὴ σχηματίσωμεν τοιαύτην, καθ' ὅσον ἀπὸ τοιαύτης ἀρχῆς ὁρμώμενοι οὔτε Φιλολογικὸν Σύλλογον θὰ ἔχωμεν ἅτε μὴ ἔχοντες καὶ ἐξόχους ἐπιστήμονας. Καὶ ὁ κ. *Παχτίκος* φρονεῖ ὅτι ἡ Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι ὁ ἐκτιθέμενος σκοπὸς τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι λίαν εὐρὺς καὶ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ καθαρῶς φιλολογικὸν μέρος· ἡ δὲ φράσις «*ἀριστούργημα τῆς νεωτέρας μουσικῆς*» νὰ περιορισθῇ εἰς τήν δε: «*εἰς ἀριστουργήματα τῆς νεωτέρας μουσικῆς σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν*». Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* παρατηρεῖ ὅτι τὸ πρῶτον ἤδη ἀκούει διάρκειαν ἐπιτροπῆς προσωρινῆς τόσον μακρᾶς, τετραετοῦς, καὶ λέγει ὅτι ἡ διάρκεια ταύτης πρέπει νὰ ἦναι μέχρις ἑνὸς ἔτους. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* ἀντικρούων τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου* ὑποστηρίζει καὶ πάλιν τὴν σύστασιν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ λέγει ὅτι μόνον τροποποιήσεις τινὲς ἐπὶ τοῦ σχεδίου δύνανται νὰ ἐπενεχθῶσιν ὡς ἡ ἐπαναληψις τῆς λέξεως *μελοποιΐας* καὶ τῆς φράσεως ὑλικὸν ὄρελος τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ποιεῖται παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ σχεδίου καὶ ἐρωτᾷ τίνες οἱ πόροι, οὓς διαθέτει ὁ ἡμέτερος Σύλλογος πρὸς πραγμάτωσιν τῆς λαμβανομένης ἀποφάσεως. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* προτείνει ὅπως ὁρισθῇ ἡ διάρκεια τῆς ἐπιτροπῆς καὶ παρατηρεῖ ὅτι τὸ τεχνικὸν μέρος δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὁ κ. *Χαμουδόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται ἤδη νὰ συζητηθῇ τὸ περὶ πόρων ζήτημα· τοῦτο πρὸ τῆς ληφθείσης ἤδη ἀποφάσεως ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ληφθῇ ὑπ' ὄψει· ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν δὲ μέρος, λέγει, ὅτι τοῦτο δὲν ἀπάδει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου· καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐρύτητα τοῦ κύκλου τῆς ἐπιτροπῆς, λέγει, ὅτι ὁ χρόνος θὰ ἀποδείξῃ ἐὰν ἦναι οὗτος εὐρὺς ἢ οὐχί· φρονεῖ δὲ ὅτι πρέπει νὰ ἦναι εὐρύς, ἵνα ὑπάρχῃ εὐρὺ καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας. Μετὰ συζήτησιν δὲ ἐπὶ τοῦ καθ' ὅλου σχεδίου ἄρχεται ἡ κατ' ἄρθρον ἐξέτασις αὐτοῦ καὶ γενομένης συζητήσεως ἐπὶ τοῦ πρώτου ἄρθρου γίνεται τοῦτο ἀποδεκτὸν τροποποιηθὲν ὡς ἑξῆς: «*ἔργον τοῦ μουσικοδραματικοῦ τμήματός ἐστιν ἡ καλλιεργία τοῦ μουσικοῦ συναισθήματος, ἡ διδασκαλία τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης καὶ τῆς ἀπαγγελίας, ἡ φροντὶς καὶ ἡ ἐπιμέλεια περὶ δοκίμων μεταφράσεων, μελοποιΐας καὶ ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλλην. δραμάτων, ἡ τέλεσις συναυλιῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ πρὸς διάδοσιν τῶν μουσουργημάτων τῶν περισωθέντων ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς νεωτέρας μουσικῆς τέχνης καὶ ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἐπισήμανσις τῆς ἐν γένει ἡμετέρας μουσικῆς*». Ἀναβάλλεται δ' εἰς προσεχῆ συνεδρίαν ἡ συζήτησις τῶν λοιπῶν ἄρθρων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 13ῃ Μαρτίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται καὶ ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἡ αἴτησις τῆς *ἀδελφότητος τῶν Κιανῶν* καὶ τῆς *κοινότητος Χαλκηδόνος* αἰτουμένων ἐκ τῶν τοῦ Συλλόγου βιβλία διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῶν γίνεται ἀποδεκτή. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* συνιστᾷ ὅπως ληφθῇ φροντὶς περὶ ἀνταλλαγῆς βιβλίων ἐκ τῶν περισσῶν τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης μετ' ἄλλων βιβλιοθηκῶν. Ὁ δὲ κ. *Ξ. Σιδερίδης* παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχει ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ κωλῦον τὴν τοιαύτην ἀνταλλαγὴν ἄνευ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν κ. κ. *Βραχάμη* καὶ *Εὐσταθιανοῦ*, δι' ἧς δηλοῦσιν ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν μέχρι τοῦδε νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολὴν περὶ σχηματισμοῦ βιβλίου καὶ περισυλλογῆς πασῶν τῶν τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεων, συνιστῶσι δὲ τὸν σχηματισμὸν πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι οἱ ἀναλαμβάνοντες τοιαύτην ἐργασίαν πρέπει νὰ πληρώνωνται, ἵνα καὶ ἡ ἐργασία περατῶται. Ἀνατίθεται δ' εἰς τοὺς κ. κ. *Βραχάμην* καὶ *Εὐσταθιανὸν* ὅπως ἐν ἄλλῃ συνεδρίᾳ προτείνωσι τοὺς καταλλήλους πρὸς τοῦτο.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζεται ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. *Πέτρος Ζαχαριάδης*, μουσικοδιδάσκαλος. Τὸ πρῶτον δ' ἀγγέλλεται ὁ κ. *Γρηγόριος Ἀνανιάδης*, ἔμπορος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Εὐσταθιανοῦ, Καλβοκορέση καὶ Ἀποστολοπούλου.

Μετὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς *Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς* συζήτησις. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* παρατηρεῖ ὅτι διὰ τοῦ σχεδίου τούτου ἀνοίγεται εἰς τὴν νέαν ἐπιτροπὴν κύκλος εὐρὺς καὶ φρονεῖ ὅτι ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ ἄρθρῳ δύναται νὰ περιληφθῇ ἥτε σύστασις καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιτροπαῖς, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ὅλος κανονισμὸς διὰ μίαν καὶ μόνην ἐπιτροπήν· ἀναγινώσκει δὲ τοιοῦτον ἄρθρον λέγων: «*συνιστᾶται Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ ἀνανεουμένη κατ' ἔτος, ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου, ἥτις συζητεῖ περὶ τῶν τὴν καλλιτεχνίαν ἀφορώντων ζητημάτων κλπ.*» οὕτω δὲ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἁρμοιοῦται πρὸς τὰς λοιπάς. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι ἐπὶ ἀποφασισθέντων ζητημάτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν· τὸ σχέδιον κατ' ἀρχὴν ἐγένετο ἀποδεκτόν, ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις ἤρξατο ἐν προηγουμένῃ συνεδρίᾳ καὶ ἤδη πρόκειται νὰ συνεχίσωμεν ταύτην. Ὁ κ. *Ζαβιτσᾶνος* λέγει ὅτι ἐξερχόμεθα τῆς ἡμερησίας διατάξεως. Ὁ κ. *πρόεδρος* παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἐπανερχόμεθα ἐπὶ ἀποφασισθέντων ἀλλ' ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* προτείνει ὅπως εἰς τὸ ἤδη συζητηθὲν καὶ ψηφισθὲν τοῦ σχεδίου ἄρθρον προστεθῶσι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη συζητούμενα πρῶτον, ὥστε τὸ ὅλον ν' ἀποτελῆται ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ἄρθρου. Ἐξακολουθεῖ *μακρὰ* ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου *συζήτησις*, μεθ' ἣν ἀποφασίζεται ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀρξαμένης ἤδη τῶν μερῶν τοῦ σχεδίου ἐξετάσεως· ἐξετάζεται δὲ τὸ μέρος τὸ περὶ τῶν προσόντων τῶν ἀποτελεσόντων τὸ *Μουσικοδραματικὸν τμῆμα*, ὅπερ γίνεται ἀποδεκτὸν τροποποιηθὲν ὡς ἑξῆς· «*τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τῶν πτυχιούχων τῆς Φιλοσοφίας ἢ Ὠδείου ὡς καὶ πάντων ὅσοι εἶναι γνῶσται τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς*»· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 27ῃ Μαρτίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία*. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* προτείνει ὅπως ἡ ἔκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ συστάσεως νυκτερινῆς Σχολῆς παραπεμφθῇ πρὸς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* φρονεῖ ὅτι ἡ ἐξέτασις τῆς ἐκθέσεως δὲν εἶναι ἔργον μόνον τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ συζητηθῇ αὕτη

ἐν τῷ Συλλόγῳ. Ὁ κ. *Παρίτσης* συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. *Μ. Χαμουδοπούλου*. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* προτείνει ὅπως ἡ ἔκθεσις αὕτη πρὸ τῆς συζητήσεως ἐκτυπωθῇ καὶ διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου πρὸς μελέτην. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* προτείνει ὅπως ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις ἀναβληθῇ εἰς προσεχῆ συνεδρίαν, ἅτε μὴ παρόντων καὶ ἀρκετῶν μελῶν ἐν τῇ συνεδρίᾳ. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης συζήτησις ἀναβάλλεται.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζεται ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. *Γρηγόριος* **Ἀνανιάδης**, ἔμπορος. Τὸ πρῶτον δὲ προτείνονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Italo Silvelli*, μουσικοδιδάσκαλος, *Γ. Α. Ξανθόπουλος*, καὶ *Ἀρμόδιος Χαμουδόπουλος*, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Βραχάμη, Εὐσταθιανοῦ καὶ Μ. Χαμουδοπούλου. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* προτείνει ὅπως ἡ ἐπαναλήψις τῆς συζητήσεως τοῦ σχεδίου τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς ἀναβληθῇ εἰς προσεχῆ συνεδρίαν δι' ὃν λόγον ἀνεβλήθη καὶ ἡ συζήτησις τῆς ἐκθέσεως τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς δηλ. διὰ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν παρόντων μελῶν. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι ἤδη πρόκειται περὶ ζητήματος μελετηθέντος καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος ἀναβολῆς. Ἐξακολουθεῖ *μακρὰ συζήτησις* καὶ ἀποφασίζεται ὅπως ἐπαναληφθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου συζήτησις. Ἐξετάζεται δὲ τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν τὸν τρόπον τῆς συστάσεως τοῦ πυρῆνος τοῦ Μουτικοδραματικοῦ τμήματος, ὅπερ καὶ γίνεται ἀποδεκτὸν τροποποιηθὲν ὡς ἑξῆς· «*τὸν πυρῆνα τοῦ τμήματος τούτου θὰ συστήσῃ ὁ πρόεδρος ἐκ τῶν ἐχόντων τὰ ἀνωτέρω προσόντα, οὗτοι δὲ θὰ προσλάβωσι καὶ ἕτερα μέλη (ἐκ τῶν κεκτημένων τὰ ἀνωτέρω προσόντα) δι' ἐκλογῆς κατὰ τὸ 57 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου*». Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* διαμαρτύρεται κατὰ τοῦ μέρους τούτου τοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς ἀντικανονικόν, λέγων ὅτι τα ἐν αὐτῷ λεγόμενα δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμα ἅτε τῆς ἐπιτροπῆς μὴ οὔσης διαρκοῦς. Τὸ δ' ἑπόμενον τοῦ σχεδίου μέρος τὸ περὶ συστάσεως μονίμου μουσικοῦ χοροῦ καὶ ὀρχήστρας ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* χαρακτηρίζει ὡς τραγελαφικόν. Ὁ κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι διὰ τῆς συστάσεως τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς δὲν μειοῦται τὸ ἔργον τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Μετά τινα δὲ συζήτησιν καὶ τὸ μέρος τοῦτο γίνεται ἀποδεκτὸν ἔχον ὡς ἑξῆς· «*Ἡ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ συγκροτῇ μόνιμον μουσικὸν χορὸν καὶ ὀρχήσταν ἰδιαιτέρως πρὸς τοῦτο προσκαλοῦσα δι' ἀποφάσεως αὐτῆς καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου, ἐξ ὧν θὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὀρχήστρας*». Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΔ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 24ῃ Ἀπριλίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μετὰ μακρὰν δ' ἐπὶ τούτων συζήτησιν προκληθεῖσαν ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. *Ἀποστόλογλου* ὅτι δὲν ἀναγράφεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἐκ τῆς συνεδρίας ἀποχώρησις αὐτοῦ ἐπικυροῦνται. Ἀναγινώσκεται μετὰ ταῦτα ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ κατάλογος προσφορᾶς βιβλίων. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* προτείνει ὅπως τὰ δωρούμενα βιβλία, τὰ μεταχειρισμένα, ἀπολυμαίνωνται, καθ' ὅσον εἶναι ἑστία μικροβίων. Ὁ κ. *Γεράρδος* παρατηρεῖ ὅτι οὐδεὶς ἐκ τούτου ὑπάρχει κίνδυνος. Ἐπαναλαμβάνεται δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς συζήτησις καὶ ἄρχεται ἡ ἐξέτασις τοῦ Εἰκαστικοῦ τμήματος. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* προτείνει τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ ἄρθρου ὡς ἔχει, μετὰ τινα δὲ συζήτησιν περὶ τοῦ ἐὰν τὸ περὶ Εἰκαστικοῦ τμήματος μέρος τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς πρέπῃ νὰ διαγραφῇ ἢ οὐχί, ἀποφασίζεται ἡ ἐπιψήφισις τοῦ πρώτου αὐτοῦ μέρους ἔχοντος ὡς ἑξῆς· «*Ἔργον τοῦ Εἰκαστικοῦ τμήματός ἐστιν ἡ καλλιεργία καὶ ἡ διάδοσις τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, ἡ περισυλλογὴ καὶ διάσωσις διαφόρων ἱστορικῶν εἰκόνων πρὸς σχηματισμὸν πινακοθήκης ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ ἡ σύστασις καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων ἐκ διαφόρων ἔργων ζωγραφικῆς ἢ γλυπτικῆς*». Ἐπὶ τοῦ ἑπομένου μέρους ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* παρατηρεῖ ἀντίρασιν εἰς τὸν καταρτισμὸν ὡς μελῶν καὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων, ἐν ᾧ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸ προηγούμενον 45ον ἄρθρον καὶ ὅτι τὸ 57ον ἄρθρον ἐφαρμόζεται εἰς τὰς διαρκεῖς ἐπιτροπάς. Ψηφίζεται καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο ὡς ἔχει δηλ. «*Μέλη τοῦ τμήματος τούτου διορίζονται πάντες οἱ πτυχιοῦχοι ἀρχιτέκτονες, οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ γλύπται, ἐκ δὲ τῶν μὴ πτυχιούχων οἱ διακρινόμενοι διὰ τὰ καλλιτεχνικὰ αὐτῶν ἔργα καὶ ἐκλεγόμενοι κατὰ τὸ 57ον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου*». Συζητεῖται μετὰ ταῦτα τὸ περὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐπιτροπῆς μέρος. Ὁ κ. *Ἀ. Γεράρδος* προτείνει ὅπως ἡ διάρκεια ταύτης ᾖ ἑνὸς ἔτους· πρὸς τὴν γνώμην ταύτην συμφωνεῖ καὶ ὁ κ. *Παρίτσης*. Ἀλλ' οἱ κ. κ. *Ἀποστόλογλους* καὶ *Σιδερίδης* ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα τοῦ κανονισμοῦ θεωροῦσιν αὐτὴν *προσωρινήν*. Μετὰ μικρὰν δ' ἐπὶ τούτου συζήτησιν ὁρίζεται ἡ *διάρκεια* τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς *τετραετής*. Ψηφίζεται δὲ παμψηφεὶ καὶ τὸ τελευταῖον ἄρθρον ἔχον ὡς ἑξῆς: «*Ἕκαστον τῶν τμημάτων κατ' ἔτος ἐκλέγει τὸν πρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα αὐτοῦ*».

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. *Italo Silvelli*, *Γ. Α. Ξανθόπουλος* καὶ *Ἀρμόδιος Χαμουδόπουλος*. Ἀγγέλλεται εἶτα ὁ *θάνατος* τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ψηφισθέντος τακτικοῦ τοῦ Συλλόγου μέλους κ. *Γρ. Ἀνανιάδου*· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΕ'

(Ἕκτακτος γενική).

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ κ. *πρόεδρος* λέγει ὅτι ἀντικείμενον τῆς ἐκτάκτου ταύτης συνεδρίας εἶναι ἡ συνῳδὰ τῷ κανονισμῷ ἐκλογὴ τῶν νέων κοσμητόρων τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1900—1901. Γενομένης δὲ μυστικῆς συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμὸν ψηφοφορίας ἐξελέγησαν *πρόεδρος* τοῦ Συλλόγου ὁ κ. **Γεώργιος Ἀποστολίδης**, εἶτα δὲ δι' ἰδιαιτέρας μυστικῆς ψηφοφορίας οἱ κ. κ. **Ξενοφῶν Σιδερίδης**, *α' ἀντιπρόεδρος*, **Μηνᾶς Αὐθεντόπουλος**, *β' ἀντιπρόεδρος*, **Λεωνίδας Μαλατάκης**, *γεν. γραμματεύς*, **Ν. Παρίτσης**, *εἰδ. γραμματεύς*, **Β. Μυστακίδης**, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης, **Δ. Μηλιώτης**, *ταμίας* καὶ **Νικήτας Παπαγιαννόπουλος**, *λογιστής*. Μετὰ ταῦτα ἐξελέγησαν διὰ μυστικῆς ἐπ' ἴσης ψηφοφορίας ὁ κ. **Ἰ. Βαλαβάνης** *μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* καὶ οἱ κ. κ. **Ἐ. Ἀμπελίδης, Π. Νικολόπουλος** καὶ **Ἀ. Γεράρδος**, *μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΣ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 1ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας· μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται πραγματεία τοῦ κ. *Παπαδοπούλου Κεραμέως* «**Οἱ ναοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1593 καὶ 1604**» καὶ δύο ἕτεραι τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι γυμνασιάρχου κ. *Μ. Παρανίκα* «**Ἐπιγραφαὶ Τραπεζοῦντος**» καὶ «**Νεοελληνικά, ἐκκλησιαστικὰ** καὶ **ἐκπαιδευτικά**». Ὁ κ. *προεδρεύων* ἐκφράζει τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου *εὐχαριστίας* πρὸς τοὺς συγγραφεῖς τῶν πραγματειῶν τούτων· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΖ'

(Ἕκτακτος γενική).

Τῇ 4ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν, ὁ γραμματεὺς τῆς *Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς* κ. *Βαλαβάνης* ἀναγινώσκει τὴν οἰκείαν *Ἔκθεσιν*. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐρωτᾷ ὁποία ἦτο ἡ γνώμη τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ ζητήματος τῆς μετατροπῆς τοῦ *Βασιαδείου* κληροδοτήματος. Ὁ κ. *Λούβαρης* λέγει ὅτι ἐδόθη ἀρνητικὴ ἀπάντησις, ὁ δὲ κ. *Παρίτσης* λέγει ὅτι αἱ γνῶμαι τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐδιχάσθησαν, ἀφείθη δὲ εἰς τὸν Σύλλογον ὅπως περὶ τούτου ἀποφασίσῃ· ἀλλ' ὁ κ. *Λούβαρης* ἀπαντῶν λέγει ὅτι κατ' οὐσίαν αἱ γνῶμαι δὲν ἐδιχάσθησαν, ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις μόνον ἐπῆλθε διαφωνία τις, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Σύλλογον ἀποσταλείσης ἐπιστολῆς τῆς ἐπιτροπῆς.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκεται ἡ *Ἔκθεσις τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. *Ἰ. Βαλαβάνη* καὶ εἶτα ἡ τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. *Τ. Σγουρδαίου*. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐκ-

φέρει εὐχὴν περὶ ταχείας ἐκτυπώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Ὁ δὲ κ. *Ἰ. Βαλαβάνης* παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχει ἡ πρὸς τοῦτο ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ἀλλ' ἐλλείπουσι τὰ μέσα τῆς ἐκτυπώσεως. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* ἐκφέρει εὐχὴν περὶ ἐκδόσεως μηνιαίου τεύχους τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ εἶτα, ἀναγνωσθείσης τῆς *Ἐκθέσεως τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. *Γ. Λούβαρη*, διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΗ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 6ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται αἱ *Ἐκθέσεις τῶν κοσμητόρων*, Α' τοῦ *α' ἀντιπροέδρου κ. Ξ. Σιδερίδου περὶ τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος* γενομένων *δημοσίων μαθημάτων*, Β' τοῦ *β' ἀντιπροέδρου κ. Ἀποστόλογλου περὶ τοῦ κτιρίου καὶ τῆς καθόλου περιουσίας τοῦ Συλλόγου*. Γ' *τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Λεωνίδα Μαλατάκη περὶ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῶν κοσμητόρων*. Ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἀναγραφομένων ἀποφάσεων ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι ἡ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης ἡ τασσομένη μετὰ τὴν περὶ σχηματισμοῦ τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς προηγήθη ταύτης προκαλέσασα μάλιστα καὶ τὴν περὶ συστάσεως τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου. Δ' Ἀναγινώσκεται ἡ Ἔκθεσις τοῦ *ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης κ. Μ. Αὐθεντοπούλου* καὶ Ε' τοῦ *λογιστοῦ κ. Νικήτα Παπαγιαννοπούλου* ἀναγνόντος καὶ κατάλογον τῶν ὑπαρχόντων βιβλίων τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΜΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 8ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται *ἐπιστολὴ* τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις κατὰ πλειονοψηφίαν ἀποραίνεται ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου τῆς μεταστροπῆς τοῦ *Βασιαδείου* κληροδοτήματος. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν τῆς Κοινωνιολογικῆς καὶ φρονεῖ ὅτι ἡ μετατροπὴ τοῦ κληροδοτήματος θὰ ἦτο πρακτικωτέρα. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρακτικώτερον. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* νομίζει ὅτι δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν τροποποίησιν. Ὁ *Ἀκεστορίδης* παρατηρεῖ ὅτι ὁ πρὸς τοὺς νεκροὺς σεβασμὸς ἐμποδίζει τὴν τοιαύτην μετατροπὴν καὶ φρονεῖ ὅτι ὀφείλομεν νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Ἀσκητὴς* παρατηρεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἀσέβεια, ἀφ' οὗ καὶ διὰ τῆς προτεινομένης τροποποιήσεως ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τοῦ διαθέτου· λέγει δ' ὅτι ἡ τροποποίησις αὕτη εἶναι ἐπουσιώδης καὶ ἀναπτύσσων νομικῶς τὸ ζήτημα συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς μετατροπῆς. Ὁ κ. *Παρίτσης* παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἱστορία οὐδὲν ἀναφέρει παράδειγμα τροποποιήσεως κληροδοτήματος πρὸς ἠθικὸν πρόσωπον καὶ λέγει ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς δύναται νὰ γίνῃ ἐὰν ὁρισθῇ τις, ὅστις λαμβάνων κατ' ἔτος τοὺς τόκους νὰ κεφαλαιοποιῇ τούτους· πρὸς τούτοις φρονεῖ ὅτι καὶ ὁ πρὸς τὸν νεκρὸν σεβασμὸς ἐμποδίζει τὴν τροποποίησιν. Μετὰ μακρὰν δὲ συζήτησιν περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς τοιαύτης τροποποιήσεως ἀποφασίζεται κατὰ πρότασιν τοῦ κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* ὅπως τὸ ζήτημα παραπεμφθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν, ἥτις νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς κρίνει λυσιτελεστέραν τὴν τοιαύτην τροποποίησιν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Κοινωνιολ. ἐπιτροπήν, ἥτις ἐξετάζουσα τοὺς λόγους τῆς Φιλολογικῆς νὰ ἀποφανθῇ καὶ πάλιν. Ἀναγινώσκεται ἡ *ἔκθεσις* τοῦ κ. *Ἀσκητοῦ Περὶ ἱδρύσεως λαϊκῶν νυκτερινῶν Σχολῶν*. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* παρατηρεῖ γενικῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἵδρυσις τοιούτων Σχολῶν, ἰδέα ἄλλως λαμπρά, προερχομένη ἐκ φιλογενῶν αἰσθημάτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λέγει ὅτι καὶ χῶρος καὶ χρήματα ἐλλείπουσιν, ὁ δὲ Σύλλογος ἀρκετὰς ἔχει ἀναλάβει ὑποχρεώσεις. Μετά τινα δ' ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησιν ἀποφασίζεται ὅπως ἡ ἔκθεσις αὕτη παραπεμφθῇ εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν προσκαλουμένου εἰς ταύτην καὶ τοῦ κ. Ἀσκητοῦ.

Ὁ κ. *Παχτίκος* ἐρωτᾷ ἂν τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τῆς Μουσικῆς ἐπιτροπῆς εὐχαριστήριον ἐγένετο τῇ ἀδείᾳ τοῦ προεδρείου, ἄλλως, λέγει,

ἐγένετο παράβασις τοῦ κανονισμοῦ. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* λέγει ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ὑποχρεωμένην ὅπως εὐχαριστήσῃ τὰ μέλη τοῦ χοροῦ, καθ' ὅσον μάλιστα ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον καὶ κύριοι ξένοι, μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου. Ὁ δὲ κ. *Ἀκεστορίδης* προστίθησιν ὅτι ἐθεώρησε καλὸν νὰ εὐχαριστήσῃ οὐ μόνον τὰ μέλη τοῦ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν Σύλλογον, δι' ἣν παρέσχεν αὐτῇ τιμήν. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* λέγει ὅτι ἐγένετο παράβασις τοῦ κανονισμοῦ καὶ φρονεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος ἀποκηρύττει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὁ δὲ κ. *πρόεδρος* ὅτι ἐπιφυλάττει ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα ὅπως εὐχαριστήσῃ καὶ δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης ἐργασθέντας.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς *τακτικὰ* μέλη οἱ κ. κ. *Δ. Βλαστάρης, Κ. Περδικάρης* καὶ *Ἰ. Ἠλιάσκος* προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀποστόλογλου, Λ. Μαλατάκη καὶ Μ. Ψαλίδα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 15ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Μετά τινα ἐπὶ τῆς συντάξεως τούτων συζήτησιν ἐπικυροῦνται ὅπως ἔχουσιν. Μετὰ ταῦτα οἱ κ. κ. *Βραχάμης* καὶ *Ἀκεστορίδης* παρατηροῦσιν ὅτι ἔπρεπε νὰ *πρωτοκολληθῶσι* τὰ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης ἐργασθέντας *εὐχαριστήρια*. Ὁ κ. *Σιδερίδης* λέγει ὅτι καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν εἶπεν ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις αἱ ἐπιστολαὶ δὲν πρωτοκολλοῦνται, παρατηρεῖ δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἡ ἐπιτροπὴ ἐδέχθη τὸν διορισμὸν ἄνευ πρωτοκολλήσεως, δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ συζήτησις διὰ τὴν μὴ πρωτοκόλλησιν τῶν εὐχαριστηρίων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς εὐχαριστήριον λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ, ἀφοῦ ἡ πρὸς τοῦτο αἰτηθεῖσα ἄδεια δὲν ἐδόθη αὐτῇ. Ὁ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* λέγει ὅτι εἰς τὴν Μουσικὴν ἐπιτροπὴν ὀφείλονται εὐχαριστήρια, διότι ὄντως πολὺ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης, τὸ γενόμενον ὅμως ὑπ' αὐτῆς εὐχαριστήριον ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Συλλόγου χαρακτηρίζει ὡς παρατυπίαν· τὸ γενόμενον ὅμως, λέγει, ἐγένετο καὶ πᾶσα ἐπὶ τούτου συζήτησις πρέπει νὰ παύσῃ.

Ἀναγινώσκεται *ἐπιστολὴ* τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Συλλόγου, δι' ἧς προτείνει τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὅπως ἐκλέξῃ ἐπιτροπὴν μεθ' ἧς νὰ ἐξετάσῃ τοὺς λόγους τοὺς προκαλέσαντας τὴν παῦσιν τοῦ τέως εἰσπράκτορος τοῦ Συλλόγου κ. *Ἰ. Γκούμα*. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν δὲ διαφόρων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γνωμῶν ἀποφασίζεται ὅπως γραφῇ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἠπειρωτικὸν Σύλλογον, δι' ἧς νὰ ἐκφράζηται ἡ λύπη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπὶ τῇ δυσπιστίᾳ, ἣν πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ δεικνύει καὶ ὅτι ὁ Σύλλογος διὰ λόγους ἀρρῶντας σπουδαῖα αὐτοῦ συμφέροντα θέλει ἐμμείνει εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ἀπόφασιν καὶ ὅτι ἐκ συναδελφικῆς ἀβρότητος εἶναι πρόθυμος ὅπως δώσῃ προφορικῶς τὰς δεούσας ἐξηγήσεις πρὸς οἱονδήποτε ἤθελε νὰ ζητήσῃ τοιαύτας παρὰ τοῦ ἡμετέρου προεδρείου. Ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τοῦ ἰατροῦ κ. *Ἀκεστορίδου*, αἰτουμένου ὅπως αἱ ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ ἐκθέσει τοῦ α' ἀντιπροέδρου κ. *Ξ. Σιδερίδου* κρίσεις περὶ τῆς διαλέξεως αὐτοῦ ἀφαιρεθῶσιν. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* λυπεῖται διότι δὲν ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ τὰς σημειώσεις, ἃς ἐκράτησεν ἐκ τοῦ μαθήματος τοῦ κ. Ἀκεστορίδου, λέγει δὲ ὅτι τὰ ὑπὸ τούτου λεχθέντα περὶ τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. *Σπαθάρη* ἦσαν ὅλως περιττά. Δὲν θέλει ὅμως διὰ τοῦτο νὰ ἀποδώσῃ μομφὴν πρὸς τὸν κ. Ἀκεστορίδην καὶ νομίζει ὅτι ὁ κ. οὗτος παρεξήγησε τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* προτείνει ὅτι ὁ Σύλλογος μετὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Σιδερίδου πείθεται ὅτι ἐγένετο παρεξήγησις ὑπὸ τοῦ κ. Ἀκεστορίδου καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν· ἡ πρότασις γίνεται *ἀποδεκτή*.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται ἀποδεκτὰ ὡς *τακτικὰ* μέλη οἱ κ. κ. *Δ. Βλαστάρης, Κ. Περδικάρης* καὶ *Ἰ. Ἠλιάσκος*. Τὸ πρῶτον δ' ἀγγέλλονται ὡς *ἐπίτιμα μέλη* οἱ κ. κ. *Γρ. Μαρασλῆς, Μ. Παρανίκας* καὶ *Παπαδόπουλος Κεραμεὺς* προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 29ῃ Μαΐου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Ὁ λόγος δίδοται τῷ κ. *Δ. Μηλιώτῃ* ταμίᾳ, ὅστις ἀναγινώσκει Ἔκθεσιν τῆς *καταστά-*

σεως τοῦ *ταμιείου*. Εἶτα ὁ κ. *Ν. Παπαγιαννόπουλος* λογιστὴς ἀναγινώσκει Ἔκθεσιν τῆς περὶ τοῦ μητρῴου τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Σ. Ἀποστόλογλους* ἐκφράζει τὰ συγχαρητήριά του τῇ ἐπιτροπῇ, ἥτις παρουσίασε τοσαύτην σπουδαίαν ἐργασίαν. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπονέμει αὐτῇ τὰς *εὐχαριστίας* τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλεται δ' ἡ πρόσκλησις τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τὸ κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον συγκροτούμενον *συνέδριον* ἐν Παρισίοις *περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων*. Συνιστᾷ δ' ὁ πρόεδρος τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπου. Ὁ κ. *Ἀν. Χρησίδης* προτείνει τὸν κ. *Ἰ. Ψυχάρην*, ὁ δὲ κ. *Εὐσταθιανὸς* τὸν κ. *Αὐθεντόπουλον* καὶ ὁ κ. *Παχτῖκος* προτιμᾷ κληρικόν τινα καὶ προτείνει τὸν προϊστάμενον τοῦ ἐν Παρισίοις ἑλλην. ναοῦ. Ὁ κ. *Μ. Θεοτοκᾶς* προτείνει ν' ἀνατεθῇ τῷ προεδρείῳ ἡ ἐκλογή. Τοῦτο γίνεται δεκτόν, ἀφοῦ ὅμως, συζητήσεως ἐγερθείσης ὑπὸ τοῦ κ. *Ἀκεστορίδου* περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς συμμετοχῆς τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου εἰς θρησκευτικὰς συζητήσεις, οἱ κ. κ. *Ν. Παπαγιαννόπουλος* καὶ *Ἀλ. Εὐσταθιανὸς* στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ 36ου ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ ἀπέδειξαν ὅτι οὐ μόνον δὲν ἀπαγορεύεται ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΒ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῇ 4ῃ Ἰουνίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΨΑΛΙΔΑ**, προέδρου.

Προϊσταμένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ *Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου* κ. **Κωνσταντίνου** τοῦ **Ε'** καὶ παρόντων τῶν σεβασμιωτάτων συνοδικῶν ἁγίων *Ἀμασείας Ἀνθίμου, Βερροίας Κωνσταντίου, Μαρωνείας Ἰωακείμ, Σηλυβρίας Κωνσταντίου, Γρεβενῶν Δωροθέου*, τοῦ θεοφιλεστάτου ἁγίου *Χαριουπόλεως Γερμανοῦ*, τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Παναγίου Τάφου πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου *Διοκαισαρείας Νικοδήμου*, τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ ὄρους Σινᾶ πανοσιολογιωτάτου κ. *Γαβριὴλ Μαλαφούρη*, τοῦ ἐριτίμου γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἐπαμ. Φίλωνος* ἀντιπροσωπούντος τὸν κωλυθέντα νὰ παραστῇ ἐξοχώτατον πρεσβευτὴν κ. *Ν. Μαυροκορδᾶτον*, μετά τινων μελῶν τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας, ἀντιπροσώπων διαφόρων φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σωματείων καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ πλείστων ἄλλων ἐγκρίτων μελῶν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ἄρχεται ἡ συνεδρία τῇ ὁρισθείσῃ 3ῃ μ. μ. ὥρᾳ ἀκριβῶς.

Ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει συγχαρητηρίους τινὰς ἐπὶ τῇ ἐπετηρίδι *ἐπιστολάς* καὶ εἶτα ὁ μὲν τέως πρόεδρος κ. *Μ. Ψαλίδας* ἀναγινώσκει τὴν *λογοδοσίαν* τῶν κατὰ τὸ **ΛΘ'** συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ νέος πρόεδρος κ. *Γ. Ἀποστολίδης* ἀπαγγέλλει τὴν νενομισμένην ἐπιστημονικὴν πραγματείαν: **Ἡ θεωρία τῆς ποινῆς καὶ ὁ Γοργίας τοῦ Πλάτωνος.**

Τοῦ προεδρεύοντος δὲ *εὐχαριστήσαντος* πᾶσι τοῖς παρασταθεῖσιν ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ συλλόγου τελετῇ, ταύτην *ἐπεσφράγισε* τῆς Α. Θ. Παναγιότητος *προσλαλιά*, δι' ἧς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐν γενικῇ ἀγαλλιάσει εἶπε λόγους ἐξόχως τιμητικοὺς τῆς *δράσεως* τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπευλόγησε μετὰ χαρᾶς καὶ ἐπήνεσε τὰ συντελεσθέντα ἔργα καὶ ἰδίως τὴν καλλιτεχνικὴν τῆς *Ἀντιγόνης ἐκτέλεσιν*, ἣν ἐχαρακτήρισεν ὡς οἰωνὸν αἰσιώτατον ὠθήσεως ἠθοπλαστικῆς καὶ γνησίως φιλοκάλου εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ δημοσίου φρονήματος.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΜΖ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1900

Φίλοι συνάδελφοι,

Ἡ *Φιλολογικὴ* τοῦ Συλλόγου *ἐπιτροπεία* συγκεκροτημένη κατὰ 56 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ καὶ πρόεδρον μὲν αὐτῆς ὁρίσασα τὸν κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνην* ἐξ ἐποιήσατο *συνεδρίας*.

Ἡ Φιλολογικὴ ἐπιτροπεία ἡ τοσαύτας μέχρι τοῦδε πολυτίμους ἐργασίας ἐν τῷ τέλει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου προσάγουσα, εἰς δυσάρεστον αὐτῇ καὶ πνιγηρὰν ἀναψυχὴν μοιραίως πως ἀπό τινος περιωρίσθη, καθότι τὸ *Ζῳγράφειον* περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ *Διαγώνισμα*, ὅπερ ὁμολογουμένως τοσοῦτον αὐτὴν ἐζωγόνει, διακοπὲν διὰ τοὺς

γνωστοὺς τῷ Συλλόγῳ λόγους, πολλῆς τροφῆς τὴν ἐπιτροπείαν ἐστέρησεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν αὕτη τρέφεται ἐλπίδων, ὅτι ἡ διακοπὴ αὕτη ἔσται προσωρινή, οἱ δὲ πατρῴζοντες τοῦ ἀοιδίμου μεγαλήτορος ἀγωνοθέτου διάδοχοι οὐκ εἰς μακρὸν χρόνον τὸ ἐθνωφελὲς τοῦτο διαγώνισμα συνεχίσουσιν.

Τὰς συνεδρίας ἑπομένως τῆς ἐπιτροπείας ἀπησχόλησαν τὰ λοιπὰ ἐκ τῶν ἀναγραφομένων αὐτῇ καθηκόντων. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς *Ζῳγραφείου Βιβλιοθήκης* ἀσχοληθεῖσα καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐλλογίμων κυρίων *Ἰ. Πανταζίδου*, καθηγητοῦ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ *Πέτρου Παπαγεωργίου*, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας καὶ πρώην γυμνασιάρχου Μυτιλήνης, ἀνέθηκε τῷ μὲν πρώτῳ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκδόσεως τῶν *Ἁπάντων τοῦ Ξενοφῶντος*, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως *τῶν Ἁπάντων τοῦ Σοφοκλέους*, ἧς λαμπρὰν καὶ περιφανῆ ἀπαρχὴν ἐποιήσατο ὁ ἀείμνηστος φιλόλογος *Δ. Σεμιτέλος* διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς *Ἀντιγόνης*.

Λαβοῦσα δ' ὑπ' ὄψει τὴν πρότασιν τοῦ ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ κληρονόμων τοῦ ἀοιδίμου *Ἡροκλέους Βασιάδου*, κυρίου *Ἰ. Γκιώκα*, περὶ μετατροπῆς τοῦ χρόνου τῆς ἐπιβραβεύσεως ἔργων τοῦ *Καλλιαδείου Ἀγῶνος*, ὃν ὁ ἀείμνηστος θεῖος αὐτοῦ εἰς τὸν Σύλλογον ἀνέθετο, ἀπεφήνατο, ὅτι ἡ τοιαύτη μετατροπή, ἂν ἦναι νομικῶς δυνατή, θὰ ἦτο λυσιτελεστέρα καὶ ὁ Σύλλογος θὰ εἶχεν ἐνωρίτατα τοὺς καλοὺς καρποὺς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀγῶνος.

Ἐκ τῶν ἔργων δὲ τῶν οὔπω συντελεσθέντων τοῦ *Καραπανείου Ἀγῶνος*, εἶχε μείνει, ὡς γνωστόν, ὁ διαγωνισμὸς ἐπὶ τῆς *γραμματικῆς* τῶν ἀστικῶν σχολείων. Ἐπειδὴ δὲ μία καὶ μόνη γραμματικὴ ἐστάλη εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸ τριῶν ἐτῶν καὶ αὕτη ἐκπροθέσμως, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ ἐπιτροπεία εἶχεν ἀναβάλει τὴν κρίσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁπότε διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνέλθωσιν εἰς ἐργασίαν αἱ ἐπιτροπαὶ τοῦ Συλλόγου· τεθέντος δὲ τοῦ ζητήματος κατὰ τὸ λῆξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ μεταβολὴ τῶν ὅρων τοῦ προγράμματος διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν σκέψεων ἐπὶ τῶν παιδαγωγικῶν μελετῶν καὶ ἐπὶ τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας, τὴν δὲ μετατροπὴν ταύτην τοῦ προγράμματος ἑτοιμάσασα κατὰ τὸ παρὸν θέρος θέλει παρουσιάσει κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τὰς διακοπὰς αὐτοῦ.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΜΖ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1900

Φίλοι ἑταῖροι,

Τὴν *Συντακτικὴν ἐπιτροπὴν* ἐφέτος ἀπετέλουν, συμφώνως τῷ 58ῳ ἄρθρῳ, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου κ. *Π.Ἰ.Ἰατρόπουλος*, ὁ εἰδικὸς κ. *Λεωνίδας Μαλατάκης*, ὁ γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης*, ὁ τῆς Ἀρχαιολογικῆς κ. *Β. Α. Μυστακίδης*, ὁ τῆς Βιολογικῆς κ. *Ἰ. Σγουρδαῖος*, ὁ τῆς Κοινωνιολογικῆς κ. *Γ. Λούβαρης*, ὁ τῆς Φυσικομαθηματικῆς κ. *Κ. Δ. Καλβοκορέσης* καὶ ὁ κ. *Μ. Ἰ. Γεδεών*, ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐκλεγείς.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, συνελθόντα εἰς πρώτην συνεδρίαν, προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. Ψαλίδα*, ἐξέλεξαν πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνην*, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Γεώργιον Δ. Λούβαρην*. Ἄλλας συνεδρίας ἡ ἐπιτροπὴ ἔσχεν ὀλίγας, προτιμήσασα πολλὴν ἐργασίαν καὶ ὀλίγους λόγους, ὡς θὰ ἴδητε ἐκ τοῦ ἐκτυπουμένου ΚΖ' τόμου τοῦ Συλλόγου.

Ἐν τῷ τεύχει τούτῳ θὰ περιληφθῶσι πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τῶν συλλογικῶν ἐτῶν ΛΕ', ΛϚ', ΛΖ' καὶ ΛΗ'· ὥστε θὰ περιέχηται ἐν αὐτῷ ἡ ὕλη τῶν ἐτῶν 1895—96, 1896—97, 1897—98 καὶ 1898—99.

Ἡ Συντακτικὴ ἐπιτροπή, ἅμα καταρτισθεῖσα προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Παραρτήματος τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ, περιέχοντος τὰς ἀνακοινώσεις καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς*, ἐπειδὴ ἐκρίθη ἐπείγουσα ἡ ἔκδοσις τῆς προκειμένης ὕλης, συμπεριληφθησομένης καὶ ἐν τῷ σώματι τοῦ Περιοδικοῦ (ὡς παράρτημα αὐτοῦ). Τὰ ἰδιαίτερα τεύχη παρασκευασθέντα παρεδόθησαν ἤδη τῷ Συλλόγῳ διὰ τὰ περαιτέρω.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Παραρτήματος τούτου ἤρξατο ἡ ἐκτύπωσις τοῦ κυρίου σώματος τοῦ Περιοδικοῦ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τοῦ ΛΕ' συλλογικοῦ ἔτους (1895—1896) καὶ ἑξῆς, προταχθέντος τοῦ νέου Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου, ὅστις διέπει τὰ νῦν τὰ τοῦ ἡμετέρου σωματείου. Ἐκ τούτου μέχρι τοῦδε ἐξετυπώθησαν ἐν συνόλῳ 43 τυπ. φύλλα.

Ἡ Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ δυσχερεῖ ἐκτελέσει τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῇ ἐργασίας

εὗρε προθύμους ἀντιλήπτορας, προθύμως τὴν ἑαυτῶν ἀρωγὴν αὐτῇ παρασχόντας τὴν Α. Ἐξ. τὸν *Ἀβραὰμ Γ. Βαποράδην* ἐφέντην καὶ τοὺς λοιποὺς εὐγενεστάτους ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ὑπουργείῳ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπαλλήλους καὶ τὸν ἐρίτιμον ἑταῖρον κ. *Ξεν. Α. Σιδερίδην*, ὅστις μετὰ τῆς ἐγνωσμένης αὐτοῦ δραστηριότητος ἔσπευδε πάντοτε νὰ παρέχῃ τῇ ἐπιτροπῇ πᾶσαν εὐκολίαν. Αὗται, προσφιλεῖς ἑταῖροι, εἶναι αἱ ἐργασίαι τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λῆγον συλλογικὸν ἔτος, οὐχὶ λίαν ἀνάξιαι λόγου, διότι κατωρθώθη νὰ δημοσιευθῶσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς τρεῖς συναφεῖς προεδρίας τοῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου* καὶ τὴν τοῦ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*. Ὁ Σύλλογος διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ΚΖ΄ τόμου εἶναι ἐνήμερος πλέον, ὑπολείπεται δὲ πρὸς ἔκδοσιν μόνη ἡ ὕλη τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους, ἣν εὐχόμεθα ἐγκαίρως νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκτυπώσῃ ἡ διάδοχος ἡμῶν ἐπιτροπὴ *πρὸς τιμὴν* τοῦ Συλλόγου καὶ *εὐχαρίστησιν* τῶν πολλῶν ἐντίμων φίλων αὐτοῦ.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Γ. Λογβαρη,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΜΖ΄ ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1900.

Κύριε πρόεδρε,

Ἡ Κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸ πρῶτον διανύουσα ἔτος τῆς μετὰ μακρὰν ἀπραξίαν ἀνασυστάσεως αὐτῆς, δὲν ἔχει νὰ ὑποβάλῃ ὑμῖν σήμερον πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἔργα. Πλὴν λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι τὰ πρῶτα κατὰ τὴν ἀνασύστασιν ταύτην βήματα τῆς ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἀπερρόφησεν ἡ προσπάθεια περὶ τὴν παγίωσιν καὶ ἐνίσχυσιν αὐτῆς διὰ τῆς τῶν μελῶν συγκεντρώσεως, δέον ἐπιεικῶς νὰ κριθῶσι τὰ ὑποβληθησόμενα μικρὰ ταῦτα τῆς ἐτησίας ἡμῶν ἐργασίας ἀποτελέσματα.

Συνεκροτήσαμεν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην *δκτὼ* ἐν ὅλῳ συνεδρίας, ἐν αἷς ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἠσχολήθη περὶ τὴν συζήτησιν διαφόρων νομικῶν ζητημάτων εἴτε τὸν Σύλλογον ἀφορώντων εἴτε καὶ ἀσχέτων πρὸς αὐτόν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα συνίστανται εἰς διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις παρὰ διαφόρων γενομένας μελῶν, ἐφ' ὧν κατόπιν προυκαλεῖτο ἐπιστημονικὴ συζήτησις καὶ ἀνταλλαγὴ διαφόρων γνωμῶν. Καίτοι οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων συναδέλφων ἐδήλωσαν κατὰ τὰς πρώτας τῆς ληξάσης περιόδου συνεδρίας, ὅτι θὰ ὑπέβαλλον τοιαύτας ἀνακοινώσεις, οἱ πλείους δυστυχῶς τῶν δηλωσάντων, μηδ' αὐτοῦ τοῦ τῆς ἐπιτροπῆς γραμματέως ἐξαιρουμένου, ἐκωλύθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν, οὕτω δὲ δύο μόναι περὶ νομικῶν ζητημάτων ἐγένοντο ἀνακοινώσεις, ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Θεοτοκᾶ*, ἡ δ' ἑτέρα ὑπὸ τοῦ κ. *Ἀχ. Χρηστίδου*, μία δ' οἱονεὶ ἀνακοίνωσις ὑπὸ τοῦ κ. *Θ. Ἀσκητοῦ* περὶ κοινωνικοῦ τινος ζητήματος, περὶ οὗ κατωτέρω.

Καὶ ὁ μὲν κ. Μ. Θεοτοκᾶς ὑπέβαλεν ἀνακοίνωσίν του «*περὶ συφίλιδος ὡς λόγου διαζυγίου*», μετὰ μακρὰν δὲ ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης συζήτησιν ἡ ἐπιτροπὴ πρὶν ἢ ὁριστικῶς ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπὸ τὴν νομικὴν αὐτοῦ ὄψιν ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς Βιολογικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς ἐπί τινων ζητημάτων ἱστορικῆς φύσεως, ἐπιφυλαχθεῖσα νὰ συνεχίσῃ τὴν συζήτησιν μετὰ τὴν δοθησομένην ἀπάντησιν.

Ὁ κ. *Ἀχ. Χρηστίδης* ἐν δυσὶ συνεδρίαις ὑπέβαλεν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ «*περὶ νομῆς κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον*»· ἡ συζήτησις ὅμως ἐπὶ τῆς πραγματείας ταύτης ἀναβληθεῖσα μέχρι τοῦδε παραπέμπεται πλέον κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν νέαν συλλογικὴν περίοδον.

Ὁ κ. *Θ. Ἀσκητὴς* ἔν τινι τῶν συνεδριῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὑπέβαλε πρότασιν *περὶ συστάσεως* ὑπὸ τοῦ Συλλόγου *νυκτερινῆς σχολῆς τοῦ λαοῦ* ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Σμύρνῃ τοιούτων σχολῶν· ἐπὶ τῆς προτάσεως δὲ ταύτης συνεταχθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ προτείναντος κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὑπεβλήθη εἰς αὐτὴν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ ὁ κ. Ἀσκητὴς ἐξέθετο ἀναλυτικῶς τὰς σκέψεις αὐτοῦ περὶ τῆς συστάσεως καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τοιαύτης σχολῆς. Ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τούτου συζητήσεως γενομένης ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Ἀσκητοῦ μετὰ τοῦ ῥηθέντος ὑπομνήματος ὑποβληθῶσι τῇ ὁλομελείᾳ τοῦ Συλλόγου, ἵνα συζητηθῇ καὶ ἀποφασισθῇ τὸ κατ' ἀρχὴν δυνατὸν ἢ μὴ τῆς συστάσεως τοιαύτης σχολῆς, ἐπεφυλάχθη δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν ὅπως τὰς λεπτομερείας τοῦ ζητήματος τούτου συζητήσῃ μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς ὁλομελείας.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συζητηθέντων σχετικῶν πρὸς τὸν Σύλλογον ζητημάτων τὸ κυριώτατον εἶναι τὸ *περὶ Καλλιαδείου ἀγῶνος* ζήτημα, περὶ οὗ τῇ προσκλήσει τοῦ προεδρείου ἐγένετο ἡ δέουσα ἐπιστημονικὴ συζήτησις ἔν τισι συνεδρίαις τῆς ἐπιτροπῆς, διετυπώθη δὲ ἡ γνωμοδότησις αὐτῆς, ἥτις διεβιβάσθη τελευταίως δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸ προεδρεῖον.

Ταῦτα ἐν ἄκρᾳ συντομίᾳ τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν λήξασαν περίοδον πεπραγμένα. Παῦρα μὲν καὶ μικροῦ λόγου ἄξια ἀλλ' ἀποτελοῦντα εὐοίωνον ἀπαρχὴν ἀποτελεσματικωτέρας ἐν τῷ μέλλοντι δράσεως τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς. Τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς ὃ κυρίως κατὰ τὴν λήξασαν περίοδον ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἦτο νὰ συγκεντρώσωμεν, ὡς καὶ ἀρχόμενοι τοῦ λόγου εἴπομεν, τοὺς ἡμετέρους συναδέλφους, διότι μόνον διὰ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης φρονοῦμεν ὅτι δύναται νὰ ἐργασθῇ τελεσφόρως ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπή. Χαίροντες ὅτι ἐν μέρει ἐπετύχομεν τοῦ πόθου ἡμῶν τούτου εὐχόμεθα ἐγκαρδίως ἵνα ἡ τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἔκθεσις τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς παρουσιάσῃ ἔργα πλείονος λόγου ἄξια *ἐπ' ἀγαθῷ* τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

ὑπὸ Δ. Π. Μηλιωτου,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΝΑ΄ τακτικὴν γενικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Μαΐου 1900.

Ἐρίτιμοι κύριοι,

Κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡμετέρου προέδρου κ. *Μιχαὴλ Ψαλίδα* καὶ κατὰ καθῆκον ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενόν μοι, λαμβάνω τὴν τιμὴν καὶ ἐφέτος νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν ὑμετέραν ἔγκρισιν τὴν *Ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Ταμείου* τοῦ ΛΘ΄ ἔτους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἀρχόμενος τῶν ἐκτάκτων συνδρομῶν, δυστυχῶς οὐδεμίαν συνδρομὴν ἔχω ν' ἀναφέρω ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ ΛΘ΄ συλλογικὸν ἔτος.

Εἰσεπράχθησαν δὲ ἐκ *τακτικῶν συνδρομῶν* λ. ὀθ. 188, ἐξ ὧν λ. ὀθ. 37 ἐκ *καθυστερουμένων συνδρομῶν* καὶ λ. ὀθ. 151 ἐκ τοῦ τρέχοντος, ΛΘ΄, ἔτους, ἐκ δικαιώματος δὲ *διπλώματος* εἰσεπράχθησαν λ. ὀθ. 29.

Τὸ καθαρὸν προϊὸν τῶν δύο *θεατρικῶν παραστάσεων τῆς «Ἀντιγόνης»* ἀνῆλθεν εἰς λ.ὀθ. 145,22, μένουσι δ' ἀκόμη ἀκαθάριστοι λ. ὀθ. 11,90· ὀφείλω ὅμως νὰ μνημονεύσω τὴν αὐθόρμητον προσφορὰν ἐκ λ. ὀθ. 22 ὑπὲρ τῆς εἰρημένης παραστάσεως τῶν φιλομούσων καὶ ἐριτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου κ. κ. *Παύλου Στεφάνοβικ* καὶ *Λεωνίδα Ζαρίφη*.

Καταλήγων, κύριοι, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι αἱ *εἰσπράξεις* τοῦ ἐνεστῶτος συλλογικοῦ ἔτους ἀνῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς λ. ὀθ. 362,22, αἱ δὲ *δαπάναι* εἰς λ. ὀθ. 403,93, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ποσοῦ λ. ὀθ. 15, τὰς ὁποίας κατακρατεῖ ὁ ἀπολυθεὶς εἰσπράκτωρ τοῦ Συλλόγου *Ἰ. Γκούμας* ἤτοι προέκυψεν ἔλλειμμα ἐκ λ. ὀθ. 41, 71, μ' ὅλον ὅτι τὸ ἐν τῷ Ταμείῳ εὑρισκόμενον ἤδη ὑπόλοιπον ἀνέρχεται εἰς λ. ὀθ. 132,09.

Εὔχομαι δὲ ἀπὸ καρδίας ὅπως τὸ ἑπόμενον συλλογικὸν ἔτος παρουσιάσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου *ἀνθηροτέραν* τῆς ληξάσης χρήσεως.

Ἔτος ΛΘ΄ Δαπάναι καὶ Πρόσοδοι 1899—1900

ΔΟΥΝΑΙ			ΛΑΒΕΙΝ		
Εἰς Μισθοδοσίας	Λ. Τ.	170.10	Ἀπὸ Ταμιεῖον μετρητῶν, ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως....	Λ. Τ.	173.80
» Ἔξοδα γραφείου.....	»	12.80	» Τακτικὰς συνδρομάς.....	»	188.—
» Διάφορα ἔξοδα.....	»	20.15	» Διπλώματα.....	»	29.—
» Πυρασφάλιστρα	»	8.25	» Θεατρικὴν παράστασιν	»	145.22
» Συντακτικὴν ἐπιτροπήν	»	137.03			
» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν.....	»	18.70			
» Προτομὴν Ἡ. Βασιάδου.....	»	10.—			
» Ἐπισφαλεῖς χρεώστας.....	»	15.—			
» Ἀκαθάριστα παρασχ. Ἀντιγόνης	»	11.90			
» Ταμιεῖονμετρητ.ὑπόλοιπ.εἰςΝέον	»	132.09			
	Λ. Τ.	536.02		Λ. Τ.	536.02

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1900.

Ὁ Ταμίας
Δ. Μηλιωτης

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1899-1900

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΝΒ' ἔκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς

τῇ 4ῃ Ἰουνίου 1900, ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου

ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Ἐρίτιμε γενικὲ πρόξενε τῆς Ἑλλάδος,
Φιλόμουσοι Κύριοι καὶ Κυρίαι.

Ποσάκις δὲν εἶδον ἐπικυρουμένην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἄκαιρος προθυμία καὶ ὑπέρμετρος ζῆλος δεινὰ εἰς τέλος, οὐ μόνον εἰς τὸν τὴν εὐθύνην ἀναδεχόμενον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀδοκιμάστως τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας ἐπὶ ἔργα σπουδαῖα εἰς ἀπείρους χεῖρας ἀνατιθεμένους, ἀποβαίνουσιν. Τεκμήριον δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη, ὅπως μακρόθεν ζητήσωμεν, καθότι πρόχειρον δεῖγμα τούτου παρίσταται πρὸ ὑμῶν τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ τὰς ἡνίας τοῦ Φιλολογικοῦ τούτου σωματείου ἀποτολμήσας ν' ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας ἀπείρους τε καὶ ἀδεξίους καὶ ὑπόχρεως ὅπως δώσῃ σήμερον λόγον καὶ εὐθύνας ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἐξ οὗ τὸ φιλόμουσον καὶ φιλόκαλον ἀκροατήριον εἰθισμένον εἶναι ν' ἀκούῃ προέδρων δεινῶν μὲν τοῦ λόγου χειριστῶν, ἐμπείρων δὲ τῆς πηδαλιουχίας τῆς εὐδρόμου ταύτης νηός. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς πάντως χρῆσιν ποιούμενοι τοῦ τομὰς τομεύειν, ταύτην τοὐλάχιστον τὴν ἀρετὴν εἰς τὸν λόγον ἡμῶν ν' ἀποδώσωμεν, θὰ δυνηθῶμεν, συντέμνοντες καί, ὅσα δυνατόν, ἀποτέμνοντες, ὅπως ὅσον οἷόν τε συντομώτατον αὐτὸν ἀποκαταστήσωμεν.

Τὸ ***προεδρεῖον*** τοῦ ἡμετέρου συλλόγου καταρτισθὲν ἀρχομένου τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους συνέκειτο ἐκ τῶν κυρίων ***Μ. Ψαλίδα*** προέδρου, ***Ξεν. Σιδερίδου*** καὶ ***Δ. Μοστράτου*** ἀντιπροέδρων, ***Γ. Πασχαλίδου***, γεν. γραμματέως, ***Λεωνίδα Μαλατάκη***, εἰδ. γραμματέως, ***Μ. Αὐθεντοπούλου***, ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης, ***Δ. Μηλιώτου***, ταμίου, καὶ ***Νικήτα Παπαγιαννοπούλου***, λογιστοῦ. Ἀλλὰ τοὺς κυρίους Δ. Μοστρᾶτον καὶ Γ. Πασχαλίδην, δι' ἀποδημίαν ἀμφοτέρους παραιτηθέντας ἀντικατέστησαν οἱ κύριοι ***Σ. Ἀποστόλογλου*** καὶ ***Π. Ἰατρόπουλος***.

Οὕτω τὸ προεδρεῖον καταρτισθὲν ἐπελάβετο τῶν καθηκόντων αὐτοῦ οὐχὶ ἄπειρον ὂν τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν, ἀλλὰ πάντοτε θαρροῦν καὶ ἐπὶ τὴν θείαν ἀντίληψιν, ἥτις οὐδέποτε τοὺς θέλοντας πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐγκαταλιμπάνει.

Καὶ ***ἔγγραφα*** μὲν τῆς συνήθους ὑπηρεσίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος ὁ Σύλλογος πρὸς διαφόρους διημείψατο ἐν συνόλῳ 303, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ ἑτέρων, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν θεατρικὴν παράστασιν ἀπεστάλησαν. Καὶ πάντα μὲν τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔχουσιν ἕκαστον τὴν ἰδίαν σημασίαν, ἄξια δὲ μνήμης ἐθεωρήσαμεν τὴν τοῦ Ὑπουργείου ***τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας*** ἐπιστολήν, προσκαλοῦντος τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ὅπως συμμετάσχῃ δι' ἀντιπροσώπου τοῦ ἐν Παρισίοις ἀπὸ τῆς 3ης μέχρι τῆς 9ης Σεπτεμβρίου (1900) κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως συγκροτηθησομένου ***Διεθνοῦς συνεδρίου τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων***, τὴν τοῦ ἐν Βησβάδεν τῆς Γερμανίας ***δικαστηρίου*** ἀνακοινουμένου τῷ Συλλόγῳ ἀπόσπασμα τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου **Ἰωάννου Ἀριστάρχου βέη** πρεσβευτοῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ἐν Βερολίνῳ, δι' ἧς ***κληροδοτεῖ τῷ*** ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ***ἅπασαν τὴν βιβλιοθήκην*** αὐτοῦ σὺν τοῖς χειρογράφοις, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ· τὴν τοῦ θεοριλεστάτου ἐπισκόπου Σαλισβουρίας κ. John Sarum εὐχαριστοῦντος διὰ πολλῶν κολακευτικῶν λόγων τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ***ἐπιτίμου μέλους***· τὴν τῆς ***Ἑταιρείας τῶν Βολλανδιστῶν*** ἐν Βρυξέλλαις, δι' ἧς προυτάθη ἡ

ἤδη δεκτὴ γενομένη ἀνταλλαγὴ τῶν δημοσιεύσεων τῆς Ἑταιρείας ταύτης μετὰ τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ.

Μετὰ πολλῆς δ' ἡμῶν εὐχαριστήσεως ἀγγέλλομεν ὅτι εἰς τὴν εἰρηνικὴν τοῦ Συλλόγου φάλαγγα κατετάξαμεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νέα μέλη *46*, ἐξ ὧν ***ἐπίτιμα 11***, τὰ ἑξῆς: 1) τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον Σαλισβουρίας κ. *John Sarum*, 2) τὸν ὀφθαλμολόγον καθηγητὴν τοῦ Βερολίνου κ. *Hirchberg*, 3) τὸν ἐν Παρισίοις ὀφθαλμολόγον κ. *Πανᾶν*, 4) τὴν Α. Ε. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσίας κ. *Zinoview*, 5) τὴν Α. Ε. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας κ. *Constan*, 6) τὴν Α. Ε. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας κ. *N. P. Oconor*, 7) τὴν Α. Ε. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Γερμανίας κ. *B. Marschall de Bieberstein*, 8) τὴν Α. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας κ. *A. Pansa*, 9) τὴν Α. θεοφιλίαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας κ. *Eduard Herzog*, 10) τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης κ. *Eugenius Michaud* καὶ 11) τὸν αἰδεσιμώτατον Jacob Künz προϊστάμενον τοῦ ἐν Βέρνῃ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Παλαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας· τὰ δὲ λοιπὰ ***35 τακτικά***, ὧν τὰ πλεῖστα τὴν τῆς ἐπιστήμης θεραπείαν ἐνίσχυσαν.

Περὶ προσθήκης νέων μελῶν τοῦ λόγου γενομένου εὐκαίρων νομίζομεν νὰ σπείσωμεν θαλερὸν δάκρυ καὶ ἐπὶ τῇ μνήμῃ ἐκείνων, ὧν τὸ σκληρὸν τοῦ ***θανάτου*** δρέπανον ἐστέρησε τὸν Σύλλογον, ποθητῶν αὐτοῦ μελῶν, τοῦ Μακαριωτάτου ***Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σωφρονίου***, ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους, τοῦ ***Τερτίου Φιλιππώφ***, γενικοῦ ἐλεγατοῦ τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπιτίμου ἐπίσης μέλους, τοῦ ***Μ. Βλάδου*** ἰατροῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου, τοῦ ***Μελετίου Κοτσάνη***, ἡγουμένου τῆς ἐν Πάτμῳ Μονῆς, ***Στ. Σταματιάδου*** ἰατροῦ, ***Γρηγορίου Ἀνανιάδου*** καὶ τοῦ ἐλλογίμου τῶν γραμμάτων σκαπανέως ***Ἰωάννου Βαλέττα***, ὧν τὴν μνήμην αἰωνίαν ὁ Σύλλογος θὰ τηρήσῃ.

Συνεδρίας ὁ Σύλλογος ἐποιήσατο ἐν ὅλῳ εἴκοσιν, ὧν αἱ μὲν 15 γενικαὶ καθ' ἃς ἡ τακτικὴ τοῦ Συλλόγου διεξήγετο ὑπηρεσία, 5 δὲ εἰδικαί, ἐν αἷς αἱ ἑξῆς ἀνεκοινώθησαν πραγματεῖαι. Ἡ τοῦ κ. ***Ξ. Σιδερίδου*** ἐν δυσὶ συνεδρίαις πραγματεία ἐπιγραφομένη «***Ἐπανόρθωσις ἀφηγήσεων γεγονότων τινῶν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τοῦ Α'.***» — Ἡ τοῦ κ. ***Δ. Παναγιωτίδου*** ἐπιγραφομένη «***ἡ Βέλλιανη, τὰ Πελασγικὰ αὐτῆς τείχη καὶ ἡ μονή.***» — Ἡ τοῦ ἐλλογίμου κ. ***Μ. Παρανίκα***, γυμνασιάρχου τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι Φροντιστηρίου, «***Περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν τοῦ Πινδάρου***». — Ἡ τοῦ κ. ***Παπαδοπούλου Κεραμέως*** «***Περὶ τῶν ναῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1593 καὶ 1604.***» Δύο ἕτεραι πραγματεῖαι τοῦ κ. ***Μ. Παρανίκα*** «***Ἐπιγραφαὶ Τραπεζοῦντος***» καὶ «***Νεοελληνικά, ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικά.***» — Πρὸς τοὺς κυρίους τούτους καὶ ἐν καιρῷ ἐξεφράσθησαν αἱ δέουσαι ***εὐχαριστίαι*** καὶ σήμερον ὁ Σύλλογος ἀνακηρύσσει τὴν χάριν, ὅτι εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τοῦ Συλλόγου ἐποικοδόμησιν λίαν συνεβάλοντο.

Ἐκτὸς τῶν ἐν εἰδικαῖς συνεδρίαις ἀνακοινώσεων ἐγένοντο κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος καὶ 38 ***δημόσια μαθήματα*** ὑπὸ 24 ἀγορητῶν, ὧν οἱ μὲν 19 μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ δὲ 5 γνωστοὶ παρ' ἡμῖν λόγιοι. Τὴν ἀπαρχὴν δὲ τῶν μαθημάτων τούτων ἐποιήσατο ὁ τῶν Πατριαρχείων Μέγας χαρτοφύλαξ κ. ***Μανουὴλ Γεδεών***, ὁμιλήσας «***Περὶ τῆς θεανδρικῆς μορφῆς κατὰ τοὺς χρονογράφους καὶ τοὺς συναξαριστάς***». Μετὰ τοῦτον ὁ πολιὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς φρένας ἀγαθὸς ἀνὴρ κ. ***Ν. Φωτιάδης***, ὑπὸ τὸν τίτλον «***ὁ Νέος Σωκράτης***» ὡμίλησεν ἡμῖν περὶ τοῦ περιπύστου πολίτου τοῦ Νέου κόσμου ***Βενιαμὶν τοῦ Φραγκλίνου***.

Τοῦτον διεδέξατο ὁ ἰατρὸς κ. ***Ἀλέξανδρος Τουργούτης***, πραγματευθεὶς ὑπὸ τὸν τίτλον «***ὁ ἰατρός μας***» τὰς βλάβας, ὅσας προξενεῖ ἡ ἔλλειψις καὶ τὰς ὠφελείας, ὅσας παρέχει ἡ ὕπαρξις ἐμμίσθου ἰατροῦ οἰκογενειακοῦ.

Τέταρτος ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ ἐλλόγιμος καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου κ. ***Μηνᾶς Αὐθεντόπουλος***, ὁμιλήσας ***περὶ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τῆς βουλήσεως τοῦ βρέφους***.

Πέμπτος τῶν ἀγορητῶν ἐγένετο ἕτερος ἐλλόγιμος καθηγητὴς ὁ κ. ***Χρῆστος Πανταζίδης***, ὁμιλήτας «***περὶ τῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως κατὰ τοὺς κάτω χρόνους καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα***».

Ἕκτον ἐφείλκυσεν ἐπὶ τὸ βῆμα τὸν ἐλλόγιμον λυκειάρχην κ. ***Χρῆστον Χατζηχρήστου***, συνεχίσαντα τὰ ἐπιθυμητὰ «***Ὁμηρικὰ θαυμάσια***», καὶ ἀναπτύξαντα τὸν ὅρκον τοῦ Ἀχιλλέως ἐν τῷ Α τῆς Ἰλιάδος.

Ἕβδομος ἀγορητὴς ἀνῆλθε τὸ βῆμα ὁ κ. ***Γ. Παχτίκος***, ἀναγνοὺς τὸ πρῶτον μέρος πραγματείας «***περὶ τοῦ Ἕλληνος μελοποιοῦ Νικολάου τοῦ Μαντζάρου***», οὗτινος καὶ χο-

ρὸς ἐρασιτεχνῶν ἔμελψε τρεῖς μελῳδίας.

Τοῦτον διεδέξατο ὁ ἰατρὸς κ. *Γ. Ἀκεστορίδης*, πραγματευθεὶς πρῶτον «*περὶ ὑγιεινῆς τοῦ προσώπου*», δεύτερον δὲ «*περὶ μεγάλων ἰατρικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ ιθ' αἰῶνος*».

Τοῖς προειρημένοις κλεινὸς προσῆλθεν ἐπίκουρος ὁ γεραρὸς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καθηγητής, ὁ ἑλλόγιμος κύριος *Ἀνδρέας Σπαθάρης*, οὗ τῶν ἡδυλάλων διαλέξεων ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Σύλλογος ἐστερήθη, καὶ δύο ἐπιτέλεσε μαθήματα, τὸ πρῶτον *περὶ τοῦ ἡμερολογίου* καὶ δεύτερον *τὸ περὶ τοῦ Πασχαλίου καὶ τῆς ἐποχῆς κατὰ τοὺς Βυζαντίνους*.

Τρία δὲ πρακτικῆς ὠφελείας μαθήματα ἐποιήσατο ὁ ἰατρὸς κ. *Δ. Λιμαράκης* ὁμιλήσας *περὶ νοσηλείας ἀσθενῶν*.

Τὸ δεύτερον ὁ ἑλλόγιμος καθηγητὴς κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος*, διὰ δύο σπουδαίων καὶ ἐμβριθῶν διαλέξεων ἐμύησεν ἡμᾶς τὰ μυστήρια τῆς μεγάλης ψυχῆς τοῦ Γκαῖτε, ἀναλύσας τὴν θαυμασίαν τούτου τραγῳδίαν «*Φάουστ*».

Ὁ ἰατρὸς κ. *Ν. Βασιλειάδης* ἀνέγνω ἐκτενῆ πραγματείαν «*περὶ καλλιτεκνίας*» συμπληρώσας οὕτω καὶ τὰ ἐν τῷ παρελθόντι συλλογικῷ ἔτει ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα.

Ὁ ἰατρὸς κ. *Ἀλ. Τουργούτης* ἀνέγνω ἡμῖν καὶ πάλιν *ἀναμνήσεις ἐξ Αἰγύπτου καὶ περιγραφὰς αὐτῆς λεπτομερεῖς*.

Τὴν ἔλλειψιν δὲ μαθήματος ὡρισμένης ἡμέρας προθύμως σπεύσας συνεπλήρωσεν ὁ ἀρτίως εἰς τὰς φάλαγγας τοῦ Συλλόγου καταταχθείς, μέγας ῥήτωρ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. *Μ. Χαμουδόπουλος* διὰ πραγματείας: «*Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Γεωγραφίας*».

Ὁ κ. *Γ. Λούβαρης* δύο μαθήματα ἐποιήσατο: «*περὶ τῶν ἀρχαίων ἀγώνων*» καὶ: «*περὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ*».

Ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ κ. *Κωνσταντῖνος Καλλίνικος* ἐπραγματεύθη περὶ «*πίστεως καὶ λόγου*», κεφάλαιον ἐκ τῆς Χριστιανικῆς ἀπολογητικῆς.

Ὁ κ. *Παῦλος Μελιτόπουλος* τὸ πρῶτον ἀνελθὼν τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου μίαν ἐποιήσατο διάλεξιν *περὶ τῆς τουρκικῆς γλώσσης, ἰδίως περὶ παραγωγῆς τῶν τουρκικῶν λέξεων*.

Ὁ ἑλλόγιμος διευθυντὴς τῆς ἐν Γαλατᾷ ἀστικῆς σχολῆς κ. *Ἀπ. Ἀράπης* τὸ πρῶτον καὶ οὗτος ἀνελθὼν τὸ αὐτὸ βῆμα ὡμίλησε «*περὶ δυνάμεως τῆς φαντασίας ὡς πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον καὶ περὶ καλλιεργίας αὐτῆς διὰ τῆς διδασκαλίας*».

Ὁ ἑλλόγιμος καθηγητὴς κ. *Λουίζος Ἡλιοὺ* ὡμίλησε *περὶ τῆς ἠθικῆς ἐν τῇ κρίσει τῶν ἔργων τῆς τέχνης*.

Ὁ δὲ ἑλλόγιμος καθηγητὴς κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης* ὡμίλησε περὶ «*Λαογραφικῶν τοῦ Ἀραβανίου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας*».

Ἐκτάκτως δὲ ὡμίλησεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐντεῦθεν αὐτοῦ διαβάσεως ὁ κ. *Νικόλαος Γερμανός*, καθηγητὴς τῆς ζωολογίας, πραγματευθεὶς «*Περὶ τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ζῴων, τῶν φυτῶν καὶ τῆς γῆς*».

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐγένοντο τὰ μαθήματα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἄφθονα τὸν ἀριθμὸν καὶ ποικιλώτατα τὸ εἶδος· εὐχαρίστως δὲ λίαν εἴδομεν προθύμως σπεῦσαν καὶ ταῦτα ἀκροασάμενον πολυπληθὲς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀκροατήριον καὶ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κοινωνικὴν τάξιν τὸ πλεῖστον ἀνῆκον, ὅπερ οὐ μόνον θαρρυντικὸν τῷ Συλλόγῳ καὶ τοῖς ἀγορηταῖς αὐτοῦ τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ τρανὸν τεκμήριον ὅτι τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖον ἀείποτε πρὸς μάθησιν ὀργᾷ. Ἅπασι τοῖς ἀγορηταῖς τούτοις ἐκφράζω δημοσίᾳ τὰς *εὐχαριστίας* τοῦ Συλλόγου οὐ μόνον διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἔσπευσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ εὐγλωττίαν, ἣν ἐπεδείξαντο.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἀνακοινώσεων καὶ δημοσίων μαθημάτων, ἡ κυρίως ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου φαίνεται καὶ ἐν ταῖς *ἐργασίαις τῶν ἐπιτροπῶν αὐτοῦ*.

Καὶ ἡ μὲν *Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή*, πρόεδρον μὲν αὐτῆς ὁρίσασα τὸν κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνην*, ἐξ ἐποιήσατο *συνεδρίας*.

Ἡ Φιλολογικὴ ἐπιτροπή, ἡ τοσαύτας μέχρι τοῦδε πολυτίμους ἐργασίας ἐν τῷ τέλει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου προσάγουσα, εἰς δυσάρεστον αὐτῇ καὶ πνιγηρὰν ἀναψυχὴν μοιραίως πως ἀπό τινος περιωρίσθη, καθ' ὅτι τὸ *Ζωγράφειον* περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ *Διαγώνισμα*, ὅπερ ὁμολογουμένως τοσοῦτον αὐτὴν ἐζωογόνει, διακοπὲν διὰ τοὺς γνωστοὺς τῷ Συλλόγῳ λόγους, πολλῆς τροφῆς τὴν ἐπιτροπείαν ἐστέρησεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν αὐτὴ τρέφεται ἐλπίδων, ὅτι ἡ διακοπὴ αὕτη ἔσται προσωρινή, οἱ δὲ πατρῴζοντες τοῦ ἀοιδίμου μεγαλήτορος ἀγωνοθέτου διάδοχοι, οὐκ εἰς μακρὸν χρόνον τὸ ἐθνωφελὲς τοῦτο διαγώνισμα συνεχίσουσιν.

Τὰς συνεδρίας ἑπομένως τῆς ἐπιτροπῆς ἀπη-

σχόλησαν τὰ λοιπὰ ἐκ τῶν ἀναγραφομένων αὐτῇ καθηκόντων. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης* ἀσχοληθεῖσα καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἑλλογίμων κυρίων *Ἰ. Πανταζίδου*, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ *Πέτρου Παπαγεωργίου*, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας καὶ πρώην γυμνασιάρχου Μυτιλήνης, ἀνέθηκε τῷ μὲν πρώτῳ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκδόσεως τῶν *ἁπάντων τοῦ Ξενοφῶντος*, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὴν ἐξακολούθησιν τῶν *ἁπάντων τοῦ Σοφοκλέους*, ἧς λαμπρὰν καὶ περιφανῆ ἀπαρχὴν ἐποιήσατο ὁ ἀείμνηστος φιλόλογος *Δ. Σεμιτέλος* διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀντιγόνης.

Ἀσμένως δ' ἀνακοινοῦμεν σήμερον τοῖς φίλοις ἑταίροις καὶ παντὶ τῷ ἀγαλλομένῳ ἐπὶ τῇ προαγωγῇ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὅτι ὁ διακεκριμένος ἑλληνιστὴς κ. *Ἰ. Πανταζίδης* ἐποιήσατο ἤδη ἔναρξιν τῆς Ξενοφωντείου ἐκδόσεως διὰ τῆς *Ἀναβάσεως*, ἧς πρόκεινται ἤδη ἡμῖν τὰ πρῶτα εἴκοσι τυπογραφικὰ φύλλα, δεῖγμα τῆς λαμπρᾶς ἐργασίας, ἥτις συντελεσθήσεται ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Εὐελπιστοῦμεν δὲ ὅτι καὶ ὁ κ. *Π. Παπαγεωργίου* οὐκ ἐς μακρὸν θὰ προαγάγῃ εἰς φῶς τὸν *δεύτερον τόμον* τῶν δραμάτων τοῦ τοῦ Σοφοκλέους.

Λαβοῦσα δὲ ὑπ' ὄψει τὴν πρότασιν τῶν κληρονόμων τοῦ ἀοιδίμου *Ἡροκλέους Βασιάδου*, περὶ μετατροπῆς τοῦ χρόνου τῆς ἐπιβραβεύσεως ἔργων τοῦ *Καλλιαδείου ἀγῶνος*, ὃν ὁ ἀείμνηστος εἰς τὸν Σύλλογον ἀνέθετο, ἀπεφάνθη ὅτι ἡ τοιαύτη μετατροπὴ ἂν ἦναι νομικῶς δυνατή, θὰ ἦτο λυσιτελεστέρα, καὶ ὁ Σύλλογος θὰ εἶχεν ἐνωρίτατα τοὺς καλοὺς καρποὺς τοῦ ἐν λόγῳ ἀγῶνος.

Ἐκ τῶν ἔργων δὲ τῶν μήπω συντελεσθέντων τοῦ *Καραπανείου ἀγῶνος*, εἶχε μείνει ὡς γνωστὸν ὁ διαγωνισμὸς ἐπὶ τῆς *γραμματικῆς* τῶν ἀστικῶν σχολείων. Ἐπειδὴ δὲ μία καὶ μόνη γραμματικὴ ἐστάλη εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸ τριῶν ἐτῶν καὶ αὕτη ἐκπροθέσμως κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἡ ἐπιτροπὴ εἶχεν ἀναβάλει τὴν κρίσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁπότε διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνέλθωσιν εἰς ἐργασίαν αἱ ἐπιτροπαὶ τοῦ Συλλόγου. Τεθέντος δὲ τοῦ ζητήματος κατὰ τὸ λῆξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ μεταβολὴ τῶν ὅρων τοῦ προγράμματος διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν σκέψεων ἐπὶ τῶν παιδαγωγικῶν μελετῶν καὶ ἐπὶ τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας. Τὴν δὲ μετατροπὴν ταύτην τοῦ προγράμματος ἑτοιμάσασα κατὰ τὸ παρὸν θέρος θέλει παρουσιάσει κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τὰς διακοπὰς αὐτοῦ.

Ἡ δὲ *Κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ* προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν νομομαθοῦς κ. *Γ. Ἀποστολίδου*, τοῦ ἐπαξίως ἀνακηρυχθέντος προέδρου τοῦ Συλλόγου, ὑπὸ τὴν γραμματείαν δὲ τοῦ κ. *Γ. Λούβαρη* τὸ πρῶτον ἤδη διανύσασα ἔτος μετὰ μακρὰν ἀπραξίαν ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως αὐτῆς, ἀπερροφήθη κυρίως ὑπὸ τῶν προσπαθειῶν πρὸς παγίωσιν καὶ ἐνίσχυσιν αὐτῆς διὰ τῆς τῶν μελῶν συγκεντρώσεως. Κατὰ τὰς ὀκτὼ δ' αὐτῆς συνεδρίας ἐγένοντο διάφοροι συζητήσεις περὶ νομικῶν ζητημάτων εἴτε τὸν Σύλλογον ἀφορώντων εἴτε καὶ ἀσχέτων πρὸς αὐτόν. Πλὴν ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις δύο μόνον ἐγένοντο, ἡ μία ὑπὸ τοῦ κ. *Μιχαὴλ Θεοτοκᾶ*, ἀναγομένη εἰς ἰατροδικαστικὸν *περὶ διαζυγίου* ζήτημα, δι' ὅπερ ἡ ἐπιτροπή, πρὶν ἢ ὁριστικῶς ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπὸ ἔποψιν νομικήν, ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς Βιολογικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν λεπτομερειῶν τούτου, ἐπιφυλαχθεῖσα νὰ συνεχίσῃ τὴν συζήτησιν μετὰ τὴν δοθησομένην ἀπάντησιν· ἡ δ' ἑτέρα ὑπὸ τοῦ κ. *Ἀχιλλέως Χρηστίδου* ἐν δυσὶ συνεδρίαις ὑποβληθεῖσα καὶ πραγματευθεῖσα τὰ «*περὶ νομῆς κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον*».

Τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἀπησχόλησε καὶ πρότασις μέλους αὐτῆς, τοῦ κ. *Θ. Ἀσκητοῦ* δικηγόρου, *περὶ συστάσεως νυκτερινῆς* ἐν τῷ Συλλόγῳ *σχολῆς* τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀλλαχοῦ λειτουργουσῶν τοιούτων. Ἡ πρότασις αὕτη παραπεμφθεῖσα τῷ Συλλόγῳ συνεζητήθη καὶ διὰ τὰς ἐνυπαρχούσας δυσκολίας τῆς συστάσεως τοιαύτης ἀνετέθη ἡ περὶ αὐτῆς μελέτη εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν.

Ἐκ δὲ τῶν τῆς ἐπιτροπῆς συζητηθέντων καὶ σχετικῶν πρὸς τὸν Σύλλογον ζητημάτων, κυριώτατον εἶναι τὸ περὶ *Καλλιαδείου ἀγῶνος* ἢ *Βασιαδείου κληροδοτήματος*· καὶ ἡ μὲν σχετικὴ αὐτῆς ἐτυμηγορία, περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν ὅρων τοῦ διαγωνίσματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν χρονικὴν αὐτοῦ περίοδον, ἐξηνέχθη, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὁριστικὴ κατὰ πλειονοψηφίαν· εὐελπιστοῦμεν ὅμως ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐγκαινισθείσης ἀπό τινος συνεργασίας τῶν διαφόρων τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῶν, ἐξευρεθήσεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου λύσις ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ἀγαθὴν τοῦ ἀγωνοθέτου πρόθεσιν καὶ τὸ

συμφέρον τῆς ἐπιστήμης, ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον ἐμόχθησεν ὁ ἀείμνηστος ἀνήρ.

Αἱ δὲ ἐργασίαι τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ὑπὸ τὴν συνετὴν καὶ δραστηρίαν προεδρίαν τοῦ ἰατροῦ κ. *Ἰ. Σιώτη* καὶ τὴν ἐπιμελῆ γραμματείαν τοῦ ἰατροῦ κ. *Τ. Σγουρδαίου*, ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος γονιμώταται. Αἱ *συνεδρίαι* αὐτῆς ἀρξάμεναι τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου ἐξηκολούθησαν ἄχρις ὥρας τακτικῶς καὶ ἄνευ διακοπῆς, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι καθ' ἑκάστην Τετάρτην συγκροτούμεναι καὶ ἀνῆλθον εἰς τὰς 27. Ὡς ἐκ τῆς πληθύος δὲ τῶν ἐργασιῶν ἐγένετο ἀνάγκη δευτέρου γραμματέως, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ ἰατρὸς κ. *Ἀνδρ. Γεωργιάδης*, ὅστις μετὰ τοῦ κ. *Τ. Σγουρδαίου* ἐξετέλουν τὰ τῆς γραμματείας.

Συνεζητήθησαν δὲ ἐν αὐταῖς 50 περίπου λίαν διαφέρουσαι καὶ σοβαραὶ ἀνακοινώσεις καὶ ἰατρικαὶ παρατηρήσεις, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα παρεμπίπτοντα ζητήματα ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐπιπολαζουσῶν νόσων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας. Αἱ συζητήσεις ἐν πνεύματι ἀληθοῦς συναδελφικῆς λεπτότητος διεξήχθησαν πάντοτε μετὰ μετριοπαθείας καὶ ἐμβριθείας, εἰς ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν προφανῆ κατατείνουσα, τὸν ἀληθῆ ἐπιστημονικόν.

Τὰ πεντήκοντα ταῦτα ἰατρικὰ ζητήματα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν τῶν ἀνακοινωσάντων ἔχουσιν ὡς ἑξῆς.

Ὁ κ. *Ἀν. Ἀντίπας* ἐποιήσατο δύο ἀνακοινώσεις εἰς δύο διαφόρους συνεδρίας, τὴν μὲν *περὶ ἀναπλαστικῆς ἐγχειρήσεως διὰ προσπελάσεως*, τὴν δὲ *περὶ ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος*. Ὁ κ. *Π. Ἀπέρης* μίαν περὶ νέας μεθόδου *ἀπολυμάνσεως τοῦ κύτους τῶν ἀτμοπλοίων*.

Τρεῖς ἀνακοινώσεις ἐποιήσατο ὁ κ. *Ἀν. Γαβριηλίδης*, ὧν ἡ μὲν *περὶ τῶν ἐνέσεων διχιωδιούχου ὑδραργύρου κατὰ τῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὀφθαλμοῦ*, ἡ δὲ *περὶ βουβωνικοῦ λοιμοῦ κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους*, ἡ δὲ τρίτη περὶ *ἀναπλαστικῆς τῶν βλεφάρων* καὶ *περιγραφῆς νέου μικροβίου* κτλ.

Ὁ κ. *Δελλαγραμμάτικας* ἀνεκοίνωσε περίπτωσιν *δεξιᾶς νεφρολιθιάσεως*.

Ὁ κ. *Κ. Ἐλευθεριάδης* εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις ὡμίλησε περὶ *ὀπισθοϊριδικῆς σκληροτομῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ*, μεθόδου τοῦ καθηγητοῦ Πανᾶ, ἐφαρμοσθείσης πρὸς θεραπείαν γλαυκώματος αἱμορραγικοῦ.

Ὁ κ. *Π. Ἰατρόπουλος* ἔκαμε τέσσαρας ἀνακοινώσεις: 1ον *περὶ χρονίου γλαυκώματος καὶ τραχηλικῆς γαγγλιεκτομῆς τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου*· 2ον *περὶ ὑπιριδικῆς σκληροτομῆς καὶ δευτερογενοῦς γλαυκώματος*· 3ον *περὶ ἰριδερημίας* καὶ 4ον *περὶ θεραπείας μεγάλου οὐλώδους ἐκτροπίου δι' ἀναπλαστικῆς*.

Ὁ κ. *Λ. Λιμαράκης* ἀνέφερε μίαν παρατήρησιν *διφθεριτικῆς παραλύσεως τῶν ἄκρων παρ' ἀνδρὶ 40τεῖ*.

Ὁ κ. *Δ. Μανουηλίδης* ἐποιήσατο ἑπτὰ ἀνακοινώσεις, μίαν *περὶ θεραπείας τῆς μαστίτιδος* δι' ἐκθλίψεως, μίαν περὶ *ὑπετροφ. ἐλειογενοῦς κιρρώσεως τοῦ ἥπατος παρὰ παισί*, μίαν *περὶ ἀλλοτρίου σώματος τῶν βρόγχων*, τρεῖς *περιπτώσεις στενώσεως τοῦ πυλωροῦ*, μίαν *παρατήρησιν μήλης κυστικῆς*, μίαν *περίπτωσιν ἕρπητος τοῦ ἀντιβραχίου μετὰ νευραλγίας τοῦ βραχιονίου πλέγματος*, καὶ τέλος *περίπτωσιν σκληρώσεως κατὰ πλάκας*.

Ὁ κ. *Γ. Νούλης* ὑπέβαλε σοβαρὰν μελέτην *περὶ ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν*, τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα μετὰ συζήτησιν εἰς ἐπανειλημένας συνεδριάσεις ἀπεστάλη εἰς τὴν Φιλολογικὴν διὰ τὰ περαιτέρω. Ὁ κ. *Π. Παπανικολάου* τέσσαρας ἀνακοινώσεις ἐποιήσατο, μίαν *περὶ τυπικῆς συγγενοῦς ἀτρησίας τῆς ἀριστερᾶς χοάνης τῆς ῥινός*, μίαν παρατήρησιν *ἐπὶ τῶν ἀδενωδῶν ἐκβλαστήσεων* ἐν σχέσει πρὸς τὴν νυκτερινὴν ἐνούρωσιν, ἑτέραν *περὶ συμπτωματολογίας καὶ θεραπείας τῶν ξένων σωμάτων ἐντὸς τῶν βρόγχων* καὶ τελευταίαν περὶ *σπασμωδικῆς παθήσεως τοῦ φάρυγγος*.

Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* μίαν ἀνέφερε παρατήρησιν *ἀζωτουρικοῦ διαβήτου*.

Ὁ κ. *Τ. Σγουρδαῖος* δύο τοιαύτας, ὧν ἡ μὲν *περὶ τραυματικοῦ ἀνευρύσματος τῆς ὀφθαλμικῆς ἀρτηρίας τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ*, ἡ δὲ *περὶ δερματικῶν ἐκδηλώσεων* βαρείας μορφῆς ἕνεκα ἐσωτερικῆς χρήσεως ἀντιπυρίνης. Ὁ κ. *Σιώτης* παρουσίασε τρεῖς παρατηρήσεις *παρωνυχιῶν* καὶ μίαν δηλητηρίασιν διὰ cajacol.

Ὁ κ. *Τράντας* τέσσαρας ἀνακοινώσεις ὑπέβαλε, μίαν *περὶ ἰριδερημίας*, ἑτέραν περὶ *ἀμφιβληστροειδίτιδος* ἐπελθούσης ἕνεκεν παρωνυχίας τοῦ δείκτου, ἑτέραν περὶ *δακτυλικῆς προσπιέσεως* ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν βλεφαρικῶν προσβολῶν, καὶ τέταρτον περὶ *πλαγίου διαφωτισμοῦ* τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ὁ ἐμβριθὴς ἰατρὸς τῶν ἐθν. νοσοκομείων κ. *Ἀν. Χρηστίδης* ἐποιήσατο ἐννέα ὅλας ἀνακοινώσεις, 1ον *περὶ ἀζωτουρικοῦ διαβήτου*, 2ον περί τινων *ἀνωμαλιῶν τῆς θερμομετρικῆς κλίμακος ἐν τῷ τυφοειδεῖ πυρετῷ*, 3ον *περὶ τῆς οὐσίας καὶ παθογενείας τοῦ ἀζωτουρικοῦ διαβήτου*, 4ον *περίπτωσιν νεοπλάσματος τοῦ δωδεκαδακτύλου*, 5ον πραγματείαν *περὶ τῶν πετεχειῶν τῆς καρδίας*· 6ον παρατήρησιν *ἐρυσιπέλατος τοῦ ὠτός*· 7ον *περὶ σχέσεως διαφόρων μικροβίων* πρὸς ἄλληλα· 8ον ἀνακοίνωσιν περὶ *καρκίνου τῶν τραχειοβρογχικῶν γαγγλίων*, καὶ 9ον παρατήρησιν *δηλητηριάσεως νεογνοῦ διὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος*.

Ὁ κ. *Χρ. Χρηστίδης* ὡμίλησε περὶ *ἐξανθήματος βαρείας μορφῆς* προελθούσης ἐξ ἐσωτερικῆς χρήσεως *ἀντιπυρίνης*. Καὶ τέλος τρεῖς ἀνακοινώσεις ἐποιησάμεθα καὶ ἡμεῖς ἤτοι 1ον μίαν *περίπτωσιν παρωνυχίας* κατὰ βάθος τοῦ μέσου δακτύλου μετὰ βαρέων συμπτωμάτων γενικῆς λοιμώξεως 2ον *Περὶ χολοκυστίτιδος μετὰ δγκώδους χολολίθου ἐξελθόντος διὰ τῶν φυσικῶν ὁδῶν*, μετὰ παρουσιάσεως τοῦ χολολίθου τούτου καὶ 3ον *περὶ ἁπλοῦ κατάγματος τῆς κνήμης μετ' ἐπιπλοκῆς ὀστεομυλίτιδος* ἐπενεγκούσης τὸν θάνατον ἑνὸς τῶν ἐμπειρικῶν, τῶν κοινῶς *κιρκιζίδων* καλουμένων.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν ἀνακοινώσεων, συνεζητήθησαν εἰς τὴν Βιολ. ἐπιτροπὴν καὶ ἄλλαι, σταλεῖσαι ὑπὸ ἰατρῶν μὴ μελῶν τοῦ Συλλόγου, ὡς τρεῖς ὑπὸ τοῦ ἐν Κοντοσκαλίῳ ἰατροῦ κ. *Ρ. Τσοπάνογλου* καὶ μία ὑπὸ τοῦ ἐν Ταταούλοις ἰατροῦ κ. *Ν. Μακρίδου*.

Περὶ πλέον δὲ συνεζητήθησαν διάφορα ἐπιστημονικὰ θέματα καὶ δὴ καὶ ἐπὶ σπουδαίου ζητήματος κοινωνικοῦ ὑποβληθέντα τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ πρὸς γνωμοδότησιν ὑπὸ τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς, πρὸς ἣν ἀπεστάλη ὁριστικὴ ἀπάντησις εἰς ἅπασας τὰς ὑποβληθείσας ἐρωτήσεις.

Ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν ἡ μὲν *Ἀρχαιολογικὴ* οὐδόλως εἰργάσθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἡ δὲ *Φυσικομαθηματικὴ* ἐπίσης, ἀλλ' αὕτη δι' ἔλλειψιν μελῶν.

Ἡ *Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ* ἔχουσα πρόεδρον αὐτῆς τὸν κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνην*, γραμματέα δὲ τὸν *Γ. Λούβαρην* δὲν ἔσχε μὲν πολλὰς συνεδρίας, ἀλλ' οὐχ' ἧττον ἐξετέλεσεν ἅπασαν τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐργασίαν λίαν εὐστόχως, κατορθώσασα νὰ ἐκδώσῃ ὁλόκληρον τὸν ΚΖ' τόμον τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου τοῦ δεικνύοντος τὴν δρᾶσιν καὶ ὕπαρξιν αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἤρξατο διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περιέχοντος τὰς ἀνακοινώσεις τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς Παραρτήματος, καθόσον ἐκρίθη ἐπείγουσα ἡ ἔκδοσις τῆς ὕλης ταύτης συμπεριληφθησομένης καὶ ἐν τῷ σώματι τοῦ Περιοδικοῦ. Ἐκ δὲ τοῦ κυρίου σώματος τοῦ Περιοδικοῦ μέχρι τοῦδε ἐξετυπώθησαν ἐν συνόλῳ 43 τυπογραφικὰ φύλλα, μετ' ὀλίγον δὲ πάντως μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ συλλογικοῦ ἔτους παραδοθήσεται συμπεπληρωμένη καὶ ἀρτία ἅπασα ἡ ἐργασία τῷ Συλλόγῳ.

Ὁ Σύλλογος διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ΚΖ' τόμου εἶναι ἐνήμερος πλέον, ὑπολείπεται δὲ πρὸς ἔκδοσιν μόνη ἡ τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους, ἣν εὐχόμεθα ἐγκαίρως νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκτυπώσῃ ἡ διάδοχος Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Συλλόγου καὶ εὐχαρίστησιν τῶν πολλῶν ἐντίμων αὐτοῦ φίλων.

Ἡ Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ δυσχερεῖ ἐκτελέσει τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῇ ἐργασίας, εὗρε προθύμους ἀντιλήπτορας, προθύμως τὴν ἑαυτῶν ἀρωγὴν αὐτῇ παρασχόντας, τὴν Α. Ἐξ. τὸν κ. *Ἀβραὰμ Γ. Βαπορίδην* ἐφέντην καὶ τοὺς λοιποὺς εὐγενεστάτους ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπαλλήλους καὶ τὸν ἐρίτιμον ἑταῖρον κ. *Ξενοφῶντα Σιδερίδην*, ὅστις μετὰ τῆς ἐγνωσμένης αὐτοῦ δραστηριότητος ἔσπευδε πάντοτε νὰ παρέχῃ τῇ ἐπιτροπῇ πᾶσαν εὐκολίαν. Καὶ ὁ Σύλλογος σήμερον δι' ἐμοῦ ἐκφράζει τὰς *θερμὰς εὐχαριστίας* αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας ἀξιοτίμους κυρίους.

Ἐπὶ τούτοις ἀπονέμομεν τὸν δίκαιον ἔπαινον πᾶσι τοῖς συντελέσασιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΚΖ' τούτου τόμου, τὰς εὐχαριστίας δὲ τοῦ Συλλόγου ἀπευθύνομεν ἰδίως καὶ τῷ προέδρῳ τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅστις, ὡς πάντοτε ἐπιβαρύνεται διὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐργασίας, εἰμὴ καὶ ὅλης πολλάκις.

Τὰ τῆς *βιβλιοθήκης* τοῦ Συλλόγου ἐτακτοποιήθησαν τέλος πάντων ἐφέτος, χάρις εἰς τὴν αὐστηρὰν καὶ ἐπίμονον τοῦ *ἐφόρου* αὐτῆς πρόνοιαν κ. *Μ. Αὐθεντοπούλου* διεξαγαγόντος μετὰ τῶν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου κ.κ. *Ξ. Σιδερίδου* καὶ *Ν. Παπαγιαννοπούλου* ἐξέλεγξιν, ἐπιβεβλημένην ἄλλως καὶ ἐξ ἀνάγκης γενηθείσης ἐκ τῆς γνωστῆς ἐκείνης τῶν ὀγδοήκοντα τόμων ὑπεξαιρέσεως, ἥτις ἐπανειλημμένως ἀπησχόλησε τὸν Σύλλογον. Πρὸς τοὺς συντελέσαντας τὴν ἐξελεγκτικὴν ταύτην ἐν μέσῳ θέρει ἐργασίαν ἀπονέμει σήμερον δημοσίᾳ ὁ Σύλλογος *εὐχαριστίας* ὡς ἐξασφαλίσαντας τιμιωτάτην μερίδα τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Ὄντως μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐξελέγξεως ταύτης ἡ βιβλιοθήκη, ἀφοῦ ἔμεινεν ἐσφραγισμένη ἐπὶ ἑξάμηνον ὅλον, ἠνοίχθη, ὅτε καὶ

ὁ Σύλλογος ἔλαβε μέτρα μὴ ἐπιτρέποντα τοῦ λοιποῦ παραμοίαν ἀπόπειραν.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου εἶναι ἤδη ἀπὸ πολλοῦ προσιτὴ εἴς τε τὰ μέλη καὶ εἰς πάντα θέλοντα νὰ ἐργασθῇ ἐν αὐτῇ, δυστυχῶς ὅμως, εἰ καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐξεφράσθησαν παράπονα διὰ τὴν προσωρινὴν κλεῖσιν αὐτῆς, δὲν εἴδομεν αὐξηθέντα τὸν ἀριθμὸν τῶν θαμώνων, ἀλλὰ πάντοτε τοὺς αὐτοὺς φιλομαθεῖς καὶ φιλαναγνώστας, εἰ καὶ ὁ Σύλλογος χάριν αὐτῶν καὶ ἴδιον διώρισεν ἔμμισθον ὑπάλληλον διημερεύοντα καθ' ἑκάστην καὶ ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ μέχρι τῆς δεκάτης ἑσπερινῆς ὥρας.

Περὶ τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης προκειμένου εὐχόμεθα νὰ μὴ ἀναβληθῇ πέρα τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἡ ἐκτέλεσις τῆς εἰλημμένης ἀποφάσεως περὶ μεταθέσεως αὐτῆς, διότι πλουτιζομένη αὕτη διαρκῶς διὰ δωρεῶν φιλομούσων ὁμογενῶν, αἵτινες εἰς 154 σὺν 85 διπλοῖς τόμοις καὶ τεύχεσιν ἐφέτος ἀνῆλθον, ἐπιβάλλει συντονωτέραν τὴν περὶ τούτου μέριμναν.

Μεταξὺ τῶν φιλοτίμων δωρητῶν τοῦ ἔτους τούτου καθῆκον θεωρῶ ν' ἀναφέρω τὴν προσφορὰν τοῦ ἐξοχωτάτου κ. *Γρ. Μαρασλῆ*, ὅστις διατρανῶν τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκτίμησιν αὐτοῦ διπλᾶ δωρεῖται τὰ τεύχη τῆς φερωνύμου αὐτῷ πολυτίμου βιβλιοθήκης.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ***ἀναγνωστήριον***, ὅπερ ὁ Σύλλογος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ διὰ διαφόρων ὠφελίμων καὶ τερπνῶν ἅμα ἀναγνωσμάτων μεθ' ἱκανῆς τῆς δαπάνης πλουτίζει, ἠνεῳγμένον οὕτος καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτήρησεν, ἴδιον πρὸς τὸν σκοπὸν μισθώσας, ὡς ἔρθημεν εἰπόντες, ὑπάλληλον· ἀλλ' ἐν ᾧ σήμερον κατὰ χρέος πολλὰς ἐκφράζομεν ***εὐχαριστίας*** πρὸς τοὺς προθύμως δωρεὰν τὰ ἑαυτῶν περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας τῷ Συλλόγῳ ἀποστέλλοντας, δὲν εὐτυχοῦμεν ὁμοίως να ὀνομάσωμεν καὶ πολλοὺς τοὺς εἰς τὸ ἀναγνωστήριον προσερχομένους καὶ τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Συλλόγου δωρεὰν ν' ἀπολαύωσι δυναμένους.

Πολυτίμου ἀξίας ἀπολογισμοὺς συνετέλεσαν δύο τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου, κατ' ἀπόφασιν αὐτοῦ τούτου, ὁ μὲν ἀντιπρόεδρος κύριος ***Ξενοφῶν Σιδερίδης***, ἔκθεσιν περὶ τοῦ γενικοῦ μητρῴου τῶν μελῶν καὶ περὶ τοῦ λογιστικοῦ βιβλίου τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως τῆς ***Ζωγραφείου ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης***. Κατὰ ταύτην ὁ Σύλλογος κατὰ τὰ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ διαρρεύσαντα τριάκοντα καὶ ἐννέα ἔτη, ἐψήφισε 368 ***ἐπίτιμα μέλη***, 211 ***ἀντεπιστέλλοντα*** καὶ 1239 ***τακτικά***.

Κατὰ δὲ τὸ συντεταγμένον ἤδη λογιστικὸν βιβλίον τῆς διαχειρίσεως τῆς ***Ζωγραφείου ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης***, τὸ μὲν ἀρχικὸν κεφάλαιον, εἰς ὃ προσετέθησαν κατὰ διαφόρους περιόδους δεδουλευμένοι καὶ μὴ διατιθέμενοι τόκοι 30,000 δραχ., συνεποσώθη ἤδη εἰς 212,904.80. Ὑπολείπονται δὲ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῶν τόκων τῆς τρεχούσης α' ἑξαμηνίας τοῦ παρόντος ἔτους, δρ. 17,519,10, ἀφοῦ ἐμετρήθησαν ἀπέναντι τῆς δαπάνης τοῦ ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὑρισκομένου Η' τόμου 2,496.60. Διὰ τὴν συντέλεσιν δὲ τῶν προεκδιδομένων ἑπτὰ 64,950 καὶ $^{10}/_{100}$. Ἀλλ' ὁ παρὰ πάντων ὁμολογουμένην τρέφων φειδὼ καὶ στοργὴν πρὸς πᾶν ὅ τι κέκτηται ἠθικὸν ἢ ὑλικὸν ὁ Σύλλογος ἀγαθόν, ἀγαπητὸς συνάδελφος κύριος ***Ξενοφῶν Σιδερίδης*** καὶ τὰ τοῦ ***Ζωγραφείου ἀγῶνος*** ἐξηκρίβωσε προβὰς εἰς τὴν καταστιχογράφησιν αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἑκατονταλίρου χορηγίας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1895. Ἐκ τῆς ἐργασίας δὲ ταύτης προκύπτει ὅτι ***καθυστερεῖται*** ἡ τῶν ἐτῶν 1896—98 χορηγία, ἐφ' ἧς ἀναμφισβητήτως δικαίως ἔχουσιν ἀπαιτήσεις καὶ ἀξιώσεις οἱ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιτροπῆς πανδήμως ἄξιοι κριθέντες βραβεύσεως.

Τοιαύτη ἡ τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου* χρησιμωτάτη ἐργασία. Ὁ δὲ κύριος *Νικήτας Παπαγιαννόπουλος* προέβη εἰς ἀκριβῆ καταμέτρησιν τῶν ἐν τῇ ***ἀποθήκῃ*** εὑρισκομένων σήμερον τόμων τοῦ τε Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὧν αὐτὸς ἐτάχθη ἀπὸ ἐτῶν ἄγρυπνος ***φύλαξ***. Κατὰ ταύτην ***περιοδικὰ*** μὲν ὑπάρχουσιν 8,526 διαφόρων ἐτῶν, ἐκ τῶν τόμων δὲ τοῦ ***Ζωγραφείου ἀγῶνος*** 1031, ἐκ τῶν τῆς Εἰκοσιπενταετηρίδος 566, παραρτήματα δὲ τῶν 27 τόμων 6,193 καὶ τόμοι τῆς ***Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*** ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἑπτὰ 1,610. Εἰς τοὺς ἀκαταπονήτους τούτους τοῦ Συλλόγου ἐργάτας ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν ***εὐγνωμοσύνην*** τοῦ Συλλόγου.

Τὴν κατακλεῖδα τῆς ἐφετινῆς τοῦ Συλλόγου δράσεως ἐπέθηκεν ἐγχείρημα, οὗ τὴν πλήρη ἐκτίμησιν προλαβὼν ἡμᾶς χρονικῶς ὅ τε ἡμέτερος καὶ ὁ τῆς ἀλλοδαπῆς τύπος μετέδωκεν ἤδη εἰς τὸ δημόσιον, πληροφορηθὲν κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ὅτι ἡ ὁμογενὴς καὶ τὸ ἐπίλεκτον τῆς ξένης κοινωνίας μέρος, παρέστησεν ἐνταῦθα εἰς ***θέαμα*** καὶ

ἀκρόαμα, ὧν τέως ἀπήλαυον μόναι αἱ μακάριαι τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν κοινωνίαι. Ἡ ἐκ τοῦ ὁράματος καὶ ἀκροάματος βαθέως ἐγκεχαραγμένη ἐν ταῖς ψυχαῖς πάντων ἡμῶν ***ἐντύπωσις*** συγκινεῖ ἔτι καὶ θέλει συγκινεῖ ἡμᾶς τοσοῦτον, ὥστε δικαιούμεθα ἴσως νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸν γεγονὸς τῆς ***παραστάσεως τῆς Ἀντιγόνης***, ἧς τινος τὴν πρωτοβουλίαν ἀληθῶς ἔσχεν ὁ φίλος ἡμῶν ἑταῖρος κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος*, ἐνεκαίνισε παρ' ἡμῖν νέαν περίοδον αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀγωγῆς ὑπὸ εὐρυτέραν τῶν ὅρων σημασίαν καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ εἰμή τινος ἄλλου, ἀλλὰ βεβαίως σκέψεων καὶ διαθέσεων οἰκειοτέρων καὶ πρὸς τὸ ἔνδοξον ἡμῶν παρελθὸν καὶ πρὸς τὸ εὔελπι ἡμῶν μέλλον ὑπό τε φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν. Δικαίως ἄρα καυχᾶται ἐφέτος ὁ Σύλλογος ἀποτελέσας δι' ἀνηκούστων ἀγώνων καὶ θυσιῶν σταθμὸν καὶ εὐοιώνιστον ἀπαρχὴν νέας σταδιοδρομίας.

Τὴν κατ' ἔτος τέως διδομένην ἀναγκαίαν συναυλίαν, ἔγνω ἐφέτος ὁ Σύλλογος ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ θεατρικῆς παραστάσεως, ἀποβλέπων καὶ πάλιν πρὸς τῷ ἠθοπλαστικῷ καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἱδρύματος τούτου σκοπόν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ μετὰ ἐπισταμένην συζήτησιν καὶ σκέψιν προυτιμήθη ἡ ***Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους***, τῆς ὁποίας τὰ χορικὰ ἔχουσι μελοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ διασήμου μουσικοῦ Φήλικος Μένδελσον Βαρθόλδη. Καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τούτου, ἡ μὲν ***Φιλολογικὴ*** τοῦ Συλλόγου ***ἐπιτροπή***, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ οἱ κ. κ. *Ἀνδρέας Σπαθάρης*, *Θ. Σαλτέλης* καὶ *Μ Χαμουδόπουλος*, ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἀπὸ σκηνῆς ἀρχαιοπρεπεστέραν διδασκαλίαν, τοῦ ἐλλογίμου γυμνασιάρχου κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* φιλοπονήσαντος γλαφυρωτάτην παράφρασιν τῆς τραγῳδίας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καθαρεύουσαν ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ· ἑτέρα δὲ πενταμελὴς εἰδικὴ ἐπιτροπή, ἡ *Μουσική*, συγκειμένη ἐκ μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ἐξ ἐντίμων ἐρασιτεχνῶν τῶν κ.κ. *Ἀρ. Χαμουδοπούλου*, *Γ. Ξανθοπούλου*, *Θεαγ. Ἀκεστορίδου*, *Στ. Βραχάμη* καὶ *Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ*, ἀνέλαβε τὸν καταρτισμὸν καταλλήλου χοροῦ ἐκ λογίων καὶ μουσικῶς μεμορφωμένων νέων ἐρασιτεχνῶν, ὅστις ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους ἐξεγυμνάσθη ὑπὸ τοῦ λίαν ἀφωσιωμένου μουσικοδιδασκάλου κ. *Π. Silvelli*.

Ἕτερος περιημισμένος μουσικοδιδάσκαλος ὁ κ. *Ρ. Νάβας* συνεκέντρωσε μὲν ὑφ' ἑαυτὸν δεδοκιμασμένους ἐξ ἐπαγγέλματος καλλιτέχνας, περιέλαβε δ' εἰς τὸν συστηματικὸν ἐκεῖνον πυρῆνα ἀφ' ἑτέρου ***ὅμιλον*** ὅλον ἱκανωτάτων ***ἐρασιτεχνῶν***, ὧν ἡ πολύτιμος σύμπραξις ἐξησφάλισε τὴν ὅλην μουσικὴν ἐπιτυχίαν. Συμπλήρωμα τῆς ὅλης ἐπιτυχίας ἀπετέλεσεν ἡ σκηνικὴ τοῦ δράματος διδασκαλία ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐγνωσμένην περὶ τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην εὐδοκίμησιν τοῦ θιάσου τῶν ***ἀδελφῶν Ταβουλάρη*** φιλοτιμηθέντος νὰ ὑπεραποκοντίσῃ πᾶσαν προσδοκίαν. Ἐφ' ᾧ καὶ σήμερον ἐκφράζω ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου τὰς βαθείας αὐτοῦ ***εὐχαριστίας*** εἴς τε τὰ μέλη τῆς Φιλολογικῆς καὶ Μουσικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τοὺς πεπειραμένους καὶ λίαν ἀφοσιωθέντας μουσικοδιδασκάλους κ. κ. *Νάβαν* καὶ *Ἰτ. Σιλβέλην*, εἰς τὸν θίασον τῶν ***ἀδελφῶν Ταβουλάρη***, ὅστις προφρόνως κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν τὴν δωρεὰν αὐτοῦ συμμετοχὴν παρέσχε, καθὼς καὶ εἰς πάντας τοὺς θερμουργούς, εὐγενεῖς καὶ προθύμους τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὀρχήστρας ἐρασιτέχνας, ὧν τὰ ὀνόματα διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν ἂς μὴ ἐπιτραπῇ νὰ παραλείψω.

Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παρασιωπήσω καὶ τὴν ἀξιέπαινον προσφορὰν τῶν φιλομούσων κ. κ. ***Πέτρου Ραφτοπούλου*** καὶ ***Ἀλεξ. Λαγκούση***, οἵτινες διὰ τὰς τελευταίας γενικὰς δοκιμὰς καὶ τὴν πρώτην παράστασιν δωρεὰν παρεχώρησαν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου τὸ θέατρον ***«Ὠδεῖον»***. Εὐχαριστῶ αὐτοὺς ἀπὸ καρδίας ὡς καὶ τὸν ὁμογενῆ ἀρχιτέκτονα κ. *Π. Καμπανάκην* δι' ὅσα ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιοπρεπεστέρας διακοσμήσεως τῆς σκηνῆς.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ὀφείλω ν' ἀναφέρω τὰς ἀκαμάτους προσπαθείας καὶ πολλοὺς κόπους τῶν μελῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ ἐξασφάλισις τῆς ***ὑλικῆς ἐπιτυχίας*** τοῦ ἄλλως τε δαπανηροτάτου τούτου ἔργου καὶ ***θερμὰ εὐχαριστήρια*** νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς ἅπασαν τὴν ἐπιτροπήν, ἰδίως δὲ εἰς τὸν διαπρεπῆ νομομαθῆ καὶ φιλόμουσον τέκνον τῆς Ἀλβιώνος κ. *L. Mizzi*, εἰς τὸν θερμουργὸν διευθυντὴν τοῦ «Ταχυδρόμου» καὶ «Ἀνατολικοῦ Μηνύτορος» κ. *Δημ. Βέλλην*, εἰς τοὺς κ. κ. *Ἐπαμ. Ρίζον*, *Γρηγ. Μαρσάν*, *Σόλωνα Καζανόβαν*, *ἀδελφοὺς Ἡλιάσκου* καὶ *Ἰωάννην Χατζόπουλον*, οἵτινες ἅπασαν τὴν δραστηριότητα αὐτῶν ἐχρησιμοποίησαν ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου, ὅστις πολλὰς ἐκφράζει ***τὰς εὐχαριστίας***, καὶ πρὸς τοὺς συνεργάτας αὐτῶν ἐξοχωτάτους κ. κ. *Ζωηρὸν Πασᾶν*, *Γιάγκον Βέην Ἰωαννίδην*, *Ἀλέκο Βέη Παντζίρην*, *Νικόλαον Βέην*

Σγουρίδην, *Ἀνδρέαν Ἐφέντην Κοπάσην* καὶ ἀξιότιμον κ. *Λυσ. Καυταντζόγλουν*.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ *εὐχαριστοῦμεν* ἀπὸ καρδίας καὶ τοὺς διευθυντὰς πασῶν τῶν ὁμογλώσσων καὶ ξενογλώσσων ἐγχωρίων ἐφημερίδων διὰ τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν ἠθικὴν ὑποστήριξιν καὶ πρόθυμον καταχώρισιν ἐν ταῖς στήλαις αὐτῶν παντὸς ἀφορῶντος τὸν Σύλλογον.

Εἰς τὴν ὁμολογουμένως καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις λαμπρὰν καὶ ἀπροσδόκητον ἐπιτυχίαν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἔργου συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ὁμογενὴς ἡμῶν κοινωνία, ἥτις ἀθρόα προσελθοῦσα καὶ εἰς τὰς *δύο παραστάσεις τῆς Ἀντιγόνης*, συμπαρέσυρε μεθ' ἑαυτῆς καὶ πολὺ τὸ ἐπίλεκτον τῆς ξένης παρ' ἡμῖν παροικίας. Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὰς *θερμὰς* αὐτοῦ *εὐχαριστίας* πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπιθαρρύναντας καὶ βοηθήσαντας τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸν ἐρίτιμον ἑταῖρον κ. *Παῦλον Στεφάνοβικ Σκυλίτσην*, ὅστις εἰκοσάλιρον χορηγίαν προσήνεγκεν ὑπὲρ τοῦ ἔργου. Ὁ Σύλλογος κατιδὼν τὰς ἐκ τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἐθνικὰς ὠφελείας κατήρτισε προσωρινῶς καὶ *Καλλιτεχνικὴν ἐπιτροπὴν* ὅπως συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίας τοιούτων δραμάτων, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐφικτοῦ καὶ ἠθικῶς λυσιτελοῦς. Τὸ ὑλικὸν ἀποτέλεσμα τῶν δύο παραστάσεων ὑπῆρξε 377 ὀθ. λίρ. περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφαιρουμένων τῶν ἐξόδων ὑπελείφθη καθαρὸν κέρδος 145 λίραι.

Ὁ Σύλλογος μνήμων τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ ἔγνω καὶ τῇ ἀρωγῇ τῶν κληρονόμων καὶ ἐράνῳ κοινῷ ν' ἀναστηλώσῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ καὶ τὴν *προτομὴν* τοῦ ἀοιδίμου *Ἡροκλέους Βασιάδου* τοῦ τὸν βίον αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἀφιερώσαντος. Ἡ προτομὴ αὕτη συντελεσθεῖσα ἐτέθη ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει ὡς ὑπόδειγμα τῆς *ἀφοσιώσεως* καὶ *ἐθελοθυσίας* τοῦ *ἀνδρός*, οὗ ἡ *μνήμη ἀγήρως*.

Ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου ἐρχόμενος ἔναυλον εἰς τὰς ἀκοάς μου ἔχω ἔτι τὸν βαθὺν θλίψεως στεναγμὸν τοῦ περιλυπήτου μοι συναδέλφου κυρίου *Δ. Μηλιώτη*, ταμίου τοῦ Συλλόγου, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει νὰ ἀναφέρῃ ἔκτακτον συνδρομὴν πρὸς τὸν Σύλλογον, εἰς τὸ ταμιεῖον τοῦ ὁποίου κατὰ προηγούμενα ἔτη κατὰ χιλιάδας εἰσήρχοντο αἱ *ἔκτακτοι συνδρομαί*, δι' ὧν τοσοῦτον *ὑπερήφανος* παρίστατο ὁ Σύλλογος εἰς ἅπαντα τὸν ἑλληνισμὸν καὶ ἐπίκουρος ἐπιθαρρυντικὸς εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐκείνου κινήσεως. Σήμερον ὅμως δικαίαν ἐκφράζομεν καὶ *θλιβερὰν ἀπορίαν* πῶς τὸ φωτοβόλον τοῦτο κέντρον τῆς πνευματικῆς ἡμῶν κινήσεως δὲν ἐπισπᾶται τὴν συμπάθειαν τῶν δυναμένων νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν, ξηρὰν δὲ ἀφήνουσι τὴν ἐθνωφελῆ λυχνίαν, ἀναγκάζουσι δὲ αὐτὸν πολλάκις ὅπως πολὺν χρόνον καταναλίσκῃ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐξευρέσεως τῶν πόρων τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Παρηγορούμεθα ὅμως ἐφέτος, διότι τοὺς ἐπὶ τούτοις πολυειδεῖς κόπους καὶ μερίμνας ὁ Σύλλογος συνήνωσε πρὸς τὸ ἠθικῆς σημασίας σπουδαιότατον ἔργον τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης, περὶ ἧς ἤδη ἱκανὸν ἐποιησάμεθα λόγον.

Ἐν συνόλῳ δὲ εἰπεῖν τὰ μὲν γενικὰ ἔσοδα εἰς τὸ ταμιεῖον ἀνῆλθον εἰς λ. Τουρ. 362.22, αἱ δὲ δαπάναι εἰς 403.93, ὥστε προκύπτει, ὡς παρατηρεῖτε, καὶ *μικρόν τι ἔλλειμμα*· οὐχ ἧττον τρέφεται ὁ Σύλλογος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἀφίκετο ἡ στιγμὴ καθ' ἣν μετὰ πλείονος στοργῆς θ' ἀποβλέψωσιν οἱ δυνάμενοι ν' ἀνυψώσωσιν αὐτὸν οἰκονομικῶς εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ θέσιν.

Ταῦτα, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰ ὑφ' ἡμῶν πεπραγμένα. Πρὶν ἢ δὲ καταπαύσω τὸν λόγον ὀφείλω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ ἀνακηρύξω τὴν *βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην* τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν προστάτην τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, τὸν ἔνδοξον τοῦ θρόνου τῶν Ὀσμανιδῶν *Σουλτᾶνον Χαμὴτ Χὰν τὸν Β'*, τὴν πεφωτισμένην *Αὐτοκρ κυβέρνησιν*, καὶ τὸν Ἐξ. *ὑπουργὸν τῆς παιδείας*, τὸν δι' ἀντιπροσώπου τιμήσαντα τὴν τελετὴν ταύτην. *Εὐγνωμονῶ δὲ τῇ Υ. Θ. Παναγιότητι* καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐλογίαν Αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ τῷ Ἐξοχ. πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος *Ν. Μαυροκορδάτῳ* τῷ πάντοτε ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς προόδου αὐτοῦ διαφερομένῳ· *εὐχαριστῶ* δὲ καὶ ἅπαν τὸ φιλόκαλον καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον.

Ἡ προηγηθεῖσα γενεὰ διαρλεγομένη ὑπὸ ἀγνοῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων ἐκληροδότησεν ἡμῖν *τιμιώτατον χρῆμα*, οὗτινος τὴν φύλαξιν περὶ πλείστου ποιούμενοι, ὤμεν συγγνωστοί, ἂν μή τι γενναῖον ἀλλὰ τὸ κατὰ δύναμιν προεξεθέμεθα· *εὐχόμενοι* δὲ ὅπως οἱ διάδοχοι πλείονα ἡμῶν ἐπιτελέσωσιν, ἀποχωροῦμεν μετ' ἐνδομύχου πεποιθήσεως *ἐπὶ τὴν εὐεργετικὴν τοῦ Συλλόγου δρᾶσιν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Γένους*. **Γένοιτο.**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ Μ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1900 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1901

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΤΝΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 19ῃ Ἰουνίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ὁ *νέος πρόεδρος* κηρύττων τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας εὐχαριστεῖ τοὺς ἑταίρους ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ αὐτῷ *τιμῇ*, ἣν κάλλιστα κατανοεῖ, ἐπικαλεῖται τὴν πρὸς αἰσίαν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου ἀπαραίτητον συναντίληψιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπισχνεῖται ὅτι θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν καὶ φροντίδα διὰ τὴν πρόοδον καὶ τήρησιν τοῦ γοήτρου τοῦ Συλλόγου.

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικὰ* καὶ ἐπικυροῦνται. Καὶ εἶτα ὑποβάλλεται ὁ *προϋπολογισμὸς* τοῦ Μ' συλλογικοῦ ἔτους.

Ἐπὶ τοῦ διὰ τὴν βιβλιοθήκην ὁριζομένου ποσοῦ Λ. Τ. 108 ὁ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* ζητεῖ ἐξηγήσεις· ὁ δὲ κ. *πρόεδρος* ἀνακοινοῖ τότε τὰ περὶ τῆς *δωρεᾶς Ἰ. Βαλέττα* καὶ λέγει ὅτι προκειμένου προσεχῶς νὰ ἀποφασισθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῆς περὶ βιβλιοθήκης ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον ἐνόμισε καλὸν νὰ ἀναγράψῃ τὸ σχετικὸν κονδύλιον. Τοῦ κ. *Βραχάμη* ἐρωτήσαντος ἂν ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ μετενεχθῇ ἡ βιβλιοθήκη ἢ νὰ ὑποστηριχθῇ διὰ δοκῶν ἡ αἴθουσα καὶ συνιστῶντος θερμῶς τὸ πρῶτον, ὁ κ. *πρόεδρος* ἀπαντᾷ ὅτι ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ληφθήσεται μετὰ τὴν ἀφιξιν τῆς *δωρεᾶς Βαλέττα*.

Ὁ κ. *Θ. Ἀκεστορίδης* προτείνει νὰ ὁρισθῇ ποσὸν 150 Λ. Τ. δι' ἀγορὰν βιβλιοθηκῶν πωλουμένων εἰς εὐτελεῖς τιμὰς καὶ διὰ βιβλιοδέτησιν τῶν βιβλίων. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ὑπομιμνήσκει τῷ Συλλόγῳ ὅτι ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν *Ζωγράφειον βιβλιοθήκην* τὸ ληφθὲν ἄλλοτε παρ' αὐτῆς *δάνειον*, συνιστᾷ τὴν δι' ἐκτάκτων δόσεων ἀπόσβεσιν καὶ προτείνει νὰ ἀποφασισθῇ ἡ συζήτησις τοῦ ζητήματος ἢ ἀμέσως ἢ μετὰ σκέψιν τοῦ προεδρείου.

Ὁ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* συμφωνεῖ εἰς τὴν διὰ δόσεων ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους· δικαιολογεῖ δὲ τὴν σύναψιν τοῦ δανείου τούτου διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐκινδύνευσεν αὐτὸ τὸ γόητρον τοῦ Φιλ. Συλλόγου μὴ δυναμένου ἄλλως νὰ ἐκδώσῃ τὸ περιοδικόν του· καὶ μάλιστα, λέγει, ἀφοῦ τὸ κληροδότημα *Θεοφιλίδου* ὤφειλεν εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Σύλλογος ὤφειλεν εἰς τὸ κληροδότημα Θεοφιλίδου καὶ οὐχὶ τοῦτο εἰς ἐκεῖνον. Εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης* λέγων μάλιστα ὅτι περὶ τὰς 100 Λ. Τ. *ὀφείλονται* τῷ κληροδοτήματι. Ὁ *πρόεδρος* ζητεῖ νὰ ἀνατεθῇ ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου* εἰς τὸ προεδρεῖον καὶ εἶτα νὰ γίνῃ συζήτησις· τοῦτο γίνεται *δεκτόν*.

Ἐπιψηφίζεται ὁ *προϋπολογισμὸς* ὡς ἔχει ἤτοι *ἔσοδα* Λ. Τ. 300 καὶ *ἔξοδα* 500 καὶ *ἔλλειμμα* Λ. Τ. 200.

Κατόπιν ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς *ἐπίτιμον μέλος* ἡ Α. Ε. ὁ κ. *Γρ. Μαρασλῆς*, ὅστις καὶ ἐκλέγεται παμψηφεί.

Ὁ κ. *Ἀν. Χρησίδης* προτείνει νὰ ψηφισθῶσιν *εὐχαριστίαι* τοῖς ἀποχωρήσασι καὶ τοῖς παραμείνασι *κοσμήτορσιν* ἐπὶ τῷ ζήλῳ καὶ τοῖς κόποις εἰς οὓς ὑπεβλήθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος· καὶ γίνεται *δεκτόν*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΤΝΔ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 6ῃ Νοεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* καὶ ἀνακοινοῦται ἡ *ἀλληλογραφία*. Ὁ κ. *πρόεδρος* παρατηρεῖ ἰδιαιτέρως τινὰ ἐπὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Συλλόγου, τοῦ κ. *Φιλιππότου* καὶ τοῦ *Συλλόγου Παρνασσοῦ* ἀλληλογραφίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν *προτομὴν* τοῦ ἀειμνήστου *Βασιάδου* ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς

τῶν κληρονόμων *Βαλέττα*. Ἀγγέλλονται τὰ *δωρηθέντα* τῇ βιβλιοθήκῃ βιβλία.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακινοῖ τὴν περὶ *παραστάσεως* τοῦ Οἰδίποδος ἐν Κολωνῷ *ἀπόφασιν* τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ζητεῖ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου.

Τὸ προεδρεῖον προτείνει ὡς *ἐπίτιμον μέλος* τοῦ Συλλόγου τὸν κ. *Ἀνδρ. Σπαθάρην*, καθηγητήν, συμπληροῦντα προσεχῶς τὴν τεσσαρακονταετηρίδα τῆς καθηγεσίας αὐτοῦ. Ὁ Σύλλογος διὰ ζωηρῶν χεροκροτημάτων ἐκδηλοῖ τὴν ἔγκρισίν του. Ἀγγέλονται δὲ τὰ προτεινόμενα νέα τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Ἀλ. Σινιόσογλους, Θ. Πετρακίδης*, ἰατρός, *Γ. Ζουπάν*, ἰατρος, *Λάζαρος Σῶχος*, καλλιτέχνης καὶ *Γρηγ. Τριανταφυλλίδης*, δικηγόρος ἐν Παρισίοις.

Ὁ κ. *Γ. Παχτῖκος* ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. *Φιλανθίδου* αἰτουμένου τὸ δεκάλιτρον *γέρας* τῆς γλωσσικῆς του συλλογῆς παρατηρεῖ ὅτι νομίζει πιθανὸν νὰ ὀφείλωνται αὐτῷ αἱ αἰτούμεναι 10 λίραι, διότι καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλονται δύο λίραι ὀθωμανικαί.

Ὁ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ κ. Φιλανθίδης ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὀξυδέρκειαν τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀποστείλας τὴν ἐργασίαν του τριχοτομημένην ὑπὸ ἕτερα ὀνόματα (τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρός του)· ἐκ τῶν τριῶν δὲ ὑποβληθεισῶν συλλογῶν ἐβραβεύθη μία ἡ τοῦ υἱοῦ του. Θεωρεῖ δὲ καλὸν νὰ παραπεμφθῇ ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως τῇ Φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἥτις ἀφοῦ μελετήσῃ τὰ πρακτικά της θὰ ἐπιδικάσῃ τὸ ἄνω ποσὸν τῷ κ. Φιλανθίδῃ ἂν ἐβραβεύθη, ἵνα λάβῃ τοῦτο ἐκ τῶν παρὰ τῆς οἰκογεν. Χρ. ἐφέντη Ζωγράφου πρὸς τὸν *Ζωγράφειον ἀγῶνα Ζώντων μνημείων* καθυστερουμένων 150 λιρῶν Τουρκίας, ἐὰν πληρωθῶσί ποτε αὗται, ὅτε θὰ πληρωθῇ καὶ ὁ κ. Παχτῖκος. Ἐπὶ δὲ τῆς παραστάσεως τοῦ Οἰδίποδος ὁ κ. *Χ. Χατζηχρήστου* ζητεῖ ὅπως τὸ προεδρεῖον λάβῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. *Βαλαβάνης* ἐρωτᾷ ἂν ἡ Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ κατήρτισε τὸν προϋπολογισμὸν τῶν δαπανῶν καὶ ποῖον περίσσευμα ἀφῆκαν αἱ παραστάσεις τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ κ. *Ψαλίδας* λέγει ὅτι ἀφαιρεθέντων τῶν πολλῶν ἐξόδων ἔμεινε καθαρὸν περίσσευμα Λ.Τ. 145. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἀπορεῖ διατί νὰ ζητῆται ἡ ἔγκρισις τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἐργασίαν μιᾶς ἐπιτροπῆς, ἐνῷ διὰ τὰς λοιπὰς δὲν συμβαίνει τοῦτο. Ἀλλ' ὁ κ. *Χατζηχρήστου* ἐπιμένει εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. *Ἀκεστορίδης* ὑποβάλλει τὴν γνώμην, ἵν καὶ ἐν τῇ Καλλιτεχνικῇ ἐπιτροπῇ ὑπεστήριξεν, ἵνα προσκληθῶσιν οἱ πέρυσιν ἑτοιμάσαντες καὶ παραστήσαντες τὴν Ἀντιγόνην, προγυμνασθῶσιν ὀλίγον καὶ δώσωσι παράστασιν τῆς Ἀντιγόνης πρὸς ποριστὸν τῶν διὰ τὸν Οἰδίποδα ἀναγκῶν. Ὁ κ. *Βραχάμης* ὑποστηρίζει μὲν τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἀκεστορίδου ἀλλὰ διαβλέπει ἀτυχῶς ἀποτυχίαν καὶ ζητεῖ νὰ σημειωθῇ εἰς τὰ πρακτικὰ ὅτι ἐκ τῆς εὐθύνης, ἣν ἀναλαμβάνει ἡ Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπή, αὐτὸς ὡς μέλος αὐτῆς δὲν θέλει νὰ ἔχῃ οὐδὲν μέρος. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἀπαντᾷ ὅτι οὐδεμίαν εὐθύνην ἔχει ἡ Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ ὡς δὲν ἔχει οὐδεμία τῶν λοιπῶν τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῶν. Θὰ ἐργασθῇ καὶ τῇ ἀρωγῇ τοῦ Συλλόγου ἐλπίζει ὅτι θὰ φέρῃ εἰς πέρας καὶ τὴν παράστασιν τοῦ Οἰδίποδος. Ὁ κ. *Βραχάμης* διαφωνεῖ πρὸς τὸν κ. Αὐθεντόπουλον λέγων ὅτι αἱ λοιπαὶ ἐπιτροπαὶ δὲν ζητοῦσι χρήματα, ἐνῷ αὕτη θὰ ζητήσῃ· ἑπομένως ὀφείλει ὁ Σύλλογος νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν διεξαγωγὴν τῆς παραστάσεως, ἀφοῦ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ λαμβάνων τὴν εὐθύνην τῆς δαπάνης τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων. Ὁ κ. *Θεοτοκᾶς* προτείνει ν' ἀνατεθῇ πᾶσα *φροντὶς* περὶ τῆς παραστάσεως εἰς τὸ προεδρεῖον. Ἡ πρότασις γίνεται παμψηφεὶ δεκτή.

Ὁ κ. *Ἀσκητὴς* εἶτα νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ σύντομος μέριμνα περὶ τῆς *μεταφορᾶς* τῆς βιβλιοθήκης. Ὁ κ. *πρόεδρος* νομίζει ὅτι πρέπει νὰ εὑρεθῇ τὸ χρῆμα πρότερον, ἄλλως τε καὶ κίνδυνος δὲν ὑπάρχει ὡς φρονοῦσί τινες. Ὁ κ. *Βραχάμης* νομίζει ὅτι ἡ μεταφορὰ ἐπείγει καὶ ὅτι πρέπει τὸ προεδρεῖον ν' ἀποφασίσῃ ἢ τὴν ὑποστήριξιν τῆς αἰθούσης ἢ τὴν μεταφοράν. Περὶ δὲ τοῦ χρήματος δὲν πρέπει νὰ δειλιᾷ, διότι εἰς τὴν πρὸ τριετίας ἐπισκευὴν τοῦ Συλλόγου ἐδαπανήθησαν 150 λίραι, τοῦ ταμιείου οὐδόλως ἐνοχληθέντος. Ἐν τέλει ἀποφασίζεται ἵνα ἐκ τῶν κερδῶν τῆς παραστάσεως μέρος δαπανηθῇ εἰς τὴν μεταφορὰν ἢ ὑποστήριξιν τῆς Βιβλιοθήκης.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΕ'

(Τακτικὴ εἰδική).

τῇ 13ῃ Νοεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προτέρας τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας (1ης Μαΐου 1900). Ἀναγινώσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως ἡ πραγματεία τοῦ ἐν Καβάλλᾳ ἰατροῦ κ. *Σ. Μερτζίδου* ἐπιγραφομένη **«Ἰατρικὴ ἀρχαιολογία: ἡ ἐν Θάσῳ καὶ Περίνθῳ ἐπιδημικὴ γρίππη (influenza) κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἱπποκράτους».**

Ὁ προεδρεύων *εὐχαριστῶν* τὸν ἐπιστείλαντα διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΣ'

(Τακτικὴ γενική).

τῇ 20ῇ Νοεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἅτινα μετά τινα ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν ἐπικυροῦνται. Καὶ εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία*. Ὁ κ. πρόεδρος ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς *Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος* αἰτουμένης τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτῆς ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου· ἡ *αἴτησις γίνεται δεκτή*.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως ἐπιτραπῇ τῷ κ. *Ψαλίδᾳ* ἡ γαλλιστὶ δημοσίευσις *ἀνακοινώσεως* αὐτοῦ γενομένης ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ, γίνεται συζήτησις καθ' ἣν ληφθείσης ὑπ' ὄψει τῆς σπουδαιότητος τῶν τοιούτων ἰατρικῶν ἀνακοινώσεων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ταχείας αὐτῶν δημοσιεύσεως παρέχεται ἡ αἰτουμένη ἄδεια. Ὁ δὲ κ. *Νικολόπουλος* ἐκφέρει εὐχὴν ὅπως πρὸ τῆς *γαλλιστὶ* δημοσιεύσεως τῆς ἀνακοινώσεως γένηται αὕτη *ἑλληνιστί*.

Ἐπὶ δὲ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Παχτίκου* αἰτουμένου τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐκγύμνασιν χοροῦ δεσποινίδων διὰ τὰς διαλέξεις αὐτοῦ, ἃς ποιήσεται ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἐγείρεται συζήτησις. Ὁ κ. *Νικολόπουλος* νομίζει ὅτι οὐδέποτε ἐδόθη ἡ αἴθουσα διὰ χορὸν δεσποινίδων καὶ συνιστᾷ τῷ προεδρείῳ ὅπως μελετήσῃ πρῶτον τὸ ζήτημα καὶ εἶτα ὑποβάλῃ τοῦτο εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου. Μετὰ μακρὰν ἐπὶ τοῦ ζητήματος συζήτησιν ἀποφασίζεται ὅπως ἀνατεθῇ τῷ προεδρείῳ ἡ περὶ τούτου σύσκεψις.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. *Α. Σινιόσογλους, Γ. Ζουπάν, Θ. Πετρακίδης, Λ. Ζῶχος* καὶ *Γρ. Τριανταφυλλίδης* προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ.κ. *Ι. Τσαούσης, Δ. Καζανόβας, Ζ. Χατζόπουλος, Θ. Ζήσης* καὶ *Ὀδ. Εὐθυμόπουλος* προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 4ῃ Δεκεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Τοῦ κ. εἰδικοῦ γραμματέως ἀπόντος δὲν ἀναγινώσκονται *πρακτικά*. Ἀναγινώσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ κ. γεν. γραμματέως ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Ἐπ. Κυριακίδου* αἰτουμένου ὅπως ἀποσταλῶσιν αὐτῷ δύο τόμοι τοῦ Περιοδικοῦ ἀντὶ ἑνὸς ὡς ἔχοντος ἰδίας αὐτοῦ πραγματείας, γίνεται ἀποδεκτή. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς θρησκευτικῆς ἀδελφότητος τοῦ *Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου* ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ μαθήματα αὐτῆς ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις καὶ διάφοροι ἀνταλλάσονται γνῶμαι. Ὁ κ. *Ἀ. Γεράρδος* φρονεῖ ὅτι ἡ ἀδελφότης πρέπει νὰ πληρώσῃ πρῶτον τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον παλαιὰν αὐτῆς ὀφειλὴν καὶ εἶτα νὰ παραχωρηθῇ αὐτῇ ἡ αἴθουσα. Οἱ κ. κ. *Βραχάμης* καὶ *Ἀκεστορίδης* κηρύσσονται ὑπὲρ τῆς ἀμέσου παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης. Μετὰ μακρὰν δὲ συζήτησιν ἀποφασίζεται ὅπως ὁ Σύλλογος παραχωρήσῃ τὴν αἴθουσαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ προπληρωθῶσιν αὐτῷ πέντε (5) λίραι μέχρις ἀποπληρωμῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ *προεδρεύων* ἀγγέλλει τὸν *θάνατον* τοῦ κ. *Ἰ. Πανταζίδου* ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους, λέγει δι' ὀλίγων περὶ τῆς ἀπωλείας, ἣν ὅ τε ἡμέτερος Σύλλογος καὶ τὰ ἑλληνικὰ καθ' ὅλου γράμματα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ ὑπέστησαν καὶ εἰς ἔνδειξιν πένθους διακόπτει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΗ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προτέρας συνεδρίας. Εἶτα ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος* ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ ἐκ Καβάλλας ἰατροῦ κ. *Μερτζίδου* λαμ-

βάνει ἀφορμὴν νὰ ἀπαριθμήσῃ τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν ὁμογενῶν περὶ ἰατρικῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θεμάτων πραγματευθέντας, ἐν οἷς καὶ αὐτός, καὶ προτρέπει τοὺς καθ' ἡμᾶς Ἀσκληπιάδας νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν πάτριον ἐπιστήμην. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐπικροτεῖ μὲν εἰς τὴν γνώμην τοῦ κ. Κοκκολάτου, εὔχεται δ' ὅπως ἐν ταῖς τοιαύταις ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μελέταις καὶ πραγματείαις λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ συζητικῆς ἀκριβείας τὰ πορίσματα τῶν ξένων ἐρευνῶν, ὧν ἡ σπουδαιότης μεγάλη καὶ ὁ ἀριθμὸς σημαντικός. Ἄλλως, λέγει, παριστάμεθα ἀγνοοῦντες οὐ μόνον τὴν ὕπαρξιν σπανίων ὁπωσοῦν μονογραφιῶν ἀλλὰ καὶ μεγαλοσχήμων ἱστοριῶν ὁλοκλήρων κλάδων ἐπιστημῶν, τοῦθ' ὅπερ μειοῖ πολὺ μέρος τοῦ κύρους τοῦ ἡμετέρου ἰσχυρισμοῦ.

Εἶτα ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης* ἀναγινώσκει τὸ πρῶτον μέρος *πραγματείας* αὐτοῦ **«Τὰ περὶ γυναικὸς παρὰ Πλάτωνι φιλοσοφούμενα»**. Ὁ κ. πρόεδρος *εὐχαριστεῖ* τῷ ἀγορητῇ ἐπὶ τῇ ἀνακοινωθείσῃ ἀξιολόγῳ πραγματείᾳ, ἐν ᾗ μετ' εὐαρεστήσεως παρατηρεῖται ὅτι ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης διέλαβε περὶ πασῶν τῶν πλατωνικῶν πηγῶν μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς ἕνα ἢ καὶ δύο μόνους τοῦ μεγάλου φιλοσόφου διαλόγους, ἀλλ' ὡς πλείστους ἐρευνήσας. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* πρὸς ταῖς εὐχαριστίας τοῦ κ. προέδρου καὶ *συγχαρητήρια* ἀπονέμει τῷ κ. Χρ. Πανταζίδῃ, διότι διὰ τῆς πραγματείας ταύτης παρέχεται τὸ μέτρον τῆς ἐπιτυχοῦς ἐπεξεργασίας καὶ συγχρόνως ἡ ἐπαγγελία πολυτιμοτάτης διὰ τοὺς παρ' ἡμῖν ἐρευνητὰς τῶν παλαιῶν θεωριῶν ἀμοιβῆς, ἥτις ἔγκειται εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν καὶ χρησιμοποίησιν πολλῶν παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων, οὓς ἀντὶ νὰ λαμβάνωμεν ἑτοίμους καὶ προσφυεστάτους παρὰ τῶν ἀρχαίων χαλκεύομεν μεταφράζοντες ἀκαταλλήλους ξένους, ἀλλοτρίας οὕτως ἐννοίας δι' ἥκιστα ἑλληνικῆς περιβολῆς ἐπενδύοντες. Τοιούτων παιδαγωγικῶν ὅρων πληθὺν ἀνεσκάλευσεν ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἄξιος *πολλῶν ἐπὶ τούτῳ συγχαρητηρίων*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΝΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1900.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται ἐπ' ἴσης καὶ ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως δὲ τῆς *ἐφορείας τῶν σχολῶν Κυδωνιῶν*, ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν αὐτῇ οἱ αἰτούμενοι χάρται *Ζαφειροπούλου*, ἅμα φθάσωσιν. Ἐπὶ τῆς ἀπαντητικῆς πρὸς τὸν κ. *Γ. Μαρασλῆν* ἐπιστολῆς ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* προτείνει ὅπως τὸ προεδρεῖον λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὰς ἀνάγκας τοῦ Συλλόγου σκεφθῇ καὶ παρασκευάσῃ σχέδιον ἐπιστολῆς δι' ἧς νὰ ὑποδεικνύηται τῷ μεγαλοψύχῳ ἀνδρὶ ὁ τρόπος δι' οὗ δύναται νὰ φανῇ χρήσιμος τῷ Συλλόγῳ, ὅπερ σχέδιον νὰ ἐγκριθῇ ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ παρὰ τῶν μελῶν. Ἀλλὰ ἀποφασίζεται ὅπως ἀφεθῇ ἐλεύθερον τὸ προεδρεῖον νὰ ἀπαντήσῃ ὅπως ἂν αὐτὸ κρίνῃ εὔλογον συμφώνως ταῖς ἐπειγούσαις ἀνάγκαις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Εἶτα ἀγγέλλεται ὅτι παρὰ τῆς ἐνταῦθα ἀδελφότητος τοῦ *Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου* ἐλήφθησαν πέντε λίραι ἀπέναντι τοῦ πρὸς τὸν Σύλλογον χρέους αὐτῆς καὶ ὅτι συνεπῶς ἐπετράπη αὐτῇ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐφετινὴν περίοδον διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ἀδελφότητος τῶν *ἐννέα Μουσῶν* ἀποφασίζεται νὰ δοθῶσιν οἱ ζητηθέντες τόμοι τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, ἂν ὑπάρχωσιν σχολεῖα συντηρούμενα παρ' αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ὑπαλλήλου *Θεοδώρου* ἀποφασίζεται καὶ ἀνατίθεται τῷ προεδρείῳ νὰ σκεφθῇ ἡ ἀποφασίσῃ ἂν πρέπει νά τῳ δοθῇ ἡ αἰτουμένη αὔξησις ἢ οὔ.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Γ. Τσαούσης, Λ. Καζανόβας, Ζαχ. Χατζόπουλος, Θ. Ζήσης*, καὶ *Ὀδ. Εὐδυμόπουλος*. Κατόπιν προτείνεται ἡ *ἐκλογὴ* εἰδ. γραμματέως, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος κ. *Ν. Παρίτση*, οὗτινος τὴν παραίτησιν μετὰ λύπης ἀπεδέχθη τὸ προεδρεῖον, ἀφ' οὗ δὲν κατώρθωσε νὰ μεταπείσῃ αὐτόν. Γενομένης δὲ μυστικῆς ψηφοφορίας τοιοῦτος ἀναδείκνυται παμψηφεὶ ὁ κ. *Θ. Ἀσκητής*.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ θεοφιλέστατος ἅγιος *Παμφίλου* κ. *Μελισσηνὸς Χριστοδούλου*, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ξ. Σιδερίδου, Π. Ἰατροπούλου καὶ Θ. Ἀσκητοῦ· καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 15ῃ Ἰανουαρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ** προέδρου.

Ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τῶν *ἐπιτίμων* μελῶν *Max* Muller, καθηγητοῦ ἐν Ὀξφόρδῃ ἐκλεγέντος τῷ 1893 καὶ τοῦ comte *Zichy* πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐνταῦθα ἐκλεγέντος τῷ 1874.

Εἶτα ἀγγέλεται ὁ *θάνατος* τοῦ τέως προέδρου τοῦ Συλλόγου *Δημητρίου Μαλιάδου* καὶ ἡ ληφθεῖσα παρὰ τοῦ προεδρείου ἀπόφασις *πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ πένθους* τοῦ Συλλόγου καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Μὴ ὄντων ἑτοίμων τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς *ἀλληλογραφίας*, ἐφ' ἧς ὁ κ. πρόεδρος ποιεῖται τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις. Τῷ κ. *Δ. Παναγιωτίδῃ* ἀποσταλήσεται ὁ αἰτούμενος τόμος τοῦ περιοδικοῦ. Ἡ αἴτησις τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ *Ζαππείου* παρθεναγωγείου αἰτουμένου τινὰ ἐκ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ γίνεται δεκτή. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Παχτίκου* ὅπως ἀντὶ τιμήματός τινος ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος εἰς τὴν διάλεξιν αὐτοῦ «*περὶ Ἀριστοφάνους*» ἀπορρίπτεται. Ἀλλ' ὁ κ. Παχτίκος ζητεῖ νὰ μάθῃ ποῖον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐπὶ πληρωμῇ εἴσοδον κατὰ τὰς μουσικὰς ὑπ' αὐτοῦ διαλέξεις. Ὁ δὲ κ. πρόεδρος ἀπαντῶν λέγει ὅτι οὔτε προηγούμενον ὑπάρχει τοιοῦτον οὔτε ὁ κανονισμὸς διαλαμβάνει τι σχετικὸν ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ καινοτομήσωμεν σήμερον. Ὁ αὐτὸς ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῷ Συλλόγῳ παρὰ τοῦ κ. Σ. Μανασσείδου συλλογῆς δημωδῶν μελῳδιῶν διὰ τὸ *Ζωγράφειον διαγώνισμα* ἐρωτᾷ ἂν τὸ διαγώνισμα τοῦτο ὑπάρχει σήμερον. Ἀπαντᾷ δ' αὐτῷ ὁ κ. πρόεδρος λέγων ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλλείψει χρημάτων. Εἶτα ἀναγινώσκεται κατάλογος *δωρηθέντων* βιβλίων.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀπάντησις πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου κ. *Γρ. Μαρασλῆ* ἑτοιμασθεῖσα ἀποστέλλεται ἐντὸς ἡμερῶν τινων καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ ἐκ τῶν πρωτίστων ἀναγκῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὑποδεικνύεται τῷ μεγατίμῳ ἀνδρὶ 1) ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, 2) ἡ μεταρρύθμισις καὶ ἐδραίωσις τῆς βιβλιοθήκης, ἵνα καταστῇ αὕτη μᾶλλον προσιτὴ καὶ 3) ἡ τακτικὴ ἔκδοσις τοῦ ἐτησίου περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου πρὸς δημοσίευσιν ἰδίως ἐγκαίρως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς. Μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, ἀποστέλλονται τῷ κ. Γ. Μαρασλῇ οἱ πέντε τελευταῖοι τόμοι τοῦ *Περιοδικοῦ* καὶ ὅλη ἡ σειρὰ τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης* καὶ τῶν *Ζώντων μνημείων*.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ἡ Α. Θ. ὁ ἅγιος *Παμφίλου* κ. *Μελισσηνὸς Χριστοδούλου*, ὅστις γίνεται δεκτός. Τὸ πρῶτον ἀγγέλλονται οἱ κ. κ. *Ἰ. Α. Κοσμέτος*, ἔμπορος, *Κ Δημητρακόπουλος*, Ἱερομόναχος *Παῦλος* καὶ *Θ. Πολυζωΐδης*, ἰατρός, προτεινόμενα παρὰ τῶν κ. κ. Κοκκολάτου, Παχτίκου καὶ Παρίτση, καὶ οἱ κ. κ. *Ἰ. Βόλτος* καὶ *Ἀρ. Αὐγουστόπουλος*, ἔμποροι, προτεινόμενοι παρὰ τῶν κ.κ. Ἀ. Χρηστίδου, Δ. Μανουηλίδου καὶ Π. Ἰατροπούλου· καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΒ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 5ῃ Φεβρουαρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην **«Περὶ τῶν ἁγιασμάτων τοῦ Γαλατᾶ»**. Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ῥήτορι καὶ ἐξαίρει τὴν περὶ τὴν βυζαντιακὴν ἀρχαιολογίαν εἰδικότητα αὐτοῦ, ἧς πολλὰ δείγματα παρέσχεν ἐν τῷ Συλλόγῳ.

Εἶτα ἐρωτᾷ ὁ κ. πρόεδρος ἂν ζητῇ τις τὸν λόγον ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου*, περὶ ἧς ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ συμπληρωθῇ ταχέως παρὰ τοῦ εἰρημένου κυρίου, ὅπερ καὶ ὑπισχνεῖται οὗτος, μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ,** ἀντιπροέδρου.

Ἀπόντος τοῦ εἰδ. γραμματέως δὲν ἀναγινώσκονται *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται δὲ παρὰ τοῦ γεν. γραμματέως ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς κοινότητος Τριγλίας αἰτουμένης τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῶν σχολῶν αὐτῆς ὁ κ. *Ἀποστόλογλου* παρατηρεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει προηγούμενον δωρεᾶς τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὰς σχολάς, προτείνει δὲ ὅπως τὸ προεδρεῖον ἐξετάσῃ καί, ἂν ζητῆται τὸ Περιοδικὸν πρὸς σχηματισμὸν πυρῆνος διὰ βιβλιοθήκην, νὰ δοθῇ. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται *ἀποδεκτή*. Ἀγγέλλεται ἡ ἀπόφασις τοῦ προεδρείου, ὅπως παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ *Ἐγὶ-καποῦ Ἐπιτροπὴν* αἰτουμένην ταύτην, ὅπως δώσῃ μουσικοριλογικὴν ἑσπερίδα ἀντὶ ἀμοιβῆς λίρ. ὀθ. πέντε μόνον, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Ἡ ἀπόφασις αὕτη γίνεται *ἀποδεκτή*· ἐπ' ἴσης γίνεται ἀποδεκτὴ καὶ ἡ *ἀπόφασις* τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ὅπως δὶς τοῦ ἔτους ἀναγινώσκηται ὑπὸ μελῶν αὐτῆς ἐπιστημονικὴ διατριβὴ ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τῆς *αἰτήσεως* τῆς κοινότητος *Κορυτσᾶς* αἰτουμένης τὴν σειρὰν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου ἀποφασίζεται ὅπως δοθῇ ἂν ὑπάρχῃ βιβλιοθήκη τῶν σχολῶν τῆς κοινότητος.

Εἶτα γίνονται δεκτοὶ διὰ ψηφοφορίας τακτικὰ τοῦ Συλλόγου *μέλη* οἱ κ. κ. *Ἰ. Ἀρ. Κοσμέτος, Κ. Δημητρακόπουλος*, ἔμποροι, *Παῦλος* ἱερομόναχος, *Θ. Πολυζωΐδης* ἰατρός, *Ἰ. Βόλτος* καὶ *Ἀρ. Αὐγουστόπουλος*, ἔμποροι.

Ἀγγέλλονται δὲ τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ *μέλη* ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος κ. *Χρυσόστομος*, ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος κ. *Λαυρέντιος*, ἡ Α. Σ. ὁ *ἅγιος Κυζίκου* κ. *Κωνσταντῖνος*, οἱ κ. κ. *Ἐπαμεινώνδας Φίλων*, γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, *Μιχαὴλ Σεληνιάδης*, διερμηνεὺς τῆς ἑλλ. πρεσβείας, ὁ ἀρχιμανδρίτης *Γερμανὸς Πολίτης* ἐν τῷ Πέραν, ὁ ἱερολογιώτατος κ. *Ἄνθιμος Ὀρφανίδης*, γραμματεὺς τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Λ. Μαλατάκη.

Ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν κ. *Ἐπ. Σταματιάδου* καὶ ὁ τοῦ πρὸ μικροῦ ἐκλεγέντος ἐπιτίμου μέλους κ. *Ἀνδ. Σπαθάρη* καθηγητοῦ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΔ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 26ῃ Φεβρουαρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ,** προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Εἶτα ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὸ β' μέρος τῆς **«περὶ τοῦ Παφλαγονικοῦ διακόσμου»** πραγματείας τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα* καὶ ἑτέραν τοῦ κ. *Λαμπουσιάδου* περὶ **Νίκης, Νίκαιας καὶ Νικιτζας**. Ἐπὶ τῆς πρώτης λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης* παρατηρεῖ τάδε: «Ὁ ἐλλόγιμος κ. *Μ. Παρανίκας*, ἐξ ὅσων γράφει καὶ ἐν τῷ ἀναγνωσθέντι δευτέρῳ μέρει τῆς περὶ τοῦ *Παφλαγονικοῦ διακόσμου* ἀνακοινώσεως αὐτοῦ, ἐπιμένει εἰς τὴν αὐτὴν τολμηρὰν καὶ ἀστήρικτον γνώμην θεωρῶν τὰς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερομένας περὶ τὸν Παρθένιον ποταμὸν πόλεις *Κύτωρον, Σήσαμον* καὶ *Κρῶμναν* κατεχούσας τὰς θέσεις τῶν κατόπιν καὶ νῦν *Κοτυώρων, Σαμψοῦντος* καὶ *Κρώμνης*. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀδικαιολογήτου ἐπιμονῆς ὁ κ. Μ. Παρανίκας οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου τοσοῦτον σαφῶς λεγόμενα παρερμηνεύει καὶ συγχέει ἀλλὰ καὶ ὅσα γράφουσι καὶ ὁ *Ἀπολλώνιος* ὁ *Ῥόδιος, Στράβων* ὁ Ἀμασεύς, πάντες οἱ συγχρόνους τόπους περιγραφόντες καὶ τὰς ἀπ' ἀλλήλων αὐτῶν ἀποστάσεις ὁρίζοντες ἐλάσσονες γεωγράφοι, μάλιστα δὲ ὁ *Σκύμνος* ὁ Χῖος, ὁ *Ἀρριανός, Σκύλαξ* ὁ Καρυανδεύς, καὶ ὁ *Ἀνώνυμος* καὶ πολλοὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου συγγραφέων, οὐδαμῶς δὲ λαμβάνει ὑπ' ὄψει οὔτε τὰ διάφορα νομίσματα τῶν εἰρημένων πόλεων, οὔτε τὰς μαρτυρίας τῶν νεωτέρων περιηγητῶν, οἷος ὁ μνημονεύων τῶν ἐρειπίων τοῦ Κυτώρου γαλάτης *Tavernier*, οὔτε τὸ ὀλίγον ἀνατολικῶς τῆς Ἀμάστριδος παραποτάμιον καὶ τὸ μέχρι τοῦδε διατηρούμενον χωρίον *Κίτρον* καὶ ἐν γένει ὅσα πρότερον παρετηρήσαμεν δημοσιευθέντα ἐν τόμῳ ΚΖ' τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου (σελ. 394—95). Ἀλλὰ διὰ τοῦ πρωτοτύπου ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ ὁ ἄλλως σεβαστὸς γυμνασιάρχης μὴ ἐννοῶν νὰ θέσῃ δυτικὸν μὲν ὅριον τῆς Παφλαγονίας τὸν Παρθένιον, ἀνατολικὸν δὲ τοὺς ποταμοὺς Ἅλυν καὶ Θερμώδοντα, ἐπεκτείνει τὴν χώραν ταύτην μέχρι καὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκων ἀθετεῖ καὶ τοὺς νόμους τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης οὓς ἐπικαλεῖται λέγων «δὲν μεταβάλλονται τοσοῦτον αὐθαιρέτως λέξεις ἔχουσαι τὰ *αὐτὰ γράμματα, τὰς αὐτὰς συλλαβάς*», καὶ ὁ ἴδιος μεταβάλλει αὐθαιρέτως τὴν Σήσαμον εἰς Ἀμισὸν καὶ τὸ Κύτωρον εἰς Κοτύωρα, ἐν ᾧ ἡμεῖς οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀγνοίας καὶ παρερμηνείας τῶν κειμένων, ὡς λέγει ὁ κ. Μ. Παρανίκας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀκριβοῦς κατὰ τὸ ἐνὸν μελέτης τῶν σχετικῶν πηγῶν καὶ τοῦ ὀρθοῦ καθορισμοῦ τῶν διαφόρων θέσεων καὶ προηγουμένως καὶ νῦν ὑποστηρίζομεν ὅτι ἄλλη ἡ *Σήσαμος* καὶ ἄλλη ἡ *Ἀμισός, ἄλλη ἡ παλαιὰ Κρῶμνα καὶ ἄλλη ἡ νῦν, οὐδὲν δὲ κοινὸν μεταξὺ Κοτυώρων καὶ Κυτώρου.*» Ταῦτα παρατηρήσαντος τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου καὶ ἐγγράφως ὑποβαλόντας τὰς παρατηρήσεις του καὶ μὴ λαβόντος ἑτέρου τινὸς τὸν λόγον ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τοὺς κ. κ. *Μ. Παρανίκα, Λαμπουσιάδη* καὶ *Χρ. Πανταζίδη*, διὰ τὰς διαφερούσας μελέτας αὐτῶν καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 5ῃ Μαρτίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ,** προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τρία πρακτικὰ προηγουμένων συνεδριῶν. Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἐπὶ τῆς *αἰτήσεως τῆς ἐφορείας τῶν σχολῶν Κρήνης* περὶ ἀποστολῆς διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῶν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων, ἀποφασίζεται νὰ σταλῇ μόνον τὸ Περιοδικόν, διότι τὰ πολλαπλᾶ βιβλία τυγχάνουσιν ἄγνωστα πρὸς τὸ παρόν.

Εἰς τὴν διευθύντριαν *Ἰδιωτικοῦ Λυκείου* ἐν Χαλκηδόνι ἀποφασίζεται νὰ μὴ σταλῶσιν οἱ αἰτηθέντες τόμοι τοῦ Περιοδικοῦ, τοῦ κανονισμοῦ μὴ ἐπιτρέποντος τοῦτο.

Ὁ κ. *πρόεδρος* γνωρίζει τὴν ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου περὶ παραχωρήσεως τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ ἀντὶ τιμήματος, ὁσάκις δὲν ὑπάρχει περίπτωσις ἀνταλλαγῆς. Ὁ κ. *Σ. Ἀποστόλογλους* ἐπιδοκιμάζει ταύτην. Ἀλλ' ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* φρονεῖ ὅτι καὶ ἐκ τοῦ κανονισμοῦ καὶ ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τοιαύτην ἀπόφασιν οὕτως ὥστε νὰ ὑστερήσωμεν σωματεῖα τινά, ἀδυνατοῦντα νὰ πληρώσωσι, τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ, ἀλλ' ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀφεθῇ τὸ προεδρεῖον ἐλεύθερον, ὅπως ἀποφασίζῃ καὶ ἐνεργῇ ἑκάστοτε ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν αἰτουμένων σωματείων. Τὴν γνώμην ταύτην ὑποστηρίζει ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ἐπικαλούμενος πολλοὺς λόγους γενικοῦ συμφέροντος καὶ τὸ 1ον ἄρθ. τοῦ ἡμετέρου κανονισμοῦ καὶ οὕτω ἀποφασίζεται νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερον τὸ προεδρεῖον.

Ὁ κ. *πρόεδρος* ἀναφέρει ὅτι παρέστη ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ταύτῃ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ μακαρίτου *Ἀν. Σπαθάρη*, ὅτε καὶ προσεφώνησε καταλλήλως.

Τὸ δεύτερον ἀγγέλλονται ὡς τακτικὰ μέλη ὁ πανοσιολ. *Μ. Πρωτοσύγκελλος* κ. *Χρυσόστομος*, ὁ πανοσ. *Μ. Ἀρχιδιάκονος* κ. *Λαυρέντιος*, ἡ Α. Σ. ὁ ἅγιος *Κυζίκου* κ. *Κωνσταντῖνος*, οἱ κ.κ. *Ἐπαμεινώνδας Φίλων*, γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, *Μιχαὴλ Σεληνιάδης*, διερμηνεὺς τῆς ἑλλ. βασ. πρεσβείας, ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρίτης *Γερμανὸς Πολίτης* ἐν τῷ Πέραν, ὁ ἱερολογιώτατος *Ἄνθιμος Ὀρφανίδης*, γραμματεὺς τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας καὶ γίνονται δεκτοί.

Τὸ πρῶτον ἀγγέλλεται ὡς *τακτικὸν* μέλος ὁ κ. *Ἀρ. Δημόπουλος*, δικηγόρος προτεινόμενος παρὰ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Θ. Ἀσκητοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΣ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 12ῃ Μαρτίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ,** προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα τὸν λόγον λαμβάνει ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* ὅπως ἀναγνώσῃ ἐξ ὀνόματος τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, συμφώνως τῇ ληφθείσῃ ἀποφάσει, τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην **«περὶ τῆς εἰς Ῥώμην δι' Ἑλλήνων εἰσόδου τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης».** Καὶ ἐτελεύτησε τὸν λόγον ὁ κ. Ἀν. Χρηστίδης, ἐπισπασάμενος τὰ ζωηρὰ συγχαρητήρια τοῦ τε προεδρείου καὶ τῶν λοιπῶν ἀκροατῶν, μεθ' ὃ καὶ αἴρεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 19ῃ Μαρτίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν ***πρακτικῶν*** τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναγινώσκεται ἡ ***ἀλληλογραφία*** καὶ γίνονται αἱ ἐπ' αὐτῆς παρατηρήσεις.

Ἐν αὐτῇ εὑρηνται δύο προτάσεις ἐκλογῆς ἀντεπιστελλόντων μελῶν, ἡ μὲν τοῦ κ. *Μ. Κέπετζη*, καθηγητοῦ τῆς ἐν Βέρνῃ νομικῆς σχολῆς ὑπὸ τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ δὲ τοῦ κ. *Ἰ. Τσικοπούλου*, καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου Σερρῶν, ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, αἵτινες καὶ γίνονται ἀποδεκταί.

Ἐπὶ τῆς ***αἰτήσεως*** τῆς ἐπιτροπῆς τῆς *Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης*, αἰτουμένης τὴν δωρεὰν αὐτῇ τῶν ἐκ τῆς *Πατρολογίας τοῦ Migne* ὑπαρχόντων τόμων ἐκ τῆς βιβλιοθήκης *Βαλέττα* ὁ κ. πρόεδρος γνωρίζει τὴν σκέψιν τοῦ προεδρείου ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει ἐγκριθῇ ν' ἀπορασισθῇ τοιαύτη δωρεὰ νὰ γίνῃ τοὐλάχιστον ἐπ' ἀνταλλαγῇ, ἵνα μὴ μένῃ κενὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βαλέττα.

Ἀνταλλαγεισῶν σκέψεών τινων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀποφασίζεται νὰ μὴ δοθῶσιν οἱ ὑπάρχοντες οὗτοι, διότι ἀποτελεῖ αὕτη ἀναπόσπαστον μέρος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βαλέττα, τοποθετηθησομένης ἐν ἰδίῳ ὅλως χώρῳ καὶ θὰ διατελῇ αὐθύπαρκτος καὶ ἀκεραία, ἐν ᾧ ἡ ἑτέρα ἔκδοσις ἡ εὑρισκομένη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ μελῶν.

Ἡ ἀπόρασις αὕτη τοῦ Συλλόγου περὶ μὴ παραχωρήσεως τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης ἐν γένει καὶ ἰδίως τῆς τοῦ Βαλέττα δὲν θὰ περιλαμβάνῃ τὰ πολλαπλᾶ, περὶ ὧν ὑπάρχει προηγουμένως ἀπόφασις νὰ δίδωνται, ὅπως ὑπομιμνήσκει ὁ κ. *Ἀποστόλογλους*.

Ὁ κ. *Νικολόπουλος* προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος, λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὴν πολύτιμον δωρεὰν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀειμνήστου Βαλέττα, ἀπορασίσῃ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰς τὴν στήλην τῶν μεγάλων εὐεργετῶν, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ δωρεᾶς. Ἀπαντῶν εἰς ταῦτα ὁ κ. *πρόεδρος* ἀναφέρει ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἀπεράσισε νὰ ἀπονείμῃ ***ἰδιαιτέρας ὅλως τιμὰς*** τῷ δωρητῇ τῆς πολυτίμου ταύτης βιβλιοθήκης, συμφώνως ταῖς διατάξεσι τοῦ 113 ἄρθρ. τοῦ ἰσχύοντος κανονισμοῦ, ἥτοι τὴν εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν τοποθέτησιν τῆς εἰρημένης βιβλιοθήκης καὶ τὴν ἐπὶ ταύτης ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρητοῦ καὶ ὅτι δὲν δύναται ὁ Σύλλογος ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρητοῦ εἰς τὴν στήλην τῶν δωρητῶν, διότι τὸ ἄρθρ. 112 περὶ δωρητῶν πραγματευόμενον ἐννοεῖ δωρεὰς χρηματικάς. Κατόπιν τῶν ἐξηγήσεων τούτων ὁ κ. *Νικολόπουλος* ἀποσύρει τὴν πρότασιν αὐτοῦ δι' ἧς ἐσκόπει τὴν ἐκδήλωσιν τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὴν τοιαύτην τοῦ Βαλέττα δωρεὰν καὶ ἐγκρίνεται ἡ ἀπόφασις τοῦ προεδρείου.

Τὸ δεύτερον προτείνεται καὶ ἐκλέγεται διὰ ψηφοφορίας μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. *Α. Δημόπουλος*, δικηγόρος.

Τὸ πρῶτον ἀγγέλλονται οἱ Σ. Σ. ἅγιοι ἀρχιερεῖς *Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, Μηθύμνης Στέφανος, Γρεβενῶν Δωρόθεος, Κορυτζᾶς Γερβάσιος*, ὁ πανοσ. ἀρχιμ. κ. *Φώτιος*, ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ι. Συνόδου καὶ ὁ ἱερολογιώτατος κ. *Γρ. Παπαδόπουλος*, πατριαρχικὸς ἐπόπτης τῶν σχολῶν Κων/πόλεως καὶ οἱ κ. κ. *Στ. Παγανέλης*, πρόεδρος τοῦ ἑλλην. προξ. δικαστηρίου, *Σ. Σκεδαρέσης*, γραμματεὺς τοῦ ἑλλ. προξενείου, *Ἀρμ. Ποτέν*, Α' γραμματεὺς τῆς ἑλλ. πρεσβείας, *Κ. Κουρουσόπουλος*, ταμίας τοῦ ἑλλ. προξενείου, *Θ. Καμαράδος*, ἔμπορος, *Γρ. Οἰκιάδης*, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, *Μιλτ. Ἰσαακίδης* καὶ *Δ. Εὐελπίδης*, ἰατροί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Θ. Ἀσκητοῦ καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΗ'

(Ἔκτακτος γενική).

τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ εἰδ. γραμματέως *πρακτικὰ* δὲν ἀναγινώσκονται. Ὁ κ. προεδρεύων ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὴν ματαίωσιν τῆς σκοπουμένης *παραστάσεως τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ*, ἕνεκεν τῆς μὴ χορηγήσεως παρὰ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς τῆς ἀπαιτουμένης ἀδείας.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ Σ. Σ. *Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, Μηθύμνης Στέφανος, Γρεβενῶν Δωρόθεος, Κορυτσᾶς Γερβάσιος*, ὁ πανοσ. ἀρχιμ. *Φώτιος*, ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου, ὁ ἱερολογ. κ. *Γρ. Παπαδόπουλος*, πατριαρχ. ἐπόπτης τῶν σχολῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ κ. κ. *Στ. Παγανέλης*, πρόεδρος τοῦ ἑλλ. προξ. δικαστηρίου, *Σ. Σκεδαρέσης*, γραμματεὺς τοῦ ἑλλ. προξενείου, *Θ. Καμαράδος*, ἔμπορος, *Γρ. Οἰκιάδης*, ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν, *Μιλ. Ἰσαακίδης* καὶ *Δ. Εὐελπίδης*, ἰατροί· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΞΘ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ γραμματέως δὲν ἀναγινώσκονται πρακτικά. Ὁ δὲ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. *Κλ. Κοκκολάτῳ* ἰατρῷ, ἵνα ἀναγνώσῃ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ **«περὶ εἰδυλλιακῆς ποιήσεως καὶ ἰατρικῆς ἢ περὶ ἰατρικῶν γνώσεων παρὰ Θεοκρίτῳ»**.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν κ. *Κ. Κοκκολᾶτον* διὰ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ὡραίαν μελέτην αὐτοῦ καὶ ἐπαινεῖ τὸν τρόπον τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν αὐτοῦ σχετίζοντος ταύτας πρὸς τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν.

Εἶτα τὸν λόγον λαμβάνει ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος* ἐπὶ τῆς προαναγνωσθείσης πραγματείας τοῦ ἰατροῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου* πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ φιλολογοῦντος ἰατροῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου*, προσθεὶς ὅτι ὁ κ. Ἀ. Χρηστίδης εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ἰατρῶν, οἵτινες τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν μελέτας ἀντλοῦσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 16ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν*. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς Φιλεκπαιδετικῆς ἀδελφότητος «*Ἀπαμείας*» ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν αὐτῇ οἱ αἰτούμενοι τόμοι τοῦ Περιοδικοῦ, ἀφ' οὗ ἐδόθησαν οἱ προηγούμενοι. Ἐπ' ἴσης ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσι τὰ ἀρχαιολογικὰ παραρτήματα τῇ Φιλαρχαίῳ ἑταιρείᾳ *Ὄρθρους* ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Θαλασσινοῦ* ἀποφασίζεται νὰ πραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενησομένην διάλεξιν «*περὶ θεάτρου καὶ ἀπαγγελίας*», ἀνατίθεται δὲ τῷ προεδρείῳ νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀμοιβῆς.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται ἀντεπιστέλλοντα μέλη οἱ κ. κ. *Μ. Κέπετζης* καὶ *Ἰ. Τσικόπουλος*· μεθ' ὃ αἴρεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΑ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 24ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* δύο προηγουμένων συνεδριῶν. Εἶτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης* ἀναγινώσκει τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης αὐτοῦ: **«Τὰ περὶ γυναικὸς παρὰ Πλάτωνι φιλοσοφούμενα»**. Ὁ κ. πρόεδρος ἐπὶ τῇ ἀξιολόγῳ ταύτῃ *πραγματείᾳ* ἐκφράζει τῷ κ. Χρ. Πανταζίδῃ τὰ ἑαυτοῦ *συγχαρητήρια* καὶ τὰς *εὐχαριστίας* τοῦ Συλλόγου· μὴ ὑπαρχούσης δὲ παρατηρήσεως εἰς τὴν προηγουμένως ἀναγνωσθεῖσαν πραγματείαν τοῦ κ. *Κ. Κοκκολάτου* λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΒ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων σχετικῶν *πρακτικῶν* πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ κ. *πρόεδρος* ἀναφέρων ὅτι συνεκλήθη ὁ Σύλλογος εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν ἐκθέσεων τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, συμφώνως τῷ διέποντι τὸν Σύλλογον κανονισμῷ, ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ τε καὶ τοῦ προεδρείου ἐν γένει ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν, πλὴν τῆς *Κοινωνιολογικῆς*, παρισταμένης διὰ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. *Θ. Ἀσκητοῦ*, ᾧ τινι καὶ δίδει τὸν λόγον πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς οἰκείας *Ἐκθέσεως*. Οἱ κ. κ. *Ἀκεστορίδης* καὶ *Κοκκολᾶτος* προτείνουσι νὰ ἐκφρασθῶσιν *εὐχαριστίαι* τῇ Κοι-

νωνιολογικῇ ἐπιτροπῇ διὰ τὴν παρ' αὐτῆς γενομένην ἐργασίαν κατὰ τὸ ἄρτι λῆξαν συλλογικὸν ἔτος καὶ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἔσπευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Συλλόγου νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΓ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 27ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ὁ κ. *Π. Ἰατρόπουλος*, γραμματεὺς τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ καὶ συγχαίρει τῇ Βιολογικῇ ἐπιτροπῇ διὰ τὰς λαμπρὰς αὐτῆς μέχρι τοῦδε ἐργασίας, φρονεῖ δὲ ὅτι αἱ ἐκφρασθεῖσαι ἐν τῇ ἐκθέσει ἀπαισιοδοξίαι περὶ τῆς χαλαρώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης δὲν θὰ πραγματοποιηθῶσι καὶ ἐλπίζει ὅτι ὁ ζῆλος τῶν μελῶν αὐτῆς θὰ διατηρηθῇ ἀμείωτος.

Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ *Ἔκθεσις* τοῦ α' ἀντιπροέδρου κ. *Ξ. Σιδερίδου περὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων*. Ἐπ' ἴσης ἀναγινώσκονται αἱ Ἐκθέσεις τοῦ *γεν. γραμματέως*, τοῦ *εἰδ. γραμματέως* καὶ τοῦ *λογιστοῦ*, μεθ' ὃ αἴρεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΔ'

(Ἔκτακτος γενική).

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Τῇ 29ῃ Ἀπριλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ κ. *πρόεδρος* ὑπομιμνήσκει τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης συνεδρίας, ὅστις εἶναι ἡ *ἐκλογή*, συνῳδὰ τῷ ἰσχύοντι κανονισμῷ, τῶν *νέων κοσμητόρων* τοῦ ἐπὶ θύραις συλλογικοῦ ἔτους 1901—1902.

Γενομένης μυστικῆς ψηφοφορίας *πρόεδρος* ἐκλέγεται ὁ κ. **Γ. Ἀποστολίδης**, ἐπ' ἴσης δι' ἰδιαιτέρας μυστικῆς ψηφοφορίας ἀναδείκνυνται οἱ κ.κ. **Ξ. Σιδερίδης** *α' ἀντιπρόεδρος*, **Χρ. Πανταζίδης** *β' ἀντιπρόεδρος*, **Α. Μαλατάκης** *γενικὸς γραμματεύς*, **Ἐ. Κολάσης** *εἰδικὸς γραμματεύς*, **Σ. Καζανόβας** *ταμίας*, **Ν. Παπαγιαννόπουλος** *λογιστής*, **Κ. Κοκκολᾶτος** *ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης*, **Ἰ. Βαλαβάνης** *μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* καὶ οἱ κ.κ. **Α. Γεράρδος**, **Ἐ. Ἀμπελίδης** καὶ **Π. Νικολόπουλος** μέλη τῆς *Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς*.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τοῖς παροῦσιν ἐπὶ τῇ νέᾳ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι τῇ προθύμῳ ἀρωγῇ τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τοῦ συλλόγου ἐν γένει καὶ τῶν κ.κ. κοσμητόρων θέλει προσπαθήσει νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΕ'

(Τακτική γενική).

Τῇ 7ῃ Μαΐου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀπόντων τοῦ τε γενικοῦ καὶ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως παρακαλεῖται ὁ κ. *Χ. Πανταζίδης* ὅπως ἐκπληρώσῃ χρέη γραμματέως. Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς *ἀλληλογραφίας* καὶ κατάλογος *προσφορᾶς βιβλίων*, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζονται εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Εἶτα ὁ κ. *προεδρεύων* ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ποιεῖται τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις α') Ἐπὶ τῆς *αἰτήσεως τῶν ἐφόρων* τῆς σχολῆς *Κρήνης* αἰτουμένων τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. βιβλιοθήκης, θὰ σταλῶσιν οὗτοι ἐὰν ἡ ἐν Κρήνῃ σχολὴ ἦναι σχολαρχεῖον, συμφώνως τῷ κανονισμῷ· β') Εἰς τὴν *βιβλιοθήκην* τῆς *Ἑλλ. Βουλῆς* θὰ σταλῶσιν οἱ ἐλλείποντες τόμοι τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ ΙΖ', ΙΗ' καὶ ΚΣ' καὶ γ') εἰς τὸ *Ἀνδρονίκειον* θὰ δοθῶσιν οἱ αἰτούμενοι γεωγραφικοὶ χάρται, ὅταν σταλῶσι τῷ Συλλόγῳ ἐξ Ἀθηνῶν.

Μετὰ τοῦτο ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ ὁ θάνατος τοῦ ἐκ τῶν τακτικῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν *Δημητρίου Βέλλη*, ἐκδότου τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων ἐφημερίδων *Moniteur Oriental* καὶ *Ταχυδρόμου*, ἱκανῶς μάλιστα κατὰ τὴν θεατρικὴν παράστασιν τοῦ προηγουμένου ἔτους ἐργασαμένου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ κατάλληλος τῇ ἀξιοτίμῳ οἰκογενείᾳ τοῦ μεταστάντος ἐπιστολὴ ἐκφράζουσα τὰ θερμὰ τοῦ Συλλόγου συλλυπητήρια.

Ἐφ' ᾧ καὶ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΣ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 25ῃ Μαΐου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ μὲν κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* πρόεδρος τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν οἰκείαν *Ἔκθεσιν*, ὁ δὲ κ. *ταμίας* ὑποβάλλει τὴν *διαχείρισιν τοῦ ταμείου*. Καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΖ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῇ 27ῃ Μαΐου 1901

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Παρισταμένων τῆς Α. Σ. τοῦ *Τοποτηρητοῦ* τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου μητροπολίτου *Προύσης* κ. *Ναθαναήλ*, καὶ τῶν σεβασμιωτάτων ἁγίων *Ἀμασείας Ἀνθίμου*, *Μηθύμνης Στεφάνου*, *Μελενίκου Ἰωακείμ*, *Κασσανδρείας Λεοντίου*, τοῦ πανιερωτάτου πρώην *Μεσημβρίας* κ. *Γενναδίου*, καὶ ἄλλων κληρικῶν, ἔτι δὲ τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Νικολ. Μαυροκορδάτου* μετὰ πλείστων μελῶν τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας καὶ τοῦ προξενείου, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ῥωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κ. *Θεοδ. Οὐσπένσκη*, μελῶν τινων τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, πολλῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐγκρίτων μελῶν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ πυκνοῦ ἄλλου ἀκροατηρίου ἄρχεται ἡ συνεδρία τῇ ὁρισθείσῃ 3ῃ μ. μ. ὥρᾳ ἀκριβῶς.

Καὶ ὁ μὲν τέως καὶ νῦν *πρόεδρος* κ. *Γ. Ἀποστολίδης* ἀναγινώσκει τὴν *λογοδοσίαν* τῶν κατὰ τὸ *Μ'* συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ *νέος ἀντιπρόεδρος* κ. *Χρῆστος Γ. Πανταζίδης* κατὰ τὰ νενομισμένα ἀπαγγέλλει *ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν* **περὶ τῆς Ἀνωτάτης ἐν Βυζαντίῳ Παιδεύσεως κατὰ τὰ ἔτη 829—959.**

Εἶτα δὲ τοῦ προέδρου *εὐχαριστήσαντος* πᾶσι τοῖς παρασταθεῖσιν ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου τελετῇ, ταύτην ἐπεσφράγισε βραχεῖα *προσφώνησις* τῆς Α. Σ. τοῦ ἁγίου *Τοποτηρητοῦ* ἐκφράσαντος τὴν ἀγαλλίασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ συντελεσθείσῃ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐργασίᾳ καὶ ἐπευλογήσαντος τοὺς ἐν αὐτῷ ἐργαζομένους.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Θ. ΑΣΚΗΤΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΟΒ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 26ης Ἀπριλίου 1901.

Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε,

Συνῳδὰ τῷ διέποντι ἡμᾶς κανονισμῷ λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν ὑμῖν σύντομον *Ἔκθεσιν* τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος 1900—1901 πεπραγμένων ἐν τῇ *Κοινωνιολογικῇ ἐπιτροπῇ* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *L. Mizzi* καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. *Θ. Ἀσκητοῦ*.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν τὸ δεύτερον διανύουσα ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως αὐτῆς ἔτος συνῆλθεν εἰς πέντε τακτικὰς συνεδρίας μέχρι τοῦδε, καθ' ἃς διάφορα θέματα ἐπιστημονικὰ ἀνεγνώσθησαν καὶ συνεζητήθησαν μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἐν πρώτοις ὁ κ. *Ἀχιλλεὺς Χρηστίδης*, δικηγόρος ἐνταῦθα, ἐποιήσατο τὸ δεύτερον μέρος τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀρξαμένης ἐμβριθοῦς καὶ διδακτικῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ, περὶ «*Νομῆς κατὰ τὸ Μουσουλμανικὸν Δίκαιον*», καθ' ὃ διὰ μακρῶν καὶ μετὰ σαφηνείας ἀνέπτυξε τὰ περὶ τῆς *φύσεως* τῆς νομῆς, τῶν *στοιχείων*, τοῦ *ἀποτελέσματος* καὶ τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων αὐτῆς.

Εἶτα ἐν δυσὶ συνεδρίαις ὁ κ. *Γ. Ἀποστολίδης*, δικηγόρος ἐνταῦθα, ἀνεκοινώσατο τὴν ὡραίαν καὶ τερπνὴν μελέτην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δικανικοῦ λόγου τοῦ *Λυσίου* τοῦ ἐπιγραφομένου «*Ὑπὲρ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία*». Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου ὑπῆρξε λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπό τε νομικὴν καὶ φιλολογικὴν ἔποψιν· διότι πρῶτος οὗτος ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἡμῶν παρέσχε τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης τῶν δικανικῶν λόγων τῶν προγόνων ἡμῶν, τῶν ἀριστοτεχνημάτων τούτων, ἅτινα ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες παραμελοῦμεν, οἱ δὲ τῆς Δύσεως ἐπιστήμονες, φιλόλογοί τε καὶ νομικοί, ποικιλοτρόπως σχολιάζοντες πολλὰς ἐξ αὐτῶν

ἀντλοῦσι γνώσεις. Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἀναλύσας καὶ ἑρμηνεύσας μετὰ γλαφυρότητος λόγου τό τε ἱστορικὸν καὶ τὸ εἰδικὸν μέρος τοῦ εἰρημένου λόγου, παρέσχεν ἡμῖν ὡραίαν καὶ ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ *οἰκογενειακοῦ βίου* τοῦ ἁπλοῦ ἀστοῦ Εὐριλήτου, τοῦ θύματος τοῦ ἀνελισσομένου οἰκογενειακοῦ δράματος, *τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς περὶ τὸ γράφειν δεινότητος* τοῦ λογογράφου Λυσίου καὶ τῆς *Ἀττικῆς ποινικῆς νομοθεσίας*.

Τρίτην τέλος ἀνακοίνωσιν ἐποιήσατο ἐν δυσὶν ἐπ' ἴσης συνεδρίαις ὁ κ. *Χαραλάμπης Ἀγνιάδης*, δικηγόρος ἐνταῦθα, περὶ τοῦ «*Κληρονομικοῦ Μουσουλμ. δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ῥωμαϊκόν*», ἐν τῇ ὁποίᾳ λίαν σαρῶς καὶ ἐμβριθῶς ἀνέλυσε καὶ ἀνέπτυξεν οὗτος τὰς *γενικὰς ἀρχὰς* τοῦ κληρονομικοῦ Μουσουλμ. δικαίου, τοῦ δυσκολωτέρου τούτου μέρους τῆς Μουσουλμανικῆς νομικῆς ἐπιστήμης, τὰ *διάφορα συστήματα τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς* καὶ τὰς καλουμένας *κληρονομικὰς τάξεις*, προτιθέμενος νὰ συμπληρώσῃ τὴν διδακτικωτάτην μελέτην αὐτοῦ ταύτην ἐν τῇ προσεχεῖ τῆς ἐπιτροπῆς ἡμῶν συνεδρίᾳ.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν προσέτι λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὴν διαπρεπῆ θέσιν, ἣν κατέχει ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ, ὁ ἐν τῇ Νομικῇ σχολῇ τῆς Βέρνης ὁμογενὴς καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου κ. *Μιχ. Κέπετζης* καὶ τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκεν οὗτος τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, ἐνέκρινε τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ ὑπέβαλε τὴν σχετικὴν πρότασιν εἰς τὴν γενικὴν συνεδρίαν αὐτοῦ.

Οὕτως ἔχουσιν, ἀξιότιμε κ. πρόεδρε, τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κοινωνιολογικῇ ἐπιτροπῇ πεπραγμένα, ὀλίγα μέν, ἀλλὰ σχετικῶς πολλὰ καὶ διδακτικὰ διὰ τοὺς μέλλοντας.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ ΤΑΜΙΕΙΟΥ

Ἔτος Μ' **Δαπάναι καὶ Πρόσοδοι** **1900—1901**

ΔΟΥΝΑΙ			ΛΑΒΕΙΝ		
Εἰς Μισθοδοσίας	Λ. Τ.	197.—.—	Ἀπὸ Ταμιείου μετρητῶν, ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως....	Λ. Τ.	132.09
» Διάφορα ἔξοδα.....	»	68.17.—	» Ἐκκρεμεῖς λ/σμούς.....	»	1.57
» Ἔξοδα γραφείου.....	»	9.85.—	» Τακτικὰς συνδρομάς.....	»	190.—
» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν...	»	8.95.50	» Διπλώματα.....	»	30.—
» Συντακτικὴν ἐπιτροπήν ...	»	60.—.—	» Ἐκτάκτους συνδρομάς.....	»	25.12
» Πυρασφάλιστρα.....	»	12.37.—	» Ἐνοίκιον αἰθούσης Συλλόγου	»	5.—
» Βιβλιοθήκην Ι. Βαλέττα...	»	24.03.—	» Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην ...	»	6.79
» Θεατρικὴν παράστασιν....	»	9.38.50			
» Ταμιεῖον μετρητῶν ὑπόλοιπον εἰς Νέον.....	»	0.81.—			
	Λ. Τ.	390.57.—		Λ. Τ.	390.57

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1901.

Ὁ Ταμίας

Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ Μ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1900-1901

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΛΤΟΖ' ἔκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τῇ 27ῃ Μαΐου 1901 ὑπὸ τοῦ προέδρου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Ἐξοχώτατε κύριε Πρεσβευτά,

Φιλόμουσοι Κύριοι καὶ Κυρίαι.

Ἡ λανθάνουσα εὐμένεια τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐκδηλοῦται κατὰ τὰς πανηγυρικὰς αὐτοῦ τελετάς.

Ἐὰν τὴν στιγμὴν ταύτην ἕκαστος ἐξ ὑμῶν θελήσῃ πρὸς στιγμὴν νὰ ἐξετάσῃ ἑαυτόν, μετ' ἐκπλήξεως θὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὑπέστη μεταμόρφωσιν. Ἐνῷ ἐβάδιζε πρὸ ὀλίγου ἀδιάφορος τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἄγουσαν μὲ συναισθήματα ἀόριστα χιλίων ἀτομικῶν περισπασμῶν, αἴφνης τόρα μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ τοποθέτησίν του ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ παρατηρεῖ ὅτι ἀφῆκεν ὅλ' αὐτὰ ἔξω, ὡς ἀφήνει τις τὰς πηλοβατίδας παρὰ τὴν θύραν. Ἀνακουφισθεὶς ἐκ τοῦ βάρους τῆς ἀτομικότητος αἴρεται ὑπὲρ τὰς συνήθεις βιοτικὰς μερίμνας, αἰσθάνεται ὅτι ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς μόριον τῆς πνευματικῆς παρ' ἡμῖν κινήσεως, τῆς ὁποίας κέντρον εἶναι ὁ Σύλλογος, ἀναγνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι ξένος ἀλλ' οἰκεῖος ἢ συγγενὴς μεταξὺ οἰκείων, καί, μέτοχος τῆς ἑταιρικῶς ἐν τῷ Συλλόγῳ διεξαγομένης πνευματικῆς ληψοδοσίας, ἐνδιαφέρεται δικαίως εἰς τὴν ἐτησίως γινομένην λογοδοσίαν αὐτοῦ. Τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην τῶν συναισθημάτων ἀποδίδω εἰς τὴν λανθάνουσαν ἀγάπην ὅλων ὑμῶν πρὸς τὸν Σύλλογον· διότι μόνον ἡ ἀγάπη κατορθοῖ νὰ λησμονήσῃ τις ἑαυτὸν χάριν τοῦ ἄλλου, νὰ ἐκμηδενίσῃ ἔστω καὶ προσκαίρως τὴν ἀτομικότητά του ὑπείκων εἰς ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τοῦ πνεύματος.

Δὲν ἀπατῶμαι λοιπὸν ἰσχυρισθεὶς ὅτι ὑπέστητε μεταμόρφωσίν τινα οἱ εἰσελθόντες ἐνταῦθα. Ἂν μάλιστα εἶχον τὸν ἐξησκημένον βλέμμα ἑνὸς ζωγράφου, ἠδυνάμην νὰ διακρίνω ὅτι ἡ ψυχικὴ μεταμόρφωσις συμμεταβάλλει ἤδη καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν παρισταμένων ἐπὶ τὸ καλαισθητικώτερον καὶ ἰδανικώτερον, ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ θρυλουμένη σχέσις, ἁρμονία τοῦ πνευματικοῦ πρὸς τὸ ψυχικὸν κάλλος. Ἐν τοιαύτῃ ὁμηγύρει πλήρει ἀγάπης καὶ συμπαθείας καὶ πνευματικῆς συγγενείας καθίσταί μοι εὐχερὲς νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ἐν συντομίᾳ τὰς ἐργασίας τοῦ διανυθέντος Μ' ἔτους τοῦ Συλλόγου. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ἡ μεγάλη πρὸς τὰ ἔργα καὶ τὰ πραγματικὰ τοῦ Συλλόγου συμφέροντα προσήλωσις καὶ προσοχὴ ὑμῶν δὲν θὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἀκροατάς μου οὔτε καιρὸν οὔτε διαθεσιν νὰ ἴδωσι τὰς ἐλλείψεις τοῦ λήξαντος, ἐνδιαφερόμενοι μᾶλλον εἰς τὰς ἐλλείψεις τοῦ Συλλόγου καὶ σκεπτόμενοι πῶς νὰ συντρέξωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν διόρθωσιν.

Τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνταλλαγέντα *ἔγγραφα* ἀνέρχονται εἰς 278, ἐξ ὧν εἰσελθόντα 173, ἐξελθόντα δὲ 105.

Πρὸς τὸν Σύλλογον ἀπευθύνονται σχολεῖα ἀπόρων ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐξαιτούμενα τὴν δωρεὰν χορηγίαν *γεωγραφικῶν χαρτῶν* ἐκδοθέντων δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου *Στ. Ζαφειροπούλου*. Ὑπὲρ τὰς 30 τοιαύτας ἐλάβομεν αἰτήσεις, ἐξ ὧν ἀπεδέχθημεν 25· διότι τοσοῦτον μόνον ἀριθμὸν σειρᾶς χαρτῶν Εὐρώπης καὶ Ἡμισφαιρίων καὶ δέκα Ἀνατολικῶν χωρῶν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν ἐφέτος παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις *Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλην. γραμμάτων*. Παρέλαβον ἤδη 9 Σχολεῖα τοὺς χάρτας των, ὁσονούπω παραλαμβάνουσι καὶ τὰ λοιπὰ 16 τοὺς ἰδικούς των. Ἑκατοντάδες πτωχῶν σχολείων εὐλογοῦσι τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου *χορηγοῦ* τοῦ τόσον εὐστόχως προνοήσαντος διὰ τὴν στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας, ἥτις ἄνευ χαρτῶν εἶναι ὅλως ἀκατάληπτος. Διὰ τῶν χαρτῶν αἰσθάνεται ὁ μα-

θητὴς τὴν σμικρότητα τοῦ ὁρίζοντος τοῦ χωρίου του καὶ διαβλέπει τὸν ἀπέραντον ὁρίζοντα τῆς οἰκουμένης.

Ἐπίσης διενείμαμεν 108 τόμους τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* εἰς διάφορα σχολεῖα, κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ἔχοντα βιβλιοθήκας. Ἔχομεν δὲ τόμους Ζωγρ. Βιβλιοθήκης 1727 πρὸς διανομὴν βαθμιαίαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα.

Ὀκτὼ (8) ἤδη ὀγκώδεις τόμοι τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐξεδόθησαν: ἡ Ἀντιγόνη *Σοφοκλέους* ὑπὸ *Σεμιτέλου*, δύο τόμοι *Εὐριπίδου* περιέχοντες 4 δράματα ὑπὸ *Δ. Βερναρδάκη*, τρεῖς τόμοι *Αἰσχύλου* ὑπὸ Wecklein, τὰ ἅπαντα τοῦ *Ἡσιόδου* ὑπὸ *Καρόλου Σίτλ*, καὶ ἡ Κύρου Ἀνάβασις τοῦ *Ξενοφῶντος* εἰς ἕνα τόμον ἐκδοθέντα ἐφέτος ὑπὸ τοῦ *Ἰ. Πανταζίδου*. Ὁ Σύλλογος μόλις ἐπρόφθασε νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπίτιμον τοῦτον ἑταῖρον διὰ τὴν συντελεσθεῖσαν σοφὴν ταύτην ἔκδοσιν, καὶ τὴν εὐχήν, ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἐργασίαν ἐπὶ ἄλλων ἔργων Ξενοφωντείων, καὶ ἔμαθε τὴν λυπηρὰν εἴδησιν τοῦ αἰφνιδίου *θανάτου* τοῦ Πανταζίδου. Ἦτο πράγματι ὁ ἀοίδιμος τύπος χρηστοῦ ἀνδρός, σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ μετριόφρονος λογίου τιμήσαντος τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ ἐθν. Πανεπιστημίου καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Διὸ πρός τε τὴν οἰκογένειαν του ἐξέφρασεν ὁ Σύλλογος *συλλυπητήρια* καὶ ἤδη καθῆκον ἡγεῖται νὰ ἐκφράσῃ τὴν λύπην του ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἀνδρός, παρ' οὗ προσεδόκα νὰ ἔχῃ πλείονας δεσμοὺς διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ ἄλλων τόμων τοῦ Ξενοφῶντος. Ἡ διανομὴ τῶν τόμων τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀοιδίμου ἱδρυτοῦ ταύτης καὶ *μεγάλου εὐεργέτου Χρηστάκη Ζωγράφου* γίνεται διὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ἐκ τοῦ $^1/_3$ τῶν ἀντιτύπων ἑκάστης ἐκδόσεως. Τὰ ἕτερα $^2/_3$ τῶν ἀντιτύπων ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἐκδίδοντα λόγιον, εἰς ὃν χορηγεῖται συγχρόνως λόγῳ ἀμοιβῆς δι' ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον φρ. 100 μὲν ἐὰν πρόκηται περὶ ποιητοῦ, 80 δὲ ἐὰν πρόκηται περὶ πεζοῦ συγγραφέως. Τίς ὁ λόγος τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν ποιητῶν καὶ ὑποτιμήσεως τῶν πεζογράφων; Εἶναι ἆρα γε πολυτιμοτέρα ἡ ἐκ τῆς ποιήσεως κτῆσις τοῦ αἰσθητικοῦ καλοῦ; ἢ μήπως ἐσκέφθη ὁ ἱδρυτὴς νὰ πληρώσῃ ἀκριβότερον διὰ τοὺς ποιητὰς προβλέπων ὅτι ἐν τῇ πεζότητι τοῦ αἰῶνος θὰ ἐξωδεύοντο ὀλιγώτερον αἱ τῶν ποιητῶν ἐκδόσεις;

Προκειμένου περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἣν ὁ ἱδρυτὴς τόσον στενῶς συνέδεσε μετὰ τοῦ Συλλόγου, εἰς αὐτὸν ἀναθεὶς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκδοτῶν συγγραφέων καὶ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκδόσεως, ὀφείλω νὰ εἴπω ὀλίγα περὶ τῆς ἐν τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος κατατεθειμένης περιουσίας, δι' ἧς ἐξησφαλίσθη ἡ ἐσαεὶ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

Τῷ 1885 εἶχε καταθέσει ὁ *Χρηστάκης Ζωγράφος* κεφάλαιον ἐκ Δρ. 182,974.85 ἐπὶ τόκῳ 5 %. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐτησίου τόκου ὡρίσθη διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἑκάστοτε ἑτοίμην ἔκδοσιν συγγραφέως τινός. Ἐφ' ὅσον δὲν ἀναλαμβάνεται ὁ τόκος παρὰ τοῦ Συλλόγου ἕνεκα μὴ ὑπάρξεως ἑτοίμου ἐκδόσεως, ἡ Τράπεζα ὑποχρεοῦται νὰ προσθέσῃ τοῦτον εἰς τὸ κεφάλαιον. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 15 περίπου ἐτῶν ἐξεδόθησαν ὡς εἴρηται τόμοι 8. Οἱ περισσεύοντες καὶ μὴ χρησιμοποιούμενοι τόκοι προσετέθησαν ὡς εἰκὸς εἰς τὸ κεφάλαιον. Οὕτω δὲ κατὰ τὴν 31 Δεκ. 1900 τὸ μὲν κεφάλαιον ἀνῆλθεν εἰς δρ. 222,974.85, ὑπόλοιπον δὲ ἀπέμεινε τόκου μὴ κεφαλοποιηθὲν ἐκ δρ. 8,494.75. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς 1 Ἰαν. 1892 ἡ Τράπεζα ἕνεκα γενικοῦ αὐτῆς μέτρου ἠλάττωσε τὸν τόκον ἀπὸ 5 εἰς 4 %.

Παρὰ τοῦ κ. *Δ. Βερναρδάκη* τοῦ διαπρεπεστάτου μεταξὺ τῶν ἡμετέρων λογίων, παρ' ᾧ ἡ παραγωγικὴ δύναμις καὶ ἡ ποιητικὴ φύσις τόσον ἁρμονικῶς συνεδυάσθησαν μετὰ τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἄλλης πολυμαθείας, ἀναμένομεν τὴν ἔκδοσιν ἑτέρου τόμου τοῦ Εὐριπίδου.

Ἡ Φιλολογικὴ ἐπιτροπή, ἔχουσα ἐφέτος τὸν κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* πρόεδρον καὶ τὸν κ. *Δ. Οἰκονομίδην* γραμματέα, συνῆλθεν εἰς 7 συνεδρίας.

Διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης γίνεται πᾶσα ἡ σχετικὴ πρὸς τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην ἐργασία, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐκδοτῶν συγγραφέων καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν ἐκδόσεων.

Καὶ ὁ μὲν κ. *Π. Παπαγεωργίου* δ. φ. ἀναδεξάμενος τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἀπήντησεν ἔτι ἐὰν ἦναι ἕτοιμος διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου· ὁ δὲ κ. *Δ. Βερναρδάκης* ὁσονούπω ἄρχεται τῆς ἐκδόσεως τοῦ τρίτου τόμου τοῦ Εὐριπίδου· τέλος καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἀνέβαλε τὴν ὁριστικὴν αὐτῆς ἀπόφασιν περὶ τοῦ κ. *Ἀρβανιτοπούλου* δ. φ. αἰτουμένου νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἔκδοσις τῶν *Ἑλλήνων ῥητόρων* καὶ ἰδίως *τοῦ Λυσίου*.

Ἡ ἔκδοσις τῶν δικανικῶν ἰδίως ῥητόρων

ἔσται χρησιμωτάτη εἰς τὸν εὐρύτερον κύκλον τῶν νομομαθῶν, καὶ ἀπαιτεῖ πλὴν τῶν φιλολογικῶν καὶ κριτικῶν γνώσεων πλήρη γνῶσιν τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν ἀρχαίων καταλλήλως ἐκτεθειμένων. Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι δικασταὶ καὶ δικηγόροι παρέσχον συμβολὴν σπουδαίαν εἰς τοιαύτας μελέτας καὶ εἶναι λυπηρὸν ὅτι παρ' ἡμῖν οὔτε φιλόλογοι οὔτε νομικοὶ ἠσχολήθησαν, ὅπως καταστήσωσιν εὐχερῆ καὶ ἐπομένως ἐπαγωγὸν τὴν κατανόησιν τοσούτων ἀριστουργημάτων.

Εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ κρίσις ἑνὸς πονήματος τοῦ ἐν Σέρραις καθηγητοῦ κ. *Ἰ. Τσικοπούλου* ὑπὸ τὸν τίτλον «*Βοηθὸς τοῦ δημοδιδασκάλου διὰ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις*» καὶ ἐλπίζω ὅτι λίαν προσεχῶς θέλει ἐκφέρει αὐτήν.

Ἄλλοτε πολλὴν ἐργασίαν εἶχεν ἡ ἐπιτροπὴ δεχομένη τὰς εἰς τὸν Σύλλογον πεμπομένας συλλογὰς τῶν ζώντων μνημείων τῆς γλώσσης κρίνουσα αὐτὰς καὶ βραβεύουσα τὰς ἐπιτυχεστέρας, χορηγοῦντος καὶ εἰς τοῦτο τοῦ μεγάλου ἡμῶν εὐεργέτου Χρ. Ζωγράφου. Τοῦτο ἐκαλεῖτο *Ζωγράφειος ἀγών*. Εἷς τόμος ὀγκώδης ἐξεδόθη δαπάναις τοῦ χορηγοῦ καὶ ὑλικὸν πολύτιμον ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἀναμένων νὰ ἴδῃ τὸ φῶς, ἐὰν ἀναφανῇ ὁ δωρητής. Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ προβάλῃ ὁ συνεχίσων τοιοῦτον ἀθλοθέτημα πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου σεμνυνομένου ἐπὶ τῇ ὄντως ἐθνικῇ καὶ φιλολογικῇ ταύτῃ πρωτοβουλίᾳ.

Βιβλία 97 ποικίλης ὕλης προσηνέχθησαν τῇ *Βιβλιοθήκῃ* τοῦ Συλλόγου παρὰ διαφόρων φιλομούσων κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Ἀλλ' ἡ Βιβλιοθήκη ἡμῶν ἐκτάκτως ἐπλουτίσθη λαβοῦσα λόγῳ κληροδοτήματος ἅπασαν τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Λονδίνῳ πέρυσι ἀποβιώσαντος *ἐπιτίμου* ἡμῶν ἑταίρου, διακεκριμένου λογίου καὶ ἀγαθωτάτου ἀνδρός, τοῦ *Ἰ. Βαλέττα*, ὅστις ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον δεκαετηρίδας ἐξεπαίδευσε τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁμογενῆ νεολαίαν καὶ διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμογενῶν λογίων διά τε τὴν φιλολογικὴν καὶ ἐθνωφελῆ δρᾶσίν του.

Βαθέως συνεκινήθημεν μαθόντες ὅτι ἡ τελευταία θέλησις τοῦ Βαλέττα προφορικῶς εἰς τοὺς υἱούς του γνωσθεῖσα ἦτο νὰ δωρηθῇ ἡ βιβλιοθήκη του πρὸς τὸν Σύλλογον λόγῳ στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως. Εὐλαβῶς καὶ παραχρῆμα ἐξετελέσθη ἡ ἱερὰ ἐντολή, καὶ ἤδη 2740 τόμοι, ἐν οἷς πολλὰ δυσεύρετα καὶ πολύτιμα βιβλία, καὶ πληθὺς φυλλαδίων καὶ διατριβῶν πολυτιμοτάτων δι' εἰδικὰς μελέτας ἐπὶ θεμάτων φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν, προσετέθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἡμῶν. Σήμερον ἀριθμεῖ αὕτη τόμους 18,000 περίπου καὶ 69 χειρόγραφα.

Εἰς τὴν ἐπίπονον ἐργασίαν τῆς καταγραφῆς τῶν παραληφθέντων βιβλίων ἐπεστάτησαν ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Ξ. Σιδερίδης*, ἀκάματος ἑταῖρος καὶ φιλοπονώτατος, τόν τε κερδῶον καὶ τὸν λόγιον Ἑρμῆν ἐναμίλλως περιέπων, καὶ ὁ ἀκριβέστατος τῶν συλλογικῶν καθηκόντων τηρητὴς καὶ αὐστηρὸς φύλαξ τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτῷ, ὁ λογιστὴς κ. *Νικήτας Παπαγιαννόπουλος*, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἐμμίσθου γραμματέως κ. *Κ. Κρητικίδου*, ὅστις ἐν τῇ μετριόφρονι αὐτοῦ ἀφανείᾳ ἐκπληροῖ ἀπὸ 30 ἐτῶν σπουδαιοτάτην λειτουργίαν. Ὀφείλω ἐξαίρων τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀρχαίου καὶ ἱκανωτάτου τούτου ὑπαλλήλου νὰ ὁμολογήσω μετὰ λύπης ὅτι ὁ Σύλλογος δέν τον ἀμείβει ἀναλόγως τῶν παρεχομένων πολυχρονίων καὶ πιστῶν αὐτοῦ ἐκδουλεύσεων.

Ὁ Σύλλογος εὐγνωμονῶν πρὸς τὸν ἀοίδιμον Βαλέτταν ἀπεφάσισεν ὅπως μετὰ τὴν γενησομένην ταξινόμησιν τοποθετήσῃ τὰ κληροδοτηθέντα βιβλία ἐν ἰδίᾳ αἰθούσῃ σὺν τῇ ἐπιγραφῇ: **«Βιβλιοθήκη Βαλέττα».** Πᾶς φίλος τῶν βιβλίων καὶ τῆς ἡσύχου μελέτης εἰσερχόμενος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην, ἣν οἱ ἀρχαῖοι προσφυῶς ἀπεκάλεσαν *Ψυχῆς Ἰατρεῖον*, θὰ εὐφημῇ καὶ εὐλογῇ τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ.

Ἡ διαρρύθμισις νέας αἰθούσης μετὰ τῶν ἀναγκαίων θηκῶν, καὶ ἡ συστηματικὴ ταξινόμησις ἀπαιτοῦσιν ἔκτακτον δαπάνην. Δὲν θὰ εὑρεθῇ ἆρά γε ὁ χορηγὸς πρὸς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποράσεως τοῦ Συλλόγου, ὅπως μὴ μένωσιν ἐπὶ πολὺ τὰ βιβλία ἔγκλειστα καὶ ἀχρησιμοποίητα μαρτυροῦντα περιλύπως τὴν ἀμουσίαν τῶν παρ' ἡμῖν δυναμένων;

Ἕτερον κληροδότημα σπουδαῖον ὑπὲρ τῆς Βιβλιοθήκης ἔχομεν, ἐκκρεμὲς τοῦτο ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐνώπιον τῶν ἐν Γερμανίᾳ δικαστηρίων. Πρόκειται περὶ τῆς διαθήκης τοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἀποβιώσαντος *Ἰωάννου Ἀριστάρχου* πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας ἐν Βερολίνῳ, κληροδοτήσαντος ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πλουσίαν εἰς βιβλία καὶ πιθανῶς καὶ εἰς χειρόγραφα βιβλιοθήκην του. Ἐνηργήσαμεν παρὰ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενέσιν οὕτως, ὥστε καὶ ἐν περιπτώσει ἀκυρώσεως τῆς διαθήκης νὰ μὴ στερηθῇ ὁ Σύλλογος τοῦ γενικοῦ τούτου κληροδοτήματος.

Εἰς τὸ *ἀναγνωστήριον* ἡμῶν ἔρχονται τακτικῶς 20 περιοδικὰ εἰδικὰ περὶ φιλολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν, βυζαντιακῶν, στατιστικῶν καὶ ποικίλων ἄλλων θεμάτων, ἐπ' ἀνταλλαγῇ τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, καὶ καθιστῶσι γνωστὸν τοῖς ἑταίροις μέρος ἐλάχιστον βεβαίως τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ πνευματικῆς κινήσεως. Ὀλίγα εἶναι καὶ εὐκταία τυγχάνει ἡ προσθήκη καὶ ἄλλων.

Πενιχρότατον εὑρίσκουσι τὸ τμῆμα τῶν ἐφημερίδων οἱ ζητοῦντες ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ ἡμῶν τὰς πτερωτὰς εἰδήσεις τῆς ἡμέρας. Εἶναι 7 ἐγχώριοι ἐφημερίδες, ἐξ ὧν δύο γαλλιστί, καὶ 8η ἡ ἐν Ἀθήναις «Ἐφημερὶς τῶν Κυριῶν», ἅπασαι δωρεὰν προσφερόμεναι καὶ δωρεὰν δημοσιεύουσαι τὰς εἰδοποιήσεις τοῦ Συλλόγου εὐχαριστοῦντος θερμῶς διὰ τοῦτο τοὺς φιλοτίμους Διευθυντάς. Νομίζω ὅτι ἔχουσιν ἄδικον, ἐὰν σκεφθῶσιν ὅτι εἶναι προφανὴς σπατάλη χρόνου ἡ ἀνάγνωσις ἐφημερίδων καὶ μάλιστα πολλῶν καὶ ὅτι ἡ σύγχρονος δημοσιογραφία μηχανωμένη παντοῖα καὶ ποικίλλουσα ἀριστοτεχνικῶς τὴν καθ' ἡμέραν τροφὴν ἑλκύει τοὺς ἀναγνώστας καὶ ἐθίζει αὐτοὺς νὰ ῥίπτωσι σήμερον ὡς ἄχρηστον τὸ χθὲς ἁπλήστως ἀναγνωσθὲν πρὸς ζημίαν τῶν βιβλίων καὶ τῶν περιοδικῶν. Τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικὰ ἀπαιτοῦσι σταθερωτέραν τοῦ νοῦ προσήλωσιν καὶ ἐπιβάλλουσι σέβας εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὅστις εὐλαβῶς μετὰ τὴν μελέτην τοποθετεῖ αὐτὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του καὶ δὲν τὰ ῥίπτει ὡς ἄχρηστα οὐδὲ τὰ λησμονεῖ ἀλλὰ τοὐναντίον ἐνθυμεῖται τὴν εὐχάριστον συντροφίαν των ἑτοίμην πάντοτε εἰς πᾶσαν προσκλησιν.

Ὁ Σύλλογος ἔχει *ὀργανοθήκην* καὶ συλλογὰς *ἀρχαιολογικάς*, *νομισματικὰς* καὶ *φυσιογραφικάς*. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἄλλας οὐδεμία μεταβολὴ ἐγένετο, εἰς δὲ τὴν νομισματικὴν προσετέθησαν ἐφέτος 8 ἀργυρᾶ ἀρχαῖα νομίσματα, 1 χαλκοῦν καὶ 1 ὀρειχάλκινον ἅπαντα δωρηθέντα παρ' ἐπιστήμονος ὁμογενοῦς ἐπιθυμοῦντος μετριοφρόνως νὰ μείνῃ ἀνώνυμος ἡ δωρεά του. Ἀλλ' ὁ Σύλλογος τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνώνυμον διευθύνων εἶναι βέβαιος περὶ τῆς ταχείας καὶ ἀσφαλοῦς ἀρίζεώς των. Τοιοῦτον θαῦμα ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτελέσῃ πᾶσα ταχυδρομικὴ ἢ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ εὐλόγως ὅτι ἡ πρὸς ἀνώνυμον εὐεργέτην εὐγνωμοσύνη ἐφαρμόζει ἀπὸ αἰώνων τὴν μόλις ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Marconi ἐφευρεθεῖσαν ἐναέριον καὶ ἄνευ ἠλεκτρικοῦ σύρματος συνεννόησιν. Ἀλλ' οἱ ἀνώνυμοι δὲν ἀπαντῶσι καὶ μένουσιν ἀνώνυμοι, ἴσως διὰ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ἐσαεὶ κατὰ τῆς ἀχαριστίας.

Συνεδρίαι τοῦ μὲν Συλλόγου ἐγένοντο 23, ἐξ ὧν 6 *εἰδικαί*, τοῦ δὲ προεδρείου 22.

Ἀντικείμενον τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν εἶναι ἡ ἀνάγνωσις καὶ συζήτησις ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων.

Τοιαῦται ἀνεγνώσθησαν ἑπτά (7).

1) *Ἰατρικὴ ἀρχαιολογία: ἡ ἐν Θάσῳ καὶ Περίνθῳ* ἐπιδημικὴ γρίππη (influenza) κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ *Ἱπποκράτους* ὑπὸ τοῦ κ. *Σ. Μερτζίδου*, ἰατροῦ ἐν Καβάλλᾳ.

2) *Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι περὶ γυναικὸς φιλοσοφουμένων* εἰς δύο ἀνακοινώσεις ὑπὸ τοῦ κ. *Χ. Πανταζίδου* καθηγητοῦ.

3) *Περὶ τῶν ἁγιασμάτων τοῦ Γαλατᾶ* ὑπὸ τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου* ἀντιπροέδρου.

4) *Περὶ Παφλογονικοῦ διακόσμου* (μέρος β΄) ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα*, γυμνασιάρχου ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ *ἀπάντησις* πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κ. *Χ. Πανταζίδου*.

5) *Περὶ Νίκης, Νικαίας* καὶ *Νικίτζας* ὑπὸ τοῦ κ. *Λαμπουσιάδου*.

6) *Περὶ τῆς εἰς Ῥώμην δι' Ἑλλήνων εἰσόδου τῆς ἰατρικῆς* ὑπὸ τοῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου* ἰατροῦ, τέως προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἐγκαινιάσαντος ἐφέτος τὴν ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, ὅπως ἐν ὀνόματι αὐτῆς ἓν τῶν μελῶν της ποιῆται ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἀνακοίνωσιν περὶ γενικωτέρου ἰατρικοῦ θέματος.

7) *Περὶ εἰδυλλιακῆς ποιήσεως καὶ ἰατρικῆς παρὰ Θεοκρίτῳ* ὑπὸ τοῦ κ. *Κ. Κοκκολάτου* ἰατροῦ, κατορθώσαντος ἐν μέσῳ τόσης εἰδυλλιακῆς τρυφερότητος καὶ ἐκστάσεως νὰ μείνῃ ἐπιστημονικώτατα ἀπαθής, ὅπως συλλέξῃ ὑλικὸν δι' ἰατρικὰς παρατηρήσεις καὶ γνώσεις περὶ φαρμάκων καὶ γοητειῶν.

Τρεῖς μόνοι *καθηγηταὶ* καὶ ἐκ τούτων δύο ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἀντεπιστέλλοντα μέλη καὶ *εἷς μόνος* ἐκ τῶν ἐνταῦθα εἰργάσθησαν διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου, ὅστις ὥρισεν ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὰς εἰδικάς του συνεδρίας, τρεῖς δὲ *ἰατροὶ* καὶ εἷς *ἔμπορος* ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ὁ περὶ τὴν βυζαντιακὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τοπογραφίαν εὐδοκιμώτατα καταγινόμενος, παρέσχον τὴν συνεργασίαν των.

Δὲν δύναμαι ν' ἀποκρύψω ὅτι ἐν τῷ Φιλ. Συλλόγῳ ἔπρεπε ν' ἀκούηται συχνότερον ἡ φωνὴ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν παρ' ἡμῖν εἰδικῶν φιλολόγων. Ἡ ἐμφάνισις μείζονος ἀριθμοῦ ἰατρῶν δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι νοσεῖ τὸ ἡμέτερον κατάστημα, ἀλλ' ἀποδεικνύει ὅτι φιλοτίμως οὗτοι καταλαμβάνουσι τὸν χῶρον, ὃν ἀφήνουσιν κενὸν οἱ κ. καθηγηταὶ ἀμελοῦντες τὸν φιλολογικὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου.

Δημόσια μαθήματα ἐγένοντο μόνον 10 ὑπὸ 8 ἀγορητῶν. Ὀλίγοι οἱ τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου ἐφέτος ἀναβάντες πρὸς διδαχήν, ἀλλ' ἅπαντες ἐξέλεξαν εὔστοχα θέματα ἀναπτύξαντες αὐτὰ μετὰ πολλῆς δεξιότητος καὶ πρακτικότητος σύναμα.

Οἱ ἰατροὶ πρωτεύουσι καὶ ἐνταῦθα 4 ὄντες καὶ ἀποτελοῦντες τὸ ἥμισυ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ. Ὡμίλησαν:

1) Ὁ παρεπιδημήσας ἐνταῦθα ἰατρὸς κ. *Ν. Ἀνδρειωμένος περὶ νοσοκομείων*.

2) Ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος περὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῆς φθίσεως*, πρακτικώτατα ὑποδείξας τὰ καίρια καὶ διὰ ἐπαγωγοῦ τρόπου διδάξας τὴν ὑγιεινοτέραν διευθέτησιν τῶν τοῦ οἴκου.

3) Ὁ κ. *Γ. Ἀκεστορίδης περὶ ἐντυπώσεων ἀπὸ τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως τῶν Παρισίων*, μετὰ πολλῆς θυμηδίας μεταδοὺς μέρος αὐτῶν εἰς τοὺς ἀκροατάς του.

4) Ὁ κ. *Ἀλέξ. Τουργούτης περὶ νευρικῶν τροφῶν*, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ οἴνου, ὃν ἐγνώρισεν ὁ Νῶε καὶ ὕμνησαν οἱ ποιηταὶ ὡς συγγενεῖς τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ κλασικωτάτου τούτου φορέως τῆς νευροπαθείας. Ἀναμένομεν συνέχειαν τῶν μαθημάτων τοῦ κ. Τουργούτη γινώσκοντος τόσον καλῶς νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ τοῦ Ὁρατίου: utile dulci.

Ὀφείλω δὲ νὰ ἐξάρω τὸν τρόπον, δι' οὗ οἱ ἰατροὶ οὗτοι κατέστησαν τὰ μαθήματά των πράγματι ὠφέλιμα οὐ μόνον μεταδίδοντες τὰς χρησιμωτάτας τῶν γνώσεων ἀλλὰ καὶ διδάσκοντες τὴν ἄμεσον καὶ πρακτικὴν αὐτῶν χρῆσιν.

5) Ὁ γυμνασιάρχης κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, ὅστις γνωρίζει καὶ ἰατρεύει δύο *Ὁμήρους*, τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νεώτερον, τὸν ἀπρόσωπον δημιουργὸν τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, μᾶς ὁδήγησεν εἰς κορυφὰς ὀρέων καὶ φάραγγας, ὅπου αὕτη ἀνεβλάστησε θυμήρης ἐν τῷ μέσῳ θύμων, εὔρωστος ἅμα καὶ περιπαθής. Ἔχει πολλοὺς μαργαρίτας καὶ ἀδάμαντας ἡ ποίησις αὕτη ἀγνώστους εἰς τὸ πολὺ πλῆθος τῶν πόλεων, καὶ ὁ κ. Χατζηχρήστου λόγῳ πνευματικῆς συγγενείας ἦτο ὁ ἁρμοδιώτατος χρυσοχόος τοιούτων κοσμημάτων. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὴν διακοπεῖσαν ἕνεκα πένθους σειρὰν τῶν μαθημάτων θὰ ἐξακολουθήσῃ κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος.

6) Ὁ κ. *Γ. Παχτίκος* ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ἀνέλυσε τὰς *Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους*, τὰ δὲ μελοποιηθέντα παρ' αὐτοῦ τρία τῶν Νεφελῶν χορικὰ ἄσματα ἐξετέλεσε μικτὸς χορὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας, ἀκουσθέντα μετ' ἐκτάκτου εὐχαριστήσεως ὑπὸ τοῦ κατακλύσαντος τὴν αἴθουσαν ἀκροατηρίου. Ὁ ἀγορητὴς καὶ μελοποιὸς εὗρε πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τοὺς ἀτρύτους μόχθους, οὓς ὅλως ἀφιλοκερδῶς καὶ ἀφειδῶς κατέβαλε χάριν τῶν περὶ ἀρχαΐζούσης μουσικῆς ἰδεῶν του. Τρίτην διάλεξιν ἐποιήσατο πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περυσινῆς *περὶ τοῦ Ἕλληνος μελοποιοῦ Ν. Μαντζάρου*, καὶ ἐν ταύτῃ διὰ τοῦ ἰδίου χοροῦ κατέστησε γνωστὰ ἄσματά τινα τοῦ περικλεοῦς τούτου μουσουργοῦ. Ὁμολογητέον ὅτι καὶ αἱ τρεῖς διαλέξεις τοῦ κ. Παχτίκου ἕνεκα τοῦ εὐτυχοῦς συνδυασμοῦ τοῦ λόγου καὶ τῆς μουσικῆς ἐπέτυχον κατακτήσασαι τὴν εὔνοιαν τοῦ κοινοῦ.

7) Ὁ νεαρὸς δικηγόρος κ. *Ἐ. Λ. Κολάσης*, ἐδίδαξε *περὶ Διαζυγίου* ἐν παραλληλισμῷ τῶν ἡμετέρων νόμων πρὸς τὸν Γαλλικόν.

8) Τέλος ὁ κ. *Θ. Καμαράδος* εὐφραδέστατα ὡμίλησε περὶ Σαικσπήρου ἐπιδειξάμενος ῥητορικὰ χαρίσματα μετὰ ποιητικῆς ἐξάρσεως καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον Ἄγγλον δραματοποιόν. Ὁ κ. Καμαράδος εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος ἔμπορος ἀλλὰ γινώσκει ὡς θερμὸς λάτρις τῶν γραμμάτων νὰ ὑποκλέπτῃ καιρὸν διὰ μελέτας πρὸς πλουτισμὸν τῶν γνώσεών του καὶ διανοητικὴν ἀπόλαυσιν.

Καίτοι ἀξιολογώτατα ἦσαν τὰ 10 ταῦτα μαθήματα καὶ ἄξιοι θερμῶν εὐχαριστιῶν τοῦ Συλλόγου οἱ ἀγορηταί, οὐχ ἧττον ὁμολογητέον ὅτι ὑπελείφθημεν τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ, ὅστις ἄλλοτε ἀνήρχετο εἰς 30 καὶ πλέον μαθήματα.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ μέλη δύο ἐπιτροπῶν τῆς Βιολογικῆς κατὰ πρῶτον καὶ τῆς Κοινωνιολογικῆς κατὰ δεύτερον λόγον ἀπασχολοῦνται εἰς ἰδίας μελέτας καὶ ἀνακοινώσεις ἐνώπιον τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν καὶ ἐπομένως διστάζουσιν ἐκ τῶν προτέρων ν' ἀναλάβωσιν ὡρισμένας ὑποχρεώσεις διὰ μαθήματα χρονικῶς ὁριζόμενα καὶ προτιμῶσι τὰς εἰδικὰς μελέτας ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς.

Ἐκ τῆς σχετικῆς *περὶ δημοσίων μαθημάτων ἐκθέσεως* τοῦ ἀντιπροέδρου κ. *Ξ. Σιδερίδου* ἐξάγεται ὅτι 10 ἀγορηταὶ ἐνεγράφησαν

διὰ 16 μαθήματα καὶ ὅτι τὸ πρόγραμμα μὴ συμπληρωθὲν δὲν ὑπεβλήθη εἰς τοῦ Συλλόγου τὴν ἔγκρισιν, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ κανονισμός, καὶ ἐπομένως οὔτε ἐψηφίσθη οὔτε ἐδημοσιεύθη. Τινὲς ἐκ τῶν ἐγγραφέντων δὲν ἐξεπλήρωσαν τὴν ὑποχρέωσίν των κωλυθέντες, ὡς κατ' ἔτος συμβαίνει· ὁ δὲ Σύλλογος δὲν εὗρεν ἀκόμη φάρμακον κωλῦον τοιαῦτα κωλύματα.

Θὰ ληφθῇ πρόνοια ὅπως καταρτισθῇ ἐγκαίρως τὸ μέλλον πρόγραμμα καὶ πυκνουμένης τῆς φάλαγγος τῶν ἀγορητῶν ἀναπληρωθῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ χάσματα. Δέον δὲ νὰ τεθῇ ὑπὸ νέαν βάσανον ἡ δοθεῖσα ἄλλοτε ἑρμηνεία τῶν ἄρθρων 72—74 τοῦ κανονισμοῦ, καθ' ἣν ἐθεωρήθη ὅτι μόνον τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου δικαιοῦνται νὰ διδάξωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτοῦ, ἀποκλειομένου παντὸς μὴ ἑταίρου. Ἀλλ' ἐὰν ὑπάρχῃ προνόμιον τῶν μελῶν, τοῦτο δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ κάλλιστα ὡς συνεπαγόμενον τὴν προτίμησιν αὐτῶν καὶ ὄχι τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν μὴ μελῶν. Τὰ μὴ μέλη τότε μόνον ἀποκλείονται ἔργῳ, ὅταν οἱ προνομιοῦχοι καταλάβωσιν ὅλας τὰς θέσεις τοῦ προγράμματος. Ἀλλ' ὅταν ὑπάρχῃ μία θέσις καὶ δὲν παρουσιασθῇ ὁ προνομιοῦχος, δικαιοῦται καὶ ἄλλος νὰ καταλάβῃ τὸ κενὸν τῇ ἐγκρίσει τοῦ προεδρείου. Ὡς ἡ φύσις οὕτω καὶ ὁ Σύλλογος δέον νὰ φοβῆται τὸ κενόν.

Ἡ *Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ* εἶχε κατὰ τὸ διανυθὲν ἔτος πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Ἀν. Χρησίδην*, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Π. Ἰατρόπουλον*. Εἶναι ἡ πολυμελεστέρα καὶ φιλεργοτέρα περιλαμβάνουσα τοὺς ἑταίρους ἰατρούς, φαρμακοποιοὺς καὶ χημικούς. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν της τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1900 συνελθοῦσα εἰς 21 συνεδρίας καὶ συζητήσασα ἐπὶ ποικιλωτάτων ἰατρικῶν θεμάτων. Πλὴν τούτων, 15 ἀνακοινώσεις ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ 12 ἰατρῶν καὶ 2 χημικῶν, αἵτινες πᾶσαι ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἰατρικαὶ παρατηρήσεις καὶ συζητήσεις δημοσιεύονται.

Ἀλλ' ὀφείλω ἰδίως νὰ μνημονεύσω τὸν τίτλον μιᾶς ἀνακοινώσεως περὶ τῶν ἰατρικῶν γνώσεων *παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις συγγραφεῦσι* καὶ *περὶ ἰατρῶν καὶ ἰατρικῆς* κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. *Ἀ. Γαβριηλίδου*, ὅπως καταδείξω ὅτι φιλοπονώτατα καὶ ἀξιεπαίνως μελετᾶται ἡ ἐξέλιξις τῆς ἰατρικῆς καὶ ἐν τῇ βυζαντιακῇ ἱστορίᾳ. Εἴδομεν δὲ ὅτι τρεῖς ἄλλοι ἰατροί, τοὺς κλασικοὺς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ δὴ καὶ τὸν εἰδυλλιακώτατον Θεόκριτον ἔχοντες ὁδηγούς, ἀνιχνεύουσι πᾶν στοιχεῖον χρήσιμον πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ κλασικῇ ἀρχαιότητι.

Ἡ ροπὴ πρὸς τοιαύτας μελέτας ἐνέχει θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλολογίαν καὶ εἶναι ἀρίστη ἀπόδειξις ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ γενεᾷ τῶν ὁμογενῶν ἀσκληπιαδῶν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἐπιθυμεῖ, μεθ' ὅλον τὸν αὔξοντα ὁσημέραι πλοῦτον γνώσεων καὶ τὸν πολυμελῆ θόρυβον τῶν ἀνακαλύψεών της, νὰ διατηρῇ ἀκμαίαν τὴν μνήμην τῆς καταγωγῆς καὶ εὐγνωμόνως νὰ ἐρευνᾷ αὐτὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων μελετῶσα τὰ γραπτὰ μνημεῖα, καὶ νὰ εὑρίσκῃ οὕτω εὐάρεστον ἀναψυχὴν ἐκ τῶν καθημερινῶν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ἐπισκέψεων.

Ἡ παλαιοτέρα γενεὰ ἀπεκάλει *ἰατροφιλοσόφους* τοὺς οὕτω ἐργαζομένους καὶ εὐδοκιμοῦντας ἰατρούς. Ὁ τίτλος οὗτος δὲν ἀκούεται εὐαρέστως, νομίζω, σήμερον, καίτοι ἀμφότερα τὰ συνθετικὰ κατ' ἰδίαν διατηροῦσιν ἐντιμοτάτην εὔνοιαν· διότι ὑπέστη ἐν τῇ εἰρωνικῇ παρὰ τῷ λαῷ χρήσει τὸ αὐτὸ πάθημα, ὅπερ καὶ ἡ λέξις *εὐήθεια* παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· (ὅρα Θουκ. Γ, 83: «οὕτω πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στάσεις τῷ Ἑλληνικῷ, καὶ τὸ *εὔηθες*, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη» καὶ Πλατ. Πολιτ. 400e: «... οὐχ ἥν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς *εὐήθειαν*, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν»). Εἶναι δὲ ἀδύνατον ν' ἀναστήσῃ τις λέξιν πληγωθεῖσαν καιρίως ὑπὸ τῶν βελῶν τοῦ ἀκοιμήτου καὶ ἀμειλίκτου εἴρωνος, ὅστις εἶναι ὁ λαός. Ἀπόδειξις ὅτι καὶ μετὰ 23 αἰῶνας ἡ ἐκπεσοῦσα καὶ ὁριστικῶς παραμορφωθεῖσα *εὐήθεια* οὐδὲν τὸ κοινὸν πλέον ἔχει μετὰ τῆς διδύμου ἀδελφῆς *χρηστοηθείας*.

Ἂς τους ὀνομάσω λοιπὸν *ἰατροφιλολόγους*. Ἔχουσι λαμπρὰ ὑποδείγματα πρὸς μίμησιν ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκμασάντων συναδέλφων, αἵτινες ἵδρυσαν τὸν Σύλλογον τοῦτον ἐξόχως αὐτοῦ προεδρεύσαντες, πρὸς τοὺς ὁποίους διατηρεῖ ὄχι μόνον ὁ Σύλλογος, ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ ἡμετέρα κοινωνία εὐλαβεστάτην μνήμην. Τοιοῦτοι οἱ ἀοίδιμοι ἰατροί, *Στέφανος Καραθεοδωρῆς*, πρῶτος τοῦ Συλλόγου πρόεδρος καὶ δεινὸς ἑλληνιστής, *Κωνστ. Καραθεοδωρῆς*, *Ἰούλιος Μίλλιγγεν*, *Ἀλέξ. Πασπάτης*, *Ἡροκλῆς Βασιάδης* ὁ ἡρακλείως ἀθλήσας ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ *Ξεν. Ζωγράφος*, ἵνα μόνον εἰς τοὺς θανόντας περιορισθῶ.

Ἡ *Κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ* περιλαμβάνουσα τὰ νομομαθῆ μέλη τοῦ Συλλόγου, γραμματεύοντος τοῦ κ. *Θ. Ἀσκητοῦ* συνῆλθεν εἰς 5 συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. L. Mizzi, ὅστις Μελιταῖος τὴν πατρίδα καὶ Ἄγγλος ἀπολαύει τῆς γενικῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως τῶν ἑταίρων διὰ τὴν ζωηρὰν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἀφοσίωσιν. Ἐκτὸς τῆς συζητήσεως παρεμπεσόντων ζητημάτων ἐγένοντο αἱ ἑξῆς τρεῖς ἀνακοινώσεις·

1) Παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Ἀχιλλέως Χρηστίδου «Περὶ Νομῆς»* καὶ τῶν στοιχείων καὶ ἀποτελεσμάτων κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν Δίκαιον, ἐν μιᾷ συνεδρίᾳ, καθ' ἣν συνεπλήρωσε τὴν πέρυσιν ἀρξαμένην ἐμβριθῆ ταύτην μελέτην.

2) Παρ' ἐμοῦ ἐν δυσὶ συνεδρίαις περὶ τοῦ δικανικοῦ λόγου τοῦ *Λυσίου* τοῦ ἐπιγραφομένου «*Ὑπὲρ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία*». Πλὴν τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἔργου τούτου ὑπεδείχθησαν τὰ σχετικὰ τοῦ ποινικοῦ ἀττικοῦ Δικαίου καὶ ἡ ἀφελὴς χάρις τοῦ φημισθέντος ἀρχαίου τούτου ῥήτορος.

3) Παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Χ. Ἀγνιάδου* ἐν δυσὶ συνεδρίαις «*Περὶ τοῦ κληρονομικοῦ μουσουλμανικοῦ Δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ῥωμαϊκόν*»· ἡ πραγματεία αὕτη συνεπληρώθη ἐν τρίτῃ συνεδρίᾳ γενομένῃ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

Εὐάρεστον ἔτι ὅτι ἀπὸ δύο ἐτῶν ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπέσεισε τὴν ἀδράνειαν· φιλοτιμία τις κατέλαβε τοὺς δικηγόρους πρὸς μίμησιν τῆς φιλεργίας τῶν ἰατρῶν τῆς Βιολογικῆς. Ἐλπίζω δ' ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι πλειόνων νομομαθῶν θὰ ἔχωμεν τὴν συνεργασίαν μὲ ποικιλίαν μείζονα τῶν ἀνακοινουμένων θεμάτων.

Εἶναι εὔλογον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως νὰ μὴ ὑστερήσωσιν οἱ νεαροὶ συνάδελφοι, οἱ νωπὸν ἔτι ἔχοντες τὸν πανεπιστημιακὸν χυμὸν καὶ κεκτημένοι τὴν γοργότητα καὶ εὐκαμψίαν τῆς νεότητος, στοιχεῖα ταῦτα ἀπαραίτητα διὰ τὴν γυμναστικὴν τοῦ πνεύματος, ὅσον καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος.

Ἡ *Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ* περιέπεσεν εἰς πλήρη ἀφασίαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Σπουδαιότατα ἔργα ἄλλοτε τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐγίνοντο γνωστὰ καὶ ἐξεδίδοντο ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου εὐφημότατα μνημονευομένῳ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀρχαιολόγων. Ὁ αἰδεσιμ. Ἀγγλικανὸς ἱερεὺς Curtis ἦτο ἐκ τῶν ἐνεργοτέρων, διαπρέπων κατά τε τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸν ἀγαστὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ προεδρεύσας πολλάκις τῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ θάνατός του παρήγαγε κενὸν ὅπερ μετὰ λύπης παρατηρῶ ὅτι εἶναι δυσαναπλήρωτον. Ἄλλοι ἐπίσης διαπρεπεῖς οἷον αἱ Α. Ε. ὁ Ἄρχων *Μ. Λογοθέτης*, ὁ *Ἀ. Κοπάσης* καὶ ὁ ἰατρὸς κ. Mordtmann δὲν εὐκαιροῦσι νὰ ἐγκύψωσιν εἰς τὰς τέως προσφιλεῖς αὐτῶν ἀρχαιολογικὰς μελέτας ἢ καταστήσωσι γνωστὰς τὰς τυχὸν γιγνομένας. Οἱ δὲ νέοι ἑταῖροι ἀποφεύγουσι νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ μετὰ τῆς ἀρχαιολογίας ἀπολέσωσι προώρως τὴν νεότητα.

Τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς *Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* τὸ *Περιοδικὸν* τοῦ Συλλόγου περιλαμβάνον τὰ πεπραγμένα 4 ἐτῶν ἤτοι 35ου, 36ου, 37ου καὶ 38ου ἐν ἑνὶ ὀγκώδει τόμῳ, καὶ διενεμήθησαν 721 τόμοι καὶ παραρτήματα εἴς τε τοὺς ἑταίρους καὶ τὰ σωματεῖα ἐνταῦθα καὶ ἐν Εὐρώπῃ μεθ' ὧν ἐπικοινωνεῖ ὁ Σύλλογος.

Εἶναι ἀπαίτησις τοῦ κανονισμοῦ καὶ γενικὸς πόθος ὅπως ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐκδίδηται τὸ Περιοδικόν. Τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ δὲν πρέπει ν' ἀναμείνωμεν ἢ ἐξαρτῶμεν ἐκ χορηγίας ἐκτάκτου τινὸς δωρεᾶς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων ἡμῶν ἐτησίων πόρων διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν μελῶν καὶ τῆς συντονωτέρας εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν.

Νέα μέλη τακτικὰ ἐξελέγησαν 40, τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ ἀνελθόντος εἰς 248, ἐξ ὧν οἱ καθυστεροῦντες δύο ἐτῶν συνδρομὰς διαγράφονται ἐκ τοῦ καταλόγου.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν *ἐπιτίμων* μελῶν κατετάχθησαν ἐφέτος δύο. Πρῶτος ὁ *Ἀνδρέας Σπαθάρης*, ὃν δικαίως ἐτίμησεν ὁ Σύλλογος διὰ τοῦ σπανιώτατα πρὸς τοὺς ἡμετέρους διαπρεπεῖς καθηγητὰς καὶ λογίους ἀπονεμομένου τοιούτου τίτλου. Ἀλλ' ἡ τεσσαρακονταετὴς εὐδοκιμωτάτη διδασκαλία του, ἡ διατρανωθεῖσα ἔκτακτος τῆς νεολαίας πρὸς τὸν καθηγητήν του λατρεία ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ τῆς ἑορτασθείσης τεσσαρακονταετηρίδος του κατὰ τὴν 30ὴν Νοεμβρίου 1900 καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν σοφὸν καθηγητήν, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀγορητὴν ἐλάμπρυνε τὸ βῆμα τοῦτο ἐπὶ πλεῖστα ἔτη διὰ τῶν εὐφραδεστάτων καὶ ἀλησμονήτων αὐτοῦ διαλέξεων, ἐπέβαλον τὴν ἐν εὐφημίαις ἀνακήρυξιν τοῦ Ἀ. Σπαθάρη ὡς ἐπιτίμου μέλους καὶ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ διπλώματος κατὰ τὴν ἑορτὴν παρὰ τοῦ προέδρου.

Ὀλίγον ὅμως ἐπέζησεν εἰς τὴν πανηγυρικωτάτην ταύτην ἐκδήλωσιν αἰσθημάτων τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ πάνδημος ἐγένετο ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ θλῖψις, δημοτελὴς δὲ ἡ κηδεία του, ἣν συνώδευσε τὸ προεδρεῖον. Δεύτερος εἶναι ἡ Α. Ἐξ. ὁ ἐν Ὀδησσῷ *Γρηγόριος Μαρασλῆς*, πρὸς ὃν ὤφειλε τὴν τιμὴν ταύτην ὁ Σύλλογος διὰ τὰς ἀκενώτους αὐτοῦ γενναιοδωρίας ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, σχολείων, ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων ἐθνικῶν ἱδρυμάτων. Ὁ Σύλλογος ἐν τῇ εὐχαριστηρίῳ ἀπαντήσει τοῦ ἐθνικοῦ τούτου εὐεργέτου εἶδεν εὐφροσύνως τὴν αὐθόρμητον ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός, ὅπως φανῇ χρήσιμος καὶ συντελεστικὸς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, καὶ ἔσπευσεν ἐπωφελούμενος τῆς εὐμενοῦς διαθέσεώς του νὰ καταστήσῃ γνωστὰ τὰ καθ' ἑαυτόν. Ἐλπίζω δ' ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν καὶ ἀπόφασιν γενναῖόν τι προτίθεται νὰ πράξῃ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ὃν ἰδιαζόντως τιμᾷ ἡ προαίρεσις καὶ πρωτοβουλία τοσοῦτον ἐξόχου φιλογενοῦς.

Ἀντεπισταλέντα ἐξελέγησαν ὁ κ. *Μ. Κέπετζης* καθηγητὴς ἐν Βέρνῃ τοῦ διεθνοῦς ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἡμέτερος συμπολίτης, κατακτήσας διὰ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ φιλοπονίας ἐντιμοτάτην θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν καθηγητῶν καὶ συγγραφέων τοῦ κλάδου τούτου, ἄλλοτε μετὰ προσοχῆς ἀκουσθεὶς ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, καὶ ὁ κ. *Ἰ. Τσικόπουλος*, καθηγητὴς ἐν Σέρραις.

Ἀπώλεσεν ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πλὴν τῶν μνημονευθέντων δύο ἐπιτίμων μελῶν, τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἰ. Πανταζίδου καὶ τοῦ Ἀνδρέου Σπαθάρη, καὶ ἕτερον ἐπίτιμον μέλος τὸν ἐν Graz τῆς Αὐστρίας καθηγητὴν καὶ διακεκριμένον ἑλληνιστὴν Gustaw Meyer. Ὁ δὲ θάνατος τοῦ *Δημ. Μαλιάδου*, ὅστις ἐπὶ διετίαν προήδρευσε τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη μοχθήσας διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἐνεργοτέρων μελῶν, ἐλύπησε καιρίως τὸν Σύλλογον στερηθέντα ἀρχαίου καὶ πεπειραμένου κοσμήτορος. Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος μετὰ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ μετέσχε τῶν δαπανῶν τῆς κηδείας καὶ ἐπένθησεν, ὡς εἴθισται, τὸν τέως αὐτοῦ πρόεδρον διαβιβάσας καὶ ἐγγράφως τὰ συλλυπητήρια πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ θανόντος.

Ἡ *οἰκονομικὴ* διαχείρισις τοῦ ἔτους τούτου παρουσιάζει μικρὸν ἔλλειμμα. Ἐδαπανήσαμεν λ. Τ. 412.82 ἀπέναντι εἰσπράξεων λ. Τ. 389.19. Τὸ ἐκ τῆς παρελθούσης χρήσεως ὑπόλοιπον ἐκ λ. Τ. 132 ἐδαπανήθη κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ὑποχρεώσεις τῆς χρήσεως ἐκείνης. Διότι λίρας 74 ἐπληρώσαμεν εἰς τὴν Συντακτικὴν ἐπιτροπὴν δι' ὑπόλοιπον δαπανῶν ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ, καὶ λ. Τ. 25 εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις *Σύλλογον Παρνασσὸν* πρὸς ἐξόφλησιν τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ γλύπτου κ. *Φιλιππότου*, ὅστις κατεσκεύασε τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ σταθεῖσαν *προτομὴν* τοῦ *Ἡροκλέους Βασιάδου*. Τὸ ἔργον, ὡς ἕκαστος βλέπει, εἶναι ἀτυχὲς ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγένετο καὶ παρελήφθη, ὁ δὲ *Παρνασσὸς* ἠγγυήθη πρὸς τὸν γλύπτην, ἐστέρξαμεν πρὸς ἀποφυγὴν ἐνοχλήσεων κατὰ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ διατήρησιν τῶν ἀρχαίων φιλικωτάτων σχέσεων νὰ δεχθῶμεν ὁριστικῶς τὴν προτομὴν καταβάλλοντες τὸ ὑπόλοιπον. Ὁ κ. *Ἰ. Γκιώχας* εἶχε συνεισφέρει λόγῳ δωρεᾶς πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ τιμῆς πρὸς τὸν ἀείμνηστον θεῖόν του Βασιάδην, τὸ ἥμισυ τῆς δαπάνης ἤτοι λ. Τ. 30.

Καὶ ἤδη κοσμεῖται ἡ αἴθουσα αὕτη ὑπὸ δύο *προτομῶν*, τοῦ μεγάλου εὐεργέτου *Χρηστάκη Ζωγράφου* καὶ τοῦ *Ἡροκλέους Βασιάδου*, μεγάλου ἀναδειχθέντος ἐν τῇ ἀκαταπονήτῳ αὐτοῦ δραστηριότητι πρὸς στερέωσιν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοιούτων βάσεων, ὥστε νὰ θεωρῆται ἡ ὕπαρξις καὶ διατήρησίς του τοσοῦτον ἀναγκαία, ὅσον καὶ ἡ διατήρησις ἐκκλησίας καὶ σχολείου. Ἦτο δικαιοτάτη ὀφειλὴ ἡ ἀπονεμηθεῖσα αὕτη τιμὴ πρὸς τὰ δύο ταῦτα τέκνα μὲν τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου, πατέρας δὲ τοῦ Συλλόγου. Ἕκτακτος δαπάνη εἶναι ἡ ἐκ λ. Τ. 24.13 γενομένη πρὸς παραλαβὴν τῆς βιβλιοθήκης Βαλέττα.

Ὁ Σύλλογος προυτίθετο διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Δραματικοῦ θιάσου νὰ παραστήσῃ τὸν *Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ* μετὰ τῶν χορικῶν τῆς μουσικῆς τοῦ *Μενδελσῶνος*, ὡς ἐγένετο πέρυσιν ἡ τοσοῦτον ἐπιτυχοῦσα διδασκαλία τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ σύλλογος *Ἑρμῆς* ὁ μετὰ νέου σφρίγους ἀναβιώσας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν κ. κ. Mizzi καὶ *Σαριδάκη* παρέσχε τὴν ἐπαινετὴν σύμπραξίν του, καὶ πολλοὶ φιλότιμοι νέοι, οὓς εὐχαριστεῖ ἐπίσης ὁ Σύλλογος, προθυμοι ἔσπευσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ κατήρτισαν τὰ δύο ἡμιχόρια διδαχθέντες τὸ πλεῖστον τῶν χορικῶν μελῳδιῶν.

Ἀλλ' ἀτυχῶς ἕνεκα προσκομμάτων ἀπροόπτων δὲν ἐγένετο ἡ παράστασις καὶ οὕτως ἡ μὲν κοινωνία ἐστερήθη καλλιτεχνικῆς ἀπολαύσεως, ὁ δὲ Σύλλογος φιλοτίμου ἀσχολίας, ἐξ ἧς καὶ πόρος ἕκτακτος εἰσφερόμενος θὰ ἐβελτίου τὰ καθ' ἑαυτόν.

Ἔχει δὲ σχέσιν πρὸς τά τε οἰκονομικὰ καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν δρᾶσιν τοῦ Συλλόγου ἡ ἐσχάτως ληφθεῖσα εἴδησις ἐξ Ἀθηνῶν παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ἡμῶν δικηγόρου κ. *Ἀραβαντινοῦ*, ὅτι ὁ πολυετὴς καὶ δαπανηρὸς δικαστικὸς ἀγὼν περὶ τοῦ *Εὐανθιείου* κληροδοτήματος ἐπερατώθη ὑπὲρ ἡμῶν δι' ἀποφάσεως τῶν Ἐφετῶν καὶ οὕτως ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Σύλλογος θὰ δυνηθῇ νὰ κανονίσῃ τοὺς ἐκ τῆς δίκης ταύτης λογαριασμούς του μετὰ τοῦ εἰρημένου κληροδοτήματος καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐν *Καρᾷ Χισᾷρ* ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐποπτευομένην σχολήν.

Ἀνάγκη νὰ παραλείψω πολλά, ὅπως φθάσω εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκθέσεώς μου, πρὶν ἢ ὑμεῖς φθάσητε εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τῆς ὑπομονῆς. Ὁ θέλων νὰ εἴπῃ ὅλα, γίνεται ἐνοχλητικός, ὡς εἶπεν ὁ *Βολταῖρος*: le secret d'ennuyer est celui de tout dire. Τὸ ἀξίωμά μοι φαίνεται ὀρθότατον· διότι πᾶς ἀκροατὴς οὐ μόνον δὲν ἐνοχλεῖται ἀλλὰ καὶ εὑρίσκει εὐχαρίστησιν βλέπων τὰς ἀτελείας ἢ τὰ χάσματα τοῦ λέγοντος καὶ κινούμενος ἐξ αὐταρεσκείας σκέπτεται πῶς ἕκαστος θὰ συνεπλήρου τὰ ἐλλιπῆ. (Ὅρα καὶ Θεοφρ. τόμ. 3, σελ. 191 : «Θεόφραστός φησιν ὅτι οὐ πάντα ἐπ' ἀκριβείας δεῖ μακρηγορεῖν, ἀλλ' ἔνια καταλείπειν καὶ τῷ ἀκροατῇ συνιέναι καὶ λογίζεσθαι ἐξ αὐτοῦ. Συνιεὶς γὰρ τὸ ἐλλειφθὲν ὑπὸ σοῦ οὐκ ἀκροατὴς μόνον ἀλλὰ καὶ μάρτυς σου γίνεται καὶ ἅμα εὐμενέστερος. Συνετὸς γὰρ ἑαυτῷ δοκεῖ διὰ σέ, τὴν ἀφορμὴν αὐτῷ παρεσχηκότα τοῦ συνιέναι. Τὸ δὲ πάντα ὡς ἀνοήτῳ λέγειν καταγινώσκοντι ἔοικε τοῦ ἀκροατοῦ»).

Ἀλλ' ὀφείλω ἐν τέλει ὑπείκων εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ κανονισμοῦ νὰ ἀνακηρύξω τοὺς *νέους κοσμήτορας*, οὓς ἀνεβίβασαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Συλλόγου αἱ πρὸ μικροῦ γενόμεναι ἀρχαιρεσίαι. Καὶ εἰς μὲν τὸ *προεδρικὸν* ἀξίωμα ἡ ἐπιεικὴς τῶν ἑταίρων γνώμη ἠθέλησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νὰ διατηρήσῃ *ἐμὲ* ὁμολογοῦντα τὴν ἀσθένειαν τῶν δυνάμεών μου. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* α' ἀντιπρόεδρος, *Α. Μαλατάκης* γενικὸς γραμματεύς, *Νικ. Παπαγιαννόπουλος* λογιστής, ἐξελέγησαν ἐκ νέου. Ἀντὶ δὲ τοῦ τέως ἀντιπροέδρου κ. Μ. Αὐθεντοπούλου, τοῦ τέως βιβλιοφύλακος Β. Μυστακίδου, τοῦ ἐπὶ πλεῖστα ἔτη εὐδοκιμώτατα καὶ ἐπιμελέστατα ταμίου διατελέσαντος κ. Δ. Μηλιώτου καὶ τῶν τέως εἰδικῶν γραμματέων κ. κ. Ν. Παρίτση, παραιτηθέντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔτους λόγῳ ὑγιείας καὶ Θ. Ἀσκητοῦ διαδεχθέντος ἐκεῖνον, πρὸς οὓς θερμὰς εὐχαριστίας ἔχω ν' ἀπονείμω παρά τε τοῦ Συλλόγου καὶ ἀτομικῶς διὰ τὴν πρόθυμον σύμπραξιν καὶ ἀρωγήν, ἣν παρέσχον πάντοτε εἰς ἐμὲ πρὸς εὐόδωτιν τοῦ Συλλόγου, ἀνεδείχθησαν ὁ κ. *Χ. Πανταζίδης* ἀντιπρόεδρος, βιβλιοφύλαξ δὲ ὁ ἰατρὸς κ. *Κ. Κοκκολᾶτος* καὶ ταμίας ὁ κ. *Σόλων Καζανόβας* παραιτηθεὶς δυστυχῶς καὶ ἐπιμένων εἰς τὴν παραίτησιν καὶ εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ δικηγόρος κ. *Ἐ. Κολάσης*.

Ἐκφράζων τας θερμὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν σεβ. Τοποτηρητὴν τοῦ Οἰκ. Θρόνου Μητροπολίτην Προύσης κ. *Ναθαναήλ*, πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος κ. *Ν. Μαυροκορδᾶτον*, πρὸς τοὺς σεβ. Μητροπολίτας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Ἀδελφότητος καὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, πρὸς τὸν κ. *Θ. Οὐσπένσκην* διευθυντὴν τοῦ ἐνταῦθα ῥωσικοῦ ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου, πρὸς τὰ σωματεῖα τὰ ἀντιπροσωπευόμενα ἐνταῦθα καὶ πρὸς πάντας τοὺς σπεύσαντας νὰ τιμήσωσιν ἢ μετάσχωσι τῆς ἑορτῆς ταύτης, ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς εὐοδώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ *Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου* **Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'**, οὗτινος τὸ λαοφιλὲς ὄνομα σήμερον τὸ πρῶτον ἐμνημονεύθη ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν ἀντηχεῖ ἀμέσως κατόπιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ εὐλαβῶς παρ' ἐμοῦ προφερόμενον καὶ παρ' ὅλων εὐρημούμενον.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΑ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1901 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1902

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΗ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 11η Ἰουνίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς *ἀλληλογραφίας* καὶ κατάλογος *προσφορᾶς* βιβλίων, ἐφ' ᾧ ἐκφράζονται εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου* ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ ἡ δημοσίευσις τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ εἰς περιοδικόν τι ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* ποιεῖται τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου θέλει πολὺ ζημιώσει ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης καὶ ζητεῖ ὅπως δημοσιευθῇ μόνον ἁπλῆ περίληψις τῆς ἀνακοινώσεως καὶ μὴ δοθῇ ἡ ἀπαιτουμένη ἄδεια, μετά τινας δὲ ἄλλας παρατηρήσεις καὶ κατόπιν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ ἐδόθη ἡ *ἄδεια* πρὸς δημοσίευσιν. Κατόπιν ὑποβάλλεται ὁ *προϋπολογισμὸς* ἔχων οὕτω :

Προϋπολογισμὸς τοῦ ΜΑ΄ συλλογικοῦ ἔτους 1901—1902.

ΔΑΠΑΝΑΙ		ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	
Εἰς Μισθοδοσίας	Λ. Τ. 205	Ἀπὸ Τακτικὰς συνδρομὰς	Λ. Τ. 220
» Ἔξοδα διάφορα	» 58	» Διπλώματα	» 30
» Ἔξοδα γραφείου	» 10	» Ἐνοίκιον αἰθούσης	» 10
» Συντακτικὴν ἐπιτροπήν	» 120	» Ἐκτάκτους δωρεάς	» 50
» Πυρασφάλιστρα	» 12	» Ἔλλειμμα	» 200
» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν	» 10	» Συνδρομὴν Πανεπιστημίου	» 15
» Βιβλιοθήκην	» 85		
» Ἔλλειμμα παρελθόντος ἔτους	» 25		
	Λ. Τ. 525		Τ. Λ. 525

Ὁ *προϋπολογισμὸς* οὗτος ἄνευ μεταβολῆς ἐγένετο δεκτός· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΟΘ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 25η Ἰουνίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ ἰατρῷ κ. *Κ. Μακρῇ*, ὅστις ἀναγινώσκει μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ἱστορικαὶ καὶ τοπογραφικαὶ μελέται περὶ Κυζίκου**»· μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τῷ ἀγορητῇ τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου *εὐχαριστίας* διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ πραγματείαν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠ΄

(Τακτικὴ γενική).

τῇ 2ᾳ Ἰουλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία* παρὰ τοῦ εἰδ. γραμματέως. Προτείνεται καὶ γίνεται δεκτὸν νὰ ἀπευθυνθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς ἀποχωρήσασι τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου. Ἀναγινώσκονται κατάλογοι *προσφορῶν* βιβλίων καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ εἰσπράκτορος περὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ δικαιώματός του ὁ κ. *Ἀποστόλογλου* ζητεῖ νὰ ἀπορριφθῇ ἡ αἴτησις αὕτη, ὁ δὲ κ. *Παπαγιαννόπουλος* ποιεῖται τὴν παρατήρησιν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ὁ εἰσπράκτωρ ἐκ τῶν τεσσάρων λιρῶν, αἱ ὁποῖαι τῷ ἀνελόγουν μέχρι τοῦδε. Κατόπιν παρατηρήσεων τινων τῶν κ. *Κοκκολάτου* καὶ *Νικολοπούλου* ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς ῥηθείσης αἰτήσεως ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ τῷ εἰσπράκτορι 25 % ἐπὶ τοῦ εἰσπραχθησομένου ποσοῦ τῶν 220 λιρῶν, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει αἱ εἰσπράξεις ὑπερβῶσι τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου 20 %. Εἶτα τὸ προεδρεῖον προτείνει ὅπως δίδηται τὸ *δικαίωμα* καὶ εἰς τὰ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου νὰ ποιῶνται δημοσίας διαλέξεις προτιμωμένων βεβαίως πάντοτε τῶν μελῶν καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ κατάλογος τῶν διαλέξεων δὲν εἶναι πλήρης. Κατόπιν παρατηρήσεών τινων ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιτρέπηται τοῖς μὴ μέλεσι νὰ κάμωσι τῇ ἐγκρίσει τοῦ προεδρείου δημοσίας διαλέξεις.

Προτείνεται ὡς μέλος *ἐπίτιμον* τοῦ Συλλόγου ἡ Α.Ε. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ὁλλανδίας κ. de Weckherlin. Γίνεται ψηφοφορία *διὰ τὴν ἐκλογὴν ταμίου*, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτησαμένου κ. *Σόλ. Καζανόβα*· ὡς τοιοῦτος δὲ ἀναδεικνύεται ὁ κ. *Δ. Πατρίκιος*. Τούτου ὅμως ἀπουσιάζοντος ὁ κ. πρόεδρος προτείνει καὶ γίνεται δεκτὸν ὅπως παραδοθῇ τὸ ταμιεῖον προσωρινῶς εἰς τὸν ἀντιπρόεδρον κ. *Ξ. Σιδερίδην*. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΑ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 2ᾳ Ἰουλίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Εἶτα τὸν λόγον δίδωσιν ὁ κ. πρόεδρος τῷ ἰατρῷ κ. *Κ. Μακρῇ* ὅπως συνεχίσῃ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ἱστορικαὶ καὶ τοπογραφικαὶ μελέται περὶ Κυζίκου**». Μεθ' ὃ ἐκφράζονται *εὐχαριστίαι* τῷ κ. *Κ. Μακρῇ* καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΒ΄

(Τακτικὴ γενική).

τῇ 22ᾳ Ὀκτωβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, περίληψις τῆς *ἀλληλογραφίας* καὶ κατάλογος *προσφορῶν* βιβλίων καὶ ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν εὐχαριστήριοι ἐπιστολαὶ τοῖς δωρηταῖς. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἀπόφασιν ὅπως προσφέρῃ τῷ κ. *Μ. Γεδεών* ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς *τριακονταετηρίδος* αὐτοῦ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη *ἐνεκρίθη* ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἡ δὲ περὶ παροχῆς τῆς αἰθούσης *αἴτησις* τῆς φιλανθρωπικῆς ἀδελφότητος «*Ζωοδόχου Πηγῆς*» ἀπορρίπτεται.

Ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ *Παύλου Στεφάνοβικ* καὶ *Albert Long* τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου. Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς *ἐπίτιμον* μέλος ἡ Α. Ε. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ὁλλανδίας κ. *de Weckherlin* καὶ γίνεται παραδεκτός.

Προτείνεται ὡς *ἐπίτιμον* μέλος ἡ Α. Θ. Μ. ὁ *Πατριάρχης Ἱεροσολύμων* κ. *Δαμιανὸς* καὶ γίνεται δεκτὸς δι' ἀνευφημιῶν. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Δ. Καυταντζόγλους, Ν. Θεοτόκης, Α. Βασιλείου, Ν. Κολλάρος, Γ. Κανελλόπουλος*, καὶ ὁ ἱερολογιώτατος κ. *Νικόλ. Μαχρώφ*, διάκονος τῆς ῥωσ. πρεσβείας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Ξ. Σιδερίδου, Χ. Πανταζίδου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΓ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 29η Ὀκτωβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ κ. *Κ. Μακρῆς* ἀναγινώσκει τὸ τελευταῖον μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ἱστορικαὶ καὶ τοπογραφικαὶ μελέται περὶ Κυζίκου**»· ὁ δὲ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τῷ ἀγορητῇ θερμὰς τοῦ Συλλόγου *εὐχαριστίας* καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΔ'

(Τακτική γενική).

Τῇ 5ῃ Νοεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τῇ 21ῃ Ὀκτωβρίου διεξήχθη μετὰ τῆς δεούσης ἐπισημότητος ἡ τελετὴ τῆς τριακονταετηρίδος τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακος κ. *Μ. Γεδεὼν* προσφωνήσαντος τὰ εἰκότα ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου τοῦ ἀντιπροέδρου κ. *Χρ. Πανταζίδου*.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τῆς ***Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς*** ἀνεδείχθησαν ***πρόεδρος*** μὲν ὁ κ. *Α. Μόρτμαν*, ***γραμματεὺς*** δὲ ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης*. Ἀγγέλλεται προσέτι ὅτι ἡ ἐν Λονδίνῳ κυρία *Α. Ἰωνίδου* προσέφερε τῷ Συλλόγῳ δέκα λίρας ἀγγλικάς, δι' ὃ καὶ ἀποφασίζεται νὰ σταλῇ εὐχαριστήριος ἐπιστολή. Ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται ὁ ***κατάλογος τῶν δημοσίων μαθημάτων***.

Ἀγγέλλεται ὅτι εἰς τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς Ἀδελφότητος «Μεταμορφώσεως» ἀντεπροσώπευσε τὸν Σύλλογον ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπροέδρων κ. *Χρ. Πανταζίδης*.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται μέλη τακτικὰ ὁ ἱερολογιώτατος κ. *Ν. Μαχρώφ*, διάκονος τῆς ῥωσικῆς πρεσβείας, οἱ κ. κ. *Λύσανδρος Καυταντζόγλους*, α' γραμματεὺς τοῦ ἑλλ. προξενείου, *Ν. Κολλάρος*, ὑποπρόξενος τῆς Ῥωσίας ἐν Κερασοῦντι, *Ν. Θεοτόκης*, ἀκόλουθος τῆς ἑλλην. πρεσβείας, *Ἀλ. Στεργίου*, τμηματάρχης ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ δημοσίου χρέους, καὶ *Γ. Κανελλόπουλος*, γραμματεὺς τοῦ ἑλλ. προξενείου.

Προτείνονται δὲ τὸ πρῶτον τακτικὰ μέλη ὑπὸ τῶν κ.κ. Ν. Παρίτση, Α. Ν. Δημοπούλου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου· 1) ὁ σεβ. ἀρχιεπίσκοπος ***Νεαπόλεως*** κ. *Ἀρσένιος*, ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐνταῦθα. 2) ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρίτης κ. *Κάλλιστος*, βοηθὸς ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐνταῦθα. 3) ὁ ἱερολ. κ. *Σίλβεστρος Καμόνδος*, βιβλιοθηκάριος τοῦ ἐνταῦθα μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. 4) ὁ ἱερολ. κ. *Ἀθ. Πιπέρας*, διευθυντὴς τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας»· 5) ὁ κ. *Χαραλάμπης Λάγος*, ἔμπορος ἐνταῦθα. 6) ὁ κ. *Δημήτριος Πάτταρας* ἔμπορος ἐν Δαρδανελλίοις. 7) ὁ κ. *Παῦλος Γιαδικιάρογλους*, δικηγόρος ἐνταῦθα. 8) ὁ πανοσ. μέγας *Ἀρχιδιάκονος* τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ θρόνου κ. *Γερμανὸς Βασιλάκης*.

Ἀγγέλλεται ὅτι τὸ προεδρεῖον μετέβη προχθὲς εἰς τὸ Ἁγιοταφικὸν Μετόχιον, ὅπου καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Α. Θ. Μ. τὸν ***πατριάρχην Ἱεροσολύμων*** τὸ δίπλωμα τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ***ἀνευρέσεως*** τῶν ἀπολεσθέντων βιβλίων ἀντηλλάγησαν σκέψεις τινὲς καὶ ἐν τέλει ἀνετέθη ἡ λύσις αὐτοῦ τῷ προεδρείῳ· μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΕ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 12ῃ Νοεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. *Ἰ. Μηλιόπουλος* ἀναγινώσκει τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον **«Ποῦ ἔκειντο αἱ Ῥουφινιαναί.»**

Ὁ προεδρεύων ὑπομνήσας ὅτι ἐν τῇ προσεχεῖ συνεδρίᾳ δέον ὅπως γίνῃ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ἐρωτᾷ τὸν κ. Ἰ. Μηλιόπουλον ἐὰν δὲν ἦναι ἐσφαλμένη ἡ σημασία *Τζατῆ ποστὰν*=τῆς γραίας λαχανόκηπος, ὀρθὴ δὲ ἡ *Τζαδὲ μποστὰν*=τῆς δημοσίας ὁδοῦ λαχανόκηπος, ὅπως καὶ τουρκιστὶ γράφεται· ὁ δὲ κ. Ἰ. Μηλιόπουλος ἀπαντᾷ ὅτι ἀμφότεροι οἱ τύποι καὶ γράφονται καὶ λέγονται.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 19ῃ Νοεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται δὲ ἡ ***ἀλληλογραφία*** καὶ αἱ ***προσφοραὶ*** βιβλίων καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν οἱ αἰτούμενοι τόμοι τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης εἰς τὴν ἑλλ. ὀρθ. κοινότητα *Ἐσκῆ-Σεχὴρ* καὶ οἱ *χάρται Ζαφειροπούλου*, ὅταν ληφθῶσι τοιοῦτοι. Ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ ἐπιστολὴ εἰς τὸν κ. *Ἀ. Ζάκαν*, σύμφωνα πρὸς τὰ γραφόμενα τῆς ***Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς*** ὅτι ἀνατίθεται αὐτῷ ἡ ἔκδοσις τοῦ *Λυσίου*. Ἡ αἴτησις τῆς Ἀδελφότητος «*Ὀρθοδοξίας*» γίνεται κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτὴ ὑφ' οὓς ὅρους εἶχε παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα καὶ εἰς τὸν «*Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην*». Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. *Helbig* ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοποθέτησιν *μεγάλου ὀργάνου* (orgue) ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου. Ἀγγέλλεται ὅτι ἡ Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ προέβη εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτῆς καὶ ἀνεδείχθησαν *πρόεδρος* μὲν ὁ κ. *Ἰ. Μπίσης*, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. *Ξ. Ζῶτος*. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Παχτίκου* περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐκγύμνασιν χοροῦ δεσποινίδων δι' ἄσματα ψαλησόμενα ἐν διαλέξει αὐτοῦ ἐν τῷ Συλλόγῳ γίνεται ***δεκτή***.

Ἀπορρίπτεται ἡ αἴτησις τοῦ ἀββᾶ κ. Tondini ζητοῦντος νὰ κάμῃ διάλεξιν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος*» κτλ., διότι ἀντιβαίνει εἰς ῥητὸν ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται ὡς τακτικὰ μέλη 1) ὁ σεβ. ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως κ. *Ἀρσένιος*, ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου· 3) ὁ πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. *Κάλλιστος*, βοηθὸς ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου· 3) ὁ ἱερολ. κ. *Σίλβεστρος Καμόνδος*, βιβλιοθηκάριος τοῦ ἐνταῦθα μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου· 5) ὁ ἱερολ. κ. *Ἀθ. Πιπέρας*, διευθυντὴς τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας»· 5) ὁ κ. *Χαραλάμπης Λάγος*, ἔμπορος ἐνταῦθα· 6) ὁ κ. *Δημήτριος Πάτταρας*, ἔμπορος ἐν Δαρδανελλίοις· 7) ὁ κ. *Παῦλος Γιαδικιάρογλους*, δικηγόρος ἐνταῦθα· 8) ὁ πανοσ. μέγας *Ἀρχιδιάκονος* τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Θρόνου κ. *Γερμανὸς Βασιλάκης*.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. 1) *Θ. Παράσχος*, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν· 2) *Ἀλέξιος Ζαμαρίας* γυμνασιάρχης· 3) *Ἰωάννης Ἀσπριώτης* καθηγητής· 4) *Δ. Ἰωαννίδης*, καθηγητής· 5) *Β. Σγούτας*· 6) ὁ σεβ. ἅγιος Προύσης κ. *Ναθαναήλ*· 7) le chevalier *Louis de Zepharovitch*, πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐνταῦθα καὶ 8) *Θ. Κουρτζῆς*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Πανταζίδου, Ξ. Σιδερίδου καὶ Ἐ. Κολάση.

Ἀγγέλλεται μετὰ λύπης ὁ θάνατος τοῦ ***κόμιτος*** *Hatzfold*, ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, τέως πρεσβευτοῦ τῆς Γερμανίας ἐν Παρισίοις καὶ ἐνταῦθα, ἐπελθὼν ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΠΖ'

(Τακτικὴ εἰδική).

τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ***πρακτικὰ*** τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰς πραγματείας τοῦ ὁσιωτάτου κ. *Ἀλ. Λαυριώτου*: **«Συνθήκη τῶν ἁγιορειτῶν Πατέρων μετὰ τοῦ Στεφάνου Κράλη τῆς Σερβίας»** καὶ τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα* **«Περὶ ἐπιγραφῶν Τραπεζοῦντος»**.

Ἐπὶ τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ ἀναγνωσθείσης ἀνακοινώσεως τοῦ κ. *Ἰ. Μηλιοπούλου* «*Ποῦ ἔκειντο αἱ Ῥουφινιαναὶ*» ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ποιεῖται τὰς ἑπομένας παρατηρήσεις. Ἐξῆρε τὴν σπουδαιότητα τοῦ τόπου, διότι ἐν αὐτῷ συνῆλθεν ἡ ***ἐπὶ Δρῦν*** καλουμένη ***σύνοδος***, ἐκείνη ἡ καταδικάσασα τὸν ἅγιον *Ἰωάννην* τὸν *Χρυσόστομον*, ἧς τὰ πρακτικὰ διέσωσεν ἕτερον ἀγλάϊσμα τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου ὁ περικλεὴς *Φώτιος*· παρετήρησεν ὅτι ὁ *Pargoire* καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ *Γεδεὼν* ἀπατῶνται ἀσπασθέντες τὴν γνώμην τοῦ μακαρίτου *Πασπάτη*, καθ' ἣν αἱ Ῥουφινιαναὶ ἔκειντο εἰς ***Μποστανδζῆ κροπρουσοῦ*** ἢ *Τζαδὲ μποστάν*· ὅτι αἱ παρὰ *Πορφυρογεννήτῳ* ὀνομασίαι ***τόπων*** ἐκλιπτέαι μᾶλλον ὡς διευθύνσεις ἢ ὡς ἐμφαίνουσαι κατὰ σειρὰν κειμένους τοὺς τόπους· ὅτι κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Ἰ. Μηλιοπούλου, καθ' ἣν τὰ ἐν *Τοπχανελιόγλου* ὕπερθεν τῆς Χρυσοπόλεως ἐρείπια ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀναφερομένην ***Μονὴν τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἐν Ῥουφινιαναῖς***, εὑρηνται οὐχὶ μόνον αἱ μαρτυρίαι περὶ τῆς γειτνιάσεως τῆς μονῆς ταύτης τῇ τῶν ***Ἁγίων Ἀποστόλων*** ὁμολογουμένης παρὰ πᾶσιν ὡς παραλίου, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς τὸ συναξάριον τοῦ ἁγίου Ὑπατίου προτασσόμενον δίστιχον *ἰαμβεῖον* τοῦ χειρογράφου *Συναξαριστοῦ* (17 Ἰουνίου).

Κεῖται θαλάσσης Ὑπάτιος πλησίον
ὃς ὑπακοὴ σὺν Θεῷ φίλοις ἄνω.

Σχετικῶς δὲ πρὸς τὰς τοῦ ***Καλλινίκου*** ἐν βίῳ ἁγίου Ὑπατίου ἀπαντώσας πληροφορίας ὁ κ. Σιδερίδης παρατηρεῖ ὅτι ἐν γένει οἱ βιογράφοι ἁγίων ἀκολουθοῦσιν ὅρος πανηγυρικὸν καὶ ἐκθεσιαστικόν, τεῖνον εἰς ἀνύψωσιν καὶ ἐξύμνησιν τοῦ βιογραφουμένου ἁγίου. Εἰς τὴν τάσιν ταύτην δ' ἀποδίδωσι τὴν πορείαν ἐπὶ *τριάδα* σημείων ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος, τὴν

παντελῆ τῆς τοῦ *Ῥουφίνου Μονῆς* ἐρήμωσιν, περὶ ἧς δικαίως ἀμφιβάλλει· διότι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ῥουφίνου μέχρι τῆς τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἐπισκέψεως μόλις τέσσαρα ἢ πέντε παρῆλθον ἔτη. Τὸν δὲ παρὰ τὴν Μονὴν σταῦλον τῶν ταχυδρομικῶν ἵππων, περὶ οὗ διέλαβεν ἐν ταῖς σημειώσεσι τῆς *περὶ Δακιβίζης* πραγματείας του ἐν τῷ ΚΖ΄ τόμῳ τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, θεωρεῖ ὡς τὸν πρῶτον σταθμὸν τῆς πρὸς τὴν ἀνατολὴν ὁδοῦ, ἐγειρόμενον παρὰ τὴν μονὴν τοῦ ἁγ. Ὑπατίου καὶ τῆς πόλεως Χαλκηδόνος, ὅπερ ἐν μέρει μαρτυρεῖ καὶ τὸ περιστατικὸν τῆς εἰς Ῥουφινιανάς, κτῆμα τοῦ *Βελισαρίου* ἴσως τότε, μεταβάσεως τῆς *Ἀντωνίνας, ὅθεν πρὸς ἕω εἶχετο ὁδοῦ* κατὰ τὸν *Προκόπιον*, θεωρῶν ἀδύνατον τὴν ὕπαρξιν σταύλου ἐν ἀποστάσει διαστήματος τοσοῦτον μικροῦ, οἷον τὸ τῶν τριῶν σημείων, οὐδ' ἡμίσειαν ὥραν διαρκοῦν. Ἐπερωτηθεὶς δ' ὅπως παρὰ τῇ *Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ*, εἰς ἣν παραπεμφθήσεται ἡ ἀξιόλογος πραγματεία τοῦ κ. *Μηλιοπούλου* συζητήσῃ τὸ θέμα πλατύτερον· ἐφ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΙΗ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ αἱ *προσφοραὶ βιβλίων* καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Ἀποφασίζεται νὰ **ἀποσταλῶσιν** οἱ αἰτούμενοι τόμοι τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου μετὰ τοῦ παραρτήματος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πανεπιστημίου *Γοτίγγης*, εἰς τοὺς ἐφοροδημογέροντας τῆς ἐν Μεταλλείῳ Ἀργίνης ἑλλ. σχολῆς, αἰτουμένους τὴν ὑλικὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου συνδρομὴν νὰ γραφῇ θαρρυντικὴ ἐπιστολή, τοῦ Συλλόγου μὴ δυναμένου νὰ ἔλθῃ εἰς τοιαύτην βοήθειαν. Προτάσει τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγεται **ἐπιμελητὴς** τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης*. Ἀγγέλλεται ὅτι ἐν ταῖς τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἀρχαιρεσίαις ἀνεδείχθησαν *πρόεδρος* μὲν ὁ κ. *Ἰ. Βαλαβάνης*, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. *Ἐ. Κολάσης*. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ *ἀββᾶ Tondini* ὅπως ποιήσηται ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀνακοίνωσιν «*Τὰ συμπεράσματα τῶν τελευταίων ἐρευνῶν περὶ τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου*» ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων. Ὁ κ. *πρόεδρος* παρατηρεῖ ὅτι προκειμένου περὶ καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ θέματος ὀφείλει ὁ Σύλλογος νὰ μὴ ἀρνηθῇ, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ πατὴρ Tondini ἐν τῇ αἰτήσει αὐτοῦ δηλοῖ ὅτι οὐδὲ λέξιν θὰ ἀναφέρῃ δυναμένην νὰ θίξῃ ζήτημα δυνάμενον νὰ παρεξηγηθῇ. Ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης* ἀναφέρων τὸ σχετικὸν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον λέγει ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῆς αἰτήσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ κ. προέδρου, ὅστις δύναται ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην νὰ ἀποδέχηται ἢ ἀπορρίπτῃ τοιαύτας αἰτήσεις. Ὁ κ. *πρόεδρος* δηλοῖ ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν τοιαύτην εὐθύνην. Ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος* ἀναγινώσκων τὴν ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ προκειμένου περὶ ἐπιστημονικοῦ ζητήματος καὶ συνιστᾷ ὅπως ληφθῶσι τὰ καταλληλα μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν παρεκτροπῶν, διακοπτομένης ἐν ἀνάγκῃ καὶ τῆς συνεδρίας. Ὁ κ. *Ἀ. Δημόπουλος* φρονεῖ ὅτι ἡ αἴτησις πρέπει νὰ γίνῃ δεκτή, ἀλλὰ νὰ γίνῃ σύστασις τῷ κ. Tondini ὅπως περιορισθῇ εἰς τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν ζήτημα καί, εἰ δυνατόν, ζητηθῇ πρότερον τὸ χειρόγραφον. Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ὑποβάλλει πρότασιν ἀπορρίψεως, ἥτις μὴ ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ δύο μελῶν δὲν γίνεται ἀποδεκτή.

Ἐν τέλει γίνεται δεκτὴ ἡ αἴτησις τοῦ ἀββᾶ Tondini ὑποσχομένου τοῦ κ. *προέδρου* ὅπως λάβῃ τὰ καταλληλα μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοροῦνται οἱ κ. κ. 1) *Θ. Παράσχος*, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν· 2) *Ἀλέξιος Ζαμαρίας*, γυμνασιάρχης· 3) *Ἰωάννης Ἀσπριώτης*, καθηγητής· 4) *Δ. Ἰωαννίδης*, καθηγητής· 5) *Β. Σγούτας*· 6) ἡ Α. Σ. ὁ ἅγιος Προύσης κ. *Ναθαναήλ*· 7) *Θ. Κουρτζῆς* καὶ 8) Le chevalier *Louis Zepharovitch*, πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Τὸ πρῶτον ἀγγέλλονται **τακτικὰ** μέλη οἱ πανοσιολογιώτατοι *Κωνστ. Βοντζαλίδης*, ἀρχιμανδρίτης καὶ *Γεράσιμος Λαυριώτης*, ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οἱ κ. κ. *Πρόδρομος Ἀναστασιάδης*, καθηγητής, *Πέτρος Τσελένδης*, δικηγόρος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Κοκκολάτου, Πανταζίδου καὶ Δημοπούλου καὶ οἱ κ.κ. *Α. Κρητικός*, *Ν. Νικολαΐδης* καὶ *Α. Ἀντωνακόπουλος*, ἰατροὶ προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Μανουηλίδου, Παπανικολάου καὶ Σγουρδαίου. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΙΘ΄

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας μετὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου* ὅτι ἡ αἴτησις αὐτοῦ περὶ ἀπορρίψεως τῆς προτάσεως τοῦ πατρὸς Tondini μὴ ὑποστηριζομένη ὑπὸ δύο μελῶν δὲν ἐτέθη εἰς ψηφοφορίαν καὶ οὐχὶ ὅπως λέγεται ἐν αὐτοῖς ὅτι δὲν ἐγένετο δεκτή· ἀναγινώσκονται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ αἱ *προσφοραὶ βιβλίων* καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν **εὐχαριστίαι** τοῖς δωρηταῖς. Ἀγγέλλεται ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἐν Ταταούλοις *Φιλοπτώχου ἀδελφότητος* ὁ Σύλλογος ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. *Χρ. Πανταζίδου*.

Ἀγγέλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοροῦνται οἱ πανοσιολογιώτατοι *Κωνστ. Βοντζαλίδης*, ἀρχιμανδρίτης καὶ *Γεράσιμος Λαυριώτης*, ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου Ὄρους καὶ οἱ κ.κ. *Πρόδρομος Ἀναστασιάδης*, καθηγητὴς τῆς τουρκικῆς, *Πέτρος Τσελέντης*, δικηγόρος, καὶ *Α. Κρητικός*, *Α. Ἀντωνακόπουλος*, *Ν. Νικολαΐδης*, ἰατροί.

Τὸ πρῶτον ἀγγέλλονται οἱ κ. κ. *Ἰακ. Βαρότζης*, δικηγόρος, *Ἀντ. Γιαλούρης*, δικηγόρος, *Ν. Ἠλιάσκος*, τραπεζίτης, *Χ. Χαριτωνίδης*, ἔμπορος, *Ἰωάννης Χαριτωνίδης*, *Νικ. Γ. Κυριακίδης*, ἐφοπλιστὴς ἐν Ῥωμανίᾳ, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Κ. Κοκκολάτου, Παπαγιαννοπούλου καὶ Α. Δημοπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΙΗ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου 1901.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ αἰδ. *ἀββᾶς Tondini* ἀναγινώσκει τὴν πραγματείαν αὐτοῦ «**τὰ συμπεράσματα τῶν τελευταίων ἐρευνῶν περὶ τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου**».

Μεθ' ὃ ὁ κ. *πρόεδρος εὐχαριστήσας* τὸν ἀγορητὴν προσεῖπεν ὅτι τὸ ζήτημα παρέσχε πάντοτε δυσχερείας, διότι ἡ ἀκριβὴς καταμέτρησις τοῦ χρόνου εἶναι ἕνεκα τῶν ποικίλων στοιχείων αὐτοῦ σχεδὸν ἀδύνατος καὶ διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΙΗΑ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκονται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ αἱ *δωρεαὶ* βιβλίων καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Ὁ κ. *πρόεδρος* ἀναγινώσκει τὸ εἰς τὸν Σύλλογον ἀπευθυνθὲν πιττάκιον τῆς Α. Θ. Π. τοῦ *Πατριάρχου Ἰωακείμ*, φρονεῖ δὲ ὅτι θὰ ἦναι δύσκολος ἡ συλλογὴ μιᾶς ἢ δύο λιρῶν ἐξ ἑκάστης τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ εὑρισκομένων σχολῶν, θεωρεῖ δὲ καταλληλοτέραν καὶ εὐκολωτέραν τὴν συλλογὴν μιᾶς ἢ δύο λιρῶν ἐξ ἑκάστης κοινότητος, ἐν τέλει δὲ ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος.

Ὁ κ. *Χατζηχρήστου* λέγει ὅτι θεωρεῖ καλὸν νὰ ἐκλεγῇ **ἐπιτροπή**, ἥτις συνεννοουμένη μετὰ τοῦ προεδρείου λάβῃ ἀπόφασίν τινα περὶ ἑτέρου ἀξιοπρεπεστέρου τρόπου τῷ Συλλόγῳ καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὴν *Α. Θ. Παναγιότητα* ὑποβάλλῃ. Αὐτῇ· ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν μαρασμὸν ἐν ταῖς ἐργασίαις τοῦ Συλλόγου ὅπως λέγεται ἐν τῷ πιττακίῳ ὁ κ. Χατζηχρήστου προσθέτει ὅτι δὲν βλέπει νὰ χωλαίνῃ ὁ Σύλλογος ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς αὐτοῦ ἐργασίαις. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* δηλοῖ ὅτι κατελήφθη ὁ Σύλλογος ἀπαράσκευος ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου καὶ προτείνει νὰ ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ λίαν σοβαροῦ τούτου θέματος εἰς ἄλλην ἔκτακτον συνεδρίαν εἰδικὴν ἐπὶ τούτῳ. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Αὐθεντοπούλου ἐγένετο δεκτὴ διὰ πλειονοψηφίας καὶ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου *ἀναβάλλεται* εἰς προσεχῆ ἔκτακτον συνεδρίαν.

Ἀποφασίζεται νὰ ἀποστέλλωνται ὡς εἴθισται τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ αἱ γινόμεναι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακοινώσεις πρὸς μελέτην καὶ

νὰ παραχωρῶνται τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ σχετικὰ πρὸς τὰς ἐργασίας ταύτας χειρόγραφα. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ *μαθητικοῦ* τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου *συλλόγου* αἰτουμένου τὴν σειρὰν τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἀντηλλάχθησάν τινα μεταξὺ τῶν κ. κ. *Αὐθεντοπούλου, Χατζηχρήστου* καὶ *Κολάση*, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως μὴ παραβιασθῇ ὁ διέπων τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην κανονισμὸς καὶ τῇ προφορικῇ αἰτήσει τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου δωρηθῶσι τῷ Λυκείῳ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς *τακτικὰ* μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ.κ. *Ἰ. Βαρότζης* καὶ *Ἀντ. Γιαλούρης*, δικηγόροι, *Ν. Ἠλιάσκος*, τραπεζίτης, *Χ. Χαριτωνίδης*, ἔμπορος, *Ἰωάνν. Χαριτωνίδης* καὶ *Ν. Τ. Κυριακίδης*, ἐφοπλιστὴς ἐν Ῥωμανίᾳ.

Τὸ πρῶτον ἀγγέλλονται οἱ κ. κ. *Γεώργ. Κοκκόλας*, δικηγόρος καὶ καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς, *Δημήτριος Τρυφίδης*, λόγιος, *Γεώργ. Γεωργιάδης*, λογιστὴς καὶ ὁ πανοσιολογιώτατος κ. *Ἰωνᾶς* (*Βουκόλωφ*), ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐνταῦθα ῥωσικῆς πρεσβείας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Πανταζίδου, Κ. Κοκκολάτου καὶ Ἐπ. Κολάση, πρὸς δὲ οἱ κ. κ. *Σπ. Σιδερίδης* καὶ *Π. Καραβίας*, ἔμποροι, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Δ. Πατρικίου, Δ. Μανουηλίδου καὶ Χρ. Χατζηχρήστου, καὶ *Μιχ. Οἰκιάδης* καὶ *Μιχ. Ι. Σταύρου*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Χατζηχρήστου, Β. Μυστακίδου καὶ Μ. Αὐθεντοπούλου.

Ἀγγέλλεται μετὰ θλίψεως ὁ *θάνατος* τῆς Α. Ε. τοῦ *Σπ. Μαυρογένους Πασσᾶ* ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου, ἀρχαίων αὐτοῦ προέδρων καὶ ἐπιτίμων μελῶν. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τὸ προεδρεῖον εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν συνελθὸν ἀπεφάσισε τὰ νενομισμένα πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ πένθους τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ τελέσῃ *ἐπιμνημόσυνον συνεδρίαν* καθ' ἣν ἀναγνωσθήσεται ὁ βίος αὐτοῦ ὑπό τινος τῶν μελῶν. Τὸ ψήφισμα τοῦ προεδρείου ἐγκρίνεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐκλέγεται ὁ κ. *Κλ. Κοκκολᾶτος* ὅπως ἑτοιμάσῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Μαυρογένους Πασσᾶ, ἀναγνωσθησομένην ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ. Ἀγγέλλεται ἐπίσης ὁ θάνατος τοῦ ἐκ τῶν δωρητῶν καὶ ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου κ. *Χρ. Τσερλέντη* καὶ τοῦ τακτικοῦ μέλους καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀντιπροέδρων *Νικολάου Φωτιάδου*. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΒ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 19ῃ Ἰανουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως προσκαλεῖται ὁ κ. *Α. Δημόπουλος* ἵνα ἐκπληρώσῃ χρέη γραμματέως. Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὰ πρακτικὰ δὲν εἶναι ἀκριβῶς παραλειφθέντων πολλῶν ὡς περὶ τοῦ θανάτου τοῦ *Γεωργίου Μαυροκορδάτου*, περὶ τῆς μεταβάσεως ἐν σώματι τοῦ προεδρείου εἰς τὴν κηδείαν τοῦ *Σ. Μαυρογένους* καὶ περὶ τοῦ δεκαπενθημέρου πένθους δεικνυομένου διὰ μέλανος παραπετάσματος χωρὶς νὰ κωλύωνται αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου. Συλλυπητήριοι ἐπιστολαὶ ἐστάλησαν δεόντως. Ἐγένετο μνεία ὅτι ὁ κ. *Χ. Χατζηχρήστου* ἀντεπροσώπευσε τὸν Σύλλογον εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Φωτιάδου. Ἀλληλογραφία δὲν ὑπάρχει. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Γεώργ. Κοκκόλας*, δικηγόρος, *Δημ. Τρυφίδης*, λόγιος, *Γεώργ. Γεωργιάδης*, λογιστής, ὁ πανοσιολογιώτατος κ. *Ἰωνᾶς* (*Βουκόλωφ*), ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐνταῦθα ῥωσικῆς πρεσβείας, *Σπ. Σιδερίδης*, *Π. Καραβίας*, *Μ. Οἰκιάδης* καὶ *Μ. Σταύρου*.

Εἶτα ἀναγνωσθέντος τοῦ *πιττακίου* τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ἡ Α. Θ. Π. δεικνύει τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τοῦ πιττακίου ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως· ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* συμφωνεῖ ὅτι ἡ *Α. Θ. Παναγιότης* δεικνύει τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τοῦ πιττακίου ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ὃν οἱ πατριάρχαι πάντοτε ἠγάπησαν καὶ ἀναφέρει *Ἄνθιμον τὸν Ζ'*, ὅστις ἠθέλησε νὰ δώσῃ τῷ Συλλόγῳ ἐντολὴν περὶ τῆς μερίμνης τῆς ἐν γένει παιδείας, προτείνει δὲ ὅπως ἐκλεγῇ ἐπιτροπή, ἥτις ἐξετάζουσα λεπτομερῶς τὰ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐν γένει τὰ τῆς τελευταίας δεκαετίας ὑποδείξῃ ὅτι ἡ ἐργασία τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲν ὑπολείπεται τῆς προτέρας. Ὁ κ. *Ἰ. Βαλαβάνης* ἐρωτᾷ τί ἐννοεῖ ἡ Α.Π.Θ. λέγουσα οἰκονομικὸν ζήτημα, φρονεῖ δὲ ὅτι ἀνάγκη χρημάτων δὲν ὑπάρχει ἀλλ' ἁπλῶς ὁ Σύλλογος ἦτο ἐντολοδόχος ἄλλοτε τῶν διαφόρων δωρητῶν. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντῶν λέγει ὅτι προφανὴς εἶναι ἡ οἰκονομικὴ δυσχέρεια ἵνα συντηρῆται ὁ Σύλλογος καὶ πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ, ταξιθέτησιν βιβλίων κτλ. ἔχομεν προϋπολογισμὸν ἐκ 500 λιρῶν, αἵτινες δὲν καλύπτονται.

Ὁ κ. *Ἰ. Ἀσπριώτης* ἐξηγεῖ τὸ πιττάκιον, ὡς καὶ τὸ προεδρεῖον, δηλ. προερχόμενον ἐκ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Πατριάρχου, προτείνει δὲ ὅπως προβῶμεν ἀμέσως εἰς τὴν σύσκεψιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐρωτᾷ ποῖος εἶναι ὁ προϋπολογισμὸς ἐν γένει· ὁ δὲ κ. πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι μεθ' ὅλης τῆς φειδοῦς εἶναι 525 λιρῶν καὶ ὅτι ἔχομεν ἔλλειμμα 200 λιρῶν κατ' ἔτος.

Ὁ κ. *Ἰ. Ἀσπριώτης* λέγει ὅτι εἷς πόρος εἶναι ἡ αὔξησις τῶν μελῶν, δεύτερον πρέπει νὰ γίνῃ φροντὶς πρὸς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου διὰ παρακλήσεως πρὸς ὁμογενεῖς πλουσίους νὰ προσφέρωσι γενναῖόν τι ποσόν.

Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* προτείνει ὅπως ἑκάστη μητρόπολις ὑποχρεωθῇ νὰ ἀποστείλῃ ποσὸν ἀνάλογον τῶν ἐπιχορηγήσεων. Ὁ κ. *Ἀποστόλογλους* φρονεῖ ὅτι ἐξ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς ὁ Πατριάρχης ὁρῶν τὰ πράγματα ἔστειλε τὸ πιττάκιον δι' οὗ ζητεῖ ὅπως ὁ ὑψηλὸς σκοπὸς τοῦ Συλλόγου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς παιδείας καλλιεργηθῇ, ἐπομένως προτείνει ὅπως τὸ μέτρον τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου γίνῃ παραδεκτὸν καὶ ὅπως συγχωνευθῇ ἡ *Φιλεκπαιδευτικὴ ἀδελφότης* μετὰ τοῦ συλλόγου καὶ τούτου ἐγκρινομένου ἀναλάβῃ ὁ Σύλλογος τὴν ἐν γένει ἐκπαίδευσιν ἡμῶν. Ὁ κ. *Σιδερίδης* φρονεῖ ὅτι ἐξετροχιάσθη ἡ συζήτησις καὶ ὅτι δέον νὰ δοθῇ ἐξήγησίς τις τῷ Πατριάρχῃ ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ μέτρα τὰ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου προτεινόμενα· ὁ κ. *Βαλαβάνης* συμφωνεῖ μετὰ τοῦ κ. Ἀποστόλογλου διὰ τὴν συγχώνευσιν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς. Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἡ συγχώνευσις εἰς οὐδὲν θὰ ὠφελήσῃ. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* φρονεῖ ὅτι ἡ συσταθησομένη ἐπιτροπὴ δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει καὶ τὰ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος. Ὁ κ. *Γεράρδος* προτείνει τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς, ἥτις νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ προεδρείου. Ὁ κ. *Χατζηχρήστου* ἀποκρούει τὰ ὑπὸ τοῦ πιττακίου προτεινόμενα μέτρα καὶ προτείνει ὅπως ὁ Πατριάρχης ὑποχρεώσῃ τοὺς πλουσίους ὁμογενεῖς νὰ συνεισφέρωσιν κατ' ἔτος ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ὡρισμένον τι ποσόν. Οἱ κ.κ. *Βαλαβάνης, Χατζηχρήστου* καὶ *Ἀμπελίδης* προτείνουσι τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς, ἥτις συνεννοουμένη μετὰ τοῦ προεδρείου ὑποβάλῃ ἔκθεσιν τῇ Α. Π. ἀφοῦ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰ λεχθέντα ἐν τῇ παρούσῃ συνεδρίᾳ. Ὁ κ. *Χ. Πανταζίδης* συμπληροῖ τὴν ἄνω πρότασιν προτείνων ὅπως ἡ ἐπιτροπὴ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ προεδρείου καὶ καταλήξῃ εἰς ἀποφάσεις, ἓν δὲ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ δύο τοῦ προεδρείου μεταβῇ καὶ ὑπενθυμίσῃ τῇ Α. Θ. Π. τὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Συλλόγου.

Ἐν τέλει ἐκλέγονται μέλη τῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. *Χρ. Χατζηχρήστου, Μ. Αὐθεντόπουλος* καὶ *Σ. Ἀποστόλογλους* καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΓ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῇ 28ῃ Ἰανουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. *Χρῆστος Γ. Πανταζίδης* ἀνακοινοῦται «**Τὰ περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις (1900) κατὰ τὴν παγκόσμιον Ἔκθεσιν συγκροτηθέντος Διεθνοῦς Συνεδρίου τῆς Μέσης Παιδεύσεως.**»

Μετὰ τινας σκέψεις ἀνταλλαχθείσας παρὰ τῶν κ. κ. *Ὀ. Ἀνδρεάδου* καὶ *Μ. Αὐθεντοπούλου* περὶ τοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος τῆς πραγματείας τοῦ κ. *Χ. Πανταζίδου* ὁ κ. *πρόεδρος συγχαίρει* καὶ *εὐχαριστεῖ* τὸν ἀγορητὴν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΚΔ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας. Ἀναγινώσκονται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ αἱ *προσφοραὶ βιβλίων*. Ἐπὶ τῶν *αἰτήσεων* τῶν ἐφοροδημογερόντων τῆς κώμης *Ὄξε* περὶ παροχῆς χαρτῶν Ζαφειροπούλου καὶ τῶν ἐφοροεπιτρόπων *Μάλτεπε* περὶ παροχῆς τῆς σειρᾶς τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὰ εἰθισμένα. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς *Ἐθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος* παρατηρεῖ ὁ κ. προεδρεύων ὅτι ἡ προκύπτουσα διαφορὰ

εἶναι τὸ τίμημα τοῦ χαρτοσήμου τῆς νέας ὁμολογίας ἐκ δρ. 20.50%. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. *Vito Palumbo* ὁ Σύλλογος θὰ ἀπαντήσῃ τὴν ἀπορφάνισιν τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος ἀφ' οὗ πρῶτον παραπεμφθῇ τὸ πεμπόμενον λεξιλόγιόν του εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Φιλανθίδου* παραπέμπεται ἐπ' ἴσης εἰς τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπήν.

Ἀποφασίζεται νὰ σταλῇ *εὐχαριστήριος* ἐπιστολὴ εἰς τὸν κ. *Δ. Παναγιωτίδην* ἐπὶ τῇ ἀποσταλείσῃ πραγματείᾳ, ἡ ὁποία θὰ ἀναγνωσθῇ ἐν προσεχεῖ τινι συνεδρίᾳ. Συνεπείᾳ τῆς αἰτήσεως τοῦ *Χ. Χατζηχρήστου* ἀποφασίζεται νὰ παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν συναυλίαν, ἣν πρόκειται νὰ κάμῃ ὁ *μαθητικὸς σύλλογος* τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου χάριν τῶν γονέων ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρωθῶσι τὰ ἔξοδα ρωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως.

Ἀγγέλλεται μετὰ λύπης ὁ *θάνατος* τοῦ *Lord Dufferin* πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐνταῦθα, ἐσχάτως δὲ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν, ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1881, ἐπελθὼν ἐν Λονδίνῳ πρὸ πέντε ἡμερῶν καὶ τοῦ *Π. Ἐξακουστοῦ*, τακτικοῦ μέλους ἀπὸ τοῦ 1872 ἐπελθὼν ἐν Δρέσδῃ πρὸ δεκαπενθημερίας.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς *ἐπίτιμον* μέλος ἡ Α. Ἐξ. ὁ κ. *Κλέων Ῥαγκαβῆς* πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Γερμανίᾳ καὶ νῦν ἀναπληρωτὴς ἐνταῦθα, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Ἐπίσης ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Ἀντώνιος Νέτης*, ἔμπορος ἐνταῦθα, *Ἀριστείδης Ἰακωβίδης*, διευθυντὴς τῆς Ἑταιρείας τουμβεκίου καὶ ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. *Εὐθύμιος*, σκευοφύλαξ τοῦ Π. Τάφου προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Χ. Χατζηχρήστου, Ξ. Σιδερίδου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΕ'

(Ἔκτακτος εἰδική).

Τῇ 7η Φεβρουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ** προέδρου.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ εἰδικὴν συνεδρίαν καὶ καλεῖται ὁ κ. *Α. Δημόπουλος* ὅπως ἐκπληρώσῃ καθήκοντα γραμματέως. Ὁ κ. *Ἰάρδανος Καρολίδης* ἀναγινώσκει μέρος πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον **«Περὶ παθῶν κατ' Ἀριστοτέλη»**.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστήσας καὶ συγχαρεὶς τὸν ἀγορητὴν διὰ τὸ ἐμβριθὲς τῆς πραγματείας διέλυσε τὴν συνεδρίαν, μὴ ὑπαρξάσης συζητήσεως ἐπὶ τῆς προηγουμένης ἀνακοινώσεως τοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 11η Φεβρουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς γενικῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία*.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς *ἐπίτιμον* μέλος ἡ Α. Ε. ὁ κ. *Κλέων Ῥαγκαβῆς*, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Γερμανίᾳ καὶ νῦν ἀναπληρωτὴς τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ. Ἐπίσης ἀγγέλλονται ὡς τακτικὰ μέλη τὸ δεύτερον οἱ κ. κ. *Ἀντώνιος Νέτης*, ἔμπορος, *Ἀριστείδης Ἰακωβίδης*, διευθυντὴς τῆς ἑταιρείας τουμβεκίου, καὶ ἡ Α. Π. ὁ ἀρχιμανδρίτης κ. *Εὐθύμιος*, Γέρων Σκευοφύλαξ τοῦ Παναγίου Τάφου. Γίνονται πάντες *δεκτοὶ* καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΖ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 11η Φεβρουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς 28ης Ἰανουαρίου ε. ἐ. μετὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου* ὅτι τὰ λεχθέντα ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐκείνῃ ὑπό τε τοῦ κ. *Ἀνδρεάδου* περὶ ἀνακοινώσεως ἐν συνεδρίαις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τῶν ἐν τῷ Παιδευτικῷ Συνεδρίῳ τῶν Παρισίων τοῦ 1889 γενομένων καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου* περὶ ἀντιπροσωπείας τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Μέσης Παιδεύσεως χρήζουσιν ὡς ἔκ τε τῶν ἐκδεδομένων πρακτικῶν καὶ ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ γραφείου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τῶν ἐξῆς ἐπανορθώσεων· ὁ μὲν ἀοίδιμος *Ἡροκλῆς Βασιάδης* ἐν τρισὶ συνεδρίαις τοῦ συλλογικοῦ ἔτους 1880—81 ἀνεκοινώσατο τὰ περὶ τοῦ ἐν Βρυξέλλαις συγκροτηθέντος Διεθνοῦς Παιδευτικοῦ Συνεδρίου, ὁ δὲ πανοσιολ. κ. *Πορφύριος Λογοθέτης* καὶ ὁ κ. *Δ. Βικέλας* ὠνομάσθησαν ἀντιπρόσωποι τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου οὐχὶ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Μέσης παιδεύσεως ἀλλὰ εἰς *εἰς τὸ τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων*. Μεθ' ὃ ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς 7 τρέχοντος μηνός.

Ὁ κ. *Ἰ. Μηλιόπουλος* ἀναγινώσκει πραγματείαν **«Ποῦ ἔκειτο τὸ Νικητιᾶτον»**. Ὁ προεδρεύων *εὐχαριστήσας* τὸν ἀγορητὴν παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως, εἰ δυνατόν, παραστῇ κατὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν, ὅτε κατὰ τὸν κανονισμὸν πρέπει νὰ γίνῃ ἡ συζήτησις.

Ἐπὶ τῆς προηγουμένης *ἀνακοινώσεως* τοῦ κ. *Ἰ. Καρολίδου* μὴ ὑπαρχούσης συζητήσεως λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΗ'

(Ἔκτακτος εἰδική).

Τῇ 18η Φεβρουαρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰς πραγματείας τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα* ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τίτλους: α') **«Περὶ Ἰωάννου Καρυοφύλλου»**, β') **«ὁ Παφλαγονικὸς διάκοσμος»**, γ') **«Νομίσματα Τραπεζοῦντος»**, δ') **«Ἐπιγραφαὶ Τραπεζοῦντος»** καὶ ε') **«τὸ Σπήλαιον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου ἐν Τραπεζοῦντι»**.

Ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. *Ἰ. Μηλιοπούλου «ποῦ ἔκειτο τὸ Νικητιᾶτον»* ὁ προεδρεύων, ἐπειδὴ διαφωνεῖ καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν κ. *Γεδεὼν* ἐπὶ τῆς τοποθεσίας αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχει πραγματείαν ἑτοίμην, δηλοῖ ὅτι ἐπιφυλάσσεται ἐν εἰδικῇ προσεχεῖ συνεδρίᾳ ν' ἀναγνώσῃ τοιαύτην.

Γνωστοποιεῖ δὲ ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* εἰς τοὺς ἔχοντας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀνακοινωθεισῶν τὴν ἐσπέραν ταύτην, ὅτι τὰ μὲν περὶ Καρυοφύλλου ἀναγνωσθέντα ἐκ χειρογράφου τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ἐξέδωκε πρὸ δεκαετίας αὐτολεξεὶ ὁ *Π. Ι. Ζερλέντης*, ὅστις καὶ σήμερον ἀπέστειλεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος νέαν πραγματείαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ πραγματεῖαι εἶναι συμπληρώσεις τῶν προηγουμένως σταλεισῶν. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 4η Μαρτίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ ἀγγέλλονται αἱ γενόμεναι τῷ Συλλόγῳ *προσφοραὶ* βιβλίων. Ἀποφασίζεται ὅπως γραφῇ καὶ πάλιν τῷ κ. *Παναγιωτίδῃ* ὅτι ὁ *Ζωγράφειος ἀγὼν* δὲν ὑφίσταται πλέον. Ὁ κ. *Παχτίκος* παρατηρεῖ ὅτι πρέπει νὰ γνωσθῇ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους ὡς καὶ εἰς τὸν κ. Παναγιωτίδην ὅτι δὲν ὑφίσταται ὁ Ζωγράφειος ἀγὼν πρὸς βράβευσιν συλλογῶν ἐκ τῶν ζώντων μνημείων τῆς γλώσσης. Ὁ κ. προεδρεύων ἀπαντᾷ ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἤδη γνωστὸν τοῖς ἐνδιαφερομένοις ὡς καὶ εἰς τὸν κ. Παναγιωτίδην, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἄλλοτε ζητήσαντα δι' ἄλλου πληρεξουσίου τὸ καὶ ἤδη ζητούμενον βραβεῖον, ὁ Σύλλογος κατέστησε τοῦτο γνωστόν. Εἰς τὰς σχολὰς *Γενῆ Μαχαλὲ* τοῦ Βοσπόρου ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν οἱ αἰτούμενοι χάρται, ἐὰν ὑπάρχωσι διαθέσιμοι, εἰ δὲ μὴ ὅταν ληφθῶσι τοιοῦτοι νέοι. Ἀγγέλλεται ὅτι ἡ ἐπίδοσις τοῦ διπλώματος πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὸν κ. *Κλέωνα Ῥαγκαβῆν* ἐκλεγέντα *ἐπίτιμον* τοῦ Συλλόγου μέλος ἐγένετο ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. *Γ. Ἀποστολίδου* καὶ τοῦ ἀντιπροέδρου κ. *Χ. Πανταζίδου* καὶ τοῦ γεν. γραμματέως κ. *Δ. Μαλατάκη*· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΤΗΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 11η Μαρτίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ. Ὁ κ. προεδρεύων ἐποιήσατο τὴν ἑξῆς προσφώνησιν:

«Συνεκαλέσαμεν ὑμᾶς τὴν ἑσπέραν ταύτην εἰς τακτικὴν γενικὴν συνεδρίαν, ἔχουσαν ὅμως ἡμερησίαν διάταξιν ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ἄρθρου. Ἔθιμον ἔχει

ἔκπαλαι ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, καθ' ὃ ἀνατίθησι μέλει τινὶ τὴν σύνταξιν τῆς βιογραφίας παντὸς ἀποβιώσαντος μέλους, ἐξόχως δράσαντος καὶ συντελέσαντος ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ἐν τακτικῇ συνεδρίᾳ, εἰς μνήμην ἐκείνου ἰδίᾳ ἀφιερουμένῃ, καὶ οὕτω τοῖς μὲν ἀπερχομένοις τὸν πρέποντα ἔπαινον ἀποδιδούς, τοῖς δὲ ἐπερχομένοις ζηλωτὸν εἰς μίμησιν παράδειγμα τὴν δρᾶσιν ἐκείνων προτιθείς. Τῷ ἔθει τούτῳ καὶ νῦν ἑπόμενος προτάσει τοῦ προεδρείου ἀνέθηκεν ὁμοφώνως εἰς τὸν ἀξιότιμον συνάδελφον, ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης κ. Κλεόβουλον Κοκκολάτον, ἰατρόν, τὴν σύνταξιν καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀνάγνωσιν τῆς βιογραφίας τοῦ ἐσχάτως πρὸς Κύριον ἀποδημήσαντος, τοῦ τελευταίου τῶν πρώτων τριῶν τοῦ γεραροῦ τούτου Συλλόγου ἱδρυτῶν, τοῦ *Σπυρίδωνος Μαυρογένους Πασσᾶ*, τοῦ εὐτυχήσαντος θείᾳ εὐδοκίᾳ, ἵνα ἴδῃ τὸ ἵδρυμα, τὸ πλάσμα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν φιλόμουσον αἰγίδα κρατιῶν καὶ πιστῶν τοῦ Ὁσμὰν ἀπογόνων ἐν συνεχεῖ ἐργασίᾳ καὶ προϊούσῃ προκοπῇ διανύον τὸ 41ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἵνα ἴδῃ ἀσθεστον παραμείνασαν καὶ ὁσημέραι φαεινοτέραν λάμπουσαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων δύο τὸ πρῶτον ἀναφθεῖσαν λυχνίαν, τὴν συμβολικῶς πασιστῶσαν τὸ φωτιστικὸν τοῦ Συλλόγου ἔργον, ἵνα ἴδῃ σθένος καὶ καρτερίαν ἐμπνέον τοῖς περὶ τὸ ἵδρυμα αὐτοῦ ἐργαζομένοις καὶ προσερχομένοις τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ πλάσματος ἐγχαραχθὲν προγονικὸν ἡμῶν παράγγελμα·

«Θαρσεῖν χρή· τάχ' ἄῦριον ἔσσετ' ἄμεινον».

Ἡ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀθρόα προσέλευσις τῶν ἐριτίμων ἑταίρων ἀπότισις εἶναι ἐλαχίστου μέρους τῆς πρὸς τὸν ἀοίδιμον ἄνδρα ὀφειλομένης ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης διὰ τὸ ἱδρυθὲν καὶ ἡμῖν παρακατατεθὲν ἀγλαὸν τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα, τὸ ἀνὰ σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐξάκουστον Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογον «χάρμα πάντων ἐπάξιον» κατὰ Πίνδαρον· ἡ δὲ παρουσία τοσούτων ἐπιλέκτων μελῶν τῆς κοινωνίας τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης, τρανὸν εἶναι τεκμήριον τῆς βαθείας τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ὧν παρὰ πᾶσιν ὁ μακαρίτης ἀπέλαυεν. Πρὸς πάντας ὑμᾶς τοὺς διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τιμήσαντας τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος διερμηνεύων τὰς βαθυτάτας τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας, δίδωμι τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Κλεόβουλον Κοκκολάτον καὶ καλῶ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς βιογραφίας τοῦ ἀλήστου μνήμης Σπυρίδωνος Μαυρογένους.

Μεθ' ὃ ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος* ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος ἀνέγνω τὴν **βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Μαυρογένους.**

Ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζων *εὐχαριστίας* ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν κ. Κοκκολᾶτον διὰ τὴν εὐμενῆ προθυμίαν μεθ' ἧς ἀπεδέξατο καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΑ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 18ῃ Μαρτίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ** ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Χρ. Γ. Πανταζίδης* ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Μαργαριτίῳ κ. *Δ. Παναγιωτίδου*, ἰατροῦ, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὸν τίτλον: **ἡ Μονὴ τοῦ Ῥαγίου ἐν τῇ μητροπόλει Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν.** Οὐδεμιᾶς παρατηρήσεως γενομένης ἐπὶ τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα* τῶν ἀναγνωσθεισῶν κατὰ τὴν προηγουμένην εἰδικὴν συνεδρίαν ὁ κ. προεδρεύων λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΒ'

(Τακτικὴ γενική.)

Τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ γενικὴν συνεδρίαν.

Μετὰ τὴν κατάλληλον *προσφώνησιν* τοῦ κ. προέδρου, δίδοται ὁ λόγος εἰς τὸν κ. *Ὀδ. Ἀνδρεάδην*, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν **βιογραφίαν τοῦ μακαρίτου Δημητρίου Μαλιάδου.** Μεθ' ὃ ἐκφράζει ὁ κ. *πρόεδρος εὐχαριστίας* ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν κ. Ἀνδρεάδην διὰ τὴν εὐρραδῆ καὶ προσφορωτάτην ἔκθεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Μαλιάδου πεπραγμένων καὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ ἀνδρὸς καὶ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓ'

(Τακτικὴ γενική)

Τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῶν τριῶν προηγουμένων γενικῶν συνεδριῶν· μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται ἡ *ἀλληλογραφία* καὶ ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν οἱ αἰτούμενοι χάρται εἴς τε τὰ ἐκπαιδευτήρια *Ἔζινε* καὶ

τὴν σχολὴν *Σηλυβρίας*, ὅταν ληφθῶσι τοιοῦτοι, καθὼς καὶ εἰς τὰς σχολὰς *Κιουπλίου*. Ἀγγέλλεται ὅτι ἐστάλησαν οἱ αἰτηθέντες τόμοι καὶ τὰ παραρτήματα τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ αὐτοκρ. ρωσ. ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον καὶ ὅτι ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μακαρίτου *Ἀριστάρχη βέη* ἐγένετο ἡ κατάλληλος συνεννόησις μετὰ τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ῥαγκαβῆ* περὶ τῆς παραλαβῆς αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ἐν Wiesbaden δικαστηρίου γραφέντα.

Ἡ πρότασις τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ὅπως ἀνατεθῇ τῷ κ. *Θ. Σαλτέλῃ* ἡ ἔκδοσις τοῦ *Πινδάρου* τῆς *Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης* ἐγένετο παμψηφεὶ δεκτή. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ ἀναγνωστηρίου κ. *Ντάφου* γίνεται δεκτὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ προεδρείου, καθ' ἣν προτείνεται ὅπως ἐπιστραφῶσιν αὐτῷ ὡς καὶ τῷ κ. *Κ. Κρητικίδῃ* τὰ κρατηθέντα ἐκ τῶν μισθῶν αὐτῶν ποσὰ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐλλειψάντων βιβλίων ἐκ τῆς Μαυρογορδατείου δωρεᾶς χωρὶς νὰ γίνῃ ἡ αἰτουμένη αἴτησις τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

Ἀγγέλλεται ὁ *θάνατος* τοῦ *Jules Girard*, καθηγητοῦ τῆς ἑλλ. φιλολογίας ἐν Κάνναις τῆς Γαλλίας, *ἐπιτίμου* μέλους τοῦ Συλλόγου ἐκλεγέντος κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1886.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Γ. Ἐλευθεριάδης βέης*, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Χ. Πανταζίδου, Μ. Αὐθεντοπούλου καὶ Α. Ἀντωνακοπούλου· μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΔ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 24ῃ Ἀπριλίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀπόντων τῶν γραμματέων γενικοῦ τε καὶ εἰδικοῦ παρακαλεῖται ὁ κ. *Χ. Πανταζίδης* ὅπως ἐκτελέσῃ καθήκοντα γραμματέως. Ἀναγνωσθέντων δὲ καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδρίας ὁ κ. *Δ. Οἰκονομίδης*, γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν *Ἔκθεσιν* τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστῶν τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην δίδει τὸν λόγον τῷ κ. *Ξ. Ζώτῳ*, γραμματεῖ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εἶτα συγχαίρων ταύτην δηλοῖ ὅτι ἐπιδιωκομένης τῆς κανονικῆς ἀδείας πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ἡ εὐχὴ τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς οὐκ εἰς μακρὸν θὰ πραγματοποιηθῇ.

Ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης*, ἀντιπρόεδρος, ἀναγινώσκει τὴν Ἔκθεσιν *περὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων*, μεθ' ὃ δέχεται τὰς εὐχαριστίας τοῦ κ. προέδρου. Ὁ κ. *Ἰ. Μπίστης*, πρόεδρος τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς παρακαλεῖ νὰ ὁρισθῇ εἰδικὴ συνεδρία πρὸς ἀνάγνωσιν μελέτης τοῦ κ. *Α. Γαβριηλίδου* ἐπιγραφομένης: *«Ἡ μικροβιολογία ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ»* κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους κανονισθέντα. Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΕ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ**, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ κ. *Α. Δημόπουλος*, γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Ὁ κ. προεδρεύων εὐχαριστῶν τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην δίδει τὸν λόγον τῷ κ. *Λ. Μαλατάκῃ*, γενικῷ γραμματεῖ, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. προεδρεύων *εὐχαριστεῖ* τὸν γενικὸν γραμματέα· μεθ' ὃ ὁ κ. *Ἐ Κολάσης*, εἰδ. γραμματεύς, ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* τῶν ἐργασιῶν τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῶν κοσμητόρων κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος. Ὁ κ. προεδρεύων *εὐχαριστῶν* τὸν εἰδ. γραμματέα παραχωρεῖ τὴν ἕδραν αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ ἀντιπροέδρῳ κ. *Χ. Πανταζίδῃ* καὶ ἀναγινώσκει ὡς *ἐπιμελητὴς* τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν τὴν *Ἔκθεσιν* αὐτοῦ, μεθ' ὃ δέχεται τὰς *εὐχαριστίας* τοῦ προεδρεύοντος.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς μέλος τακτικὸν ὁ κ. *Γ. Ἐλευθεριάδης βέης*.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον μέλος τακτικὸν ὁ κ. *Ἐμμ. Σ. Σαριδάκης*, ἔμπορος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Χ. Πανταζίδου, Ν. Παρίτση καὶ Α. Δημοπούλου· μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΣ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 29ῃ Ἀπριλίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. πρόεδρος διδει τὸν λόγον τῷ κ. *Χρ. Πανταζίδῃ*, ὅστις ἀναγινώσκει τὸ δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ **«περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις (1900) κατὰ τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν συγκροτηθέντος πρώτου Διεθνοῦς Συνεδρίου τῆς Μέσης Παιδεύσεως»**.

Μὴ ὑπαρχούσης δὲ συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἀναγνωσθείσης τοῦ ἐν Μαργαριτίῳ κ. *Δ. Παναγιωτίδου* ἰατροῦ πραγματείας, ὁ κ. πρόεδρος *εὐχαριστεῖ* θερμῶς τὸν κ. *Χρ. Πανταζίδην* καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΖ'

(Ἔκτακτος εἰδική).

Τῇ 2ᾳ Μαΐου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ. Ὁ κ. *Ἀν. Γαβριηλίδης* λαμβάνων τὸν λόγον ἀναγινώσκει μελέτην αὐτοῦ ἐπιγραφομένην: **«Ἡ μικροβιολογία ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ»**· μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ θερμῶς τὸν ἀγορητὴν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΗ'

(Ἔκτακτος γενική).

Τῇ 3ῃ Μαΐου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. *Κ. Κοκκολᾶτος*, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης, ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* αὐτοῦ, προσθέτων ὅτι ὅτε ὁ κ. *Δ. Μαυρογένης βέης* ἀνήγγειλε τὴν δωρεὰν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν του τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατρός του, ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν ὅπως ὁ Σύλλογος στείλῃ αὐτῷ κατάλογον τῶν δωρηθέντων βιβλίων καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ὁ Σύλλογος δύναται ν' ἀνταλλάξῃ τὰ πολλαπλᾶ σώματα ἐκ τῶν δωρηθέντων βιβλίων πρὸς ἄλλα.

Ὁ κ. πρόεδρος *εὐχαριστεῖ* τὸν κ. ἔφορον τῆς βιβλιοθήκης διὰ τὴν Ἔκθεσιν αὐτοῦ. Ὁ κ. Κοκκολᾶτος διερωτώμενος ὑπὸ τοῦ κ. Σιδερίδου περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δηλωθέντων ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ *βιογραφίᾳ* τοῦ μακαρίτου *Μαυρογένους* βιβλίων καὶ τοῦ τῶν ἐν τῇ Ἐκθέσει δηλωθέντων εἶπεν ὅτι τότε ἐβασίσθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ κ. Μαυρογένους, ἐν ᾧ σήμερον κατόπιν ἐξελέγξεως ὑπεβίβασε τὸν ἀριθμόν.

Ὁ κ. *Ν. Παπαγιαννόπουλος* ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσίν* του ὡς λογιστοῦ καὶ δέχεται τὰς εὐχαριστίας τοῦ προέδρου.

Ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης*, γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν *Ἔκθεσιν* τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης· ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην διὰ τας ἐργασίας της.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. *Ἐ. Σαριδάκης*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΘ'

(Ἔκτακτος γενική).

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Τῇ 5ῃ Μαΐου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ὁ κ. *πρόεδρος* δηλοῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἐκτάκτου συνεδρίας καὶ γενομένης ψηφοφορίας μυστικῆς ἀναδείκνυνται οἱ κ. κ. **Μιχαὴλ Ψαλίδας** *πρόεδρος*, **Μ. Αὐθεντόπουλος** *α' ἀντιπρόεδρος*, **Χρ. Πανταζίδης** *β' ἀντιπρόεδρος*, **Δ. Μανουηλίδης** *γενικὸς γραμματεύς*, **Ἀρ. Δημόπουλος** *εἰδικὸς γραμματεύς*, **Ἐ. Ἀμπελίδης** *ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης*, **Δ. Μηλιώτης** *ταμίας*, **Ν. Παπαγιαννόπουλος** *λογιστής*, **Ξ. Σιδερίδης** *ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν*, **Ἀθ. Ἰωάννου** *ἐπιμελητὴς τῆς ὀργανοθήκης*, **Ἰ. Βαλαβάνης** *μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς* καὶ οἱ κ. κ. **Ξ. Σιδερίδης Ὀδ. Ἀνδρεάδης** καὶ **Ἀ. Αὐγουστόπουλος**, *μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΙ'

(Ἔκτακτος).

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῇ 2ᾳ Ἰουνίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**, προέδρου.

Προϊσταμένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ *Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου* κ. **Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'** καὶ παρόντων τῶν σεβασμιωτάτων συνοδικῶν ἁγίων *Προύσης Ναθαναὴλ* καὶ *Βάρνης Πολυκάρπου* μετ' ἄλλων κληρικῶν, τῶν κ. κ. *Ἀλ. Τσερμπάτσκη*, β' γραμματέως τῆς ρωσικῆς πρεσβείας, μελῶν τινων τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, ἀντιπροσώπων διαφόρων φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σωματείων καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, πλείστων ἐγκρίτων μελῶν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ πυκνοῦ ἄλλου ἀκροατηρίου, ἄρχεται ἡ συνεδρία. Καὶ ὁ μὲν τέως *πρόεδρος* κ. *Γ. Ἀποστολίδης* ἀναγινώσκει τὴν *λογοδοσίαν* τῶν κατὰ τὸ ΜΑ' συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ *νέος πρόεδρος* κ. *Μιχ. Ψαλίδας* κατὰ τὰ νενομισμένα ἀπαγγέλλει *ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν* **περὶ τῶν προόδων τῆς χειρουργικῆς θεραπείας.**

Μετὰ ταῦτα ἡ Α. Θ. Παναγιοτης διὰ συντόμου *προσλαλιᾶς* ἐπισφραγίζων τὴν τελετὴν ἐξέφρασε τὴν ἀγαλλίασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ πνευματικῷ τούτῳ περιβόλῳ συντελουμένοις *ἀξιολόγοις ἔργοις*, ἐπευλόγησε πατρικῶς τοὺς ἀξίους οὐ μόνον *τιμῆς* ἀλλὰ καὶ *εὐγνωμοσύνης ἀγῶνας* τῶν ἐν αὐτῷ φιλοτίμως ἐργαζομένων καὶ παρώτρυνε τοὺς πάντας πρὸς γενναιοτέραν ἐπιθάρρυνσιν τοῦ ἐν τῷ Συλλογῳ ἀναπτυσσομένου *ἐπιστημονικοῦ* ζήλου.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΔ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 24ης Ἀπριλίου 1902.

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἡ *Φιλολογικὴ* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου *ἐπιτροπὴ* συνῳδὰ τῷ διέποντι αὐτὴν κανονισμῷ προσερχομένη ἤδη, ἵνα ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους ἐκθέσῃ δημοσίᾳ τὰ κατ' αὐτὸ πεπραγμένα, μετὰ θάρρους καὶ εὐπροσώπως πράττει τοῦτο συναισθανομένη ὅτι, ὅσον ἠδύνατο καὶ ἀπῃτεῖτο, ἐξετέλεσε τὸ ἑαυτῆς καθῆκον. Ἵνα δὲ μὴ φανῇ περιαυτολογοῦσα, εὐκόλως δύναται ἕκαστος νὰ ἐξελέγξῃ τὸ πρᾶγμα οὐ μόνον ἐξετάζων αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ συγκρίνων αὐτὴν πρὸς τὴν γενομένην κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἀμέσως προηγούμενα ἔτη· διότι ἐν ᾧ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαρρεύσαντος τούτου συλλογικοῦ ἔτους ἡ ἐπιτροπὴ ἐν παντελεῖ σχεδὸν διετέλει ἀπραξίᾳ καὶ παρ' ὀλίγον ἐξέλιπον ὁλοσχερῶς τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς αὐτῆς (καὶ τοῦτο μαρτυρεῖται οὐ μόνον ἐκ τοῦ καταπληκτικῶς εὐαρίθμου τῶν γενομένων κατὰ τὰ τρία ἐκεῖνα προηγούμενα ἔτη συνεδριῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀθίκτου ὑπολειφθείσης πρὸς ἐργασίαν ὕλης), ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἔτους τούτου εὐτυχῶς νέα ζωὴ καὶ κίνησις ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μέλη αὐτῆς, μετὰ θερμοῦ δὲ ζήλου καὶ τῆς δεούσης φιλοπονίας οὐ μόνον τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἀπραξίας ὑπολειφθεῖσαν ἐργασίαν δεόντως διεξεπέρανεν, ἀλλὰ καὶ ἱκανὴν νέαν ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐπιδείξῃ.

Ἐν *δέκα πέντε συνεδρίαις* συνελθοῦσα ὑπὸ πρόεδρον τὸν αἰδ. κ. *Κ. Καλλίνικον* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Δ. Οἰκονομίδην* κυρίως περὶ τρία τινὰ ἠσχολήθη ἡ Φιλολογικὴ ἡμῶν ἐπιτροπή. Τὸ μὲν ἐπισταμένως μελετήσασα ἐξήνεγκε τὴν ἑαυτῆς *κρίσιν* περὶ τῶν δύο πονημάτων τῶν κ. κ. *Ἰ. Τσικοπούλου* καὶ *Γ. Τσόβα* τῶν ἀποσταλέντων μὲν πρὸ ἐτῶν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον πρὸς κρίσιν παραμεινάντων ὅμως ἀθίκτων μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἤδη ῥεύσαντος συλλογικοῦ ἔτους· τὸ δὲ ἐσκέφθη ὅ τι ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης*, καὶ ἀνέθηκε τὴν μὲν ἔκδοσιν τοῦ *Δυσίου* τῷ κ. *Ἀναστασίῳ Ζάκᾳ*, τὴν δὲ τοῦ *Πινδάρου* τῷ κ. *Θ Σαλτέλῃ*, καὶ τρίτον ἀντήλλαξεν ἁπλῶς σκέψεις τινας καὶ προέβη εἰς συζητήσεις περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως ἢ ἀνασυντάξεως ἢ καὶ ἁπλῆς ἀναδημοσιεύσεως *τοῦ περὶ τῆς γραμματικῆς* τῆς καθαρευούσης νέας ἑλληνικῆς προγράμματος τοῦ γενομένου κατὰ τὸ 1896 ἔτος διὰ τὸν *Καραπάνειον ἀγῶνα*. Περὶ τοῦ τελευταίου ὅμως τούτου ζητήματος οὐδὲν ὁριστικὸν ἀπεφασίσθη· διότι ἐκρίθη προτιμότερον νὰ μελετηθῇ πρηγουμένως τὸ ὁρισταμένον πρόγραμμα, ἵνα ἐξακριβωθῇ ἂν μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἀπὸ τῆς συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ διαρρευσάντων ἐτῶν ἀνταποκρίνηται καὶ πά-

λιν πρὸς τὰς νῦν ὑρισταμένας ἀνάγκας ἢ οὐχὶ καὶ ἂν χρήζῃ μεταρρυθμίσεώς τινος ἢ ἀνασυντάξεως συμφώνως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῶν διὰ τὴν δημοτικὴν παίδευσιν ἀπαιτουμένων. Ἡ ἀναβολὴ αὕτη ἄλλως τε ἐπεβάλλετο καὶ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον, ὅτι καὶ μεθ' ὅλον τὸν πάταγον τὸν γενόμενον πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τῶν διὰ τὴν καθαρῶς δημοτικὴν παίδευσιν ἀναγκαίων τὸ ζήτημα εἰσέτι παραμένει ἄλυτον. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τριμερὴς τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐργασία κατὰ τὸ ἤδη λῆξαν συλλογικὸν ἔτος. Ποικιλωτέρα δὲ βεβαίως καὶ δαψιλεστέρα ἤθελεν εἶναι αὕτη, ἂν ἀνασυνίστατο τὸ δυστυχῶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μὴ ὑριστάμενον πλέον *Ζωγράφειον διαγώνισμα*. Εἶναι λίαν λυπηρόν, ὅτι τὸ διαγώνισμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον πλεῖστα καλὰ προοιωνίζετο καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου οὐκ ὀλίγον συνετέλει καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδαίως ἔμελλε ν' ἀνυψώσῃ, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἀοιδίμου ἀγωνοθέτου ἀνεστάλη καὶ τοσαύτη γλωσσικὴ ὕλη, τὴν ὁποίαν πολλαχῶς ἠδύνατο νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη καὶ πολλὰ σκοτεινὰ εἰσέτι σημεῖα νὰ διαλευκάνῃ, μένει ἀπρόσιτος εἰς αὐτήν, ἄλλη δὲ πολὺ περισσοτέρα, εὐτυχῶς περισῳζομένη εἰσέτι εἰς τὰ στόματα τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ τῶν χωρικῶν πανταχοῦ, ἔνθα λαλεῖται ἡ ἑλληνική, καὶ ἀνεκτιμήτους ἐγκλείουσα θησαυρούς, τίς οἶδε προϊόντος τοῦ χρόνου ὁποίαν θέλει ὑποστῇ τύχην καὶ ὁποίας δύναται νὰ λάβῃ ἀλλοιώσεις σὺν τῇ προαγομένῃ πνευματικῇ ἀναμορφώσει καὶ τῷ πολιτισμῷ, ὅστις γοργῷ τῷ βήματι πανταχοῦ εἰσδύων τὰ πάντα μεταβάλλει. Ἀλλ' ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ αὐτοὶ οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ἀνδρὸς θέλουσι συνεχίσει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα, ἢ ἄλλος τῶν πλουσίων ὁμογενῶν προθύμως θέλει ἀναλάβει τὴν χρηματικὴν δαπάνην τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς ἐξακολούθησιν ἔργου σπουδαίου τὰ μάλιστα τιμῶντος καὶ τὸν ἀγωνοθέτην καὶ τὸν Σύλλογον αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην λύπην ἐπίσης μεγάλην αἰσθανομένη ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἐκφράζει αὐτὴν δημοσίᾳ, ὅτι ἐν ᾧ εὐτυχῶς τὸ κέντρον τοῦτο καὶ ἡ ἑστία τῶν φώτων ἐν Ἀνατολῇ εὐμοιρεῖ ἤδη φιλολόγων πολλῷ μᾶλλον ἢ εἰς χρόνους προγενεστέρους καὶ ἐν ᾧ ἑπομένως πάντες οὗτοι ἠδύναντο ἐγγραφόμενοι μέλη τοῦ Συλλόγου νὰ συνεργάζωνται ἐν τῇ Φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ συντελοῦντες ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἱερὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον τὸ σωματεῖον τοῦτο προβάλλεται, οὐ μόνον ὑπάρχουσι καί τινες μὴ ἀποτελοῦντες μέλη αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν εἰσέτι τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ θεωρουμένων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς σχετικῶς ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔχοντες τὸν προσήκοντα ζῆλον πρὸς κοινὴν συνεργασίαν καὶ τακτικῶς εἰς τὰς συνεδρίας προσερχόμενοι. Τίνα τὰ αἴτια τῆς τοσαύτης ἀδιαφορίας καὶ πρὸς τί ἡ ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν παρατηρουμένη ὀλιγωρία τινῶν ἀκηδία, ταῦτα εἶναι ζητήματα, εἰς τὰ ὁποῖα πολλὴν πρέπει νὰ στρέψῃ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος προσοχὴν καὶ καλῶς μελετήσας αὐτὰ νὰ προσπαθήσῃ οὐ μόνον νὰ προλάβῃ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ κακοῦ, ἀλλ' εἰ δυνατόν, καὶ ῥιζηδὸν νὰ ἐξαλείψῃ αὐτό· διότι αἱ διάφοροι αὐτοῦ ἐπιτροπαὶ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Φιλολογικὴ εἶναι αἱ ἀρτηρίαι τοῦ σώματος αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μεταγγίζεται εἰς αὐτὸν ἡ ζωὴ καὶ κίνησις, ἐὰν δὲ ἡ ἐργασία αὐτῶν χωλαίνῃ ἢ καὶ ἐκλείψῃ, παραλύεται φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ καταστρέφεται ὁ ὀργανισμός, αὐτὸ τὸ σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσιν. Ἕκαστος λοιπὸν καυχώμενος ὅτι εἶναι μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ θεωρῶν τοῦτο τιμὴν οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν ὀφείλει νὰ ἔχῃ βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ καὶ νὰ συντελῇ εἰς ὅ τι δύναται ὑπὲρ αὐτοῦ. Σύμπαντες δὲ ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ἀείποτε κατὰ νοῦν ὅτι ὑποχρεούμεθα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων οὐ μόνον ἀλώβητον νὰ διατηρῶμεν τὴν παραδεδομένην ἡμῖν ἱερὰν παρακαταθήκην, ἀλλὰ καὶ ἐπηυξημένην καὶ ὅσον ἔνεστι βεβελτιωμένην νὰ παραδώσωμεν αὐτὴν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὅπως καὶ οὗτοι φιλοτιμηθῶσι ν' ἀναδειχθῶσιν ἡμῶν *πολλῷ κάρρονες*. Πρὸς τοῦτο δὲ πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται σύμπνοια ἀδελφικὴ καὶ ἰσχυρά τις θέλησις. Τούτων ὑπαρχόντων, ὁ Θεὸς θὰ ἐνισχύῃ τοὺς πάντας εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα καὶ θὰ εὐλογῇ τὰ ἔργα πάντων ἡμῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. Δημοπουλου.

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΕ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 26ης Ἀπριλίου 1902.

Ἐρίτιμε κύριε πρόεδρε,

Ἡ *Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* ὑπὸ πρόεδρον

ἐφέτος τὸν κ. *Γ. Ἀποστολίδην* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Α. Δημόπουλον* ἀποτελουμένη ἐκ τῶν νομομαθῶν μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀρξαμένη τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς μόλις περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου συνεκρότησεν ἐννέα ἐν ὅλῳ συνεδρίας, καθ' ἃς τρία ἐπιστημονικὰ ζητήματα ἐξητάσθησαν. Καὶ πρῶτον ἡ ἐπιτροπὴ ἡμῶν λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. *Ν. Παρίση* περὶ τοῦ ἂν ἡ *Ἐπισκοπικὴ Ἄδεια* εἶναι συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἐξήτασε τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερέστατα καὶ ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις καταναλώσασα πρὸς τοῦτο πέντε συνεδρίας, καθ' ὅσον καὶ ὁ ἐκ τῶν ἑταίρων κ. *Μ. Καραβοκυρὸς* ἐποιήσατο ἰδίαν ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ πολλοὶ τῶν λοιπῶν ἑταίρων κατόπιν ἐπισταμένης καὶ λεπτομεροῦς μελέτης τοῦ ζητήματος ἐξήνεγκον τὴν ἐπ' αὐτοῦ γνώμην αὐτῶν. Τὸ προεδρεῖον μετὰ χαρᾶς εὐνοήτου εἶδε τὴν ζωηρότητα καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἑταίρων ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος καὶ μεθ' ὑπερηφανίας δηλοῖ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδαμοῦ μέχρι τοῦδε οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ σοφῇ Γερμανίᾳ διηρευνήθη τόσον λεπτομερῶς, ὅσον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ, καθ' ὅτον τοὐλάχιστον αὕτη γνωρίζει.

Δεύτερον θέμα ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν ὑπὸ τοῦ κ. *Ι. Βαλαλᾶ*, περὶ τοῦ πῶς δηλαδὴ *συνίσταται προῖξ* ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Τουρκίᾳ μεταξὺ ἑλλήνων καὶ ξένων μὴ ὀθωμανῶν. Καὶ τὸ θέμα τοῦτο συνεζητήθη ἐν τρισὶ συνεδρίαις μετ' ἀγαστῆς ζωηρότητος πολλὰ τὰ καλὰ προοιωνιζούσης.

Τρίτη ἀνακοίνωσις, ἰδιάζουσαν ἔχουσα δι' ἡμᾶς σημασίαν καὶ πολλὴν τὴν σπουδαιότητα διὰ τὸ μὴ ἀσχολεῖσθαι συνήθως τοὺς ἡμετέρους περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. *Γ. Ἀποστολίδου*, ἀντικείμενον ἔχουσα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, τῷ καὶ μόνῳ ἀνακοινωθέντι, τὴν *συνηγορίαν* καὶ *λογογραφίαν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις*. Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἐξήτασε τὰ τῶν δικαστηρίων καὶ διαδίκων καὶ συνηγόρων ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἰαστεφάνῳ ἄστει, κατέδειξε τὰ αἴτια, δι' ἃ δὲν ἀνεπτύχθη ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ δὲν ἐμορφώθησαν ἐξ ἐπαγγέλματος νομικοὶ καὶ δικηγόροι ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ καὶ ταῖς νεωτέραις πολιτείαις.

Αὕτη ἐν δυνατῇ συντομίᾳ ἡ ἐργασία τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος· ἂν κατὰ ποσὸν φανῇ μικρά, κατὰ ποιὸν ὅμως ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς ἐξησφαλισμένον τὸ ἀρχαῖον ῥητὸν «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολύ».

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Χρ. Γ. Πανταζιδου

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΗ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 3ης Μαΐου 1902.

Ἐρίτιμοι ἑταῖροι,

Ἀφ' ὅτου ὁ ἔκτακτος ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ βαθύνοια τοῦ ἐπιφανεστάτου Γερμανοῦ Johann J. Winckelmann ἐπετέλεσε τὸ μέγα ἔργον νὰποκαλύψῃ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ νὰ θεμελιώσῃ καὶ διαπλάσῃ τελείως τὴν ἐπιστημονικὴν ἀρχαιολογίαν, τὸ δὲ σπουδαιότατον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ *«ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ἐν τῇ ἀρχαιότητι, 1764»*, κεῖται μνημεῖον ἄϊδιον τῆς πολυμαθίας, τῆς εὐθυκρισίας καὶ τῆς φιλοκαλίας τοῦ ἀνδρός, νέα ἔκτοτε ἐδόθη τροπὴ εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς καὶ ἀνεγνωρίσθη ἡ *τέχνη* ὡς ἡ ὑψίστη ἀκμὴ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως λαοῦ τινος. Πάντες δὲ οἱ φιλάρχαιοι φιλοτίμως ἀσχολοῦνται νῦν περὶ τὴν ἔρευναν πάντων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον τῶν ἀρχαίων λαῶν, εἰδικώτερον δὲ περὶ τὴν μελέτην καὶ ἑρμηνείαν τῶν μνημείων τῆς τέχνης, μάλιστα δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καθ' ἃ ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ θάλασσα ἀποδίδουσι πλεῖστα σπουδαιότατα εὑρήματα ἀρχαιολογικὰ ἀπὸ αἰώνων εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν κατακεκρυμμένα.

Καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εὐθὺς ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ τῶν πρωτίστων μελημάτων κατὰ τὸ ἐνὸν ἔκρινε τὰς σπουδὰς περί τε τὰ πλαστικὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς τέχνης μνημεῖα τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν μέσων χρόνων, καὶ περὶ τὴν μελέτην καὶ διευκρίνησιν παλαιογραφικῶν κειμένων, καὶ περὶ τὴν τοπογραφίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τοῦ ἀρχαίου καὶ μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ οὐκ ὀλίγαι τοιαῦται ἀξιολογώταται μελέται καὶ ἐργασίαι κοσμοῦσαι τά τε Περιοδικὰ καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ αὐτῶν παραρτήματα καθιστῶσιν ὄντως περιζήτητα ἅπαντα τὰ δημοσιεύματα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Διὸ καὶ σπουδαιότατον τμῆμα τοῦ γεραροῦ ἡμῶν Σωματείου λογίζεται ἡ *Ἀρχαιολογικὴ* αὐτοῦ *ἐπιτροπεία*.

Αὕτη κατὰ τὸ λῆγον μα΄ συλλογικὸν ἔτος μολὶς μεσοῦντος Νοεμβρίου παρελθόντος καταρτίσασα τὸ ἑαυτῆς γραφεῖον, ἐκλεγέντος *προέδρου* μὲν τοῦ κ. *A. Mordtmann*, ἰατροῦ, *γραμματέως* δὲ τοῦ κ. *Χρ. Γ. Πανταζίδου*, ἐπελάβετο τῶν ἑαυτῆς ἐργασιῶν καὶ συνεκρότησε κατὰ τὸ διαρρεῦσαν πεντάμηνον *ἐπτὰ* ἐν ὅλῳ συνεδρίας.

Καὶ πρῶτον μὲν παρεπέμφθησαν πρὸς μελέτην τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπείᾳ αἱ ἐν ταῖς εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαις ἀναγνωσθεῖσαι καὶ εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν ἀναφερόμεναι ἑξῆς ἀνακοινώσεις α΄) *αἱ περὶ Κυζίκου τοπογραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται τοῦ κ. Κ. Μακρῆ* β΄) *ἡ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Νικητιάτου τοῦ κ. Ἰ. Μηλιοπούλου* γ΄) *ποῦ ἔκειντο αἱ Ῥουφινιαναί, τοῦ κ. Ἰ. Μηλιοπούλου* καὶ δ΄) *ἡ περὶ ἐπιγραφῶν τῆς Τραπεζοῦντος»* τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα*. Τούτων δὲ αἱ μὲν ἀνακοινώσεις περὶ Κυζίκου τοῦ κ. Κ. Μακρῆ μελετῶνται ἔτι. Ἐπὶ δὲ τῶν δύο πραγματειῶν τοῦ κ. Ἰ. Μηλιοπούλου ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἐποιήσατο τὰς *παρατηρήσεις* ταύτας. α΄) *Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Νικητιάτου* ἐσφαλμένην εὑρίσκει τὴν ἀλλαγοῦ τοποθέτησιν ἢ εἰς τὸ νῦν Ἐσκὶ Χισὰρ καλούμενον παράλιον τὸ πέραν τῆς Ἀρετζοῦς, τοῦ φρουρίου *Νικητιάτου*, προσαγαγὼν τοὺς ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ λόγους· β΄) ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης συμφωνεῖ μὲν τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Ἰ. Μηλιοπούλου *περὶ τῶν Ῥουφινιανῶν* ὅτι ἔκειντο εἰς Χαϊδὰρ πασσᾶν, ἀλλὰ διαφωνεῖ πρὸς τὸν κ. Ἰ. Μηλιόπουλον ὅτι ὁ μνημονευόμενος ναὸς τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἦτο μεσόγειος ἐπὶ τῶν φαινομένων ἐρειπίων ἐν τῇ ἐξοχῇ Κετσέογλου, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν προτασσομένων τοῦ Συναξαρίου αὐτοῦ στίχων, καθ' οὓς θαλάσσης ἐγγὺς ἔκειτο ὁ ἅγιος Ὑπάτιος.

Πλὴν τούτων ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης ἐκ προσθηκῶν τινων καὶ διασαφήσεων αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸ διετίας ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναγνωσθεῖσαν πραγματείαν τοῦ κ. Α. Π. Κεραμέως «*Ναοὶ ἐν Κ/πόλει ἐν ἔτει 1593 καὶ 1604*» ἀνακοινοῦται τὰ περὶ τῆς ἐν Γαλατᾷ ὑπαρξάσης *ἐκκλησίας τῆς Καστελλιωτίσσης*, ἧς ἄγνωστος διατελεῖ ἡ θέσις καὶ ἡ τύχη, ἱστορούμενα μέχρι τοῦ 1625 καὶ προσδιορίζων τὴν θέσιν τοῦ *Καστελλίου*, ἀφ' οὗ πλησιάζουσα ἐπωνυμήθη, καταδεικνύει ἐπὶ τῇ βάσει τουρκικῶν πηγῶν ὅτι μετὰ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον τοῦ 1639 ὁ *Καρᾶ* (= Κεμανκὲς) *Μουσταφᾶ πασσᾶς* μετέτρεψε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εἰς ἐργαστήρια προσοδοφόρα τοῦ τσαμίου, ὅπερ ἀνηγέρθη τότε ὑπερῷον (φεβκανὶ) ἐπὶ τῆς στέγης τῶν ἐνδοτέρων μερῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ καλούμενον μέχρι τοῦ νῦν *Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ τζαμισὶ* ἀνεκαινίσθη ῥιζηδὸν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Ἐπίσης ὁ αὐτὸς ἑταῖρος ἐκ τῶν τοπογραφικῶν αὐτοῦ Ἀστακηνῶν μελετῶν ἀφηγεῖται τὰ *περὶ τῆς Μονῆς καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου*, ἔνθα φυλακισθεὶς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὁ λατινόφρων *Ἰωάννης ὁ Βέκκος* φθίνοντος τοῦ ιγ΄ αἰῶνος καὶ ὁρίζων τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον *Κοντζὲ* καλούμενον νῦν τῆς ἐπαρχίας Νικομηδείας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, ἀντικρούει τοὺς τοποθετοῦντας τὴν μονὴν παρὰ τὴν ἐν Βυζαντίῳ Ἁγίαν Σοφίαν.

Ὁ δὲ κ. *Χ. Πανταζίδης* ἀνακοινοῦται τὴν περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου δωρηθέντος τῷ Συλλόγῳ ἐλλιποῦς *μουσικοῦ χειρογράφου* τοῦ 16ου ἢ 17ου αἰῶνος γνώμην τοῦ μουσικοδιδασκάλου κ. *Εὐστρ. Παπαδοπούλου* ὅτι πάντα τὰ ἐν αὐτῷ εἶναι μὲν τῆς παλαιᾶς γραφῆς τῆς ἐκκλ. μουσικῆς, ἀλλὰ μετενηνεγμένα ἤδη ἀκριβῶς κατὰ τὴν νέαν σημειογραφίαν.

Πλὴν τούτων ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας ἐξητάσθησαν καὶ τὰ ἑξῆς διάφορα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ νομίσματα.

α΄) Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἑταίρου κ. *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη* τῷ Συλλόγῳ δωρηθεῖσι *τριάκοντα καὶ δύο* (32), ἐξ Ἀφρικῆς δὲ προερχομένοις, πηλίνοις *ἀρχαιολογικοῖς ἀντικειμένοις*, ὁ κ. *A. Mordtmann* διακρίνων δύο μικρὰ πήλινα ἀγαλμάτια γνωματεύει ὅτι ταῦτα παριστῶσι τὸν Φοινικικὸν θεὸν *Πέζ*, οὗτινος ἡ λατρεία ἐπὶ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἐκ τῆς Ἀραβίας μετηνέχθη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους.

β΄) Ἑτέρων *δώδεκα* (12) *ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων* ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Βαλαβάνη ἐπίσης δωρηθέντων δύο μὲν εἶναι σταλακτῖται, δύο πήλινα τμήματα, μία κεφαλὴ ἐκ σκληροῦ μέλανος λίθου τῶν πτολεμαϊκῶν χρόνων, τὰ δὲ λοιπὰ ἀμφίβολοι ἀπομιμήσεις.

γ΄) Ἐπεθεωρήθη *ἐκμαγεῖον γύψινον* (ἀνῆκον τῷ κ. Ἰ. Βαλαβάνῃ), ἀρίστης τέχνης, τμῆμα μετόπης βάσεως 0,35 καὶ ὕψους 0,15, παριστῶν μάχην Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ἐκ τῶν τῆς Περγάμου τελευταίων εὑρημάτων.

δ΄) Ἐξητάσθησαν πρὸς κατάταξιν ἐν τῇ τοῦ Συλλόγου νομισματικῇ συλλογῇ τὰ *νομίσματα* τάδε: 1) Δύο χρυσᾶ νομίσματα, τὸ μὲν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, τὸ δὲ τοῦ Λυσιμάχου,

προσφορὰ τοῦ ἁγίου Ἀμασείας κ. *Ἀνθίμου Ἀλεξούδη*. 2) Νομίσματα δέκα (10) ὑπ' ἀνωνύμου δωρηθέντα, ὧν ἓν χαλκοῦν, ἓν ὀρειχάλκινον καὶ τῶν λοιπῶν ἀργυρῶν ὀκτὼ ἓν Σινώπης, δύο Ἀμισοῦ, δύο τοῦ Ἀντωνίνου, ἓν Καππαδοκικόν, ἓν ἀμφίβολον καὶ ἓν Βυζαντιακὸν Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ ἐκ τῶν θεωρουμένων σπανιωτέρων καὶ αὐτῶν τῶν χρυσῶν (N. Phocas par Schlumberger σ. 493—4). καὶ 3) Πέντε νομίσματα, προσφορὰ τοῦ κ. *Ἀλ. Στεφοπούλου*, ὧν τέσσαρα χαλκᾶ καὶ ἓν νεώτερον ἐπάργυρον, ἴσως κόσμημα, φέρον τὸ ἔτος 1660.

Τέλος ὁ κ. *Ἀνδρ. Κοπάσης* ἀνακοινοῦται *πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἐν Βαθυρρύακι* πέριξ τῶν πλατάνων γενομένων κατ' αὐτὰς *ἀνασκαφῶν*, καθ' ἃς ἀνεσκάφησαν θεμέλια οἰκοδομῶν, τάφοι, ἐν οἷς καὶ σκελετός, βάσις οἰκοδομῆς (ἴσως κινστέρνης), χάλκινα νομίσματα, ὧν ἓν ἔχει τρεῖς κεφαλὰς καὶ ἐν τῷ μέσῳ Μ, δύο ἀγαλμάτια καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τούτων ἑλληνικὴ ἐπιγραφή, ἧς ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς ἐξ ἀντιγράφου προχείρου αἱ λέξεις: *Ἀπόλλων, Ἑρμῆς, Ἰούλιος Ματροδώρου, ναῦται* κτ. Καὶ ἐκ τούτων λαβὼν ἀφορμὴν ὁ κ. A. Mordtmann παρατηρεῖ ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο τὸ παλαιὸν κατῳκημένον, ὑπῆρχε δὲ καὶ *βωμός*, ἔνθα ἔθυον ἐξερχόμενοι οἱ παραπλέοντες ἐντεῦθεν, καὶ ἡ *Διὸς Οὐρίου ἄκρα*, ὅπου κατόπιν μνημονεύονται καὶ *μοναί*, ὡς οἱ τῶν πατριαρχῶν *Ταρασίου* καὶ *Φωτίου*. Πρὸς δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς γίνεται λόγος *περὶ λιμένων* ἀρχαίων πόλεων, ὅπου ὁ πυθμὴν ἀνῆλθε καὶ νῦν φαίνεται ξηρά, ὡς κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Α. Κοπάση ἐγένετο ἐν Φαλασάρνοις καὶ Ἱεραπύτνῃ τῆς Κρήτης καὶ ἀλλαχοῦ.

Τοιαῦται ἐν συντόμῳ ἐκθέσει αἱ τοῦ πενταμήνου τούτου ἐργασίαι τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Σήμερον δέ, ὅτε οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ διὰ τῆς σκαπάνης καὶ τῆς κριτικῆς μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἐπιμονῆς ἀγωνίζονται εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν εἰς αἰῶνας σκοτεινοὺς ἑστιῶν πολιτισμοῦ, ἀμύθητοι δὲ ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ καὶ σπουδαιότατα εὑρήματα εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀναφερόμενα ἀνευρίσκονται ἐν χρυσοφόροις πεδίοις, ὡς ἐν *Βαβυλῶνι*, ἐν *Κρήτῃ*, ἐν *Περγάμῳ* καὶ ἐν *Πριήνῃ*, ἧς αὐτόπτης μάρτυς ὁ τῆς ἐπιτροπείας ἡμῶν πρόεδρος θεωρεῖ τὰ πολυτιμότατα κειμήλια ἀνώτερα καὶ αὐτῶν τῶν τῆς *Πομπηίας* καὶ *Ἡρακλείας* ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δοθῇ μείζων ἐν τῷ μέλλοντι σημασία καὶ προσοχὴ εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἡμῶν μελέτας πρὸς δυνατὴν ἐπίτευξιν τοῦ εὐγενεστάτου σκοποῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς πρεσβυγενοῦς Σωματείου. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται σὺν τῇ μαθήσει καὶ ζηλωτὴ παρὰ πάντων ἡμῶν ἐνέργεια. **Laboremus** λοιπόν.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΑ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1901-1902

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΙ' ἔκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς

τῇ 2ᾳ Ἰουνίου 1902 ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Θά μοι ἐπιτραπῇ ὅπως ἄνευ προοιμίου ὑποβάλω τὴν λογοδοσίαν τοῦ 41ου ἔτους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι ἡ λογοδοσία μου θὰ ἦναι ἀκέφαλος· διότι ἐν τῷ σώματι αὐτῆς πρέπει νὰ περιέχηται ὁ νοῦς, ἐὰν τυχὸν ἔχῃ τοιοῦτον. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι οὔτε πολὺς νοῦς οὔτε ἐνίοτε κόκκος αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν τοῖς προοιμίοις, δι' ὧν στερεοτύπως ἐπιζητεῖται ἡ εὔνοια τῶν ἀκροατῶν.

Τῆς εὐνοίας ταύτης εὐτυχῶς δὲν στερεῖται ὁ Σύλλογος· ἐγὼ δὲ ὁπωσδήποτε ἐκπροσωπῶν αὐτὸν ἀκόμη μέχρι τοῦ τέλους τῆς παρούσης τελετῆς συμμετέχω κατ' ἀνάγκην καὶ τῆς εὐνοίας, ἣν φοβοῦμαι ὅτι δύναμαι ν' ἀπολέσω ἐὰν χρονοτριβήσωμεν ἐν μέσῳ τοιούτου καύσωνος εἰς προοίμια οὐδὲν ἄλλο προσθέτοντα εἰ μὴ βαθμούς τινας θερμότητος εἰς τὸ θερμόμετρον καὶ στενοχωρίας εἰς τοὺς φίλους ἀκροατάς.

Νέα μέλη ἐφέτος ἐξελέγησαν 46· πέρυσι εἶχον ἐκλεγῇ 40, μετ' ἀφαίρεσιν δὲ τῶν κατὰ τὸν κανονισμὸν διαγραπτέων ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν μελῶν ἀνῆλθεν εἰς 255. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν νεωστὶ ἐκλεγέντων ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιστημόνων καὶ λογίων καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐξ ἐμπόρων, τραπεζιτῶν, ὑπαλλήλων καὶ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων.

Δέον νὰ καταβάλληται διαρκὴς μέριμνα περὶ αὐξήσεως τῶν μελῶν, καὶ εἶναι δυνατὸν διὰ γενναίας ὠθήσεως νὰ ἀναβιβάσωμεν τὸν ἀριθμὸν μέχρι 500· διότι πολλοὶ ἐκ τῶν εὐπόρων καὶ σημαινόντων καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπιστημόνων δυνάμενοι ἢ ὀφείλοντες νὰ ἔλθωσιν ἁρωγοὶ καὶ συνεργοὶ εἰς τὸ ἱερώτατον ἔργον τοῦ Συλλόγου ἀπαναίνονται, ἀλλὰ πολλοὶ ἐπίσης ἐκ τούτων προθύμως ἀποδέχονται, ἐὰν ὑπάρχῃ ὁ παρορμῶν καὶ πείθων.

Εἶναι ἄρα ζήτημα ἐπιμονῆς καὶ δραστηριότητος ἡ κατάρτισις τοιαύτης φάλαγγος μελῶν ἐκ μόνων τῶν ἐν Κων/πόλει βιούντων καὶ δρώντων ὁμογενῶν. Μεθ' ὅλην τὴν φθίνουσαν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐμπορίας καὶ τῶν ἄλλων βιοποριστικῶν ἐπαγγελμάτων, ἡ ὁμογενὴς κοινωνία διατελεῖ οὖσα πάλιν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. Οὐδαμῶς δὲ βλέπομεν μειωθεῖσαν τὴν φιλοτιμίαν αὐτῆς οὐ μόνον πρὸς διατήρησιν ἀλλὰ καὶ πρὸς προαγωγὴν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς κοινωτικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ αὐτενεργίας. Οὔτε τὰ σχολεῖα οὔτε τὰ φιλανθρ. ἱδρύματα λειτουργοῦσι σήμερον νωθρότερον ἢ ἀτελέστερον· τοὐναντίον θαυμαστὸν τυγχάνει ὅτι καὶ ἐν ἡμέραις δυσπραγίας οὐ μόνον δὲν ἀνακόπτεται ἡ τακτικὴ αὐτῶν λειτουργία ἀλλὰ καὶ προάγεται. Ποῦ κεῖται τὸ μυστήριον τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου; Νομίζω ὅτι δὲν ἀπατῶμαι ἰσχυριζόμενος ὅτι γίνεται τώρα μεγαλειτέρα περισυλλογὴ καὶ συγκέντρωσις τῶν λανθανουσῶν μικρῶν δυνάμεων ἑκάστου ἀτόμου τῆς κοινότητος. Καλὸν βεβαίως καὶ πάντοτε ἐνθαρρυντικὸν εἶναι τὸ διαρκιζόμενον παράδειγμα τῶν πλουσίων παρεχόντων δωρεὰς ὑπὲρ οἱασδήποτε κοινωνικῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερον καὶ δὴ σταθερώτερον ἀποτέλεσμα παράγεται, ὅταν εἴτε ἐκ τῆς ἀδηρίτου φορᾶς τῶν πραγμάτων εἴτε ἐκ τῆς σώφρονος ἡγεσίας τῶν ἰθυντόρων ὑποβληθῇ ὑπὸ συστηματικώτερον διοργανισμὸν καὶ πειθαρχίαν ἡ φιλοτιμία παντὸς ἐνορίτου πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ συνόλου τῶν κοινωτικῶν ἀναγκῶν.

Μία ἐκ τούτων ἡ ἀμέσως ἑπομένη τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου εἶναι διὰ τὴν

Κων/πολιν ὁ *Σύλλογος* οὗτος, συμπλήρωμα ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ὁμογενῶν ἐπιστημόνων τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διεσπαρμένων.

Ὁ ἀπομονούμενος ἐπιστήμων, ὁ ἀποφεύγων τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ὁμοίων του, ὁ φυγόκεντρος καὶ οἱονεὶ ἀσκητεύων, τάχιον ἢ βράδιον χάνεται διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ αὐτὴ ἐγκαλείπει τοῦτον κεχηναῖον ταχύτερον ἢ ὅσον νομίζει. Διό, ὅσον εὐφροσύνως ὁ Σύλλογος δέχεται ἀνακοινώσεις παρὰ τῶν μακρὰν εὑρισκομένων καὶ χαίρει διὰ τὴν προθυμίαν αὐτῶν εἰς τὸ ἐπικουρεῖν καὶ ἀντεπιστέλλειν, τοσοῦτον λυπεῖται βλέπων πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἐκ τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐπιστήμονας ἀποφεύγοντας τήν τε συνεργασίαν καὶ τὴν ἁπλῆν εἴσοδον καὶ τὴν χάριν περιεργίας τοὐλάχιστον θέαν τῶν τελουμένων ἐνταῦθα. Ὁ ἀρχιτέκτων κατεσκεύασεν ἀρκετὰ ὑψηλὴν τὴν κυρίαν πύλην τοῦ μεγάρου τούτου, ὅπως ἀρόβως εἰσέλθῃ καὶ ἡ ὑψηλοφρονεστάτη κεφαλὴ οὐδόλως κινδυνεύουσα οὔτε νὰ προσκρούσῃ οὔτε νὰ κύψῃ κἂν εἰσερχομένη. Δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω ἐρειδόμενος εἰς τὴν ἐκ τῆς *διετοῦς προεδρίας* πεῖράν μου, ὅτι ἡ ἀξιοπρέπεια παντὸς μέλους τηρεῖται ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ ἀλώβητος, εἴτε ἔχει εἴτε μὴ τὴν *κεφαλὴν τοκάδα*.

Καλὸν νομίζω ἐπίσης μετὰ τὴν παρατήρησίν μου ταύτην νὰ μνησθῶ ὅτι μεταξὺ τῶν νέων μελῶν τοῦ ἔτους τούτου αὐθόρμητος καὶ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατελέγη ὁ εὐπαίδευτος καὶ προσηνέστατος πρόξενος τῆς Αὐστρίας κ. *de Zepharovitch* πολλάκις ἐν μέσῳ χειμῶνι καὶ νύκτωρ παρακολουθήσας τὰς συνεδρίας ἡμῶν. Μεταφράσας γερμανιστὶ τὴν *Φαύσταν* τοῦ κ. Βερναρδάκη, ἧς ἀντίτυπον ἐδωρήσατο τῇ βιβλιοθήκῃ, ἀπέδειξεν ὅτι μετεῖχε τῆς παρ' ἡμῖν πνευματικῆς κινήσεως καὶ διὰ τοῦτο ἐθεώρησε καθῆκόν του ἅμα τῷ διορισμῷ αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Συλλόγου. Ὁμοίως ἀξία ἰδίας μνείας εἶναι ἡ προσέλευσις ὡς μελῶν τοῦ ἱερολογ. *Ν. Μαχρώφ*, διακόνου, καὶ τοῦ πανοσ. *Ἰωνᾶ Βουκόλωφ*, ἀρχιμανδρίτου τῆς αὐτοκρ. ρωσικῆς πρεσβείας.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπιτίμων μελῶν ἀνεδείχθησαν ἡ Α. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ὁλλανδίας κ. *de Veckherlin*, ἡ Α. Μακαριότης ὁ *Πατριάρχης Ἱεροσολύμων* κ. *Δαμιανός*, ἡ Α. Ἐξ. ὁ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα δὲ προσωρινῶς διαμείνας κ. *Κλέων Ἀλ. Ῥαγκαβῆς*, πατρῴζων υἱὸς τοῦ ἐγκυκλοπαιδεικοτάτου καὶ περιβλεπτον θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ κατέχοντος ἀοιδίμου ἀνδρός.

Ἀλλ' ἀπώλεσεν ἐκ τῶν ἐπιτίμων τὸν *Lord Dufferin*, ἄλλοτε ἐνταῦθα πρεσβευτὴν τῆς Μ. Βρεττανίας, εὐμενεστάτην ἀείποτε διάθεσιν πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἐπιδειξάμενον, τὸν γνωστότατον ἑλληνιστὴν *Jules Girard* καὶ ἀρχαῖον καθηγητὴν τοῦ ἐν Παρισίοις πανεπιστημίου καὶ τὸν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν καὶ προέδρων τοῦ Συλλόγου *Σπ. Μαυρογένην πασσᾶν*, ἰατρὸν τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου· προσέτι δὲ τὸν ἐν Ῥουμανίᾳ θανόντα *Χρ. Τσερλέντην*, ὄντα ἐκ τῶν δωρητῶν, τὸν ἐν Ἀμερικῇ θανόντα πρῴην δ' ἐνταῦθα διατρίβοντα καὶ μέλος ἐνεργὸν ἐν τῇ ἡμετέρα Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ λαβόντα *Dr A. Long*, καὶ τὸν ἀρχαῖον ἀντιπρόεδρον καὶ πολλὰ μὲν μοχθήσαντα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, πολλὰ δὲ καὶ κάλλιστα διδάξαντα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου *Νικ. Φωτιάδην*, κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ ὁποίου ἀντεπροσωπεύθη ὁ Σύλλογος. Εἰς τὰς συλλυπητηρίους ἐπιστολὰς τοῦ Συλλόγου ἀπήντησαν οἱ οἰκεῖοι τῶν θρηνουμένων εὐχαριστοῦντες.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀοιδίμου Σπ. Μαυρογένους πασσᾶ, τριπλῆν ἰδιότητα ἔχοντος, ἱδρυτοῦ, προέδρου τρὶς καὶ ἐπιτίμου μέλους, ὤφειλεν ὁ Σύλλογος νὰ ἐκδηλώσῃ πολλαχῶς τὸ πένθος καὶ νὰ τιμήσῃ τὸν ἄνδρα. Ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. *Κ. Κοκκολάτου*, ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης, *βιογραφία* τοῦ θανόντος, ἐπιτυχῶς εἰκονίσασα τὰς πρὸς τὸν Σύλλογον ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐν γένει δρᾶσιν αὐτοῦ, ἡ δὲ εἰκὼν μετὰ πλαισίου δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, τοῦ Ἐξ. ἡγεμόνος τῆς Σάμου *Ἀλεξ. Μαυρογένους βέη*, ἀνηρτήθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν. Τὸ δεκαπενθήμερον πένθος ἐτηρήθη ἄνευ διακοπῆς τῶν συνεδριῶν τῶν Συλλόγου, τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων. Τὴν νεωτεριστικὴν ταύτην ἀπόφασιν ἔλαβε τὸ προεδρεῖον καὶ ἐπεκύρωσεν ἐν συνεδρίᾳ ὁ Σύλλογος καταργήσας τὸ ἄλλοτε κρατοῦν ἔθος, καθ' ὃ τὸ πένθος ἐδηλοῦτο διὰ τῆς ἀργίας. Ἡ *ἀργία* ὡς ἔνδειξις τιμῆς πρὸς ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἐγκωμιάζομεν καὶ γεραίρομεν ἐπὶ φιλεργίᾳ καὶ εὐεργετικῇ ὑπὲρ ἡμῶν ἐργασίᾳ, περιέχει πολὺ τὸ ἀσυμβίβαστος ὀξύμωρον. Ποῖος συνέλαβε πρῶτος τὴν ἰδέαν νὰ τιμήσῃ τὴν ἐργασίαν

τοῦ ἄλλου διὰ τῆς ἀργίας ἑαυτοῦ; Βεβαίως ὁ συλλαβὼν αὐτήν, ἐμφύτως ἔκλινε πρὸς τὴν ὀκνηρίαν· ὁ δὲ δεύτερος ὁ ἀκούσας καὶ μὴ διαμαρτυρηθεὶς ἐπὶ τῇ ἀλογίᾳ ταύτῃ ἀλλ' ἀποδεχθεὶς τὸ πρᾶγμα ὡς ἔνδειξιν ἡμερότητος δῆθεν καὶ πολιτισμοῦ, ἦτο ἀφεύκτως ὀκνηρότερος καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εὕρῃ ὀπαδοὺς καὶ μιμητὰς ἄλλους, ὅπως ταχέως ἐγκαθιδρυθῇ τὸ κράτος καὶ ἡ βία τοῦ ἠθίμου, ὅπερ ὑποδουλοῖ τὴν λογικὴν καὶ δὲν ἐπιτρέπει συζήτησιν. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς ἔφορος σχολῆς ἠκούσθη θέλων νὰ καταργήσῃ τὸ ὑπεισελθὸν καὶ εἰς τὰ σχολεῖα πάγκοινον ἔθιμον τῆς παύσεως τῶν μαθημάτων πρὸς ἔνδειξιν πένθους ἐπὶ τῷ θανάτῳ φιλογενοῦς οἱουδήτινος, καίτοι οἱ γέλωτες, αἱ φωναὶ καὶ τὰ σκιρτήματα τῶν μαθητῶν, ἀγνοούντων ἔτι τὴν ὑποκρισίαν τῶν μεγαλειτέρων, ὑποδέχονται μετὰ χαρᾶς τὴν ἀπροσδοκητον ἑορτὴν τῆς ἀργίας καταλήγουσαν πάντοτε εἰς εὐχὰς ὅπως τοιαῦτα πένθη ἔχωσι καθ' ἑκάστην.

Ἐπίσης ἐν ἰδίᾳ γενικῇ συνεδρίᾳ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ ἑταίρου κ. *Ὀδ. Ἀνδρεάδου ἡ βιογραφία* τοῦ πέρυσι θανόντος *Δημ. Μαλιάδου* προέδρου ἄλλοτε τοῦ Συλλόγου, τοῦ πολλαχῶς καὶ ἐπὶ πλεῖστα ἔτη δράσαντος ἐπωφελῶς. Τὸ κρατῆσαν ἔθος τιμητικῆς συνεδρίας πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς βιογραφίας ἐκείνων τῶν ἐκλιπόντων ἑταίρων, οὓς θεωρεῖ ἀξίους ἕνεκα τῆς πολυχρονίου πρὸς τὸν Σύλλογον ἀφοσιώσεως ἔχει τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι ἐκ διαλειμμάτων ἀνελίσσεται ζωηρὰ ἡ εἰκὼν τοῦ παρελθόντος καὶ διαγράφονται πρόσωπα καὶ πράγματα, ὧν ἡ ἀνάμνησις εἶναι διδακτικὴ διὰ τοὺς νεωτέρους ἐργάτας. Ἡ γνῶσις τοῦ παρόντος κατ' οὐδὲν εἶναι χρήσιμος, ὅταν ἡ μνήμη τοῦ παρελθόντος σβεσθῇ.

Τέλος μνημονευτέον ὅτι ὁ θάνατος διέγραψεν ἐκ τοῦ μητρῴου ἡμῶν τὸ ὄνομα *Παύλου τοῦ Στεφάνοβικ* διατελέσαντος μέλος ἀπὸ τοῦ 1875, ἀλλ' οὐδὲν γενναῖον θελήσαντός ποτε νὰ δώσῃ ἢ νὰ πράξῃ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ ἀοίδιμος πατήρ του ἦτο ἐγγεγραμμένος χρυσοῖς γράμμασιν ἐν τῇ στήλῃ τῶν *δωρητῶν*. Ἀπωλέσαμεν καὶ τὸν ἀρχαῖον καὶ ἀγαθὸν ἡμῶν ἑταῖρον *Πέτρον Ἐξακουστὸν* ἀποθανόντα ἐν Δρέσδῃ, ὅπου εἶχεν ἐσχάτως ἐγκατασταθῇ.

Καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐφάνη πολὺ εὐνοϊκὸν διὰ τὴν ἡμετέραν *βιβλιοθήκην*. Πέρυσιν εἴχομεν παραλάβει τὴν σπουδαίαν ἐκ 2760 τόμων βιβλιοθ. τοῦ ἀοιδίμου *Ἰ. Βαλέττα*. Ἐφέτος ἐδωρήθη ἡμῖν ἡ τοῦ ἀοιδίμου *Σπ. Μαυρογένους πασσᾶ* ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ κληρονόμων αὐτοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ 1396 τόμων καλῶς δεδεμένων, 379 τευχῶν καὶ 1126 σωμάτων ἰδίων αὐτοῦ συγγραφῶν καὶ διατριβῶν καὶ 60 τουρκικῶν τόμων. Ἡ δωρεὰ συνεπληρώθη διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν θηκῶν, αἵτινες ἐτοποθέτησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν καὶ διὰ τῆς ἀτομικῆς δωρεᾶς ἐκ 45 τόμων τοῦ Ἐξ. ἡγεμόνος τῆς Σάμου *Ἀλεξ. Μαυρογένους βέη*, ὅστις καὶ διαλέξεις καὶ ἀνακοινώσεις ἐμβριθεῖς ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐποιήσατο καὶ τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν οὐ παύεται διατρανῶν. Πλεῖστα τῶν βιβλίων τούτων ἰατρικῆς ὕλης πλουτίζουσι τὸ ἰατρικὸν τμῆμα καὶ καθίστανται λίαν χρήσιμα εἰς τὰ φίλεργα μέλη τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Περατωθέντος ἤδη καὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἐγερθέντος ζητήματος τῆς διαθήκης τοῦ ἀοιδίμου *Ἰωάν. Ἀριστάρχου*, τέως πρεσβευτοῦ τῆς Υ. Πύλης παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Βερολίνου, ἐγένοντο αἱ δέουσαι ἐνέργειαι πρός τε ἄλλα πρόσωπα καὶ πρὸς τὸ ἐν Wiesbaden δικαστήριον, καὶ ὁσονούπω παραδίδεται ἐν τῷ Συλλόγῳ κληροδοτηθεῖσα πολυτιμοτάτη, ὡς λέγεται, βιβλιοθήκη αὐτοῦ μετὰ τῶν χειρογράφων.

Οὕτω πλουτίζεται ἐκτάκτως ἡ ἡμετέρα βιβλιοθήκη διὰ τῆς συμβολῆς τριῶν ρευμάτων ἐκ Λονδίνου, Βερολίνου καὶ Κων/πόλεως, καὶ τεκμήριον βέβαιον παρέχεται ὅτι διατηρεῖται ἀκμαῖον πάντοτε τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτείνονται αἱ τελευταῖαι περιπαθεῖς σκέψεις ἀνδρῶν βιωσάντων ἐν τῇ πίστει τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς ἀφθάρτου δυνάμεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἡ οὕτως ἐκδηλουμένη ἀγάπη τῶν νεκρῶν φίλων ἐνισχύει ἡμᾶς ἐν τῷ ἔργῳ. Αὐτὴ διδάσκει τοὺς ζῶντας καὶ προσηλυτίζει ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου θερμότερον καὶ πειστικώτερον παντὸς λόγου.

Ἐκ δωρεῶν παρὰ 33 ἑταίρων, συγγραφέων, ἐπιστημονικῶν σωματείων, τοῦ ἐπὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως *Ὑπουργείου τῆς Γαλλίας*, τῆς *Ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος* κτλ. προσετέθησαν 226 τόμοι διαφόρων συγγραμμάτων, ἐν οἷς 31 τεύχη διπλᾶ τῆς *Μαρασλείου βιβλιοθήκης* καὶ 22 τόμοι δωρηθέντες ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. *Ἀλεξ. Σπανδωνῆ*, 10 σώματα *Συμβολῶν* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλ. μουσικῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως αὐτῶν κ. *Γ. Παπαδοπούλου*, καὶ ἓν χειρόγραφον ἐλλιπῆ ἔχον τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, πιθανῶς τῆς 17 ἢ 18 ἑκατονταετηρίδος, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου κ. *Ξ. Σιδερίδου*.

Ἰδίᾳ μνημονευτέον τὴν Α. Ἐξ. τὸν ἄρχοντα Μ. Λογοθέτην *Σταυράκην βέην Ἀριστάρχην*, οὗτινος ἡ λαμπρὰ ἐκ 2 τόμων συγγραφὴ «*Φωτίου Πατρ. Κωνσταντινουπόλεως Λόγοι καὶ Ὁμιλίαι*» ἐκόσμησε τὴν ἡμετέραν βιβλιοθήκην καὶ ἐτίμησε τόν τε πολυμαθῆ συγγραφέα, τὸν ἡμέτερον Σύλλογον, οὗτινος ὑπῆρξεν ἀρχαῖος πρόεδρος, καὶ τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, ἧς διατελεῖ Μέγας Λογοθέτης· διότι καὶ ἀνεκδότους ἐπιστολὰς περιέχει καὶ διαφωτίζει χρονολογικῶς πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα διὰ τῆς ἐμβριθεστάτης αὐτοῦ εἰσαγωγῆς. Διὸ δικαίως εὐφημότατος λόγος περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων κριτικῶν. Ὁμοίως τὴν Α.Ε. τὸν *Σάβαν πασσᾶν* ἐκ τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου ἀποστείλαντα τὸ τελευταῖον αὐτοῦ κάλλιστον σύγγραμμα, τὰ *Πάθη τῆς ψυχῆς*, ὅπερ περιέχει ὡς πυρῆνα τὰς διαλέξεις, ἃς πρὸ 40 ἐτῶν νέος τότε ὢν ἀπήγγειλεν ἐν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ πρῶτον τῆς ἱδρύσεώς του ἔτος, καὶ ὅπερ εὐλαβῶς ἀνατίθησι: «*ταῖς ἱεραῖς σκιαῖς τῶν πρὸς Κύριον ἀποδημησάντων συναδέλφων μου καὶ συνιδρυτῶν τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου*». Εὐφρόσυνον καὶ ζωηρὰν συγκίνησιν ᾐσθάνθη ὁ Σύλλογος ἰδὼν ὅτι οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ἡ ἀπόστασις οὔτε αἱ ποικίλαι ἄλλαι μελέται, δι' ὧν περικοσμεῖ τὸ πολιόν του γῆρας, κατώρθωσαν τὴν Α. Ἐξ. τὸν Σάβαν πασσᾶν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀγάπην πρὸς ἵδρυμα, οὗτινος εἶναι εἷς τῶν γεννητόρων. Τὸ πόνημά του εἶναι πλῆρες ἀναμνήσεων τῶν πρώτων πνευματικῶν πανδαισιῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τρανὸν μαρτύριον τῶν τρυφερῶν πρὸς αὐτὸν αἰσθημάτων του. Τὸ ἀκμαῖον καὶ λιπαρὸν γῆρας εἶναι ἴσως ὁ εὐλίμενος τόπος, ὅθεν καθορῶνται καὶ περιγράφονται καλλίτερα τὰ πάθη. Ἡ νεότης καὶ ἡ ἀνδρικὴ ἡλικία ἀποτελοῦσι τὸν ἐνεργὸν βίον σαλευόμενον διαρκῶς ὑπὸ τῶν παθῶν ὡς ἐν τρικυμίᾳ. Ὡς δὲν εἶναι εὔκολος ἡ περιγραφὴ τῆς τρικυμίας, ἡ γραφομένη ἐντὸς τοῦ κλυδωνιζομένου σκάφους ὅσον ἡ ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀσφαλοῦς γενομένη, οὕτω φαίνεται, ἐσκέφθη καὶ ἡ Α. Ἐξοχότης ὅτι ἡ ἀρίστη περιγραφὴ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ἔδει νὰ γίνῃ ἐν τῷ λιμένι τοῦ γήρατος, καὶ γέρων συνεπλήρωσεν ἄριστα τὸ νεανικὸν ἔργον.

Ἐκ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων διενείμαμεν 282 τόμους καὶ τομίδια ὑπὲρ τῶν ἀρτισυστάτων βιβλιοθηκῶν τοῦ *Ζαππείου* Ἐθν. Παρθεναγωγείου καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς *Κοινότητος* τοῦ Πέραν ὡς καὶ διὰ τὴν τῆς *Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος* Ταταούλων. Ἔχομεν δὲ πληθὺν τοιούτων καὶ βεβαίως οἱ διαδεχόμενοι ἡμᾶς θὰ φροντίσωσιν ὅπως τὰ ἐνταῦθα περιττεύοντα ἀθροιζόμενα κατὰ ὁμάδας διατεθῶσιν εἰς βιβλιοθήκας ἐκείνων ἰδίᾳ τῶν σχολείων, ἔνθα πραγματικῶς αὐτῶν ἔλεγχος γίνεται.

Πλὴν τῶν χάριν μελετῶν εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν φοιτώντων, ὧν καλὸν θὰ ἦτο νὰ σημειῶται τοὐντεῦθεν ὁ ἀριθμὸς πρὸς γνῶσιν στατιστικήν, 25 ἑταῖροι ἐδανείσθησαν 96 διάφορα συγγράμματα.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἐπισκέψεως ἐπισήμων τινῶν προσώπων ἐτιμήθη ἡ βιβλιοθήκη ἡμῶν. Ὁ παρεπιδημήσας Γερμανὸς στρατηγὸς κόμις de Dolma περιειργάσθη τὸν ὡραῖον χάρτην τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κων/πόλεως, ὁ δὲ τῆς θεολογίας προλύτης καὶ ἀκόλουθος τῆς γερμ. πρεσβείας Fr. Jäckel τὸ θεολογικὸν τμῆμα. Ἐν γένει κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ τῆς δραστηριότητος τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης ἰατροῦ κ. *Κοκκολάτου* πολλὴ ἐργασία ἐπετελέσθη. Ἀπό τινων ἐτῶν εἶχον συσσωρευθῆ ἀναμὶξ τόμοι περὶ τοὺς 2000 ἐκ τῶν ἐτησίως δωρουμένων, καταγραφέντες μὲν ἀλλὰ μὴ ταξιθετηθέντες ἐν τοῖς οἰκείοις τμήμασιν. Φιλοτίμως καὶ φιλοπόνως πάνυ ἐγένετο ἡ ταξινόμησις, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἀρχαίου ἡμῶν ὑπαλλήλου τοῦ τε γραφείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης κ. *Κ. Κρητικίδου*, ὃν καλεῖ δικαίως *δεξιὰν χεῖρα* τοῦ ἐφόρου· ἀλλ' ἡ δεξιὰ χρήζει τῆς ἀριστερᾶς καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ τοῦ κ. Κοκκολάτου. Ἀπεδείχθη δὲ ἅπαξ ἔτι πρὸς πολλὴν χαρὰν τῶν ἑταίρων ὅτι αἱ δύο χεῖρες ὁμοῦ ἐργαζόμεναι φέρουσι τὴν τάξιν καὶ ὅτι ἡ τάξις ἀποκαλύπτει, ὅσα ἡ ἀταξία ἔχουσα ἐπίκουρον τὸν ἀχώριστον κονιορτὸν καλύπτει μοιραίως τὰ πάντα.

Πράγματι, διὰ τοῦ τελεσθέντος τούτου μικροῦ ἡρακλείου ἄθλου, ἀνευρέθησαν οἱ 82 τόμοι οἱ ἐκ τῆς δωρεᾶς τῆς κ. Ἀλεξάνδρας καὶ Εὐστρατίου *Μαυρογορδάτου* νομιζόμενοι ἀπολεσθέντες. Πολλαὶ εἰκασίαι καὶ πολλοὶ λόγοι ἐξηνέχθησαν καὶ πολλὰ μέτρα ἐλήφθησαν κατ' ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἰδοὺ νῦν ἀπεκαλύφθησαν τὰ δῆθεν ἀπαχθέντα βιβλία.

Ἐν τούτοις ὁ πλουτισμὸς τῆς βιβλιοθήκης καθιστᾷ ἀναπόδραστον πλέον τὴν ἀνάγκην διασκευῆς νέας αἰθούσης, κατασκευῆς νέων

θηκῶν, ἀγορᾶς ἐπίπλων καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς πρὸς βιβλιοδέτησιν. Ἔχομεν ἀνάγκην 150—200 λιρῶν, ὅπως γίνωσι πάντα ταῦτα καὶ χρησιμοποιηθῇ ἡ *Βαλέιτειος* βιβλιοθήκη. Ἐπικαλοῦμαι πρὸς τοῦτο τὴν γενναίαν ἀντίληψιν παντὸς δυναμένου, καὶ ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐπίκλησις δὲν θὰ γίνῃ ἐπὶ ματαίῳ.

Ὑπελείφθησαν ἐκ τῶν πέρυσιν ὁρισθέντων ***χαρτῶν Ζαφειροπούλου*** πρὸς διανομήν, 13 μόνοι, οὓς θ' ἀναγκασθῇ ὁ Σύλλογος νὰ δώσῃ εἰς ἄλλους, τῶν πρώτων αἰτησάντων μὴ προσελθόντων πρὸς παραλαβήν.

Εἰς τὸ ***ἀναγνωστήριον*** αὐτὸ 11 ἐφημερίδες καὶ 22 περιοδικὰ ἔρχονται κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀντὶ τῶν 8 καὶ 22 πέρυσι. Ἡ μικρὰ αὕτη αὔξησις οὐδόλως μεταβάλλει τὴν πενιχρότητα τοῦ ἀναγνωστηρίου ἡμῶν. Πρὸ δεκαετίας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφημερίδων ἦτο ὁ αὐτός, ἀλλ' ὁ τῶν περιοδικῶν σχεδὸν διπλάσιος, 43, ὧν πολλὰ ἐπὶ πληρωμῇ. Καὶ ὅμως ὁ τότε πρόεδρος, ὁ ἀείμνηστος *Κ. Καλλιάδης*, μετὰ πικρίας ἐξεφράζετο ὅτι τὸ ἀναγνωστήριον δὲν ἐσυχνάζετο οὔτε ἔφερε τοὺς προσδοκωμένους καρπούς. Τί νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς σήμερον!

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἐφέτος ἀναδεχθέντος ***τὴν ἐπιμελητείαν*** τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν κ. *Ξ. Σιδερίδου* ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἡ θέσις ἐπιμελητοῦ τῶν συλλογῶν ἐχήρευε καὶ ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη πρότερον ἦτο μὲν ἡ θέσις κατειλημμένη, ἀλλ' αἱ σχέσεις διετέλουν καὶ πάλιν διακεκομμέναι. Οὔτε τὰ ἑρμάρια, οὔτε τὸ δωμάτιον εἶχον ἀνοιχθῆ, αἱ δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενόμεναι προσφοραὶ ἀνέμενον τὴν κατάταξίν των. Πλὴν τῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῇ 22 μαρμαρίνων ἢ λιθίνων ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ 3, καὶ 33 ἑτέρων λιθίνων τεμαχίων καὶ 24 πλίνθων ἐνεπιγράφων, ὑπάρχουσιν εἰς 4 ἑρμάρια διάφορα πήλινα, ὑάλινα κλπ. ἀγγεῖα, λυχνίαι, ἀνερχόμενα εἰς 245 συμφώνως τῷ καταστατικῷ. Ὁ κ. *Κεραμεὺς* ἄλλοτε εἶχεν ἀρχίσει τὴν σύνταξιν περιγραφικοῦ καταλόγου, ἀλλ' εἶχεν ἀφήσει τὸ ἔργον ἄχρις αὔξ. ἀριθ. 102. Ἔκτοτε δὲν ἐσυνεχίσθη ἡ ἐργασία. Εἰς τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν 245 προσετέθησαν 44 τεμάχια πηλίνων δοχείων, ἀγαλματίων, μαρμαρίνων κεφαλῶν καὶ λοιπῶν, ἅτινα προφρόνως ἐδωρήσατο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἑταῖρος κ. ***Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης*** προερχόμενα ἐκ τῆς χώρας τῶν Φαραώ. Εἰς τὴν ***νομισματικὴν*** συλλογὴν εἶχον δωρηθῆ πέρυσι παρ' ἀνωνύμου 10 νομίσματα, ἕτερα 5 δωροῦνται ἐφέτος ὑπὸ τοῦ κ. *Ἀλεξ. Στεφοπούλου*. Οὕτως ἡ συλλογὴ περιέχει ***νομίσματα*** χρυσᾶ 2, ἀργυρᾶ 171, ἐπάργυρα 2, χαλκᾶ 856, ὀρειχάλκινα 93, μολύβδινον 1, τὸ ὅλον 1125· ἄλλα δὲ πλὴν νομισμάτων, μετάλλια 3, μολυβδόβουλα 20, δακτυλιολίθων ἀποτυπώματα 18, δακτυλίους 4, κοσμήματα φύλλων χρυσῶν δάφνης 2, 1 χαλκοῦν, δραχμὴν βάρους, καὶ 1 χαλκοῦν γυναικεῖον εἴδωλον.

Περιγραφικὸς τούτων κατάλογος δὲν ἐγένετο ἄχρι τοῦδε, μετὰ τὴν γενομένην ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ κ. Κεραμέως ἀπόπειραν. Ὑπάρχει δὲ καὶ εἷς πολύτιμος ***κῶδιξ ἐπιγραφῶν*** κατεστρωμένος ἐπιμελείᾳ τῶν Ἀρχαιολογικῶν ἐπιτροπῶν κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν μετὰ σημειώσεως τῆς προελεύσεως ἑκάστης ἐπιγραφῆς καὶ τῶν γενομένων παρατηρήσεων. Εἰς 1276 ἀνέρχονται αἱ οὕτω ἀντιγραφεῖσαι ἐπιγραφαί. Ὡς βλέπετε, πολὺν κόπον ἀπαιτεῖ ἡ εὐσυνείδητος τῶν συλλογῶν τούτων τήρησις, ἡ σύνταξις καταλόγων καὶ ἡ περιγραφή, ὁ πλουτισμὸς καὶ ἡ πρόχειρος χρησιμοποίησις αὐτῶν πρὸς τοὺς γνωρίζοντας νὰ μελετῶσιν αὐτὰς καὶ νὰ ἐπωφελῶνται.

Μετ' εὐχαριστήσεως γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι ἡ ***Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ*** διέψευσε τὰ περὶ ἀφασίας καὶ νάρκης ἐν τῇ περυσινῇ μου λογοδοσίᾳ λεχθέντα· διότι καταρτίσασα τὸ γραφεῖον αὐτῆς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου ὑπὸ ***πρόεδρον*** τὸν διαπρεπῆ ἰατρὸν καὶ ἀρχαιολόγον κ. *A. Mordtmann* καὶ ***γραμματέα*** τὸν καθηγητὴν καὶ ἀντιπρόεδρον τοῦ Συλλόγου κ. *Χρ. Πανταζίδην* συνεκρότησε 7 συνεδρίας. Καὶ πρῶτον παρεπέμφθησαν πρὸς μελέτην καὶ αἱ ἐν ταῖς εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαις ἀναγνωσθεῖσαι καὶ εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν ἀναφερόμεναι ἐξῆς ἀνακοινώσεις.

1) *Περὶ Κυζίκου*, τοπογραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται τοῦ ἰατροῦ κ. *Κ. Μακρῆ*. 2) περὶ τῆς θέσεως τοῦ *Νικητιάτου* ὑπὸ τοῦ κ. *Ἰ. Μηλιοπούλου*. 3) Ποῦ ἔκειντο αἱ *Ῥουφινιαναὶ* ὑπὸ τοῦ κ. *Ἰ. Μηλιοπούλου* ἐπίσης καὶ 4) Περὶ *Ἐπιγραφῶν τῆς Τραπεζοῦντος* ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα*.

Πλὴν τούτων ὁ κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἀνακοινοῦται τὰ περὶ τῆς ἐν Γαλατᾷ ὑπαρξάσης ἐκκλησίας τῆς *Κωστελλιωτίσσης* καὶ περὶ ὁρισμοῦ τῆς θέσεως τοῦ *Καστελλίου*, ἀφ' οὗ ὡς πλησιάζουσα ἐπωνυμήθη. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς ἐκ τῶν τοπογραφικῶν αὐτοῦ ***Ἀστακηνῶν μελετῶν*** ἀφηγεῖται τὰ περὶ τῆς μονῆς καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ *ἁγίου Γρηγορίου*, ἔνθα φυλακισθεὶς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὁ λατινόφρων ***Ἰωάννης ὁ Βέκκιος*** περὶ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος, καὶ ὁρίζει τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον *Κοντζὲ* ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου. Ἡ δὲ Α. Ἐξ. ὁ κ. ***Ἀ. Κοπάσης*** ἀνακοινοῦται πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Βαθυρρύακι πέριξ τῶν πλατάνων γενομένων ***ἀνασκαφῶν***, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς νομίσματα, ἀγαλμάτια καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα. Ὁ κ. *Mordtmann* ἐκθέτει ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο πάλαι κατῳκημένον καὶ ὑπῆρχε *βωμός*· ἐντεῦθεν ἡ *Διὸς Οὐρίου* ἄκρα, ὅπου κατόπιν μνημονεύονται καὶ μοναὶ αἱ τῶν πατριαρχῶν *Ταρασίου* καὶ *Φωτίου*. Δεύτερον ἐμελετήθησαν τὰ μνημονευθέντα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ νομίσματα τὰ κατὰ τὰ δύο ἔτη δωρηθέντα καὶ καταταχθέντα εἰς τὰς συλλογὰς ἡμῶν.

Εὐχάριστον εἶναι ἐπίσης τὸ ἄγγελμα ὅτι καὶ ἡ ***Φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ*** εἰργάσθη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πλέον ἢ κατὰ τὰ τρία προηγούμενα, ἐπεδείξατο δὲ θερμότερον ζῆλον καὶ μείζονα φιλοπονίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αἰδεσ. ἱερέως *Κωνστ. Καλλινίκου*, γραμματεύοντος τοῦ καθηγητοῦ κ. *Δ. Οἰκονομίδου*. Συνεδρίαι αὐτῆς ἐγένοντο 15 καθ' ἃς: 1) μετὰ μελέτην ἐπισταμένην ἐξήνεγκε τὴν ἑαυτῆς κρίσιν ἐπὶ τῶν δύο πονημάτων: «***Βοηθὸς τῶν διδασκάλων διὰ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις***» τοῦ κ. *Ἰ. Τσικοπούλου* καὶ «***Παράδεισος τῶν παίδων***» τοῦ κ. *Γ. Τσόβα*. Τὰ ἔργα ταῦτα σταλέντα εἰς τὸν Σύλλογον ἀνέμενον ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥς ἐπὶ τέλους ἠξιώθησαν, ὅπως μὴ μαραίνηται ὁ ζῆλος τῶν συγγραφέων ἐκείνων τῶν ἐπιθυμούντων νὰ περιβάλωσι τὰ ἔργα αὐτῶν διὰ τοῦ κύρους τῆς γνώμης τοῦ Συλλόγου. 2) Ἀπεφάσισε τὴν μὲν ἔκδοσιν τοῦ *Λυσίου* ν' ἀναθέσῃ τῷ ἐν Σμύρνῃ καθηγητῇ κ. ***Ἀναστ. Ζάκᾳ***, τὴν δὲ τοῦ *Πινδάρου* τῷ καθηγητῇ κ. *Θ. Σαλτέλῃ*. Αἱ ἀποφάσεις αὗται διὰ τοῦ Συλλόγου ἀνεκοινώθησαν τοῖς εἰρημένοις καὶ ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνωσιν ὑπερμέτρως εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν δύο τούτων ἐκδόσεων. 3) Διεσκέφθη καὶ συνεζήτησε περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως ἢ ἁπλῶς ἀναδημοσιεύσεως τοῦ περὶ ***γραμματικῆς*** τῆς καθαρευούσης νέας ἑλληνικῆς προγράμματος τοῦ γενομένου κατὰ τὸ 1896 διὰ τὸν *Καραπάνειον ἀγῶνα*. Ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν ὁριστικὴν ἀπόφασιν κατέληξεν. Διότι πέπρωται παρ' ἡμῖν πᾶν πρόγραμμα νὰ προκαλῇ ***θυέλλας λόγων*** καὶ ***ναυάγια ἔργων***. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Φιλολογ. ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε συναφὲς τὸ πρόγραμμα τοῦτο πρὸς τὸ φλέγον πρόγραμμα τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως.

Ποικιλωτέρα καὶ δαψιλεστέρα θὰ ἦτο ἡ ἐργασία ἂν ἀνασυνίστατο ὁ ***Ζωγράφειος ἀγὼν*** ὅστις δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Συλλόγου *Χρηστ. ἐφέντη Ζωγράφου* τοῦ καὶ χορηγοῦ ἔπαυσε λειτουργῶν καὶ ὅστις πολλὴν κίνησιν εἶχε δώσει εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ τοῦ κράτους λογίους πρὸς συλλογὴν τῆς γλωσσικῆς ὕλης θησαυριζομένους ἐν τοῖς ἀρχείοις ἡμῶν καὶ πολὺ τὸ γόητρον προσέδιδεν εἰς τὸν Σύλλογον διευθύνοντα καὶ βραβεύοντα ἐργασίαν ἐξόχως φιλολογικὴν καὶ διαφωτιστικὴν τῆς τε ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν πνευματικῶν τοῦ λαοῦ χαρισμάτων.

Ὁ ἐκ τῆς Ἰταλίας κ. Vito Palunbo ἀπέστειλεν ἡμῖν ***λεξιλόγιον*** ἐν χειρογράφῳ, ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα, νομίζων ὅτι τοῦτο διετηρεῖτο. Ἐδωρήσατο δὲ καὶ δύο σώματα μεταφράσεων αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α΄ τόμου τῶν Ζώντων Μνημείων γενομένην πρὸ δεκαετίας τῇ ἀτρύτῳ ἐπιμελείᾳ καὶ μόχθῳ τοῦ κ. *Θ. Σαλτέλη* δὲν ἐξεδόθη δεύτερος, καίτοι ἔχομεν ὑλικὸν ἄρθονον διὰ πλείονας τόμους. Λυπεῖται ἡ Φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ χορηγοῦ παῦσιν τοῦ χρησιμωτάτου καὶ ἐθνωφελεστάτου τούτου ἀγῶνος, ἀλλὰ λυπηρότερον δὲν εἶναι ὅτι κατάκειται ἀδημοσίευτον τοσον ἄλλο ὑλικὸν συλλεγὲν καὶ κριθέν, καὶ εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρον ὁμογενεῖς καὶ ἀλλογενεῖς φιλολόγους, καὶ δὲν εὑρίσκεται ὁ χορηγήσων 100 λίρας δι' ἔκδοσιν τοῦ δευτέρου τόμου; Ἴσως πταίομεν ἡμεῖς μὴ διαφωτίσαντες τοὺς δυναμένους, ἢ μὴ ἐκθέσαντες τὸ πρᾶγμα ὅπου δεῖ, ἢ μὴ ἐπιμείναντες ἐν ταῖς ἀποπείραις. Αἱ δωρεαὶ δὲν ἔρχονται πάντοτε μόναι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀγρεύονται, καὶ τότε ἀπαιτοῦσι τέχνην κυνηγοῦ καὶ εὐθυβολίαν.

Ἀπαραίτητος εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς *Ζωγραφείου* λεγομένης *Βιβλιοθήκης* ἐν ἑκάστῃ λογοδοσίᾳ, διότι ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων μελημάτων τῆς Φιλολ. ἐπιτροπῆς. Διὰ τῆς ἐκδόσεως πέρυσι τῆς ***Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος*** ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Ἰ. Πανταζίδου ἡ *Ζωγράφειος* ἀπέκτησε τὸν Η΄ αὐτῆς τόμον· ἀπὸ τῆς συστάσεως λοιπὸν αὐτῆς ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1885 ἕως 1901 ἐντὸς 16 ἐτῶν ἐξεδόθησαν 8 μόνοι τόμοι.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠρξατο ἡ ἔκδοσις τοῦ

Θ' τόμου ὑπὸ τοῦ κ. *Δ. Βερναρδάκη*, ἀποτελέσαντος τὸν 3ον τόμον τοῦ *Εὐριπίδου*. Ἡ ἔκδοσις δὲν γίνεται ταχεῖα, μὴ δυναμένου τοῦ κ. Βερναρδάκη νὰ παραμένῃ εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπιστατῇ αὐτὴν ἀλλ' ἐκ Μυτιλήνης πέμποντος τὰς διορθώσεις. Ἄγνωστον δ' ἔτι τυγχάνει ἂν ὁ φιλόλογος κ. *Π. Παπαγεωργίου* ὁ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀναλαβὼν τὴν συνέχειαν τοῦ *Σοφοκλέους* θὰ ἔχῃ ἕτοιμον διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος τὸν προσεχῆ τόμον τῆς βιβλιοθήκης ταύτης.

Ἡ *βραδυπορία* ἐπιβάλλεται διὰ πᾶν ἔργον, ὅταν θέλωμεν νὰ ἦναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ φεισθῇ αὐτοῦ ὁ χρόνος κατὰ τὸ γαλλικὸν λόγιον ἀντιθέτως ἐκφράζον τὴν αὐτὴν ἔννοιαν: «Le temps n'épargne pas ce qu'on a fait sans lui». Ἀλλὰ δὲν πρέπει να λησμονῶμεν καὶ τό: *μηδὲν ἄγαν*, ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης ὥρισεν ὡς *μεσότητα*, εἰπών: «*ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης ἐπαινετόν· τὰ δ' ἄκρα οὔτε ὀρθὰ οὔτε ἐπαινετά, ἀλλὰ ψεκτά*»· ἐξ οὗ διέπλασε καὶ ὁ Ὁράτιος τὴν φημισθεῖσαν αὐτοῦ *χρυσῆν μεσότητα* (aurea mediocritas). Παραδόξως ὁ βραδὺς οὗτος τῶν ἐκδοτῶν ἡμῶν τοκετὸς τείνει εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κεφαλαίου τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης, ὅπερ κατὰ τὸ 1885 κατετέθη παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος συνίστατο ἐκ δρ. 182,974.85. Κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1900, ὡς ἀνέφερα ἐν τῇ περυσινῇ μου λογοδοσίᾳ ἀνήρχετο εἰς δρ. 222,974.85 αὐξηθὲν κατὰ 40,000 δραχμάς. Διαρκοῦντος τοῦ λήξαντος συλλογικοῦ ἔτους ηὐξήθη κατὰ 10,000 δρ. περιπλέον ἐκ τόκων κεφαλαιοποιηθέντων, ὥστε τὴν 31 Δεκεμβρίου 1901 συνέκειτο ἐκ δρ. 232,974.85. Διότι λοιπὸν ἐλλείπει ἡ *χρυσῆ μεσότης* ἐν τῷ τοκετῷ τῶν λογίων, οἱ τόκοι καίπερ προορισθέντες ἐτησίως διὰ νὰ δίδωνται εἰς αὐτοὺς καταφεύγουσι πάλιν εἰς τὸ κεφάλαιον καὶ μονιμοποιοῦνται.

Διενείμαμεν ἐφέτος 130 τόμους τῆς λαμπρᾶς ταύτης Ζωγρ. Βιβλιοθήκης εἰς διάφορα σχολεῖα, ὅσα ἔχουσι βιβλιοθήκας καὶ καλῶς αὐτὰς διατηροῦσι, καὶ εἰς βράβευσιν μαθητῶν συμφώνως τῷ προγράμματι.

Τὴν αὐτὴν ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δραστηριότητα καὶ φιλεργίαν ἀνέπτυξαν τὰ φιλότιμα μέλη τῆς *Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διακεκριμένου ὀφθαλμολόγου κ. *Ἰ. Μπίστη*, γραμματεύοντος τοῦ ἰατροῦ κ. *Ξ. Ζώτου*. Συνῆλθον εἰς 20 συνεδρίας, καθ' ἃς πλεῖσται κλινικαὶ παρατηρήσεις καὶ πολλαὶ ἀξιολογώταται ἀνακοινώσεις ἐγένοντο ὑπὸ τῶν μελῶν καὶ συνεζητήθησαν μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῖς ἐμβριθείας. Ἀρκοῦμαι μόνον ἐνταῦθα ν' ἀναφέρω τὰ ὀνόματα τῶν ποιησαμένων τὰς κλινικὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς ἀνακοινώσεις. Εἶναι δὲ οὗτοι οἱ ἰατροὶ κ. κ. *Α. Γεωργιάδης, Δ. Μανουηλίδης, Π. Παπανικολάου, Ἰ. Μπίστης, Ἀνδρ. Ἀντίπας, Θ. Φλωρᾶς, Π. Ἰατρόπουλος, Ν. Νικολαΐδης, Γ. Νούλης, Ξ. Ζῶτος, Α. Κρητικός, Α. Γαβριηλίδης* καὶ ὁ χημικὸς κ. *Π. Ἀπέργης*, ἤτοι ἐν ὅλῳ 13. Ὁ ἐπιστημονικὸς ἔρως διατελεῖ ζωηρότατος παρὰ τοῖς ἰατροῖς καὶ ὑπεκκαίει τὴν ἁμιλλαν, οὐδὲ ἀποθαρρύνονται ἐκ τῆς προϊούσης πληθώρας αὐτῶν ἐν τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς πρωτευούσης, κατανοοῦντες ὅτι μόνοι οἱ ὑπολειπόμενοι ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἐπιστήμης δὲν στεφανοῦνται.

Θὰ ἦτο εὐκτὸν νὰ κατέχῃ ὁμοίως τὴν σοβρότητα ἔρως πρὸς τὴν ἰδίαν ἑκάστου ἐπιστήμην τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς φιλολόγους.

Τὸν πόθον, ὃν ἡ Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ ἐξέφρασε περὶ ἐκδόσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδομένῳ, οὕτως ὥστε εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους νὰ προστίθενται τὰ τεύχη ἐν τῷ τέλει τοῦ Περιοδικοῦ, ἀπεδέχθημεν καὶ προέβημεν εἰς αἴτησιν πρὸς ἐπίτευξιν ἀδείας παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ Ὑπουργείῳ. Πέπεισμαι ὅτι οἱ διάδοχοι ἡμῶν θὰ πραγματοποιήσωσι τὸν δίκαιον τοῦτον πόθον.

Ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐμοῦ, τοῦ κ. *Μ. Καραβοκυροῦ* ἀναπληρώσαντός με κατὰ τὴν μικράν μου ἀποδημίαν καὶ γραμματεύοντος τοῦ δικηγόρου κ. *Α. Δημοπούλου*, *ἡ Κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ* ἡ συγκειμένη ἐκ νομομαθῶν καὶ δικηγόρων εἰργάσθη συντονώτερον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, συγκροτήσασα 9 συνεδρίας ἀντὶ τῶν 5 τοῦ παρελθόντος.

Πέντε (5) ἀνακοινώσεις ἀνεγνώσθησαν 1) παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Χ. Ἀγνιάδου* περατώσαντος τὴν πέρυσι ἀρξαμένην αὐτοῦ μελέτην *περὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ Κληρονομικοῦ δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ῥωμαϊκόν*· 2) παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Ν. Παρίτση* ὑποστηρίξαντος ὅτι ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Κανονικοῦ ἡμῶν δικαίου δὲν θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ *ἐπισκοπικὴ ἄδεια* ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ γάμου· 3) παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Μ. Καραβοκυροῦ* ὑποστηρίξαντος τὴν ἀντίθετον γνώμην δι' ἀνακοινώσεως. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων γνωμῶν ζωηρὰ καὶ ἐμβριθεστάτη συζήτησις ἐγένετο ἐπὶ 5 συνεδρίας δι' ἀναπτύξεως τῶν ἑκατέρωθεν λόγων καὶ δι' ἐρεύνης ἐπισταμένης καὶ ἑρμηνείας τῶν σχετικῶν χωρίων

δυναμένης νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀσάφειαν ἢ τὰ κενὰ τῶν ἄχρι τοῦδε πραγματευθέντων τὸ ἐν λόγῳ θέμα συγγραμμάτων παρ' ἡμῖν τε καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς· 4) παρὰ τοῦ δικηγόρου κ. *Ἰ. Βαλαλᾶ* περὶ *συστάσεως προικὸς* τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ὑπηκόων καὶ 5) παρ' ἐμοῦ τὸ α' μέρος ἀνακοινώσεώς μου περὶ *συνηγορίας* καὶ *λογογραφίας*, ἔνθα ἐξητάσθησαν οἱ λόγοι δι' οὓς δὲν ἀνεπτύχθη ἐν Ἀθήναις τὸ πάλαι ἡ νομικὴ ἐπιστήμη οὐδὲ ἐμορφώθη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ὡς ἐν Ῥώμῃ. Ἐλπίσωμεν ὅτι δοθείσης ἅπαξ τῆς κινήσεως, ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη δὲν θὰ καταλίπῃ τὸ στάδιον τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ ἀσκήσεως, ἥτις ἔχει ἴδια θέλγητρα ἰδανικώτερα τῶν τῆς πρακτικῆς καὶ παρέχει εἰς τὴν πρακτικὴν ὠφελήματα σπουδαιότατα δι' ὧν πρῶτον ἀποφεύγεται ἡ στενότης καὶ πεζότης τῶν ἀντιλήψεων καὶ δεύτερον προσδίδεται ἐπιστημονικὸν κῦρος εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς γνώμας.

Συνεδρίαι τοῦ Συλλόγου ἐγένοντο 29, ἐξ ὧν 12 *εἰδικαὶ* καὶ 17 *γενικαί*, τοῦ δὲ προεδρείου 20. Κατὰ τὰς εἰδικὰς συνεδρίας τὰς ὡρισμένας ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ εἰς ἀνάγνωσιν καὶ συζήτησιν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων, ἐγένοντο αἱ ἑξῆς.

1) *Ἱστορικαὶ* καὶ *τοπογραφικαὶ μελέται περὶ Κυζίκου* ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. *Κ. Μακρῆ* ἐν τρισὶ συνεδρίαις μετὰ χαρτῶν καὶ πολλῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων τῶν σῳζομένων λειψάνων τῆς μεγάλης τὸ πάλαι ἀκμῆς τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ ἔργον διατελεῖ ὑπὸ μελέτην παρὰ τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, εἰς ἣν παρεπέμφθη.

2) Δύο πραγματεῖαι, συμβολαὶ εἰς τὴν βυζαντιακὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν ἐν δυσὶ συνεδρίαις ὑπὸ τίτλους: «*Ποῦ ἔκειντο αἱ Ρουφινιαναί*», «*Ποῦ τὸ Νικητιᾶτον*» ὑπὸ τοῦ κ. *Ἰ. Μηλιοπούλου* ἐπιτυχῶς εἰς τοιαύτας μελέτας ἀσχολουμένου καὶ μὴ ὀκνοῦντος νὰ καταστήσῃ γνωστὰ τῷ Συλλόγῳ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν τούτων.

3) «*Περὶ τῆς συνθήκης τῶν Ἁγιορειτῶν πατέρων μετὰ τοῦ Στεφάνου Κράλη τῆς Σερβίας*» ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου *Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου*. Πολλὰς χάριτας ὀφείλει ὁ Σύλλογος τῷ ἀκαταπονήτῳ τούτῳ τῶν ἀνεκδότων κειμηλίων ἐξερευνητῇ καὶ φίλῳ τῶν μεσαιωνικῶν σπουδῶν, ἀγαστῷ δὲ ἑταίρῳ καὶ ζηλωτῇ τῆς δόξης τοῦ Συλλόγου.

4) Τοῦ αἰδ. ἀββᾶ *Tondini* de Guarenghi γαλλιστί: «*περὶ τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου*».

5) Τοῦ ἀντιπροέδρου κ. *Χρ. Πανταζίδου* εἰς δύο συνεδρίας «*περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις Διεθνοῦς (1900) Συνεδρίου τῆς Μέσης Παιδεύσεως*. Ἡ μελέτη αὕτη διά τε τὸ ἐπίκαιρον καὶ τὰς διδομένας γνώσεις ἐπὶ τῶν σοβαρῶν τοῦ τοῦ συνεδρίου συζητήσεων καὶ ἀποφάσεων ἐνέχει πολὺ τὸ χρήσιμον διὰ τὰ ἡμέτερα.

6) Τοῦ Ἐξ. *Ἰ. Καρολίδου «περὶ παθῶν κατ' Ἀριστοτέλη»*. Τὸν Ἀριστοτέλη ὁ Κικέρων ἀπεκάλει *ποταμὸν χρυσίου ῥέοντος* διότι πᾶσα φράσις ἐκ τῶν συντόμων καὶ συνεσπειραμένων ἐκείνων τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῷ ὕφους ἐγκλείει πολύτιμον ἑκάστη ἔννοιαν καὶ οὐδεμίαν ἔχει λέξιν περιττήν. Ἐκ τοιούτου ποταμοῦ διωχέτευσεν ὁ εὐμαθέστατος φίλος πολὺν θησαυρὸν ψυχολογικῶν γνώσεων καὶ παρατηρήσεων ἐκτάκτου λεπτότητος καὶ ἀθανάτου ἀληθείας τοῦ Σταγιρίτου φιλοσόφου.

7) Πέντε ἀνακοινώσεις ὑπὸ τίτλον: «*Ἐπιγραφαὶ Τραπεζοῦντος*», «*Ἰωάννης Καρυοφύλλης*», «*ὁ Παφλαγονικὸς διάκοσμος*», «*Νομίσματα Τραπεζοῦντος*», καὶ «*τὸ Σπήλαιον τοῦ Ἁγ. Εὐγενίου ἐν Τραπεζοῦντι*» ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Τραπεζοῦντος κ. *Ματθαίου Παρανίκα*, ὅστις μελαγχολικῶς ἀγγέλλει ἡμῖν ὅτι αὗται ἕνεκα τοῦ γήρατός του ἔσονται ἴσως αἱ τελευταῖαι χορηγίαι του πρὸς τὸν Σύλλογον, ὃν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του διαρκῶς ὑπηρέτησεν ἄριστα εἴτε ἐνδημῶν εἴτε ἀποδημῶν. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ ἦναι αἱ τελευταῖαι συμβολαί του καὶ ὀφείλω ἰδιαζόντως νὰ εὐχαριστήσω τὸν σοφὸν ἄνδρα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅπου διπλῆν ἰδιότητα συνέπεσε νὰ ἔχω ὡς πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἀποχωρῶν καὶ ὡς ἀρχαῖος μαθητὴς αὐτοῦ εὐγνώμων παντοτε παραμένων.

8) *Περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Ῥαγίου ἐν τῇ μητροπόλει Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν* ὑπὸ τοῦ ἐν Μαργαριτίῳ ἰατροῦ κ. *Δ. Παναγιωτίδου*, ὅστις ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ἐργάζεται δοκιμώτατα.

9) Ὁ ἰατρὸς κ. *Α. Γαβριηλίδης* ἐν εἰδικῇ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ καὶ ἐν ὀνόματι τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς συμφώνως τῇ πέρυσι ληφθείσῃ ἀποράσει καὶ ἑπόμενος τῷ ἐγκαινιάσαντι τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἰατρῷ καὶ πρώην προέδρῳ τοῦ Συλλόγου κ. *Ἀν. Χρηστίδῃ*, ἀνέγνωσεν ἐμβριθεστάτην πραγματείαν «*περὶ μικροβιολογίας ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ*» διανοίξας εὐρύτατον ὁρίζοντα τοῦ *ἀπείρως μικροῦ* καὶ ἀπαριθμήσας πληθὺν ἐπιστημόνων ἐρευνητῶν διασπαρέντων εἰς τὰς ἀχανεῖς τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκτάσεις πρὸς ἄγραν τοῦ λανθάνοντος ἐκεῖ

πληθυσμοῦ τῶν *μικροβίων*. Ἐν τοιοῦτον συνέλαβεν ἀνακαλύψας καὶ ὁ κ. Γαβριηλίδης. Ἀναντιρρήτως ἡ γῆ ἤρχισε νὰ φαίνηται καὶ νὰ ἦναι μικρὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ χάρις εἰς τὸ μικροσκόπιον καὶ τὸν *Pasteur* ἀνεφάνη ὁ ἄπειρος ὁρίζων τῶν μικροβίων καὶ ἡ γῆ ἐμεγαλύνθη, καὶ ὁ κατακτητὴς ἄνθρωπος ἀνέπνευσε βλέπων νέας ἠπείρους ἀνεξιχνιάστους καὶ νέας θαλάσσας ἐν μιᾷ μόνῃ σταγόνι ὕδατος. Τὰς σταυροφορίας ταύτας ἡγοῦνται οἱ ἰατροὶ σκεπτόμενοι νὰ ἐξεύρωσιν *ἀμηχάνων νόσων φυγάς*, καὶ κατατρίβωσι τὸν βίον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τῶν μικροβίων ἵνα μακροβίους καὶ ἴσως ἀθανάτους ἡμᾶς καταστήσωσιν. Καὶ διὰ τὸ παμμήχανον τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου ἐψάλη ὁ ἀθάνατος *ὕμνος* τοῦ *Σοφοκλέους*· οἱ δὲ ἑπόμενοι στίχοι τῶν στροφῶν νομίζει τις ὅτι ἐγράφησαν διὰ τὴν ἀρτιγενῆ μικροβιολογίαν.

«Παντοπόρος, ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται
τὸ μέλλον. Ἅιδαν μόνον
θέλξειν οὐκ ἐπάξεται·
νόσων δ' ἀμηχάνων φυγάς
ξυμπέφρασται.

Ἐγένοντο λοιπὸν 14 ἀνακοινώσεις ὑπὸ 5 ἑταίρων καὶ 3 ἀντεπιστελλόντων καὶ 1 μὴ ἑταίρου. Ἐκ τούτων 3 ἰατροί, 2 καθηγηταί, 2 κληρικοὶ καὶ 2 λόγιοι. Μείζων βεβαίως εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν τε ἀνακοινωσάντων καὶ τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἔτους τούτου παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τοῦ παρελθόντος. Ἀλλ' ἐξακολουθεῖ πάντοτε ὁ τῶν καθηγητῶν καὶ φιλολόγων ὑπολειπόμενος, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἀδικαιολόγητον ψυχρότητα πρὸς τὸν φερώνυμον Σύλλογον. Ὁ Σύλλογος ἔχει ὡς ἔμβλημα τὴν ἀρχαϊκὴν λυχνίαν, ἥτις ἔχει ἀνάγκην ἐλαίου παρὰ τῶν φιλολόγων ὅπως διατηρῆται ἄσβεστος ἡ φλόξ. Πᾶσα ἄρνησις μένει ἀδικαιολόγητος καὶ μόνον προφασιζόμενοι δύνανται νὰ εἴπωσιν ὅτι φοβοῦνται, μήπως δίδοντες τὸ ἔλαιόν των κατηγορηθῶσιν ὡς *ῥίπτοντες ἔλαιον ἐπὶ τὴν πυράν*.

Ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Ξ. Σιδερίδης* πολλὴν ἀγάπην καὶ φροντίδα πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιδείξας κατὰ τὴν τριετῆ τοῦ ἀξιώματός του ἐνάσκησιν καὶ γνώστης τῶν κατ' αὐτόν, ὑπέβαλε λεπτομερῆ ἔκθεσιν μετὰ περιλήψεως τῶν γενομένων *δημοσίων μαθημάτων*. Ἕνεκα τῆς ἐγκαίρου καταρτίσεως τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἀγρύπνου ἐπιμελείας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, διεξήχθησαν ἀνελλιπῶς τὰ πρὸς τὸ δημόσιον καθήκοντα τοῦ συλλογικοῦ βήματος. Εἶχον ἐγγραφῆ 20 ἀγορηταὶ δι' 29 μαθήματα. Μετ' ἀναπλήρωσιν τῶν κωλυθέντων 14 ἐδίδαξαν 28 μαθήματα. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ὑπολείπεται οὐδὲ τῆς πρὸ δεκαετίας συλλογικῆς περιόδου (1891—2) κατὰ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀειμνήστου *Κων. Καλλιάδου*, εἰς ὃν ἀίδιον εὐγνωμοσύνην ὀφείλει ὁ Σύλλογος διὰ τὸν θερμουργὸν ζῆλον καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς γινώσκοντος νὰ κατακτᾷ τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου εὔνοιαν τοῦ κοινοῦ. Σχεδὸν εἶναι ἴσος, διότι κατὰ μίαν μόνην μονάδα εἶναι ὑποδεής.

1) Κατήρξατο τοῦ ἐφετινοῦ κύκλου ὁ αἰδ. ἱεροκήρυξ κ. *Κων. Καλλίνικος* εὐφραδῶς, ἐν γλώσσῃ σαφεῖ ἅμα καὶ θερμῇ καὶ διὰ μαρτυριῶν ἔκ τε τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῆς θύραθεν σοφίας ἀναπτύξας τὸ θέμα αὐτοῦ «*Περὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ*».

2) Ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ κ. *Μ. Γεδεών*, ὁ δι' ἀτρύτων ἐπὶ τριάκοντα ἔτη μελετῶν κεκτημένος ἀναμφισβήτητον κῦρος ἐν τῇ βυζαντινολογίᾳ, ἐδίδαξε μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ χάριτος τέσσαρα μαθήματα ἐκ τῆς «*Ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς Παιδεύσεως* ὑπὸ τοὺς ἑξῆς μερικωτέρους τίτλους· α) «*Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ ιε' αἰῶνος*» β) «*Ἔθιμα καὶ νόμοι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς σχολείοις τῶν Βυζαντίνων*» γ') καὶ δ') «*Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ συντάξει τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν θεσμῶν*».

Ὁ κ. Γεδεὼν ἑορτάσας τὴν *τριακονταετηρίδα* τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως ἀπήλαυσε τῆς ὑπάτης τῶν λογίων ἡδονῆς ἰδὼν ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ λόγιοι ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι, πλεῖστα σωματεῖα καὶ σύλλογοι καὶ ἡ ὁμογενὴς κοινωνία ἀνεγνώρισαν τὴν τελεσθεῖσαν σπουδαιοτάτην ἐργασίαν ἐν τῇ προαγωγῇ τῶν καθ' ἡμᾶς μεσαιωνικῶν σπουδῶν καὶ τῇ διαφωτίσει πλείστων σημείων τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ἐτίμησαν δικαίως τότε ἔργον καὶ τὸν ἐργάτην. Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος προφρόνως παρέσχε τὴν αἴθουσαν ταύτην διὰ τὴν πανηγυρικὴν τελετὴν καὶ λόγῳ τιμῆς πρὸς τὸν ἑορτάζοντα ἐδωρήσατο τὴν σειρὰν τῶν ἐκδύσεων αὐτοῦ. Ἐπιβάλλεται δέ μοι τὸ καθῆκον ὅπως ἰδίᾳ μνημονεύσω ἐν τῇ λογοδοσίᾳ μου τὴν ἑορτὴν ταύτην τοῦ φίλου ἑταίρου, ὅστις ἀπὸ πολλῶν δαψιλέστατα ἐχορήγησε τῷ Συλλόγῳ ἐκ τῶν μελετῶν του πολλὰ μοχθήσας καὶ μοχθήσων ἔτι ὑπὲρ τούτου ὡς ἀκάματος, τιμήσας δὲ καὶ τιμήσων ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀκόμη, ὡς ἐλπίζω, τὸ βῆμα τοῦτο.

3) Ὁ ἰατρὸς κ. *Σ. Ζαβιτσᾶνος* «*Περὶ ἐκθέτων*» ἦτο ὁ ἁρμοδιώτατος νὰ λάβῃ τὸν λόγον καὶ διδάξῃ, ἅτε δι' ἔργων ἤδη ἀποδείξας ὅτι ἡ φιλανθρωπία γίνεται ἀληθής, ὅταν ἐπιστημονικῶς διεξάγηται.

4) Ὁ καθηγητὴς κ. *Δημοσθ. Οἰκονομίδης* εἰκονικώτατα περιέγραψε τὴν περίεργον καὶ διδακτικὴν σύναμα «*Ἱστορίαν τοῦ βίου τῶν γερμανῶν φοιτητῶν*».

5) Ὁ ἰατρὸς κ. *Γ. Ἀκεστορίδης* ἐδίδαξε μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν πρακτικότητος τρία μαθήματα· α') «*Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς γυμναστικῆς ἐπὶ τῆς ὑγιείας τῶν ἀνθρώπων*». β') «*Τὰ νεώτατα τῆς γυμναστικῆς εἴδη καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν νέων*» γ') «*Περὶ ἰατρικῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν*» πολλὰ τὰ χρήσιμα καὶ τὰ καλὰ ἐγκατασπείρας.

6) Ὁ καθηγητὴς κ. *Νικήτας Παπαγιαννόπουλος* δύο μαθήματα «*Περὶ τῶν σπουδαιοτάτων πορισμάτων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῶν μέσων χρόνων* διαλαβὼν εἰκονικώτατα τὰ τῶν χρόνων τοῦ *Ἰουστινιανοῦ*.

7) Ὁ ἰατρὸς κ. *Α. Τουργούτης* ἐξακολουθήσας ἐφέτος τὰ περὶ *νευρικῶν τροφῶν* πρακτικώτατα μαθήματά του κατέδειξε τὰς ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ *καπνοῦ* βλαβερὰς εἰς τὴν ὑγείαν συνεπείας.

8) Ὁ λυκειάρχης κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* ἐκ τῆς *δημοτικῆς ποιήσεως*, ἥτις δι' αὐτὸν εἶναι τροφὴ ἅμα καὶ τρυφή, ἀπέδειξε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν ἑνὶ μαθήματι πολλοὺς ἀγνώστους μαργαρίτας.

9) Ὁ καθηγητὴς κ. *Λουίζος Ἡλιοὺ* συνεχίσας τὸ ἄλλοτε διδαχθὲν θέμα περὶ *Τέχνης* ὡμίλησε περὶ τῆς *κοινωνικῆς εὐθύνης καλλιτεχνῶν καὶ συγγραφέων*, πολλὰ τὰ κοινωνικῶς χρήσιμα διδάγματα ἐξενεγκών.

10) Ὁ δικηγόρος κ. *Ἐ. Κολάσης* περὶ τῆς *ἐνδείας ἐν γένει καὶ τῆς ἐν Παρισίοις ἐπαιτείας* διαλαβὼν διήρεσεν εἰς τέσσαρα τὰ αἴτια τῆς ἐνδείας καὶ ἐξήτασε τὰ κατ' αὐτῆς προταθέντα ὑπὸ τῶν οἰκονομολόγων μέτρα.

11) Ὁ κ. *Γ. Παχτῖκος* εἰδικῶς ἐγκύπτων εἰς τὴν μελέτην τῆς μελοποιίας τῶν χορικῶν καὶ βραβευθεὶς ἐν Ἀθήναις διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ μελοποιηθέντα χορικὰ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις διελέχθη *περὶ τοῦ ἀρχαίου ἕλλην. δράματος ὑπὸ μουσικὴν ἔποψιν* καὶ *περὶ μελοποιίας*, ἑρμηνεύσας διὰ τοῦ ὁμίλου τῶν ἐρασιμόλπων, ὃν διευθύνει, μέρος τῶν βραβευθέντων αὐτοῦ χορικῶν.

12) Περὶ *Ἱερουσαλὴμ ἱστορικῶς, ἀρχαιολογικῶς καὶ τοπογραφικῶς*, ὡμίλησεν ἀναβὰς τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου μετὰ πολυετῆ ἀποχὴν ὁ καθηγητὴς κ. *Ἀθ. Δημητριάδης*.

13) Ὁ δὲ καθηγητὴς κ. *Ἀθ. Ἰωάννου περὶ τοῦ γάμου τῶν ἀνθέων* πραγματευθεὶς ἐξήγειρε τὴν φιλομάθειαν τοῦ ἀκροατηρίου διὰ τοῦ περιέργου τούτου κεφαλαίου τῆς βοτανικῆς.

14) Περὶ τῆς *ἐπιρροῆς τῆς σχολῆς κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ* ἠγόρευσεν ὁ τὴν ἀστικὴν σχολὴν Γαλατᾶ διευθύνων κ. *Ἀπ. Ἀράπης*. Ἐμφορούμενος παιδαγωγικῶν ἀρχῶν ὑπέδειξε διὰ παραδειγμάτων, ὅτι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἁπάντων τῶν μαθημάτων διδάσκαλος παιδαγωγὸς δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ σωτηρίους ἀρχὰς κατὰ τῆς μέθης καὶ πολυποσίας καὶ νὰ φανῇ ἡ σχολὴ πολύτιμος σύμμαχος ἐν τῷ κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ πολέμῳ.

15) Ὁ δικηγόρος κ. *Σάβας Ἀποστόλογλους* ἀνέπτυξεν ἐπιστημονικῶς ἅμα καὶ πρακτικῶς τὸ *περὶ πολυτελείας θέμα*, ἐφ' οὗ πολυτελέστατα σχόλια ἐσώρευσαν οἱ αἰῶνες ὅλοι, μὴ ἐπιτευχθείσης ἔτι γενικῆς συμφωνίας περὶ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῆς. Κατέδειξε τοὺς ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς πολυτελείας λόγους, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν μικτῶν ἐκείνων πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἅτινα ἔχουσι συμπεφυρμένα ἐν ἑαυτοῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν.

16) Κατὰ τὴν πρακτικῶς ὠφέλιμον αὐτοῦ πάντοτε μέθοδον ἐδίδαξεν ὁ ἰατρὸς κ. *Κ. Κοκκολᾶτος, πῶς διεξάγεται ἐν Εὐρώπῃ ὁ κατὰ τῆς φθίσεως ἀγών*.

17) Τρία μαθήματα ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον *Γνῶθι σαυτόν*, καὶ ὑπὸ μερικώτερον: α') *περὶ τῆς φιλαυτίας*, β') *περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ καλοῦ* καὶ γ') *περὶ τῆς πρώτης παιδικῆς ἀνατροφῆς*, ἐδίδαξεν ὁ καθηγητὴς κ. *Σπ. Μωραΐτης*, τὸ πρῶτον ἀναβὰς τὸ βῆμα τοῦτο τοῦ Συλλόγου. Κάτοχος, ὡς ὀλίγοι παρ' ἡμῖν, παιδαγωγικῶν γνώσεων ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, διέσπειρε πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἐκ δύο ἐναλλὰξ πηγῶν ἀρυόμενος, τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, μετὰ σεμνότητος λόγου στερρῶς ἐχομένου τῆς ἀκριβείας τῶν ἐκφερομένων ἰδεῶν.

18) Τέλος ὁ κ. *Θρασύβουλος Καμαράδος* ἔθηκε τὴν κατακλεῖδα, ὡς καὶ πέρυσι, τῶν δημοσίων μαθημάτων, ἀναλύσας τὸν *Ὀθέλλον* τοῦ Σαικσπήρου ἐνώπιον πυκνοῦ ἀκροατηρίου καὶ δι' εὐροίας λόγου μεστοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐφραντάστων εἰκόνων καὶ ἐπειροδίων πλεί-

στων συνεκράτησεν εὐγλώττως ἄχρι τέλους τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν.

Ἡ ***οἰκονομική*** διαχείρισις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο περιωρίσθη σχεδὸν εἰς τὴν εἴσπραξιν καὶ δαπάνην τῶν τακτικῶν συνδρομῶν. Τὸ ὅλον τῶν ἐφετινῶν εἰσπράξεων ἀνέρχεται εἰς Λ. Τ. 278. Ἐν δὲ τῷ ποσῷ τούτῳ δύο μόνον ἔκτακτοι συνδρομαὶ περιλαμβάνονται, ἡ παρὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ κ. *Α. Ἰωνίδου* εἰς Λ. Τ. 10.93 καὶ ἡ παρὰ τοῦ παν. γέροντος σκευοφύλακος τοῦ Ἁγίου Τάφου κ. *Εὐθυμίου* εἰς Λ. Τ. 8.

Ἡ παρὰ τοῦ *ἐθν. πανεπιστημίου* ἐτησίως ἄλλοτε χορηγουμένη εἰσφορὰ καίτοι μειωθεῖσα εἰς δρ. 300 ἔπαυσεν ὅλως ἀπὸ δύο ἐτῶν. Ἐγένοντο ὅμως ἐνέργειαι καὶ προσωπικῶς συνενοήθην μετὰ τοῦ πρυτάνεως κ. *Σ. Σακελλαροπούλου*, ὅπως ἀναγραφῇ πάλιν ἡ μικρὰ ἄλλως τε αὕτη χορηγία ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ πανεπιστημίου. Δέον νὰ σημειωθῇ καὶ ἑτέρα δωρεὰ ἐκ Λ. Τ. 25 γενομένη χάριν τῆς διακοσμήσεως τῆς αἰθούσης· διότι ἐκ τοῦ ἄχρι τοῦδε δαπανηθέντος διὰ τὴν διακόσμησιν ταύτην ποσοῦ Λ. Τ. 40, ὁ Σύλλογος ἐπλήρωσε μόνον 15 λίρας. Ὁ ἐλλιπὴς φωτισμὸς συνεπληρώθη διὰ πολλῶν νέων φανῶν ἀεριόφωτος, νέα παραπετάσματα εὐπρεπῆ ἀντικατέστησαν τὰ παλαιωθέντα, ἐβάφησαν οἱ τοῖχοι καὶ ἀνακαινίσεις ἄλλαι καθισμάτων καὶ ἐπίπλων ἴσως δὲ καὶ τοῦ δαπέδου τῆς αἰθούσης ἑτοιμάζονται. Πάντα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι πρόκειται νὰ γίνῃ ὑποδοχή τις ἐνταῦθα. Πράγματι ἀναμένεται καὶ ῥθάνει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν οἰονεὶ νυμφίος τῆς αἰθούσης ταύτης ἓν *μέγα ὄργανον* (orgue), τὸ τελειότατον καὶ ὡραιότατον καὶ πλουσιώτατον ἐξ ὅσων εἶδε καὶ ἤκουσεν ἡ πρωτεύουσα αὕτη. Ἡ ἀξία του ἐξετιμήθη εἰς 40,000 ῥρ. Ἕκτακτος ποικιλία τῶν τόνων θὰ καταδειχθῇ ὁσονούπω ἐν ταῖς συναυλίαις, αἵτινες διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὴν πρωτοτυπίαν δὲν θὰ ἔχουν ἐφαμίλλους ἄλλας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἀλλ' ἂς μὴ προτρέχω εἰκονίζων ἀπὸ τοῦδε ἐντυπώσεις ὠχροτέρας τῶν πραγμάτων. Δύο πλεονεκτήματα βέβαια προσπορίζονται διὰ τοῦ *ὀργάνου* τούτου εἰς τὸν Σύλλογον· τὸ πρῶτον συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀνακτήσῃ ὁ Σύλλογος τὴν ἀρχαίαν εὔνοιαν καὶ ἕξιν τοῦ δημοσίου, προτιμῶντος ἀπό τινων ἐτῶν νὰ φοιτᾷ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς *Γαλλ. Ἑνώσεως* (Union Française) δι' ἀκροάσεις συναυλιῶν, παραστάσεων ἢ ἄλλων καὶ λησμονήσαντος τὴν ἡμετέραν κομψὴν καὶ ἀρχαϊκοῦ κάλλους αἴθουσαν ταύτην, ἥτις δέν μας εἶδεν ἀκόμη μεγαλυνθέντας διὰ νὰ θεωρῆται παρὰ τοῦ ὁμογενοῦς δημοσίου μικρὰ καὶ στενόχωρος· τὸ δεύτερον εἶναι ὑλικώτερον· διότι πρόσοδον οὐχὶ μικρὰν θέλει προσθέσει εἰς τὸ ταμιεῖον καὶ συντείνει εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν.

Περὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον, ἐπικουρούντων καί τινων ἐμπείρων μελῶν, συνεσκέφθη, τῆς πρωτοβουλίας ληφθείσης ὑπὸ τῆς *Α. Θ. Παναγιότητος*, ἥτις ἐν τῇ μερίμνῃ Αὐτῆς πρὸς βελτίωσιν τῶν παραγόντων ζωῆς Ἐκκλησίας τε καὶ Γένους ἐμνήσθη τοῦ Συλλόγου καὶ διὰ *πιττακίου* ἐξεδήλωσεν ἀφ' ἑνὸς τὴν λύπην ἐπὶ τῇ ἀνεπαρκείᾳ τῶν ἡμετέρων χρηματικῶν μέσων ἐπιδρώσῃ ἐπιζημίως εἰς αὐτὸν τὸν προορισμὸν τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀφ' ἑτέρου εὑηρεστήθη νὰ ὑποδείξῃ μέσα τινὰ θεραπείας. Εἰς τὸ σεπτὸν πιττάκιον εὐχαριστοῦντες θερμῶς τὴν Α. Θ. Π. ἀπηντήσαμεν διατυπώσαντες ὅσα ἄλλα πρόσφορα μέσα διέγνωμεν. Πεποιθότες εἰς τὴν πολύτιμον ἀρωγὴν τῆς Α. Θ. Π. ἐλπίζομεν ὅτι πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα θὰ παραγάγωσιν αἱ γνῶμαι αὗται καὶ τὰ σχέδια καὶ ὅτι ὁ νέος πρόεδρος μετὰ τῶν νέων κοσμητόρων ἐπιλαμβανόμενος μετὰ μείζονος ζωηρότητος τοῦ ζωτικοῦ ζητήματος τῶν οἰκονομικῶν θὰ ἦναι εὐτυχέστερος ἐμοῦ ἀγγέλλων ἐπισήμως διὰ τῆς λογοδοσίας του ὅτι ἐτέθη τὸ θεμέλιον. Τοιοῦτον δὲ ἔσται ἡ ἐξεύρεσις τοῦ πρώτου πυρῆνος πρὸς σχηματισμὸν κεφαλαίων προσοδοφόρων. Ὅταν ἐκ τοιούτου κεφαλαίου ἀποκτήσωμεν πρόσοδον ἐτησίαν 250 λιρῶν, ὁ Σύλλογος τότε διὰ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ 500 λιρῶν ἀνέτως καὶ εὐπρεπῶς θὰ λειτουργῇ, τακτικῶς ἐκδίδων τὸ περιοδικόν του, καὶ οὐχὶ κατὰ διαλείμματα πολλῶν ἐτῶν, παρασκευάζων τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ζώντων μνημείων*, ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Χρηστ. Ζωγράφου ἐφάνη χορηγός, καὶ δαπανῶν ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων διὰ τὴν συλλογὴν καὶ κατάταξιν τοῦ ὑλικοῦ, διότι ἄνευ δαπάνης οὐδὲ οἱ ἁρμοδιώτατοι ἑταῖροι δύνανται νὰ θυσιάσωσιν ὑπέρμετρον χρόνον. Ὑπεδείξαμεν ὅτι ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ καὶ Φιλανθρωπικὴ Ἀδελφότης, ἥτις ἄλλως τε στεγάζεται δωρεὰν ἐνταῦθα ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν, ἠδύνατο καὶ ἴσως ὤφειλεν ἐξ ἰδίας βουλῆς ἢ καὶ παροτρυνομένη νὰ συντρέξῃ ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν πραγμάτωσιν ἀποκτήσεως τοιούτου κεφαλαίου· διότι, ἐκτὸς τῶν εἰδικὸν προορισμὸν ἐχόντων κεφαλαίων των, διατίθησι χρήματα, τῶν ὁποίων ἡ πρόσοδος ἱερώτερον καὶ ἀσφαλέστερον σκοπὸν θὰ ἐξεπλήρου ἀφιερουμένη ὁριστικῶς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἢ κατατεμνομένη ἀρδεύουσα διὰ σταγόνων αὐχμηρά τινα χωρία.

Ἐάν, ὡς ἐλπίζομεν, γινώσκοντες τὴν πρόοδον τῆς ὑποθέσεως, ἡ διαθήκη τοῦ ἀοιδίμου *Ἀλεξ. Γεωργιάδου* ἐκτελεσθῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἰδοὺ τὸ πρῶτον καὶ σπουδαῖον κληροδότημα ἐκ 1000 περίπου λιρῶν, ὅπερ ἀπαρχὴ τοῦ προσοδοφόρου κεφαλαίου δύναται νὰ γίνῃ, ἐὰν προλαβοῦσα ἄλλη δωρεὰ δὲν καταλάβῃ τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἡ τῶν οἰκονομικῶν ἡμῶν ἀνόρθωσις καὶ ἡ γενναία ὅλων προσπάθεια ἐν τῇ ἐπιτεύξει τῆς κτήσεως κεφαλαίου καὶ οὐχὶ μόνον δωρεῶν τὰς ἐφημέρους ἀνάγκας πληρουσῶν κατὰ τὸ ἄχρι τοῦδε κρατῆσαν σύστημα, ἐπιβάλλεται εἴς τε τοὺς ἑταίρους καὶ εἰς ὅλους τοὺς σοβαρῶς περὶ τῶν κοινῶν μεριμνῶντας εἰς οὓς ἀρκεῖ νὰ ὑπομνησθῇ ἡ μέριμνα καὶ πρωτοβουλία τοῦ ῥέκτου ἡμῶν Πρωθιεράρχου. Καίτοι δὲ ἀναντίῤῥητον ὅτι ὁ Σύλλογος διαθέτων πλείονα χρήματα ἀκμαιότερος ἔσται ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ καὶ μεῖζον θὰ φαίνηται ἔχων γοήτρον, οὐχ ἧττον δὲν πρέπει νὰ πιστεύηται ὅτι μαρασμώδη βίον ἄγει καὶ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν μελῶν του μελέτη κανονίζεται ἐνταῦθα ἀναλόγως τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ ταμιεῖον χρημάτων.

Ὁ Σύλλογος εὑρίσκεται σήμερον ὑπὸ κρείττονας ὅρους διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κυριωδεστάτου αὐτοῦ σκοποῦ, τῆς *τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καλλιεργίας*. Ἐξαιρουμένων δύο μόνων: 1) τῆς ἱδρύσεως καὶ ὑποστηρίξεως σχολείων, 2) ἱδρύσεως διαγωνισμῶν, πάντα τὰ ἄλλα ἐδάφια τοῦ 1ου ἄρθρου, ἔνθα ἀναγράφεται ἐν λεπτομερείᾳ ὁ *σκοπός*, ὃν ἐπιδιώκει ὁ Σύλλογος, εὐχερέστερον καὶ προχειρότερον ἐφαρμόζονται καὶ λειτουργοῦσι σήμερον ἀσχέτως πρὸς τὸ πάχος ἢ τὴν ἰσχνότητα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡμῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμετέρων ἐπιστημόνων ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τῇ ἰατρικῇ, τῇ νομικῇ, ταῖς φυσικομαθηματικαῖς ἐπιστήμαις εἶναι σήμερον ἐνταῦθα *τετραπλάσιος*, πιθανώτατα δὲ πολλαπλασιώτερος ἔτι τοῦ πρὸ 40 ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ *ποιωτικῶς* εἶναι ἀνώτεροι οἱ σύγχρονοι τῶν πρὸ μιᾶς γενεᾶς ἐπιστημόνων, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων μονάδων τινῶν ἐκ τῶν πράγματι σοφῶν ἀνδρῶν τοῦ παρελθόντος. Φρονῶ ὅτι δὲν ἐγκωμιάζω χαριζόμενος οὔτε ὑποτιμῶ τοὺς ἀρχαίους ἐκ φθόνου· διότι ὁ φθόνος ἐν στενῷ χώρῳ πάντοτε κινεῖται καὶ σφαδάζει, ὡς παρετήρησεν ἀκριβέστατα ὁ Ἀριστοτέλης: «τοῖς ἐγγὺς καὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ δόξῃ φθονοῦσιν». Ἡ δόξα τῶν λοιπόν, μακρὰν εὑρισκομένη, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον φθόνου διὰ τοὺς νεωτέρους. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος, βλέπετε, οὐδένα παραλληλισμὸν ποιοῦμαι· διότι νομίζω ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι προτιμῶντες κατὰ τοῦτο τοὺς ἀρχαιοτέρους. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ἐπιστήμονες αἰσθάνωνται σφοδρὰν τὴν ἔμφυτον ἀνάγκην τῆς ἐν ἑνὶ κέντρῳ, οἷος εἶναι σήμερον ὁ Σύλλογος μὲ τὰς ἐπιτροπάς του, συναντήσεως πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἰδίας ἑκάστου ἐπιστήμης, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ παραγωγὴ κατ' ἀνάγκην δέον νὰ ἦναι καὶ μείζων καὶ κρείττων ἢ κατὰ τὴν πρὸ 25 ἐτῶν ἐποχήν. Καὶ διὰ τῆς στατιστικῆς ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐμπεδοῦται καὶ δὲν πιστεύω ὅτι γινομένης τῆς στατιστικῆς θὰ διαψευσθῶ. Πρόχειρον ἀπόδειξιν εὑρίσκω ἐν τῷ παραλληλισμῷ τοῦ λήξαντος ἔτους πρὸς τὸ πρὸ δεκαετίας (1891—2), τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ ἀοιδίμου Κ. Καλλιάδου διηνύθη ὁμολογουμένως ἐν μεγάλῃ ζωτικότητι καὶ φιλεργίᾳ τῶν μελῶν, ἐν δραστηρίᾳ ἐξεγέρσει τοῦ γοήτρου τοῦ Συλλόγου καὶ μὲ προϋπολογισμὸν 1000 περίπου λιρῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν.

Ἐν τούτοις, ἐὰν ἐξαιρεθῇ ἡ ἡράκλειος ὄντως ἐργασία τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ καθυστερήσαντος ἐπὶ ἓξ συνεχῆ προηγούμενα ἔτη, τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ, τοῦ Α'. τόμου τῶν *Ζώντων Μνημείων*, ὡς πρὸς μὲν τὰ δημόσια μαθήματα καὶ τοὺς ἀγορητάς, ὡς ἤδη προείρηται, οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο συλλογικῶν ἐτῶν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας ἀναμφιλέκτως τὸ λῆξαν ἔτος εἶναι ὑπέρτερον κατὰ πολὺ τοῦ πρὸ δεκαετίας· διότι τότε 18 ἀνακοινώσεις περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων ἐγένοντο καὶ μία συνεδρία εἰδικὴ διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου προέδρου *Πασπάτη*. Ἐνῷ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐν ταῖς μὴ ὑπαρχούσαις τότε ἐπιτροπαῖς Βιολογικῇ καὶ Κοινωνιολογικῇ συνεδριῶν καὶ ἀνακοινώσεων, ἔχομεν 39 ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις ἐν 41 συνεδρίαις, καὶ 2 γενικὰς συνεδρίας διὰ βιογραφίας δύο θανόντων προέδρων ἤτοι ὑπερδιπλάσιον ὄγκον ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τῶν μελῶν, καὶ ταῦτα ἐνῷ ὁ ἐφετινὸς προϋπολογισμὸς ἦτο ἐκ τῶν ἰσχνοτάτων.

Τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἀκριβῆ, ἀλλ' «*οὐ πάντα ἐπ' ἀκριβείας δεῖ μακρηγορεῖν*». Ἀνάγκη δὲ νὰ καταλειφθῶσι πολλὰ εἰς τὸν ἀκροατήν, ἵνα ἀφ' ἑαυτοῦ σκεφθῇ καὶ συλλογισθῇ. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν εἶχον ἐκφέρει ἐν τέλει τῆς παρελθούσης λογοδοσίας μου. Ἐδανείσθην μάλιστα καὶ ἕνα στίχον τοῦ *Βολταίρου* βοηθητικὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γνώμης μου ταύτης, ἣν ἐνόμισα ὅτι ἐπιτυχῶς διετύπωσα. Πόσον ὅμως ἐξεπλάγην συναντήσας κατὰ τύχην τὸν *Θεόφραστον* (παρὰ Δημ. Φαληρεῖ, 222), ὅστις με ἀπέδειξεν ὅτι εἴμεθα ἀνίκανοι οἱ νεώτεροι καὶ αὐτὰς τὰς νομιζομένας πρωτοτύπους ἰδέας νὰ ἐκφέρωμεν ἀρτίως καὶ στρογγύλως καὶ μετ' ἀρχαϊκῆς τελειότητος. Καί με ἔδειξεν ὅτι πρὸ 23 αἰώνων ἔγραψεν ἐκεῖνος.

Ὑπείκων εἰς τὸν κανονισμὸν ὀφείλω ν' ἀνακηρύξω τοὺς νέους κοσμήτορας, οὓς ἀνεβίβασαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν τοῦ Συλλόγου αἱ πρὸ μηνὸς γενόμεναι ἀρχαιρεσίαι. Καὶ εἰς μὲν τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα ἐπανῆλθεν ὁ προκάτοχός μου καὶ διακεκριμένος ἰατρὸς κ. *Μ. Ψαλίδας* καὶ πεῖραν καὶ θέλησιν καὶ ἀγάπην πολλὴν διὰ τὸν Σύλλογον ἔχων. Ἀντιπρόεδροι ἐξελέγησαν οἱ καθηγηταὶ κ. κ. *Μηνᾶς Αὐθεντόπουλος* καὶ *Χρῆστος Πανταζίδης*, γενικὸς γραμματεὺς ὁ ἰατρὸς κ. *Δημ. Μανουηλίδης*, εἰδικὸς ὁ δικηγόρος κ. *Ἀ. Δημόπουλος*, βιβλιοφύλαξ ὁ ἰατρὸς κ. *Ἐ. Ἀμπελίδης*, ταμίας ὁ κ. *Δ. Μηλιώτης* καὶ λογιστὴς ὁ κ. *Ν. Παπαγιαννόπουλος*.

Ἐν τέλει ὀφείλω νὰ ἐκφράσω θερμοτάτας *εὐχαριστίας* πρὸς τοὺς συναδέλφους κοσμήτορας, ὧν ἡ συνεργασία καὶ ἀρωγή μοι ἦτο πολύτιμος ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λῆξαν τοῦτο ΜΑ΄ ἔτος, πρὸς τοὺς προέδρους, γραμματεῖς καὶ τὰ φίλεργα μέλη τῶν ἐπιτροπῶν, πρὸς τοὺς ἀγορητὰς καὶ τοὺς δι' ἀνακοινώσεων ἐπιστημονικῶν συνεισφέροντας εἰς τὸ κλέος τοῦ Συλλόγου, πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν φιλοτιμουμένην πάντοτε νὰ δέχηται δωρεὰν τὰς δημοσιεύσεις καὶ νὰ ἐξαίρῃ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, πρὸς πάντας τοὺς δωρητὰς καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Συλλόγου κοπιάσαντας ἀφανῶς ἢ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἑταίρους διὰ τὴν ἐπιδεχθεῖσαν πρός με ἐπιείκειαν καὶ εὐμένειάν των.

Ἐπικαλοῦμαι, Παναγιώτατε, τὰς εὐχὰς τῆς Υ. Θ. Παναγιότητος ὑπὲρ τῆς *εὐδοκιμήσεως* τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς *ἐνισχύσεως* τῶν *ἔργων* αὐτοῦ.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΛΘ΄, Μ΄, ΜΑ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1899-1902

ANCIENT GREEK

Ο ΓΟΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΠΟΙΝΗΣ ΘΕΩΡΙΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ἀπαγγελθεῖσα κατὰ τὴν ΄ΑΤΝΒ΄ ἔκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς

τῇ 4ῃ Ἰουνίου 1900, ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

Ὑπείκων τῇ εὐμενεῖ ψήφῳ τῶν ἑταίρων ἀνέλαβον τὴν *προεδρίαν* τοῦ γεραροῦ τούτου Συλλόγου οὐδόλως ἀγνοῶν, ὡς οὐδὲ οὗτοι, ὅτι ὅλως ἀπαράσκευος τυγχάνω εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σοβαρῶν τῆς προεδρίας καθηκόντων καὶ ὅτι ἔρχομαι ὕστατος ὅλων τῶν προκατόχων, οἵτινες καὶ ὡς μέλη ἔδρασαν καὶ ὡς πρόεδροι τὸ κλέος αὐτοῦ προήγαγον. Νομίζω ὅμως ὅτι ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῇ ἐμῇ οἱ ἑταῖροι ἔλαθον ζητήσαντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύναμιν, ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι *ἐν ἀσθενείᾳ ἡ δύναμις τελειοῦται*. Ἄνευ τῆς πανσθενείας τοῦ γραφικοῦ τούτου ῥητοῦ θὰ ἐκινδύνευεν ἡ μὲν δύναμις αὐτῶν νὰ τελειώσῃ ἀντὶ νὰ τελειωθῇ, ἡ δ' ἐμὴ ἀσθένεια νὰ νικήσῃ ἀντὶ νὰ ἡττηθῇ.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον σήμερον τελετήν, ἥτις εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συλλόγου *πανήγυρις*, ὁ κανονισμὸς ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄρτι ἐκλεγέντα πρόεδρον ὡς πρώτην ὑποχρέωσιν τὴν ἀνάγνωσιν *ἐπιστημονικῆς τινος πραγματείας*. Ἡ διάταξις αὕτη θὰ ἦτο λίαν ἐκφοβιστικὴ διὰ τὸ πανηγυρίζον ἀκροατήριον, ἂν καὶ εἰς αὐτὸ ἐπεβάλλετο σύναμα ἀντίστοιχος ὑποχρέωσις *ν' ἀκούσῃ* τὴν πραγματείαν ταύτην. Εὐτυχῶς ὁ κανονισμὸς ἐν σιωπῇ τοῦτο παρέδραμε· γνωρίζομεν δὲ ὅτι πολλὰς ἀληθείας καὶ δὴ τὰς σπουδαιοτέρας καλύπτει σωφρόνως ἡσιωπή, ἥτις διὰ τοῦτο πολλάκις ἀνεγνωρίσθη εὐγλωττοτέρα τοῦ λόγου καὶ πάντοτε ἐτιμήθη ὡς χρυσὸς ὑπὲρ τὸν ἀργυροῦν λόγον.

Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ μου περὶ τὴν εὕρεσιν καταλλήλου ὁπωσοῦν θέματος ἐνεθυμήθην τὸν θεῖον *Πλάτωνα* καὶ τὴν *περὶ ποινῆς θεωρίαν* του, ἣν ἐν τῷ θαυμασίῳ ὄντως διαλόγῳ *Γοργίᾳ* ἀνελίσσει μετὰ τῆς οἰκείας αὐτῷ ὑψηγορίας καὶ ἀμιμήτου τέχνης, καὶ ἐσκέφθην ὅτι πραγματευόμενος τὸ θέμα ἠδυνάμην νὰ τεθῶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τύχω ἀσφαλῶς τῆς ὑμετέρας ἐὰν μὴ εὐμενοῦς, πάντως ὅμως πλατωνικῆς ἀκροάσεως. Ἐὰν δὲ τὸ *περὶ ποινῆς* ἀνάγνωσμά μου, ἄτεχνον καὶ ἀκαλλῆ περιβαλλόμενον μορφήν, καταδειχθῇ αὐτόχρημα ποινὴ πρὸς τοὺς ἀκροωμένους καὶ καταδείξῃ ἐμὲ παραλόγως ἀδικοῦντα ἐκείνους ἀκριβῶς τοὺς ἀκροατὰς τοὺς παρακολουθοῦντας μετὰ προσοχῆς τὸν λόγον μου, παρακαλῶ αὐτοὺς νὰ ἐνθυμηθῶσι πρὸς παρηγορίαν των τὴν σοφωτάτην ἀπάντησιν τοῦ Σωκράτους εἰς τὸ τεθὲν αὐτῷ δίλημμα, ὅτι *προτιμᾷ ν' ἀδικηθῇ μᾶλλον ἢ ν' ἀδικήσῃ, διότι δυστυχέστερος ὁ ἀδικῶν ἢ ὁ ἀδικούμενος*.

Τὴν ἀπόδειξιν τῆς προτάσεως ταύτης, ἧς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα ἐπέρχεται ἡ ἑτέρα πρότασις, ὅτι *οἱ ἀδικοῦντες εἶναι ἀθλιώτατοι* (δυστυχέστατοι), *ὅταν δὲν τιμωρῶνται καὶ ἧττον ἄθλιοι ὅταν τιμωρῶνται*, εὑρίσκομεν ἐν τῷ μνημονευθέντι διαλόγῳ, ἔνθα ὁ Σωκράτης διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ διαλεκτικῆς καὶ δι' ἀλληλουχίας ἐπιχειρημάτων δι' *ἀδαμαντίνων δεσμῶν*, ὡς λέγει, δεδεμένων, ἀκραδάντως θεμελιοῖ τὰς δύο ταύτας ἀληθείας, ὧν ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὴν *περὶ ποινῆς θεωρίαν*. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ *Σωκράτης* οὐ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, διὰ τοῦ βίου ὅλου, δι' αὐτοῦ τοῦ μαρτυρικοῦ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν θανάτου ἀπέδειξε τὰς περὶ τῶν ἀληθειῶν τούτων πεποιθήσεις του, καὶ ἐκήρυξεν «ὅτι οὗτος ὁ τρόπος ἄριστος τοῦ βίου, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀσκοῦντας καὶ ζῆν καὶ τεθνάναι».

I

Ὅταν γίνῃ προσβολὴ τῶν δικαίων εἴτε τοῦ πολίτου εἴτε τῆς κοινωνίας, αὕτη ὡς *πολιτεία* συγκεκροτημένη ἐπιβάλλει *ποινὴν τῷ ἀδικήσαντι*. Πόθεν πηγάζει ἡ ποῦ ἐρείδεται τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν, τὸ δίκαιον τῆς ποινῆς; Τῆς ἀπορίας ταύτης καὶ ἐρωτήσεως τὴν ἀνάγκην κυρίως δὲν αἰσθανόμεθα· διότι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔχει κεκτημένας τινὰς κοινὰς ἀληθείας εἴτε ἐκ τῆς μακρᾶς παραδόσεως εἴτε

ἐκ τῆς θρησκείας, καὶ ὅταν αὗται συμφωνῶσι κατ' ἀμφοτέρας τὰς πηγάς, ἀρκεῖται νὰ εἴπῃ τὸ τῆς *Ἀντιγόνης*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κ' ἀχθές, ἀλλ' ἀείποτε
ζῇ ταῦτα· κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

Τὸ δίστιχον τοῦτο παραθέτει καὶ ὁ *Ἀριστοτέλης* (Ῥητ. Α΄, ιγ΄, 2) ὁμιλῶν περὶ τοῦ φύσει κοινοῦ δικαίου: «Ἔστι γὰρ ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ μηδὲ συνθήκη».

Ἡ ἰδέα τῆς ποινῆς εἶναι τόσον ἀναπόσπαστος ἀπὸ τῆς ἰδέας τοῦ ἀδικήματος καὶ τόσον περὶ τούτου ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀνέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος συμφωνοῦσιν, ὥστε οὐδεμία ἀπορία γεννᾶται, οὔτε πολυπραγμονοῦμεν· ξενιζόμεθα μάλιστα ἐπὶ τῷ τιθεμένῳ ἐρωτήματι. Ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τὰ πάντα θεωρεῖ προβλήματα, καὶ εἶναι ἀνήσυχος καὶ ζητητική, ἑνόσῳ δὲν λύσῃ ταῦτα διὰ τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀπωτάτου λόγου: «τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀποσυνθέτων ἀνάγκη διαιρεῖν» (Ἀριστοτέλ. Πολιτ. Ζ΄, ιϐ΄).

Πρῶτος ὁ *Πλάτων* καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ὁ *Ἀριστοτέλης* ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ Ὁλλανδοὶ *Grotius* καὶ *Puffendorf*, οἱ Ἄγγλοι *Hobbes, Locke* καὶ Βένθαμ, οἱ Γάλλοι *J. J. Rousseau, Guizot* καὶ ἄλλοι, οἱ Γερμανοὶ φιλόσοφοι *Κάντιος* καὶ *Ἔγελος* καὶ πλῆθος ποινικολόγων, ἐν οἷς ὁ ἡμέτερος *Σαρίπολος* προέβαλον ἕκαστος ἰδίαν θεωρίαν *περὶ ποινῆς*.

Ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ καὶ ἡ κατὰ καιροὺς καὶ κατ' ἔθνη ἐκδηλωθεῖσα διάφορος περὶ ποινῆς δικαιολογία ἀπέδειξαν ὅτι οὐσιωδέστατα τροποποιοῦνται οἱ ποινικοὶ νόμοι καὶ μεταβάλλεται ἡ χρῆσις καὶ αὐτὸς πολλάκις ὁ σκοπὸς τοῦ σπουδαιοτάτου μοχλοῦ τοῦ κινοῦντος τὴν ἀνθρωπότητα εἰς πρόοδον καὶ πολιτισμόν. Τοιοῦτος μοχλὸς ἀναγνωρίζεται ἡ λειτουργία τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Δὲν ὑπάρχει ἑπομένως ζήτημα θεωρητικὸν τοσοῦτον στενῶς μετὰ τῶν πρακτικῶν συνδεόμενον, ὅσον τὸ προκείμενον.

Ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον διαφέρουσιν οἱ ποινικοὶ νόμοι θεμελιούμενοι ἐπὶ διαφόρου δικαιολογητικῆς βάσεως τῆς ποινῆς. Ἐξ τοιαῦται γενικώτεραι *βάσεις*, μὴ ὑπολογιζομένου πλήθους ποικιλιῶν, ὑπεστηρίχθησαν.

1) Τὸ δημόσιον *συμφέρον*, ὅπερ παρεστάθη μᾶλλον συγκεκριμένον καὶ ἀπτότερον τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου. Κήρυξ ἐπισημότατος τῆς θεωρίας τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ συμφέροντος εἶναι ὁ Ἄγγλος Βένθαμ (école utilitaire).

2) Τὸ δίκαιον τῆς *ἀμύνης* τῆς κοινωνίας.

3) Τὸ *θεοκρατικόν*, τὸ ἐκ Θεοῦ πηγάζον καὶ θεωροῦν πᾶν ἔγκλημα προσβολὴν τῆς θεότητος.

4) Ἡ *σύμβασις* ἢ τὸ κοινωνικὸν συνάλλαγμα, δι' οὗ τὸ ἄτομον ἐξεχώρησεν εἰς τὴν πολιτείαν τὰ δικαιώματά του.

5) Ὁ *ἠθικὸς ἐξιλασμός*, ἡ ἀπόλυτος δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀπόδοσις κακοῦ εἰς τὸ κακόν.

6) Ἡ *φιλανθρωπία* καὶ τὸ ἔλεος πρὸς τὸ ἔγκλημα, ὅπερ θεωρεῖται ὡς παραφροσύνη.

Αἱ θεωρίαι ἐπληθύνθησαν καὶ ἑνεκα τῆς φιλοτιμίας, ἣν οἱ νεώτεροι ποινικολόγοι ἐπεδείξαντο εἰς μόρφωσιν ἕκαστος ἰδίου συστήματος. Διὸ ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῆς κατατάξεως αὐτῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας· καὶ δὴ ἔχομεν 1) τὰς ἀπολύτους, 2) τὰς σχετικὰς καὶ 3) τὰς μικτὰς ἐξ ἀμφοτέρων ἢ καὶ ἐκ μόνων τῶν σχετικῶν. Καὶ αἱ μὲν *ἀπόλυτοι* ἐκζητοῦσι τὸν λόγον τῆς ποινῆς ἐν αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἀφῃρημένως καὶ ἀνεξαρτήτως πάσης ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ὠφελείας δυναμένης νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ποινῆς εἴτε διὰ τὴν κοινωνίαν εἴτε διὰ τὸν τιμωρηθέντα. Αἱ δὲ *σχετικαὶ* ἀποσκοποῦσιν εἰς ἐπίτευξιν ὡρισμένου τινὸς σκοποῦ διὰ τῆς ποινῆς.

Ὀφείλω πρὶν ἢ ἐπιληφθῶ τῶν Πλατωνικῶν ἰδεῶν, νὰ παραθέσω ὑμῖν συνοπτικώτατα τινὰς τῶν θεωριῶν τούτων, ὅπως κατάδηλος ὕστερον φανῇ ἡ ὁμοιότης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐν τῷ Γοργίᾳ διδασκομένων.

Ὅσοι θεωροῦσιν ὡς γενεσιουργὸν λόγον τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων τὴν *σύμβασιν* ἤτοι τὸ *κοινωνικὸν συνάλλαγμα* (contrat social), οὗτοι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τῆς συμβάσεως ἢ συνθήκης ἐρείδουσι τὴν ποινήν. Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Locke ἄριστα ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν ταύτην, ἥτις ἐν σπέρματι ἀναφαίνεται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ὁλλανδῶν Γροτίου καὶ Puffendorf. Ὁ *Βεκκαρίας* καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ δημοσιολόγοι τοῦ 18ου αἰῶνος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἠσπάσθησαν αὐτήν, εὐγλωττότατα δὲ πάντων διετύπωσεν ὁ πολὺς J. J. Rousseau. Οὗτος ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις εἶναι ἡ *μόνωσις*. Ἐν τῇ μονώσει ἔχει πλήρη καὶ τέλεια ἅπαντα τὰ δίκαια. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ πρώτου τυχόντος ὁμοίου του. Συνερχόμενος εἰς κοινωνίαν οἰκείᾳ βουλήσει

παραιτεῖται *μέρους* τῶν δικαίων τούτων, ὅπως τὰ *λοιπὰ* συντηρήσῃ καὶ ἀσφαλίσῃ. Συμβάλλεται λοιπὸν ὅτι, ἐάν ποτε προσβάλῃ τὰ δίκαια ἑνὸς συγκοινωνοῦ, θέλει ἀποτίσει τῇ κοινωνίᾳ ὡς τίμημα τῆς παραβάσεως ταύτης τὴν θυσίαν τοῦ ὅλου ἢ ἀντιστοίχου μέρους τῶν ἰδίων δικαίων. Οὕτως ἡ ποινὴ τίκτεται ἐκ τῆς συμβάσεως, ἐπιβαλλομένη ὡς πᾶσα *συμπεφωνημένη ποινικὴ ῥήτρα* κατὰ τοῦ παραβάντος τὴν σύμβασιν.

Ὀλίγους ὀπαδοὺς ἀριθμεῖ σήμερον ἡ θεωρία τοῦ κοινωνικοῦ συναλλάγματος, ἥτις ἄλλοτε ἐνθουσιωδῶς εἶχε παρασύρει τὰ πλήθη καὶ πολλοὺς πολιτειολόγους. Ἐπανέλθομεν πάλιν εἰς τὴν παλαιὰν δοξασίαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι *φύσει κοινωνικὸς* καὶ οὐχὶ *θέσει* ἢ *συμβάσει*. Τὸν ἐκτὸς τῆς κοινωνίας ἄνθρωπον τὸν μὴ δυνάμενον κοινωνεῖν ἢ τὸν μηδενὸς δεόμενον δι' αὐτάρκειαν, ὁ Ἀριστοτέλης ἤδη ἀληθέστατα καὶ εἰκονικώτατα ἀπεκάλεσεν ὅτι *δὲν εἶναι ἄνθρωπος* ἀλλ' εἶναι ἢ *θηρίον* ἢ *Θεός*. (Πολιτ. Α΄ α΄).

Συγγενὴς τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ εἶναι ἡ βασιζομένη ἐπὶ τοῦ δικαίου τῆς *ἀμύνης*. Διότι καὶ αὕτη προϋποθέτει κοινωνικὴν συνθήκην καὶ δογματίζει ὅτι πρὸ τῆς συνθήκης ὁ ἐν τῇ φυσικῇ τῆς μονώσεως καταστάσει εὑρισκόμενος εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης κατὰ παντὸς προσβάλλοντος τὰ δίκαιά του, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦτο εἰς κοινωνίαν συνελθὼν *ἐξεχώρησε* διὰ τῆς συμβάσεως πρὸς τὴν πολιτείαν. Ἡ πολιτεία λοιπὸν ἐπιβάλλουσα ποινὴν τῷ ἀδικήσαντι *ἀμύνεται* ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδικηθέντος, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἀμύνης ἐνασκεῖ ἐπωφελέστερον καὶ μετὰ μείζονος φειδοῦς καὶ περισκέψεως ἢ αὐτὸς ὁ ἀδικηθείς.

Ὁ Βένθαμ στηρίζει τὴν ποινὴν ἐπὶ τῆς *ὠφελείας*. Κατ' αὐτόν, *καλὸν* εἶναι τὸ *ἡδὺ* καὶ τὸ *ὑλικῶς ὠφέλιμον*, κακὸν δὲ τὸ μὴ ὠφέλιμον. Πᾶσα περὶ δικαίου ἢ ἀδίκου ζήτησις οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ πρόβλημα ὠφελείας καὶ ζημίας. Ἐὰν ἡ πλάστιγξ βαρύνῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ *ὠφελίμου*, ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ *δίκαιον*. Ἐὰν πρὸς τὸ μέρος τῆς *ζημίας*, φευκτέον ὡς πόνου γενεσιουργόν. Φευκτέον λοιπὸν τὸ ἀδίκημα οὐχὶ ὡς καθ' ἑαυτὸ κακόν, ἀλλ' ὡς προκαλοῦν τὴν ποινήν, ἣν ἡ πολιτεία χάριν τῆς ἰδίας ὠφελείας ὥρισεν. Ἡ ποινὴ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἐστὶν ὠφελείας πρόζενος τῇ κοινωνίᾳ. Ἆρα οὐδόλως μελήσει αὐτῇ περὶ τοῦ δικαίου. Διότι ἔχουσα ἁπλῶς τὴν ἰσχὺν καταγνώσεται τὴν ποινὴν ὡς συμφέρουσαν. Ὡς συμφέρουσα ἔσται ἀναγκαία· ὡς ἀναγκαία δὲ ἔσται καὶ δικαία. Ὁ ἀδικῶν εἶναι *ἐχθρός*· ὅθεν ἐχθρικῶς προσφέρεται αὐτῷ ἡ κοινωνία διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς ποινῆς, ἥτις εἶναι *ὅπλον ἐκφοβιστικόν*. Ἂν μεθ' ὅλον τὸν ἐκφοβισμὸν πραχθῇ ἔγκλημα, πατάσσεται ὁ δράστης, ἵνα ἀποτραπῶσιν οἱ λοιποὶ ὁμοίου ἐγκλήματος διὰ τοῦ ἐμποιουμένου ἐκ τῆς ποινῆς *τρόμου*.

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται θεωρίαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *σχετικῶν*· διότι τὸ *ὠφέλιμον* διὰ τὸν ἀδικούμενον καὶ τὴν κοινωνίαν ἀνευρίσκουσιν ἐν τῇ ποινῇ. Ἀντίθετοι πρὸς ταύτας εἶναι *αἱ ἀπόλυτοι*, αἵτινες τὸν λόγον τῆς ποινῆς ἐν αὐτῇ τῇ ποινῇ ἐκζητοῦσιν ἀνεξαρτήτως πάσης ἰδέας ὠφελίμου ἢ συμφέροντος. Μίαν μόνην ἐξ αὐτῶν θ' ἀναφέρω τὴν τοῦ *Καντίου*.

Ὁ Κάντιος πολεμεῖ τὸ δόγμα τῆς ὠφελείας· ἀναγράφει ὡς ἀξίωμα ὅτι ἡ ἀπόλυτος δικαιοσύνη δὲν ἐπιτρέπει νὰ μεταχειρισθῇ ἡ κοινωνία τὸν ἄνθρωπον ὡς πρᾶγμα ἕνεκα τῆς τῶν ἄλλων ὠφελείας καὶ δοξάζων ὅτι ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ὁ λόγος τῆς ποινῆς ἀλλαχοῦ ἤτοι ἐκτὸς καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς κοινωνίας, εὑρίσκει αὐτὸν ἐν τῇ ἀπολύτῳ δικαιοσύνῃ. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἁμαρτήσας, καίτοι ὡς κοινωνικὸν ὂν αὐτὸς ἑαυτῷ τυγχάνει σκοπὸς καὶ τέλος, ὑφίσταται ὅμως τὴν ποινὴν ἕνεκα τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης· ἀδιάφορον δὲ ὅλως ἂν αὐτὸς ἢ ἡ κοινωνία πορισθῶσιν ὠφέλειάν τινα ἐκ τῆς τιμωρίας. Πᾶσα κατὰ τοῦ δικαίου προσβολὴ δέον ν' ἀνορθωθῇ. Ὁ ἔνοχος τιμωρεῖται οὐχὶ διότι *ἠθέλησε* τὴν ποινήν, οὐχὶ διότι *συμφέρει* νὰ τιμωρηθῇ πρὸς *ἐκφόβισιν*, ἀποτροπὴν ἢ σωφρονισμὸν ἄλλων, οὐχὶ διὰ τὸ ἰουδαϊκὸν λόγιον τοῦ *Καϊάφα* συμβουλεύσαντος τοῖς Ἰουδαίοις «ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ», ἀλλὰ τιμωρεῖται διότι ἠθέλησε καὶ ἔπραξε τὸ *ἄδικον*, ἡ δὲ ἄδικος πρᾶξις δέον νὰ τιμωρηθῇ κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένην παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀπολύτου δικαίου. Κατὰ τὸν Κάντιον, ὃ σὺ κατ' ἄλλου πράττεις κακόν, πράττεις κατὰ σεαυτοῦ, ἐὰν ἐκεῖνον ἀτιμάζῃς, ἀτιμάζεις σεαυτόν, κλέπτων ἄλλον σεαυτὸν κλέπτεις, προσβάλλων ἢ φονεύων ἄλλον προσβάλλεις ἢ φονεύεις σὲ τὸν ἴδιον. Ἡ ἰδέα τοῦ ἐλατηρίου, της ἐξαγνίσεως εἶναι ἀχώριστος τῆς ἰδέας τοῦ ἁμαρτήματος.

II

Ἤδη ἐρχόμενοι εἰς τὸν Πλάτωνα ἀνευρί-

σκομεν ὅτι ***πρῶτος*** διετύπωσεν ***ὑποκειμενικῶς*** τὴν ἀπόλυτον θεωρίαν τῆς ποινῆς ἀποδεικνύων τὴν ποινὴν ἀναγκαίαν οὐχὶ χάριν τοῦ ἀδικηθέντος οὔτε χάριν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ***ἄρσιν*** τῆς ἐν ***τῇ ψυχῇ*** τοῦ ***ἀδικοῦντος κακίας*** καὶ διὰ τὴν ***βελτίωσιν αὐτοῦ τοῦ ἀδικοῦντος***. ***Ἀντικειμενικῶς*** δὲ ὑπέδειξεν ὅτι ἡ ποινὴ ἔχει τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ***παραδειγματισμοῦ***, τοῦ ***ἐκφοβισμοῦ*** καὶ τῆς ***βελτιώσεως*** τῶν ἄλλων, ὁρώντων ὅσα πάσχουσιν οἱ τιμωρούμενοι, ἤτοι ἠρίθμησεν ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, ὅσους αἱ σχετικαὶ θεωρίαι ὑπέλαβον ὡς σκοπὸν τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς.

Σύνηθες εἶναι τὸ λεγόμενον ὅτι οὐδὲν νέον προβάλλουσιν οἱ νεώτεροι σοφοὶ μὴ ἐξενεχθὲν ἤδη παρὰ τῶν παλαιῶν, καὶ ὅτι περὶ τὴν ἐνδυμασίαν μᾶλλον τῶν ἀρχαίων ἰδεῶν καταγινόμενοι νομίζουσιν ὅτι ὑπὸ νέαν περιβολὴν καὶ νέα κοσμήματα ἀλλοιοῦται σὺν τῇ μορφῇ καὶ αὐτὴ ἡ οὐσία. Ἡ συνήθεια αὕτη δὲν ἁπαντᾷ μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, οὔτε ἀνήκει μόνον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες διαθρυπτόμενοι ἐπὶ πατραγαθίᾳ καταχρώμεθα πολλάκις τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα συνήντησε ταύτην πολλάκις ὁ εὐφυέστατος ***Βολταῖρος***. Ἐπειδὴ δὲ εὗρεν αὐτὴν ἐνοχλητικὴν κἄπως ὡς ἀποκαλύπτουσαν πολλὰς αὐτοῦ ἀληθείας ἐστερημένας πρωτοτυπίας, τὴν ἐξεδικήθη διὰ τοῦ ἑξῆς χαρίεντος ἐπιγράμματος, οὗτινος παραθέτω ἔμμετρον μετάφρασιν:

Dis-je une chose assez belle?
L' antiquité toute en émoi
répond : Je l' ai dit avant toi.
C' est une plaisante donzelle!
que ne venait-elle après moi?
J' aurais dit la chose avant elle.

Λέγω κἄτι εὔμορφον; — «Στάσου, λέγ' ἡ ἀρχαιότης·
Ἐγὼ το εἶπα, ἐγὼ πρώτη.»
Τί περίεργος Κυρά! Δὲν καταλαμβάνει ὅτι
ἂν κατόπιν ἤρχετο δὲν θὰ ἦτο τότε πρώτη,
κ' ἐγὼ πρῶτος θἄλεγα τὸ λογάκι τὸ δικό της;

Ἀλλὰ τὸ σκωπτικὸν τοῦτο ἐπίγραμμα οὐδόλως κωλύει νὰ θαυμάσωμεν τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος· διότι ὁ ἀπὸ 24 αἰώνων σῳζόμενος καὶ ἡδυτάτην ἀπόλαυσιν παρέχων εἰς πάντα πεπαιδευμένον πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς ἔθνους διάλογος οὗτος ἐγκλείει οὐχὶ ***ἐν σπέρματι***, ὡς εἶπε πάντῃ ἐσφαλμένως ὁ ἡμέτερος ***Σαρίπολος***, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν λαμπρῷ Μουσείῳ πᾶν ὅ τι περὶ ποινῆς ἐδογμάτισαν οἱ μεταγενέστεροι, καὶ ὡς καλλιτέχνημα, ὡς διάταξις τῶν ἀμφισβητουμένων καὶ ἀποδεικτέων λόγων, ὡς διαλεκτικὴ ἀνυπερβλήτου δυνάμεως, ὡς ἔξαρσις πάθους, ὅπερ γεννᾶται οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος ἀλλ' ἠρέμα ἐξ αὐτῶν τῶν λογικῶν συνεπειῶν τῆς συζητήσεως, εἶναι ἔργον ἀπαράμιλλον ἐσαεί.

Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδρῳ ὑποδεικνύων τοὺς κανόνας, καθ' οὓς δέον νὰ συντάσσωνται οἱ λόγοι, συνοψίζει αὐτοὺς ἐν τῷ ἀξιώματι ὅτι πᾶς λόγος πρέπει νὰ ἦναι ὡς πᾶς ὀργανισμὸς ζῶν: «δεῖν πάντα λόγον, ὥςπερ ζῷον συνιστάναι.» Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐφαρμόζει εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ὁ δαιμόνιος φιλόσοφος. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν εἶπεν, ἀλλὰ διακρίνουσι πάντες οἱ μελετῶντες τοὺς διαλόγους του, εἶναι ὅτι οἱ Πλατωνικοὶ διάλογοι εἶναι αὐτόχρημα δράματα. Ὡς πᾶν δρᾶμα ἔχει πλοκήν, εἰκονίζει τὰ πρόσωπα διὰ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἰδεῶν ἑκάστου, μεταχειρίζεται ὕφος λόγου πρόσφορον δι' ἕκαστον, ὁρίζει τὸν τόπον ὡς πλαίσιον τῆς διεξαγομένης δράσεως καὶ ἔχει τὴν δέσιν καὶ λύσιν, οὕτω δραματικῶς διεξάγει καὶ ὁ Πλάτων πᾶσαν συζήτησιν οὐ μόνον τῶν περὶ ἠθικῆς ἰδεῶν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἀντίληψιν παντὸς ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀφῃρημένων καὶ μεταφυσικῶν ἰδεῶν. Καὶ τραγικὸς καὶ κωμικὸς ποιητὴς δεινότατος φαίνεται ἐναλλαξ ἐν τοῖς διαλόγοις καὶ πραγματοποιεῖ ὅ τι ἔγραψεν ἐν τῷ Συμποσίῳ, ὅπου ὁ Σωκράτης ἀναγκάζει τὸν Ἀριστοφάνην καὶ τὸν Ἀγάθωνα νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ποιητὴς δύναται ἐξ ἴσου νὰ γράψῃ καλὰς τραγῳδίας καὶ καλὰς κωμῳδίας[1].

1. *Pierron*. Litt. Grecque p. 391. Les dialogues de Platon sont des compositions dramatiques dans toute la force du terme, ayant leur cadre bien dessiné, leur noeud, leurs péripéties et leur denoûment...Platon a déployé avec un art incomparable toutes les ressoures de ce génie dramatique que la nature lui avait si richement départi.»—*Renouvier*, Phil. ancienne. t. II p. 12. «Les dialogues de Platon sont des *œvres d'art*, des *poésies*, selon toute la force et la magnificence de l' idée que ce mot représente... Présentés comme des scènes de la vie, dont la beauté quelques fois est suprême, dont la grâce est toujours ravissante, ces dialogues sont libres dans leur marche... ils appartiennent au monde vivant plutôt qu' à la science. Le *Gorgias* présente à la fois et une *prédication sublime* et un *drame moral absolument achevé*» — Ὁ Ἀθήναιος (Δειπν. ΙΔ' ιε') λέγει ὅτι ὁ Πλάτων ἐμιμήθη τοὺς μίμους τοῦ Σώφρονος καὶ οἱ διάλογοί του ἔχουσι πολὺ τὸ δραματικόν.

Οἱ διάλογοι οὗτοι εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν κριτικῶν πρότυπα ἀνέφικτα καὶ μάτην ζητεῖ τις ἐν οἱᾳδήποτε φιλολογίᾳ οἱουδήποτε ἔθνους διάλογον ἕνα δυνάμενον νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ εἶδος τῶν Πλατωνικῶν καὶ νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτούς. Ὁ Macaulay (Essays: Sir William Temple) συνομολογεῖ ταῦτα λέγων: «In the art of dialogue, an art in which, as it happeus, *Plato far excelled all men*, and in which Pascal, great and admirable in other respects, is notoriously very deficient».

Ἡ αἰχμὴ τοῦ σκώμματος τοῦ Βολταίρου δὲν δύναται βεβαίως νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Πλάτωνος, οὐδὲ δύναται ὁ Βολταῖρος καὶ αἱ ἄλλαι φιλολογικαὶ ἐξοχότητες τῶν νεωτέρων χρόνων νὰ παραπονεθῶσιν ὅτι τους προέλαβεν ὁ Πλάτων γεννηθεὶς πρὸ αὐτῶν, διότι οὐδεὶς οὐδ' ἅπαντες ὁμοῦ ἐν συνεταιρισμῷ ἐργαζόμενοι θὰ ἐδωροφόρουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καλλιτεχνήματα ὅμοια τῶν τοῦ Πλάτωνος, εἰς ὃν ἡ φύσις δαψιλῶς ἐχορήγησεν εὐρυτάτην διάνοιαν καὶ κρίσιν, ὅπως κυριαρχῇ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τὰ ἐνθουσιώδη αἰσθήματα τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας, ὅπως ἀναπαραστήσῃ αὐτὰ ἐν τοῖς ἔργοις του, τὴν πλαστικότητα καὶ δραματικὴν τέχνην, τὴν ποίησιν καὶ μυθοπλαστίαν, τὸ λεπτὸν εἰρωνικὸν καὶ σατυρικὸν πνεῦμα, τὴν ἀφέλειαν μετὰ τοῦ ὕψους, τὴν χάριν μετὰ τῆς ὑπάτης δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῶν ἰδεῶν, τὴν ἀνυπέρβλητον διαλεκτικὴν δεινότητα, τὴν λατρείαν τῶν ἀρετῶν, τὴν δημιουργίαν τῶν ἰδανικῶν, εἰς ὃν ἡ τύχη ἔδωκε διδάσκαλον τὸν Σωκράτη καὶ πατρίδα τὰς Ἀθήνας ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῶν πνευματικῇ λαμπηδόνι.

III.

Διαλέγονται μετὰ τοῦ Σωκράτους τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα· 1) Ὁ ***Γοργίας*** ἐκ Λεοντίου τῆς Σικελίας διάσημος ῥήτωρ καὶ διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς. Εἶχεν ἀποσταλῇ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του εἰς Ἀθήνας, ἵνα πείσῃ αὐτοὺς εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν Συρακοσίων. Εἶναι ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ κεκτημένῃ φήμῃ, ὅτι εὐχερῶς καὶ πειστικῶς περὶ παντὸς δύναται ν' ἀγορεύῃ· συγκατανεύει δὲ νὰ διαλεχθῇ μετὰ τοῦ Σωκράτους, ὅστις μετὰ πολλῆς εὐλαβείας πρὸς αὐτὸν φαίνεται φερόμενος ὡς ἄδοξός τις πρὸς ἔνδοξον ἄνδρα 2) Ὁ ***Πῶλος*** ἐξ Ἀκράγαντος τῆς Σικελίας μαθητὴς τοῦ Γοργίου καὶ ἀκολουθῶν αὐτὸν ἐν ταῖς ἀποδημίαις πρὸς κτῆσιν γνώσεων καὶ πείρας καὶ συμμετοχὴν δόξης. Εἶναι νέος, ζωηρὸς καὶ θρασύς. 3) ***Χαιρεφῶν*** ὁ Ἀθηναῖος, ὁ γνωστὸς ἐνθουσιώδης καὶ μανικὸς ἑταῖρος τοῦ Σωκράτους, ὁ ἐρωτήσας τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ λαβὼν τὴν ἀπάντησιν ὅτι σοφώτατος ἀνδρῶν ἁπάντων εἶναι ὁ Σωκράτης. Οὗτος σπανίως μετέχει τοῦ διαλόγου κοσμίως καὶ εὐλαβῶς πρός τε τὸν διδάσκαλόν του καὶ τοὺς ἄλλους φερόμενος, καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Πῶλον, ὅστις ὑπεραμυνόμενος τοῦ διδασκάλου τίθεται ὑπὲρ αὐτὸν καὶ ἀλαζονεύεται· 4) ***Καλλικλῆς*** ὁ Ἀθηναῖος, πολιτευόμενος καὶ ἀγαπῶν τὴν ῥητορικὴν οὐχὶ διὰ τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπαγγελματικὴν δόξαν ἀλλὰ διὰ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς ὑπὲρ τῶν πρακτικῶν πλεονεκτημάτων τῆς πολιτικῆς, μετὰ παρρησίας χλευάζων τὸν Σωκράτη καὶ τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας του καὶ ἀντιτάσσων εἰς τὰ ἰδανικὰ περὶ ἠθικῆς καὶ δικαίου διδάγματα τὰς πρακτικὰς ὠφελείας, ἃς παρέχει τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ἡ ἐπιτηδειότης ἐν τῇ πάλῃ τοῦ βίου, καὶ τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, αἵτινες καθιστῶσι τὸν βίον εὐδαίμονα.

Ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ Χαιρεφῶντος μεταβαίνουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καλλικλέους, ἔνθα ὁ Γοργίας ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ ***ἐπίδειξιν***[1] (conférence), διάλεξιν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Ἀλλὰ κωλυθέντες ἐν τῇ ἀγορᾷ φθάνουν ἀργά, κατόπιν ἑορτῆς, ὡς λέγει ὁ Σωκράτης, ἢ ὡς πρέπει νὰ φθάνῃ τις εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὴν μάχην, κατὰ τὴν δηκτικὴν φράσιν, ἣν ἀρχόμενος τοῦ διαλόγου ὁ Καλλικλῆς ῥίπτει πρὸς τὸν Σωκράτη ὑπαινιττόμενος ὅτι ἐκ δειλίας πρὸς τὸν ἀκαταγώνιστον μαχητὴν τοῦ λόγου, τὸν Γοργίαν, ἐπῆλθεν ἡ βραδύτης αὐτῆ.

Ὁ Καλλικλῆς, παρ' ᾧ κατέλυεν ὁ Γοργίας, οἱονεὶ παραμυθῶν τὸν Σωκράτη, λέγει ὅτι δύναται, ὅταν θέλῃ, νὰ ἔλθῃ καὶ ἀκρασθῇ τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους ἐκείνου. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀμέσως θέτει ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τὰς ***ἐπιδείξεις*** τοῦ ῥήτορος καὶ μετ' ἀφελείας, ἥτις προσδίδει χάριν εἰς τὴν ἀμάθειαν, παρὰ δὲ τῷ Σωκράτει καλύπτει ὡς πέπλος διαφανὴς τὴν εἴρωνα μορφήν του, ἐρωτᾷ ἐὰν καταδέχηται ὁ Γοργίας νὰ ***διαλεχθῇ*** μετ' αὐτοῦ· διότι θέλει νὰ μάθῃ «τίς ἡ δύναμις τῆς τέχνης τοῦ ἀν-

1. ***Ἐπιδείκνυσθαι*** ἢ ποιεῖσθαι ***ἐπιδείξεις*** ἦτο σύνηθες διὰ τοὺς διασήμους σοφιστὰς πλάνητα βίον διάγοντας ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Αἱ ἐπιδείξεις αὗται πολλάκις ἐγίνοντο ἐπὶ μισθῷ καὶ ἀναφέρεται ὅτι ἐπληρώνοντο ἀντὶ 50 δρ. (Müller Ἑλλ. Γραμμ. σελ 332).

δρὸς καὶ τί ἐστιν ὃ ἐπαγγέλλεται καὶ διδάσκει». Ὁ Γοργίας συναινεῖ, προσθέτων ἐν μεγαλοπρεπεῖ ὑπεροψίᾳ ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς πᾶν ἐρώτημα, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρέθη νά τον ἐρωτήσῃ τι νέον ἢ ἄγνωστον δι' αὐτόν[1].

Ἀντιμέτωποι λοιπὸν τίθενται ἀφ' ἑνὸς ὁ παρὰ πάντων καὶ ἑαυτοῦ θαυμαζόμενος καὶ τὰ πάντα εἰδώς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ φιλομάθειαν μόνον ἔχων καὶ περιεργίαν, διὰ δὲ τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῶν βραχυλόγων ἀπαντήσεων θέλων νὰ ἀποκτᾷ σαφεῖς καὶ οὐσιαστικὰς γνώσεις τῶν πραγμάτων. Ἡ βραχυλογία εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος τῆς σαφηνείας τῶν ἐννοιῶν. Ὁ δὲ Γοργίας ὑπόσχεται αὐτὴν ἀξιῶν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος διὰ βραχυτέρων λόγων δύναται νὰ εἴπῃ τὰ αὐτά.

Ἡ συζήτησις ἄρχεται περὶ τῆς *ῥητορικῆς*· ὁ δὲ Σωκράτης ἐν τῇ ἁπλοϊκότητί του συνάπτει τὸν ἀγῶνα ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τοῦ δεινοῦ ἀντιπάλου, ἐπὶ αὐτῆς τῆς *εἰδικότητος* τοῦ ἀνταγωνιστοῦ[2]. Πλήρης κάλλους καὶ χάριτος καὶ εὐστροφίας διαλεκτικῆς ἐξελίσσεται ὁ διάλογος, ὅτε ὁ Γοργίας ὑπενδίδει βαθμηδὸν καὶ πίπτει εἰς ἀντίφασιν.

Διότι ἐνῷ ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ῥητορικὴ εἶναι ἁπασῶν ὑπερτέρα, ὅτι διὰ τῆς πειθοῦς κατορθοῖ τὰ πάντα, ὅτι δὲν πταίει αὕτη ἐάν τι ἄδικον πραχθῇ δι' αὐτῆς, κατόπιν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ῥήτωρ εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταχειρισθῇ ἀδίκως τὴν ῥητορικὴν καὶ νὰ θελήσῃ τὸ ἄδικον.

IV

Ἐνταῦθά λήγει ἡ πρώτη πρᾶξις καὶ ἄρχεται ἡ δευτέρα διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Πώλου. Ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ λόγων τὸ ἐνδιαφέρον ἐντείνεται καὶ ἡ συζήτησις καθίσταται ζωηροτέρα οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ ὀξέος χαρακτῆρος τοῦ Πώλου, βαρέως φέροντος τὴν ἧτταν τοῦ διδασκάλου του, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν συζητουμένων.

Παραθέσωμεν μικρὸν ἀπόσπασμα εἰσαγωγικὸν τῆς δευτέρας πράξεως ὡς δεῖγμα τοῦ εἰρωνικοῦ καὶ εὐτραπέλου ὕφους, ὅπερ συχνότατα προσλαμβάνουσιν οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτους ἐν τῷ μέσῳ τῶν σοβαρωτάτων συζητήσεων, οἱονεὶ πρὸς ἀνάπαυλαν καὶ ἀναψυχὴν τῆς ἐντεταμένης προσοχῆς τοῦ παρακολουθοῦντος αὐτάς· «ἀνάπαυλα γὰρ τῆς σπουδῆς γίγνεται ἐνίοτε ἡ παιδιά» (Φίληβος, 30).

— «Καὶ λοιπόν, ὦ Σώκρατες, αὐτὴ εἶναι πράγματι ἡ περὶ τῆς ῥητορικῆς δοξασία σου, ὡς λέγεις τώρα; Δὲν βλέπεις ὅτι ὁ Γοργίας δὲν ἐτόλμησε νά σοι ἀρνηθῇ ὅτι ὁ ῥήτωρ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὸ ***δίκαιον***, τὸ ***καλὸν*** καὶ τὸ ***ἀγαθόν***, καί, διότι ἐδέχθη ὅτι ὁ ἀγνοῶν αὐτὰ καὶ προσερχόμενος νὰ μάθῃ τὴν ῥητορικὴν παρὰ τῷ Γοργίᾳ θέλει διδαχθῇ καὶ ταῦτα ὕστερον παρὰ τοῦ ἰδίου, ἐφάνη ἕνεκα τῆς ὁμολογίας του ἐκείνης περιπλακεὶς εἰς ἀντίφασιν, εἰς ἣν ἀρέσκεσαι νὰ φέρῃς τοὺς ἄλλους διὰ τοιούτων ἐρωτημάτων; Γνωρίζεις βέβαια ὅτι δύσκολον εἶναι νὰ εὑρεθῇ τις ὁμολογῶν ὅτι ἀγνοεῖ τὰ δίκαια καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς νά τα διδάξῃ εἰς ἄλλους, καὶ δράττεσαι ἀμέσως τοιούτων παραπειστικῶν ἐρωτήσεων, αἵτινες ἐνέχουσιν ἀγροικίαν πολλήν.

— Ὦ θαυμάσιε Πῶλε; Δι' αὐτὸ βέβαια πρέπει νὰ ἔχωμεν τοὺς φίλους καὶ τὰ τέκνα, διὰ νά μας διορθώνητε σεῖς οἱ νεώτεροι καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις, ὅταν ἡμεῖς πρεσβύτεροι γενόμενοι ὑποπίπτωμεν εἰς σφάλματα. Καὶ ἂν τώρα ἐγὼ καὶ ὁ Γοργίας ἐπλανήθημεν, σὺ παρὼν ἐπανόρθου τὰ ἐσφαλμένα, διότι φαίνεσαι ἱκανὸς δι' αὐτό. Καὶ ἐγὼ προθυμότατα δέχομαι νὰ συζητήσω μετὰ σοῦ, ὑπὸ ἕνα μόνον ὅρον.

— Ποῖον;

— Ἐὰν περιστείλῃς τὴν μακρηγορίαν, ἧς ἔδειξας δείγματα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς συνδιαλέξεως.

— Καὶ τί! δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ εἴπω ὅσα θέλω;

— Δεινόν βέβαια, φίλε μου, θὰ ἦτο τὸ πάθημά σου, ἂν ἐκ τῆς Σικελίας ἐρχόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου εἶναι ἡ μεγίστη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, εὑρίσκεσο σὺ ἐστερημένος αὐτῆς ἐνταῦθα. Ἀλλὰ ἐξέταζε, σὲ παρακαλῶ, καὶ τὸ ἀντίθετον. Ὅταν σὺ μὴ ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημά μου μακρηγορῇς, δὲν θὰ ἦτο ἐπίσης δεινὸν τὸ ἰδικόν μου πάθημα, ἂν δέν με ἐπετρέπετο ν' ἀναχωρήσω καὶ νὰ μή σε ἀκούω;

Ὁ Πῶλος ἀρνεῖται ὅτι ὅρος πρώτιστος τῆς *ῥητορικῆς* εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι μόνος σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ***πειθώ***, καὶ διὰ τῆς πειθοῦς ἡ ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἀπόκτησις δυνάμεως μεγίστης, ὥστε νὰ πράττῃ ὁ ῥήτωρ ὅ τι ἂν αὐτῷ δόξῃ βέλτιστον ἐν τῇ πόλει καταστρέφων πάντα ἐχθρὸν καὶ ἀντίπαλον.

Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει ὅτι ***ἄνευ τῆς γνώσεως*** τοῦ ***δικαίου*** καὶ τοῦ ***ἀγαθοῦ*** ἡ ***ῥητορικὴ δὲν εἶναι κἂν τέχνη***, ἀλλ' ἁπλῆ ***ἐμπειρία***, εἶναι ***εἴδωλον μορίου πολιτικῆς***, εἶναι ***κολακεία*** ὑποδυομένη τὴν δικαιοσύνην καὶ ὑπὸ τοιοῦτον πρόσχημα ***ὑποκριτικὸν καταστρέφει τὴν ψυχήν***, ὡς ἡ μαγειρικὴ ὑποδύεται τὴν ἰατρικὴν πρὸς καταστροφὴν τοῦ σώματος. Ὥστε, ἂν ἐπρόκειτο νὰ τεθῇ ἀγώνισμα ἐνώπιον παίδων ὡς κριτῶν ἢ ἐνώπιον ἀνδρῶν ἀνοήτων, ὡς οἱ παῖδες, τίς τῶν δύο ὁ μάγειρος ἢ ὁ ἰατρὸς γνωρίζει καλλίτερα τὸ ὠφέλιμον ἢ βλαβερὸν τῶν φαγητῶν, ὁ ἰατρὸς ἀφεύκτως θ' ἀπέθνῃσκε τῆς πείνης, ἀλλὰ καὶ οἱ κριταὶ δὲν θὰ ἐβράδυνον ν' ἀσθενήσωσι καὶ ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πολυφαγίας τῶν λιχνευμάτων καὶ γλυκυσμάτων. ***Κολακείαν*** τοῦτο καλεῖ ὁ Σωκράτης καὶ ***αἰσχρὸν*** ὀνομάζει· διότι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου.

Μετ' ἀλληλουχίαν σκέψεων ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ***ἡδέος*** καὶ ***ἀναροῦ***, τοῦ ***ὠφελίμου*** καὶ ***βλαβεροῦ*** καὶ μετὰ τὸν καθορισμὸν ὅτι πᾶσα πρᾶξις γίνεται οὐχὶ διὰ τὸ πραττόμενον ἀλλὰ διά τινα σκοπόν, ὁ Πῶλος δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ ***ἀδικεῖν*** τυγχάνει ὂν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐπιμένει ὅτι τὸ ***ἀδικεῖσθαι*** εἶναι ***ἔτι μεῖζον***, καὶ προβάλλει τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο δίλημμα, οὗτινος ἐν ἀρχῇ ἐμνήσθην, εἰς τὸν Σωκράτη. Οὗτος ἀπαντᾷ ὅτι δὲν ἤθελε βεβαίως οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἕτερον, ἀλλ' ὅτι ἂν τῳ ἐπεβάλλετο ἡ ἀνάγκη νὰ ἐκλέξῃ, θὰ προυτίμα ***ν' ἀδικηθῇ*** μᾶλλον ἢ ***ν' ἀδικήσῃ***.

Ἡ συζήτησις οὕτως εἰσέρχεται εἰς κύκλον ἰδεῶν ὑψηλοτέρων τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθοῦς ***εὐδαιμονίας*** ἐν τῷ βίῳ. Τίθεται πρὸς λύσιν τὸ μέγιστον τῶν ζητημάτων: ***πῶς βιωτέον:*** «Καὶ γὰρ τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν (λέγει ὁ Σωκράτης) οὐ πάνυ σμικρὰ ὄντα ἀλλὰ σχεδόν τι ταῦτα, περὶ ὧν ***εἰδέναι τε κάλλιστον, μὴ εἰδέναι τε αἴσχιστον***. Τὸ γὰρ κεφάλαιον αὐτῶν ἐστιν ***ἢ γιγνώσκειν ἢ ἀγνοεῖν ὅστις τε εὐδαίμων ἔστι*** καὶ ***ὅστις μή***» (ᾧ 27). Ἀμφίβολός τις προαίσθησις καταλαμβάνει ἡμᾶς ἐν τῇ κρισίμῳ ταύτῃ στροφῇ τοῦ διαλόγου ὅτι ὁ Πῶλος θριαμβεύει, ἐὰν δὲν ἐπιδείξῃ ὁ Σωκράτης σθένος ψυχῆς ἔκτακτον καὶ δύναμιν λόγου ὑπερτάτην. Τὸ ***ἀδικεῖν***, λέγει ὁ Πῶλος, εἶναι ***κακόν***, ἀλλὰ τὸ ***ἀδικεῖσθαι*** εἶναι βεβαίως ***χεῖρον***· διότι ὁ ἄδικος ἔχων τὴν ἐξουσίαν ἢ τὴν ἰσχὺν καὶ μὴ τιμωρούμενος ***ζῇ εὐδαιμόνως***, ἐν ᾧ ὁ ἀδικούμενος εἶναι δυστυχής, ἤτοι ***ζῇ ἀθλίως***. Φέρει δὲ παραδείγματα ἱστορικὰ σύγχρονα, ἰδίᾳ τοῦ ***Ἀρχελάου***, καὶ ἐπικαλεῖται μάρτυρας ὅλους τοὺς Ἀθηναίους καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτην ὅτι θὰ προυτίμων ἅπαντες νὰ ἔχωσι τὴν θέσιν τοῦ ἀδικοῦντος ἀλλ' εὐδαιμόνως ζῶντος, παρὰ τὴν τῶν ἀδικουμένων καὶ δυστυχούντων.

Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀτάραχος προβαίνει ἔτι περαιτέρω καὶ καθιστᾷ δι' ἑαυτὸν τὸ πρόβλημα δυσχερέστερον προσθέτων νέον στοιχεῖον. Λέγει λοιπὸν εἰς τὸν Πῶλον· «Πρόσεξε ἐὰν ἡ διαφορὰ ἡμῶν συνίσταται εἰς τὰς ἑξῆς προτάσεις. Εἶπον ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι τὸ ἀδικεῖν εἶναι κάκιον τοῦ ἀδικεῖσθαι, σὺ εἶπες τὸ ἀδικεῖσθαι. Ἐγὼ εἶπον ὅτι οἱ ἀδικοῦντες εἶναι δυστυχεῖς (ἄθλιοι), τοῦτο ἀντέκρουσας σὺ εἰπὼν ὅτι οἱ ἀδικοῦντες ἀλλὰ μὴ τιμωρούμενοι εἶναι εὐδαίμονες. Ἐγὼ τώρα προσθέτω ὅτι αὐτοὺς τοὺς ***ἀδικοῦντας*** καὶ ***μὴ τιμωρουμένους*** θεωρῶ ***δυστυχεστάτους***, τοὺς δὲ ***ἀδικοῦντας*** μὲν ἀλλὰ ***τιμωρουμένους ὀλιγώτερον δυστυχεῖς***».

Ὁ Πῶλος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ τελευταίου τούτου προσθέτου ἰσχυρισμοῦ, ἀναφωνεῖ· «Πῶς λέγεις; Ἐὰν ἀδικῶν ἄνθρωπος ληφθῇ» κτλ. (ὅρ. ᾧ 473 c).

Τὴν θριαμβεύουσαν ἀδικίαν ἔχει σύμμαχον ὁ Πῶλος πρὸς θρίαμβον τῆς ἰδικῆς του γνώμης, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀδικία εἶναι προφανῶς εὐδαιμονική, ἐνῷ ἡ ἀδικία ἡ συλλαμβανομένη καὶ τιμωρουμένη παρέχει ὁρικτὴν εἰκόνα ἀλγηδόνων, βασάνων, ἀκρωτηριασμῶν καὶ θανάτου. Ἔχει τὴν κοινὴν γνώμην ἐπίσης ὑπὲρ ἑαυτοῦ· διὸ ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν οὐ μόνον ὅλων τῶν συμπολιτῶν ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν συγχρόνων του ἐκλέκτων παράδειγμα εἰκονικώτατον κατὰ τῆς ἀντιθέτου γνώμης τοῦ Σωκράτους, ἥτις μένουσα μόνη, ψιλὴ καὶ ἀτομικὴ τολμᾷ ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ ὄγκου τῆς κοινῆς γνώμης, ἣν εὐφυῶς ὁ Πλάτων

1. Ὁ Ἰταλὸς Pic de la Mirandolle (1453—1494) διάσημος ἐπὶ προώρῳ ἀναπτύξει καὶ ἐπὶ πολυμαθείᾳ ἐκαυχᾶτο ὁμοίως ὅτι περὶ παντός ἠδύνατο νὰ συζητήσῃ μετὰ παντός. Εἶχε δὲ ὡς ῥητόν: De omni re scibili. Ὁ Βολταῖρος ἐπικρίνας καὶ εἰρωνευθεὶς τὴν μεγαλαυχίαν ταύτην προσέθηκε καὶ τὸ ῥητόν: et quibusdam aliis, ὅπερ ὁλόκληρον ἐφέρεται ὡς χλευαστικὸν τῶν οἰομένων γινώσκειν τὰ πάντα. Ὁ Δημήτριος Μόσχος Ἕλλην ἐκ τῶν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ποιητὴς εὐδόκιμος (ἔγραψεν ἐπικὸν ποίημα *Ἑλένη*) ἦτο φίλος καὶ συνδαιτυμὼν τοῦ Mirandolle (Brunet de Presle, Grèce, σελ 320—3).

2. Κικέρων de orat. I, XI. «Τοῦτο μάλιστα ἐθαύμαζον τοῦ Πλάτωνος, ἀναγινώσκων τὸν Γοργίαν του, ὅτι κατα-γελῶν τοὺς ῥήτορας ἐφαίνετό μοι αὐτὸς ἄκρος ῥήτωρ». Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ *Φαίδρῳ*, ὡς παρατηρεῖ ὁ Baron, sur l'unité de composition dans le Phèdre: «Dans un premier discours, il *bat la rhétorique sur son propre terrain*».

ἀποκαλεῖ ἀλλαχοῦ (Πολ. Ϛ' 493) τὸ *μέγα ζῷον*.

Ὁ Σωκράτης ἐν πρώτοις ἀντιτάσσει εἰς τὸν Πῶλον ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν ἀποδίδει εἰς τὸ ***ποσὸν*** ἤτοι τὸ πλῆθος τῶν μαρτύρων, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ ***ποιὸν*** αὐτῶν. Ἡ ἀλήθεια δὲν ἐξαρτᾶται, ὡς ἐν δικαστηρίοις καὶ ἐν συνελεύσεσι τοῦ λαοῦ διὰ παρατάξεως μαρτύρων καὶ ψήφων: «Ἐνόσῳ σύ, ὦ Πῶλε, δέν με ἐξαναγκάζεις ἕνα ὄντα νὰ ὁμολογήσω, δέν σε ὠφελεῖ ἡ βοήθεια τῶν πολλῶν ψευδομαρτύρων ὅπως με ἐξώσῃς ἐκ τῆς ἀληθείας. Ἐγὼ ἐναντίον σου ἕνα μόνον μάρτυρα θὰ φέρω, ***σὲ τὸν ἴδιον***, ὁμολογοῦντα τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου, καὶ ἐὰν δέν σοί τον φέρω, νομίζω ὅτι οὐδὲν ἄξιον λόγου εἶπα ἐν τῇ συζητήσει. Τὸ παράδειγμά σου εἶναι μορμολύκειον καὶ ὄχι ἀπόδειξις. Ἄλλως τε κακῶς ἔθηκας τὸ ζήτημα ὅτι ὁ ἐπιτυχὼν ἀδίκως τῆς τυραννίδος εἶναι ***εὐδαιμονέστερος*** τοῦ ἀποτυχόντος, διότι μεταξὺ δύο ἀθλίων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ εὐδαιμονεστέρου. Ἀλλ' ἐπιμένω εἰς τὴν γνώμην μου ὅτι ἀθλιώτερος τῶν δύο εἶναι ὁ ἐπιτυχὼν ἐν τῇ ἀδίκῳ πράξει.» Τοῦ Πώλου τότε γελάσαντος, ὁ Σωκράτης προσθέτει: — «Γελᾷς, φίλε μου, ἄλλο εἶδος πάλιν αὐτὸ ἀποδείξεως καὶ ἐλέγχου, νὰ γελᾷς χωρὶς νὰ ἐξελέγχῃς.»

Ἐνταῦθα ἀκριβῶς μὲ τὸν καγχασμὸν τοῦ Πώλου, τὸν συμβολίζοντα τὴν θριαμβεύουσαν ἀδικίαν καὶ τὰς δοξασίας τοῦ *μεγάλου ζῴου*, γίνεται ἡ ***δέσις*** τοῦ δράματος καὶ ἐν τῇ δέσει ταύτῃ ἐκφέρει ὁ Πλάτων διὰ τοῦ Σωκράτους τὴν περὶ ***ποινῆς θεωρίαν*** του. Ἀλλὰ προεισαγωγικῶς δέον νὰ ἀποδειχθῶσι αἱ ἑξῆς δύο προτάσεις: 1) ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν εἶναι τὸ ἀδικεῖν καὶ 2) ὅτι προτιμότερον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι ἢ τὸ ἀδικεῖν, εἶτα ὡς συμπλήρωμα τούτων ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ἀπόδειξις δύο ἑτέρων προτάσεων, ἐν αἷς περιλαμβάνεται ἡ περὶ ποινῆς θεωρία· ἤτοι 3) ὅτι ὁ δίκαιος εἶναι εὐδαιμονέστατος, ὁ δὲ ἀδικῶν δυστυχέστατος· 4) ὅτι ὁ ἀδικῶν τιμωρούμενος δηλ. ὑποβαλλόμενος εἰς ***ποινὴν*** εἶναι ἧττον δυστυχὴς τοῦ ἀτιμωρήτου ἀδικοῦντος.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πρώτης προτάσεως ὁ Σωκράτης ἐρωτῶν λαμβάνει παρὰ τοῦ Πώλου τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν, ὅτι τὸ ἀδικεῖσθαι εἶναι ***κάκιον*** (χειρότερον κακόν), τὸ δὲ ἀδικεῖν εἶναι μὲν ***αἴσχιον*** ἀλλ' οὐχὶ καὶ κάκιον. Βασιζόμενος δὲ εἰς τὴν ὁμολογίαν ὅτι εἶναι αἰσχρότερον τὸ ἀδικεῖν, ὁμολογίαν, ἣν ὁ Πῶλος ἀναγκάζεται νὰ ἐκφέρῃ συμμορφούμενος τῇ κοινῇ γνώμῃ καὶ τοῖς κειμένοις νόμοις, παρατηρεῖ εἰς τὸν Πῶλον ὅτι ἡ διάστασις τῶν γνωμῶν προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι κατὰ τὸν Πῶλον ἄλλο εἶναι τὸ καλὸν καὶ ἄλλο τὸ ἀγαθόν, ἄλλο τὸ κακὸν καὶ ἄλλο τὸ αἰσχρόν. Μεθοδικῶς ἐξακολουθῶν τὴν διαλεκτικὴν ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ δεχθῇ: 1) ὅτι τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι ταὐτόν, ὡς ἀφ' ἑτέρου τὸ κακὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· 2) ὅτι τὸ καλὸν εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐνέχον ἡδονήν τινα, καὶ αἰσχρὸν εἶναι αὐτὸ τὸ κακὸν τὸ περιέχον λύπην τινὰ ἢ βλάβην· 3) ὅτι αἰσχρότερον λέγεται ἐκεῖνο ὅπερ ὑπερβάλλει τὸ ἕτερον, εἴτε διότι παράγει περισσοτέραν λύπην εἴτε διότι ἔχει μεῖζον κακόν, εἴτε δι' ἀμφότερα. Ἐπειδὴ δὲ ὡμολογήθη ὅτι τὸ ἀδικεῖν εἶναι αἰσχρότερον, ἐξεταστέον ἐὰν ἔχῃ τὴν λύπην περισσοτέραν. Ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἀδικῶν δὲν λυπεῖται περισσότερον τοῦ ἀδικουμένου. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἔχει μεῖζον τὸ ἕτερον στοιχεῖον ἤτοι τὸ κακόν. Ἄρα τὸ ἀδικεῖν εἶναι κάκιον. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς προτιμᾷ τὸ κάκιον καὶ τὸ αἴσχιον τοῦ ἥττονος κακοῦ καὶ ἥττονος αἰσχροῦ, ἕπεται ὅτι ***οὐδεὶς ὀφείλει νὰ προτιμήσῃ τὸ ἀδικεῖν***, ὅπερ ***ἀπεδείχθη ἔχον*** συναμα καὶ ***αἰσχρότητα*** καὶ ***κακίαν περισσοτέραν***. Οὕτως ἀπεδείχθησαν αἱ δύο πρῶται προτάσεις ὀρθῶς ἔχουσαι. Ἀλλ' ἡ πρώτη χρήζει μείζονος ἀναπτύξεως καὶ λεπτομερεστέρας ἀναλύσεως, ἧς ἀμέσως ἐπιλαμβάνεται ὁ Σωκράτης καὶ συνδέει ταύτην μετὰ τῆς τῶν δύο τελευταίων.

Ἡ ἀδικία εἶναι τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἕνεκα τῆς *βλάβης*, ἣν φέρει εἰς τὴν ψυχήν. Μεταξὺ πενίας, ἥτις εἶναι κακὸν χρηματιστικόν, νόσου, ἥτις εἶναι κακὸν σωματικόν, καὶ ἀδικίας, ἥτις εἶναι κακὸν ψυχικόν, ἡ ἀδικία ἀναμφιλέκτως ὁμολογεῖται ἐκ τῶν τριῶν τούτων κακῶν τὸ μέγιστον. Φέρει δὲ βλάβην ἕνεκα τῆς ***διαταράξεως τοῦ ἐν ἡμῖν ἀγαθοῦ***, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ ***οἰκεῖος*** τῆς ***ψυχῆς κόσμος*** Οἱ σοφοὶ λέγουσιν ὅτι καὶ οὐρανός, καὶ γῆ, καὶ θεοί, καὶ ἄνθρωποι ἑνοῦνται διὰ τῆς *φιλίας* ἤτοι *ἀγάπης*, διὰ τῆς τάξεως καὶ συμμετρίας, διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, διὸ τὸ ὅλον τοῦτο ***κόσμον*** καλοῦσιν. Ἄρα ***ἀκοσμία*** καὶ ***ἀκολασία*** γεννᾶται ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀδικοῦντος, ὅστις μὴ πράττων τὰ προσήκοντα πρός τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς γίνεται ἄδικος πρὸς ἐκείνους καὶ ἀνόσιος πρὸς αὐτούς, παύει δὲ ὢν προσφιλὴς πρὸς ἀμφοτέρους. Ὁ ἀδικῶν καθίσταται ἀδύνατος πρὸς κοινωνίαν, ἀλλ' ὁ μὴ ἔχων κοινωνίαν στερεῖται τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης τοῦ ἑνοῦντος

τὸν κόσμον. Ἄρα στερεῖται τῆς φιλίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων αὐτὸς ὁ συντριβῶν πρῶτος τὸν δεσμὸν τοῦτον.

Ἡ διατάραξις αὕτη τῆς ἁρμονικῆς λειτουργίας τῆς ψυχῆς εἶναι νόσος, ὡς καλοῦμεν νόσον πᾶσαν διατάραξιν τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος. Πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς σωματικῆς νόσου ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπομένομεν ἀλγηδόνας καὶ ἐγχειρήσεις χάριν τοῦ *ὠφελίμου*, ὅπερ εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῆς ὑγιείας. Πρὸς ***ἀπαλλαγὴν*** δὲ τῆς ***ἀδικίας***, ἥτις εἶναι ἡ ψυχικὴ νόσος, ἀναγκαία τυγχάνει ἡ ***ποινὴ*** πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑγιείας τῆς ψυχῆς. Ἡ ***ποινὴ*** λοιπὸν εἶναι ἡ ***ἰατρικὴ τῆς πονηρᾶς καὶ ἀδίκου ψυχῆς ἡ σωφρονίζουσα*** αὐτὴν καὶ ***δικαιοτέραν ποιοῦσα***. Ὁ κολαζόμενος πάσχει πρῶτον ***δίκαια***, διότι διετάραξε τὸν κόσμον τῆς ψυχῆς, δεύτερον δὲ ἀγαθά, διότι ὠφελεῖται γινόμενος βελτίων τὴν ψυχὴν καὶ ἀπαλλαττόμενος τῆς ἀδικίας. Ἐπομένως ἡ ***ποινὴ*** εἶναι ἡ ***ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς ἀδικίας***, ἤτοι ἀπὸ τοῦ μεγίστου κακοῦ. Ἄρα εὐδαιμονέστατος εἶναι ὁ μὴ ἔχων κακίαν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπειδὴ τοῦτο μέγιστον τῶν κακῶν ἐφάνη, ἤτοι ***πρώτιστος*** ἐν τῇ ***εὐδαιμονίᾳ*** εἶναι ὁ ***δίκαιος*** ὁ ἔχων διαρκῶς ὑγιᾶ τὴν ψυχήν. ***Δεύτερος*** ἔρχεται ὁ ***ἀδικήσας*** ἀλλ' ***ἀπαλλαττόμενος τῆς ἀδικίας***· τοιοῦτος δὲ ὁ νουθετούμενος, ὁ ἐπιπληττόμενος, ὁ τιμωρούμενος. ***Ἔσχατος*** δὲ τῇ τάξει καὶ ***κάκιστα ζῶν*** εἶναι ὁ ***ἔχων ἀδικίαν*** καὶ ***μὴ ἀπαλλαττόμενος***. Οὗτος ὁμοιάζει πρὸς πάσχοντα ὑπὸ μεγίστου νοσήματος σωματικοῦ καὶ φοβούμενον δίκην παιδός, τὸν ἰατρόν, τὰ φάρμακα καὶ τὴν ἀλγεινὴν ἐγχείρησιν. Ὁ ἀποφεύγων τὴν ποινὴν τὸ ἀλγεινὸν μόνον μέρος αὐτῆς βλέπει, τυφλώττει δὲ πρὸς τὸ ὠφέλιμον καὶ ἀγνοεῖ ὅτι ἡ συνοίκησις μετὰ ψυχῆς μὴ ὑγιοῦς ἀλλὰ σαθρᾶς καὶ ἀδίκου καὶ ἀνοσίου εἶναι ἀθλιωτέρα κατὰ πολὺ τῆς ἀθλίας ζωῆς μετὰ σώματος μὴ ὑγιοῦς ἀλλὰ σαθροῦ καὶ ἐφθαρμένου. Ἐπομένως τὸ ***μὴ τιμωρεῖσθαι*** εἶναι ταὐτὸν πρὸς τὸ ***ἐμμένειν ἐν τῷ κακῷ***. Ὡς δὲ ἡ ***ποινὴ*** ὡρίσθη ὅτι εἶναι ***ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς ἀδικίας***, οὕτως ἡ ***ἀτιμωρησία*** εἶναι ἡ ***ἐμμονὴ τοῦ κακοῦ καὶ δὴ τοῦ μεγίστου***.

Οὕτως ἀποδείκνυνται ὀρθῶς ἔχουσαι καὶ αἱ δύο τελευταῖαι προτάσεις, 3η καὶ 4η, τουτέστιν ὅτι οἱ ἀδικοῦντες εἶναι δυστυχεῖς καὶ ὅτι οἱ ἀδικοῦντες καὶ μὴ τιμωρούμενοι εἶναι ἁπάντων δυστυχέστατοι[1].

Τοῦ Πώλου ὑπείκοντος εἰς τὴν ἀκαταμάχητον λογικὴν καὶ παραδεχομένου τὴν ἀλήθειαν τῶν προτάσεων, καθ' ὧν εἶχεν ἀντιλέξει καταγελάσας μάλιστα τῆς τελευταίας, ὁ Σωκράτης περατοῖ τὴν συζήτησιν μετ' αὐτοῦ εἰς διπλὴν ἀθυμίαν περιπεσόντος ἕνεκα τῆς τε ἥττης καὶ τῆς καταφρονήσεως τῆς τέχνης ἐφ' ᾗ τόσον ἐσεμνύνετο. Διότι ταῦτα λέγει ἐν κατακλείδι ὁ Σωκράτης: «Ἐπὶ τὸ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἀδικίας τῆς ἑαυτοῦ ἢ γονέων ἢ φίλων ἢ παίδων ἢ πατρίδος ἀδικούσης κατ' οὐδὲν εἶναι χρήσιμος ἡ ***ῥητορική***, καὶ ὅτι μᾶλλον ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ αὐτὴν χρήσιμον διὰ τὸ ἐναντίον, δηλαδὴ ὅτι ὀφείλει τις μάλιστα μὲν νὰ κατηγορῇ ἑαυτοῦ, ἔπειτα δὲ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἄλλων φίλων τῶν τυχὸν ἀδικούντων, καὶ νὰ μὴ ἀποκρύπτῃ ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ φέρῃ εἰς τὸ φανερὸν τὸ ἀδίκημα, ἵνα ***τιμωρηθῇ*** καὶ ***ὑγιὴς γένηται***, ν' ἀναγκάζῃ δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους μὴ ἀποδειλιᾷν ἀλλὰ γενναίως χάριν τῆς κτήσεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ καὶ μὴ ὑπολογιζόμενος τὸ ἀλγεινὸν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ποινήν, ὡς εἰς ἰατρὸν καυτηριάζοντα καὶ ἀποκόπτοντα· καὶ ἐὰν μὲν ἦναι ἄξιος ῥαβδισμῶν, νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν εἰς ῥαβδισμούς, ἐὰν δεσμῶν, νὰ τρέχῃ εἰς τὴν φυλακήν, ἐὰν ἐξορίας, νὰ φύγῃ τὴν πατρίδα του, ἐὰν δὲ θανάτου, ν' ἀποθάνῃ, αὐτὸς ὢν πρῶτος κατήγορος καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων καὶ μεταχειριζόμενος τὴν ῥητορικὴν ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ὅπως καταδήλων τῶν ἀδικημάτων γινομένων ἀπαλλάττωνται οἱ ἔνοχοι τοῦ μεγίστου κακοῦ, τῆς ἀδικίας».

Διὰ τῆς εὐγλώττου καὶ παθητικῆς ἅμα ταύτης ἀποστροφῆς, ἡ φιλοσοφία ἐξευτελίζει τὴν ῥητορικὴν φήμην τοῦ Γοργίου καὶ τοῦ Πώλου καὶ καταισχύνει τὴν τέχνην των. Αἰσθανόμεθα καὶ σχεδὸν βλέπομεν τὰ χείλη τοῦ Σωκράτους τρέμοντα ὑπὸ συγκινήσεως καὶ σπινθηροβολοῦντας τοὺς ὀφθαλμούς. Διότι μετὰ τοιαύτην ἔξαρσιν τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πάθους του, αἱ αὐστηραὶ καὶ ἀκλόνητοι περὶ δικαίου καὶ ἠθικῆς ἀρχαί του λάμπουσαι ἐκ

---

1. Καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὁ Πλάτων ἐξετάζει μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὸ προσφιλὲς τῷ τε διδασκάλῳ καὶ ἑαυτῷ θέμα ὅτι ἡ ἀδικία λανθάνουσα καὶ μὴ διδοῦσα δίκην κατερράζεται πονηροτέραν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδικοῦντος καὶ εἰς οὐδὲν καλὸν λυσιτελεῖ· (Β. VIII καὶ IX καὶ XIII καὶ Γ' V «ἆρα καὶ ποιηταὶ καὶ λογοποιοὶ κακῶς λέγουσι περὶ ἀνθρώπων τὰ μέγιστα, ὅτι εἰσὶν ἄδικοι μὲν εὐδαίμονες δὲ πολλοί, δίκαιοι δὲ ἄθλιοι, καὶ ὡς λυσιτελεῖ τὸ ἀδικεῖν, ἐὰν λανθάνῃ, ἡ δὲ ***δικαιοσύνη ἀλλότριον μὲν ἀγαθόν, οἰκεία δὲ ζημία***.»)

τοῦ ἀφθόνως διαχυθέντος ἀποδεικτικοῦ φωτὸς κατισχύουν ἐπὶ τέλους καὶ ἐπιβάλλονται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐπάγγελμα ἔχοντας τὴν *πειθώ*. Καταφαίνεται δ' ἐν τοῖς λόγοις τούτοις οὐχὶ πλέον ἡ φιλοπαίγμων, ἀλλ' ἡ σοβαρὰ καὶ μεγάλης ἐννοίας εἰρωνεία· διότι ὁ ῥήτωρ πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὴν πρὸς ἄλλους πειθὼ ὀφείλει νὰ πείσῃ πρῶτον ἑαυτόν, νὰ ἔχῃ τουτέστι πεποιθήσεις στερεὰς καὶ ἀκλονήτους· ἀλλ' ἡ στερεότης αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περὶ *δικαίου* καὶ *ἠθικῆς* γνώσεων, αἵτινες εἶναι τὸ θεμέλιον πάσης ἄλλης μαθήσεως. Οἱονεὶ λοιπὸν φαίνεται λέγων ὁ Σωκράτης ὅτι ἡ ῥητορικὴ των στερεῖται θεμελίων, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι εὐχερῶς ἡττᾶται ἐν τῇ διαλεκτικῇ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀποκαλύπτει τὴν μὲν ῥητορικὴν ὡς ἀθεμελίωτον καὶ ἐναέριον, τοὺς δὲ λόγους αὐτῆς ὡς λόγους τοῦ ἀέρος.

V

Τοιαύτη *ἡ περὶ ποινῆς θεωρία τοῦ Πλάτωνος*, ἥτις ἀποτελοῦσα τὴν δέσιν τοῦ ὅλου δράματος κλείει τὴν δευτέραν αὐτοῦ πρᾶξιν. Ἡ τρίτη πρᾶξις ἔτι δραματικώτερον διεξάγεται, σφοδρότερον συγκρουομένων τῶν ἀντιθέτων ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ ὑψίστου προβλήματος τῆς ἀνθρωπότητος· τὸ πρόβλημα τοῦτο διαφαίνεται ἐν αὐτῇ τῇ δέσει ἀλλ' ἤδη σαφῶς καὶ ἀπροκαλύπτως τίθεται ὡς ἑξῆς : *τίς ὁ ἄριστος τρόπος τοῦ βίου* καὶ *τίς ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία*, ἤτοι *πῶς βιωτέον*. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀποτελεῖ κυρίως τὸ θέμα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ διαλόγου, καὶ μετὰ τέχνης ἀμιμήτου καὶ διαλεκτικῆς δυνάμεως ὑπερτάτης παρασκευάζονται ἠρέμα καὶ μακρόθεν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀφανοῦς καὶ κρυπτομένου ἐν ἀρχῇ ζητήματος, ὅπερ βαθμηδὸν διαγράφεται καὶ μετ' ἀλλεπαλλήλους ἐλιγμοὺς καὶ συγκρούσεις βροντοφωνεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς τρίτης πράξεως. Ἐν τῇ τετάρτῃ ἔρχεται ἡ λύσις ὡς ἀποθέωσις τῶν ἤδη ἐξενεχθεισῶν περὶ δικαίου καὶ ἠθικῆς ἀρχῶν· διότι ἐκεῖ λαμπρῶς εἰκονίζεται ὁ μυθολογικὸς *Ἅδης* μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ δικαστῶν τοῦ *Μίνωος*, τοῦ *Ῥαδαμάνθυος* καὶ τοῦ *Αἰακοῦ*. Ἐκεῖ ὁ Πλάτων προσθέτει ὅτι ἡ ποινὴ ἐκτὸς τοῦ λόγου τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ λόγου τῆς βελτιώσεως ἔχει σύναμα καὶ ἕτερον σκοπόν, τὸν *παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων* ὁρώντων ὅσα πάσχουσιν οἱ τιμωρούμενοι, καὶ τὸν *ἐκφοβισμόν*, καὶ ὅτι *ἡ ὠφέλεια* δι' ἀλγηδόνων καὶ ὀδυνῶν γίνεται εἰς τοὺς ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμαρτάνοντας καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Ἅδῃ : «οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἀδικίας ἀπαλλάττεσθαι».

Οὕτως ἡ ὅλη θεωρία *ὑποκειμενικῶς* τὸ πρῶτον καὶ *ἀπολύτως* διατυπωθεῖσα, *ἀντικειμενικῶς* εἶτα καὶ *σχετικῶς* πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῆς κοινωνίας συμπληρωθεῖσα, ἀποτελεῖ τὴν ἀρτιωτάτην περὶ ποινῆς θεωρίαν. Περὶ ταύτην, ὡς περὶ τὸν ἥλιον οἱ πλανῆται, στρέφονται πάντες οἱ ἀπολύτους ἰδίας δῆθεν θεωρίας διατυπώσαντες φιλόσοφοι καὶ ποινικολόγοι.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἠσπάσθη τὴν τοῦ διδασκάλου του ἐγκλείσας αὐτὴν ἐν συντομωτάτῃ καὶ ἐπιστημονικῶς ἀμέμπτῳ φράσει : «Αἱ δίκαιαι τιμωρίαι καὶ κολάσεις ἀπ' ἀρετῆς μέν εἰσιν, *ἀναγκαῖαι* δὲ καὶ τὸ *καλῶς ἀναγκαίως* ἔχουσι· *κακοῦ* γάρ τινος *ἀναίρεσίς* εἰσιν». Τιμωρία καὶ κόλασις εἶναι αὐτὴ ἡ ποινή, ἥτις καλεῖται *τιμωρία* μὲν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τιμωροῦντος, τὴν ἀποζημίωσιν αὐτοῦ ὡς παθόντος σκοποῦσα, *κόλασις* δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ὑρισταμένου τὴν ποινὴν καὶ πάσχοντος. Τὴν ἐξήγησιν τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν δύο τούτων λέξεων, αἵτινες δεικνύουσι τὰς δύο ὄψεις τῆς ποινῆς, ἀνευρίσκομεν παρ' αὐτῷ τῷ Ἀριστοτέλει (Ῥητ. Α, 10).

Τὴν τοῦ Καντίου ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου καὶ δύνασθε νὰ κρίνητε ὅτι ἐπὶ πτερύγων Πλατωνικῶν αἰωρεῖται. Ὁ δὲ Ἔγελος (Hegel) ὁ ἐξυμνηθεὶς φιλόσοφος τοῦ αἰῶνος ἡμῶν δὲν λέγει τι νέον περὶ ποινῆς, ὁρίζων αὐτὴν *ἄρνησιν ἀρνήσεως*, ἀφ' οὗ τὸ μὲν δίκαιον θεωρεῖται *θέσις*, τὸ δὲ ἄδικον *ἡ ἄρνησις* τοῦ δικαίου, ἡ δὲ ποινὴ ὡς ἀναγκαία ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως, ἵνα βεβαιωθῇ τὸ δίκαιον. Κατὰ τί ἄλλο διαφέρουσιν οἱ φιλοσοφικοὶ οὗτοι ὁρισμοὶ εἰμὴ κατὰ τὰς λέξεις καὶ τὸ ἔνδυμα ἀπὸ τῶν ὁρισμῶν τοῦ Πλάτωνος καλέσαντος τὴν μὲν ποινὴν *ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἀδικίας*, τὴν δὲ ἀδικίαν τὴν μὴ τιμωρουμένην *ἐμμονὴν τοῦ κακοῦ*; Δύναταί τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ἔγελος καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα ἐδανείσθη παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰπόντος ὅτι ἡ ποινὴ εἶναι *ἀναίρεσις κακοῦ*.

Δυνάμεθα λοιπὸν ἐν πλήρει ἐπιγνώσει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ διάλογος «Γοργίας» περιέχει τὴν φιλοσοφικωτέραν, πειστικωτέραν καὶ καλλιεπεστέραν ἅμα πασῶν τῶν περὶ ποινῆς θεωριῶν, ὅτι πρώτη ἐξηνέχθη χρονολογικῶς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διδάσκοντος ἐν τῷ ἄλσει τῆς Ἀκαδημείας του καὶ μένει ἐσαεὶ πρωτίστη καὶ καλλίστη πασῶν τῶν ἄχρι τοῦδε

διαπλασθεισῶν ὑπό τε τῶν ποινικολόγων καὶ τῶν φιλοσόφων ὅλων τῶν Ἀκαδημειῶν καὶ ὅλων τῶν Πανεπιστημίων, ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ὁποίων ἐδίδαξαν οὗτοι ἔχοντες τοὺς τέσσαρας τοίχους ὡς ὁρίζοντα.

Ἀλλ' ἂν ὁ Γοργίας καὶ ὁ Πῶλος καὶ ἡμεῖς, ὑποθέτω, μετ' αὐτῶν ἐπείσθημεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν τοῦ Σωκράτους, ὁ Καλλικλῆς, ὁ πολιτευόμενος τῶν Ἀθηνῶν, οὐ μόνον δὲν πείθεται, ἀλλ' ἐκλαμβάνει τὸν Σωκράτη παίζοντα καὶ ὄχι σπουδάζοντα, τοὺς δὲ λόγους του γέμοντας παραδοξολογίας καὶ σοφιστείας, καὶ ἐγειρόμενος μετὰ τόλμης, τρίτος αὐτὸς καὶ δεινότερος παλαιστὴς τοῦ λόγου, ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ὁ Πῶλος ἔπαθεν ὅμοια τῷ Γοργίᾳ δεχθεὶς ἕνεκα τῆς ἐκ τῶν κειμένων νόμων προκαταλήψεως *τὸ ἀδικεῖν ὡς ἀτιμότερον*, καὶ οὕτω ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα καὶ τὸ δίκτυον τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους. Μετὰ παρρησίας ἀποκρούει τὰς ἐκ τῶν νόμων καὶ τῆς συνηθείας τῶν ἀνθρώπων ἰδέας περὶ δικαίου. Ἡ *φύσις* αὐτὴ ἀντίκειται, λέγει, τῷ *νόμῳ*. Ἡ *φύσις* καθιεροῖ ὡς δίκαιον τὴν *ἰσχύν*. Ὁ ἰσχυρὸς κατ' ἀνάγκην ἔχει πλείονα τοῦ ἀσθενοῦς, ἡ δὲ *ἰσότης*[1] εἶναι πλάσμα, ὅπερ οἱ ἀσθενέστεροι συνελθόντες ἐν κοινωνίᾳ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ἑαυτῶν θέμενοι νόμους ἐδημιούργησαν, ὅπως δεσμεύσωσιν ὡς λεοντιδεῖς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ κατορθώσωσιν οὕτω, φαυλότεροι αὐτοὶ ὄντες, νὰ ἔχωσιν ἰσότητα μετὰ τῶν κρειττόνων καὶ ἰσχυροτέρων. Οἱ *ἔπαινοι* καὶ οἱ *ψόγοι* εἶναι πλάσματα αὐτῶν τῶν ἀσθενῶν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ φύσει δίκαιον ὀνομάζει τὸ *ἔχειν πλέον* τῶν ἄλλων καὶ ἀδικίαν τὸ *ἔχειν ὀλιγώτερα*.

Οὕτως ἐξακολουθεῖ μετὰ μεγίστης παρρησίας πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ ὅλου Σωκρατικοῦ οἰκοδομήματος καὶ μυκτηρίζει τὸν Σωκράτη ἐπὶ τῇ μονομανεῖ κλίσει πρὸς τὴν λεπτολόγον φιλοσοφίαν, ἥτις εἶναι, ὡς λέγει, καλὸν μάθημα διὰ τοὺς ἐλευθέρους νέους καὶ ἐν τῇ νεότητι ἀσκούμενον, ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρέπει νὰ δρῶσι προαγόμενοι εἰς δύναμιν καὶ πλούτη καὶ τιμὰς καὶ ὄχι νὰ καταγίνωνται εἰς κομψότητας τοῦ λόγου καὶ τῆς διανοίας διὰ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀφήνει τὸν οἶκον πτωχόν, τὸν δὲ νοῦν πλούσιον εἰς φλυαρίας καὶ ληρήματα.

Αὐτὰ μὲν εἶπεν ὁ πολιτευόμενος Καλλικλῆς φρονῶν ἐν τῷ μέρει ὅτι καὶ αὐτὸς ἐξευτελίζει καὶ συντρίβει τὴν φιλοσοφίαν διὰ τῆς *πολιτικῆς*. Οἱ Καλλικλεῖς οὐδέποτε ἔλειψαν, οὔτε ἀπεσύρθησαν αἱ ἰδέαι των ἐκ τῆς κυκλοφορίας. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ σήμερον καὶ ἴσως μεταξὺ ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι κλονιζόμενοι ἐκ τῆς σφοδρᾶς ἀντιδράσεως τῶν ἀντιθέτων τούτων ἰδεῶν, αἵτινες ἕνεκα τῆς ἀσυνήθους τόλμης καὶ τῆς ὁρμῆς των προκαλοῦν θαυμαστὰς καὶ γεννῶσι συνήθως τὴν πρὸς αὐτὰς ἔλξιν.

Πῶς ἀντικρούει ταύτας νικηφόρως ὁ Σωκράτης, διδάσκει ὁ Πλάτων ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ μέρει τοῦ Γοργίου. Ἀλλὰ τοῦτο ὑπερβαίνει καὶ τὰ ὅρια τῆς παρούσης διαλέξεως καὶ τὰς δυνάμεις μου. Εἶναι δὲ καιρός, νομίζω, ν' ἀποδώσω ὑμῖν ἀντὶ τῆς ὑπομονῆς, μεθ' ἧς με ἠκροάσθητε, διπλῆν τὴν χάριν, πρῶτον νὰ συστήσω ὑμᾶς εἰς τὸν Πλάτωνα, ὅπως μὲ τὴν ἀπείρως καλλιτέραν αὐτοῦ γνωριμίαν ἐξακολουθήσητε τὴν συνέχειαν ἐν πραγματικῇ τρυφῇ καὶ ἀπολαύσει, καὶ δεύτερον νὰ παύσω πλέον ἐγὼ τὸν λόγον.

---

1. Ὁ Εὐριπίδης πύσον ὡραῖα διδάσκει καὶ γνωμολογεῖ, συμφρονῶν ποιητικῶς πρὸς ὅσα διαλεκτικῶς ὁ Σωκράτης ἔπειθε τοὺς συνόντας·

Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις
πόλεις τε πόλεσι, συμμάχους τε συμμάχοις
συνδεῖ. Τὸ γὰρ *ἴσον νόμιμον* ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ *πλέονι* δ' *ἀεὶ πολέμιον* καθίσταται
τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
(Φοιν. 534—543).

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ ΑΦΗΓΗΣΕΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΙΝΩΝ

ΕΠΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΤΟΥ Α΄

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν ταῖς συνεδρίαις ΑΤΚΘ΄ καὶ ΑΤΛΑ΄ τῆς 1ης καὶ 15ης Νοεμβρίου 1899).

α΄ *Ἡ ἐσφαλμένη ἀφήγησις τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων.*

Βασιλεύοντος ἐν *Κων/πόλει Φωκᾶ* τοῦ τυράννου (602-610) καὶ μετ' αὐτὸν *Ἡρακλείου* τοῦ Καππάδοκος, οἱ στρατηγοὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας *Χοσρόου Παρβὶζ* ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέτειναν τὰς ἐπιδρομικὰς προελάσεις αὐτῶν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς καὶ Ἀφρικανικὰς ἐπαρχίας τῶν Βυζαντίων, ὥστε κατήντησεν εἰς αὐτῶν, *Σάϊτος* ἢ *Σαὴν* καλούμενος, ἐν ἔτει 616ῳ, ἕως ἀπέναντι τῆς Κωνστ/πόλεως, εἰς τὴν *Χαλκηδόνα*· ἰδὼν ὅμως οὗτος τὸ ἀδύνατον τῆς καταλήψεως ταύτης, ἐζήτησεν ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου· ταύτης ἐκτελεσθείσης, ἔλαβε πλούσια δῶρα καὶ συμπαραλαβὼν πρεσβείαν Βυζαντίων πρὸς τὸν Χοσρόην, σκοποῦσαν τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης ἀπῆλθεν ἐκ Χαλκηδόνος, ἀφοῦ κατέλιπε μέρος τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ὅπως εἰς πολιορκίαν διατηρῇ, διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος, τὴν Χαλκηδόνα. Κατὰ τὸ ἔαρ δὲ τοῦ ἑπομένου 617ου ἔτους ἐλθὼν κατ' ἐντολὴν τοῦ Χοσρόου ὁ στρατηγὸς *Σάρβαρος μετὰ μακρὰν πολιορκίαν [Γίββων]* ἐκυρίευσεν αὐτήν[1].

Οὕτως «*οἱ Πέρσαι παρέμενον ἐστρατοπεδευμένοι ἐν τῇ Χαλκηδόνι, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πλέον ἢ δέκα ἔτη, μέχρι τοῦ 627ου ἔτους*». *[Γίββων]*, ὁ δ' Ἡράκλειος διετέλει αὐτόπτης τῶν δηώσεων καὶ ἦν αὐτήκοος τῶν βλασφημιῶν, ὅσας καθ' ἑκάστην διέπραττον καὶ ἐξεστόμουν οἱ *Πέρσαι*, οἱ καταφρονηταὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, σκηνοῦντες οὐ μόνον εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν *Χρυσόπολιν* καὶ εἰς τὸν *ἄνω Βόσπορον [Lebeau, Drapeyron]*. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνέβαινον, οἱ *Ἄβαροι* ἐν τῇ Δύσει πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ *Ἰλλυρικῇ* χερσονήσῳ ἐπαρχίας κατέδραμον, μέχρις αὐτῶν τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως προελθόντες. Ἕνεκα λοιπὸν τῶν προελάσεων ἐν μὲν Ἀσίᾳ τῶν Περσικῶν, ἐν δ' Εὐρώπῃ τῶν Ἀβαρικῶν ὅπλων, καὶ πρὸς τούτοις τῆς διακοπῆς τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐπισιτίσεως τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς ἐν ταύτῃ, τέλος, ἐνσκήψεως λοιμικῆς νόσου, ὁ Ἡράκλειος ἐν ἔτει 618ῳ ἀπεφάσισεν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν *Ἀφρικὴν* καὶ ἀσφαλίσῃ εἰς τὴν *Καρχηδόνα* τό τε ἄτομον καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· καὶ ἡτοιμάσθη μὲν καθ' ὅλα, ἐπιβιβάσας ἐπὶ πλοίων καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, ἀλλ' ἤλλαξε γνώμην, μεταπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Σεργίου* καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνστ/πόλεως *[Παπαρρηγόπουλος, Γίββων]*, καὶ ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως. Συνειδὼς τὸ ἀδύνατον συγχρόνου κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἐχθρῶν πολεμικῆς δράσεως, προυτίμησεν ἵνα εἰρηνεύσῃ μετὰ τοῦ *Χαγάνου* τῶν Ἀβάρων· *Λίαν εὐτυχῶς οὗτοι δὲν παρετήρησαν τοὺς ἐν τῇ Χαλκηδόνι ἐστρατοπεδευμένους Πέρσας* [Drapeyron], καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 620ου ἔτους συνωμολόγησαν εἰρήνην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου *[Παπαρρηγόπουλος]*, ὅστις ἔμεινεν οὕτως ἐλεύθερος ἵνα διαθέσῃ τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ οὔσας στρατιωτικὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐχθροῦ. Παρασκευασθεὶς λοιπὸν καθ' ἅπαν τὸ 621ον ἔτος, ἑτοιμος ἦν κατὰ πάντα πρὸς ἐκστρατείαν, ἀρχομένου τοῦ 622ου ἔτους· καὶ δὴ τῇ ἐπιούσῃ τοῦ ἁγίου Πάσχα ἡμέρᾳ, τῇ δευτέρᾳ, 5ῃ Ἀπριλίου *[Γίββων, Παπαρρηγόπουλος]*, ἐπιβιβάσας εἰς στόλον, κατὰ μὲν τὸν *Lebeau*, πολὺν στρατόν, κατὰ δὲ τὸν *Παπαρρηγόπουλον*, ὀλίγας δυνάμεις, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μετὰ φόβου ἅμα καὶ ἐκπλήξεως θεωμένων τὰ γιγνόμενα ἐκ τῆς ἀντιπέραν παραλίας Περσῶν, ἀπέπλευσε τοῦ λιμένος τῆς Κων/πόλεως.

1. *Lebeau, Παπαρρηγόπουλος, Oman.*

«*Ὁ Ἡράκλειος δὲν εἶχε νὰ διανύσῃ ὁδὸν μακρὰν ἵνα ἀπαντήσῃ τοὺς πολεμίους· ἀντικρὺ τῆς βασιλευούσης ὅλοι οἱ ἐπὶ τῆς Ἀσιανῆς παραλίας λόφοι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ Περσικῶν σκηνῶν καὶ ταγμάτων. Στρατηγὸς κοινὸς ἤθελε περιπέσει τῷ ὄντι εἰς τὸ λάθος τοῦ νὰ ἐπέλθῃ εὐθὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους τούτους· ἀλλ' ὁ Ἡράκλειος ἠννόησε τὸ ἄτοπον...*» *[Παπαρρηγόπουλος]*. «*Νίκη τῶν Περσῶν ἐνώπιον τῆς πρωτευούσης θὰ ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας· οὐδὲ φρονιμωτέρα θὰ ἦτο ἡ εἰς τὰς Ἀσιανὰς ἐπαρχίας εἰσέλασις, καταλειπομένου ἐν τοῖς νώτοις πολυαρίθμου ἱππικοῦ διακόψαι δυναμένου τὰς συγκοινωνίας*» *[Γίββων]*. Διὰ ταῦτα ὁ Ἡράκλειος συνέλαβεν ἕτερον ἀξιομνημόνευτον σχέδιον. «*Ποῦ ἔπλεεν ὁ Ἡράκλειος; οἱ μὲν ἐπίστευον εἰς ἀπόβασιν εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἢ εἰς πλησιάζουσαν τῇ πρωτευούσῃ ἀκτὴν τῆς Ἀσιανῆς παραλίας· οἱ δὲ ὅλως διαφόρου ἦσαν γνώμης· τὸ ἀκριβὲς ἐν τούτοις οὐδεὶς ὑποπτεύει ἦν, διότι ἄκραν ἐχεμυθίαν ἐτήρησεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ πάντες ἐξεπλάγησαν ὅτε εἶδον τὸν στόλον πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον πλέοντα*» *[Drapeyron]*. Ὁ Ἡράκλειος ἔπλεε πρὸς σημεῖον λίαν μεμακρυσμένον· ἀφοῦ δὲ ὑπέστη *περὶ τὸν Ἑλλήσποντον* μεγάλην τρικυμίαν *[Γίββων, Παπαρρηγόπουλος]*, διέπλευσε τὸ Αἰγαῖον, παρέπλευσε τὴν *Ῥόδον*, τὴν *Κύπρον [Drapeyron]* καὶ κατέπλευσεν εἰς τὸν *Ἰσσικὸν κόλπον*, τὸν νῦν ὑπὸ μὲν τῶν ἐγχωρίων *Ἰσκεντερούν*, ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαίων τῆς *Ἀλεξανδρέττας* καλούμενον· ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς τὰς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διασήμους *Πύλας Κιλικίας καὶ Συρίας*, τὰς καὶ *Ἀμανίδας* ἐπιλεγομένας ἀπὸ τοῦ παρακειμένου *Ἀμανοῦ* ὄρους, κατέλαβεν αὐτάς· διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὁ Ἡράκλειος δύο πράγματα ἐπεδίωκε, πρῶτον τὴν ἀπὸ τῶν ἰδίων συνόρων διακοπὴν τῆς συγκοινωνίας τῶν μέχρι τῆς ἐν Γαλατίᾳ *Ἀγκύρας (;)* προελθουσῶν Περσικῶν στρατιῶν, καὶ δεύτερον, ταύτης συντελουμένης, τὴν ματαίωσιν ἀφ' ἑνὸς πάσης ἐξ αὐτῶν ἐλεύσεως ἐπικουρίας ἐκείναις, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἐπιθέσως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διαιρεθησομένου εἰς ἀποσπάσματα *[Finlay]*. Τὸ σχέδιον τοῦ Ἡρακλείου ἐπέτυχεν· οἱ ἐναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ ἐστρατοπεδευμένοι Πέρσαι, κατανοήσαντες ἀπειλούμενα τὰ νῶτα αὐτῶν καὶ κινδυνεύουσαν τὴν μετὰ τῆς ἰδίας χώρας ἐπικοινωνίαν, ἠναγκάσθησαν ἵνα ἀναζεύξωσι καὶ δράμωσιν εἰς Κιλικίαν *[Παπαρρηγόπουλος]*· ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ὁ Ἡράκλειος ἐπορεύθη εἰς τὴν *Καισάρειαν* τῆς Καππαδοκίας, ἔνθα τυχὼν δυσμενοῦς δεξιώσεως παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ θέματος τούτου, τοῦ *Πρίσκου* ἢ *Κρίσπου*, ἔπαυσεν αὐτὸν καὶ κληρικὸν κατέστησε *[Lebeau]*, καὶ ἐπιχειρήσας ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν ὑπαρχόντων εὗρε δύο μόνον στρατιώτας ἐξ ἐκείνων, οἵτινες στασιάσαντες ἐν ἔτει 602 τὸν μὲν *Φωκᾶν* ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα, τὸν δὲ βασιλεύοντα *Μαυρίκιον* ἔκπτωτον *[Παπαρρηγόπουλος]*.

β΄ *Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως.*

Τὴν ἀφήγησιν ταύτην συνηρμόσαμεν σταχυολογήσαντες τὰς εἰδήσεις ἀπὸ τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ *Lebeau*[1], τοῦ *Γίββωνος*[2], τοῦ *Finlay*[3], τοῦ *Παπαρρηγοπούλου*[4], τοῦ *Oman*[5], τοῦ *Drapeyron*[6] καὶ τοῦ *Bury*[7], πάντων σχεδὸν ἐν γένει θεωρουμένων ὡς τῶν σπουδαιοτέρων. Ἐγκωμιάζουσιν οὗτοι ὁμογνωμόνως τὸν Ἡράκλειον, ἐπιδείξαντα διὰ τῆς εἰς *Πύλας τῆς Κιλικίας* προσορμίσεως αὐτοῦ[8] καὶ καταλήψεως αὐτῶν ἔκτακτον στρατηγικὴν εὐφυΐαν καὶ τόλμην, ἀντὶ τῆς μέχρι τότε νωθρότητος, καί, περιγράφοντες τὴν θέσιν τῶν *Πυλῶν*, ἐξαίρουσιν ὅσα πλεονεκτήματα παρεῖχεν αὐτὴ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ἐν τούτοις εἴς τινα μέρη τῶν ἀφηγήσεων τῶν ἱστορικῶν τούτων παρετηρήσαμεν σπουδαίας διαφοράς· πρῶτον τὴν ἐν Χαλκηδόνι

1. *Ph. Lebeau*, Histoire du Bas-Empire, Paris, 1824—1836. Τόμ. 21. Ἔκδ. Saint-Martin, Κεφάλ. LVI—LVII.

2. *Gibbon*, Histoire de la decad. et de la chute de l'Empire Romain; trad. Guizot, Paris. 1828. Κεφάλ. XLVI.

3. *G. Finlay*, A history of Greece, ed. Tozer, Oxford, 1876, κεφάλ. IV, § 5—7.

4. *Παπαρρηγόπουλος*, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. ἔθνους. Ἀθήν., 1886, τ. Γ΄, σελ. 227 κ. ἑ.

5. *Oman*, The Byzantine empire, London, 1889, σελ. 134—5.

6. *Drapeyron*, L'Empereur Héraclius, Paris. 1869.

7. *J. B. Bury*, History of the later Roman empire from Arcadius to Irene, 395 A. D. to 800 A. D. London, 1889, τ. II, σελ. 209—230.

8. Πλὴν τοῦ *Lebeau* σιγὴν ἄγοντος περὶ ταύτης.

παρουσίαν τῶν Περσῶν ὁ μὲν *Γίββων* ὁρίζει εἰς πλείονα τῶν δέκα ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 616ου ἔτους μέχρι τοῦ 627ου, ὁ δὲ *Lebeau* μόνον εἰς ἓν ἔτος, ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 616ου μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 617ου ἔτους, καθ' ὅ, λέγει, ἑάλω ἡ Χαλκηδὼν καὶ ἀφοῦ ἐλεηλατήθη ἐγκατελείφθη, ὡς ἔθος ἦν τοῖς Πέρσαις, ἐνῷ ὁ *Drapeyron* λέγει αὐτοὺς παραμένοντας οὐ μόνον ἐν ἔτει 620ῳ, καθ' ὃ[1] ἐσυνθηκολόγησεν ὁ Ἡράκλειος μετὰ τῶν Ἀβάρων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 622ῳ καὶ 623ῳ, ὅτε κατειλημμένη ἦν τὰς Κιλικίας Πύλας, καὶ τότε μόνον ἀνακληθέντας ὑπὸ τοῦ Χοσρόου, τοῦθ' ὅπερ εἰς τὸν αὐτὸν ὁρίζει χρόνον καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* (σελ. 255), οὐχ ὅμως λέγων ἀνακληθέντας, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ὑποχωρήσαντας διὰ τὴν ἐν Κιλικίᾳ παρουσίαν τοῦ Ἡρακλείου[2].

Δεύτερον οἱ ἐν λόγῳ ἱστορικοὶ ὁρίζουσι μὲν δύο ἔκπλους τοῦ Ἡρακλείου, ἕνα ἐν ἔτει 622ῳ καὶ ἕτερον ἐν ἔτει 623ῳ, ἀλλ' ὁ μὲν *Lebeau* τὸν δεύτερον, ὁ δὲ *Παπαρρηγόπουλος* τὸν πρῶτον ὁρίζει γενόμενον τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα. Τρίτον τὴν καταλαβοῦσαν τὸν στόλον τρικυμίαν λέγουσιν ἐπελθοῦσαν ὁ μὲν *Γίββων* καὶ *Παπαρρηγόπουλος* περὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐν ᾧ ὁ *Drapeyron* περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς *Ἡραίας*, τοῦ *Lebeau* ἀγνοήσαντος αὐτὴν τελείως. Τέταρτον τὸν κατάπλουν εἰς τὸν Ἰσσικὸν κόλπον καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Πυλῶν ἐπίσης ἀγνοοῦντες ὁ *Lebeau*, ὁ *Γίββων* καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀμφιβολίας παραδέχονται καὶ ὁρίζουσιν, ὡς ἐλέχθη, ἐν ᾧ ὁ *Finlay* ἐπιφυλακτικῶς λέγει ὅτι αἱ *Πύλαι* αὗται ὑποτίθενται οὖσαι αἱ *Κιλίκιαι* ἢ *Σύριαι*. Πέμπτον τὴν παῦσιν καὶ τιμωρίαν τοῦ Κρίσπου ἐν ᾧ ὁ *Lebeau* ὁρίζει εἰς τὸ 622ον ἔτος, ὁ *Γίββων* καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* ὁρίζουσι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 622ου ἔτους. Ἕκτον τὴν ἀπόφασιν τῆς φυγῆς τοῦ Ἡρακλείου ἐκ Κωνστ/πόλεως εὕρομεν ὕποπτον. Ἕβδομον καὶ τελευταῖον τὴν ἀνεύρεσιν δύο μόνον στρατιωτῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ τυράννου Φωκᾶ στασιασάντων μετὰ πάροδον πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν ἐθεωρήσαμεν ἐπίσης ὕποπτον. Αἱ ἀσυμφωνίαι αὗται τῶν ἐν λόγῳ ἱστορικῶν καὶ αἱ ὑποψίαι περὶ τῆς ἀκριβείας ἐνίων εἰδήσεων διήγειραν τὴν περιεργίαν ἡμῶν εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν ἱστορουμένων. Ὅθεν ἀνετρέξαμεν εἰς τὰς πηγάς, τὸ δὲ πόρισμα τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν περιλαμβάνομεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, ἐκ τῶν προτέρων παρατηροῦντες ὅτι καὶ σχολιασταὶ τῶν πηγῶν καὶ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ κοινῶς ὑπέδειξαν τὴν ἐπί τε τῶν χρονολογιῶν καὶ ἐπὶ τῶν εἰδήσεων ὑπάρχουσαν σύγχυσιν εἰς τὰς κυρίας πηγάς, τὰς ἐξιστορούσας τὰ γεγονότα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου (610-641), τοῦ, κατὰ γενικὴν κρίσιν, *μεγίστου στρατηγοῦ*, οὐ μόνον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ὅλου τοῦ κόσμου. Τοιάδε ἢ τοιάδε ἀντίληψις τοῦ κειμένου ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πηγῆς ἀφορμὴ ἐγένετο ἀνακριβοῦς ἐξιστορήσεως τῶν συμβάντων, ἢ ἀστόχου περὶ αὐτῶν κρίσεως. Τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου πηγὰς διαιροῦμεν ἡμεῖς εἰς *πρώτας* καὶ *δευτέρας*· καὶ δευτέρας μὲν θεωροῦμεν ὅσας ἐν γένει οἱ περὶ αὐτὰς ἐνδιατρίβοντες μεταγραφὰς τῶν ἀρχαιοτέρων ὑπολαμβάνουσιν, ἤτοι τὸν *Κεδρηνόν*, τὸν *Ζωναρᾶν*, τὸν *Γ. Ἁμαρτωλόν*, τὸν *Γλυκᾶν* καὶ τοὺς λοιπούς· πρώτας δέ, κυρίως τὸν τῷ Ἡρακλείῳ σύγχρονον καὶ συνοδὸν *Γεώργιον τὸν Πισίδην*, τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον*, ἀποδιδόμενον παρά τινων εἰς τοῦ αὐτοῦ τὸν κάλαμον, καὶ τοὺς κατὰ ἔλαττον ἢ δύο αἰῶνας μεταγενεστέρους, τὸν μοναχὸν *Θεοφάνη* καὶ τὸν ἐν πατριάρχαις Κων/πόλεως *Νικηφόρον*, τῆς *Ἀναμίκτου Ἱστορίας* [Historia Miscella] θεωρουμένης βαρβάρου λατινικῆς μεθερμηνεύσεως τοῦ *Χρονικοῦ τοῦ Θεοφάνους*. Ἐπὶ τοιαύτῃ λοιπὸν βάσει προβαίνομεν εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἀκριβείας τῶν ἐν τοῖς ἄνω ὑποδειχθέντων διαφορῶν γεγονότων.

γ΄ Περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι παρουσίας τῶν Περσῶν.

1. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας κατὰ πρῶτον ἐν ἔτει 608ῳ βασιλεύοντος τοῦ Φωκᾶ οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν *Καρδαρήγαν* ὑπερῆλθον τὴν Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ πολεμήσαντες ἔτρεψαν τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα καὶ παρέλαβον τήν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Παφλαγονίαν, *καὶ ἦλθον μέχρι Χαλκηδόνος λυμαινόμενοι ἀφειδῶς πᾶσαν ἡλικίαν· καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἔξω τῆς πόλεως ἐτυράννουν Ῥωμαίους, ὁ δὲ Φωκᾶς ἔνδον τὰ χείρονα αὐτοῖς ἐποίει φονεύων καὶ αἰχμαλωτίζων* [*Θεοφάνης* ἔτ. 6100]. Τὴν εἴδησιν παρέλαβον ὁ ἐν πατριάρχαις *Νικηφόρος* [σελ. 3, ER], ὁ *Κεδρηνὸς* [ἔτ. ζ΄ Φωκᾶ], καὶ ὁ *Ζωναρᾶς* [XIV, ιδ΄]· ἀλλὰ ἡ ἀοριστία τοῦ Θεοφάνους «ἦλθον μέχρι Χ.», τὸ κατὰ τοῦ Φωκᾶ μῖσος, ἐξ οὗ ὁ διασυρμὸς καὶ ἡ παράστασις τῆς τυραννίδος αὐτοῦ[1] ἐπιτρέπουσιν, ἴσως, ἂν οὐχὶ δυσπιστίαν τινὰ περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς εἰδήσεως, τὴν ὑπόθεσιν ὅμως καὶ παραδοχὴν ὅτι ἡ προέλασις αὕτη εἶχε κατοπτευτικὸν μόνον σκοπὸν καὶ ἐκροβιστικὸν τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης, ὡς ὑποτίθησι καὶ ὁ *Drapeyron* [σελ. 93], καὶ ἐπομένως ἄμεσος ἦν καὶ ἡ ἀποχώρησις αὐτῆς· γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Ἡράκλειος μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ [6 Ὀκτωβρίου 610], κατῴκησεν εἰς τὰ ἐν τῇ Ἱερίᾳ ἢ Ἡραίᾳ ἄκρα [νῦν Φενερ-μπαχτζεσῆ] παλάτια, ἐν οἷς ἐγεννήθη καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ τέκνον ἡ *Ἐπιφανία*, καὶ ἐν οἷς ἐπὶ μακρὸν χρόνον διέτριψεν.

2. *Δευτέρα προέλασις* ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 616ον, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου· μνημονεύεται δὲ αὕτη μόνον ὑπὸ τοῦ *Χρονικοῦ Πασχαλίου* εἰς τὸ δ΄ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου, ἰνδικτ. γ΄[2] ἐν ἔτει 615—616ῳ διὰ τῶν ἑξῆς: *καὶ ἔξαρχος τοῦ Πέρσου καλούμενος Σαήν, ἕως αὐτῆς Χαλκηδόνος ἦλθε, καὶ ἐπὶ τὰ μέρη Χρυσουπόλεως καὶ τοῦ Μηκωνίου, καὶ εἰς τὴν ἀντιπέρας ἐβλέπετο καὶ λαβὼν δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου, δι' αὐτοῦ ἐν πλοίοις ἐγγίσαντος τῷ λιμένι Χαλκηδόνος, ἀνεχώρησεν ἐπαγγειλάμενος ὅτι ἐὰν πεμφθῶσιν ἐξ ἡμῶν εἰς πρεσβείαν πρὸς Χοσρόην τινές, εἰρήνη γίνεται κτλ.* Τὴν εἴδησιν ταύτην παρέλαβον ὁ πατριάρχης *Νικηφόρος*, ὁ *Μιχαὴλ Γλυκᾶς* καὶ ὁ *Γ. Ἁμαρτωλός*, *Σάϊτον* ὀνομάσαντες τὸν Πέρσην στρατηγόν, καὶ μόνον τὸ τῆς Χαλκηδόνος ὄνομα μνημονεύσαντες, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἄλλα· μάλιστα ὁ *Νικηφόρος* ἐκτενέστερον καὶ πληρέστερον ὁμιλεῖ, παρατιθεὶς καὶ τὸν τρόπον τῆς παρουσιάσεως τοῦ Σαΐτου πρὸς τὸν Ἡράκλειον καὶ τοὺς κατὰ τὴν συνέντευξιν αὐτῶν ἀνταλλαγέντας λόγους. Ὁ *Θεοφάνης* παρέλειψε μὲν τὸ γεγονὸς τοῦτο[3], ἔχει ὅμως τὰς ἑξῆς εἰδήσεις: *Τούτῳ τῷ ἔτει [6107] παρέλαβον οἱ Πέρσαι τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Λιβύην ἕως Αἰθιοπίας· καὶ λαβόντες αἰχμαλωσίαν πολλὴν καὶ λάφυρα πάμπολλα καὶ χρήματα ὑπέστρεψαν τὴν δὲ Χαλκηδόνα οὐκ ἴσχυσαν παραλαβεῖν, ἀλλὰ φρουρὰν ἐάσαντες τοῦ πολιορκεῖν ἀνεχώρησαν. — Τούτῳ τῷ ἔτει [6108] ἐστράτευσαν οἱ Πέρσαι κατὰ Χαλκηδόνος καὶ παρέλαβον αὐτὴν πολέμῳ.*

Ὅτι ἐσφαλμένως εὑρηται τὸ ὄνομα τῆς Χαλκηδόνος εἰς ἀμφότερα τὰ χωρία πρόδηλον τυγχάνει· τὰ τείχη τῆς πόλεως ταύτης πρὸ αἰώνων κατηδαφισμένα ἦσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ· ἀτείχιστος δὲ πόλις ὁποίαν ἀντίστασιν ἠδύνατο ἀντιτάξαι, ἢ ἀξία πολιορκίας γενέσθαι καὶ πολυμήνου μάλιστα, ὡς ἐκ τῶν χωρίων τούτων πλανηθέντες οἱ νεώτεροι ἔγραψαν; Εἰς τὴν πλάνην αὐτῶν συνετέλεσε προέτι καὶ ἡ ταυτότης τοῦ χρόνου[1] ἔτι δὲ καὶ κυρίως ἴσως ἡ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου ἐνοποίησις τῶν ἐν ταῖς πηγαῖς δύο διαφόρων εἰδήσεων, σκοπήσαντος πιθανώτατα τὴν συμπλήρωσιν αὐτῶν· τὸ ὀρθὸν τοῦ παρὰ Θεοφάνει ὀνόματος τῆς πολιορκηθείσης καὶ πολέμῳ παραληφθείσης πόλεώς ἐστι τὸ τῆς *Καρχηδόνος*, ὡς φέρεται παρὰ τῷ Κεδρηνῷ καὶ παρὰ τῷ Ἀναστ. Βιβλιοθηκαρίῳ [σελ. 89 ER], εὐκόλως ἄλλως τε ἐννοούμενον ἐκ τῆς ὅλης εἰδήσεως. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Νικηφόρου ἔχει ὡς ἑξῆς: *.....Σάϊτος ἐξεπέμφθη ὑπὸ Χοσρόου ἐπὶ Ῥωμαίους.... οὗτος εἶλε τὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅλην τὴν Αἴγυπτον ἠνδραποδίσατο, καὶ τὴν ἑῴαν ἅπασαν μοῖραν κατεδήϊου καὶ δοριαλώτους ὡς πλείστους ἦγε καὶ ἄλλους ἀνῄρει οὐδεμιᾷ φειδοῖ εἰς αὐτοὺς χρώμενος· ταῦτα τοίνυν οὕτω διατιθέμενος εἰς τὸ ἔπειτα πανστρατιᾷ κατὰ τὴν Καλχηδόνος πόλιν ἦει καὶ περιεκάθητο ταύτην χρόνον ἐπίσυχνον, ἠξίου τε βασιλέα οἱ λόγων ἱκέσθαι . . . . .* κτλ.

Προφανῆ εὑρίσκομεν τὴν σύγχυσιν τοῦ Νικηφόρου· ἐξ ἁπασῶν δὲ τούτων τῶν εἰδήσεων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐξ ἀνατολικῶν πηγῶν ὑποδεικνυμένων ὑπὸ τοῦ ἀσιανολόγου *Saint-Martin* ἐν ταῖς σημειώσεσιν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσιν τῆς *Ἱστορίας* τοῦ *Lebeau*, τοῦτο ἡμεῖς ἐξηγάγομεν, ὅτι ἐν ἔτει 616ῳ *Σαὴν* ἢ *Σάϊτος*, στρατηγὸς Πέρσης, ὁμώνυμος τῷ ἐν Ἀφρικῇ πολεμοῦντι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἢ πολεμήσαντι, διάφορος ὅμως αὐτοῦ, προήλασε

1. Σελ. 125, 165, 169.

2. Καὶ ὁ *Mordtmann* λέγει τοὺς Πέρσας βλέποντας τὸν στόλον, οὗ ἐπιβὰς ἦν ὁ Ἡράκλειος σὺν στρατῷ, ἀναπλέοντα τὸν Βόσπορον ἐν ἔτει 623ῳ (*Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.* Ἀρχ. παραρτ. τόμ. Κ—ΚΒ΄ σελ. 56).

1. Ταῦτα ζωηρῶς ἐκφράζει ὁ *Γ. Πισίδης* [Ἡρακλ. Β΄], ὁ *Κεδρηνὸς* ἀντιγράφει τὰ παρὰ Θεοφάνει, ἐνῷ ὁ *Ζωναρᾶς* παραλείπει, ὁ δὲ *Νικηφόρος* λέγει: «. . . ὡς παρὰ πολλοῖς ᾄδεσθαι ὅτι Πέρσαι μὲν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐκτὸς κατεπήμαινον, Φωκᾶς δὲ ἔνδον χείρω τούτων ἐποίει».

2. Ἐσφαλμένως ἀντὶ στ΄ ἔτος βασ. Ἡρ., ἰνδικτ. δ΄.

3. Καὶ ἑπομένως καὶ οἱ συνήθως ἀντιγράφοντες αὐτόν *Κεδρηνός*, *Ζωναρᾶς*, *Ἀναστάσιος Βιβλιοθηκάριος*.

1. Τὰ κατὰ Θεοφάνη ἔτη 6107, 6108 ἀντιστοιχοῦσι τοῖς ἀπὸ Χριστοῦ 616ῳ — 617ῳ καὶ 617ῳ — 618ῳ.

μὲν μέχρι τῆς Χαλκηδόνος, τῆς ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σχὼν ὅμως συνέντευξιν αὐτόθι μετὰ τοῦ Ἡρακλείου καὶ λαβὼν δῶρα ***ἀνεχώρησεν*** ἐκεῖθεν, μετὰ πρεσβείας ἀπὸ μέρους τοῦ Ἡρακλείου πρὸς τὸν Χοσρόην, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ ἰδίᾳ ὁ Νικηφόρος λέγων: [Ὁ Σάϊτος] ***ἄρας ἐκ Χαλκηδόνος ὀπίσω ἀπήλαυνε καὶ πρὸς τὰ περσικὰ ἤθη ἐχώρει· καὶ ἕως μὲν τῆς Ῥωμαίων ἐπέβαινε γῆς διὰ τιμῆς ἦγε καὶ θεραπείας ἠξίου· τῇ Περσικῇ δὲ ἐμβαλών, πέδας τὰς ἐκ σιδήρων αὐτοῖς περιθέμενος δεσμώτας παρὰ Χοσρόην ἐκόμισεν*** [Σελ. 8, ER].

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν πιστούμεθα ὅτι καὶ ἡ δευτέρα αὕτη προέλασις τῶν Περσῶν παροδικὴ ἦν, οὐδέ τις αὐτῶν κατέμεινεν εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἐν ἔτει 618ῳ.

3. ***Τρίτη προέλασις*** καὶ ἀναμφιβήτητος διαμονὴ τῶν Περσῶν ἐν Χαλκηδόνι ἀναφέρεται ἐν ἔτει 626ῳ. Ἐν ᾧ ἦγεν ὁ Ἡράκλειος ἀκατάσχετος τὸν πόλεμον ἐντὸς τῆς Περσίας, ὁ Χοσρόης ἐξαπέστειλε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολυάριθμον στρατιάν, τάξας ἀρχηγὸν τὸν ***Σάρβαρον***[1]. Αὕτη ἡ παρουσία τῶν Περσῶν ἐν Χαλκηδόνι ἄσχετός ἐστι πρὸς τὰς ἐρεύνας ἡμῶν, καὶ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος ἐπομένως περιττός.

4. Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη, φρονοῦμεν, ὅτι ἐν ἔτει 622ῳ, ὅτε ὁ βυζαντιακὸς στόλος ἐξέπλεε τοῦ λιμένος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, φέρων κατὰ τῶν Περσῶν τὸν Ἡράκλειον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, οὐδεὶς τῶν ἐχθρῶν παρίστατο εἰς τὴν Χαλκηδόνα, καὶ μάλιστα ἐν ἔτει 623ῳ, ἴσως οὐδ' εἰς τὴν Βιθυνίαν· συμπεραίνομεν δὲ τοῦτο ἐξ ὅσων ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ ***Χρονικὸν Πασχάλιον***, εἰς τὸ ια' ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου, ἰνδικτ. ι'[2]: ***Τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ... Μαρτίῳ ε' καὶ κ' τοῦ μηνός, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος ἅμα τοῖς αὐτοῦ τέκνοις Ἡρακλείῳ καὶ Ἐπιφανίᾳ τῇ καὶ Εὐδοκίᾳ καὶ τῇ βασιλίσσῃ Μαρτίνᾳ καὶ ἐποίησε σὺν αὐτοῖς τὴν Πασχαλίαν ἑορτὴν πλησίον τῆς πόλεως Νικομηδείας***. Ἀναμφιβόλως ὅπως σὺν ἁπάσῃ τῇ βασιλικῇ οἰκογενείᾳ διατρίψῃ ὁ Ἡράκλειος ἐπὶ ἡμέρας πλησίον τῆς Νικομηδείας καὶ ἑορτάσῃ τὸ ἅγιον Πάσχα, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πολὺ μακρὰν ἐκεῖθεν ἀπεῖχον αἱ ἐχθρικαὶ Περσικαὶ δυνάμεις. Τὰ ἱστορούμενα λοιπὸν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὅτι ἐν ἔτει 616ῳ ἐπολιορκήθη ἡ Χαλκηδών, καὶ ἐν ἔτει 617ῳ ἁλοῦσα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ ὅτι ἔκτοτε καὶ ἐν ἔτει 620ῳ, καὶ 622ῳ καὶ μέχρι τοῦ 627ου κατεῖχον αὐτὴν οἱ Πέρσαι, σκηνοῦντες οὕτως ἀπέναντι τῶν ἀπαθῶν καὶ νωθρῶν κατοίκων καὶ ἀρχόντων τῆς πρωτευούσης τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἐλέγχονται δι' ὅσων ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρεθέμεθα στερούμενα ὑποστάσεως καὶ ὅλως ἀνακριβῆ ὄντα.

δ' Περὶ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔκπλων τοῦ Ἡρακλείου.

1. Οὔτε αἱ κύριαι πηγαί, οὐδ' αἱ μεταγενέστεραι συμφωνοῦσιν εἰς τὸν ἀριθμόν, εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐκ τῆς πρωτευούσης ἔκπλων καὶ τῆς κατὰ Περσῶν πορείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Οἱ νεώτεροι πάντες ὁμοφώνως δύο μὲν παραδέχονται ἔκπλους, ἀσυμφωνοῦσιν ὅμως εἴς τε τὸν χρόνον καὶ τὴν διεύθυνσιν. Ὁ *Lebeau*, ὅστις ἠγνόει τὰ ἐν ἔτει 1777ῳ τύποις ἐκδοθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Φογγίνου* ἔργα τοῦ *Γ. Πισίδου*, ἐν οἷς ἔμμετρος ἀφήγησις τῆς κατὰ Περσῶν πρώτης ἐκστρατείας τοῦ Ἡρακλείου, εὑρὼν ἀσυμβίβαστα τὰ κείμενα, μέρος μὲν τοῦ γεγονότος ἐξ ὑποθέσεων ἔταξε, μέρος δὲ ἀορίστως ἔγραψεν· οὕτω λέγει ὅτι ὁ Ἡράκλειος καθ' ἅπαν τὸ 621ον ἔτος παρεσκευάζετο, καὶ θεὶς ἐπὶ ποδὸς πολέμου πολὺν στρατὸν διεπέρασεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, προτιθέμενος ὅπως τὴν ἀρχηγίαν ἀναλάβῃ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος[1]· ἑορτάσας τὸ Πάσχα τῇ δ' Ἀπριλίου τοῦ 622ου ἔτους, ἐπέβη πλοίου ἐν τῷ *Βοσπόρῳ* καὶ ἀπέπλευσεν διὰ τὴν Ἀσίαν, εὐρημοῦντος τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης καὶ κατευόδιον εὐχομένου [βιβλ. LVI, § II]. Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου ὁ μὲν στρατὸς ἐν Ἀρμενίᾳ παρέμεινεν, ὁ δ' Ἡράκλειος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. [αὐτ. § V]. Τῇ κε Μαρτίου τοῦ ἑπομένου [623ου] ἔτους ἀπῆλθε τῆς πρωτευούσης καὶ

1. Ὀρθότερον Σαχαρμπάρζ, ὅπερ ὄνομα σημαίνει, βασίλειον μονιών.

2. Ἐν § ϛ' δειχθήσεται ὅτι ἐσφάλται ἡ χρονολογία αὕτη, ἧς τὸ ὀρθὸν ἐστι ιγ' ἔτος βασ. Ἡρακλείου, ἰνδικτ. ια', ἔτει 623ῳ.

1. Βιβλ LVI, § XXII, ἑπόμενος τῷ *Θεοφάνει* ἔτ. 6112, ***μετήνεγκε τὰ στρατεύματα τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν καὶ διενοεῖτο Θεοῦ συνεργίᾳ κατὰ Περσίδος χωρῆσαι.***

ἑορτάσας τὸ Πάσχα ἐν Νικομηδείᾳ, ἔλαβε μετὰ δύο ἡμέρας τὴν εἰς Ἀρμενίαν ἄγουσαν [αὐτ. § VI]. Ὁ *Γίββων* ἀφ' ἑτέρου, ὅστις ἐγνώρισε τὰ ἔργα τοῦ Πισίδου, ὁρίζει πρῶτον μὲν ἔκπλουν ἢ ἐκστρατείαν δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐν ἔτει 622ῳ διὰ τὰς Κιλικίας Πύλας [σελ. 450—454], καὶ δεύτερον ἐν ἔτει 623ῳ διὰ τὸν Εὔξεινον [σελ. 455]. Ὁ *Drapeyron* πρῶτον ἐν ἔτει 622ῳ διὰ τὰς Πύλας [σελ. 151—152], καὶ δεύτερον τῷ 623ῳ, λήγοντος Ἰανουαρίου-Μαρτίου ἐκ τῆς Νικομηδείας, κεκαθαρμένης ἤδη ἀπὸ τῶν Περσῶν [σελ. 185]. Ὁ *Finlay* ἐν τῷ προτεταγμένῳ τῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ χρονολογικῷ πίνακι [σελ. XXXI] ὁρίζει πρῶτον ἔκπλουν τῇ ε' Ἀπριλίου 622, καὶ δεύτερον τῇ κε' Μαρτίου 623, ὅτε ἡνώθη ὁ Ἡράκλειος τῷ ἐν Ἀρμενίᾳ στρατῷ. Ὁ δὲ *Bury* τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ Πάσχα 622 δι' Ἑλλησπόντου εἰς Κιλικίας Πύλας πρῶτον καὶ δεύτερον λήγοντος Μαρτίου 623 [σελ. 223, 227, 230]. Ὁ *Παπαρρηγόπουλος* ὁρίζει πρῶτον διὰ τὰς Πύλας τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Πάσχα [σελ. 227], δεύτερον δὲ διὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 623ου ἔτους [σελ. 232]. Τέλος ὁ *Oman* παραλείπων τὰς ἡμερομηνίας, τάσσει ἐν ἔτει 622ῳ τὸν πρῶτον ἔκπλουν διὰ τὴν Κιλικίαν, καὶ τὸν δεύτερον εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος διὰ τὴν Ἀρμενίαν [σελ. 135—136].

2. Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου λεγόμενα τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων. Ἕνιοι μόνον περὶ ἑνὸς καὶ ἕνιοι περὶ δύο ἀπόπλων λέγουσιν· ὁ *Πισίδης Γεώργιος* ἀναντιρρήτως ἀξιοπιστότερος θεωρητέος τῶν ἄλλων, ὡς ἀκολουθήσας καὶ ἐξιστορήσας τὴν πρώτην ἐκστρατείαν διὰ τοῦ ποιήματος ***εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως***· τοῦτο ὡς καὶ τὸ ἕτερον ***Ἡρακλειάς, ἤτοι εἰς τὴν τελείαν πτῶσιν Χοσρόου βασιλέως Περσῶν***, παρέχουσιν ἡμῖν τὰς ἑπομένας πληροφορίας. Ὁ ποιητὴς ἀποτεινόμενος πάντοτε πρὸς τὸν Ἡράκλειον λέγει :

> Πηγὴν γὰρ ᾔδεις τῶν κακῶν τὴν Περσίδα·
> καὶ δὴ τὸ πρᾶγμα σχηματίζων ἁπλάσω
> σαυτὸν παρασχεῖν *τοῖς πρὸ ἄστεως τόποις*
> οὗ ὦς τι τερπνὸν καὶ μάλιστα τοῦ χρόνου
> χειμῶνος ὄντος ...

[Ἡρακλ., II, στ. 107-111]· ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 621-622ου ἔτους, ἤτοι κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἢ Ἰανουάριον ὁ Ἡράκλειος διέτριβεν εἰς τὰ παλάτια τῆς Ἡραίας [ἐν τοῖς πρὸ ἄστεως τόποις], τοῦθ' ὅπερ ὑπέδειξε καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ κειμένου, ὁ *Quercius*·

> ἑορτάσας δὲ τὴν μεγίστην ἡμέραν
> ἐν ᾗ τὸ κοινὸν ἐξανέστη τοῦ γένους

[Ἐκστρ., I, στ. 132-133], τὸ ἅγιον Πάσχα δηλαδή, ὁ ἴδιος ἐπεβιβάσθη πλοίου

> τῇ δευτέρᾳ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ

[αὐτ., I, στ. 154] καὶ ἀπέπλευσεν ἐν συνοδίᾳ καὶ ἄλλων πλοίων·

> καὶ δὴ παρέπλεις εὐθὺς Ἡραίας τόπους

λέγει ὁ ποιητὴς [αὐτ., I, στ. 157], καὶ ἀροῦ ἐλύτρωσεν ἐπὶ ὑφάλου προσκρούσασαν ὁλκάδα ὁ Ἡράκλειος, ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν· ἀποτεινόμενος πάντοτε τῷ Ἡρακλείῳ ὁ ποιητὴς λέγει

> οὐ γὰρ παρέσχες ἐγκοπὴν ταῖς ὁλκάσιν
> ἕως διελθὼν τὴν ὁδὸν τῶν ῥευμάτων
> αὐταῖς ἐπέστης ταῖς καλουμέναις Πόλαις

[αὐτ. II, στ. 8-10]. Ἀποβιβάσας ὁ ποιητὴς οὕτω τὸν Ἡράκλειον εἰς Ἀσίαν καὶ ἐξιστορῶν τὰ ἐφεξῆς λέγει πρὸς αὐτὸν ὅτι

> τῆς σῆς ἔχρηζεν ἡ πόλις παρουσίας

[αὐτ. III, στ. 314]

> ὅθεν τυπώσας πάντα σώφρονι τρόπῳ
> καὶ τῷ στρατηγῷ τὸν στρατὸν συναρμόσας

[αὐτ., III, στ. 336-337]

> πάλιν πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν σου συντόνως
> τοσαῦτα πράξας καὶ κατορθώσας τρέχεις

[αὐτ., III, στ. 339—340]. Τὰς ἀχρονολογήτους ταύτας εἰδήσεις τοῦ Πισίδου περὶ τοῦ ἔκπλου καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἡρακλείου παραλαβὼν αὐταῖς ἐν πολλοῖς λέξεσι καὶ φράσεσιν ὁ *Θεοφάνης* ἐχρονολόγησεν, ὁρίσας ἔτος ἰνδικτιῶνος ι', βασιλείας Ἡρακλείου ιϐ', τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τῇ δ' Ἀπριλίου, τὸν ἔκπλουν τῇ ἑσπέρᾳ τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἤτοι τῇ ε' Ἀπριλίου καὶ τὴν ἐξ Ἀσίας ἀναχώρησιν διὰ τὴν πρωτεύουσαν ἀρχομένου ἢ ἱσταμένου χειμῶνος. Ἡ χρονολογία αὕτη περιλαμβάνει τὸν ἀπὸ Σεπτεμβρίου τοῦ 621ου [ἰνδικτ. ἀρχὴν] ἢ Ὀκτωβρίου [βασιλείας Ἡρακλείου ἀρχὴν] μέχρι τέλους Αὐγούστου ἢ ε' Ὀκτωβρίου τοῦ 622ου ἔτους χρόνον. Ἐγένετο λοιπὸν ὁ ἔκπλους τῇ ε' Ἀπριλίου τοῦ 622ου ἔτους, καθ' ὃ ἔτος ἀκριβῶς τὸ ἅγιον Πάσχα ἑωρτάσθη τῇ δ' τοῦ εἰρημένου μηνός. Τὴν παρὰ Θεοφάνει ταύτην χρονολογίαν ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἀντιγράψαντες αὐτὸν *Κεδρηνός*, *Ἀναστ. Βιβλιοθηκάριος* καὶ

Γ. Ἁμαρτωλός, συντόμως ἱστορήσαντες τὸ γεγονός, καὶ ἔνιοι αὐτῶν παραλείψαντες τὸ παρ' ἐκείνῳ ἐσφαλμένως σημειούμενον ἔτος κοσμογονίας 6113 ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ 6114=6130=622. Παρατηρητέον ὅτι μόνος ὁ Θεοφάνης καὶ οἱ ἀντιγράψαντες αὐτὸν μνημονεύουσι τῶν δύο ἐκπλων, τοῦ πρώτου τούτου καὶ τοῦ ἑφεξῆς ἱστορηθησομένου δευτέρου, οἱ δὲ λοιποὶ σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροι μόνον ἑνός, τοῦ δευτέρου.

3. Τούτου τοῦ ***δευτέρου ἔκπλου***, ὁ *Γ. Ποσίδης* σιγὴν ἄγει· ἐν ἄλλῳ δὲ ποιήματι παροδικῶς ἀναφέρει χρονολογίαν τινά, ἥτις συμπίπτει εἰς ὁρισμὸν τοῦ ἔκπλου τούτου. Ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐν ἔτει 626ῳ πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων λέγει περὶ τοῦ Ἡρακλείου

> *ἤδη γὰρ εἶχε τρεῖς ἐτῶν περιδρόμους*
> *καταστρατηγῶν τῆς ἀθέσμου Περσίδος*

[Bel. Avaric., στ. 250—251]· ἐπειδὴ δὲ ὡρισμένον εὑρηται τὸ τῆς πολιορκίας ταύτης ἔτος, τὸ 626ον, πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἥτοι ἐν ἔτει 623ῳ ἐξελθὼν ἦν κατὰ τῆς Περσίδος. Τὸ ***Χρονικὸν Πασχάλιον*** ὅμως παρέχει ἡμῖν τὰς λεπτομερείας τοῦ δευτέρου τούτου ἔκπλου, ἐν τῷ καὶ ἀνωτέρω [γ', 4] παρατεθειμένῳ χωρίῳ, ὅπερ κατ' ἀνάγκην ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἐνταῦθα· ***Ἰνδ. ι', ἔτος βασιλείας Ἡρακλείου ια' . . . Μαρτίῳ ε' καὶ κ' τοῦ μηνός, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ . . . ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος ἅμα τοῖς αὐτοῦ τέκνοις Ἡρακλείῳ καὶ Ἐπιφανίᾳ τῇ καὶ Εὐδοκίᾳ καὶ τῇ βασιλίσσῃ Μαρτίνᾳ καὶ ἐποίησε σὺν αὐτοῖς τὴν Πασχαλίαν ἑορτήν, πλησίον τῆς πόλεως Νικομηδείας· καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς μετὰ Μαρτίνης τῆς βασιλίσσης ὥρμησεν ἐπὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη, συνόντος αὐτοῖς καὶ Ἀνιανοῦ Δομεστίκου τοῦ μεγίστου· τὰ δὲ τέκνα αὐτοῦ ὑπέστρεψαν ἐν Κωνσταντινουπόλει.*** Ἡ χρονολογία αὕτη φωράται ἀνακριβῶς ἔχουσα, ἐν τῷ *Χρονικῷ*, ἀφ' ἑαυτῆς· ἡ δεκάτη ἰνδικτιὼν [621—622] συμπίπτει, οὐχὶ πρὸς τὸ δέκατον πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου [620—621, ἰνδ. θ'], ἀλλὰ πρὸς τὸ δωδέκατον [621—622]· ἀφ' ἑτέρου τὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο [622] ἔκπλουν ἔχομεν ἤδη ὡρισμένον ἐν τοῖς ἄνω. Τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον* ἀναφέρεται εἰς τὸν δεύτερον ἔκπλουν τὸν ἐν ἔτει 623ῳ γενόμενον, καθ' ὃ ἔτος τὸ Πάσχα ἑωρτάσθη τῇ κζ' τοῦ Μαρτίου. Διορθωτέον λοιπὸν νομίζομεν τὸ κείμενον τοῦ Χρονικοῦ Πασχαλίου, καὶ ἀναγνωστέον ἰνδ. ια', ἔτους βασιλείας Ἡρακλείου ιγ', ὡς φέρεται παρὰ Θεοφάνει [ἔτ. 6114]: ***Μηνὶ Μαρτίῳ ιε', ἰνδ. ια'***[1] ***ἀπάρας ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος ἀπὸ τῆς βασιλίδος κατὰ τάχος ἀφίκετο εἰς Ἀρμενίαν***, ἔνθα πάλιν ἐσφαλμένην εὑρίσκομεν τὴν ἡμερομηνίαν ιε' Μαρτίου, ἀντὶ κε', ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ῥητῶς ὀνομαζομένῃ ἐν τῷ Χρονικῷ Πασχαλίῳ, καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνον ἔτος 6114 ἀντὶ τοῦ 6115, ἔτι δὲ καὶ παρὰ *Κεδρηνῷ* εἰς τὸ ιγ' ἔτος τῆς τοῦ Ἡρακλείου βασιλείας ἀναγράφοντι τὸν δεύτερον ἔκπλουν. Εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἔκπλου τούτου εἰς τὸ ῥηθὲν ἔτος ἀσφαλῶς ἡμᾶς ὁδηγεῖ οὐ μόνον ἡ μαρτυρία τοῦ ἔτους [ιγ'] τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, συμπίπτουσα, ὡς εἴπομεν, τῇ 27ῃ Μαρτίου, ἥτοι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ τῆς πρωτευούσης ἔξοδον τοῦ Ἡρακλείου[2]. Ἑπομένως ὁ Ἡράκλειος τῇ κε' Μαρτίου 623 ἐξῆλθε τῆς πόλεως καὶ ἀπεβιβάσθη, ἴσως οὐχὶ εἰς Χαλκηδόνα ἢ τὴν Ἡραίαν ἄκραν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, πλησίον που τῆς Νικομηδείας, τὴν ἐπιοῦσαν ἐξάπαντος, κστ' Μαρτίου, καὶ ἑορτάσας τῇ κζ' τὸ Πάσχα, αὐθημερὸν ἢ τὴν ἐπιοῦσαν, κη', δευτέραν τῆς Διακαινησίμου, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐξεκίνησε βαίνων κατὰ τῆς Περσίδος διὰ τῆς ἀπὸ Νικομηδείας εἰς Ἀρμενίαν φερούσης. Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα ὁ *Νικηφόρος* [σελ. 11, ER] λέγει «***ἀπάρας διὰ τοῦ Εὐξείνου, ἐπειρᾶτο διὰ τῆς Λαζικῆς εἰς τὴν Περσικὴν εἰσβαλεῖν***»· τοῦτον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ *Λέων Γραμματικὸς* [σελ. 149-150, ER], ὁρίζων τὴν ἀναχώρησιν μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὡς καὶ ὁ *Γ. Ἁμαρτωλὸς* [σελ. 567, ἔκδ. Muralt]· ὁ *Ζωναρᾶς*, ὁ *Βιβλιοθηκάριος*, ὁ *Μανασσῆς* καὶ ὁ *Γλυκᾶς* οὐδεμίαν ἔχουσι λεπτομέρειαν, ἡ δ' ***Ἀνωνύμου Σύνοψις Χρονική***[3] λέγει μόνον ὅτι «***διὰ θαλάσσης ἀπῆρεν***». Καθ' ἡμᾶς τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον* ἀξιόπιστος πηγὴ τυγχάνει· διὸ καὶ παραδεχόμεθα

1. Βασιλείας Ἡρακλείου ἔτος ιγ'.
2. Ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ συνέπιπτε:
τῇ ιθ' Ἀπριλίου ἐν ἔτει 621ῳ
τῇ δ' Ἀπριλίου ἐν ἔτει 622ῳ.
τῇ κζ' Μαρτίου ἐν ἔτει 623ῳ καὶ
τῇ ιε' Ἀπριλίου ἐν ἔτει 624ῳ.
3. Παρὰ *Σάθᾳ*, Μεσ. Βιβλ., τ. Ζ', σελ. 108.

πρῶτον ἔκπλουν ***ἐξ Ἡραίας*** διὰ ***τὰς Πύλας*** τῇ ε' Ἀπριλίου τοῦ 622ου ἔτους, καὶ δεύτερον ***ἐκ Κων/πόλεως*** διὰ ***τὴν Νικομήδειαν***, καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν πορείαν διὰ ***τὴν Ἀρμενίαν***, τῇ κε' Μαρτίου τοῦ 623ου ἔτους, ἀμφοτέρας δὲ τὰς κατὰ Περσῶν πορείας τῇ δευτέρᾳ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος γενομένας.

ε' *Περὶ τῆς καταλαβούσης τὸν στόλον τρικυμίας.*

Ὁ *Lebeau* μὴ γνωρίσας τὰ κατόπιν ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ Πισίδου, ἀγνοεῖ τὴν ***τρικυμίαν***, ὑπὸ τούτου μόνον ἀναφερομένην. Τοῦ *Γίββωνος* ἡ περιγραφὴ ἔχει οὕτως· ***οὖριος ἄνεμος ἀνήγαγε τὸν στόλον ἔξω τοῦ Ἑλλησπόντου· καταλείπων ὁ Ἡράκλειος τὰς δυτικὰς καὶ μεσημβρινὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπέδειξε τὴν γενναιότητα αὐτοῦ κατά τινα τρικυμίαν, ἐμψυχώσας τῷ ἰδίῳ παραδείγματι εἰς καρτερίαν καὶ ἐργασίαν τούς τε συνοδοὺς καὶ τοὺς ἐν τῇ θεραπείᾳ αὐτοῦ τελοῦντας εὐνούχους*** [σελ. 451]. Ἀβασανίστως ταῦτα παρέλαβε καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* [σελ. 229], ἐνῷ ὁ *Drapeyron* λέγει μὲν ὅτι ὁ στόλος ἔπλεε πρὸς μεσημβρίαν, μέσον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν Δαρδανελλίων, προστίθησιν ὅμως ὅτι ἡ τρικυμία κατέλαβεν αὐτὸν πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἥρας* [Héra, σελ. 151—152]. Τῆς εἰδήσεως ταύτης ἡ μόνη πηγή, ὁ *Πισίδης*, λέγει τὴν τρικυμίαν ἐπελθοῦσαν πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς *Ἡραίας*, τοῦ νῦν Φενὲρ-μπαγτσεσῆ. Ὁ *Γίββων* σπεύδων ἀποβιβάσαι τὸν Ἡράκλειον εἰς τὰς Κιλικίας Πύλας, ἐξέβαλε τὸν στόλον τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐκεῖ ἐπήγαγεν αὐτῷ τὴν τρικυμίαν. Ἄλλως ὅμως τὰ πράγματα ἔχουσιν· ὁ Ἡράκλειος ὑποπτεύων κατασκοπεύσεις καὶ φοβούμενος τὴν ἀποκάλυψιν τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ, καίτοι χειμῶνος ὄντος, ἐν ἀρχῇ τοῦ 622ου ἔτους, ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἐαρινὰ ἐν τῇ Ἡραίᾳ παλάτια, ***τοῖς πρὸ τοῦ ἄστεως τόποις***, καθ' ἃ ὁ αὐτὸς Πισίδης μαρτυρεῖ ἐν τῇ Ἡρακλειάδι [Ι, στιχ. 109—111] καὶ ἑώρτασε τὸ Πάσχα· ἐντεῦθεν ἐπεβιβάσθη, καθὰ εἴπομεν, τοῦ στόλου, ἐφ' ᾧ ὁ *Πισίδης* λέγει αὐτῷ ἀποτεινόμενος.

> Τῇ δευτέρᾳ δὲ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ
> σαυτὸν εὐθὺς ἐμβαλὼν ταῖς ὁλκάσι
> τὸν ὑγρὸν ἐξέτεμνες ἐντόνως πόρον·
> καὶ δὴ παρέπλεις εὐθὺς Ἡραίας τόπους

[Ἐκστρ. Ι, 154-7]. Παρεκβαίνων ἐνταῦθα ὁ Πισίδης διὰ δεκατριῶν στίχων ***ἐξυμνεῖ*** ὅσα ἔργα ἐπετέλεσεν ***ἐν τῇ Ἡραίᾳ*** ὁ Ἡράκλειος, καὶ δι' ἑξήκοντα ὁκτὼ ὅλων στίχων [170-238] περιγράφει τὸν σάλον καὶ τὴν θαλασσοταραχήν, νοτίου πνέοντος ἀνέμου, τὸ ἐπὶ ὑφάλου ἐκεῖ που κάθισμα μιᾶς ὁλκάδος, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῆς, ὀφειλομένην εἰς τὴν τοῦ Ἡρακλείου προσωπικὴν παρουσίαν καὶ συναντίληψιν. Τὸ γεγονὸς ἔχει οὕτω παρὰ τῷ ποιητῇ:

> Ἦν μέν, νότου πνεύσαντος, εἰς τοὐναντίον
> παλινδρομοῦντα συντόνως τὰ ῥεύματα·
> καὶ νὺξ ἀφεγγής, καὶ βράσαντα κύματα,
> διπλῆν ἀνάγκην τῆς ζάλης εἰργάζετο
> . . . . . .
> Φωνὴ δ' ἄπωθεν ὀξέων θρηνημάτων
> τὰς σὰς κατερρόντησεν εὐσεβεῖς φρένας·
> ἐκ κυμάτων δὲ δυστυχῶς ὠθουμένη
> ὁλκὰς προσεκίρτησε πετραίῳ πάγῳ κτλ.

[Ι, στ. 170-173, 177-180]. Τὸ κείμενον τοῦ Πισίδου σαφῶς καὶ εὐκρινῶς ὁρίζει τὴν ὑπὸ νοτίου ἀνέμου ἐγερθεῖσαν τρικυμίαν καταλαβοῦσαν τὸν στόλον τοῦ Ἡρακλείου κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπέραν τοῦ ἀπόπλου ἐκ τῆς Ἡραίας ἄκρας καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς· ἑπομένως ἀνακριβῶς φέρονται τὰ ἱστορούμενα ὅτι ἔξωθεν τοῦ Ἑλλησπόντου κατελήφθη ὁ στόλος ὑπὸ τρικυμίας· ἄλλως τε στόλος τοιοῦτος, ὡς ἀμέσως θὰ δείξωμεν, οὐ μόνον δὲν ἐξῆλθε τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἠθροίσθη.

ς' *Ὁ εἰς Πύλας κατάπλους τοῦ Ἡρακλείου.*

1. Ἀπὸ μόνου καὶ αὖθις τοῦ *Πισίδου* γνωρίζομεν τὸν εἰς *Πύλας* κατάπλουν τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Ἀποτεινόμενος πάντοτε πρὸς τὸν ἥρωα αὐτοῦ συνεχίζει τὰ γεγονότα λέγων:

> οὐ γὰρ παρέσχες ἐγκοπὴν ταῖς ὁλκάσιν
> *ἕως διελθὼν τὴν ὁδὸν τῶν ῥευμάτων*
> αὐταῖς ἐπέστης ταῖς καλουμέναις Πύλαις
> *ἐλθὼν ἀπροσδόκητος ἡμεροδρόμος*

[Ἐκστρ., Β', στ. 8—11]. Ὁ *Θεοφάνης* ἀντιγράφων, ὡς εἴπομεν, τὸν Πισίδην λέγει: *τελέσας ὁ Ἡράκλειος τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, εὐθέως τῇ δευτέρᾳ ἑσπέρας ἐκκινήσας κατὰ Περσίδος . . . ἀπάρας δὲ τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐξῆλθε κατὰ τὰς λεγομένας Πύλας, πλοῖ τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὰς τῶν θεμάτων χώρας ἀφικόμενος συνέλεγε τὰ στρατεύματα καὶ προσετίθει αὐτοῖς*

νέαν στρατείαν [ἐτ. 6113]. Ὁ μεταφράζων αὐτὸν *Ἀν. Βιβλιοθηκάριος* [σελ. 90, ER] γράφει locum qui dicitur Portae. Πλὴν δ' αὐτοῦ οὐδεὶς ἄλλος Βυζαντῖνος συγγραφεὺς ἀναφέρει τὸν εἰς Πύλας κατάπλουν τοῦ Ἡρακλείου. Τῆς λεπτομερείας ταύτης ἡ παράλειψις ὑπὸ τῶν ἀντιγραψάντων τὸν Θεοφάνη *Κεδρηνοῦ* τε καὶ *Ζωναρᾶ*, παραλαβόντων ἐν τούτοις τὰς ἄλλας ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰδήσεις ἔχει τι τὸ περίεργον· ὁ *Κεδρηνὸς* λέγει [σελ. 410, ER]· ***ἁπάρας τοίνυν [ὁ Ἡράκλειος] τῆς βασιλίδος πρὸς Περσίδα χωρεῖ καὶ διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων διερχόμενος συνέλεγε στρατόπεδα προστιθεὶς αὐτοῖς καὶ νέον στρατόν***· ὁ *Ζωναρᾶς* ἀφ' ἑτέρου συντομώτερον γράφων λέγει [XIV ιε']· ***ἀπορῶν οὖν ὁ βασιλεύς... λαὸν ἐκ τῶν θεμάτων συνέλεγεν...***

2. Πρῶτος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ὁ σχολιάσας ἃ ἐν τοῖς ἄνω πλειστάκις ἐμνημονεύσαμεν ποιήματα τοῦ Γεωργίου Πισίδου, ὁ Φλωρεντῖνος *Κβέρτσιος [Quercius]* ὑπέδειξεν ἐν ταῖς εἰς τὸν γνωστὸν ἡμῖν στίχον [Β', 10] σημειώσεσιν αὐτοῦ, ὅτι τὰς Κιλικίας Πύλας ὁ ποιητὴς νοεῖ. Ὁ Ἡράκλειος, λέγει, κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Κιλικίαν κατηυθύνθη· ἐκτὸς δὲ πάσης ἀμφιβολίας εὕρηται ὅτι ἃς ὁ Πισίδης καλεῖ Πύλας, αὗταί εἰσιν αἱ ἐν τῇ ἱστορίᾳ διάσημοι ἐκεῖναι Πύλαι, αἱ καλούμεναι Ἀρμενίας καὶ Κιλικίας εἴτε Συρίας... καὶ εὑρίσκει συμφωνοῦντα τῷ Πισίδῃ καὶ τὸν Θεοφάνη. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Κβερτσίου ἀνενδοιάστως παρεδέξατο καὶ ὁ *Γίββων*, γράψας ἐν μὲν ὑποσημειώσει ὅτι ὁ ὁρίσας τὸ σπουδαῖον τοῦτο σημεῖον τῶν Πυλῶν τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας εἶναι ὁ *Γ. Πισίδης*, ἐν δὲ τῷ κειμένῳ ὅτι ἡ τῆς θέσεως ταύτης ἐκλογὴ πρὸς ἀπόβασιν μαρτυρεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ὀρθὴν τοῦ Ἡρακλείου κρίσιν [ἔνθ' ἀν.]. Τὸν *Γίββωνα* ἠκολούθησαν οἱ μετ' αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος *Παπαρρηγόπουλος*, παριδόντες τὰς λοιπὰς τῶν πηγῶν λεπτομερείας καὶ εἰδήσεις, ἐλεγχούσας τὸ ἡμαρτημένον τῆς γνώμης τοῦ *Κβερτσίου*· μόνος ὁ *Finlay* [κεφ. IV, § 7], ἐπιφυλακτικὸς φαίνεται, λέγων, ***ὑπετέθη*** ὅτι αἱ Πύλαι αὗται ἦσαν αἱ Κιλίκιαι ἢ Σύριαι ['Αμανίδες], καὶ ὅτι ὁ στρατός, μεθ' οὗ ***συνεξέπλευσεν*** ὁ Ἡράκλειος ἐκ Κων/πόλεως ἀπάρας ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Ἰσσικὸν κόλπον.

3. Τὰς Κιλικίας Πύλας περιγράφει ὁ μὲν Ἀθηναῖος *Ξενοφῶν* ἐν τῇ *Ἀναβάσει* οὕτως... ***ἐξελαύνει ἐπὶ Πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας· ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη... διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ ποταμὸς Κάρσος ὄνομα εὖρος πλέθρου· ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ· ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὕπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι*** [Α, δ, 4—5]. Ὁ δὲ *Γ. Πισίδης* ['Εκστ. Β', στ. 340—343] ὡς ἑξῆς·

> .....τὰς Κιλικίας εἰςόδους
> καὶ τὴν δυσάντη καὶ κατεστενωμένην
> κρημνοῖς τε καὶ φάραγξι τῆς ὁδοῦ θέσιν
> ἀνατρέχειν ὥρμησεν...

[ὁ τῶν Περσῶν ἀρχηγός]. Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης τῆς τε παραλίου καὶ μεσογείου θέσεως τῶν Πυλῶν τῆς Κιλικίας, ἔστι ποτὲ πιστευτὸν ὅτι ὁ Ἡράκλειος ταύτην ἐξέλεξεν εἰς ἀπόβασιν πολυαρίθμου στρατοῦ; ποῖα ῥωμαϊκὰ θέματα διῆλθε συλλέγων στρατὸν νέον καὶ προστιθεὶς αὐτὸν τῷ μετ' αὐτοῦ; ὅτι δὲ συνέλεξε μαρτυρεῖ ὁ συμπαρὼν *Πισίδης* ἐν οἷς ἐξακολουθεῖ λογοποιῶν μετὰ τὴν εἰς τὰς Πύλας ἀπόβασιν:

> ὅμως συνῆλθον, ὥσπερ ἐξ ὄρους τινός,
> πολλὰς ἔχοντες ἐξοχάς τε καὶ θέσεις,
> κρουνοὶ ῥέοντες τῷ πολυσχιδεῖ πόρῳ
> εἰς ταὐτὸ συντρέχουσιν ἐκ τῶν σχισμάτων,

[αὐτ. στ. 66—69] οἱ νεοσύλλεκτοι, τῶν ὁποίων, λέγει, αὐτὸς μόνος ὁ Ἡράκλειος γέγονε προγυμναστής, ὁδηγός, στρατηγός, κτλ. Ἔπειτα ὁ *Πισίδης* ἐπὶ τῆς εἰδήσεως τῆς περὶ καταλήψεως δῆθεν τῶν Πυλῶν τῆς Κιλικίας ὑπὸ τῶν βυζαντιακῶν στρατευμάτων τἀναντία μαρτυρεῖ· περιγράφων τὴν δύσκολον θέσιν τοῦ Πέρσου ἀρχιστρατήγου καὶ τὸ κατ' ἀκολουθίαν ἀμφίγνωμον αὐτοῦ λέγει·

> τῇ δ' ἐξ ἀνάγκης τὰς Κιλικίας εἰςόδους
> καὶ τὴν δυσάντη καὶ κατεστενωμένην
> κρημνοῖς τε καὶ φάραγξι τῆς ὁδοῦ θέσιν
> ἀνατρέχειν ὥρμησεν· ἀλλὰ κἀνθάδε
> ἀνατροπὴ κατεῖχε τὴν γνώμην πάλιν·
> τῆς Ἀρμενίας γὰρ αὐτὸν ἡ διέξοδος
> ἔδακνε, μήπως ἐντεῦθεν εἰςβαλὼν φθάσῃ
> καὶ πᾶσαν ἁρδην συνταράξῃς Περσίδα.

['Εκστρ. ΙΙ, στ. 340—347]. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ***εἰς τὴν Ἀρμενίαν*** μᾶλλον ἢ ***εἰς τὰς Κιλικίας Πύλας*** εὑρίσκετο ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατὰ τὴν πρώτην, τοὐλάχιστον, ἐκστρατείαν· τοῦτο δὲ σαφέστερον ἱστορεῖ ὁ *Θεοφάνης* [ἐτ. 6113, σελ. 255 ER]: ***ὁ δὲ Σάρβαρος ὁ τῶν Περσῶν στρατηγὸς λαβὼν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἦλθεν ἐν Κιλικίᾳ, ὅπως εἰς Ῥωμανίαν ἐξελθὼν τοῦτον*** [1] ***περιτρέψῃ.***

4. Ὁ *Γ. Πισίδης* τὰς Κιλικίας Πύλας ἢ τὰς τῆς Ἀρμενίας νοεῖ ἐν οἷς λέγει ἐν τῇ Ἡρακλειάδι:

> ἄλλοι μὲν οὖν γράψουσιν, οἷς δοκεῖ φίλον,
> ὄρη φάραγγας καὶ στενὰς διεξόδους
> καὶ τὰς πετρώδεις ἐξοχὰς καὶ δυσβάτους
> δι' ὧν παρῆλθες ὡς πνοὴ ταχυδρόμος,
> ἃς οὔτε πέτραις ἐκ βελῶν ἀφιγμέναις
> ἔνεστι βάλλειν, οὔτε μὴν ὀρύγμασι
> τὴν γῆν ὑπογλύφοντες ἑλκῦσαι κάτω·
> ἀλλ' εἰσὶ τείχη τοῖς ἐναντίοις ὄρη,
> τὰς κλεῖς ἔχοντα τῆς ὁδοῦ πεφραγμένας.

Ὁ *Κβέρτσιος* σημειοῖ ὅτι ὁ Πισίδης *κλεῖς* ἐννοεῖ τὰς Κιλικίας Πύλας, τὰς ὁποίας ὁ *Θεοφάνης* [αὐτ. σελ. 258, ER] ὀνομάζει ***τὰς εἰς Περσίδα ἀγούσας κλεισούρας***· ἀλλ' ὁ μὲν *Θεοφάνης* λέγει ὅτι ταύτας ἐκράτησαν οἱ Πέρσαι ***νομίζοντες τοῦτον*** [2] ***λοχῆσαι***, ἐν ᾧ ὁ *Πισίδης* λέγει αὐτὸν ***παρελθόντα αὐτάς***· ταῦτα ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν, οὐχὶ εἰς τὴν πρώτην περὶ ἧς ἡμῖν ἡ ἔρευνα, ἤτοι εἰς τὰ γεγονότα τὰ μετὰ τὸ 623ον ἔτος. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῆς ἀποβάσεως εἰς Πύλας κατὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν ὁ *Πισίδης*, ὡς ἀνωτέρω (1) εἴδομεν, λέγει ὅτι ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Ἡράκλειος ***ἀπροσδόκητος ἡμεροδρόμος***, τουτέστιν ὁδεύσας ἢ πλεύσας ἐπὶ μίαν, a day s'journey, ὡς ἐξηγεῖ τὴν λέξιν ὁ *Σοφοκλῆς* ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Lexicon [3]. Πῶς λοιπόν! ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν Ἰσσικὸν κόλπον εἰς μίαν μόνον ἡμέραν ἔφθασεν ὁ Ἡράκλειος; ἀπερχόμενος δὲ εἰς τοσοῦτον ἐπίπονον πλοῦν, εἰς τοσοῦτον μεμακρυσμένον σημεῖον, ἠδύνατό ποτε διατηρῆσαι μυστικὴν τὴν κίνησιν ἀπὸ τὰς ἀκοὰς τῶν Περσῶν, ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις ἀναμφιβόλως Περσῶν κατασκόπων, ὡς διενοεῖτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Πισίδου* ['Ηρακλ., Β', στ. 114-117] λέγοντος:

> μηδ' αὖ γενέσθαι βλαπτικοῖς κατασκόποις
> ἔκδηλα τῶν σῶν σκεμμάτων τὰ δόγματα·
> καλύπτεται γὰρ ὡς νέφος κατάσκοπος
> ὀχλῳ παρειςδὺς καὶ δυσεύρετος μένει.

---

1. Τὸν Ἡράκλειον εἰςβάλλοντα ἐξ Ἀρμενίας εἰς τὴν Περσίδα.

2. Τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ τότε ὄντα Ἡράκλειον.

3. Ὁ *Drapeyron* ἀνεπιτυχῶς μετέφρασε τὸν στίχον= il arriva courrier infatigable et inattendu, ἰδίᾳ δὲ τὴν λέξιν ἡμεροδρόμος=courrier. Ὁ Πισίδης ἀναφέρει ***ὁλκάδας ταχυδρόμους*** [ἔκστρ. Α, 200], ***ἵππεῖς ταχυδρόμους*** [αὐτ., Β, 208], ***ταχυδρόμους*** [Γ' 342], ***βραχύδρομον σκάφος*** [Γ' 381], ***ὡς πνοὴ ταχυδρόμος*** ['Ηράκλ. Β', 147]

Ἐξ ἁπάντων λοιπὸν τούτων πρόδηλον καθίσταται, ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ τῶν Κιλικίων Πυλῶν, ἀλλὰ περὶ ἄλλων ὁμωνύμων, κειμένων εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡμερησίου μόνου πλοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἠδύναντο καὶ *διὰ ξηρᾶς* πορεύεσθαι· τοῦτο πάλιν ἐξάγομεν ἐξ ὧν ὁ *Θεοφάνης* λέγει ὅτι εἰς Πύλας ὁ Ἡράκλειος ***πλοῖ τὴν πορείαν ποιησάμενος*** μετέβη. Ἐφεξῆς γενήσεται ἡμῖν λόγος πῶς ἐγίγνετο διὰ ξηρᾶς μετάβασις εἰς τὰς Πύλας, κειμένας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου· αὗται πολλάκις μνημονεύονται καὶ ἐν προγενεστέροις καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις· ὅθεν πρὸς ὁρισμὸν τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀκριβῆ δὲ καταληψιν τῆς ἱστορίας παρατιθέμεθα ἐν χρονολογικῇ σειρᾷ ὅσας ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν μνείας.

ζ' Περὶ τῶν Πυλῶν.

Ὡς γνωστόν, οἱ Ἕλληνες γεωγραφοῦντες ὠνόμαζον *Πύλας* ἐν γένει, πᾶσαν στενὴν δι' ἀποτόμων ὀρέων πάροδον ἢ δίοδον, ἐπωνυμουμένην μερικώτερον εἴτε ἀπὸ τῆς χώρας εἴτε ἀπὸ τῶν ὀρέων, οἷς αὐτη παρακειμένη ἐτύγχανεν· οὕτως ἔχομεν *Βαβυλωνίας* Πύλας, *Κιλικίας* Πύλας, *Ἀμανίδας* Πύλας, *Συρίας* Πύλας καὶ λοιπάς· ἐπεκράτησε δὲ ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Οἱ Βυζαντῖνοι συγγραφεῖς πάσας σχεδὸν τὰς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καθιερωθείσας ὀνομασίας τῶν τοιούτων παρόδων διετήρησαν ἀπαραλλάκτως. Πλὴν ὅμως τῶν ὀνομασιῶν τῶν παρόδων τούτων, τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἀκμάσαντες εἰς διαφόρους χρόνους, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Πυλῶν, ἀναφέρουσι κώμην εἴτε ἐμπόριον [λιμένα] ὁμιλοῦντες περὶ ἀπελεύσεων ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὰ ἐνδότερα, περὶ προορμίσεως εἰς αὐτὰς πλοίων· διὰ τὸ πασίγνωστον δὲ τῆς θέσεως αὐτῶν φαίνεται περιττὸς θεωρηθεὶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων τούτων καὶ ὁ ἐλάχιστος περὶ αὐτῶν γεωγραφικὸς ὁρισμός, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐκδόται σχολιασταὶ τῶν κειμένων αὐτῶν διαφόρους ἐξήγαγον περὶ τῶν Πυλῶν τούτων γνώμας καὶ εἰκασίας. Ὧν ἔνιαι, ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἀνακριβεῖς εἰσι καὶ διαστρέφουσι τὰ γεγονότα. Τῶν Πυλῶν τούτων γνωσταὶ ἡμῖν μνεῖαι εἰσιν αἱ ἑπόμεναι.

1. *Ἐν ἔτει 360. Ὁ κακόδοξος πατριάρχης Μακεδόνιος τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν ἀφαιρεθείς, ἀντιπέραν τῆς πόλεως πρὸς ἕω εἴς τι χωρίον, ᾧ Πύλας ὄνομα ἐπὶ πολὺ διατρίβων, κἀκεῖσε τὴν κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βλασφημίαν ἀπύλῳ στόματι ἐξερευξάμενος κακῶς τὸ βιοῦν ἐξεμέτρει,* λογοπαικτῶν γράφει ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος* [Ἐκκλ. ἱστ., θ′, μϛ′]. Ὁ προςδιορισμὸς τῆς θέσεως τῶν Πυλῶν, οἷος ὑπὸ τοῦ Καλλίστου δίδοται, ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν ἀναζήτησιν αὐτῶν οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Βοσπόρου παραλίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου, τοῦ ἀκριβῶς ἀντιπέραν τῆς πόλεως, πρὸς ἕω. Ἐκ τῶν ἐφεξῆς παρατεθησομένων μαρτυριῶν βεβαιωθησόμεθα περὶ τῆς ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ κόλπου τούτου θέσεως τῶν Πυλῶν. Ἡ ἐν αὐταῖς διατριβὴ τοῦ καθαιρεθέντος πατριάρχου εἶχε λόγον, διότι τὴν δόξαν αὐτοῦ πολὺ μέρος οὐ μόνον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ ἠσπάζετο, ἀλλὰ καὶ *τῶν ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Θρᾴκῃ καὶ Ἑλλησπόντῳ καὶ τῶν περικύκλῳ ἐθνῶν*[1] καὶ διότι ὁ τῆς Νικομηδείας μητροπολίτης *Μαραθώνιος*, οὗ ἐνορία ἦσαν αἱ Πύλαι, ἦν ἀνάστημα αὐτοῦ, καὶ *ἐς τοσόνδε... σπουδαῖος ὤφθη τῇ Μακεδονίου αἱρέσει, ὡς καὶ χρήμασιν ἰδίοις ἐπιδοῦναι* κτλ. [*Κάλλιστος*· αὐτ.]. Ἡ περὶ τῆς εἰς Πύλας διατριβῆς τοῦ Μακεδονίου ἀφήγησις ἀρίστως φέρεται καὶ παρὰ τῷ *Σωζομενῷ* [Δ′, κα′] λέγοντι: *ἀφαιρεθεὶς δὲ Μακεδόνιος τὴν Κων/πόλεως ἐκκλησίαν εἴς τι παρὰ Πύλας χωρίον διέτριβεν ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν.* Μὴ ἐννοήσας ὁ ἐκδότης ὅτι Πύλαι ἦν τοῦ χωρίου τὸ ὄνομα, καὶ νομίσας ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἠνίσσετο τὰς πύλας τῶν τειχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως μεθηρμήνευσε λατινιστὶ in locum quemdam juxta urbis regiæ portas se recepit, ubique extremum diem obiit. Εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην ὑπέπεσε καὶ ὁ κ. *M. Γεδεών*, καίτοι ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καλλίστου [κατὰ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτοῦ], γράψας ὅτι ὁ *Μακεδόνιος ἐξωσθεὶς ἀπὸ τοῦ θρόνου διέτριβεν εἰς μικρόν τι χωρίον ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πρωτευούσης, ἐκεῖ δὲ διαδίδων τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ ἀπεβίωσεν* [Πατρ. Πέν., σελ. 121].

2. *Ἐν ἔτει 477—478.* Ὁ αὐτοκράτωρ *Ζήνων* ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας ἐρχόμενος συνήντησε τὸν ἐναντίον αὐτοῦ σταλέντα στρατηλάτην *Ἀρμάτιον κατὰ Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας*, δώροις δὲ καὶ ὑποσχέσεσι διαφθείρας αὐτὸν ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν πορείαν [*Θεοφάνης*· 5969], εἰς ἣν ἔφθασε περάσας *ἀπὸ τῶν λεγομένων Πυλῶν*[1]. Ἐκ τῶν εἰδήσεων τῶν τριῶν τούτων συγγραφέων εὑρίσκομεν τὰς *Πύλας μεταξὺ Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως* κειμένας, ἐν Βιθυνίᾳ ἑπομένως, ὅπερ ἐσημείωσε καὶ ὁ *Δουκάγγιος* εἰς τὸ *Χρον. Πασχάλιον*.

3. *Ἐν ἔτει 585—613.* Εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου *Θεοδώρου* τοῦ *Συκεώτου*, ἑορταζομένου τῇ κϛ′ Ἀπριλίου ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀναγιγνώσκομεν τὰ ἑπόμενα: *Ἦν δὲ παραγενόμενος πρὸς αὐτὸν [τὸν Θεόδωρον] ἀπὸ Πυλῶν τῶν ἄνωθεν Θεόδωρος ὁ βασιλικὸς στράτωρ, τὸν νοῦν αὐτοῦ βεβλαμμένον ἀπὸ δαιμόνων βλάβης ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῷ ἐν ταῖς Πύλαις. Καὶ ἐπευξαμένου τοῦ θείου ἀνδρὸς τῷ εἰρημένῳ στράτορι ἦλθεν ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ ὑγιὴς γενόμενος ἐδεήθη αὐτοῦ ἵνα εἰσερχόμενος ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τὴν πάροδον διὰ Πυλῶν ποιήσῃ..... Τῷ Θεοδώρῳ ὁδεύοντι εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ Δορυλέου πλησίον τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Θεοτόκου τῶν Καθαρῶν ὑπήντησεν αὐτῷ καὶ ὁ προϊκετεύσας Θεόδωρος..... καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ἐν τῷ ἐμπορίῳ Πυλῶν, ἔνθα καὶ διάφοροι αὐτῷ ἐγένοντο θαυματουργίαι. Ἀπήγαγε δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἐν ταῖς Ἄνω Πύλαις πρὸς τὸ ἐλευθερῶσαι αὐτὸν τῆς... δαιμονικῆς... ἀνάγκης... Ἐκεῖθεν τε ἐξελθών, ἐνέβη εἰς πλοῖον τοῦ περᾶσαι ἐπὶ τὴν βασιλίδα πόλιν*[2]. Ἐκ τοῦ κειμένου τούτου γνωρίζομεν τὴν ὕπαρξιν καὶ κώμης εἴτε συνοικίας, ὀνομαζομένης *Ἄνω Πύλαι*, διότι βεβαίως ἀφίσταντο τῆς παραλίας ἤτοι τοῦ λιμένος, καλουμένου «ἐμπόριον τῶν Πυλῶν» ἢ ἁπλῶς «Πύλαι»· ἐκ τῆς πορείας τοῦ Θεοδώρου, εὑρίσκομεν αὖθις τὰς Πύλας ἐν τῇ Βιθυνίᾳ κειμένας· ὁ ὅσιος ἐκ *Δορυλαίου* [τανῦν Ἐσκὶ-σεχὶρ] ἐρχόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διῆλθε τὴν ἀποσιωπωμένην *Νίκαιαν*, ἐπλησίασε τὴν *Μονὴν τῶν Καθαρῶν* [3] καὶ ἐξ

1 Νικ. Καλλ. θ′, μζ′.—*Σωζομενός*· Δ′ κζ′.

1. *Χρον. Πασχάλιον*· ἔτ. 478 —*Ἰωάνν. Μαλαλᾶς*· σελ. 32, EV.

2. *Θεόφιλος Ἰωάννου*· μνημεῖα ἁγιολογικά, Βενετίᾳ, 1884. Βίος Θεοδ. Συκεώτου § 129, 131, 132.

3. Ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀναφέρεται ἡ Μονὴ αὕτη ἐπὶ τῇ εἰς Λεύκας ὁδῷ. *Ἐπιστ. Θεοδ. Στουδίτου*, Α′, γ′: ἀπὸ τὰ *Καθαρὰ* εἰς *Λιβιανά*, ἔπειτα εἰς *Λεύκας*.

αὐτῆς κατῆλθεν εἰς τὰς Πύλας, ἀφ' ὧν *πλοῖ* εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετέβη.

4.—*Ἐν ἔτει 622.* Ἡ περὶ ἧς ἡμῖν λόγος πλοῖ μετάβασις τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Πισίδου* καὶ τοῦ *Θεοφάνους*, ὧν τὰ χωρία ἐν τοῖς ἄνω [Ϛ′, 1] παρατεθειμένα εἰσίν. Ἀπὸ τῆς Ἡραίας ἔφθασεν ὁ Ἡράκλειος ἡμεροδρόμος εἰς τὰς Πύλας *διελθὼν τὴν ὁδὸν τῶν ῥευμάτων* τῶν κατερχομένων ἐκ τοῦ Βοσπόρου, ἅτινα νότου πνεύσαντος παλινδρομοῦντα συντόνως ἦσαν[1]. Ἔκ τε τῶν προειρημένων καὶ τούτων τῶν πληροφοριῶν δυνάμεθα ὁρίσαι τὴν θέσιν τῶν Πυλῶν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου.

5.—*Ἐν ἔτει 718.* Ἐπὶ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, *τοῦ Μερδασᾶν ἀπὸ Πυλῶν σὺν τῷ στρατῷ τῶν Ἀράβων ἕως Νικαίας καὶ Νικομηδείας διατρέχοντος, οἱ ἐν τῷ Λιβῷ καὶ Σόφωνι δίκην Μαρδαϊτῶν κρυπτόμενοι... ἄρχοντες... ἐφορμήσαντες, ἐκεῖθεν ἀποδρᾶσαι ἐποίησαν. Θεοφάνης*· ἔτ. 6209. Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ μνημονευόμενος Λιβὸς ἦτο παρὰ τὴν Νίκαιαν, ὡς πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ *Λιβανίου*[2], τὰ *Λιβιανὰ* ἴσως τὰ ὑπὸ *Θεοδ. Στουδίτου* [ἔνθ' ἀν.] ἀναφερόμενα καὶ ἡ *Lebusa* τοῦ *Λεουγκλαβίου* [Pand. Hist. Turc. § 74], μεσόγειον χωρίον πρὸς τὴν Νίκαιαν, οὕτως ἐπ' αὐτοῦ καλούμενον, καὶ θεωρηθὲν ὑπ' αὐτοῦ ὡς ὂν ἡ διὰ τὸν τάφον τεῦ Ἀννίβα περίφημος *Λίβυσσα*. Τίθενται λοιπὸν αἱ Πύλαι, κατὰ ταύτην τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοφάνους, ἐντεῦθεν μὲν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς Νικαίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Νικομηδείας· ἦσαν ἄρα ἐπὶ τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου[3].

6.—*Ἐν ἔτει 797.* Ὁ αὐτοκράτωρ *Κωνσταντῖνος*, ὁ τῆς Εἰρήνης υἱός, μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ τεκταινομένην ἐπιβουλὴν *εἰςῆλθεν εἰς τὸ χελάνδιον αὐτοῦ καὶ ἐπέρασεν εἰς Πύλας, βουλόμενος εἰς τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν προσφυγεῖν*[4]. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν ἐν Ἀσταικηνῷ κόλπῳ Πυλῶν καὶ ἐνταῦθα. Ὁ δὲ Θεοφάνης προστίθησιν ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα συγχρόνως ἐξῆλθεν ἕως τοῦ *Τρίτωνος*, ἐν Βιθυνίᾳ καὶ τούτου κειμένου· ὁ αὐτὸς σχολιαστὴς Γοάρος ὁδηγούμενος ἐκ τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου [παρ' Ὀρτελίῳ] ἐσημείωσε τὰς μὲν *Πύλας* ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου κειμένας, τὸν δὲ *Τρίτωνα* ἐπὶ τῆς Προποντίδος.

7. *Ἐν ἔτει 836.* Ἐπὶ *Θεοφίλου* αὐτοκράτορος διαβληθεὶς ὡς βασιλειῶν ὁ *Μανουήλ*, ὀνομαστότατος στρατιώτης *λάθρᾳ τῆς πόλεως ἐξελθὼν μέχρι Πυλῶν, καὶ τοῖς δημοσίοις ὀχήμασιν ἐπιβὰς ἀπῆλθε φυγὰς μέχρι τῶν κλεισούρων Συρίας.*[1] Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, ἀναφερομένου εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου Πύλας, γνωρίζομεν ὅτι καὶ δημόσια ὀχήματα, ταχυδρομικὰ δηλονότι, ἦσαν εἰς αὐτάς· τοῦθ' ὅπερ πείθει ἡμᾶς ὅτι αἱ Πύλαι ἦσαν ἀφετηρία μεγάλης κεντρικῆς ὁδοῦ ἀγούσης εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· τὴν δὲ γνώμην ἡμῶν ταύτην ἐπιβεβαιοῦσι, ὡρονοῦμεν, καὶ αἱ ἑπόμεναι διατάξεις, ἃς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ *Πορφυρογεννήτῳ Κωνσταντίνῳ*.

8. *Ἐν ἔτει 930—960.* Ὁ ῥηθεὶς ἐστεμμένος συγγραφεὺς λέγει: *Ἰστέον ὅτι ὅτε κελεύει ὁ βασιλεὺς περᾶσαι εἰς Πύλας ὁρίζει τὸν κόμητα τοῦ σταύλου καὶ καταβιβάζει τὴν προμοσέλλαν εἰς Πύλας.... καὶ ἵνα προαποστείλῃ δύο βασιλικούς, τὸν μὲν ἕνα εἰς Πύλας τοῦ διαπερᾶσαι τὸν λαόν.... Προαποστέλλει δὲ τοὺς βασιλικοὺς καὶ πάντας, ἵνα ὑπαντήσωσι τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἰς Πύλας...*[2] Καὶ ταῦτα εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου Πύλας ἀναφέρονται· ὁ ἐκδότης σημειοῖ αὐτὰς τόπον ἐν Ἀσίᾳ, πρῶτον σταθμὸν τῶν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως περαιουμένων.

9. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς γνωρίζει ἡμῖν ὅτι *τῷ μεγάλῳ κουράτορι ὑποτέτακται... ὁ ξενοδόχος Πυλῶν* [αὐτ. σελ. 417, EB.]. Εἶχον λοιπὸν καὶ ξενοδοχεῖον αἱ Πύλαι, χρησιμεῦον ἀναμφιβόλως διὰ τοὺς καταφθάνοντας πτωχοὺς ὁδοιπόρους, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ ἐπίσης τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν ὅτι ἦσαν ἀφετηρία μεγάλης κεντρικῆς ἐν Ἀσίᾳ ὁδοῦ.

10. Τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου θέσιν

1. *Πισίδης*· ἐκστρ. Ι, στ. 157, 170, 171.-ΙΙ, στ. 8-11.

2. Περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης, σελ. 47, ἔκδ. Reiskii.

3. Ὁ *Γοάρος*, ὁ τοῦ Θεοφάνους σχολιαστής, σημειοῖ ὅτι ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν ὅτι αἱ Πύλαι αὗται ἔκειντο ἔναντι τῆς Κωνστ/πόλεως, εἰς τὴν Ἀσίαν.

4. *Θεοφάνης*· ἔτ 6289. —*Ἀναστ. Βιβλιοθηκάριος*, σελ. 165, ER. — *Γ. Ἀμαρτωλός*, σελ. 669, ἔκδ. Muralt: ἐξέπλευσεν εἰς Πύλας.

1. *Λέων Γραμματικός*· σελ 451—452 ER. Ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ Combefis παρανοήσας τὸ χωρίον ἡρμήνευσε λατινιστὶ clam Urbis portis.—*Συμ. Μάγιστρος*. Θεοφ. ἔτ. ι′, ἔνθα ἡ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μεθερμηνεία.—*Γ. Ἀμαρτωλός*· σελ. 705, ἔκδ. Muralt: clam Urbis portis excessit.

2. *Κ. Πορφυρ.* Ἔκθ. β. τάξ. σελ. 274, ἔκδ. Reiskii.

τῶν Πυλῶν μαρτυρεῖ καὶ ἡ μνημονευομένη σειρὰ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἐφ' ὧν ἠνάπτοντο φανοὶ πρὸς ἀγγελίαν ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, ἤτοι ἡ τῶν καμινοβιγλίων, ὡς ὀνομάζει αὐτὰ ὁ αὐτοκράτωρ *Νικηφόρος*,[1] ἀπὸ Συρίας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ προτελευταῖος ἀνήπτετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ ***Μουκίλου ἢ Μωκίλου ἐπάνω τῶν Πυλῶν*** κειμένου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐδέχετο τὸν φανὸν ἡ τελευταία κορυφή, ἡ τοῦ βουνοῦ τοῦ *ἁγίου Αὐξεντίου*[2], νῦν ***Καΐς-τάγ***, οὐ μακρὰν τῆς Χαλκηδόνος.

11. Ὁ αὐτὸς ἐστεμμένος συγγραφεὺς γράφει: ***Ἰστέον ὅτι τῶν φανῶν τούτων πάντων ἁψάντων εὐθὺς οἱ χαρτουλάριοι τῶν ἔξω σταύλων καὶ σαφραμεντάριοι ἐκαλίγουν τὰ βασιλικὰ ἄλογα, καὶ τὰ βασιλικὰ σαγμάρια εὑτρεπίσαντες εὐθὺς ἐκίνουν καὶ κατήρχοντο εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἀπάντησιν ἐν Πύλαις· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξήρχετο μέχρι τῶν Πυλῶν· τὰ δὲ βασιλικὰ σελλάρια καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐξερχόμενοι τῆς ξηρᾶς, προελάμβανον τὸν βασιλέα εἰς Πύλας,*** [αὐτ. ἔνθ' ἀν.]. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι αἱ Πύλαι ἦσαν σκάλα καὶ ἀφετηρία κεντρικῆς, βεβαίως δὲ καὶ συντόμου, ὁδοῦ ἀπὸ τῆς πρωτευούσης εἰς τὰ Ἀνατολικὰ μέρη, καὶ ὡς τοιαύτη ἐν προτιμήσει ἦν κατὰ τὰς βασιλικὰς πορείας· ὁμολογεῖται πρὸς τούτοις καὶ ἡ διὰ ξηρᾶς εἰς αὐτὴν μετάβασις· μὴ δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ μετάβασις ἐγίγνετο διὰ τῆς Νικομηδείας καὶ τῆς τοῦ κόλπου αὐτῆς περιστροφῆς· διότι ναὶ μὲν φυσικῶς τοιαύτη τις ὤφειλεν εἶναι ἡ πορεία, παράλογος ὅμως θὰ ἦναι διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ τὴν βραδύτητα ἑπομένως τῆς εἰς Πύλας ἀφίξεως· εἴμεθα λοιπὸν τῆς γνώμης ὅτι διασκέλισίς τις τοῦ κόλπου διὰ πλοίων ἐγίγνετο ἀπό τινος σημείου τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, κειμένου ἀπέναντι τῶν Πυλῶν· τοιοῦτο δὲ σημεῖον ἦτο τὸ νῦν μὲν *Δίλ-Ἰσκελεσί* λεγόμενον, ἐπὶ δὲ τῶν Βυζαντίνων *Πελεκανόν*, ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ ἀλλαχοῦ εἰδικώτερον πραγματευόμενοι ἀποδεικνύομεν.

12. ***Ἐν ἔτει 1071***. Ὁ αὐτοκράτωρ *Διογένης Ῥωμανὸς* ἐπιχειρήσας ἦν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἐπὶ Τουρκους ἀτυχῆ ἐκείνην ἐκστρατείαν· ***ἔσχεν οὖν κἀνταῦθα καινόν τινα παρὰ τὰ εἰθισμένα ἡ τοῦ βασιλέως διαπεραίωσις ὅρμον· οὐ γὰρ [ἐξ Ἡρίων] ἐν ταῖς Πύλαις καὶ τοῖς βασιλείοις δόμοις προσωρμίσατο, οὐδ' ἐν Νέων κώμῃ,.... ἀλλ' εἰς Ἑλενόπολιν***[1]. Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης μανθάνομεν οὐ μόνον τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, πρὸς μεσημβρίαν, θέσιν τῶν Πυλῶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτόθι βασιλείων δόμων ἤτοι παλατίων.

13. ***Ἐν ἔτει 1078***. Τοὺς ἐκ Νικαίας *[Ν. Βρυέννιος, III, 22] τοῦ Βοτανειάτου πεζοὺς στρατιώτας παραγενομένους εὐθύμως ἐδέξατο τό τε τῶν Πυλῶν ἄστυ, καὶ τὸ ἐν Προαινέτῳ καὶ αὖτὴ Νικομήδεια*[2]. Ὁ Βοτανειάτης ἐν Ἀσίᾳ ἦν κηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοῦ ἐκ Νικαίας κατῆλθον εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου· ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἐξάγομεν ὅτι μετὰ τὰς Πύλας ἦν ἡ Προαίνετος καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Νικομήδεια.

14. ***Ἐν ἔτει 1145***. Ὁ αὐτοκράτωρ *Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς* κυριεύσας καὶ ἐμπρήσας τὸ ἐν Λυκίᾳ [;] Φιλομήλιον· ***Ῥωμαίων δέ τινας μακροῦ τοῦ χρόνου ἐνταῦθα ὑπὸ φρουραῖς καθειργμένους εὑρὼν ἔλυέ τε τῶν δεσμῶν τοὺς ἀθλίους καὶ φῶς παρεῖχεν ἐλεύθερον*** *(Ἰωάνν. Κίνναμος* II, § ε] ..... *ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἔτο· ἐν Βιθυνίᾳ τε γεγονὼς ἐνταῦθά που τοὺς ἐκ Φιλομηλίου, καθάπερ εἰρηται πρότερον, ἀναρρωσθέντας ᾠκίσατο Ῥωμαίων, κτησείδιον αὐτοῖς τῶν ἱερῶν τινος ἀλλαξάμενος σεμνείων, ἔνθα τε φρούριον ἀνωκοδόμησε καὶ Πύλας αὐτὸ κατωνόμασεν [αὐτ. § θ']*. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα *αἱ Πύλαι* κατεστράφησαν κατὰ τὰ ἔτη 1078—1085 ἐπὶ Βοτανειάτου, ὅτε οἱ Τοῦρκοι κατῆλθον μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου[3]· τὴν σημαίνουσαν δὲ θέσιν αὐτῶν ὁ Μανουὴλ ἐκτιμῶν, ἔρημον δὲ κατοίκων καὶ ἠρειπωμένην βλέπων, ἔγνω τὸν συνοικισμὸν αὐτῶν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν φρουρίου· μέχρι δ' ἀνευρέσεως

1 Περὶ παραδρομῆς πολέμου, κεφ. β'.

2. *Κ. Πορφυρογ.*, ἔνθ' ἀν. σελ. 284, ὃς ὀνομάζει κορυφάς.... Ἁγιλος, Ὄλυμπος, Κύσιζος, Μούκιλος *ἄνω Πυλῶν* καὶ ἅγιος Αὐξέντιος. — *Ζωναρᾶς*· XVI, ε', γράφων Μώκιλος, ὡς ὁ *Ἀνώνυμος* παρὰ Σάθᾳ, Μεσ. Βιβλ., τ. Ζ' σελ. 144.

1. *Μιχ. Ἀτταλειάτης*· σελ. 144 ΕΒ. Τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῶν Πυλῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ μικρῷ στοιχείῳ τετύπωται, τοῦ ἐκδότου ἀγνοήσαντος τὸν γεωγραφικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, καὶ μεθερμηνεύσαντος τὴν φράσιν neque enim ad aulam et regias domos accessit.

2. *Μιχ. Ἀτταλειάτης*· σελ. 268, ΕΒ. Ὁ μεθερμηνεύσας τὸ κείμενον Pyllarum oppidum ἔγραψεν ἐνταῦθα.

3. *Muralt*, Essai de chr. Byz.

ἄλλων πηγῶν θεωρητέος ὁ *Κίνναμος* σφαλλόμενος, ἐν οἷς ἀποδίδωσι τὴν ὀνομασίαν τῶν Πυλῶν εἰς τὸν Μανουὴλ Κομνηνόν, ἀφοῦ αὕτη προϋπῆρχε· φαίνεται δὲ ὅτι μὴ εὑρίσκων διαθεσίμους τόπους πρὸς χρῆσιν τῶν νεωστὶ ἐγκαθισταμένων, ὁ συνοικίζων αὐτοὺς αὐτοκράτωρ ἀντὶ χρημάτων ἔλαβε τοιούτους ἀπό τινος Μονῆς· τοῦτο τοὐλάχιστον ἡμεῖς δεχόμεθα.

15. ***Ἐν ἔτει 1159***. Τὸν Μανουὴλ Κομνηνὸν *ἄρτι μὲν ἡ κατὰ Βιθυνίαν εἶχε... πολίχνη, ἔνθα τοὺς ἐκ Φιλομιλίου δεσμώτας Ῥωμαίων ἐνοικισάμενος ἔφθη, Πύλαι ταύτῃ τὸ ὄνομα*..... αὐτόθι ἐγένετο συνάντησις τούτου καὶ πρεσβευτῶν τοῦ Σουλτάνου [αὐτ., V, § β']. Καὶ τοῦτο τὸ γεγονὸς δείκνυσιν ὅτι ἦσαν αἱ Πύλαι ἀφετηρία μεγάλης ὁδοῦ μεταξὺ τῶν Ἀνατολικῶν μερῶν καὶ τῆς πρωτευούσης.

16. Αὗται εἰσιν αἱ ἡμῖν γνωσταὶ γενόμεναι περὶ Πυλῶν ἱστορικαὶ μνεῖαι· πληροφορίαν περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς εὕρομεν μίαν καὶ μόνην παρὰ *Κωνστ. Πορφυρογεννήτῳ*. Ὁρίζων ὁ ἐστεμμένος συγγραφεὺς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὀψικίου θέματος λέγει· *ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης ἀρχομένου, τουτέστι τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, ... καὶ μέχρι τοῦ Τρίτωνος καὶ τῶν ὁρίων Σιγριανῆς...καὶ τὰ μὲν κάτω καὶ παρὰ θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου καὶ τῶν καλουμένων Πυλῶν καὶ ἕως τοῦ μεσογαίου Ὀλύμπου προσαγορευόμενον . . . κατοικοῦσι Βιθυνοί*[1].....

η' Περὶ Πυλῶν συμπέρασμα.

Ἐκ πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων, κατερχομένων μέχρι τοῦ 1159ου ἔτους, συνάγομεν ὅτι αἱ *Πύλαι* ἦσαν κώμη κειμένη εἰς τὸ *Ὀψίκιον θέμα*, τέταρτον τὴν τάξιν, ἐντεῦθεν μὲν τῆς *Προαινέτου*, ἀνηκούσης εἰς τὸ γεῖτον πέμπτον θέμα τῶν *Ὀπτιμάτων*, ἐκεῖθεν δὲ τῆς *Ἑλενοπόλεως*, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου· ὅτι ἦσαν καὶ Ἄνω Πύλαι, συνοικία μικρὸν ἀφεστῶσα τοῦ λιμένος· ὅτι ὑπερθεν αὐτῶν ἦτο ἡ κορυφὴ *Μούκιλος ἢ Μώκιλος*, τὸ καμινοβίγλιον· ὅτι εἰς τὰς Πύλας ὑπῆρχον καὶ παλάτια, καὶ ξενοδοχεῖα καὶ ταχυδρομικὰ ὀχήματα· ὅτι ἦσαν ἀφετηρία μεγάλης ὁδοῦ τῆς Ἀνατολῆς· καὶ ὅτι, καταστραφεῖσαι ὑπὸ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἀνεκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ, συνοικίσαντος ἐν αὐταῖς τοὺς ἐλευθερωθέντας δεσμίους ἐν Φιλομιλίῳ Ῥωμαίους, καὶ ἐγείραντος φρούριον. Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις εὑρίσκομεν ἐπίσης μνείας τῆς κώμης· τὸ ὄνομα ὅμως αὐτῆς οὐκ ἀπαντᾷ πλέον μόνον, ἀλλὰ συνημμένον τῷ τῶν *Πυθίων*, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ μονολεξεὶ ***Πυλοπύθια***[1].

θ' Περὶ «Πυλοπυθίων» ἢ «Πυλῶν καὶ Πυθίων».

Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐγνωρίσαμεν τὰς ἑξῆς μνείας:

1. ***Ἐν ἔτει 1199***. Τὸ πρὸς τοὺς Βενετοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Ἀλεξίου Κομνηνοῦ* χορηγηθὲν χρυσόβουλλον τάσσει εἰς τὴν ἐπαρχίαν Νικομηδείας ***ἐπίσκεψιν Πυλῶν καὶ Πυθίων***[2].

2. ***Ἐν ἔτει 1236***. Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου *Γερμανοῦ* προσφωνεῖ ***τὴν κατὰ τὰ Πυλοπύθια διακειμένην Μονὴν τὴν Ζιγρίτζαν ἐπονομαζομένην*** τῇ Μονῇ τῶν Ῥουφι[νι]ανῶν[3].

3. ***Ἐν ἔτει 1281***. Ἐπὶ αὐτοκράτορος *Μιχαὴλ Παλαιολόγου* ὁ πατριάρχης *Ἰωάννης ὁ Βέκκος*, ἀπελθὼν ἐκ τῶν ἔξω τῆς Νικαίας, *Πυλοπυθίων τε ἐπέβαινε καὶ τὴν ταχίστην ὑποστρέφειν [εἰς τὴν Κων/πολιν] ἔγνω· ἡ γὰρ τῆς Ὑψώσεως ἑορτὴ ἀπεῖργε τοῦ μὴ βραδύνειν*[4].

4. ***Ἐν ἔτει 1302***. Οἱ πειραταὶ *αὐτονυχεὶ τῇ Πριγκίπων νήσῳ προσίσχουσι, καὶ οὐχ ὅπως τοὺς ἐν αὐτῇ πάλαι κατῳκηκότας, ἀλλὰ καὶ λαὸν ἱκανὸν ἐκ Πυλοπυθίων, ἄρτι τὰς τῶν Περσῶν ἐκφυγόντα χεῖρας καὶ τῇδε καταφυγόντας ἐξανδραποδίσαντες*.... κτλ.[5] Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου μανθάνομεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Πυλοπυθίων φεύγοντες τὴν τῶν ἀλλογενῶν προέλασιν κατέφυγον εἰς τὰς Πριγκιπον-

1. Περὶ Θεμ. Βιβλ. I, XXV, ἔνθα ὁ ἐκδότης *Βανδούριος* παραπέμπει εἰς τὰ παρατεθέντα ἐν τοῖς ἄνω χωρία τοῦ *Χρον. Πασχαλίου*, ἔτ. 478, καὶ τοῦ *Θεοφάνους*, ἔτ. 6113.

1. Ἐσφαλμένως εἰς διάφορα ἄρθρα ἔγραψεν ὁ κ. *Μ. Γεδεὼν* κατ' ἐπανάληψιν *Πιλοπύθια* [Πῖλος;] ἀγνοήσας ἢ μὴ δοὺς προσοχὴν εἰς τὴν τοῦ ὀνόματος ἐτυμολογίαν, ἀπαντῶντος πλέον ἢ ἅπαξ εἰς τὸν Παχυμέρη διηρημένως τε καὶ μονολεξεὶ διὰ τοῦ υ, ὡς καὶ εἰς τὸ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀναθημοσιευόμενον σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ, *Πυλοπύθια* γραφομένου.

2. Pillarum et Pithion· Taffel et Thomas, παρὰ Migne, P. G., τ. 135, στ. 491.

3. Miklosich et Müller, Acta Monast., τ. IV, σελ. 303—305.

4. *Γ. Παχυμέρης*· εἰς Μιχ., VI, § 25, ἔνθα ἐσφαλμένως τετύπωται Πολυπυθίων.

5. *Αὐτ.*, εἰς Ἀνδρον. IV, § 24, ἔνθα πάλιν ἐσφαλμένως τετύπωται Πηλοπυθίων.

νήσους, καὶ ἐκ τοῦ ἑπομένου ὅτι ἦσαν καί τινες παραμείναντες.

5. *Ἐν ἔτει 1306. Ὡς γὰρ ἀπεκέκλειστο μὲν ἡ ἐξ Ἡρακλείου καὶ Νεμικώμεος πρὸς τὴν Νίκαιαν καὶ αἱ παλαιαὶ καὶ συνήθεις δίοδοι εἰς δεινὴν ὑποψίαν καὶ πεῖραν ἦσαν..., ἡ.... κατὰ Κίον κατάσκιος καὶ συνηρεφὴς εἰκαίως πως πολισθεῖσα διεκδρομὴ πρὸς Νίκαιαν ἤνοικτο, οὕτως ἐν φόβῳ καὶ τότε μεγίστῳ καὶ ὑποψίᾳ· τὰ γὰρ αὐτὰ τοῖς Χαλκιδεῦσι καὶ Ἀλιζόσι καὶ οἱ Βέβρυκες ἐκ Πυλῶν καὶ Πυθίων παρωνυμούμενοι ἔπασχον* [αὐτ. εἰς Ἀνδρ., V, § 21]. Ὁ συγγραφεύς, καθ' ἡμᾶς, τῶν πρὸς Νίκαιαν παλαιῶν καὶ συνήθων διόδων μίαν νοεῖ καὶ τὴν ἀπὸ Πυλῶν ἄγουσαν, ἐρημωθεῖσαν διὰ τοὺς τότε πολέμους καὶ ἐπιδρομάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἤνοικτο ἡ ἀπὸ Κίου εἰς Νίκαιαν ὁδός.

ι΄ Περὶ Πυλοπυθίων συμπέρασμα.

1. Ἐνταῦθα λήγουσιν ὅσαι περὶ *Πυλοπυθίων* γνωσταὶ ἡμῶν ἐγένοντο μαρτυρίαι· δι' αὐτῶν ἀποδείκνυται ὅτι ἡμαρτημένως ἀπεδόθη ἡ ἐπωνυμία αὕτη, πρῶτον, εἰς τὴν ἀρχαιότητα[1] ἀφοῦ εὑρίσκεται ἀνῆκον εἰς τὸν δέκατον τρίτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα· δεύτερον εἰς τ' ἀρχαιότατα Πύθια Θερμά[2], διότι ταῦτα ἦσαν μεσόγεια, *πλησίον τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου*, ὡς ὁρίζει ὁ *Στέφ. Βυζάντιος*, καὶ οὐχὶ *ἐπὶ* τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, ἐφ' οὗ ἔκειντο αἱ Πύλαι. Ἐλλείπουσιν εἰδήσεις ἐξηγοῦσαι τὴν σύναψιν τῶν ὀνομάτων τῶν Πυλῶν καὶ Πυθίων· εἰκάζομεν ὅμως ὅτι αἴτιον ταύτης ἐγένετο ἡ ὑπὸ ἕνα διοικητὴν ὑπαγωγὴ τῶν δύο ὁμόρων διοικητικῶν περιφερειῶν, ἐπελθοῦσα ὅτε οἱ Σελτσουκίδαι, ἐν ἔτει 1078ῳ, ἐπὶ Νικηφόρου Βοτανειάτου, κατακτήσαντες τὴν Νίκαιαν, κατέστησαν αὐτὴν Σουλτανίκιον, καὶ κατέλαβον, βεβαίως, καὶ πάσας τὰς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδούς, καὶ δὴ τὴν τῶν Πυλῶν. Τότε, εἴτε βραδύτερον, ἐν ἔτει 1095, ὅτε οἱ πρῶτοι σταυροφόροι, ἠττηθέντες πρὸ τῆς Νικαίας, ὑπέστησαν τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ὄλεθρον περὶ τὴν Ἐλενόπολιν, γειτονοῦσαν ταῖς Πύλαις, ἠρημώθησαν αὗται, καὶ ἀνῳκίσθησαν, ὡς εἴδομεν, ἐν ἔτει 1145ῳ, ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ὑπαχθεῖσαι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Πυθίων, ἢ τούτων εἰς τὴν ἐκείνων, καὶ ὡς μία *ἐπίσκεψις* ἐκδοθεῖσαι εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Βενετῶν, ἐν ἔτει 1199ῳ. Ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἡ σύνθετος αὕτη ἐπωνυμία μέχρις οὗ αἱ προελάσεις τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, τέλεον ἐξηφάνισαν καὶ τὰς ἐπωνυμίας καὶ τὰς κώμας αὐτάς· καὶ αἱ μὲν κῶμαι βραδύτερον ἀνεκτίσθησαν καὶ κατῳκήθησαν, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ ὀνόματα ὑποκατέστησαν νέα τουρκικά· καὶ ἡ μὲν Ἑλενόπολις ὠνομάσθη *Γιαϊλακ-αμπάτ*, κοινῶς Γιαλ-σβᾶ, τὰ Πύθια θερμὰ *Δαγ-χαμάμ*, αἱ δὲ Πύλαι, ὡς ἡμεῖς πεπείσμεθα, *Χερσέκ*. Εἰς συμπλήρωσιν δὲ τῆς περὶ τῶν Πυλῶν ἱστορίας, ἀνάγκη καὶ περὶ τούτου νὰ εἴπωμεν.

ια΄ Περὶ τοῦ νῦν Χερσέκ.

Ἡ ἐπωνυμία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν *Χερσεκ-ογλὶ* εἴτε *Χερσεκ-ζατὲ Ἀχμὲτ πασσᾶν*. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ *Στεφάνου Κόσεριτς* δουκὸς τοῦ Σαμπᾶ [χακὶμ Ἐρζεγοβίνης, κατὰ τὸν *Σεατ-ετ-τὶν*], καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Οὐλερίχου* δουκὸς τῆς *Ἐρζεγοβίνης, Χερσὲκ* λεγομένης τουρκιστί· κυριευθείσης δὲ τῆς χώρας ἐν ἔτει 1457ῳ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου *Μεχμὲτ Β΄*, ἦχθη εἰς τὴν Κωνστ/πολιν καὶ ἐξισλαμίσθη· τὰ προτερήματα καὶ ἡ πιστὴ ὑπηρεσία αὐτοῦ ἐφείλκυσαν τὴν ἔννοιαν καὶ προσοχὴν τοῦ Πορθητοῦ τῆς Κωνστ/πόλεως, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ μίαν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς σύζυγον καὶ τὸν βαθμὸν Μπεγλερμπέγι Ἀνατολῆς· ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου *Βαγιεζὴτ* Β΄ δὶς ἐχρημάτισε Καπουτὰν πασᾶς, καὶ τρὶς βεζίρης· ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ Α΄ ἅπαξ βεζίρης ἐπὶ διετίαν, παυθεὶς δὲ ἀπέθανε τῷ 1518ῳ [1].

Ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ, ναυάρχου καὶ στρατηγοῦ, διέγνω τὰ πλεονεκτήματα τοῦ τόπου, καὶ καταστήσας αὐτὸν ἰδιόκτητον *βακούφιον* [ἀφιέρωμα] ἔκτισε τέμενος [τζαμίον], ἐν ᾧ καὶ τέθαπται, λουτρῶνα, διάφορα ἐργαστήρια καὶ ἀγορὰν [τσαρσῆ], καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου. Βραδύτερον δὲ ὁ Σουλτὰνος *Σελὴμ* ὁ Α΄, ὁ ἐν ἔτει χιτζρὲ 923 [1517] θεσπίσας τὴν κατ' ἔτος ἀποστολὴν τῶν σουλτανικῶν δώρων ταῖς ἱεραῖς τῶν μουσουλμάνων πόλεσι καὶ τῆς συνοδείας τῆς ἱερᾶς καμήλου [μαχμὶλ] καὶ τῶν προσκυνητῶν[1] ἀπὸ τῆς Κωνστ/πόλεως[2] ἔκτισε καὶ ξενῶνα [χάνιον], ἔστρωσε δὲ διὰ λιθοστρώτου ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ἔξω τοῦ χωρίου τὴν διὰ ἑλώδους ἐδάφους ἄγουσαν ὁδὸν εἰς *Νίκαιαν*. Κατ' ἀρχὰς ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ σαντζακίου *Κοτζὰ-ἰλί*· ἦν δὲ ὑπόχρεως ὁ διοικητής, ὅτε ἡ συνοδεία [σουρ-ρὲ] ἔρθανεν, ἵνα συνοδεύῃ καὶ αὐτὸς ταύτην μέχρι τοῦ *Ἀκ-σεχήρ*. Ἤδη δὲ ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Νικομηδείας, ἡ δὲ συνοδεία ἔλαβε τὴν ἀπὸ τῆς Χρυσοπόλεως διὰ θαλάσσης διεύθυνσιν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ χωρίου *Χερσὲκ* καὶ τοῦ ἀκριβῶς ἀπέναντι αὐτοῦ κειμένου *Δὶλ* λογίζεται οὖσα πέντε μόνον μιλίων, ἤτοι, καλῷ κωπηλάτῃ εἰς πλοῦν μιᾶς ὥρας[3]. Ὁ *Hammer* γνωματεύει ὅτι τὸ Χερσὲκ ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς *Προνέκτου* [Πραινέτου]· ἀποκρούοντες τὴν γνώμην ταύτην, φρονοῦμεν μετὰ πεποιθήσεως ὅτι ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν Πυλῶν, χρησιμεύσασα μέχρις ἐσχάτων, ὡς ἐπὶ τῆς Βυζαντιακῆς ἐποχῆς, ἀρετηρία συντόμου κεντρικῆς ὁδοῦ τῆς Ἀνατολῆς· ταύτην ἐν ἔτει 622ῳ ἀκολουθήσας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, κατὰ Περσίας ὁδεύων, ἀπεβιβάσθη εἰς τὰς *Πύλας ταύτας*, καὶ οὐχὶ εἰς τὰς Κιλικίας Πύλας, ἐν τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ, καθὰ ἐσφαλμένως φέρεται παρὰ τοῖς νεωτέροις ἱστοριογράφοις.

ιβ΄. Παῦσις καὶ τιμωρία τοῦ Πρίσκου.

Εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 622 παρουσίαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τάσσει ὁ *Lebeau* τὸ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ *Πρίσκου* ἐπεισόδιον ἐκεῖνο, τὸ προκαλέσαν τὴν παῦσιν καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Ὁ Πρῖσκος ἢ Κρῖσπος οὗτος ἦν κόμης τῶν ἐξκουβιτόρων, γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Δομνεντζίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ· μυστικῇ προσκλήσει αὐτοῦ, δυσανασχετοῦντος ἐπὶ τῇ τυραννικῇ πολιτείᾳ τοῦ Φωκᾶ, σταθεροῦ δὲ καὶ κηδομένου τῆς σωτηρίας τοῦ κράτους, ἐξεκίνησαν τῆς Αἰγύπτου πλοῖ μὲν ὁ Ἡράκλειος, πεζῇ δὲ ὁ Νικήτας, ἐξάδελφος τούτου. Ἀναγορευθεὶς ὁ Ἡράκλειος κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 610ου ἔτους, διώρισε τὸν Κρῖσπον στρατηγὸν τῆς Καππαδοκίας· *ἐπεὶ δὲ φήμη διέθεεν ὡς Πέρσαι ἐπὶ Ῥωμαίους στρατεύουσιν*... ὁ Ἡράκλειος, βουλόμενος συσκέψασθαι μετὰ τοῦ Πρίσκου περὶ τοῦ πρακτέου, ἀπέρχεται εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας. Ὁ Πρῖσκος προσποιούμενος ἀσθένειαν, ψυχρῶς ὑπεδέχθη τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἔκαμεν αὐτῷ αὐστηρὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς πρωτευούσης ἀποδημίᾳ αὐτοῦ· ὁ Ἡράκλειος δυσηρεστήθη μὲν ἀλλ' ἀπέκρυψε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, μελετῶν ἐκδίκησιν· ἅμα δ' ὡς ἔμαθεν ὅτι ἐσκόπει ὁ Πρῖσκος, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρχόμενος, ἐπεσκέψασθαι τὸν πεζῇ ἐξ Αἰγύπτου ἀφικόμενον *Νικήταν*, προεκάλεσεν αὐτὸν ὅπως ἀνάδοχος γένηται τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Κωνσταντίνου Ἡρακλείου*, οὗ τὴν γέννησιν ἐν Καισαρείᾳ ἔφθη μαθών. Ἀφιχθέντα τὸν Πρῖσκον καὶ γενόμενον ἐνώπιον τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ πατριάρχου κατήγγειλεν ὁ Ἡράκλειος δι' εὐφυοῦς τεχνάσματος καὶ τύψας κληρικὸν ἔκειρεν. Τοῦ γεγονότος ὁ χρόνος εὐκόλως ἐξακριβοῦται· τὴν γέννησιν τοῦ βασιλόπαιδος Ἡρακλείου [δευτέρου τέκνου] τό τε *Χρον. Πασχάλιον* καὶ ὁ *Θεοφάνης*, κατ' αὐτὸ ἴσως, ὁρίζουσιν εἰς τὴν γ΄ Μαΐου τῆς ιε΄ ἰνδικτιῶνος, ἤτοι εἰς τὸ ἔτος 612ον, β΄ τῆς τοῦ Ἡρακλείου βασιλείας[1]. Ἀφ' ἑτέρου τὴν κουρὰν τοῦ Πρίσκου ὡς ἑξῆς ὁρίζει τὸ *Χρον. Πασχ.*: *Ἰνδικτ. α΄, Δεκεμβρίου ε΄, ἡμέρᾳ γ΄, γέγονε κληρικὸς ὁ Πρῖσκος ὁ κόμης τῶν ἐξκουβιτόρων, καὶ ἀντ' αὐτοῦ γέγονε κόμης τῶν ἐξκουβιτόρων Νικήτας ὁ πατρίκιος*. Ἡ χρονολογία αὕτη συμπίπτει ἀκριβῶς πρὸς τὸ 612ον ἔτος, καθ' ὃ ἡ ε΄ Δεκεμβρίου μηνὸς ἦτο τρίτη. Ὁ

---

1. *Μ. Γεδεών*· Ἔγγρ. λίθοι καὶ κεράμια, σελ. 12, καὶ *Π. Μακρῆ*· τὸ Κατιρλί, Κων/πόλει 1889.

2. Νῦν *Κουρὶ*=Δαγ-χαμάμ, *Σκαρλᾶτος*· Κωνσταντινουπόλις, τ. Α΄ σελ. 374 ἐν σημειώσει, γράψας, κατὰ τὸν Παχυμέρη φαίνεται, Πηλοπύθια, ἴσως δεξάμενος σύνθετον λέξιν Πηλὸς καὶ Πύθια.

1. *Σκαρλᾶτος*· Κων/πολις, τ. Β΄ σελ. 412—413.—*Σεατ-ετ-τὶν*· τατζ-ου-τεδαρίχ, τ. Α΄ σελ. 218—219.—*Herbellot*· Bibl. Orient., ἐν λ. Hergek-ogli Ahmed pascha· οὗτος, ὡς καὶ ὁ *Ἀνώνυμος* [παρὰ Σάθᾳ, Μεσ. Βιβλ., τ. Ζ΄ σελ. 529, Χαρσεόγλης, Χαρσώγλης], λέγουσιν αὐτοῦ σύζυγον θυγατέρα τοῦ Σουλτάνου Βαγιεζὴτ Β΄.—*Χαριτάϊ-Καπουτανάνι-Δεργιά*· σελ. 24.—*Σαλναμέ*· ἔτους 1294, τζετδέλι σαταρέτ.

1. Κυρίως ὁ Σουλτᾶνος Μεχμὲτ ὁ Α΄ ἐθέσπισε τὴν κατ' ἔτος ὑπὲρ τῶν ἐν Μέκκᾳ καὶ Μεδίνῃ πτωχῶν ἀποστολὴν σημαντικῶν χρηματικῶν ἐπικουριῶν. *Ἀαλῆ*· κουγ-ουλ-ἄχπαρ, τόμ. Ε΄ σελ. 181 πρβλ. *Χάμμερ*, Ἱστορ. Ὀθ. Αὐτοκρ. τόμ. Β΄, σελ. 42 καὶ σημ. κθ΄.

2. *Mouradjea d' O***, Tableau de l' Empire Ottoman, Paris, 1789-1790, τ. Β΄, σελ. 81, βιβλ. V, 2, § XI.

3. *Μεχμὲτ Κιατὶπ-τσελεμπῆ*· Τζιχαν νουμᾶ, σελ. 622.—*Μεχμὲτ Ἐτίφ*· Μενασὶκ οὐλ χατζ. σελ. 25—26, ἔκδοσις Καΐρου.—*Ἐβλιὰ χότζα*· The travels of Evliya, London, 1835, τ. ΙΙ, σελ. 33.—*Hammer*, Umblick κτλ. Pesth, 1818, σελ. 155.—*Texier*, Asie Mineure, σελ. 70—71, ἔκδ. Un. Pitt., ἐσφαλμένως ὁρίζων εἰς τὸ 1457ον ἔτος τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τζαμίου· τότε ἐγένετο ἡ ἅλωσις τῆς Ἐρζεγοβίνης ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Β΄, ἴσως δὲ καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος.—*Ἀχμὲτ Βεφίκ*· Λεχτζὲτ ὁσμανῆ.—*Σεατ-ετ-τὶν*· Τατζ οὐτ τεδαρίχ, τ. Α΄, σελ. 497.—Οἱ τὰ «*Βιθυνικὰ*» γράψαντες [ἐν Κων/πόλει, 1867] παρέλειψαν τὸ Χερσέκ, οὐδ' ἐγνώρισαν τὰς Πύλας.

1. Ἐσφαλμένως παρὰ *Θεοφάνει* 6103 ἀντὶ 6104.

αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος λοιπὸν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 612ου ἔτους εὕρηται μεταβὰς εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ κατὰ Δεκέμβριον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους τιμωρήσας τὸν Κρῖσπον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου, τὴν στρατηγικήν, διώρισε τὸν ***Φιλιππικόν***, γαμβρὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, μονάσαντα ἐντολῇ τοῦ Φωκᾶ. Σφάλλεται ἑπομένως ὁ *Lebeau* εἰς τὸ 622ον ἔτος ἀναφέρων τὸ γεγονός, ὅπερ ὀρθῶς ὥρισαν ὁ *Γίββων* [σελ. 432] καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* [σελ. 220] εἰς τὸ 612ον ἔτος.

ιγ΄. Περὶ τῆς ἐκ Κωνστ/πόλεως φυγῆς τοῦ Ἡρακλείου.

Μόνος ὁ πατριάρχης *Νικηφόρος* ἀναφέρει τὴν ἀπόρασιν τοῦ Ἡρακλείου, ὅπως φύγῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τῶν ἑξῆς: *Ταῦτα οὐ μικρῶς ἠνία τὸν βασιλέα καὶ ἐπετάραττεν, ἐν οἷς καὶ λοιμὸς τηνικαῦτα τῇ πολιτείᾳ ἐπεφύη βαρύτατος· οὐ γὰρ ἡ Αἴγυπτος τὸ λοιπὸν αὐτοῖς ἐπεσίτιζεν, ἐξ οὗ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν βασιλικῶν ἐπελελοίπει σιτηρεσίων· ἐν τούτῳ καὶ νόσος λοιμώδης τοῖς ἐν τῇ πόλει ἐπισκήψασα θανάτῳ τὰ πλήθη τὰ ἐν αὐτῇ διέφθειρεν· ὧν ἁπάντων ἕνεκεν πολλὴ δυσθυμία καὶ ἀπορία τῷ κρατοῦντι περιεκέχυτο καὶ οἴχεσθαι διὰ ταῦτα πρὸς Λιβύην βουλομένῳ ἦν*... κτλ. [σελ. 9, ER]. Καίτοι ὁ σοφὸς σχολιαστὴς τοῦ κειμένου *Πετάβιος* ἐσημείωσεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀναφέρει τὴν εἴδησιν ταύτην, ἐν τούτοις καὶ ὁ *Γίββων* καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος* ἀσυζητητεὶ παρεδέξαντο καὶ ὥρισαν αὐτὴν εἰς τὸ 618ον ἔτος, λέγοντες ὅτι ὁ Ἡράκλειος τοσοῦτον ἀπήλπισεν, ἕνεκα τῶν προσόδων ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ τῶν Περσικῶν, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ τῶν Ἀβαρικῶν ὅπλων, ἔτι δὲ καὶ τῆς διακοπῆς τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐπισιτίσεως τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς ἐν ταύτῃ ἐνσκήψεως λοιμικῆς νόσου, ὥστε ἀπεφάσισεν ἐπάνοδον εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἐξασφαλίζων εἰς τὴν Καρχηδόνα τό τε ἄτομον καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· καὶ ἡτοιμάσθη μὲν καθ' ὅλα καὶ ἐπεβίβασεν εἰς πλοῖα τοὺς θησαυρούς, ἀλλὰ μετήλλαξε γνώμην, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Σεργίου* καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνστ/πόλεως, καὶ αὖθις ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους. Πᾶσαι αὗται αἱ εἰδήσεις παρὰ *Νικηφόρῳ* εὑρηνται. Ὁ *Θεοφάνης* ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐν ἔτει 6103 [612] προσόδων τῶν Περσῶν καὶ Ἀβάρων καὶ τῆς φθορᾶς τῶν βυζαντιακῶν στρατευμάτων λέγει ὅτι ὁ Ἡράκλειος ***ταῦτα ἰδὼν ἐν ἀπορίᾳ ἦν τί δράσοι***, τοῦθ' ὅπερ εὔλογον, νομίζομεν, ὅπως θεωρηθῇ ἀναφερόμενον εἰς τὸ σημειούμενον ἔτος ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ ἐκείνῃ καταστάσει, καὶ φρονοῦμεν ὅτι ὁ *Νικηφόρος* παρεμόρφωσεν ὅσα τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον*, ἡ τῷ Ἡρακλείῳ σύγχρονος αὕτη πηγή, εἰς πολὺ προγενεστέραν ἐποχὴν καὶ εἰς ἄλλας αἰτίας ἀναφέρει. Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι σὺν τῷ Πέρσῃ στρατηγῷ Σαὴν ἢ Σαΐτῳ ἀπερχομένῳ ἐκ Χαλκηδόνος ἐν ἔτει 616ῳ ἀπῆλθε καὶ πρεσβεία ἐπὶ εἰρήνῃ πρὸς τὴν *Χοσρόην*· ἡ πρεσβεία ἐκόμιζε καὶ γράμματα ***ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς Κων/πόλεως*** πρὸς τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα, οὗτινος τὸ κείμενον ὁλόκληρον παρατίθησι τὸ εἰρημένον χρονικόν· γράφουσι λοιπὸν οἱ ἄρχοντες σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα:

Καὶ μετὰ τὸν τοῦ τυράννου [Φωκᾶ] θάνατον, βουληθέντος τοῦ ἡμῶν βασιλέως [τοῦ Ἡρακλείου] τοὺς ἰδίους λαβεῖν συγγενεῖς καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐν Ἀφρικῇ ἐπαναζεῦξαι πατέρα, προτρέψαντός τε ἡμᾶς ὃν θέλομεν ἐπιλέξασθαι βασιλέα, μόλις ταῖς αἰτήσεσιν ἡμῶν πεισθείς, κατεδέξατο τὴν βασιλείαν κτλ. [ἔτος 615]. Μαρτυρεῖ τὰ τελευταῖα ταῦτα καὶ ὁ *Νικηφόρος* [σελ. 4, ER] λέγων: *Καὶ αὐτὸς [ὁ Ἡράκλειος] Κρῖσπον εἰς τὴν βασίλειον ἀξίαν προύτρεπε· μηδὲ γὰρ τῆς βασιλείας ἕνεκεν αὐτὸς ἐληλυθέναι ἔφασκε, τίσασθαι μᾶλλον Φωκᾶν τῆς εἰς Μαυρίκιον καὶ τὰ Μαυρικίου τέκνα παρανομίας· ὁ δὲ οὐκ ἐδέχετο.* Ὥστε κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας οὐδεμίαν διάθεσιν ἐδείκνυεν ὁ Ἡράκλειος πρὸς ἀνάβασιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς αὐτοκρατορίας, ὁμολογῶν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ περατωθεῖσαν διὰ τῆς καταλύσεως τῆς τοῦ Φωκᾶ τυραννίας, ἴσως δὲ καὶ ὑποπτεύων τὸν Πρῖσκον ἢ Κρῖσπον, περὶ οὗ ἤδη εἴπομεν, ὡς βασιλειῶντα. Τὴν διάθεσιν ταύτην ὁ Ἡράκλειος ἐξεδήλωσεν ἀμέσως μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ ἀναίρεσιν τοῦ Φωκᾶ, ἑνόσῳ ἔφερε μόνον τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον *Στέφανος* ὁ τῆς Κυζίκου μητροπολίτης λαβὼν ἐκ τῆς ἐν *Ἀρτάκῃ* ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου ἀνήγαγεν εἰς αὐτόν, ἔτι ἐνδιαιτώμενον εἰς *Ἡράκλειαν* μετά τινων φευγόντων τὴν τυραννίαν τοῦ Φωκᾶ [*Θεοφάνης*· ἔτ. 6102], ἤτοι πρὸ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου τοῦ 610ου ἔτους, ὅτε ἐγένετο ἡ στέψις αὐτοῦ. Ἀνακριβῶς λοιπὸν φέρονται καὶ τὰ αἴτια καὶ τὸ 618ον ἔτος τῆς δῆθεν παραιτήσεως ἢ τῆς ἐκ Κων/πόλεως φυγῆς τοῦ Ἡρακλείου· ἄλλως τε ἡ *Ἀλεξάνδρεια*, ἡ *Αἴγυπτος* ἅπασα, ἡ *Καρχηδὼν* ἀπὸ τοῦ 614ου μέχρι τοῦ 616ου ὑποπεσοῦσαι ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν, καὶ διὰ τοῦτο

ἀκριβῶς, νομίζομεν, παύσασα ἦν καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἐπισίτισις τῆς πρωτευούσης· φεύγων δ' ἐξ αὐτῆς ὁ Ἡράκλειος ἐν ἔτει 618ῳ ἡσπαλίζετο ἐν χώρᾳ κατεχομένῃ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· Ἡ ἀνακρίβεια τοῦ γεγονότος ἔγκειται, ὡς εἴδομεν, εἰς τὸ κείμενον τοῦ Νικηφόρου, εἰς ἐπανόρθωσιν δὲ τούτου ἔστωσαν ἐπαρκῆ τὰ ῥηθέντα.

ιδ΄. Περὶ τῆς ἀνευρέσεως δύο μόνων στρατιωτῶν ἐκ τῶν ἐπὶ Φωκᾶ.

Συμπεραίνει ὁ *Παπαρρηγόπουλος* [σελ. 219] ὅτι *ὁ στρατὸς ὁ τοσαῦτα διαπράξας ἐπὶ Μαυρικίου κατορθώματα εἶχεν ὑποστῆ φθορὰν ἀνθρώπων δεινοτάτην ἢ μᾶλλον καθ' ὁλοκληρίαν ἐξοντωθῆ, διότι ὅταν ὁ Ἡράκλειος ἐπὶ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου αὐτοῦ ἐπεχείρησεν ἐξέτασιν ἀκριβῆ τῶν ὑπαρχόντων ταγμάτων, δὲν εὗρεν, ὡς βεβαιοῦσιν, εἰμὴ δύο καὶ μόνους στρατιώτας ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐστασίασαν ἐπὶ Φωκᾶ.* Τὴν ἐξέτασιν ταύτην καὶ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν δύο στρατιωτῶν ὁ μὲν *Κεδρηνὸς* παραλείπει, ὁ δὲ *Ζωναρᾶς* ἐκ τοῦ *Θεοφάνους* ἀντιγράφει, ἐνῷ οὐδὲν ὁ *Νικηφόρος* λέγει· ὁ *Θεοφάνης* δὶς ἀναφέρει τὸ γεγονός, τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 6094=602, ἀντιγράφων ὅσα κατωτέρω παρατεθήσονται ἐκ τοῦ *Σιμοκάττου*, καὶ τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 6103=611· ὁ δὲ *Ζωναρᾶς* μετὰ ταύτην τὴν πρᾶξιν λέγει ὅτι ὁ Ἡράκλειος ***στρατολογήσας, Κρῖσπον στρατηγὸν Καππαδοκίας προβάλλεται καὶ στέλλει τοῦτον ἐκεῖ*** [XIV, ιε΄]. Ἐγνωρίσαμεν ἤδη ὅτι ὁ Κρῖσπος ἐν ἔτει 612ῳ ἐν Κων/πόλει ἐλθὼν καθηρέθη καὶ ἐν μοναχοῖς ἐτάχθη· ὥστε οὐχὶ ***ἐπὶ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου***, τουτέστιν ἐν ἔτει 622ῳ, ἀλλ' ἑνδεκαετίαν ὅλην πρότερον, ἤτοι ἐν 611ῳ ἔτει ἐγένετο ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐξέτασις καὶ ἀνεύρεσις τῶν δύο στρατιωτῶν. Κυρία πηγὴ τῆς εἰδήσεως ταύτης ἐστὶν ὁ σύγχρονος *Θεοφύλακτος Σιμοκάττης*, ὁ ἐξιστορήσας τὴν εἰκοσαετῆ βασιλείαν τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου· ἀφηγούμενος τὴν θανάτωσιν τούτου καὶ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ μονῳδίαν ὀδυρμῶν καὶ θρήνων παρενείρει καὶ καθαπτόμενος τοῦ τότε στρατοῦ λέγει ὅτι τῶν θυμάτων τὰς κεφαλὰς κομίσαντες ἐπέδειξαν εἰς τὰς ἐν τῷ Ἑβδόμῳ σκηνούσας στρατιάς· *ἔδει γὰρ τοῦ μύσους καὶ διὰ τῆς θεωρίας μετασχεῖν τὸ ἀφιλάνθρωπον στράτευμα, ἵνα καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ τούτῳ καταμανέντας ἢ... τοῦ Θεοῦ... ἀδέκαστος κρίσις τοῖς τῆς ἀντιδόσεως σαγηνεύσῃ δικτύοις· ἅπαντες γὰρ ἦ τῶν παλαμναίων ἐκείνων μεγίστους τε καὶ ποικίλοις περιπεπτωκότες κακοῖς τὸν τῇδε βίον κατέλυσαν... ποτὲ μὲν πυρὶ οὐρανόθεν βαλλόμενοι... ἄλλοτε λιμοῖς καὶ προνομῇ ἀναλισκόμενοι· οἱ δὲ πλεῖστοι στόματι ῥομφαίας καὶ ξίφους παραδιδόμενοι τὴν φιλάμαρτον ταύτην ζωὴν κατεστρέψαντο· καὶ οὐ πρότερον Πέρσας τὰ τῆς νίκης ἀπέλιπε πρὶν ἂν εἰς τὸ παντελὲς διεφθάρῃ ἡ φιλοτύραννος ἐκείνη καὶ ἀνοσιωτάτη πληθύς· ἱκανὸν δὲ τεκμηριῶσαι τὸ λεχθησόμενον... ὁπηνίκα πρὸς τὸν Ῥαξάτην τὸν πόλεμον ἐποιήσατο ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἐξέτασιν τοῦ ὁπλιτικοῦ ἀνακρίνας δύο καὶ μόνους στρατιώτας τῆς φιλοτυράννου πληθύος ὑπολελειμμένους ἐξεῦρε, καίτοι μὴ πολλῶν μεσολαβησάντων τῶν χρόνων· ἐπεὶ δ' ἐνεόχμωσεν ἑτέρας ὁ χρόνος δυνάμεις τό τε κακὸν κατηνάλωτο, τὰ τῆς εὐπραγίας μεταπίπτει τοῖς Πέρσαις καὶ ἀναιρεῖται ὁ βαβυλώνιος δράκων ὁ τοῦ Ὁρμίσδου Χοσρόης καὶ ὁ Περσικὸς καταπαύεται πόλεμος* [βιβλ. Η΄, κεφ. ιβ΄]. Συμπτύξας ταῦτα ὁ *Θεοφάνης* [ἔτ. 6094] λέγει... *ὥστε ὁπηνίκα Ἡράκλειος ἐβασίλευσεν ἐξέτασιν τοῦ ὁπλιτικοῦ ἐποιήσατο εἰς τὸ ἀκριβές, καὶ ἐκ πάσης τῆς πληθύος τῆς εὐρεθείσης ἐπὶ τῆς τυραννίδος Μαυρικίου μετὰ Φωκᾶ οὐχ εὗρε περαιτέρω δύο ἀνδρῶν· οὕτως οἱ τὸν τύραννον προστησάμενοι ἐπὶ αὐτοῦ ἀνηλώθησαν.* Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξέτασις καὶ ἡ εὕρεσις τῶν δύο στρατιωτῶν ἀνάγεται εἰς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 626 ἔτους ὅτε ὁ Ἡράκλειος ἐπολέμησε πρὸς τὸν Ῥαξάτην καὶ κατέστρεψε τοῦ Χοσρόου τὸν στρατόν[1]. Ἀλλ' ἔχομεν λόγους ὅπως παραδεξώμεθα τὸν χρόνον τοῦτον διὰ τὸ γεγονός; πρὸς τί ἡ ἐξέτασις αὕτη ἐν ἔτει 626ῳ ἐν καιρῷ ἐκστρατείας; Ἐννοοῦμεν πληρέστατα τὴν πρᾶξιν ταύτην γιγνομένην ἅμα τῇ καταλύσει τῆς τυραννίας τοῦ Φωκᾶ, ἐπὶ σκοπῷ προλήψεως πάσης ἐνδεχομένης διαταράξεως τῆς νέας τῶν πραγμάτων τάξεως διὰ τῆς συλλήψεως, καθείρξεως ἢ καὶ ἐξοντώσεως τῶν φίλα τῷ ἐκθρονισθέντι διακειμένων· μετὰ πάροδον ὅμως δέκα καὶ ἓξ ὅλων ἐτῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Φωκᾶ, εἴκοσι δὲ καὶ πέντε ἀπὸ τῆς κατὰ Μαυρικίου στάσεως, εὑρίσκομεν ἀπίθανον καὶ ἄλογον· ὡς ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ *Γίββων* ἡ ἔκλειψις αὕτη ἐστὶ καὶ ὅλως φυσική, ἀφοῦ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης οἱ στρατιῶται ἑνὸς τάγματος εἰς διάστημα

1. *Νικηφ.*, σελ. 13. ER. — *Θεοφ.*, ἔτ. 6118. — *Κεδρ.*, σελ. 417 ER.

ἔλαττον ἢ 20 καὶ 25 ἐτῶν καθ' ὁλοκληρίαν ἀνανεοῦνται. Ἀλλ' ὁ *Σιμοκάττης* ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ συμπαθείᾳ ὑπὲρ τῶν θυμάτων, ἀγανακτήσει δὲ κατὰ τῶν στασιαστῶν διεσκεύασε τὸν ὄλεθρον αὐτῶν σὺν τῷ τῶν Περσῶν, συγχρονίσας τὰ γεγονότα, παραστήσας ὅτι ἀνίκητοι ἦσαν οἱ Πέρσαι ἑνόσῳ ἔζων οἱ κατὰ τοῦ Μαυρικίου στασιάσαντες, ἅμα δ' ὡς οὗτοι ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἠττήθησαν καὶ οἱ Πέρσαι. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀσφαλῶς δυνάμεθα δέξασθαι ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη ἐγένετο μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἡρακλείου καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Κρίσπου ὡς στρατηγοῦ τῆς Καππαδοκίας, συμφώνως τῷ *Ζωναρᾷ*, ὡς εἴπομεν, ἥτοι ἀρχομένου τοῦ 611ου ἔτους.

ιε΄ Ἐπίλογος.

1. Καὶ ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς πραγματείας ἡμῶν· ἀπεβλέψαμεν, χάριν αὐτῆς τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν περὶ ὧν ἡμῖν λόγος ἐγένετο ἀνακριβῶς ἐχουσῶν ἀφηγήσεων τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, διότι αὗται κακῶς ἐπέδρασαν εἰς τὰς περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς κρίσεις. Τὰ γεγονότα, ὅσα ἐν τοῖς ἄνω ἐξητάσαμεν, ἐπανορθούμενα ἔχουσιν ὡς ἕπεται: Ὁ *Ἡράκλειος* φρονῶν ὅτι ἀποστολὴ αὐτοῦ ἦτο ἡ κατάλυσις τῆς τυραννίας τοῦ *Φωκᾶ*, εὐθὺς ἐξεπλήρωσε ταύτην, τῇ ε΄ Ὀκτωβρίου τοῦ 610ου ἔτους, αὐτὸς μὲν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ διενοεῖτο ἵν' ἀπέλθῃ παραλαβὼν τοὺς *οἰκείους*, τὴν μητέρα δηλονότι καὶ τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, πειρωρισμένας οὔσας εἰς τὸ τῆς *Νέας Μετανοίας* καλούμενον δεσποτικὸν μοναστήριον ὑπὸ τοῦ ὑποπτεύσαντος τὰ τεκταινόμενα Φωκᾶ[1], προτρέψας ἅμα τοὺς ἄρχοντας ἵνα ἐκλέξωσιν ὃν ἂν βούλωνται βασιλέα, καὶ συστήσας αὐτοῖς τὸν *Πρῖσκον*, στρατηγικὴν ἱκανότητα καὶ δόξαν ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος *Μαυρικίου* κεκτημένην ἔχοντα· ἀλλ' οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ πατριάρχης *Σέργιος* αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἡράκλειον ἐξελέξαντο, καὶ τῇ Ϛ΄ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔστεψαν αὐτὸν καὶ τὴν μνηστὴν αὐτοῦ *Εὐδοκίαν*, εὐλογηθέντος συγχρόνως καὶ τοῦ γάμου. Μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησεν ἀμέσως τὴν ἐξέτασιν τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ὅπως ἀνεύρῃ τοὺς ἐπιζῶντας συνεργοὺς τοῦ Φωκᾶ· εὗρε δὲ δύο μόνον τοιούτους, βεβαίως οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς ἐξασφάλισιν πάσης ἐνδεχομένης κατὰ τῆς ἐπελθούσης νέας τάξεως ἀποπείρας· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, τότε μέν, ἐν ἔτει 611ῳ, ἐξαπέστειλε τὸν Κρῖσπον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὡς στρατηγὸν Καππαδοκίας, ὑποπτεύων αὐτὸν βασιλειῶντα, τῷ δ' ἑπομένῳ ἔτει, 612ῳ, ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν ἐν τῇ Καισαρείᾳ χάριν συσκέψεως περὶ τοῦ πρακτέου κατὰ τῶν Περσικῶν ἐπιδρομῶν, καὶ τυχὼν ψυχρᾶς ὑποδοχῆς καὶ ἐπιπλήξεις ἀκούσας παρὰ τοῦ Κρίσπου, ἐβεβαιώθη περὶ τῶν ὑποψιῶν αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐλθόντα εἰς τὴν πρωτεύουσαν κατήγγειλεν ἁρμοδίως καὶ καθῄρεσε, τάξας αὐτὸν ἐν μοναχοῖς εἰς τὴν *Μονὴν τῆς Χώρας*, τῇ ε΄ Δεκεμβρίου τοῦ 612ου ἔτους. Χηρεύσας ἐν ἔτει 613ῳ, συνῆψε γάμον μετὰ *Μαρτίνης*, ἐξ ἀδελφῆς οὔσης ἀνεψιᾶς αὐτοῦ· ὁ παράνομος οὗτος γάμος, ἡ μελετωμένη δήμευσις τῆς περιουσίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εὐαγῶν οἴκων ὑπὲρ τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν, παρήγαγον πρὸς αὐτὸν δυσμένειαν τοῦ λαοῦ, καὶ αὖτη πάλιν ἐκείνου δυσπιστίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἄρχοντας, ὑποπτεύοντος ἀπόπειραν κατὰ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ· τούτου δ' ἕνεκα, καὶ προσέτι διὰ τὴν σιτοδείαν, τὴν ἔνσκηψιν τῆς λοιμικῆς νόσου, τὴν ἐν Εὐρώπῃ πρόοδον τῶν Ἀβαρικῶν ὁρδῶν, εἰς τὰ πρόθυρα σκηνουσῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἡράκλειος παρέμενεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ, καὶ προσεπάθει δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν πρὸς τὸν *Χοσρόην* τὴν ἐπίτευξιν εἰρήνης, προτιμῶν ταύτην τῆς τῶν Ἀβάρων, διότι καὶ προϋπῆρχον συνθῆκαι μετὰ τοῦ Χοσρόου, καὶ ἤλπιζεν εἰς τὴν ἀνανέωσιν, ἀφ' οὗ ἤρετο ἡ χρησιμεύουσα αὐτῷ πολέμου πρόφασις, ἡ ὑπὲρ τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτὸν Μαυρικίου, ἀδίκως ἐκθρονισθέντος καὶ θανατωθέντος ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ, ζητουμένη ἐκδίκησις· διὰ τοῦτο ὅτε ἐν ἔτει 616ῳ ὁ *Σαὴν* ἢ *Σάϊτος* ἦλθεν εἰς τὴν *Χαλκηδόνα*, μετέβη ὁ Ἡράκλειος πρὸς αὐτόν, ἔδωκε δῶρα καὶ συναπέστειλε πρεσβείαν, ἐξ ἑβδομήκοντα προσώπων συγκειμένην κατὰ τὸν *Μιχαὴλ Γλυκᾶν*, καὶ κομίζουσαν γράμματα οὐχὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀρχόντων τῆς πρωτευούσης, βεβαιούντων τὸν Χοσρόην, ὅτι ἐξεδικήθη ἡ θανάτωσις τοῦ Μαυρικίου, ἀναιρεθέντος τοῦ τυράννου Φωκᾶ, καὶ ὅτι ὁ νῦν αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος οὐχὶ βίᾳ ἰδίᾳ κατέχει τὸν θρόνον, ἀλλὰ βίᾳ αὐτῶν τούτων τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, μόλις πεισθεὶς ὑπὸ τῶν παρακλήσεων αὐτῶν καὶ *καταδεξάμενος* τὸ στέμμα· διὰ ταῦτα προσεκάλουν τὸν Χοσρόην εἰς τὴν προτέραν εἰρηνικὴν συμβίωσιν, τὴν ἐπὶ Μαυρικίου συσταθεῖσαν· εἰς ταῦτα ὅμως ὅτε ὁ Χοσρόης, ὁ διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν ὅπλων τοῦ ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου σταλέντος βυζαντιακοῦ στρατοῦ ἀνελθὼν εἰς τὸν Περσικὸν θρόνον καὶ ἔκτοτε ἱστάμενος ἐπ' αὐτοῦ, τοὺς μὲν πρέσβεις ἐφυλάκισεν, εἰς δὲ τοὺς ἄρχοντας διεμήνυσεν ὅτι: *οὐ φείσομαι ὑμῶν, ἕως ἂν ἀρνήσησθε τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν λέγετε Θεὸν εἶναι, καὶ προσκυνήσετε τῷ Ἡλίῳ*, τότε ὁ Ἡράκλειος συνέλαβε *τολμηροτάτην* ἀπόφασιν, τὴν *κατάλυσιν* τοῦ Περσικοῦ, τοῦ ἀχανοῦς ἐκείνου, κράτους. Πρὸς τοῦτο εἰρηνεύει ἐν ἔτει 621ῳ μετὰ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων, ἀδρᾷ χρηματικῇ χορηγίᾳ, καὶ καὶ διαπεραᾷ τὰ κατ' αὐτοῦ ὡρισμένα στρατεύματα εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς Χαλκηδόνος· αὐτὸς δὲ ἑορτάσας τὸ Πάσχα, τῇ ἐπιούσῃ, δευτέρᾳ πρὸς τὸ ἑσπέρας, ε΄ Ἀπριλίου, 622, σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπιβαίνει πλοίων ἐκ τῶν παλατίων τῆς *Ἡραίας*, νῦν *Φενὲρ-μπαγτσεσῆ*, νοτίου πνέοντος ἀνέμου· ἕνεκα τοῦ σκότους καὶ τῶν κυμάτων ἐπὶ ὑφάλου προσκρούσασαν ὁλκάδα ἀνελκύσας, καίτοι πληγωθεὶς τὸν πόδα, ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν καὶ τῇ ἐπαύριον, τρίτῃ, Ϛ΄ Ἀπριλίου, ἀπροσδοκήτως ἀποβιβάζεται εἰς τὰς *Πύλας*, τὴν παραλίαν κώμην ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου [τοῦ Χερσὲκ σήμερον], ἀφετηρίαν οὖσαν συντομωτέρας κεντρικῆς ὁδοῦ χωρούσης εἰς τὴν Ἀνατολήν· ἐντεῦθεν προχωρεῖ διερχόμενος τὰ διάφορα τῆς Ἀνατολῆς θέματα, καὶ εἰς τὸν ἐξ Εὐρώπης περαιωθέντα στρατὸν προστίθησι νέον *[Θεοφάνης]*, καὶ φθάνει εἰς τὴν Ἀρμενίαν· καταλιπὼν ἐκεῖ τὸν ὅλον στρατὸν εἰς διαχείμασιν, αὐτὸς ἐπιστρέφει εἰς τὴν Κωνστ/πολιν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 623ον, τῇ κε΄ Μαρτίου, ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, καθ' ἣν ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμφθη εἰπεῖν αὐτῇ τὸ Χαῖρε, ἀποχαιρετίζει τοὺς βασιλείους δόμους καὶ τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ἀπέρχεται εἰς τὰ μέρη τῆς Νικομηδείας, οὐχὶ αὖθις εἰς Πύλας, ὡς συντομωτέρας ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Λαζικὴν ὁδοῦ· ἑορτάσας καὶ πάλιν τὸ Πάσχα, τῇ ἐπιούσῃ, δευτέρᾳ κη΄ Μαρτίου, ἔλαβε τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης εἰς τὴν *Λαζικὴν* καὶ τὴν *Ἀρμενίαν* ἄγουσαν, καὶ ἐνωθεὶς τῷ στρατῷ, συμμαχήσας καὶ τοῖς Τούρκοις, ὥρμησε κατὰ τῆς Περσίας· μετὰ ἑξαετῆ πάλην ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν· *κατέλυσε τὸ δεύτερον Περσικὸν κράτος*.

2. Οὕτω συνέβησαν τὰ γεγονότα, ἅτινα οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ παρεμόρφωσαν ἀνακριβῶς ἀφηγηθέντες καὶ συμπεράναντες στρατιωτικὴν κατάπτωσιν τῶν Βυζαντίνων καὶ ἀδράνειαν καὶ ἀπάθειαν τοῦ κρυψίνου καὶ συνετοῦ ὄντως Ἡρακλείου. Ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ εὐφυΐα, ἡ δόξα, ἡ γενναιότης, οὐδόλως μειοῦνται, διότι ἀπεβιβάσθη εἰς τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης σημεῖον, τὰς ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου *Πύλας*, ἀντὶ τῶν τέως Κιλικίων Πυλῶν θεωρουμένων· τοὐναντίον κρατύνονται, νομίζομεν, καὶ τέλειος γνώστης τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς τοῦ λαοῦ θέσεως φαίνεται ὁ πράγματι *μέγας* ἐκεῖνος ἀνήρ· ἐμβαθύνας εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ, ἔγνω τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν, ἅμα ἡ ἀγέρωχος καὶ ὑβριστικὴ ἐκείνη τοῦ Χοσρόου ἀπάντησις ἣν φθάσασα· ἐπετράπη αὐτῷ, ἐπὶ λόγῳ δανείου, ἡ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων ἁρπαγὴ καὶ ἀφαίρεσις τῶν κοσμημάτων, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἔνορκος πίστις καὶ ἀφοσίωσις. Ὁ Ἡράκλειος εἶχε πεποίθησιν ὅτι ἡ ἰδία αὐτοῦ παρουσία ἐν μέσῳ τῶν ὑπηκόων ἀκατάβλητον ὤφειλεν ἐμπνεῦσαι αὐτοῖς θάρρος καὶ γενναιοψυχίαν, ὅτι τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἤθελε διεγείρει καὶ ἀνυψώσει ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας, ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως κατὰ τῆς πυρολατρείας, ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως ἀγών. Ἀναθεὶς λοιπὸν τὴν διοίκησιν εἰς τοὺς ἁρμοδίους ἄρχοντας, τῆς δὲ πόλεως τὴν φύλαξιν εἰς τὴν πολιοῦχον αὐτῆς, τὴν πάναγνον τοῦ Ἐσταυρωμένου μητέρα, καὶ παραλαβὼν τὴν πολυσέβαστον Ἀχειροποίητον ταύτης εἰκόνα, ἐξῆλθεν εἰς τὸ πλησιέστατον τῇ πολει ἐκεῖνο σημεῖον τῆς Ἀνατολῆς· ἔμπλεως πίστεως πρὸς τὸν Θεόν, ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ πεποιθήσεως πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὦδευσεν ἀνὰ μέσον τῶν τὴν Τριάδα προσκυνούντων· τούτων, ἀθρόων καὶ μετ' ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ προσερχομένων καὶ κατατασσομένων εἰς τὰ στρατιωτικὰ σώματα, αὐτὸς ὁ Ἡράκλειος ἐγίγνετο ἐγυμναστής, στρατηγός, ὁδηγός. Οὕτως ἐπέτυχον θαυμασίως αἱ βλέψεις, ἐπραγματοποιήθησαν αἱ σκέψεις καὶ ἀποφάσεις αὐτοῦ· μετὰ ἓξαετῆ πάλην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν βασιλείων, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ὑπὸ τὴν ἔνοπλον αὐτοῦ δύναμιν σφαδάζοντος Περσικοῦ ἐκείνου κράτους συγκατένευσεν εἰς τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ἐξελιπάρει ὁ *Σιρόης*, ὁ τὸν πατέρα αὐτοῦ Χοσρόην ἔκπτωτον κηρύξας καὶ φυλακίσας, καὶ τότε ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν *λαμπρὰν* ἀγγελτήριον ἐκείνην ἐπιστολὴν περὶ τῆς θείᾳ

1. *Θεοφάνης* ἔτ. 6101.-*Ἀναστ. Βιβλιοθ.*, σελ. 88 ER.

συνάρσει ἐπιτελεσθείσης ***νίκης***, ἧς τὸ κείμενον ὁ βουλόμενος εὑρίσκει εἰς τὸ ***Χρονικὸν Πασχάλιον*** καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ***Παπαρρηγοπούλου***.

Σημ. Ἡ ἐνταῦθα ἐκδιδομένη ἐφημερὶς ***Κωνσταντινούπολις*** εἶχε δημοσιεύσει συντομωτάτην περίληψιν τῆς ἀνακοινώσεως ἐν τοῖς διαφόροις τοῦ φύλλου· ἐκ ταύτης ἀφορμηθεὶς ὁ ἐν Πετρουπόλει κ. ***Α. Π. Κεραμεὺς*** ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι καλὸν εἶναι νὰ συμβουλευθῶμεν τὴν πρὸ 2 ἢ 3 ἐτῶν γενομένην ἔκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Gibbon μετὰ τῶν πλουσίων σημειώσεων τοῦ καθηγητοῦ J. B. Bury. Ἀναζητήσαντες τὴν τέως ἄγνωστον ἡμῖν ἔκδοσιν ταύτην εὕρομεν καὶ ἐν σημειώσει 97 τοῦ Ε′ τόμου, ἐκδοθέντος τῷ 1898, ἀνέγνωμεν: ***Τὸν Κβέρτσιον ἠκολούθησαν πάντες οἱ ἱστορικοὶ ἑρμηνεύσαντες τὰς παρὰ Πισίδῃ Πύλας ὡς τὰς Κιλικίας· ἀλλ' ὁ Taffel ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη ἡ ἑρμηνεία εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη, καὶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ θέσις ἦτο ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας*** [ὅρα *Sitzungsberichte der Wiener Akad. des Wiss. IX, p. 164, 1852*]. Ἀπὸ τοῦ 1852 λοιπὸν ἦτο δεδημοσιευμένη ἡ παρατήρησις τοῦ Taffel, καὶ ἐν τούτοις οὐδ' αὐτὸς ὁ Bury ἐγνώρισεν αὐτὴν τῷ 1889, ὅτε ἐξέδωκε τὸ δίτομον ἔργον αὐτοῦ! Δὲν εἴδομεν τὴν πραγματείαν τοῦ Taffel· εὐχαριστοῦμεν δὲ τὸν κ. Α. Π. Κεραμέα διὰ τὴν ὑπόδειξιν.

ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1593 ΚΑΙ 1604

ὑπὸ

ΑΘ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΜΓ′ συνεδρίᾳ τῆς 1ης Μαΐου 1900).

Ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ ἑνὸς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε καταλόγου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑφισταμένων ***ἱερῶν ναῶν*** ἐν ἔτει 1604ῳ· ἀλλὰ πρὶν ἢ περὶ τούτου εἴπωμεν ὅσα ἡμεῖς ἱκανὰ νομίζομεν, ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ κ. ***Μ. Γεδεών***, ὁ πολλὰ πρὸ ἐτῶν καὶ ἐσχάτως ἀρθονώτατα γράφων περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1453ου ἔτους καὶ ἐξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν καὶ τούτων τινὰς μὲν εὑρίσκων «***ἀποθανόντας***», ἄλλους δέ τινας νεωτέρους τοῦ 16ου αἰῶνος, ἄλλους δὲ πάλιν πιθανῶς βυζαντιακούς, φαίνεται προσπαθῶν νὰ γράφῃ περὶ αὐτῶν οὐχὶ σπανίως ἀξιωματικῷ τῷ τρόπῳ, καὶ τὰ μὲν ἑαυτοῦ παρατηρήματα νὰ καθιστᾷ ἐπιβλητικά, τινῶν δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τυχαίως τι γραψάντων ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ τὰ παρατηρήματα καὶ τὰ εὑρήματα ἢ νὰ μυκτηρίζῃ, ἢ νὰ καλύπτῃ ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀνωνυμίας. Παραλαμβάνει, λόγου χάριν, συνεχῶς καὶ ἀφειδῶς ἐξ ἡμετέρων συγγραφῶν καὶ ἐκδόσεων εἰδήσεις αὐτῷ πρωτοφανεῖς καὶ χρησίμους εἰς τὸ ***Βυζαντινὸν Ἡμερολόγιον*** αὐτοῦ, οὗ παράρτημα ἔσται καὶ ***τὸ περὶ τῶν ναῶν τῆς Πόλεως ὑπόμνημα***, καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ἡμέτερα βιβλία σημειοῦται συνεχῶς ἐν τάξει, τὸν τούτων ὅμως συντάκτην ἀφήνει ἀκατονόμαστον· ἂν δὲ καί ποτε ἀξιοῖ νὰ μνημονεύῃ καὶ ἡμῶν ἐνιαχοῦ, πράττει τοῦτο ἵνα ταπεινοῖ ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα εὑρήματα, καίτοι συμφέρει αὐτῷ τῷ κ. ***Γεδεών*** νὰ ἦναι πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἑαυτοῦ πονημάτων καὶ σαφὴς καὶ εἰλικρινής.

Πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ κ. ***Γεδεών*** μὲ καταλόγους κιουρεκτζίδων καὶ μὲ τὴν βοήθειαν σπανίων τινῶν σημειώσεων καὶ γραμμάτων μόνον νὰ διακρίνῃ τοὺς χρόνους ἱδρύσεως, «***θανῆς***» ἢ «***γεννήσεως***» ἑνός τινος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν ἀπὸ τοῦ 15ου καὶ ἑξῆς αἰῶνος; Εἶναι βεβαίως κατ' ἀρχὴν ἐπαινετὸς ὁ ζῆλος τοῦ κ. ***Γεδεών*** τοῦ νὰ ἐρευνᾷ, ὡς δύναται, τὸ περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν θέμα· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει διὰ βραχέων νὰ καταγράφῃ ἁπλῶς ὅ τι συνήθροισε, καὶ τοῦτο ἀσχολίαστον· ἂν δὲ τὸ τοιοῦτον θεωρῇ ἔργον ἁπλῶς συλλογέως καὶ οὐχὶ ἐπιστήμονος, πάντως τὸ «***ὡς δύναται***» δὲν ἁρμόζει τῷ ἐπιστήμονι τούτῳ. Πρέπει ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τὸν ἐν ἔτει 1593ῳ συνταχθέντα κατάλογον τῶν τότε ἐκεῖ ὑφισταμένων μοναστηρίων καὶ 46 ναῶν ὑπὸ τοῦ ῥώσου ***Τρύφωνος Καραμπέϊνικοφ***(1). Ὁ κατάλογος οὗτος, ὅστις περιέχεται ἐν τῇ ***Ὀρθοδόξῳ Παλαιστινῇ Συναγωγῇ*** (ἐν Πετρουπόλει, 1888 τεῦχ. 27, σελ. 84—95), ὁρίζει καλῶς τὰς τοποθεσίας τῶν ναῶν ἐκείνων, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ ὀνομάζει καὶ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦντας ἱερεῖς ἐν ἔτει 1593ῳ. Καὶ τοσοῦτον ὁ Τρύφων εἶναι διδακτικός, ὥστε κάμνει καὶ διάκρισιν τῶν ἐγγάμων ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ μοναχῶν γενομένων ἱερέων. Λέγει ὁ κ. ***Μ. Γεδεών*** ἀξιωματικῶς, ὅτι «οὐδὲν μνημεῖον ἀρχαιότερον τοῦ 17ου αἰῶνος μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξιν ἐν ***Διπλοφαναρίῳ*** ναοῦ βυζαντινοῦ, κειμένου ὅπου νῦν ὁ πατριαρχικὸς ναός» (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, τ. 20, σ. 34). Καὶ ὅμως διαψεύδει αὐτὸν ὁ Τρύφων, ὅστις ἔτει 1593ῳ εἶδεν ἀκμάζοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς «Φενὲρ-καπισί». Βεβαιοῖ πάλιν ὁ ***Γεδεών***, ὅτι «μνεία τῶν ἐν ***Κοντοσκαλίῳ*** ναῶν ***ἀρχαιοτέρα πασῶν*** ἐστιν ἡ ἐν τῷ κώδικι τῶν ὁμιλιῶν Μελετίου Συρίγου» περὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1660ου ἔτους (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, τ. 20, σ. 59). Καὶ ὅμως ***ἀρχαιοτέρα πασῶν*** εἶναι ἡ τοῦ Τρύφωνος ἐν ἔτει 1593. Ἐντεῦθεν εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ κ. ***Γεδεών***, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ δηλώνῃ ἁπλῶς καὶ ἀσχολίαστον ὅ τι αὐτὸς γινώσκει, κινδυνεύει νὰ διαψεύδηται συνεχέστατα, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει συνεχῶς ἐν τῷ περὶ τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πονήματί του. Δὲν εἶναι ὡσαύτως ἀξιοσύστατον νὰ ἀγνοῇ τὸν κοινότατον κατάλογον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν περὶ τὸ 1675ον ἔτος, ὃν εἶχε συντάξει τότε καὶ δὶς ἐξέδωκε ὁ *Thomas Smith* (De Græcae ecclesiae hodierno statu *epistola*. Londini. 1678. Ἐκδόσεως Trajecti 1698, σελ. 37—39) (2), ἔτι δὲ τὰς περὶ διαφόρων ναῶν τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ εἰδήσεις τῶν περιηγητῶν τοῦ 16ου, τοῦ 17ου καὶ τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὁ κ. ***Γεδεών*** ἐξ εἰκασίας παραδέχεται, ὅτι «***ναὸς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀραμπατζῆμεϊδάνι***» ὑπῆρχεν ἐν τῷ 17ῳ αἰῶνι (Ἐκκλ. Ἀλήθεια τ. 20, σ. 28)· καὶ ὅμως ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ εἶναι θετικωτάτη ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Smith. Ὁ κ. ***Μ. Γεδεών*** (αὐτόθι σ. 59) γράφει πολλὰ ὡσαύτως περί τινος ναοῦ δῆθεν τοῦ ἁγίου ***Κάρπου***, πάντα ἀθεμελίωτα. Ναὸς τοῦ ἁγίου Κάρπου δὲν ὑπῆρξεν ἐν τῷ 17ῳ αἰῶνι, ὁ δὲ *Ducange*, ὅστις ἔκαμεν αὐτοῦ μνείαν καὶ εἰς ὃν ὁ κ. ***Γεδεών*** ἐστηρίχθη, ἁπλῶς παρέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Κάρπου ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ *Smith*· ἀλλ' ὁ συγκρίνων τὸν κατάλογον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον τοῦ ***Τρύφωνος*** ἀναγκάζεται νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ *Smith* ἁπλῶς ἐκ μνημονικοῦ σφάλματος ἐσημείωσε ναὸν τοῦ ἁγίου Κάρπου ἀντὶ τοῦ ἁγίου ***Πολυκάρπου***. Ἅπαν λοιπὸν τὸ περὶ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κάρπου κεφάλαιον τοῦ κ. ***Γεδεών*** ἀπομένει τοῦ λοιποῦ ὡς δεῖγμα τῆς εἰκαστικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας.

Ἀναγκαῖον εἶναι νὰ νοηθῇ ὅτι συμφέρει πρὸ τῆς ἐρεύνης τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Κων/πόλει ναῶν νὰ συλλέξῃ τις πρῶτον ὅ τι περὶ τούτων εἶναι προεγνωσμένον καὶ εἶτα νὰ συντάξῃ τὸ σχετικὸν πρὸς αὐτὰ πόνημα, ἀποφεύγων ἅμα καὶ τὴν περιττολογίαν καὶ τὴν ἐπιστημονικῶς ἄκαρπον εἰκαστικὴν εὐφυολογίαν. Πρὸς τοῦτο κοινοποιοῦμεν ἡμεῖς σήμερον ἕνα τέως ἀτύπωτον ***κατάλογον τῶν ἐν Κων/πόλει ναῶν ἐν ἔτει 1604ῳ***. Εἷς Ἀντώνιος Πατεράκης Ἀθηναῖος εἶχεν ἀντιγράψει τότε (καθὰ δὲ φαίνεται ἐν Κων/πόλει) ἕνα τινὰ κώδικα τοῦ νομοκάνονος ***Μανουὴλ τοῦ Μαλαξοῦ***, ὅστις ἦτο διῃρημένος εἰς κεφάλαια 308. Ὁ Πατεράκης ἀποπερατώσας τὸ ἀντίγραφόν του προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ ἕνα πίνακα τῶν πατριαρχικῶν ὀφφικίων, ὃν καὶ ἐπέγραψεν οὕτω. «***Τὰ ὀφφίκια τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς εὑρίσκονται τιμώμενα τὴν σήμερον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ῥαφαὴλ κατὰ ,ζρ[ιβ] ἔτος ἐν μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος δης***». Ἐνταῦθα εἶναι ἐσφαλμένος καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἔτους καὶ ὁ τῆς ἰνδικτιῶνος. Τὸ ἔτος διωρθώσαμεν τῇ βοηθείᾳ ἑτέρου σημειώματος τοῦ Πατεράκη, τὸν δὲ τῆς ἰνδικτιῶνος ἀριθμὸν δ′ ἀντὶ β′ ἀφήνομεν ἀδιόρθωτον, διότι ἀπαντᾷ οὕτω καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ σημειώματι, καὶ καθὰ φαίνεται τὸ διττὸν τοῦτο σφάλμα προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένου τῆς ἰνδικτιῶνος ὁρισμοῦ ἐν Κων/πόλει ἔτει 1604ῳ. Τέλος μετὰ τὸν πίνακα τῶν ὀφφικίων ἔγραψεν ὁ Πατεράκης ἕνα κατάλογον τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ὑφισταμένων ἐν Κων/πόλει ναῶν, ὃν καὶ ἐπέγραψεν οὕτως· «***Ὧδε ἀριθμοῦνται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν Χασίων***»(3)· μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἔγρα-

ψε ταῦτα. «*Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα. Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ τὸ ἑπτάκις χιλιοστῷ* (sic), *ἑκατοστῷ δεκάτῳ δευτέρῳ ἰνδικτιῶνος δης* (sic) *ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ιβῳ διὰ χειρὸς Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν, τ' οὔνομα Πατεράκ(η)*». Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἰνδικτιὼν εἶναι ἐσφαλμένη· ἀντὶ δὲ τοῦ «δης» ἀναγνωστέον «βας».

Ὁ κῶδιξ τοῦ *Ἀντωνίου Πατεράκη* ὑπάρχει σήμερον ἐν Καίρῳ, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ὀρθοδόξου *Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας*· εἴδομεν δὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἐκεῖ ἐν ἔτει 1888ῳ, ὅτε κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ μακαρίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας *Σωφρονίου* καὶ τοῦ Πενταπόλεως μητροπολίτου *Νεκταρίου* εἴχομεν συγκεντρώσει εἰς ἰδίας θήκας ἅπαντας τοὺς τότε κώδικας τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης, συγχρόνως δὲ ἀρχίσει καὶ τὴν σύνταξιν *λεπτομεροῦς* αὐτῶν *περιγραφῆς* ὑπὸ νέους τακτικῶς βαίνοντας ἀριθμούς. Ἡ περιγραφὴ ἡμῶν εἶχε φθάσει μέχρις ἀριθμοῦ 79ου, συναποτελέσασα περὶ τὰς 200 σελίδας μεγάλου σχήματος, καὶ ἐπειδὴ ὅλων τῶν κωδίκων ἐκείνων ἡ περιγραφὴ ἠδύνατο νὰ ἀνέλθῃ εἰς πενταπλασίας σελίδας, ὁ δὲ πρὸς τοῦτο χρόνος ἡμῶν δὲν ἦτο διαθέσιμος τότε, διεκόψαμεν αὐτήν, ἐλπίσαντες ὅτι κατὰ δεύτερον εἰς Αἴγυπτον ταξίδιον θὰ εἴχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τοσοῦτον χρόνον, ὅσος θὰ ἤρκει εἰς τὸ νὰ δοθῇ τέλος εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπεθύμει νὰ ἰδῇ τετυπωμένον ζῶν ὁ μακάριος πατριάρχης *Σωφρόνιος*. Καὶ οὗτος μὲν ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ἐν εἰρήνῃ, ἡμῖν δὲ τοῖς ἔτι ζῶσι δὲν ἐδόθη ποσῶς ἔκτοτε εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ πάλιν τὴν Αἴγυπτον. Οὕτως ὁ κῶδιξ τοῦ Ἀντωνίου Πατεράκη φέρει πιθανῶς ἔτι τὸν ἐν ἔτει 1888ῳ παλαιὸν αὐτοῦ 390ὸν (τϟ') ἀριθμόν. Τέλος ὁ ἐν αὐτῷ κατάλογος τῶν ἐν Κων/πόλει ναῶν (1604) ἔχει κατὰ λέξιν οὕτω, διατηρουμένου ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς γραφῆς αὐτοῦ τοῦ Πατεράκη:

Ὧδε ἀριθμοῦνται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν Χασίων.

1. **Ἀσπρωκαστρινά.** *Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.*
2. **Ἀδριανουπόλεως** (= πύλη). *Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.*
3. *Ἡ Κυρία τῶν Οὐρανῶν.*
4. *Παναγία Πέτρου Βοεβόδα ἐκκλησία.*
5. **Καλλιγαρία.** *Ἅγιος Γεώργιος.*
6. **Κανανοῦ** *Ἅγιος Δημήτριος.*
7. **Παλύνου** *Παναγία.*
8. *Ταξιάρχης, Παπᾶ Λουκά.*
9. **Ἀχρειδιανή.** *Ἅγιος Νικόλαος.*
10. **Ξυλομάσγιδον.** *Ἅγιος Δημήτριος.*
11. **Κογλίον** (=Μογλίον). *Παναγία.*
12. **Ῥοδίτης** *Ἅγιος Γεώργιος.*
13. **Τοῦ παπᾶ Φυτίλ**(η) *Ἅγιος Γεώργιος.*
14. **Αἰγιαλός.** *Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος.*
15. **Φανάριον.** *Ἅγιος Γεώργιος.*
16. **Ἁγιὰς Πόρτα.** *Ἅγιος Νικόλαος.*
17—18. **Δημακέλιον.** *ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία.*
19. **Ψαροπουλία** (=ψαροπωλεῖα). *Ἅγιος Γεώργιος.* Ταννῦν οὐκ ἔστι.
20—23. **Κοντοσχάλιον** (sic). *Ἡ Γιὰ Κυριακῆ.* — *Ἅγιος Νικόλαος.* — *Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.* — *Ἡ Ὀλπίδα.*
24. **Ἀρμένιδες.** *Ἅγιος Νικόλαος.*
25—26. **Βλάγκα.** *Ἡ Παναγία.* — *Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος.*
27—30. **Ψωμαθεῖα.** *Ἅγιος Γεώργιος.* — *Ἡ Χρυσαλιθινῆ* — *Ἅγιος Νικόλαος.* — *Ὁ Πολύκαρπος.*
31. **Καραμανία.** *Ἅγιος Κωνσταντῖνος.*
32. *Πελιγράδι Ἡ Παναγία..*
33—35. **Ἓξι Μάρμαρα.** *Ἡ Γοργοπίκος. Ὁ Χριστός.* — *Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.*
36. **Ἀσπρωκαστρινά.** *Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.*
37. **Τόπι Καπισή.** *Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.*

Τέλος τῆς Πόλεως.

Ἀρχὴ τῶν χωριῶν

38. **Χάσι Κειοΐ.** *Ἁγία Παρασκευῆ.*
39. **Ταταβούλα** (sic). *Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.*
40. **Διπλοκιόνιον.** *Ὁ Γιος Νικόλαος.*
41. **Ἅγιος Φωκᾶς.**
42. **Ἡ Χώρα τῶν Ἀσωμάτων.**
43. **Νεοχώριον.** *Ἅγιος Γεώργιος.*
44. **Θεραπεῖα.**
45. **Μπιοὺκ Δερέ.** *Ἡ Γιὰ Παρασκευή.*

Γαλατᾶς.

46. *Χρυσοπηγῆ.*
47. *Ὁ Γιὸς Γεώργιος.*
48. *Ἠλεοῦσα* (=ἡ Ἐλεοῦσα) *Παναγία.*
49. *Ὁ Χριστός.*
50. *Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.*
51. *Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.*
52. *Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.*
53. *Ἡ Παναγία.*
54. *Ὁ Χριστὸς ὁ Κρεμαστός.*
55. *Ἡ Καστελιώτισσα.*

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι *σπουδαιότατος*. Ὁ Τρύφων εἶδεν ἐν Κωνσταντινουπόλει *46 ναοὺς*(4) καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ἐκ προστάγματος τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσίας ἔδωκε διάφορα ποσὰ νομισμάτων· ἔδωκε δὲ τοιαῦτα καὶ εἰς τοὺς τότε παρεπιδημοῦντας ἐκεῖ μητροπολίτας, ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους. Πάντα ταῦτα τὰ ἄτομα ἀπαριθμεῖ ὁ Τρύφων, παρατιθέμενος καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τὰ ποσὰ τῶν χρημάτων· ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναούς, προσδιορίζων καὶ τὰς ἐνορίας, ἐν αἷς οὗτοι ἦσαν ἱδρυμένοι. Μετὰ 12 ἔτη ὁ Ἀντώνιος Πατεράκης συνέταξε τὸν κατάλογον τῶν ναῶν, οἵτινες ὑπῆρχον ἐν ἔτει 1604ῳ· οὗτοι δὲ πάντες, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ, ἦσαν οὐχὶ 46, ἀλλὰ 47. Ἀντιπαραβάλλων δέ τις τὸν κατάλογον τοῦ Πατεράκη πρὸς τὸν παλαιότερον τοῦ Τρύφωνος παρατηρεῖ, ὅτι ναοί, οὓς ἀγνοεῖ ὁ Τρύφων, εἶναι οἱ ἑπόμενοι:

Ἀσπροκαστρινά. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
Κανανοῦ Ἅγιος Δημήτριος.
Ξυλομάσγιδον, Ἅγιος Δημήτριος.
Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος.
Καλλιγαρία. Ἅγιος Γεώργιος.
Παναγία Πέτρου Βοεβόδα ἐκκλησία.
Ἁγιὰς-Πόρτα. Ἅγιος Νικόλαος.
Δημοκέλιον. Ὁ Χριστός. Καὶ ἡ Παναγία.
Πελιγράδι. Ἡ Παναγία.
Τόπι-Καπισή. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.
Ταταβούλα. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
Γαλατᾶς. Ἡ Ἐλεοῦσα Παναγία.

Ὁ δὲ Πατεράκης ἐκ τῶν παρὰ τῷ Τρύφωνι ναῶν ἀγνοεῖ τοὺς ἑπομένους:

Ἅγ. Γεώργιος εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδά.
Ἅγ. Δημήτριος εἰς Ἀχκερμὲν-μαχαλεδά.
Παναγία εἰς Παλάτια.
Ἅγ. Γεώργιος εἰς Τὸπ-Καπί.
Ἅγ. Γεώργιος εἰς Κατακουζηνοῦ-μαχαλεδά.
Ἁγ. Παρασκευὴ εἰς Μπελλὶ-μαχαλεδά.
Ἡ Κοίμησις εἰς Γαλατᾶν.

Οὕτως ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ προκύπτει διαφορὰ ναῶν τινων περιπλέον καὶ διαφορὰ ὀνομασιῶν, καὶ λαμβάνων τις ὑπ' ὄψει τὴν διαφορὰν ὀνομασιῶν θὰναγκασθῇ πάντως νὰ παραδεχθῇ, ὅτι τῶν προονοματισθέντων ναῶν τινες ἀντικατέστησαν ἑτέρους ναούς. Οὕτως ὁ εἰς Ἀχκερμὲν μαχαλεδὰ *Ἅγιος Δημήτριος* ἐνδεχόμενον νὰ ἦναι αὐτὸς ὁ εἰς τὰ *Ἀσπροκαστρινά* (5). — Ἡ Παναγία εἰς Παλάτια θὰ εἶναι πιθανώτατα ἡ Παναγία τοῦ *Πέτρου βοεβόδα* (6) ἡ ἐν ἔτει 1593ῳ τῆς *Παραμυθίας* ὀνομασθεῖσα καὶ ἐν τοῖς *ὀσπιτίοις τῶν Βλάχων* κειμένη. Τὰ ὀσπίτια ταῦτα προσκαίρως εἶχον μετατραπῆ εἰς Πατριαρχεῖον, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ὡς μόνιμον Πατριαρχεῖον παρεχωρήθη τῷ Ἱερεμίᾳ μία γυναικεία μονὴ *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*. (7) Ὁ εἰς Τὸπ-καπὶ *Ἅγιος Γεώργιος* ὑπῆρχεν ἐν ἔτει 1604ῳ, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀντ' αὐτοῦ τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ *Ἅγιος Νικόλαος*, ὃν ἀγνοεῖ ὁ Τρύφων, καὶ ἀναγκαίως ἔχει ὑποτεθῇ, ὅτι καταστραφέντος μετὰ τὸ 1593ον ἔτος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἱδρύθη κατόπιν ἀντ' αὐτοῦ νέος ναός, ὁ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*. — Ὁ *Ἅγιος Γεώργιος* εἰς Κατακουζηνοῦ μαχαλεδὰ θὰ γίνῃ λόγου ἀντικείμενον κατόπιν. — Ἡ *Κοίμησις* εἰς Γαλατᾶν δύναται ἴσως νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν Ἐλεοῦσαν τοῦ Πατεράκη. — Ἡ *Ἁγία Παρασκευὴ* εἰς Μπελλὶ μαχαλεδὰ εἶναι ἄγνωστος τῷ Πατεράκῃ· ἑπομένως θὰ εἶχε καταστραφῇ μετὰ τὸ 1593ον ἔτος· αὐτὸ δὲ τοῦ μαχαλᾶ τὸ ὄνομα δέον νὰ ζητηθῇ σήμερον ἐν τῷ δρομολογίῳ τοῦ νῦν Βυζαντίου, ἐκτὸς ἂν, ὡς ὑποπτεύομεν, ταυτίζεται μὲ τὴν συνοικίαν *Μπελιγράδι*, ἔνθα κεῖται ἡ τοῦ Πατεράκη ἐκκλησία *Παναγίας*, ἣν ἀγνοεῖ ὁ Τρύφων· καὶ τότε αὕτη θὰ ἦναι κτίσμα νεώτερον τοῦ 1593ου ἔτους, γενόμενον εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ καταστραφέντος ἐν τῷ μεταξὺ ναοῦ τῆς *ἁγίας Παρασκευῆς*. (8) — Δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῇ ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Φενὲρ-Καπισὶ *Ἅγιος Γεώργιος*. Ὁ Πατεράκης γινώσκει «*Φανάριον· Ἅγιος Γεώργιος*»· ἀλλὰ καὶ ὁ Τρύφων γινώσκει ἕτερον *Ἅγιον Γεώργιον* εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδά· ὁμιλεῖ δὲ πάλιν ἰδίᾳ ὁ Τρύφων περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ «*εἰς τὸν πύργον Φενὲρ-καπισί*», λέγων ὅτι εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἔδωκεν ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του τρεῖς χρυσοῦς, ἵνα καίηται ἔλαιον ἔμπροσθεν τῆς ἐκεῖ θαυματουργοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος εἰκόνος, τρεῖς δ' ἑτέρους χρυσοῦς, διὰ νὰ καίηται πάλιν ἔμπροσθεν αὐτῆς κηρίον τοῦ αὐθέντου του· ἀπαριθμεῖ καὶ ἑτέρας ἀφιερώσεις, ἵνα δι' αὐτῶν ἀσφαλισθῶσι τὰ προηριθμημένα· ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ *παπᾶ Γεώργιον* Μπαλουρδὲν ἕλεος τριῶν ὡσαύτως χρυσῶν, τὸ ὅλον χρυσοῦς 16· καὶ προστίθησιν ὁ Τρύφων, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἔδωκε διὰ τὸ γενόμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου θαῦμα ἔτει 1593ῳ· τοῦ ναοῦ δηλαδὴ τούτου κινδυνεύσαντος τότε νὰ καταστραφῇ, ὁ *ἅγιος Γεώργιος* ἐμφανισθεὶς τῷ σουλτάνῳ καθ'

ὕπνους ἠδυνήθη νὰ μετατρέψῃ τὴν κατὰ τοῦ ναοῦ προληφθεῖσαν ἀπόφασιν· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ σουλτᾶνος διέταξε νὰ σταλῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κουρβάνιον ἐκ δέκα προβάτων, πρὸς δὲ καὶ λαμπὰς ἑνὸς πουτίου, στήσας ἅμα ἐκεῖ κανδήλαν ἀργυρᾶν. Τὸ διήγημα τοῦτο φανεροῖ τὴν ἀποδοθεῖσαν σουλτανικῷ διατάγματι σημασίαν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ εἰς τὸν πύργον τοῦ Φενὲρ-καπισί· πρόκειται δὲ βεβαίως περὶ τῆς ὕστερον ἐπὶ Ἀχμὲτ τοῦ Γ' κρημνισθείσης ***ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου***, ἥτις, ὡς ὁ *Ὑψηλάντης* ἱστορεῖ (σ. 681), ὑπῆρχεν «***ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλην τοῦ Φαναρίου***» καὶ ἥτις ἔτει 1683ῳ ὠνομάζετο ἁπλῶς «***εἰς τὸν πύργον Ἅγιος Γεώργιος***», ἀποτελοῦσα τότε περὶ ἑαυτὴν καὶ «***ἐνορίαν τοῦ Πύργου***» καλουμένην (Ἐκκλ. Ἀλήθ. τ. 19, σ. 506 καὶ 510). Ἐνταῦθα σημειωτέον, ὅτι πρέπει νὰ διακριθῇ τίς τῶν δύο ναῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν νῦν πατριαρχικόν, ὁ ἕτερος εἰς Φενὲρ καπισί, ἢ ὁ εἰς Διπλοφανὰρ μαχαλεδά; Ὁ *Smith* κάμνει διάκρισιν δύο ναῶν, τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἦτο ἐγγὺς τοῦ Φαναρίου· ἐννοεῖ δὲ πιθανῶς τὸν τοῦ ***Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου***. Ὁ Πατεράκης ἀναφέρει τὸν τοῦ Φαναρίου ***Ἅγιον Γεώργιον*** ὑπονοῶν ἀναμφιβόλως τὸν πατριαρχικόν· ἀλλὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μουχλίου ἀναφέρει τὸν ***Ῥοδίτην Ἅγιον Γεώργιον*** καὶ τὸν ἕτερον τοῦ ***παπᾶ Φυτίλη***. Οὗτος δὲ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῇ, διότι μνημονεύεται ἰδίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος· ἐντεῦθεν ἐπιτρέπεται ἴσως ὁ παρὰ τῷ Τρύφωνι ἀσημείωτος ***Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος*** νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ***εἰς Κατακουζηνοῦ μαχαλεδά***, καὶ ἑπομένως νὰ ταυτισθῇ πάλιν μὲ τὸν νῦν τοῦ Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου ναόν, ἀφοῦ δὲ ὁ ***Δοσίθεος*** βεβαιοῖ, ὅτι οὗτος ἦτο πρότερον τῶν ***Κατακουζηνῶν***, ἀναφέρων καὶ τοὺς περὶ τοῦτον οἴκους αὐτῶν (Δοσιθέου ἱστορία, σ. 1175, 1191). Ἂν ἡ συνταύτισις αὕτη δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, τότε ἀναγκαίως ἔχει νὰ πιστευθῇ ὅτι μεταξὺ τοῦ 1593 καὶ 1604 ὁ ναὸς τῶν Καντακουζηνῶν ἐγένετο μετόχιον τοῦ ἐν τῷ ***Ἀταβορίῳ*** ὄρει τῆς νήσου ***Ῥόδου*** μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου (ὅπερ εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον ἡμῖν καταστραφὲν ἀνεκαινίσθη μικρὸν πρὸ τοῦ 1878ου ἔτους· τότε ἡμεῖς ἐπεσκέφθημεν τοῦτο) καὶ εἶτα μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ὁ ***Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος*** δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Smith· ἑπομένως φαίνεται ὅτι ὀλίγον χρόνον διετηρήθη ἐν τῷ 17ῳ. Τέλος ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Φενὲρ-καπισὶ ***Ἅγιος Γεώργιος*** δὲν ὑπόκειται εἰς ἀμφιβολίαν ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Πατεράκη τοποθετούμενος εἰς Φανάριον, ὁ τοῦ σημερινοῦ δηλαδὴ Πατριαρχείου· ἀλλ' ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδὰ Ἅγιος Γεώργιος ποῖος εἶναι, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν οὗτος νὰ ταυτισθῇ οὔτε μὲ τὸν Ῥοδίτην τοῦ Πατεράκη, οὔτε μὲ τὸν εἰς Κατακουζηνοῦ-μαχαλεδά, καὶ τοῦτο διότι αὐτὸς ὁ Τρύφων διακρίνει αὐτὸν ὡρισμένως ἀπὸ τοῦ ἑτέρου εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδά; Κατεστράφη λοιπὸν ὁ τοῦ Διπλοφανὰρ-μαχαλεδὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593 καὶ 1604, ἡ Διπλοφανὰρ-μαχαλᾶς τοῦ 1593 εἶναι τοῦ Πατεράκη ἡ Καλλιγαρία, ἔνθα αὐτὸς τοποθετεῖ ἕνα ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, οὐδόλως οὕτως ἢ ἄλλως ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Τρύφωνος ἀναφερόμενον· καὶ τούτου κατόπιν ἐν τῷ 17ῳ αἰῶνι καταστραφέντος καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ εἰς τὸν τοῦ Φαναρίου μετακομισθέντων Ἅγιον Γεώργιον ἡ παράδοσις μετέδωκεν αὐτῷ ὡς ἐσχάτην κληρονομίαν καὶ τὴν τοῦ ***Διπλοφαναρίου ὀνομασίαν;*** (9)

Μέχρι τοῦδε προσεπαθήσαμεν να φέρωμεν μίαν συμφωνίαν μεταξὺ μερῶν τινων τοῦ καταλόγου τοῦ ***Τρύφωνος*** καὶ τοῦ ***Πατεράκη*** δηλαδὴ

1) Ὁ εἰς Ἀσπροκαστρινὰ ***Ἅγιος Δημήτριος*** δύναται νὰ ἦναι ὁ εἰς Ἀχκερμὲν-μαχαλεδὰ Ἅγιος Δημήτριος· ἀλλὰ τὰ Ἀσπροκαστρινὰ ἀναφέρει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Πατεράκης, μεταξὺ τῶν Ἐξ Μαρμάρων καὶ τοῦ Τὸπ-καπισί· πάντως εἶναι τοῦτο δηλωτικὸν ἑτέρας τοποθεσίας οὕτως ὡςαύτως Ἀσπροκαστρινὰ καλουμένης ἔτει 1604ῳ. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ὑπῆρχε, κατὰ τὸν Πατεράκην, ***ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου***. Ὁ Τρύφων ἀληθῶς ἔτει 1593ῳ εἶδεν εἰς Ἐξ Μάρμαρα ἐν τῇ θέσει ***Ἀστροκαστρινά*** (sic), ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς τὸν ἱερομόναχον αὐτοῦ Παρθένιον ἔδωκεν ἕνα χρυσοῦν, ἕνα δὲ ἕτερον εἰς αὐτὸν τὸν ναόν. Ὁ ναὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν εἰς Ἐξ Μάρμαρα ἕτερον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὃν ἰδίᾳ σημειοῦται ὁ Πατεράκης· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Τρύφων σημειοῦται τοῦτον ἰδίᾳ, ὀνομάζων καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦντα ἱερέα· ἄρα τὰ Ἀστροκαστρινὰ τοῦ Τρύφωνος καὶ τὰ δεύτερα Ἀσπροκαστρινὰ τοῦ Πατεράκη ἐσχημάτιζον ἰδίαν ἐνορίαν ἐγγὺς τῶν Ἐξ Μαρμάρων. Τὰ ἕτερα λοιπὸν Ἀσπροκαστρινά, ἔνθα ὁ τοῦ Πατεράκη ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἢ πιθανῶς ὁ ἕτερος τοῦ Τρύφωνος ἐν Ἀχκερμὲν-μαχαλεδά, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς ἐνορίαν κειμένην μεταξὺ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως καὶ τοῦ Τὸπ-καπισί, ἔνθα λήγει ὁ τοῦ Πατεράκη κατάλογος τῶν ἐν τῇ Πόλει ναῶν. Τούτου δὲ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ἡμεῖς ταυτίζομεν ἐκεῖνον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὸν ἐν τῷ σημερινῷ ***Σαρμασίκ***, ὅπερ καὶ ὁ Τρύφων καὶ ὁ Πατεράκης ἀγνοοῦσιν.

2) Ἡ εἰς Παλάτια ***Παναγία τοῦ Τρύφωνος*** εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη ***Παναγία τοῦ Πέτρου Βοεβόδα***. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Τρύφων κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο ὀνομάτων, ***Παλάτια*** καὶ ***Μπαλάτ***. Παλάτια ἀναμφιβόλως ἐννοεῖ τὰ ὁσπίτια τῶν Βλάχων ἡγεμόνων (10).

3) Ὁ ***Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος*** φαίνεταί πως ὢν αὐτὸς ὁ εἰς ***Κατακουζηνοῦ-μαχαλεδά*** (11), ἂν καὶ ἡ συνταύτισις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ σήμερον.

3) Ὁ εἰς Φενὲρ-καπισὶ ***Ἅγιος Γεώργιος*** εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ Πατεράκη εἰς Φανάριον.

5) Ὁ εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδὰ ***Ἅγιος Γεώργιος*** ἠμπορεῖ κάπως νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη ναὸν ἁγίου Γεωργίου εἰς ***Καλλιγαρίαν*** (12), ἂν καὶ ἡ συνταύτισις αὕτη παρουσιάζει πολλὰς ἀπορίας.

Ὁ εἰς Ξυλομάσγιδον Ἅγιος Δημήτριος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Τρύφωνος, ὁ δὲ Πατεράκης διακρίνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου Ἁγ. Δημητρίου τοῦ καλουμένου Κανανοῦ. Κανανοῦ δὲ Ἁγ. Δημήτριος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ Κανάβη καλούμενος ἀπὸ τοῦ 1683ου ἔτους, ὁ τῆς ***Ξυλόπορτας***. Τὸ Ξυλομάσγιδον ὁ Πατεράκης τοποθετεῖ μεταξὺ τῆς Ἀχριδιανῆς καὶ τοῦ Μουχλιοῦ (13)· τοῦτο δὲ λαμβανόμενον ὑπ' ὄψει φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ταυτίσωμεν τὸν εἰς Ξυλομάσγιδον Ἅγιον Δημήτριον μὲ τὴν ἐκκλησίαν τῆς γυναικείας μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἥτις, ὡς ὁ Τρύφων βεβαιοῖ, ἦτο ἐκ πλαγίου τῆς ***Παμμακαρίστου*** καὶ καταστραφείσης ταύτης ἐπετράπη περὶ τὸ 1593ον ἔτος ἡ ἐκκλησία αὐτῆς μόνη νὰ μένῃ ὡς ἐνοριακή, μεταβαπτισθεῖσα τότε εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Δημητρίου· καὶ ἂν ἡ συνταύτισις αὕτη εἶναι ἐπιτυχής, τότε πρέπει περὶ τὴν Παμμακάριστον νὰ ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τόπος τις καλούμενος ***Ταχτὰ τεκές***· βεβαίως δὲ τὸ Ξυλομάσγιδον εἶναι μετάφρασις τοιούτου τινὸς ὀνόματος, ἐκτὸς ἂν τὸ Ξυλομάσγιδον ἔχῃ μᾶλλον σχέσιν πρὸς τὸ ***Μπαρμὰ-καπί***, ἔνθα καὶ ναὸς ***ἁγίου Δημητρίου***.

Τέλος νέοι ναοὶ τῆς πόλεως, κατὰ τὸν Πατεράκην, συγκρινομένου τοῦ καταλόγου αὐτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον τοῦ Τρύφωνος, εἶναι οἱ ἑπόμενοι·

1. ***Κανανοῦ Ἅγιος Δημήτριος***·
2. ***Ἁγιὰς Πόρτα. Ἅγιος Νικόλαος***.
3. 4. ***Δημακέλιον. Ὁ Χριστός. Καὶ ἡ Παναγία***.
6. ***Τὸπ καπισή. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος***.

Δύο τῶν ναῶν τούτων, ὁ τοῦ Τοπ-καπισὶ Ἁγ. Νικόλαος καὶ ἡ τοῦ Μπελιγραδίου Παναγία, φαίνονται ἀντικαταστήσαντες ἑτέρους ναούς, ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος ἐν ταῖς ἐνορίαις ἐκείναις ἀναφερομένους· ἀλλ' ὁ τοῦ Κανανοῦ Ἁγ. Δημήτριος εἶναι παράδοξον, πῶς δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος, ἀφοῦ δὰ εἶναι γνωστόν, ὅτι οὗτος εἶναι ἀρκούντως παλαιός. Ἤδη ἔτει 1597ῳ ὁ ***Πηγᾶς*** ὠνόμαζεν αὐτὸν ναὸν μοναστηριακὸν (*Κ. Σάθα*, Βιογραφ. σχεδ. περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ β', σ. πβ'). Τοῦτο ὁδηγεῖ ἡμᾶς νὰ νομίζωμεν, ὅτι καὶ ὁ Τρύφων αὐτὸν γινώσκει, διότι οὗτος ἀναφέρει πραγματικῶς μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ Μπαλατᾶ, νοῶν ἀναμφιβόλως αὐτὴν τὴν τῆς Ξυλόπορτας, τὴν ὕστερον εἰς ἁπλῆν μεταβληθεῖσαν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη Κανανοῦ λεγομένην ἔτει 1604ῳ καὶ ὕστερον ἐκ παρετυμολογίας τοῦ Κανάβη μετονομασθεῖσαν, περὶ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ φαντασία τινῶν ἐλλογίμων ἐσχημάτισε μύθους ἀνατρέχοντας εἰς βυζαντινὴν οἰκογένειαν ***Καναβοῦ*** ἢ ***Καναβῶν***. Καὶ τοῦ ναοῦ λοιπὸν τοῦ Κανανοῦ γνωστοῦ ὄντος τῷ Τρύφωνι, ὁ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Πατεράκη προκύπτων ἀριθμὸς ναῶν μεταγενεστέρων τοῦ 1593ου ἔτους ἐν τῇ Πόλει περιορίζεται εἰς πέντε.—Οἱ τοῦ ***Διμακελλίου*** ναοὶ δὲν εἶναι γνωστοὶ τῷ Τρύφωνι, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὴν ἐνορίαν αὐτὸς Διμακελλίου γινώσκει· ἦτον ἄρα αὕτη ὡς κατοικία χριστιανῶν μεταγενεστέρα τοῦ 1593ου ἔτους. Καὶ σήμερον ἡ μνήμη αὐτῆς εἶναι ἐξηφανισμένη· σημειώσεως ὅμως ἄξιον εἶναι, ὅτι τὸ ἀκραιφνῶς βυζαντινὸν τοῦτο ὄνομα ἐσῴζετο ἔτει 1604ῳ· ὁ Βυζάντιος εἶχε προσδιορίσει αὐτὸ εἰς ***Μπὶπαζάρ*** (Ἡ Κων/πολις, τ. 1, σ. 439), (15) ἀλλὰ κατὰ τὸν Πατεράκην ἔκειτο μεταξὺ τῆς ***Ἁγιὰς Πόρτας*** (16) καὶ τῶν Ψαροπωλείων, τουτέστι τοῦ ***Μπαλουκ-παζάρ***.

Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη, ὅτι δὲν ἀναφέρεται αὐτόθι ἡ τοῦ *Ἐγρὶ καπὶ Παναγία*, ἣν ὁ Τρύφων ὀνομάζει, λέγων ὅτι τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀναφέρων ἅμα καὶ τὸν ἱερέα αὐτῆς Πέτρον. Σημειώσεως ὡσαύτως ἄξιον εἶναι, ὅτι ὁ Πατεράκης ἀγνοεῖ καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ *Ποτηρᾶ*, ὃν ὁ Τρύφων ἀναφέρει ῥητῶς μὲ τὸν ἱερέα του *Δημήτριον* καὶ λέγει ὅτι κεῖται «ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου», τουτέστι τῆς Παμμακαρίστου· εὗρε δὲ τότε ὁ Τρύφων (1593) ὡς νέον Πατριαρχεῖον τὴν γυναικείαν μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (ἄλλην τινά, οὐχὶ τὴν προσημειωθεῖσαν ἐκ πλαγίου τῆς Παμμακαρίστου), εἰς ἣν ἔδωκεν ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του 60 χρυσοῦς· ἔδωκε δὲ καὶ τῇ ἡγουμένῃ αὐτῆς *Κασσιανῇ* καὶ τῷ παρ' αὐτῇ παπᾷ *Ἰωάννῃ* ἀνὰ τρεῖς χρυσοῦς· ἀπαριθμεῖ καὶ ἑτέρας χρηματικὰς δωρεάς· ἅπασαι δὲ ἀνῆλθον εἰς τὸ ποσὸν 60+65 χρυσῶν, 5 ἀλτυνίων καὶ 5 ντένεγκ· τῷ δὲ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ *Ἱερεμίᾳ τῷ β'* ἔδωκε 500 χρυσοῦς. Ἡ γυναικεία αὕτη μονή, ἥτις ἐν ἔτει 1593ῳ ἐδόθη τῷ πατριάρχῃ εἰς τόπον τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, τῆς Παμμακαρίστου, εἶναι πιθανῶς ἐκείνη, περὶ ἧς ὁμιλοῦσί τινες τοῦ 16ου αἰῶνος περιηγηταί, ἡ ἔνδον τῆς πύλης *Ἀδριανουπόλεως*, ἥτις ἔτει 1637ῳ μετεβλήθη εἰς τέμενος τοῦ *Μπαϊρὰμ πασᾶ* (Δοσιθέου ἱστορία, σ. 1171), [18]. Ἐκτὸς τῆς ἑτέρας ἐκ πλαγίου τῆς Παμμακαρίστου μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἣν ὁ Τρύφων εὗρεν ἔτει 1593ῳ ἠρπαγμένην καὶ τὸν ναὸν αὐτῆς ἐνοριακὸν καταστάντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ *ἁγίου Δημητρίου* [19], — ὑπῆρχεν ἐγγὺς πάλιν τῆς Παμμακαρίστου ἑτέρα μονή, *ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου*. Ὁ Τρύφων ἦτον ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ αὐτῇ ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του εἴκοσι χρυσοῦς· ἀλλ' ἀτυχῶς εὗρε μόνην τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἀφειμένην εἰς τάξιν ἐνοριακῆς, διὸ καὶ τοὺς χρυσοῦς ἔδωκε τῷ χειροτονηθέντι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου ἡγουμένῳ τῆς ἐν τῷ νησίῳ *Σῳζοπόλεως* μονῆς *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου* πρὸς χρῆσιν τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς, ἥτις, ὡς εἶπε τῷ Τρύφωνι ὁ Ἱερεμίας, ἠρίθμει τότε 130 πατέρας. Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν ἐκείνη φαίνεται οὖσα αὐτὴ ἡ τοῦ Ποτηρᾶ, ἣν ὁ Τρύφων ἔχει ἐγγεγραμμένην ἰδίᾳ ἐν τῷ γενικῷ Καταλόγῳ, σημειώσας ἅμα ἐν αὐτῷ ὅτι κεῖται «ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου»· ὡς ἱερέα δὲ αὐτῆς εὗρε παπᾶ τινα Δημήτριον. Ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ *Μπαλατᾶ*, εἰς ἣν ὁ Τρύφων ἦτο ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ τεσσαράκοντα χρυσοῦς· ἀλλ' εὗρε καὶ αὐτὴν (1593) κατεστραμμένην, τῆς ἐκκλησίας μόνης ἀφεθείσης ὡς ἐνοριακῆς· αὕτη δὲ ἀναμφιβόλως εἶναι *ἡ τοῦ Κυνηγοῦ*, ἣν ὁ Τρύφων ἔχει ὡσαύτως καταγεγραμμένην ἰδίᾳ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ναῶν, παρασημειωσάμενος ἐκεῖ ὅτι κεῖται εἰς Μπαλὰτ-καπὶ καὶ ὅτι τρεῖς ἔχει ἱερεῖς· τούτων δ' ὁ πρῶτος ὠνομάζετο *Μητροφάνης*. Ἡ δ' ἐκκλησία αὕτη, ἡ πρότερον μὲν μοναστηριακή, εἶτα δὲ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κυνηγοῦ*, εἶναι ἄνευ ἀντιρρήσεως ἐκείνη, ἣν ὁ Πατεράκης ὀνομάζει «*Αἰγιαλὸς· Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος*». Τέλος ὁ Τρύφων τὰ τῆς εἰς Μπαλὰτ-καπὶ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου χρήματα ἔδωκεν ἑτέρᾳ μονῇ, *τῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου*, ἂν καὶ περὶ αὐτῆς οὐδεμίαν εἶχεν ἐντολὴν ἐκ μέρους τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσίας· αὕτη δὲ ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου μονὴ ἦτο, κατὰ τὸν Τρύφωνα, ἐγγὺς τοῦ Μπαλὰτ-καπί, καὶ ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω δύναται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν περὶ τὴν Ξυλόπορταν τόπον, ἔνθα σήμερον κεῖται ἡ τοῦ *Κανανοῦ* καὶ κατόπιν *Κανάβη* ἐνοριακὴ ἐκκλησία [21].

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἡμετέρα ἐργασία ἐπὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ καταλόγου τοῦ Πατεράκη καὶ τοῦ ἑτέρου παλαιοτέρου τοῦ Τρύφωνος, καὶ ὡς νομίζομεν ἐπῆλθεν ἱκανὴ συμφωνία μεταξὺ αὐτῶν· ὑπολείπεται δὲ νὰ εἴπωμεν ὀλίγας τινὰς λέξεις περὶ τῶν ἑτέρων τῆς Πόλεως ναῶν, τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη. Πρῶτον ὁ ἔνδον τῆς Πύλης Ἀδριανουπόλεως *Ἅγ. Γεώργιος* εἶναι γνωστὸς τῷ Τρύφωνι· ὡσαύτως ἡ *Κυρία τῶν Οὐρανῶν*, ἣν ὀνομάζει Κερὰ τοῦ Οὐρανο(ῦ)· λέγει δ' ὅτι ἔκειτο εἰς *Ἐδιρνὲ-καπί*· ὡσαύτως *ἡ Μπαλίνου Παναγία*. Ὁ *Ταξιάρχης τοῦ παπᾶ Λουκᾶ*, ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη σημειούμενος, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ παρὰ τῷ Τρύφωνι σεσημειωμένος ἐγγὺς τῆς πύλης *Μπαλὰτ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ*· ἡ ἐκκλησία αὕτη δύναται πιθανῶς νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν τοῦ *Ἀρχιστρατήγου*, τὴν «*εἰς τὴν Ζουρόπετραν*», ἥτις εἶχε καῆ ἔτει 1730ῳ (*Α. Ὑψηλάντου*, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, σ. 327). [22] Ἡ ἐν τῇ *Ἀχριδιανῇ* ἐκκλησία *ἁγίου Νικολάου* εἶναι γνωστὴ καὶ τῷ Τρύφωνι, λέγοντι ὅτι κεῖται ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ὄχρι-μαχαλεδά. Ὡς *Ἀχριτανῶν* δὲ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν

κ. *Γεδεὼν* ἄχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ τῶν *Ταξιαρχῶν ἐν Βαλατᾷ* ἐκκλησία (Μ. Γ., Ἐκκλησίαι τῶν Ὀρθοδόξων ἐν Κων/πόλει, 1888, σ. 13). Τὸ *Κογλίον* (=Μογλίον) τοῦ Πατεράκη εἶναι βεβαίως lapsus calami· αὐτὸς ὁ Τρύφων γινώσκει *Παναγίαν* εἰς *Μούγλια-μαχαλεδὰ* καὶ ἱερέα αὐτῆς ἕνα τινὰ Γεώργιον. Ὁ εἰς *Ψαροπωλεῖα* ναὸς ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἐπὶ Πατεράκη δὲν ὑπῆρχεν, ἦτο ἀκμαῖος ἐπὶ Τρύφωνος (1593), ἔχων εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ δύο ἱερεῖς, *Ἑρμογένην* καὶ *Φίλιππον*· τὸν δὲ τοῦ ναοῦ τόπον ὀνομάζει *Μπαλὺκ-Μπαζάρ*. Γινώσκει ὡσαύτως τὴν εἰς *Κοντοσχάλιον* Ἁγ. Κυριακήν· ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τῶν ναῶν *ἁγ. Νικολάου* [23], *Ἐλπίδος* [24], *Προδρόμου* [25] καὶ ὀνομάζει *Κοὺμ-καπί*· γινώσκει καὶ τὸν εἰς «*Ἀρμένιδες*» *ἅγ. Νικόλαον*, λέγων αὐτὸν κείμενον εἰς «*Κοὺμ-καπὶ Ἀρμένικ*» [26]. Γινώσκει ὡσαύτως τὸν *Βλάγκα-μαχαλεδὰ* [27] καὶ τὰς αὐτοῦ δύο τοῦ Πατεράκη ἐκκλησίας· ἀλλ' ἡ τούτων ἑτέρα τιμᾶται, κατὰ τὸν Τρύφωνα, ἐπ' ὀνόματι *Θεοδώρου Στρατηλάτου* καὶ *Θεοδώρου Τήρωνος* [28]. Γινώσκει ὡσαύτως τὰς εἰς *Ψαμάτια* ἐκκλησίας *ἁγίων Γεωργίου* [29], *Νικολάου* καὶ *Πολυκάρπου*· σημειοῦται δὲ αὐτοῦ καὶ μίαν Παναγίαν, ἥτις ἀναντιρρήτως εἶναι ἡ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη Χρυσαλιθινή. Τὴν *Καραμανίαν* [30] ὁ Τρύφων ὀνομάζει Καραμὰν-μαχαλεδά· ὁ αὐτοῦ δὲ *ναὸς τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης* εἶχεν ἔτει 1593 πέντε ἱερεῖς καὶ τρεῖς διακόνους. Τοὺς εἰς *Ἐξ Μάρμαρα* τρεῖς ναοὺς γινώσκει ὡσαύτως ὁ Τρύφων [31].

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔξω τῆς Πόλεως ναῶν ὁ Τρύφων ἀγνοεῖ παντελῶς τὸν εἰς *Τάτα-βούλα Ἅγιον Δημήτριον*· ἑπομένως δύναται οὗτος νὰ θεωρηθῇ μεταγενέστερος τοῦ 1593ου ἔτους [32]. Γινώσκει ὅμως ὁ Τρύφων τὴν *Ἁγίαν Παρασκευὴν «Χὰς-κοϊδά»* [33]. Τὴν ἐν τῷ Γαλατᾷ [34] *Χρυσοπηγὴν* ὁ Τρύφων ὀνομάζει ἁπλῶς Εὐαγγελισμόν, τιθέμενος αὐτὴν πρώτην· δευτέραν ἐκεῖ ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν τοῦ *ἁγ. Γεωργίου*· τρίτην τὴν *Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ*, ἥτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἁπλοῦν «*Χριστὸν*» τοῦ καταλόγου τοῦ Πατεράκη· τετάρτην τὴν τοῦ ἁγ. Νικολάου· πέμπτην τὴν τῆς *Ἀποτομῆς τῆς Τιμίας Κεφαλῆς Ἰωάννου Προδρόμου*· ἕκτην τὴν *Ἐκοστελέττσα* (=Καστελιώτισσαν), ἀνατεθειμένην τῇ Γεννήσει τῆς Θεοτόκου· ἑβδόμην τὴν τῆς *Μεταμορφώσεως*, ἥτις ἀναμφιβόλως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατεράκη Χριστὸν τὸν *Κρεμαστόν*· ὀγδόην τὴν τοῦ *ἁγ. Δημητρίου*· ἐνάτην τὴν τῆς *ἁγίας Παρασκευῆς*, οὖσαν ἄγνωστον τῷ Πατεράκῃ καὶ ἑπομένως καταστραφεῖσαν μετὰ τὸ 1593ον ἔτος· δεκάτην τὴν τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἥτις φαίνεται ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ἁπλῆν τοῦ Πατεράκη Παναγίαν· ἀλλ' ἡ τοῦ Πατεράκη *Ἐλεοῦσα Παναγία* εἶναι παντελῶς ἄγνωστος τῷ Τρύφωνι· ἑπομένως δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῇ μεταγενεστέρα τοῦ 1593ου ἔτους.

Περὶ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις ναῶν, οὓς ἀπαριθμεῖ ὁ Πατεράκης, οὐδὲν λέγει ὁ Τρύφων, ἐπειδὴ δὲν εἶχε περὶ αὐτῶν ὡρισμένην τινὰ ἐντολὴν τοῦ κυρίου του. Ἔδωκεν ὅμως ἐλέη χρηματικὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς εἰς τὴν *μονὴν Παναγίας* τὴν ἐν τῷ *Μαυρομόλῳ* [35], ἀπέχουσαν τῆς Πόλεως 15 τουρκικὰ μίλια· εἰς τὴν *μονὴν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου* τὴν ἐν τῇ νήσῳ *Χάλκῃ*· ὡσαύτως εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν τῆς *Ζωαρχικῆς Τριάδος*· ἦτο ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν *ἁγίου Νικολάου*, κατὰ τὸν εἰς χεῖράς του δουκικὸν κατάλογον· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἀνεκαλύφθη μὴ οὖσα μονή, ἀλλ' ἁπλῶς κοινὴ τοῦ χωρίου τῆς *Χάλκης* ἐκκλησία, τινὰ τῶν διὰ τὴν μονὴν ἁγίου Νικολάου ὡρισμένων νομισμάτων ἔδωκεν εἰς τὴν ἐκεῖ μονὴν *Γεωργίου τοῦ Θαυματουργοῦ*, ἂν καὶ δὲν ἦτο αὕτη ἐγγεγραμμένη ἐν τῷ δουκικῷ καταστίχῳ του· ἔδωκεν ὅμως ἐξ ἐκείνων καὶ εἰς τὸν ἱερέα *Νικόλαον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου* τρεῖς χρυσοῦς· ἔδωκεν ὡσαύτως εἰς τὴν *Νέαν Μονὴν τῆς Χίου*, κατὰ θέλησιν τοῦ πατριάρχου *Ἱερεμίου*, τρεῖς χρυσοῦς, ἐγχειρίσας αὐτοὺς τῷ ἡγουμένῳ *Μωϋσεῖ*· εἶπε δὲ τῷ Τρύφωνι ὁ Ἱερεμίας, ὅτι ἡ μονὴ ἐκείνη ἦτο κτίσμα τοῦ βασιλέως *Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου* καὶ ὅτι ἀριθμεῖ 180 πατέρας ἐξ ἐλεημοσύνης καὶ ἐργοχείρων ποριζομένους τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ μεγαλύνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ καταλόγου τοῦ Τρύφωνος ἢ τοῦ Πατεράκη· συμπέρασμα ὅμως τοῦ ὅλου λόγου ἡμῶν εἶναι ὅτι ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς χρηζομένης ὕλης εἰς τὴν ἔρευναν τῆς *ἱστορίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν*, περιττὸν καὶ παντελῶς ἄσκοπον εἶναι νὰ γράφῃ τις περὶ αὐτῶν ἀξιωματικῷ τῷ τρόπῳ καὶ μὲ παντελῶς ἀβασίμους εἰκασίας.

Σ. Σ. Ε. Ἡ ἀνωτέρω αὕτη πραγματεία τοῦ κ. **Α. Π. Κεραμέως** παρεπέμφθη εἰς τὴν διαρκῆ τοῦ Συλλόγου Ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπείαν, ἐν ᾗ ὁ ἐκ μελῶν κ. Ξ. Α. **Σιδερίδης** ὑπέβαλε τὰς ἑπομένας **παρατηρήσεις**, ἀναφερομένας ὅπου τοῦ κειμένου κεῖνται οἱ ἐν παρενθέσει ἀριθμοί (1—35).

(1). Δὶς ἐπεσκέφθη οὗτος τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Ἁγίους Τόπους· τὸ πρῶτον, ἐν ἔτει 1583ῳ ἀκολουθήσας μετὰ *Γεωργίου*, τοῦ ἐπικαλουμένου *Γραικοῦ*, τὸν *Ἰβὰν Ματφαίοβιτζ Μισενίν*, πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Τσάρου *Ἰβὰν Βασιλείβιτζ* (1533—1584) εἰς διανομὴν ἐλεῶν ταῖς ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἱεραῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναῖς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Τσάρευτς Ἰβὰν Ἰβάνοβιτζ· τὸ δεύτερον, ἐν ἔτει 1593ῳ, σὺν τῷ *Μιχαὴλ Ἀγάρκωφ*, ἐντολῇ τοῦ Τσάρου *Θεοδώρου Ἰβάνοβιτζ* (1584—1598) εἰς διανομὴν χρηματικῆς βοηθείας τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Πατριαρχείοις, ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ταῖς ἐν τῷ Ἄθῳ ἱεραῖς μοναῖς, ἀνερχομένης εἰς 5564 χρυσῶν νομισμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγου, συνταχθέντος βεβαίως κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1583ῳ γενομένην διανομήν. Ἡ διμελὴς αὕτη πρεσβεία διέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τέσσαρας μῆνας, ἀπὸ τοῦ Μαΐου ἕως τοῦ Σεπτεμβρίου διανείμασα 1760 χρυσᾶ νομίσματα. Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι ὁ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* κατάλογος περιελάμβανε μᾶλλον τὰς ἐν ἔτει 1583ῳ ὑφισταμένας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας. [Τοῦ *Ὁδοιπορικοῦ* τούτου σῴζονται ὑπερδιακόσιοι χειρόγραφοι κώδικες καὶ ἀριθμοῦνται τεσσαράκοντα ἐκδόσεις. Ἐκ τῶν «Προλεγομένων», ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς *Ὀρθοδόξου Παλαιστινῆς Ἑταιρείας* ὑπὸ *Χρυσάνθου Λοπάρεφ*].

(2). Τούτου ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὴν ἐν Λονδίνῳ ἀγγλιστὶ ἔκδοσιν τοῦ ἔτους 1680 ὑπὸ τίτλον: An account of the Greek as to its doctrine and rites of Worship κτλ. Ὁ συγγραφεὺς διέτριψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1669ον ἔτος· παρὰ τοῦ παπᾶ *Ἱερεμίου Γερμανοῦ* (σελ. 46) πληροφορηθεὶς παρατίθησι κατάλογον εἴκοσι καὶ ἓξ ἱερῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ κυρίως Κωνσταντινουπόλει καὶ ἓξ ἐν Γαλατᾷ ὑπαρχουσῶν· τοῦ καταλόγου τούτου τὴν παράθεσιν χρήσιμον ἐθεωρήσαμεν, διότι ἐφεξῆς θέλομεν προσῤῥέξει εἰς αὐτόν, διατηροῦντες ὅσα αὐτὸς ἔχει ἑλληνιστὶ ἐπώνυμα.

Ἐκκλησίαι ἐν Κωνσταντινουπόλει:

1. *Ἡ πατριαρχικὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου.*
2. Τοῦ *ἁγίου Νικολάου*, οὐ μακρὰν τῆς ἁγ. Σοφίας.
3. Τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*.
4. Τῆς *Παναγίας* ***Χρυσαλειφεινῆς*** (γρ. Χρυσαληθινῆς).
5. Τοῦ *ἁγίου Νικολάου*.
6. Τοῦ *ἁγίου Κάρπου*.

Αἱ τέσσαρες (ἀρ. 3—6) αὗται ἐκκλησίαι εἰσὶν εἰς τὰς πρὸς τὴν Προποντίδα ὁδούς, οὐ μακρὰν τῆς πύλης *Ψαμάθια*.

7. Τοῦ *ἁγίου Κωνσταντίνου*, ἐν τῇ Καραμανίᾳ ὁδῷ, πλησιέστατα τῶν Ἐπτὰ Πύργων.
8. Τῆς *Παναγίας*, ἐν τῇ ὁδῷ Μπελγράτ.
9. Τῆς *Παναγίας*, ἐν τῇ Νέᾳ ὁδῷ (New-Street).
10. Τῆς *Παναγίας*, ἄλλη ἐκκλησία πλησίον τοῦ Τοπκαπῆ.
11. Τοῦ *ἁγίου Δημητρίου*, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ καλουμένῃ «*Σαρμασίκιον*».
12. Τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, παρὰ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως.
13. Τῆς «*Παναγίας τῆς κυρίας τοῦ οὐρανοῦ*», εἰς τὴν αὐτὴν ὁδόν (;)
14. Τοῦ *ἁγίου Δημητρίου*, παρὰ τὴν Ξυλόπορταν (Wood-gate).
15. Τῆς *Παναγίας*, παρὰ τὸ Ἐγρικαπὶ (Crooked-gate).
16. Τῆς *Παναγίας*, εἰς Ἀραμπάτζ μεϊδάν, ἤτοι Ἀραβικὴν ἀγορὰν (Arabian Market-place).
17. Τῆς *Παναγίας*, πλησίον τοῦ Μπαλίνι (Balini).
18. Τοῦ *ἁγίου Νικολάου*, τῶν «*Ἀχριδιανῶν*».
19. ***Μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου.***
20. Τῆς ***«Παναγίας τοῦ Μαγουλίου»***
21. Τοῦ ***«ἁγίου Γεωργίου Ποτηρᾶς»***.
22. Τοῦ *ἁγίου Νικήτα*, παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας.
23. Τῆς *Παναγίας*, παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας.
24. Τῆς *Παναγίας*, πλησίον τῆς Πατριαρχικῆς ἐκκλησίας, καλουμένης πρὸς διάκρισιν ***«ἡ μικρά»***.
25. Τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, πλησίον τοῦ Φενὲρ καπῆ (Lantern-Gate).
26. Τοῦ *ἁγίου Ἰωάννου*, ἀνήκουσα τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας. ***«Μετόχιον τῆς Ἀλεξανδρείας»***.

Ὑπῆρχον ἑπτὰ περίπου ***ἐκκλησίαι*** χριστιανικαὶ καεῖσαι μέχρις ἐδάφους κατὰ τὴν πρὸ δεκαπέντε περίπου ἢ δεκαὲξ ἐτῶν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊάν, πλησίον τοῦ *Κοντοσκαλίου* εἰς τὸ Κουμκαπὶ (Sand-Gate)· ἐνίων ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάκτισιν ἐπεχείρησαν, ἐπιτυχόντες ἄδειαν τοῦ Καϊμακάμου, τοῦ διοικητοῦ δηλαδὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ διετάχθη ἀναστολή, ἀντιταχθέντων τινῶν ἰμαμῶν καὶ ἄλλων ὁμοφύλων αὐτοῖς.

Ἐν Γαλατᾷ ἔχουσιν ἐπίσης ἓξ ἐκκλησίας.

1. ***«Τῆς Παναγίας Καφατιανῆς»***.
2. ***«Τοῦ Χριστοῦ Κρεμαστοῦ»***.
3. Τοῦ *ἁγίου Δημητρίου*, πλησίον τοῦ Τοπχανᾶ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι χύνουσι τὰ κανόνια αὐτῶν.
4. Τοῦ *ἁγίου Νικολάου*.
5. Τοῦ ***«Χριστοῦ εἰς πιστανίαν»*** (γρ. Μποστάνια).
6. Τοῦ *ἁγίου Ἰωάννου*.

Ἔχουσι μικρὰν τινα ἐκκλησίαν ἐν τῷ *Bagno*, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπεται ἐνίοτε ἡ εἴσοδος εἰς ἕλληνα ἱερέα καὶ ἡ λειτουργία, οὓς κοινωνεῖ, ὡς ὅτε ἡ Armata τῶν γαλιωτῶν (ὁ στόλος) ἐπιστρέφει ἐκ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ὁμοίας χειμερινῆς ἐκδρομῆς.

Παραλείπομεν τὰς ἐν ταῖς παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ ἑκατέραν πλευρὰν τοῦ Βοσπόρου κωμοπόλεσι καὶ χωρίοις ὑπαρχούσας ἐκκλησίας [σελ. 53 — 56]. Ταῦτά εἰσι τὰ ὑπὸ τοῦ *Σμίθ* γραφόμενα· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ καταλόγου τοῦ *Δουκαγγίου*, καταρτισθέντος τῷ 1600ῳ ἔτει περίπου, γενήσεται συχνὴ μνεία παρατιθέμεθα καὶ τοῦτον:

I *Ἐκκλησία ἁγίου Γεωργίου*, εἰς τὸ διπλοφάναρο, ἕδρα πατριαρχική.
II *Ἐκκλησία ἁγίου Γεωργίου* ad Turrim
III » » » Hierosolymitani.
IV » *Θεοτόκου* in Saraio Walachiæ.
V » » in Platea Mouclio.
VI » » ad supradictæ latus [δηλαδὴ τὸ Μουχλίον].
VII *Ἐκκλησία ἁγίου Γεωργίου* in Platea d'Oignon [;]
VIII » *Θεοτόκου* du Baigle [quam Bailii vocant, ὡς ἐφεξῆς λέγει].
IX *Ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου* ad Portam Lignariam.
X » » *Δημητρίου* Agiorassari.
XI » *Θεοτόκου* Egri Porta
XII » » ad Portam Hadrianopolitanam.
XIII » *ἁγίου Γεωργίου* versus Castellum Septem Turrium.
XIV *Ἐκκλησία ἁγίου Κωνσταντίνου* de Caramanio.
XV » » *Κάρπου* Psomathia.
XVI » *Θεοτόκου* ad sex Marmara.
XVII » » Coubule.
XVIII » » Seraio Bogdaniæ

Ἐν δὲ τῷ Γαλατᾷ:

I *Christos* Cremasmenos.
II *Deiparæ Cafatiani.*
III *S. Nicolai* ad portam. Χηρέζι καπισί.
IV *S. Dimitrii.*
V *Christos* στὰ μποστάνια.
VI *S. Ioannis* combusti καμένος.
VII *S. Dimitrii* ad Cassumbaseia.

[Ducangius; CP. Chr. βιβλ. III, σελ. 162, ER].

Τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας «*Ἀραγαπιτζῆ*» ἀναφέρει τὸ ὑπὸ τοῦ *M. Γεδεὼν* δημοσιευθὲν α' σημείωμα τοῦ 1648, μεταξὺ τῶν μνειῶν τῶν ἐνοριῶν Ἐγρικαπὶ καὶ πύλης Ἀδριανουπόλεως· ὁ *Σμὶθ* τῷ 1669 arabage μεϊτάν, κακῶς μεθερμηνεύων Arabian maruet-place — Ἀραβικὴ ἀγορὰ = τσαρσί, μνημονεύει μετὰ τὴν τοῦ Ἐγρικαπὶ ἐκκλησίαν· ἡ τοῦ ἐμβατοικίου σημείωσις τῷ 1740 ὀνομάζει Παναγίαν τοῦ «Ἀραμπατζι-μεϊντανίου» *[M. Γεδεών*· Ἐκκλ. τῶν ὀρθ. ἐν Κ/πόλει, 1888 σελ. 19]· τὸ δὲ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως Σαμουήλ, ἐν ἔτει 1764, καταλέγον τὰς ἐνορίας, τὰς συγκροτησάσας «φροντιστήρια καὶ σχολεῖα τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων» συγκαταριθμεῖ καὶ τὴν «Παναγίαν τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου» τρίτην μεταξὺ τῶν «*εἰς τὸ Ἐδιρνεκαπῆ*» ἐξ ἐνοριῶν, ἤτοι· 1) Παναγίας τοῦ Ἐγρικαπῆ· 2) [Παναγίας] τοῦ Χαντζερλῆ· 3) [Παναγίας] τοῦ Ἀραμπατζῆ μεϊδανίου· 4) τοῦ ἁγίου Γεωργίου [τοῦ Ἐδρενεκαπῆ]. 5) τοῦ ἁγίου Δημητρίου Σαρμασίκι, καὶ 6) τῆς Κυρίας τῶν οὐρανῶν κατὰ τὸ Σαλμᾶ δομπροῦκι [αὐτόθι, σελ. 34]. Ἐν τῷ μετὰ χεῖρας ἔργῳ αὐτοῦ ὁ *M. Γεδεὼν* ἐν τούτοις λίαν συγκεχυμένως ἱστορεῖ τὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν συνοικιῶν Κοντοσκαλίου, Βλάγκας καὶ Ὑψωμαθείων κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς 10 ἢ 11 Αὐγούστου τοῦ 1782 ἔτους καὶ παρατηρῶν ὅτι τὸ σημείωμα τοῦ *Πασχάλη*, δημοσιευθὲν ἐν σελ. 312—313 τῆς «Ζωοδόχου Πηγῆς» τοῦ ἱερέως *Εὐγενίου*, λέγει «καεῖσαν τότε καὶ Ἐκκλησίαν α' Ἀρχισταθήγων ... ἐνῷ »τοιαύτην ἐκκλησίαν ἀγνοοῦμεν ὑπάρξασάν ποτε »κατὰ *τὰ μέρη ταῦτα*» *[τὰ* προειρημένα, δηλαδὴ τὸ Κοντοσκάλιον, τὴν Βλάγκαν καὶ τὰ Ὑψωμαθεῖα], ἐπάγεται καὶ τὰ ἑξῆς: «μόνον ἕνα ναὸν *πρὸς τὸ »μέρος τοῦτο* γινώσκω, θανόντα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶ»να, καὶ μάλιστα μετὰ τὰ μέσα αὐτοῦ, τὸν ναὸν »τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδάνι· καὶ ἐπειδὴ »ἐν τῷ περὶ σχολείων .... σιγιλλίῳ τοῦ πα»τριάρχου *Σ*αμουήλ... ἀναφέρονται ἓξ ἐκκλησίαι »περὶ τὸ Ἐδιρνέκαπι, σαφῶς δὲ γνωρίζονται »ναοὶ [ὀνομάζει μόνον τοὺς πέντε ἐκ τῶν »ἓξ] .... *ὑπῆρχεν ἄρα παρ' αὐταῖς* καὶ ναὸς τῆς »Θεοτόκου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀραμπατζῆ-μεϊδά»νι» [σελ. 32-33]· ἀλλὰ τὸ σιγίλλιον ῥητῶς ἀναφέρει τὴν ἐν λόγῳ ἐκκλησίαν τρίτην εἰς τὴν σειράν, καὶ ὡρισμένως τάσσει αὐτὴν εἰς τὰς περὶ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως πυκνὰς τῶν ἡμετέρων συνοικίας, ἐν ᾧ ὁ *M. Γεδεὼν* πρὸς τὰ πυρποληθέντα τῷ 1782 μέρη Κοντοσκαλίου, Βλάγκας καὶ Ὑψωμαθείων γινώσκει αὐτήν, καὶ ἀφ' ἑτέρου «πιστεύει ὅτι αὕτη »ἐστὶν ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν πύλην »Ἀδριανουπόλεως, ἣν ὁ πολὺς Δουκάγγιος ἀναφέ»ρει κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος» [σελ. 34]. Ἐν ᾧ δὲ οὕτω ῥητῶς ἀναφέρεται ἡ τοῦ Ἀραμπατζῆ μεϊδανιοῦ ἐκκλησία ἐν τῷ σιγιλλίῳ τοῦ 1764, ὁ *M. Γεδεὼν* [σελ. 35] προστίθησιν αὐτὴν εἰς τὰς πυρποληθείσας τῷ 1730, ὅπερ ἀνακριβές, διότι ὑπῆρχε καὶ τῷ 1816, ἀναφερομένη εἰς τὴν τότε συνταχθεῖσαν διαθήκην τοῦ Σεργίου Μακραίου, κληροδοτοῦντος αὐτῇ 50 γρόσια [*Σάθας*· Μεσ. Βιβλ., τ. Γ', σελ. ρη']. Καὶ τὴν μὲν παρὰ *Δουκαγγίῳ* XII θεωροῦμεν οὖσαν τὴν παρὰ *Καραμπέϊνικοφ*, ἀριθ. 18, «Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, Ἐτιρνεκαπί», τὴν παρὰ *Πατεράκῃ*, ἀριθ. 3, «Κυρίαν τῶν οὐρανῶν», τὴν ἐν τῷ α' σημειώματι «Κυρίαν Σαλμάκωλον» [σελ. 21] καὶ τὴν παρὰ *Σμὶθ* «Παναγίαν τῆς Κυρίας τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν» [πύλης Ἀδριανουπόλεως, ἀριθ. 13]· ἐκείνην δέ, τὴν τοῦ Ἀραμπατζῆ μεϊδάν, θεωροῦμεν μᾶλλον τὴν παρὰ *Δουκαγγίῳ* ὑπὸ στ. VI τασσομένην εἰς τὴν ὑπὸ στ. V ὀνομαζομένην θέσιν, τὸ *Μοχλίον*, συνῳδὰ καὶ ταῖς ἀνωτέρω παρατεθειμέναις μνείαις. Ὅθεν πρόδηλος ἡ ἐνταῦθα κρατήσασα σύγχυσις· ἡ δὲ ἐν τῷ σημειώματι τοῦ *Πασχάλη* ἀναφερομένη ἐκκλησία ὡς καεῖσα τῷ 1782, τῇ 10ῃ Αὐγούστου, τῶν Ἀρχισταθήγων, μήπως εἶναι ἡ παρ' *Ὑψηλάντῃ* [σελ. 628] ἁπανταχοῦ ἐκκλησία τοῦ Ἀρχισταθήγου, ἡ καεῖσα δέκα ὁκτὼ ἡμέρας πρότερον αὖν τῷ *μαχαλὲ* Κεσμεκαγιᾷ, κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς 23ης Ἰουλίου τοῦ αὐ-

τοῦ ἔτους, ἥτις ἐκραγεῖσα ἔσωθεν τοῦ Παλατᾶ καὶ ἀναβαίνωντας κατέκαυσεν ἕως εἰς τὸ Καρᾶ γιουμροῦκι καὶ Γενὶ παχτζέ», καὶ ἐσύγχυσεν ὁ *Πασχάλης* τὰς πυρκαϊὰς καὶ τὰς θέσεις; ἢ μήπως τὸ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, τῆς τῶν Ἐξ Μαρμάρων, ὑπάρχον τῷ 1786 παρεκκλήσιον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ [*Chevalier;* voyage de la Propontide et du Pont-Euxin, Paris, 1800, σελ. 263], ὑπῆρχε καὶ πρότερον ἐν τῇ ἐπίσης τῷ 1782 καείσῃ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, καὶ τοῦτο ὡς ἰδιαιτέραν ἐκκλησίαν ἐμνημόνευσεν ὁ *Πασχάλης;* Τοῦτο νομίζομεν μᾶλλον βέβαιον.

(3). Ἄγνωστος ἡμῖν ἀλλαχόθεν, πρὸς δὲ καὶ ἀκατάληπτος ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία τοῦ Βοσπόρου· φρονοῦμεν ὅτι ἐσφαλμένως ἐτέθη ἡ λέξις, εἴτε ἀντὶ *Μπογαζίων*, ὡς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ λαῷ τουρκιστὶ καλεῖται ὁ Βόσπορος = *τὰ μπογάζια*, εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν, εἴτε, ὅπερ καὶ βεβαιότερον, ἀντὶ *χωρίων*, ὡς κατωτέρω ἐν τῷ καταλόγῳ, πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ 38, φέρεται «*Ἀρχὴ τῶν χοριών*».

(4). Χάριν τῶν φιλιστόρων καὶ τῶν μεθ' ἡμᾶς εἰδικώτερον ἐγκυψόντων εἰς ἀκριβεστέρας ἐρεύνας περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερῶν ἐκκλησιῶν χρήσιμον ὡςαύτως κρίνομεν καὶ τὴν παράθεσιν τοῦ καταλόγου τοῦ *Τρύφωνος Καραμπέϊνικοφ*, ὅστις διακρίνει μονὰς καὶ ἐκκλησίας· τὰς παρ' αὐτῶν δ' ἐπωνυμίας λαμβάνομεν ἀπαραλλάκτως· καὶ χάριν εὐκολίας σημειοῦμεν ἀξιόντα ἀριθμόν.

[Σελ. 85]. 1. *Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.* Ταύτην ἔδωκαν νῦν τῷ πατριάρχῃ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου. Ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς τοῦ αὐτοκαρατορικοῦ ἐλέους ὥριζεν εἰς 30 μοναχὰς 60 χρυσᾶ νομίσματα· ἐδόθησαν λοιπὸν δι' αὐτὴν τὴν μονήν, τῇ μὲν ἡγουμένῃ Κασσιανῇ καὶ τῷ ἱερεῖ Ἰωάννῃ ἀνὰ τρία χρ. ν., ταῖς δὲ 28 μοναχαῖς ἀνὰ 2 ἑκάστῃ, 56 χρ. ν., καὶ διὰ τὸ ἁγίασμα τὸ ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην 1 χρ. ν. δι' ἔλαιον, καὶ τῷ σκευοφύλακι καὶ τῷ φύλακι ἀνὰ 1 χρ. ν. Ἔτι δὲ τοῖς φυλάττουσι τὴν μονὴν Γενιτσάροις, ἀνὰ ἥμισυ τάλληρον, 5 φλωρία (ἀλτὶν) καὶ 5 δένεγ· ἐν συνόλῳ ἐδόθησαν 65 χρ. ν., 5 φλωρία καὶ 5 δένεγ.

2. *Μονὴ τοῦ Προδρόμου.* Ἦτο πλησίον τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, νῦν δὲ μετηνέχθησαν οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν Δημητρίου τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι προηγουμένως κατέλαβον οἱ Τοῦρκοι τὴν μονήν. Ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς τοῦ αὐτ. ἐλέους ὥριζεν εἰς 30 μοναχὰς 60 χρ. ν. [σελ. 86]. Καὶ ἐδόθησαν εἰς τὴν Εὐγενίαν ἡγουμένισσαν ταύτης τῆς μονῆς δι' ἔλαιον τῆς ἐκκλησίας δύο χρ. ν. καὶ τῇ αὐτῇ ἡγουμενίσσῃ καὶ τῷ ἱερεῖ Νικόλ(;) αὐτ. ἔλεος ἀνὰ τρία χρ. ν. καὶ 26 μοναχαῖς 52 χρ. ν., ἀνὰ 2 ἑκάστῃ· ἐν συνόλῳ ἐδόθησαν 60 χρ. ν.

3. *Μονὴ τοῦ Προδρόμου.* Ἔγγιστα τῆς πύλης Μπαλατᾶ· κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς ἔπρεπε νὰ δοθῶσιν εἰς 20 μοναχὰς 40 χρ. ν. Ἀλλὰ νῦν ἐνταῦθα μονὴ οὐκ ἔστι, τῆς ἐκκλησίας ἐνοριακῆς γενομένης· διὰ τοῦτο ἀντ' αὐτῆς ἐδόθη αὐτ. ἔλεος τῇ *μονῇ τοῦ Δημητρίου* τοῦ Θεσσαλονικέως, τῇ ἔγγιστα ἐκείνου καὶ τῆς πύλης Μπαλατᾶ, καίτοι μὴ ἐγγεγραμμένῃ ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς διανομῆς. Ἐδόθησαν λοιπὸν τῇ ἡγουμενίσσῃ Εἰρήνῃ δι' ἔλαιον μὲν 1 χρ. ν., δι' αὐτ. ἔλεος δὲ 3 χρ. ν., καὶ τῷ παπᾷ-Γεωργίῳ, καὶ τῷ διακόνῳ Μανουὴλ 3 χρ. ν., καὶ 20 μοναχαῖς 40 χρ. σ, ἐν συνόλῳ 47 χρ. ν.

4. *Μονὴ ἁγίου Γεωργίου.* Εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς μονῆς τοῦ μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Γεωργίου, τῆς ἐγγιστα τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, ὥριζεν ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς νὰ δοθῶσιν 20 χρ. ν. ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ οὐκ ἔστι νῦν μονή, τῆς ἐκκλησίας γενομένης ἐνοριακῆς· ἀντ' αὐτῆς ἐδόθη τὸ αὐτ· ἔλεος εἰς τὴν ἐν ῾ἐκάρη ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας *μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου*, τὴν ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσσῃ, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως 170 μίλια Κωνσταντινουπολιτικὰ ἀπέχουσαν, παρὰ τὴν πόλιν Σφζόπολιν· ὅθεν ἐδόθησαν τῷ ἡγουμένῳ Ματθαίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς μονῆς ταύτης, ἀριθμούσης 130 μοναχούς, καθὰ λέγει ὁ πατριάρχος Ἱερεμίας.

5. *Μονὴ τῆς Παναγίας·* καὶ

6. *Μονὴ τοῦ θαυματουργοῦ Νικολάου.* Αὕται κεῖνται εἰς τὸν λεγόμενον Μαυρομόλον, ἀπέχοντα τῆς Κ/πόλεως 15 τουρκικὰ μίλια· ἐδόθησαν κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς τοῦ αὐτ. ἐλέους 60 χρ. ν., καὶ προςέτι τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Ἰωάσαφ καὶ τῷ τῆς μονῆς τοῦ Νικολάου Γερβασίῳ, ἀνὰ 3 χρ. ν., καὶ ἑπτὰ μοναχοῖς ἀμφοτέρων τῶν μονῶν [σελ. 87] ἀνὰ 2 ἑκάστῳ, 14 χρ. ν. ἐν συνόλῳ 20 χρ. ν.

7. *Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.* Ἐν τῇ Ἀσπρῃ θαλάσσῃ, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Χαλκηδόνος, ἀπὸ τῆς Κων/πόλεως εἴκοσι βέρστια· ἐδόθησαν κατὰ τὸν κατάλογον τῷ ἡγουμένῳ Φιλοθέῳ καὶ 20 μοναχοῖς 40 χρ. ν.

8. *Μονὴ Νικολάου θαυματουργοῦ.* Ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ τῆς Χαλκηδόνος· κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς ἐδόθησαν εἰς αὐτὴν 40 χρ. ν. καὶ αὕτη ἡ ἐν τῷ χωρίῳ Χαλκηδόνος ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ ἐνοριακὴ ἐγένετο, ὄχι ὅμως καὶ ἡ μονή· ἀντ' αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ Νικολάου ἐδόθησαν ἐκ τοῦ αὐτ. ἐλέους τῷ τῆς αὐτόθι, ἐν Χαλκηδόνι, *μονῆς Γεωργίου τοῦ θαυματουργοῦ*, μὴ ἐγγεγραμμένης ἐν τῷ καταλόγῳ, ἡγουμένῳ Ἀρσενίῳ 3 καὶ τοῖς μοναχοῖς 14 χρ. ν., τῷ δὲ τῆς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μονῶν ἐγγεγραμμένης ἐκκλησίας τοῦ Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ παπᾷ Νικολάῳ 3 χρ. ν., ἐν συνόλῳ τῇ τε μονῇ τοῦ Γεωργίου καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Νικολάου 20 χρ. ν.

[9. Μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν *Χίῳ*. Κατ' ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τῷ ἡγουμένῳ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, τῆς Κων/πόλεως ἀπεχούσῃ 600 τουρκικὰ μίλια, ἐν τῇ Ἀσπρῃ θαλάσσῃ, μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Νέας μονῆς, Μωυσεῖ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς 3 χρ. ν. Εἶπε δ' ὁ πατριάρχης ὅτι τὴν μονὴν ταύτην ἤγειρεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος καὶ ὅτι εἰσὶν ἐν αὐτῇ νῦν 180 μοναχοὶ ἐκ τῶν ἰδίων κόπων καὶ τῶν ἐλεημοσυνῶν συντηρούμενοι.]

[Σελ. 91]. Ἐδόθη αὐτ. ἔλεος εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους τῶν ἑπομένων ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κων/πόλεως καὶ δι' ἔλαιον κανδηλῶν:

1. *Ἁγίου Γεωργίου, Φενὲρ καπισῆ*, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

2. *Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ*, ἔγγιστα τῆς πύλης Μπαλατᾶ, τῷ παπᾷ Συμεῶνι.

3. *Ἁγίου Νικολάου*, Ἄχρι (Ὄχρι μαχαλετᾶ, τῷ ἱερομονάχῳ Σεραφεὶμ καὶ τῷ διακόνῳ.

4. *Ἁγίου Γεωργίου*, Ἐτρινὲ καπῆ, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.

5. *Ἁγίου Δημητρίου*, Ἀχκερμὲν μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Παρασκευᾷ.

6. *Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ποτηρᾶ*, ἔγγιστα τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, τῷ παπᾷ Δημητρίῳ.

7. *Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, Μουγλιὰ μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

8. *Ἁγίου Γεωργίου*, Διπλοφαναρᾶ μαχαλᾶ, τῷ παπᾷ Γερμανῷ καὶ τῷ διακόνῳ.

9. *Ἁγίου Γεωργίου*, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Μιχαήλ.

10. *Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ σου*, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Κωνσταντίνῳ.

11. *Ἁγίου Γεωργίου*, Ἐξη-μάρμαρα, Ἀστροκαστρινά, τῷ ἱερομονάχῳ Παρθενίῳ.

12. *Ἰωάννου Προδρόμου*, Μπαλὰτ καπῆ, τῷ παπᾷ Μητροφάνει καὶ 2 ἀδελφοῖς.

13. *Ἁγίου Γεωργίου Φυτίλη*, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.

14. *Θεοτόκου*, Ψαμάτια μαχαλᾶ, τῷ παπᾷ Ἀρσενίῳ καὶ ἀδελφοῖς, δυσὶν ἱερεῦσι καὶ τῷ διακόνῳ.

15. *Ἁγίου Νικολάου*, Κουμ-καπῆ, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.

16. [σελ. 92]. *Ἁγίου Πολυκάρπου*, Ψαμάτια, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ καὶ τῷ διακόνῳ.

17. *Θεοτόκου, Γοργοπίκος* κοινῶς, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Κωνσταντίνῳ.

18. *Θεοτόκου, Κυρία τοῦ οὐρανοῦ*, Ἐτρινὲ καπῆ, τῷ παπᾷ Ἀλεξάνδρῳ.

19. *Θεοτόκου, Τουμπαλίου*, τῷ παπᾷ Λαζάρῳ.

20. *Θεοτόκου, Παλάτια*, τῷ παπᾷ Θεοφάνει.

21. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἔγγιστα Ἐγρικαπῆ, τῷ παπᾷ Πέτρῳ.

22. *Θεοδώρου Στρατηλάτου καὶ Τήρωνος*, Βλάγκα μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Ἀνδρέᾳ.

23. *Θεοτόκου*, Βλάγκα μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Θωμᾷ καὶ τῷ παπᾷ Διονυσίῳ.

24. *Ἁγίου Νικολάου*, ἀρμένικα, τῷ παπᾷ Ἀνδρονίκῳ καὶ τῷ παπᾷ Νικοδήμῳ.

25. *Ἰωάννου Προδρόμου*, Κουμκαπῆ, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

26. *Θεοτόκου*, *Ἐλπίδα*, Κουμκαπῆ, τῷ παπᾷ Μανουήλῳ καὶ τῷ διακόνῳ.

27. *Ἁγίου Γεωργίου*, Ψαμάτια καπῆ, τῷ παπᾷ Θεοδώρῳ.

28. *Ἁγιομάρτυρος Κυριακῆς*, τῷ παπᾷ Σταύρῳ καὶ τῷ διακόνῳ.

29. *Ἁγίου Γεωργίου*, Μπαλοὺκ παζάρ, τῷ παπᾷ Ἑρμογένει καὶ τῷ παπᾷ Φιλίππῳ.

30. *Ἁγίου Γεωργίου*, Τοπκαπῆ, τῷ παπᾷ Μιχαήλ.

31. *Ἁγίου Νικολάου*, Ψαμάτια μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Κλήμεντι.

32. *Ἁγίου Γεωργίου*, Καντακουζηνοῦ μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

33. [σελ. 93.] *Ἁγίας Παρασκευῆς*, Μπελη-μαχαλετᾶ, τῷ μοναχῷ Ἰωάσαφ.

Καὶ εἰς τὰς ἐν Γαλατᾷ, τῷ ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ θαλασσίῳ στενῷ, ἐκκλησίας:

34. *Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, Εὐαγγελισμός*, τῷ παπᾷ Γρηγορίῳ καὶ τῷ διακόνῳ.

35. *Ἁγίου Γεωργίου*, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.

36. *Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, Γέννησις τοῦ Χριστοῦ σου*, τῷ παπᾷ Κωνσταντίνῳ.

37. *Ἁγίου Νικολάου*, τῷ παπᾷ Συριανῷ (; Κυπριανῷ).

38. *Ἀποτομῆς τῆς τιμίας κάρας τοῦ Ἰω. Προδρόμου*, τῷ μοναχῷ Ἀνικέῳ (; Ἀνικήτῳ ἢ Ἀγγαίῳ).

39. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, τῷ παπᾷ Μανουήλ.

40. *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*, *Ἐκοσιελέτσα*, τῷ παπᾷ Ἀνθίμῳ.

41. *Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, Μεταμόρφωσις*, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

42. *Δημητρίου Θεσσαλονικέως*, τῷ παπᾷ Μιχαὴλ καὶ τῷ διακόνῳ.

43. *Ἁγίας Παρασκευῆς, Χασκιοϊτᾶ*, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.

44. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἡ Κοίμησις, τῷ παπᾷ Ἀλεξάνδρῳ.

Ἐν συνόλῳ 44 Ἐκκλησίαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθησαν δι' ἔλαιον 44 χρ. ν., ἀνὰ ἓν ἑκάστῃ, καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους αὐτῶν, ἀνὰ 3 ἑκάστῳ, 132 χρ. ν.

45. Τοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ βασιλέως *Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης* τῆς μητρὸς αὐτοῦ, *Καραμὰν Μαχαλετᾶ*, πέντε ἱερεῦσι καὶ τρεῖς διακόνοις, τῷ παπᾷ Θεοδοσίῳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, δι' ἔλεος χρ. ν. 6, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δι' ἔλαιον 1 χρ. ν.

46. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *ἁγίου Γεωργίου, τὴν ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισῆ*, ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτο, κράτορος προσθέτως εἰς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα χρ. ν. 3, καὶ ἕτερα 3 δι' ἔλαιον· εἰς ἀνάρτησιν βασιλικοῦ κηροστάτου πρὸ τῆς εἰκόνος κηροῦ ἑνὸς πουτίου καὶ 5 γριβενὶκ (ἡμίσεος;)· εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κηροστάτου καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ κηροῦ 7 χρ. ν., εἰς τρεῖς ὑαλίνας κανδήλας, ἐν αἷς ἔλαιον καίεται, ἓν τάλληρον· εἰς τὸν παπᾶν *Γεώργιον Μπαλουρδὲν* χρ. ν. 3, ἐν συνόλῳ 16 χρ. ν. καὶ ἓν τάλληρον, διότι νῦν, ἔτει 7101 (=1583) ὁ σουλτᾶνος [κτλ., ὅσα παρατίθησιν ὁ *Α. Π. Κεραμεύς*].

Ἐν συνόλῳ [σελ. 94] ἐδόθη αὐτοκρατορικὸν ἔλεος ἐν Κων/πόλει καὶ Γαλατᾷ εἰς 46 ἐν ὅλῳ ἐκκλησίας δι' ἔλαιον καὶ διὰ τοὺς ἱερεῖς 199 χρ. ν. καὶ ἓν τάλληρον Καὶ ταῦτα μὲν οὗτος· ἀνακεφαλαιοῦντες δ' ἡμεῖς τὰς δωρεὰς εὑρίσκομεν: Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1—44 ἐκκλησίας χρ. ν. 44+132 εἰς ἱερεῖς = χρ. ν. 176, εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 45ην χρ. ν. 7 καὶ εἰς τὴν

ὑπ' ἀριθ. 46ην χρ. ν. 16+1 τάλ., τὸ ὅλον χρ. ν. 198+1 τάλ. Ἐσφαλμένως δὲ ὁ *Καραμπέϊνικοφ* ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλεηθεισῶν ἐκκλησιῶν εἰς 46, διότι τὴν τελευταίαν τοῦ *ἁγίου Γεωργίου τὴν ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισῆ* ἔταξε πρώτην ἐν τῷ καταλόγῳ· διὰ τοῦτο δὲ διακρίνει ὡς *προσθέτως* ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δοθείσας, ὅσας ἐν τέλει ἀναφέρει δαπάνας, γενομένας διὰ τὸ ἱστορούμενον θαῦμα.

(5) Ἡ ἐπωνυμία αὕτη Ἀχκερμὰν εἶναι παραφθορὰ τῆς συνθέτου λέξεως Ἀκ-κερμάν, ἧς ἡ μὲν πρώτη λευκὸν=ἄσπρον, ἡ δὲ δευτέρα, ταταροπερσικῆς καταγωγῆς, λαμβανομένη ἐν τῇ τουρκικῇ ἀντὶ τῆς λέξεως χισὰρ=φρούριον, κάστρον [*Ἀχμὲτ* Βεφὴκ λεχτζεῖ ὁσμανῆ, σελ. 1001, ἐν λ. ﻗﻠﻌﻪ, ἔνθα φέρονται παραδείγματα Ἀκ-Κερμάν, Καρὰ-κερμάν, Κερμὰν-καγιὰ πρόςθες Κερμὰν-σάχ, Κερμὰν ἐν Περσίᾳ]. Ἑπομένως ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* συνοικία *Ἀχκερμὲν* καὶ ἡ παρ' αὐτῷ τε καὶ τῷ *Πατεράκῃ* συνοικία Ἀσπροκαστρινὰ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, ὡς καὶ ἡ παρὰ τῷ πρώτῳ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς Ἀχκερμὲν μαχαλετᾶ (ἀριθ. 13) καὶ τῷ δευτέρῳ εἰς Ἀσπροκαστρινὰ (ἀριθ. 1). Εὐτυχῶς γνωρίζει ἡμῖν ὁ *Καραμπέϊνικοφ* τὴν θέσιν τῆς συνοικίας, οὖσαν εἰς Ἐξημάρμαρα, ἔνθα τάσσει τὴν εἰς Ἀσπροκαστρινὰ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου (ἀριθ. 11, καὶ παρὰ *Πατεράκῃ* ἀριθ. 36), τὴν παρὰ Δουκαγγίῳ, πιθανῶς, versus Castellum Septem Turrim (CP. Chr. βιβλ. IV, τμ. VIII, § CIV ἀριθ. 13).

(6) Οὐχὶ πιθανώτατα ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἐκκλησία τῆς *Παναγίας εἰς Παλάτια* (ἀριθ. 20) εἶναι ἡ παρὰ *Πατεράκῃ* τοῦ Πέτρου Βοεβόδα, παρὰ *Σμὶθ* (ἀριθ. 23) παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας καὶ παρὰ τῷ *Δουκαγγίῳ* Deiparae Sarai Bogdaniae (ἔνθ. ἀν. ἀριθ. 18). Ἀφοῦ ἐν ἔτει 1529 ὁ *Πέτρος Ῥαρὲς* ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ἀποστείλας πρὸς τὸν ἐν Βούδῃ εὑρισκόμενον σουλτᾶνον *Σουλεϊμὰν τὸν Α' Τεοτοὺλ Λογκοφέιην* (Θεόδουλον Λογοθέτην;) προςήνεγκε τὴν ὑποτέλειαν τῆς χώρας αὐτοῦ· κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἦλθον ἀμφότεροι εἰς Κωνσταντινούπολιν· πλὴν δὲ τῶν γενομένων αὐτοῖς μεγάλων τιμῶν, ἠξιώθησαν καὶ τῆς ἀδείας κτίσεως ἰδίου μεγάρου εἰς διαμονὴν τῶν ἑκάστοτε ἐρχομένων ἡγεμόνων ἢ ἀπεσταλμένων αὐτῶν. Κατ' ἀκολουθίαν συνεστάθη τὸ μέγαρον, *Βογδὰν σεράγι* κληθέν, διότι Βογδὰν βιλαγιετῆ ὠνόμασαν τὴν Μολδαβίαν οἱ Τοῦρκοι, ὅτε, ἐπὶ ἡγεμόνος Βογδὰν Γ', τῷ 1517 ὁ σουλτᾶνος *Βαγεζὴτ Β'* ἐκυρίευσαν αὐτῆς [A. D. Xénopol; Histoire des Roumains de la Dacie Trajane, Paris, 1896 τ. I. σ. 297—8], ἀποτελεσθεῖσα, βαθμιαίως, ἴσως ἐκ διαφόρων οἰκοδομημάτων, ἐν οἷς ἀναφέρεται καὶ οἰκία Ῥαούλ τινος ἐκχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κτήτορος Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ (+1572) τοῖς ἡγεμόσι τῆς Μολδαβίας, ὧν οἱ ὑπάλληλοι κατῴκουν εἰς αὐτὴν τῷ 1578 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Γερλὰχ* (Tagebuch, σ. 456)· τότε ἠγέρθη καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ὑπάρχουσα καὶ κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐπίσκεψιν τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*, ἀφοῦ περιελήφθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν βοηθειῶν. Εἰς τὰ μέγαρα ταῦτα κατέλυσαν παρεπιδημήσαντες ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου αὐτὸς ὁ Πέτρος Ῥαρές, τῷ 1540—41, καὶ ὁ νόθος αὐτοῦ υἱὸς Γιάνκος Σάσουλ (Ἰωάννης Πέτρου Σάξων) τῷ 1580—81 (Xenopol, αὐτ. σ. 307, 308, 338)· ὁ τελευταῖος ἀφιέρωσεν, ἃ εἶχεν ἰδιόκτητα ὁσπίτια, τὸν οἶκον τοῦ Ῥάλλη (Ῥαούλ), εἰς τὴν τότε πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν, τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου ὑπὸ τὸν δρον τοῦ «ὁ αὐτὸς κύριος Πέτρος »βοεβόνδας, ὅτε σὺν Θεῷ εἰς Κωσταντινούπολιν »ἔρχηται καταλύειν καὶ κονεύειν ἐν τοῖς ὁσπιτίοις »αὐτοῖς καὶ μένειν ἀνεμποδίστως καὶ τὴν χρῆσιν »ἔχειν αὐτῶν τῶν ὁσπιτίων, ἄλλων προτιμώμενος», καθὰ διαλαμβάνει τὸ δοθὲν αὐτῷ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους, ἐκδεδομένον «μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος κ'» (1580), ἐν ᾧ λέγεται «αὐθέντης ποτὲ πάσης Μπογδανίας κύριος Ἰωάννης Πέτρος Βοεβόνδας» [*M. Γεδεών*· Χρον. πατριαρχ. οἴκου, σελ. 144—145]. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι «τὰ ὁσπίτια τῶν Βλάχων» εἰς τὰ ὁποῖα» ἐκάθισεν ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ὅτε ἐκ Ῥόδου ἐλθὼν εὗρεν ἀφηρημένην τὴν Παμμακάριστον [ψευδο-*Δωρόθεος*· χρον. σ. 449, ἔκδ. 1818], καὶ ἡ οἰκία «τοῦ Βλάχου» [ἀντὶ Βλάτου· ρνα' ἐπιστολὴ Μελετίου Πηγᾶ] καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἐν ᾗ συνῆλθεν ἡ τοῦ 1593 μεγάλη τοπικὴ Σύνοδος· τῆς ἐκκλησίας ταύτης τὰς γνωστὰς ἐπικλήσεις «*παραμυθίας, παμμακαρίστου, θεραπείας*», ἀπόρροιαν θεωροῦμεν τῆς ἀλιθερᾶς ἐκείνης καταστάσεως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνεστίου καὶ φερεοίκου διατελούσης ἀπὸ τοῦ 1587, καὶ παραμυθίαν καὶ θεραπείαν τῶν ὧν ὑφίστατο δεινῶν ἐκ μόνης τῆς ἀειπαρθένου ἀπεκδεχομένης, διὸ ἡ τῷ 1601 ἀναδειχθεῖσα πατριαρχικὴ ἐκκλησία, καίτοι ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τιμωμένη, ἐπεφημίθη τῷ 1614, τῆς Παμμακαρίστου, βεβαίως καὶ διὰ τὴν γνωστὴν ἐκείνην ἀρχαίαν εἰκόνα [*Κωνστάντιος*· Ἑλάσσ. συγγρ., σελ. 346]· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ τῆς Παναγίας, τῷ 1669, ὡς μαρτυρεῖ ὁ *Σμὶθ* [ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 1], καὶ πρὸς διάκρισιν αὐτῆς, ὡς *Μεγάλης*, ἑτέρα πλησιάζουσα ἐκαλεῖτο *Μικρὰ* [αὐτ. ἀριθ. 24], ὅπερ καὶ νεωτέρα μαρτυρία βεβαιοῖ [*M. Γεδεών*· Ἐκκλ. Βυζ. ἐξακριβούμεναι, σελ. 26].

(7) Ἡ εἴδησις παρὰ τῷ *Καραμπέϊνικοφ* [σελ. 85· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπαριθμήσει ἐν σημ. 4. ὑπ' ἀριθ. 1], ἀναφέροντι ἁπλῶς *Μονὴν Προδρόμου*, τὴν ὁποίαν ταυτίζομεν ἡμεῖς τῇ περικλεεῖ ἐκείνῃ Μονῇ τοῦ Προδρόμου τῇ ἐπικεκλημένῃ τῆς *Πέτρας*. Ὁ διανομεὺς τῆς ῥωσικῆς αὐτοκρατορικῆς βοηθείας ἀνακριβῶς ἐπληροφορήθη τὰ περὶ τούτου, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἀπαγορεύουσιν οἱ κανόνες τὴν συνοίκησιν μοναχῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν μονῇ, ἣ ἠπατήθη ἐκ τῆς ἐκεῖ παρουσίας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ πατριαρχικοὶ γιανιτζαρο-φύλακες, εἴτε χάριν τῆς διανομῆς τῆς βοηθείας, εἴτε, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, διὰ τὴν γειτνίασιν τῆς *Μονῆς Πέτρας* καὶ τῶν *ὁσπιτίων τῶν Βλάχων*, εἰς τὰ ὁποῖα, καθὰ

ἐν τῇ προηγηθείσῃ σημειώσει διελάβομεν, ἐκάθισε τῷ 1587ῳ ὁ Πατριάρχης, καὶ τὰ ὁποῖα τῷ 1581 ἀφιερώθησαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν· τὴν δὲ γειτνίασιν αὐτῶν μαρτυρεῖ ὁ *Γερλαχ*, ὅστις, τῷ 1578ῳ ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονήν, ὁμιλεῖ περὶ τῆς εὐρύτητος καὶ ἐκτάσεως αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τότε, ὡς κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπισκέψεις τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*, διαιτωμένων καλογραιῶν [Turcogr., σελ. 190. —Tagebuch, σελ. 455—456]. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας ταύτης ὁ Δρ *Μόρτμανν*, πραγματευθεὶς περὶ τῆς θέσεως τῆς Μονῆς Πέτρας, ἐτοποθέτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ὀροπέδιον, ἐφ' οὗ νῦν μὲν κῆποι, πρότερον δ' ἦτο τὸ Βογδὰν σεράϊον=τὰ μέγαρα τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας [*Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.* Ἀρχ. παρ. ΙΘ' τόμου, σελ. 1—9, 12]. Εἰς τοῦτο, πλὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν εἰς τὴν προηγουμένην σημείωσιν, ἀναφέρεται ὑπάρχον καὶ *εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου* [*Σκαρλᾶτος*· Κ. Π, τ. Α' σ. 575], εἰκόνα καὶ περιγραφὴν τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου διέσωσεν ὁ *Πασπάτης* ἀποφανθεὶς ἅμα ὅτι «*εἶναι ἀρχαῖον Βυζαντινὸν κτίριον καὶ οὐχὶ Μολδαυικόν, καὶ εὑρέθη ἐδῶ ὅπου πιθανὸν τὸ πάλαι ἦτο ἐπισήμου Βυζαντινοῦ πατρικίου κατάλυμα*» [Βυζ. μελ., σ. 361], ἴσως τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ῥαούλ ἢ Ῥάλλη. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ μεγάρου οὔτε ἀμέσως συναφῆ αὐτοῦ λέγει τὴν Μονὴν τῆς Πέτρας ὁ *Γερλαχ*, ἀλλὰ σχεδὸν γειτνιάζουσαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ αὕτη ὑφίστατο τῷ 1631ῳ, ἐν ᾗ τότε ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ Μελετίου Συρίγου ὁ γνωστὸς λόγος, τὸ ὅστατον μνημονευομένη, θεωροῦμεν αὐτὴν καταστραφεῖσαν κατὰ τὴν μηνὶ Αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1640 πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τὸν Μπαλατᾶν καὶ τὸ Φανάριον, ὅτε ἐκάη τὸ μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ «*ἕτεραι ἐννέα Ἐκκλησίαι*» [*Δοσίθεος*· δωδεκ., σελ. 1174], καὶ ἠρειπωμένην περιληφθεῖσαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βογδὰν σεραγίου· διὰ τοῦτο τὸ βεβαίως περισωθὲν τότε εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὑπάρχον τῷ 1814 ἀκμαῖον, μόνον μνημονεύεται· οὕτω λύεται ἡ ἀπορία τοῦ *M. Γεδεὼν* πῶς ἠγνοήθη τέως ἡ τῆς Μονῆς Πέτρας ὕπαρξις ἐν τῷ Βογδὰν σεραγίῳ [Βυζ. ἐκκλ. ἐξακρ., σελ. 61—68]. Ὁ *Πατεράκης* ἀγνοεῖ καὶ τὴν Μονὴν τῆς Πέτρας καὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὃ ἀγνοεῖ καὶ ὁ *Καραμπέϊνικοφ*.

(8) Ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἐκκλησία ἁγίας Παρασκευῆς εἰς Μπελὶ μαχαλετᾶ εἶναι ἡ παρὰ *Πατεράκῃ* (ἀριθ. 32) Παναγία εἰς Βελιγράδι. Ἐν ἔτει 1523 αἰχμάλωτοι ἐκ Βελιγραδίου μετοικισθέντες ἐν τῇ ὁμωνύμῳ συνοικίᾳ τῆς Κων/πόλεως ἐναπέθηκαν εἰς τὴν ἀνεγερθεῖσαν ἐνταῦθα Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τὰς ὑπ' αὐτῶν συμπαραληφθείσας ἱερὰς εἰκόνας καὶ τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς Νέας [*Χάμμερ*· ἱστ. ὀθ. κρ., βιβλ. ΚΕ' = ἑλλ. μεταφρ. τ. Γ' σ 341—2), ἑορταζομένης τῇ 14 Ὀκτωβρίου, κατὰ τὸν *Συναξαριστήν*· ἀπὸ τοῦ ἁγίου τούτου λειψάνου ἡ Ἐκκλησία προςέλαβε κοινότερον ὄνομα Ἁγίας Παρασκευῆς, ὑφ' ὃ ἐγνώρισεν αὐτὴν ὁ *Καραμπέϊνικοφ* κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τῷ 1583 καὶ ἐσημείωσεν εἰς τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς τῷ 1593. Ἔστω δὲ μαρτυρία ἡ περίπτωσις αὕτη ὅτι οὐχὶ ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Σοφίας (1539), ὡς ὁ *Κωνστάντιος* λέγει, παρέλαβε τὸ λείψανον εἰς τὴν Παμμακάριστον, τὸ τότε Πατριαρχεῖον, διὰ χρηματικῆς προςφορᾶς πρὸς τοὺς πενομένους Σέρβους, ἀφοῦ ὁ *Γερλαχ* τῷ 1578 δὲν ἀναφέρει καὶ τοῦτο, ἐνῷ μνημονεύει τὰ καὶ νῦν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ σῳζόμενα [Turcogr. σελ. 189], ἀλλ' Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Λαρίσσης. Ἔμεινε δὲ τὸ λείψανον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ μέχρι τοῦ 1641—1644, ὅτε ὁ τότε πατριάρχης παρεχώρησεν αὐτὸ τῷ αὐθέντῃ τῆς Μολδαβίας Βασιλείῳ, καταθέντι εἰς τὸν ἐν Ἰασίῳ ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν [*Κωνστάντιος*· Κωνσταντινιάς, σελ. 145, ἔκδ. 1844.— *Ἀθ. Ὑψηλάντης*· σελ. 145, 734. — *Σκαρλᾶτος*· Κ/Π, Α' 332/3. — *M. Γεδεών*· Χρ. π. ναοῦ, σελ. 201—203]. Ἡ Ἐκκλησία τιμᾶται εἰς μνήμην τῆς *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*, πανηγυρίζει δὲ τῇ 8 Σεπτεμβρίου καὶ ἐν τῇ αὐλῇ ἔχει παρεκκλήσιον μεθ' ἁγιάσματος, ὡς καὶ δημοτικὴν σχολήν· ἡ ὁδὸς καλεῖται *Σαράϊ ὀνῆ τζατεσῆ*, ὁδὸς πρὸ τοῦ σεραγίου, ἀγνώστου ἡμῖν ἱστορικῶς, παράδοσις δὲ λέγεται ὅτι ἐν ᾧ τόπῳ ἠγέρθη ἡ ἐκκλησία ἠγείρετο προηγουμένως παλάτιον. Ἡ ἐκκλησία καείσα ἀνῳκοδομήθη τῷ 1837.

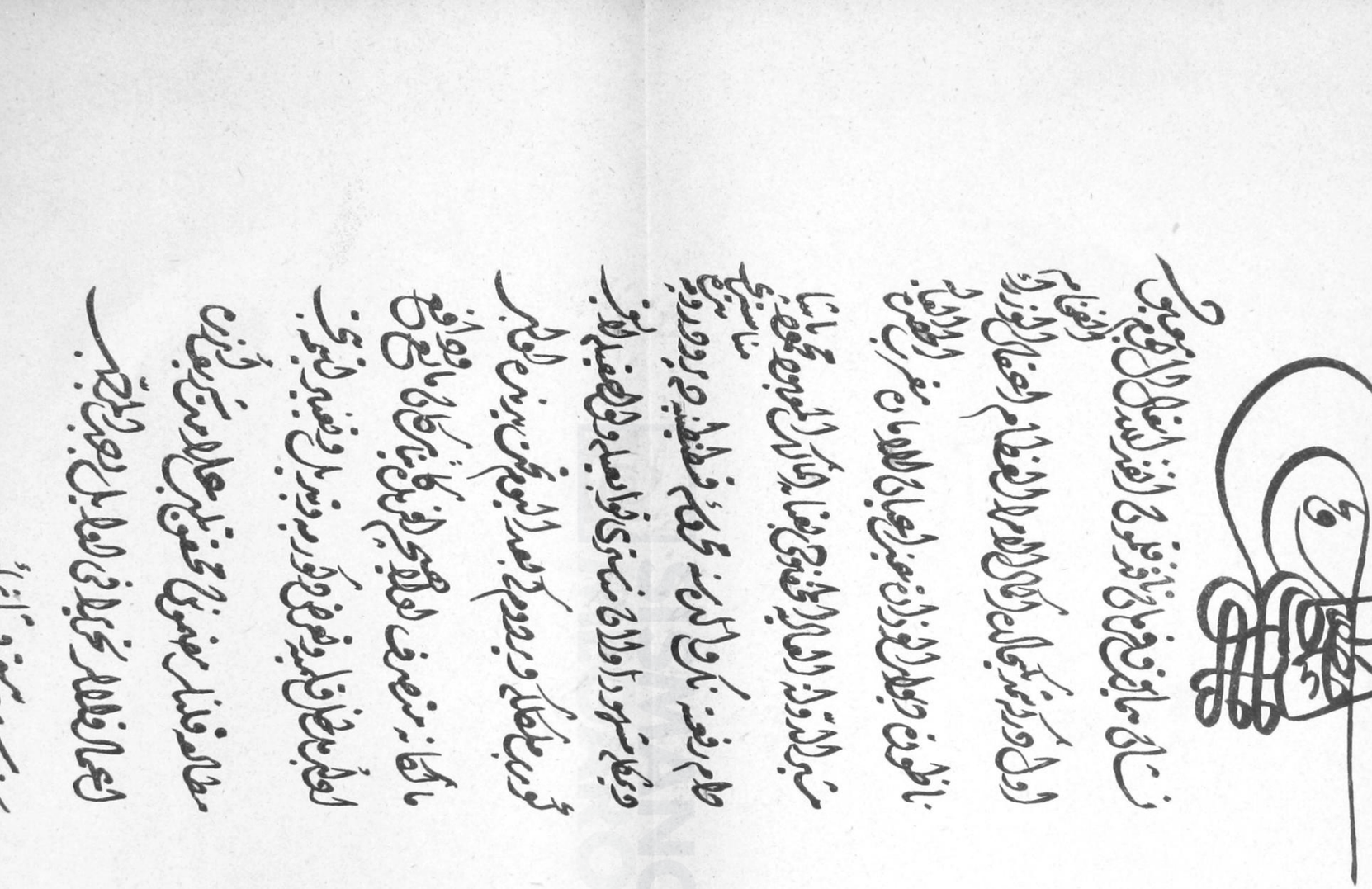
(9) Ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Διπλοφαναρὰ μαχαλετᾶ εἶναι ἡ μετὰ δρ-καετίαν γενομένη πατριαρχική, ὡς ῥητῶς μαρτυρεῖ τὸ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Ῥαφαὴλ Β' λέγον «νῦν . . . Πατριαρχεῖον ἐγένετο καὶ ὠνομάσθη ὁ θεῖος ναὸς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου ὁ ἐν τῷ Διπλοφαναρίῳ . . .» [*Ἀ. Ὑψηλάντης*· σελ. 123]· περὶ δὲ τῶν παρὰ τῷ αὐτῷ ἀναφερομένων ἐκκλησιῶν «ἁγίου Γεωργίου Φενὲρ καπισῆ [ἀριθ. 1]» καὶ «ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισῆ» [ἀριθ. (46)] εἴπομεν ἤδη ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι. Ὁ *Πατεράκης* παρέλειψε τὸν ἐν Διπλοφαναρίῳ Ἅγιον Γεώργιον, οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀγνοίας, ἀφοῦ ἔγραφε τὸ «βιβλίον» αὐτοῦ μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ πατριαρχικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξ αὐτοῦ τούτου, διότι ἐγένετο Πατριαρχεῖον· ἑπομένως ὁ ὃν ἀναφέρει ὑπ' ἀριθ. 15 εἰς Φανάριον Ἅγιος Γεώργιος εἶναι ὁ ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισί, τὸν ὁποῖον ὁ *Καραμπέϊνικοφ*, ἀριθ. 1 καὶ [46], ὁ *Σμίθ*, ἀριθ. 25 καὶ ὁ *Δουκάγγιος*, ἀριθ. 2 ἀναφέρουσι, καὶ ὃν ὁ *Ἀ. Ὑψηλάντης* τοποθετεῖ «ἐπὶ τῆς πύλης καὶ τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου» καὶ «ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλην τοῦ Φαναρίου» ὁ *Γερλαχ*, ὃς διανυκτερεύσας παρὰ τῷ προϊσταμένῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ *ἁγίου Νικολάου Τζιμπαλί*, τῇ ἐπιούσῃ, 15η Μαρτίου 1578, μετέβη εἰς τὴν τοῦ *ἁγίου Γεωργίου* ἐκκλησίαν, ἐστολισμένην δι' ἀρχαίων εἰκόνων καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον ἔχουσαν κεχωρισμένον χῶρον διὰ δικτυοειδοῦς φράκτου, τεταγμένον διὰ τὰς γυναῖκας [σελ. 469]. Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Πύργου, καὶ αὐτὴ νομίζομεν ὅτι εἶναι ἐκείνη εἰς ἣν εὗρε τῇ 30 Μαΐου 1577 τὸν ἀρχιμανδρίτην τῆς πατριαρ-

χικῆς, μεθ' οὗ ἐπεσκέφθη τὸν μητροπολίτην Νικαίας [σελ. 95]. Κατὰ παράδοσιν, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ *Κυρίλλου Ἀθανασιάδου*, ἡ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ κατὰ τὸ Διπλοφάναρον Πύργου «ἐκκλησία τοῦ Πύργου» ἐπονομαζομένη κατηδαφίσθη ἐν ἀγνώστῳ ἔτει, κατ' ἀνωτέραν ἐντολήν, διαστραφείσης τῆς ἀληθείας περὶ τῆς ἔκπαλαι ἐθιζομένης ἐξόδου τῶν χριστιανῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας *τὴν νύκτα τοῦ ἁγίου Πάσχα* μετὰ ἡμμένων λαμπάδων· μὴ ὄντος δ' ἑτέρου ἐκεῖ ναοῦ πλὴν τοῦ ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Τάφου, *διωρίζετο ἐν αὐτῷ* ὁ προεστὼς τῆς καταστραφείσης ἐκκλησίας, ἐκτελῶν τὰς ἐνοριακὰς πράξεις καὶ λαμβάνων τὰ ἐνοριακὰ δικαιώματα· τοῦτο δὲ διετηρήθη *μέχρις Ἀθανασίου* Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐφ' οὗ, διὰ τὰ ὑπέρογκα χρέη τοῦ ἁγίου Τάφου, παρεχωρήθησαν αὐτῷ καὶ τὰ ἐνοριακὰ ἐκείνης δικαιώματα [*Δελτίον* τῆς ἱστ. καὶ ἐθν. ἑτ. τῆς Ἑλλάδος, τ. Δ', (1892) σελ. 216]. Ἡ παράδοσις αὕτη ἔν τισιν ἐλέγχεται ἀνακριβής· γράφει ὁ *Μ. Γεδεών* [σελ. 16] κατὰ τὴν μετὰ χεῖρας αὐτοῦ σημείωσιν [βεβαίως ἄλλην ἢ τὴν ἀχρονολόγητον, τὴν ὑπὸ στοιχεῖον γ' δημοσιευομένην, διότι ταύτην θεωρεῖ ἂν οὐχὶ σύγχρονον, ἀλλὰ μικρῷ τῆς ἑτέρας (τῆς ὑπὸ στοιχεῖον β' χρονολογουμένης τῷ 1683) μεταγενεστέραν] ὅτι ἀναφέρει σαφῶς ὅτι τοῦτο (ἡ κατεδάφισις) *συνέβη πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ἀχμὲτ Καλαϊλῆ πασᾶ, δῆλά γε δὴ τῷ 1704*»· ἐβεζίρευσε δ' οὗτος ἀπὸ Σεπτεμβρίου μέχρι μεσοῦντος Δεκεμβρίου 1704, ὅτε δὲν συνέπιπτεν ἅγιον Πάσχα, ὅπερ ὁρίζει ἡ παράδοσις. Ὁ ἐν ταύτῃ ἀναφερόμενος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1827 ἕως τοῦ 1844· μέχρις αὐτοῦ λοιπὸν διωρίζετο καὶ παρὰ τίνος διωρίζετο προεστὼς ἐκκλησίας ἐκλειψάσης ἀπὸ ἑνὸς ὅλου καὶ τετάρτου αἰῶνος; Ἀκριβέστερα εὑρίσκομεν τὰ ἱστορούμενα παρὰ *Γεδεών* [σελ. 41], ὅτι τὰς χριστιανικὰς οἰκογενείας τοῦ Πύργου μετὰ τὸ 1704 «καθ' ὅλην τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα καὶ κατά τι μέρος, ὡς ἤκουσα, τῆς ἡμετέρας (ΙΘ') οἱ ἱερεῖς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου» ἐπέβλεπον· ἀφ' ἑτέρου ὁ *Α. Ὑψηλάντης* ἱστορεῖ ὅτι Γεράσιμος ὁ προεστὼς τῆς ποτε ἐκκλησίας ταύτης τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῆς κρημνισθείσης βασιλεύοντος Ἀχμὲτ τοῦ Γ' [1703—1730] ἐξελέγη ἐν ἔτει 1787 [;] μητροπολίτης Πρεσρένας· καὶ ὅτι ἕνεκα τῶν τότε πολιτικῶν ταραχῶν μὴ μεταβὰς ἐγένετο προεστὼς τῆς ἐν Ἐδερνεκαπῇ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου [σελ. 681]. Πιθανῶς τῆς κατεδαφισθείσης ἐκκλησίας ἦσαν τὰ μηνὶ Αὐγούστῳ 1884 ἐξαχθέντα οὐ μακρὰν τῆς πόλης τοῦ Φαναρίου τμήματα κιόνων καὶ κιονόκρανα [*Μ. Γεδεών*· ἐν *Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ* τόμ. Δ' σελ. 620]. Ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* λανθάνεται γράφων ὅτι ὁ *Σμὶθ* ἐγγὺς Φαναρίου ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου *ἀνῃρεῖ πιθανῶς τὸν τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου*». Ὁ *Σμὶθ* τὸν τελευταῖον τοῦτον ἀνωνύμως μνημονεύει [ἀριθ. 19], ἀλλ' ἀναφέρει καὶ τὸν πλησίον τοῦ Φενὲρ καπῆ [ἀριθ. 25] ἰδιαιτέρως· τὴν δὲ πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν καλεῖ οὐχὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλὰ τῆς Παναγίας δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν λόγους. Τοῦ δὲ λόγου ὄντος περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ *Σμίθ*, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα καὶ δύο σχετικὰς ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ αὐτοῦ. Ὁμιλῶν ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ ναοῦ λέγει ὅτι ἐν αὐτῷ ἦτο τεθαμμένος ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς [σελ. 60]· καίτοι ὁ *Σμὶθ* δὲν λέγει πόθεν ἔμαθε τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὴν φράσιν ταύτην γράφει: «*Ἐπίσης μοι ἔδειξαν τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Εὐφημίας*» κτλ. ἐπιτρέπεται ἡ εἰκασία ὅτι ἔδειξαν αὐτῷ καὶ τὴν λάρνακα, τὴν ὁποίαν ὑπεδείξαμεν ἄλλοτε σῳζομένην ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, τῷ 1580, καὶ ἀπεικονίσαμεν αὐτήν, κατὰ τὸν Σχβάϊγγερ, ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς ταύτης πραγματείᾳ ἡμῶν [*Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος*, Παρ. Κ'—ΚΒ' τόμου, σελ. 22], καὶ τὴν ὁποίαν μετὰ τῶν λοιπῶν λειψάνων φαίνεται ὅτι ἀπεκόμισαν οἱ ἡμέτεροι, ὅτε ἠναγκάσθησαν εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς μονῆς ἐκείνης, ὅπερ μαρτυρεῖ ὁ *ψευδο-Δωρόθεος*: «ἐγλύτωσε γοῦν ὁ Νικηφόρος βιβλία, εἰκόνας, λείψανα, «*καὶ ἄλλα ὅσα ἦσαν μέσα*» [Βιβλ. ἱστορικόν, ἔκδ. 1818, σελ. 449]· μέχρι λοιπὸν τοῦ 1669 ἐσᾴζετο ἡ λάρναξ· τί ἀπέγινεν ἐφεξῆς; «πιθανῶς κατεστράφη ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1720 συμβάσης πυρκαϊᾶς, ἐξ ἧς κατεκάη ὅλον τὸ Φανάρι καὶ τὸ Πετρίκαπη καὶ ἀκολούθως καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ τὰ πατριαρχικὰ σπίτια καὶ ὅλα τὰ πέριξ πατριαρχικὰ κατοικήματα» [*Ἀθ. Ὑψηλάντης*· ἔνθ' ἀν., σελ. 313.—*Ι. Σακκελίων*· Πατμιακὴ βιβλιοθήκη, σελ. 311]. Ἡ ἑτέρα πληροφορία τοῦ *Σμὶθ* ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ τὸ τμῆμα τοῦ κίονος, ἐφ' οὗ ἐφραγγελώθη ὁ Σωτήρ, ὑπῆρχεν ὀρειχαλκίνη πλάξ, ἐγκεχαραγμένον ἔχουσα τὸ ἑπόμενον ἑξάστιχον ἐπίγραμμα, μαρτυροῦν τὴν καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων γνωστὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου Παναγιώτου Νικοσίου, τοῦ ἀνακαινίσαντος καὶ τὴν ἐν Χάλκῃ ἱερὰν μονὴν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ τέθαπται· τὸ ἐπίγραμμα ἐδημοσίευσεν ὁ Σμὶθ [σελ. 61] ὡς ἑξῆς:

Νῶτον δέδωκας εἰς μάστιγας, Παντάρχα,
Καὶ πρόσωπον εἰς ῥαπισμάτων ὕβριν·
Σὴν μαστίγωσιν προσφέρω σοι, οἰκτίρμον,
Ἵν' ἵλεώς μοι εἴῃ λατρεύοντί σοι,
καὶ μάστιγάς σου ἐξ ἐμοῦ ἀποστήσῃς
Παναγιώτης Νικόσιος εὔχεται.

Ὁ *Δουκάγγιος* ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 1 ἀναφέρει τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου «εἰς τὸ Διπλοφάναρο».

(10). Δὲν εὑρίσκομεν λόγους εἰς παραδοχὴν δύο συνοικιῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀσπροκαστρινά, ὅπερ, καθὰ ἐρρήθη, μετάφρασις τυγχάνει τῆς τουρκικῆς ἐπωνυμίας Ἀκ-κερμὰν μαχαλετᾶ, οὐδὲ δικαιολογεῖ τοιαύτην ὑπόθεσιν ἡ παρὰ *Πατεράκῃ* μνεία ὑπάρξεως δύο αὐτόθι ναῶν, διότι ὡς καὶ ἄλλαι (ἡ τοῦ Κουμκαπῆ, ἡ τῶν Ὑψωμαθείων, ἡ τοῦ Γαλατᾶ), οὕτω καὶ ἡ τῶν Ἀσπροκαστρινῶν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ δύο ἐκκλησίας, μάλιστα, ἂν τὰ ὅρια τῆς συνοικίας ἦσάν πως ἐκτενῆ, καὶ πλείονας τῶν δύο. Εἰς τοὺς καταλόγους

نیشان همایون و فرمان نافذ قلمون انفذ الله تعالی الی یوم مبعود
اولدرکه شمدیکیحالده اکمال الامرا العظام اعقال الوزرا الفخام
ناظورة دیوان الوزارة عین اعیان الامارة مقرب الحضر العالیه
مشیر الدولت العالیه المحفوفی بعنایت المالك المعبود محمود پاشا
دام رفعاته‌نك والده‌سنه محروسهٔ قسطنطینیه‌ده پرودرومه پتره مناستری
دیمکله مشهور اولان مناستری توابعیله و لواحقیله لایق
کوروب ملکلکی ویردوم‌که بعد الیوم تحت یدنده اولوب
مالکانه متصرف اولا هیچ افریده کاینامن کان مانع و دافع
اولوب مداخل قلمیه و تعرض و کورمیه و تبدیل و تغیر ایتمیه بنی
مطالعه قلنلر مضمونی محقق بیلوب علامت شریف اوزره
عمال قلالر تحریراً فی اوائل رجب المرجب
سنه سبع و ستون ثمان مایته

صورت
امارت ملکی

τοῦ τε *Καραμπέϊνικοφ* καὶ τοῦ *Πατεράκη*, τοπογραφικήν τινα τακτικὴν σειρὰν δὲν βλέπομεν, τὴν δὲ ἀπορίαν περὶ τῆς ἀγνοίας ἀμφοτέρων τῆς ἐν Σαρμασικίῳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἧς ἡ μὲν ἐνορία τυγχάνει γνωστὴ τῷ 1648 εἰς τὸν κατάλογον τῶν κιουρεκτσίδων [*Γεδεών* Ἐκκλ. βυζ. ἐξακρ. σελ. 21]. ἡ δ' ἐκκλησία τῷ 1669 εἰς τὸν *Σμίθ*, λύομεν παραδεχόμενοι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν, 1582—1593, 1604, δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐκκλησία αὕτη, προγενεστέρας πυρκαϊᾶς βορὰ γενομένη, καὶ ὅτι βραδύτερον ἀνηγέρθη.

Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐκκλησίας ταύτης εὑρηται καὶ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου, οὗτινος ὁ μὲν *Γεδεὼν* ἐδημοσίευσε τὸ κείμενον μεθ' ἑλληνικῆς μεταφράσεως [ἔνθ' ἀν., σελ. 62—64], ἡμεῖς δ' ἐνταῦθα πανομοιότυπον, ἅτε διαφέρον μικρόν τι ἐκείνου· ἐπὶ τῆς ἄνω ἄκρας τούτου ὑπάρχει σημείωμα «*εκκλισια σαρμασίκι*»· ὄπισθεν δέ, ἐπὶ τοῦ πρασίνου ὑφάσματος, ἐφ' οὗ κεκολλημένον τυγχάνει, εἰς δύο σειράς: «κηλισε φατικτε περη φατι σουλτα μεμετ ζεμανη», ἤτοι, καθ' ἡμετέραν ἀντίληψιν, «[τὸ παρὸν εἶναι] τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἢ [τὸν καιρὸν τοῦ Πορθητοῦ]· ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Φατὶχ σουλτάνου Μεχεμέτ»· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀντιγράφου, γεγραμμένου διὰ τῆς *σουλοὺς* λεγομένης γραφῆς, καὶ ἔν τισιν ἐσφαλμένου, ἰδίως δ' ἐν τῇ χρονολογίᾳ, 1197ῳ ἔτει ἐγίρας σημειουμένῃ, ὑπάρχουσι τὰ ἑπόμενα σημειώματα· ὁ τίτλος τουρκιστὶ· ἀντίγραφον τοῦ ὑψηλοῦ φιρμανίου ἀπαραλλάκτως ἐκ τοῦ οἰκείου τόπου [μαχαλιντὲν] ληφθὲν καὶ παρατεθέν· ὄπισθεν δὲ 1) «τοῦ πρώτου παλαιοῦ μπαρατιοῦ τῆς ἐκκλησίας τὸ σουρέτη (=ἀντίγραφον), ὁποῦ εἶναι μὲ πράσινω τυλιγμένω»· 2) «τῆς ἐκκλησια του ἁγίου δημητρι σαρμασίκι»· 3) «ἕτερον σουρέτη». Ὑπάρχει πρὸς τούτοις διὰ μολυβδίδος ἡ ἀριθμητικὴ πρᾶξις ἀφαιρέσεως 1284—1197=89, δι' ἧς ὁ γράψας ὑπελόγισε πόσα ἔτη ἦσαν ἀπὸ τοῦ 1197 ἔτους ἐγίρας, δι' οὗ ἐσφαλμένως χρονολογεῖται, ὡς εἴπομεν, τὸ ἔγγραφον, μέχρι τοῦ 1284, ὅτε τὰ περὶ τούτου ἠρεύνα. Παράδοξον ὅτι τὰ διάφορα ταῦτα σημειώματα δέχονται τὸ ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς τὴν ἐν Σαρμασικίῳ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου· οἱ δὲ γράψαντες φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἔλαβον γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ φιρμανίου καὶ ἐσημείωσαν τ' ἀνωτέρω εἴτε κατ' ἀνακριβῆ παράδοσιν εἴτε καθ' ὑπόθεσιν ὡς ἐκ τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις ὑπάρξεως αὐτοῦ, κατατεθέντος ἴσως μετὰ τὴν σημειωθεῖσαν ἤδη ἐφ' ἡμῶν ἐν ἔτει 1640 πυρπόλησιν τῆς Μονῆς τῆς Πέτρας.

(11) Τρεῖς οἴκους τῶν Καντακουζηνῶν περὶ τὸ Φανάριον ἐγνωρίσαμεν· ὁ *Γερλαχ* [Tagebuch; σ. 466] λέγει ὅτι τὸ Μπογδὰν σεράγι ἦτο οἶκος τοῦ Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ [+ 1578], πωλήσαντος αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι τῆς Μολδαβίας· ὁ *Δοσίθεος* [Δωδεκ. σελ. 1175] ἱστορεῖ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Πατριάρχου Θεοφάνους ποιηθὲν μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου «ἦν οἶκος τῶν Καντακουζηνῶν, περιέχων ἐν αὐτῷ καὶ σμικροτάτην ἐκκλησίαν ὅσον μόνον περιέχεσθαι τὸν ἱερέα ἐν αὐτῇ τὴν θείαν ἱερουργίαν ἐπιτελοῦντα», ἀγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου οὐχὶ πρὸ τοῦ 1634, ὡς νομίζομεν, καὶ πυρποληθεὶς τῷ 1640· ἡ δ' ἐπιγραφὴ τῆς πρὸς δυσμὰς θύρας τοῦ νῦν Ἐθνικοῦ Ἰωακειμείου παρθεναγωγείου λέγει ὅτι ἦτο οἶκος τοῦ Γεωργίου Καντακουζηνοῦ ἐγερθεὶς ἐκ βάθρων τῷ 1626. Ἐκ τίνος τῶν τριῶν τούτων οἴκων ἐπωνυμήθη ἡ συνοικία «Καντακουζηνοῦ μαχαλέ»; Φρονοῦμεν ἐκ τοῦ ὑπὸ *Δοσιθέου* ἀναφερομένου, πρῶτον διότι πλέον τοῦ ἑνὸς φαίνονται ὄντες, καὶ δεύτερον διότι ὁ *Καραμπέϊνικοφ* τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν ὀνομάζει τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἣν θεωροῦμεν οὖσαν τὴν τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου, τὴν πυρποληθεῖσαν τῷ 1640 καὶ ἀνακτισθεῖσαν ἐφεξῆς. Διὰ ταῦτα παραδεκτὴν εὑρίσκομεν ταύτης καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 12 τοῦ *Πατερακη* ἐκκλησίας τοῦ Ῥοδίτου ἁγίου Γεωργίου τὴν συνταύτισιν, τὴν ὁποίαν ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* δείκνυσιν ὡς μὴ δυνατὴν ὑποστηρίξεως σήμερον. Ὁ *Δουκάγγιος* ὀνομάζει τὸν ἅγιον Γεώργιον «Ἱεροσολυμίτην» [ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 3]. Ὁ διάκονος *Παῦλος* ὁ γράψας τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μακαρίου [1652] καλεῖ μονὴν τῆς *Ἀναστάσεως* [=Ἁγίου Τάφου] ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἔνδον τῆς πύλης Κάπρ, ὅπερ, νομίζομεν, κακῶς ἀνεγνώσθη εἰς τὸ ἀραβικὸν χειρόγραφον ἀντὶ Φενὲρ=ﻓﻨﺮ ἀντὶ ﺟﺮ [ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος ἐν Echos d'Orient, ἔτ. IV, 1900 σελ. 44, ὑπὸ S. Petridès δημοσιευθέντος].

(12) Πιθανῶς ἀπὸ τῆς λατινοκρατίας ἐπεκράτησεν ἡ ἐπωνυμία τῆς τουρκιστὶ *Εγρικατῆ* ἢ Μπάμπ-ι-γκέτζ [Χατίκατ-ελ-τζεδαμί, Α' σ. 147, 3] πύλης Καλλιγαρίας, διότι σκυτοτόμοι καὶ ὑποδηματοποιοὶ ἐκεῖ εἰργάζοντο [*Σκαρλ.* Κων/λις, Α' σ. 353—*Πασπάτης*. Ἀλ. Κων/λεως, σελ. 49, σημ. 2.—] τὰ Καλίγια, ὡς *Πτωχοπρόδρομος* ὀνομάζει τὰ ὑποδήματα [Βιβλ. Α' στ, 155], ἀπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ Calceus κατὰ Κοραῆν, τὰ Πασουμάκια, ὡς ὁ *Λεουγκλάβιος* γράφει [Passumaggia· Hist. Pand Turc. ἀριθ. 200, XII· πασοῦμια ἐκ τοῦ τουρκικοῦ [*Κοραῆ*· Ἀτ. Ε' 279] پاشمق = πέδιλα· *lexizéï domanh* ἐν λ.], αὐτόπτης ἴσως γενόμενος, ὅτε τῷ 1587 ἐπεσκέφθη τὴν Κωνστ/πολιν. Ἡ πύλη Καλλιγαρίας ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ *Φραντζῆ* [βιβλ. Γ' κ. β' Καλυγαρέας] ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὑπὸ ὅλων δὲ σχεδὸν τῶν Λατίνων ἱστορικῶν τῆς τελευταίας ἁλώσεως. Ὁ *Καραμπέϊνικοφ* μνημονεύει ἐν Ἐγρικαπῆ ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου [ἀριθ. 21], καὶ ὁ *Δουκάγγιος* Deiparae Egri Porta [ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 11], τὴν ὁποίαν ὁ *Α. Ὑψηλάντης* [σελ. 344] ὀνομάζει τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου· ταύτην ἀγνοεῖ ὁ *Παιεράκης*, τιθεὶς ἐν τῇ Καλλιγαρίᾳ ἐκκλησίαν ἁγίου Γεωργίου [ἀριθ. 5], ἄγνωστον ἀλλαχόθεν. Ὁ *Γεδεὼν* «ἕτερον, λέγει, ἐνταῦθα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικήτα, ὑπάρχοντα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα», [αὐτ. σελ. 58—59], ἐν ᾧ τοὺς «δαιμονᾶν ὑποκρινομένους» περιώριζον, καὶ ἐν ᾧ, ἴσως, ἐν ἔτει 810, ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος «ἐν τῷ ξύλῳ κατησφαλίσατο *σὺν τοῖς πάσχουσι*» τὸν ἀποπει-

ραθέντα ἀνελεῖν αὐτόν, ὅτις «συλληφθεὶς καὶ πολλὰ τιμωρηθείς, *δαιμονᾶν* προεφασίσατο» [*Θεοφάνης*· ἔτ. 6303. Ὁ *Muralt*, Essai de Chr. Byz ἐξηγεῖ: maison de fous = φρενοκομεῖον]. Ὁ *Γεδεὼν* [αὐτ.] ἀναφέρει τὸ οὐ μακρὰν τοῦ ἐν Ἐγρικαπῇ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἁγίασμα ἁγίου Νικήτα, «μηδὲν λείψανον οἰκοδομῆς παλαιᾶς φέρον», ὅπερ ἐσημειώθη καὶ ὑπὸ τοῦ *Chevalier* ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ *Σμὶθ* τῷ 1669 λέγει ἐκκλησίαν ἁγίου Νικήτα παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας [ἀριθ. 22], ἄγνωστον παρ' ἄλλοις.

(13) Ἀνακριβῶς θεωρεῖται, καθ' ἡμᾶς, ἡ ἐπωνυμία τῆς συνοικίας *Μουχλίου*, τῆς ὑπὲρ τὸ Φανάριον, ὡς παρεφθαρμένη παραγωγὴ ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου τῆς ἐκκλησίας «*τῆς Δεσποίνης τῶν Μογουλίων*», μετατραπέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ μονολεξεὶ «*Μουγουλιώτισσα, Μαγουλιώτισσα, Μουχλιώτισσα*». Μοχλὸν παρὰ Σ. Μακραίῳ τῷ 1816 [ἔνθ' ἀν.]. Ὁ σουλτᾶνος Μεχεμὲτ ὁ Β' ἐν ἔτει 1457 ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πελοποννήσου κατέλαβε τὴν πόλιν Τεγέαν «*ἣν οἱ νῦν Μοχλίον καλοῦσι*»· ὑποτάξας καὶ τὰς πέριξ χώρας «*...ἄνδρας...γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπέστειλεν ἐς τὴν Κωνσταντίνου, κατοικίζων πᾶσαν τὴν ἔξω χώραν αὐτῆς...*»· ἐπανελθὼν τῷ 1458 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν «*...πρῶτα μὲν τῶν Πελοποννησίων, οὓς ἤγαγεν, ὅσοι τούτῳ ἐδόκουν διαφέρειν τε τῶν ἄλλων καὶ τέχνας ἠπίσταντο ἀπολεξάμενος ἐντὸς κατοικίζει τῆς πόλεως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν τῇ ἔξω χώρᾳ...*» [*Κριτόβουλος*· III, § 4, 7, 11. Ὁ *Φραντζῆς* γράφει Μουχλίον, ὁ *Χαλκοκονδύλης* Μουχλήν, ὁ δὲ τετυπωμένος *Σεατ-ετ-τιν* [τ. Α', 464] Μουντζελὶκ منجلق ὁ δὲ χειρόγραφος Μούχλα محلى καὶ Μούντζελα منجلى, ὅπερ ὁ ἰταλὸς μεταφράστης *Βρατούτα* παρέλαβε γράψας Mungella, Μούντζελα [περὶ οὗ βλέπε *Hammer*, Hist. de l' Emp. Ott., βιβλ. ΙΔ', σημ. ΙΕ']. Ἔξω τῆς Κ/πόλεως ἐντεῦθεν τοῦ Χατέμ-κιοϊ ἔτι καὶ νῦν Μούχλα τσαϊρὴ καλεῖται εὐρεῖα νομή· ὅπως δὲ οἱ ἐκ Βελιγραδίου τῆς Σερβίας μετοικισθέντες ἔνδον τῆς Κ/πόλεως συνέστησαν τὴν συνοικίαν Βελιγραδίου, οὕτω καὶ οἱ ἐκ Μοχλίου τῆς Πελοποννήσου τὴν τοῦ Μο[υ]χλίου, τὴν Μουχλιὰ-μαχαλὲ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* (ἀριθ. 7), Κ/Μ/οχλίον τοῦ *Πατεράκη* (ἀριθ. 11), τὴν πλατεῖαν Μουχλιὸ τοῦ *Δουκαγγίου* [ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 5, περὶ τὴν ποτὲ γυναικείαν μονὴν τῆς Θεοτόκου τῆς κτισθείσης μὲν ὑπὸ *Μαρίας Παλαιολογίνης*, τῆς δεσποίνης τῶν Μογουλίων, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐπικαλουμένης δὲ καὶ ἕνα ὕστερον αἰῶνα [1351[τῆς Παναγιωτίσσης [*Mikl. et Müller*, A. P. C. ἀριθ. CXXXVI, τ. Α', σελ. 312—7], καὶ μόνον ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνοις Μα[χ]γουλιωτίσσης, Μουχλιωτίσσης· ἐν ἔτει 1521 ἀναφέρεται μάρτυς γάμου «*κατοικῶν εἰς τὸ Μογούλιον*», ὁ δὲ τὴν ἄδειαν λαβὼν ἱερεὺς «*ψάλλων εἰς τὴν Παναγίαν μου*», πλησίον τοῦ Τιμίου Προδρόμου [αὐτ. Β', σελ. 574], τίνος ἆρά γε;

(14). Ὁ *Πατεράκης* φαίνεται προτιμῶν τῶν τουρκιστὶ ἐπωνυμιῶν τῶν συνοικιῶν τὰς ἑλληνιστὶ ἑρμηνείας αὐτῶν, ἴσως καὶ ἐν χρήσει οὔσας παρὰ τοῖς ἡμετέροις, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* μνείας τῆς συνοικίας Ἀχκερμὰν καὶ Ἀσπροκαστρινῶν, μόνον Ἀσπροκαστρινῶν ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ *Πατεράκη*· οὕτως ἐφεξῆς ἀναφέρει ὁ αὐτὸς καὶ συνοικίαν Διμακέλλιον, ἄσχετον πρὸς τὴν ἐπὶ Βυζαντίνων «Λεωμακέλλιον», μεθερμηνεύων πάντως τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας «*Τσιφτὲ-κασάπ*», κατὰ τὰς ἔτι καὶ νῦν ἐν χρήσει Τσιφτὲ-χαβουζλάρ, Τσιφτε-μπακάλ., Τσιφτε-φορούν, Τσιφτὲ-τσεσμέ, ἐπωνυμίας συνοικιῶν ἢ ὁδῶν· οὕτω καὶ Ξυλομάσγιδον γράψας μεθηρμήνευσε τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας Ταχτα-μεσζιτῆ, πληρέστερον ἔχουσαν Ταχτα-μιναρὲ-μεσζιτῆ, καὶ κοινότερον Ταχτᾶ μιναρέ· μία τοιαύτη συνοικία ὑπάρχει σήμερον παρὰ τὸ Μπιν-μπὶρ-διρέκ, ἐν Πεϊκχανέ, καὶ ἄλλη μεταξὺ Φαναρίου καὶ Μπαλατᾶ, εἰς ἣν τὸ Βλαχσεράγι [Κτιτορικὸν μεγ. σπηλαίου σ. 103, 106]· πρὸς νότον τῆς πλατείας Καραγκιομρούκ ὑπάρχει τεκὲς Ταχτα-μιναρε-τεκιεσῆ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πασᾶ-σοκαγῆ, Σαλὶχ ἐφέντη τεκεσῆ κυρίως λεγόμενος· ἐν Ἐγιοὺπ Ταχτα-μιναρὲ-μεσζιτῆ ἄνευ συνοικίας· ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Κιαγατχανὲ καὶ ἐν Κασημπασᾷ Ταχτα-κατη-μεσζιτῆ [Χατ. ελ. τζεβαμί, Α' σ. 284, ἀριθ. 267· 303, ἀριθ. 7· Β' σ. 15, ἀριθ. 4]. Τὸν *Α. Π. Κεραμέα* εὑρίσκομεν παρανοήσαντα ἐνταῦθα τὸν *Καραμπέϊνικοφ* λέγοντα τάδε: «Εἰς τὴν πλαγίως τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου [τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου] ὑπάρξασαν μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου, ἀλλὰ νῦν μετενεχθεῖσαν κατὰ τοῦτον τὸν Ἰανουάριον εἰς τὴν ἐκκλησίαν Δημητρίου τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι προλαβόντως ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτῶν τοῦ μοναστηρίου ὁ τόπος, θὰ ἐδίδετο ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐλέους, κατὰ τὸν κατάλογον, εἰς τριάκοντα μοναχὰς 60 νομ. χρυσᾶ· καὶ ἐδόθησαν τῇ ἡγουμένῃ ταύτης τῆς Μονῆς Εὐγενίᾳ δι' ἔλαιον τῆς ἐκκλησίας 2 νομ. χρυσᾶ, αὐτῇ δὲ τῇ ἡγουμένῃ καὶ τῷ ἱερεῖ Μ·Νικολῇ ἀνὰ 3 χρ. νομίσματα, καὶ ἀνὰ δύο ταῖς 26 μοναχαῖς 52, ἐν συνόλῳ 60 χρυσᾶ νομίσματα» [σελ. 85—86, ἔνθα τὴν ἀνεξήγητον λέξιν Гамунаріїй ἀνέγνωμεν Январіїй]. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Μονὴ τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου μετεβλήθη εἰς μεστζίτιον ὑπὸ τοῦ ἀφ' οὗ ἐπωνυμεῖται Χαραμῆ *Ἀχμὲτ πασᾶ*, ἔχοντος τὸ ἀξίωμα Γενίτσαρη ἀγασῆ, παυθέντος συγχρόνως τῷ τρὶς χρηματίσαντι μεγάλῳ βεζίρῃ Σιαβοὺς πασᾷ πενθερῷ αὐτοῦ τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1592=25ῃ Ῥεμπιουλεβὲλ τοῦ 1001 ἔτους ἐγίρας [*Κιατὶπ Τσελεμπῆ*· Φεζλεκέ, σελ. 10. — Σαλναμὲ τοῦ ἔτους 1294· σελ. 32· ἐσφαλμένως ὁ *Ἀλῆ Σατῆ*, χατ. ἐλτζεβαμί, Α' σελ. 38, 233 ὁρίζει τὴν παῦσιν εἰς τὸ ἔτος 1003]. Καὶ τὴν μὲν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἱστορεῖ καὶ ἀπεικονίζει ὁ *Πασπάτης* [Βυζ. μελ., σελ. 303]· τὴν δὲ ἐκκλησίαν ταύτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου ταυτίζομεν τῇ ὑπὸ τοῦ *Πατεράκη* Κανανοῦ ἐπιλεγομένῃ [ἀριθ. 6], τῇ ἐν τῇ Ξυλοπόρτῃ· καὶ τοῦτο διότι τὴν παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* [σελ. 86] ἀναφερομένην ἑτέραν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἧς τῇ ἡγουμένῃ Εἰρήνῃ ἐδόθη δι' ἔλαιον μὲν ἓν χρυσοῦν, αὐτῇ δὲ δι' ἔλεος 3 καὶ τῷ ἱερεῖ Γεωργίῳ σὺν τῷ διακόνῳ Μανουὴλ 3

καὶ ταῖς 20 μοναχαῖς 40, ἐν συνόλῳ 47 χρυσᾶ νομίσματα, κειμένην ἔγγιστα τῆς πύλης Μπαλατᾶ καὶ τῆς τότε μὴ ὑπαρχούσης αὐτόθι μονῆς τοῦ Προδρόμου [=τῆς τῶν Σιναϊτῶν]· ταυτίζομεν τῇ παρὰ *Πατεράκῃ* εἰς Ξυλομάσγιδον [ἀριθ. 10], ἤτοι εἰς Ταχτᾶ-μιναρέ, τὴν μεταξὺ Μπαλατᾶ καὶ Φαναρίου συνοικίαν· ἡ ἐκκλησία αὕτη πιθανῶς εἶναι *τὸ μοναστήριον ὁ Μέγας Δημήτριος*, τὸ ὑπὸ τοῦ ἐπιτηρητοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου περικλεοῦς *Μελετίου Πηγᾶ*, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἀγορασθὲν κατὰ τὸ 1597 [*Σάθας*· Βιογρ. σχεδ. Ἱερεμίου Β' πδ'], πυρποληθὲν δὲ κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1640, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ὁ *Δουκάγγιος* [ἔνθ' ἀν., ἀριθ, 10] ὀνομάζει ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου Agiorassari ὡς φέρεται εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Βενετίας ἀντὶ Agiobasari, τὴν ἐπὶ *Λεουγκλαβίου*, τῷ 1587, καλουμένην «Hagiobazari porta», τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν τῆς ὁποίας ἐξηγεῖ «εἴτε ἁγίου, εἴτε ἅγιον ἐμπόριον», μὴ ἐννοήσας ὅτι ἦτο παραφθορὰ τῆς ἐπωνυμίας Ἀϊδὰν σεράϊ καπισῆ, μᾶλλον δὲ κακῶς ἀντιληφθεὶς αὐτῆς.

(15) Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι *Διμακέλλιον* ὁ *Πατεράκης* μεθερμηνεύει τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας τινὸς *Τσιφτε-κασάπ*, διαφυγοῦσαν τὰς ἡμετέρας ἐρεύνας. Γνωσταὶ εἰσιν ἐκ τῆς ἱστορίας πολλαὶ μεγάλαι καὶ ἀλλεπαλλήλοι πυρκαϊαί, ἀποτεφρώσασαι οὐχὶ μόνον συνοικίας μετὰ ναῶν, τζαμίων καὶ μεστζιτίων, ἀλλὰ καὶ μέγιστα τμήματα τῆς ὅλης πόλεως ἐπὶ ἡμερονύκτια διαρκοῦσαι· οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι τῶν πυρπολουμένων συνοικιῶν, ἀπορίᾳ χρήματος καὶ ἀδείας πρὸς ἀνάκτισιν μάλιστα τῶν ἐκκλησιῶν, μετῴκουν εἰς τὰς ἐχούσας ναοὺς ἐνορίας· αἱ κτήσεις αὐτῶν εἰς τὰς πυρποληθείσας συνοικίας ἀπηλλοτριοῦντο οὕτως ἢ ἄλλως, οἱ δὲ ὑποκαθιστῶντες αὐτοὺς παρεῖχον νέας ἐπωνυμίας εἰς τὰς μετατρεπομένας πολλάκις ὁδούς, καὶ τὰς συνοικίας, εἴτε ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἰσχυρῶν προσώπων, εἴτε ἀπὸ νεοπαγῶν κτισμάτων. Οὕτως ὁ Πατριάρχης *Γεννάδιος ὁ Σχολάριος* κατέλιπε τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ τὴν πέριξ ἐρήμωσιν· ὁ *Smith* ἀναφέρει ναὸν τῆς Θεοτόκου εἰς *Γενηγιόλ* [νέαν ὁδόν, ἀριθ. 9]. Εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἀποδοτέον τὴν ἐξαφάνισιν ἐκκλησιῶν μνημονευομένων ἐν προγενεστέροις χρόνοις, ὡς καὶ συνοικιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Διμακελλίου. Ὁ *Πατεράκης* ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐν Ἐγρικαπῇ ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, ἀφοῦ ἐγνώριζεν αὐτὴν ὁ *Καραμπέϊνικοφ*· πρέπει λοιπὸν τὴν παράλειψιν νὰ θεωρήσωμεν ἀμνημοσύνην τοῦ *Πατεράκη*, ἢ μᾶλλον νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἐν τῷ Διμακελλίῳ, τῷ ἀγνώστῳ εἰς τὸν *Καραμπέϊνικοφ*, ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐν Ἐγρικαπῇ; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ ὑπὸ τοῦ *Πατεράκη* ἀναφερομένην (ἀριθ. 18) ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἄγνωστον εἰς τὸν *Καραμπέϊνικοφ*· αἱ πρὸς τοῦτο προσπάθειαι ἡμῶν ἀπέβησαν φρούδαι, γνωριζόντων ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνέῳκτος ἦτο ἡ ἄδεια οἰκοδομῆς νέων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπομένως τοιαύτην τινὰ μὴ δεχομένων ἐπὶ τοῦ προκειμένου· διὸ πιθανὸν θεωροῦμεν ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἐπισκέψεων τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* ἦτο ἠρειπωμένη ἐκκλησία καὶ παρελείφθη ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ *Πατεράκη*, ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισκευασθεῖσα, ὑπῆρχε, βραδύτερον δέ, πυρποληθεῖσά ποτε, ἐξέλιπεν, ἀφοῦ μετὰ ταῦτα οὐδεμία εὑρηται μνεία αὐτῆς.

(16). Ἡ τουρκιστὶ *Ἀγιὰ-καπισῆ* καὶ παρ' ἡμῖν συνήθως μόνον «*ἡ Ἁγιά*», παρὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τζουμπαλῆ καπουσῆ [Τζιβαλί], ὅπου ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου, ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 παρὰ *Πατεράκῃ*. Δὶς ἀναφέρει αὐτὴν ὁ *Γέρλαχ* ὁρίζων «παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, ἐκτὸς τῶν τειχῶν κειμένην»· τῇ 15 Ἀπριλίου 1576, κυριακῇ τῶν Βαΐων, ἦτο εἰς αὐτὴν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' [Tagebuch, σελ. 178]· τῇ 14 Μαρτίου 1578, παρασκευῇ, ὁ *Γέρλαχ* προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰω. Ζυγομαλᾶ εἰς τὴν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου· πορευθεὶς μετὰ τοῦ Σχβάϊγγερ εὗρον κλειστὴν τὴν πύλην Φενὲρ-καπισῆ καὶ βιασθέντες ὑπὸ τῶν προσελθόντων ἐκεῖ, τοῦ μεγάλου οἰκονόμου τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ προϊσταμένου τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἠκολούθησαν αὐτούς· τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς εἰσῆχθησαν διὰ μικρᾶς τινος θύρας εἰς τὸν ναόν, λαμπρῶς ἐστολισμένον διὰ εἰκονογραφιῶν, εἰκόνων, κανδηλῶν καὶ λαμπάδων, καὶ ἐξυπηρετούμενον ὑπὸ τεσσάρων ἱερέων καὶ τεσσάρων ἀναγνωστῶν (ψαλτῶν, βεβαίως)· ὕπαρξις ναοῦ αὐτόθι δὲν ὑπετίθετο, διότι ἀθέατος καθίστατο ὑπὸ τῶν ἐγειρομένων κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς οἰκιῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ διότι, ὡς ἁπλῆ τις οἰκία, μόνον μίαν θύραν εἶχεν· ἀφοῦ ἠκροάσθησαν ἅπασαν τὴν ἀκολουθίαν διενυκτέρευσαν παρὰ τῷ προεστῶτι, δειπνήσαντες χορταρικά, αὐγοτάραχον, ἀμύγδαλα κτλ. [αὐτ. σελ. 468]. Περὶ τὸ 1538 ἔτος, ὅτε εὑρίσκετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης *Γερμανός*, ἐγνώρισε καὶ ἐξετίμησε τὸν παπᾶ Σωφρόνιον, τὸν «ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῇ ἐγγὺς τοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ λεγόμενον τουρκογραικιστὶ Ἀγιακαπισὶ ἔξωθεν οὔσῃ ..» [*Δοσίθεος*· Δωδεκ. σελ. 1166, 1167] ὄντα, καὶ παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, κατέστησε διάδοχον τοῦ θρόνου. Παρὰ ταύτας ὅμως τὰς ἀρχαιοτέρας μαρτυρίας τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ὁ *Καραμπέϊνικοφ* δὲν ἀναφέρει αὐτήν. Αἰτίαν τῆς παραλείψεως εἰκάζομεν τὴν ἑπομένην· ὁ ἐν Μόσχᾳ τῷ 1593 συνταχθεὶς κατάλογος τῆς διανομῆς αὐτοκρατορικοῦ ἐλέους βάσιν εἶχε τὴν ἐν ἔτει 1582 γενομένην διανομήν· κατ' αὐτήν, τίς οἶδε διὰ ποίους λόγους, ἐξῃρέθη ἡ ἐν λόγῳ ἐκκλησία, καὶ ἑπομένως ἐξῃρέθη καὶ κατόπιν. Ταύτην, νομίζομεν, ὀνομάζει ὁ *Δουκάγγιος*· τῷ 1680, ἐσφαλμένως εἰς τὴν Ξυλίνην Πύλην [Ὀτοῦν καπισῆ;] ad portam lignariam [ἔνθ' ἀν., ἀριθ. 9]. Ὁ διάκονος *Παῦλος*· [1652] τίθησιν ὑπεράνω τῆς πύλης Ἁγιακαπῆ ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἔχουσαν ἔνδον καὶ ἁγίασμα, ἣν ὁ *S. Petridès* νομίζει οὖσαν τὴν

Παναγίαν Παλαιολόγου [αὐτόθι, σ. 48], περὶ ἧς ἐφεξῆς. Περίεργος ἡ σιωπὴ τοῦ *Παύλου* περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ἁγιακαπισί, οὗ μέμνηται δίς.

(17). Τὴν εἰς *Μπαλουκ-παζὰρ* ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀναφέρει καὶ ὁ *Γέρλαχ* [ἔνθ' ἀν., σ. 178] γράφων τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1579, ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχε λειτουργήσει «bey St Georgen auff den Fischmark». Ἀφοῦ δὲ ὁ *Παπαδάκης* [ἀριθ. 19] σημειοῖ «*ταυτῦν οὐκ ἔστι*», εἰκάζομεν ὅτι ὁ μὲν τόπος αὐτῆς ἦτον ἔτι εἰς χεῖρας τῶν ὀρθοδόξων, τὸ δὲ οἰκοδόμημα ἠρειπωμένον ἔκ τινος ἀναμφιβόλως πυρκαϊᾶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593 καὶ 1604· δι' οὓς δὲ λόγους ἀναφέρομεν ἐν τῇ σημειώσει 15ῃ μείνασα ἐφεξῆς ἠρειπωμένη, συμπεριελήφθη εἰς τὴν εὐρεῖαν περιοχὴν τοῦ Γενὶ (Βαλιτὲ) τζαμίου καὶ τῶν προσαρτημάτων αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς οἰκοδομῆς, μετὰ τὸ 1660, διαρκούσης αὐτῆς, κατὰ τὴν ἀνάκτισιν τοῦ πυρποληθέντος τμήματος ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης πυρκαϊᾶς, ἥτις ἐκραγεῖσα τῇ 14 Ἰουλίου τοῦ εἰρμένου ἔτους ἐν Ἀγιάσμα καπισῇ ἀπεσβέσθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς Κουμ-καπῇ καὶ Ὑψωμαθεῖα, ἀφοῦ τὰ ἐν μέσῳ ἀπετέφρωσε· τὸ Γενὶ τζαμίον ἀπεπερατώθη ἐν ἔτει ἑγίρας 1074 [1663—1664]. Οὕτως ἐξέλιπε πᾶν ἴχνος τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ὁ τε *Γέρλαχ* [σελ. 454] καὶ ὁ *Σχβάιγγερ* [σελ. 104] ὀνομάζουσι τὴν γνωστὴν καὶ νῦν πύλην Μπαλουκ-παζὰρ-καπισῇ = Ἰχθυοπωλείων, ὀψαροπωλείων Fisch-marcktor, παρὰ τὴν ὁποίαν, λέγουσιν ἀμφότεροι, ἐπὶ τῆς παραλίας ἵστατο ἀγχόνη· ὁ τελευταῖος ἀναφέρει καὶ μίαν ἄλλην πύλην Μπαλικ-καπῆ das Fischtor, μεταξὺ τῶν πυλῶν Φενερ-καπῆ καὶ Ἁγια-καπῆ [αὐτ. σελ. 105].

(18) Ὁ *Δοσίθεος* λέγει ταῦτα: «*τῷ 1637 ἐποίησεν ὁ Μπαϊρὰμ πασᾶς τζαμὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν τοῦ Προδρόμου τὴν ἐσωθεν τῆς πύλης Ἀδριανοῦ λεγομένης, ἥτις ἦν μονὴ τῶν μοναζουσῶν γυναικῶν.....*». Τὴν πληροφορίαν ταύτην εὑρήσομεν ἐκ τῶν ἑπομένων ἀνακριβῆ, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ *Μ. Γεδεὼν* [αὐτ. σελ. 65] ἀποδιδομένην τῷ πολυσεβάστῳ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων ἀκριβολογίαν χρονογράφου καὶ ἀδιαφιλονίκητον ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν πρώτοις δὲν ἔχομεν ἄλλην μαρτυρίαν, προγενεστέραν ἢ μεταγενεστέραν τῆς ἁλώσεως, περὶ ὑπάρξεως μονῆς τοῦ Προδρόμου ἔσωθεν ἢ πλησίον τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως· δεύτερον δέ, τζαμίον Μπαϊρὰμ πασᾶ οὔτε νῦν ὑφίσταται οὐδὲ καὶ πρότερον ὑπῆρξε περὶ τὴν πύλην ταύτην· ὁ Κοτζᾶ Μπαϊρὰμ πασᾶς, χρηματίσας τῷ 1623 Γενίτσαρη ἀγασῆ, τῷ 1636 καϊμακάμης [= διοικητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως], ἐδεξίρευσε μὴνὶ Ῥαμαζὰν 1046 [= Ἰανουαρίῳ - Φεβρουαρίῳ 1637, κατὰ *Χάμμερ* ἀκριβῶς τῇ 21 Ἰανουαρίου 1637]· καὶ τῇ 2 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπελθὼν κατὰ τῆς Περσίας ἀπέθανε τῇ 27ῃ Ῥεμπιουλεβὲλ 1048 [= 8 Αὐγούστου 1638] ἐν Ἰνονῇ τῆς Ἀνατολῆς. Καϊμακάμης ὢν ἐπεμελήθη τῆς ἐπισκευῆς τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ *Λύκου* διὰ τοῦ πύργου *Σουλοῦ κουλέ*, παρ' ὃν ἤγειρε καὶ γέφυραν· διὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ ποταμὸς ἐκλήθη ἀπ' αὐτοῦ Μπαϊρὰμ πασᾶ τερεσῆ, καὶ ἡ γέφυρα καὶ οἱ περιξ λαχανόκηποι, ὧν κύριον προϊὸν αἱ ἀγγινάραι αἱ ἐπωνυμούμεναι ὡσαύτως Μπαϊρὰμ πασᾶ. Ἀνήκων εἰς τὸ τάγμα τῶν δερβισῶν *Κατρῆ* ἀνήγειρεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν Δαοὺτ πασᾶ παρὰ τὸ Χασεκῆ τζαμίον τὸν φερώνυμον Μπαϊρὰμ πασᾶ τεκεσῆ καὶ μετρεσέν, καὶ μαυσωλεῖον [τουρμπέ], ἐν ᾧ κομισθεὶς ἐξ Ἰνονῆ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ κατετέθη, ὡς καὶ μιᾶς θυγατρὸς αὐτοῦ· εἰς τὸν τεκέν, προσεπωνυμούμενον καὶ Πασμακ-ι-σερίφ, διὰ τὰ ἐν αὐτῷ διασῳζόμενα ἱερὰ παρὰ μουσουλμάνοις πέδιλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, προσεύχονται κατὰ παρασκευήν, *[Χάμμερ· — Jouanin*; La Turquie. — *Ἀλῆ Σατῆ·* χατ. ἐλ. τζεβ. Α'. 58—59. — *Ἀχμὲτ Μουχτὰρ·* Φέτχι τζελίλι Κωσταντινιγιέ, σελ. 33,44—45.—Μετζμουάϊ τζεβαμῆ.—Μετζμουάϊ τουκεγιά.—Σαλναμὲ 1294]. Ὁ τεκές, ὁ προετοιμασθεὶς ἴδιος τουρμπὲς (μαυσωλεῖον), ὁ μετρεσές, εἰσὶν ἐκτισμένοι διὰ πελεκητῆς σκληρᾶς πέτρας, ἐπὶ δύο ὁδῶν κείμενα, εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁποίων ἤγειρε μεγαλοπρεπῆ κρήνην καὶ νυμφαῖον (σεμπίλ). Ἀναφέρεται μὲν ὁ Μπαϊρὰμ πασᾶς ἱδρυτὴς φιλανθρωπικῶν οἰκοδομῶν ἐν Καισαρείᾳ καὶ Ἀμασείᾳ καὶ ἀμβώνων εἰς πολλὰ τεμένη, οὐχὶ ὅμως ἑτέρου μεστζιτίου ἢ τζαμίου ἐν Κων/πόλει· διὰ τοῦτο ἀνακριβῆ ἐθεωρήσαμεν τὴν πληροφορίαν τοῦ *Δοσιθέου*, παρεπιγραφεῖσαν καὶ ἐν χειρογράφῳ Πατμιακῷ, ἐξ αὐτοῦ ἴσως αὐτολεξεὶ πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Μπαϊρὰμ πασᾶ *[Ἰ. Σακελλίων·* Πατμ. Βιβλ. σελ. 310*]*.

(19) Προστεθήτωσαν εἰς τὰ ἐν σημειώσει 14ῃ εἰρημένα περὶ τῆς παρανοήσεως τοῦ κειμένου τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* καὶ ταῦτα: πῶς ὁ ἀπαλλοτριώσας τὴν μονὴν ἐκείνην τοῦ Προδρόμου κατέλιπε τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἵνα καταστῇ ἐνοριακή, καὶ διατί αὕτη ἤλλαξεν ἐπωνυμίαν; Καθὰ εἴπομεν γενομένης τῆς ἀπαλλοτριώσεως αἱ ἐν αὐτῇ μοναχαὶ ἀπῆλθον καὶ ἐγκατέστησαν ἴσως εἰς τὴν ὡσαύτως γυναικείαν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου· εἰς ἑκατέρας τῶν ὁποίων, ἡγουμένας καὶ μοναχάς, ἐδόθη χωριστὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔλεος ὑπὸ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*.

(20) Παρενοήθη καὶ ἐνταῦθα ὁ *Καραμπέϊνικοφ*· δὲν λέγει οὗτος περὶ χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ κουρᾶς (постриженее), νοῶν ἀναμφιβόλως ὅτι εἰς τὴν μονὴν ἐκείνην τοῦ Προδρόμου, *τὴν παρὰ τὴν Σῳζόπολιν*, ἐκάρη μοναχὸς ὁ ἐκ τῆς ἔναντι Ἀγχιάλου καταγόμενος Ἱερεμίας, καὶ ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ἐκεῖ σχῆμα, προαχθεὶς ἐφεξῆς εἰς διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς μέχρι καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* παρέβλεψε καὶ ὅσα ὁ *Χρύσανθος Λοπαρέφ*, ἐκδότης τοῦ Ὁδοιπορικοῦ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*, προήχθη ἐκ τοῦ χωρίου τούτου νὰ γράψῃ ἐν τοῖς προλεγομένοις [σελ. XII] ὅτι μόνον ἐκ μόνου τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* γνωρίζεται τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἱερεμίας *καταλιπὼν τὸν θρόνον ἐκάρη* εἰς

τὴν ἐν λόγῳ μονήν, ὑποσημειώσας ὅτι ἠγνόησεν ὁ *Σάθας* ποῦ ὁ Ἱερεμίας Β' ἐβίωσε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ καὶ ὁ *Λοπαρὲβ* ἠπατήθη ἐκλαβὼν τὴν κουρὰν γενομένην μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἀπομάκρυνσιν· Πατριάρχης οὕτως ἢ ἄλλως καταλιμπάνων τὸν θρόνον δὲν ἐκείρετο, ἀλλ' ἡ ἐξορία κατεδικάζετο ἢ ἡσυχία ἔν τινι μονῇ παρεδίδοτο, καὶ ἔστιν ὅτε προεδρικῶς εἰς μητρόπολιν ἀποκαθίστατο.

(21) Ὁ *Καραμπέϊνικοφ* ἀναφέρει παρὰ τὴν πύλην *Μπαλατᾶ* μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου, ὑφισταμένην μὲν τῷ 1582, καὶ διὰ τοῦτο ἐγγεγραμμένην ἐν τῷ καταλόγῳ, μὴ ὑπάρχουσαν ὅμως τῷ 1593, τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἐνοριακῆς γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διὰ τὴν ἐν λόγῳ μονὴν ὡρισμένην βοήθειαν ἔδωκεν εἰς τὴν ἡγουμένην καὶ τὰς μοναχὰς τῆς πλησίον τῆς αὐτῆς πύλης Μπαλατᾶ μονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, μὴ ἐγγεγραμμένης ἐν τῷ καταλόγῳ [σελ. 86], ὡς ἐν τῇ 14ῃ σημειώσει εἴπομεν. Ὀρθῶς ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* παρατηρεῖ ὅτι ἡ τοῦ Προδρόμου αὕτη ἐκκλησία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ *Καραμπέϊνικοφ* ἔδωκεν ἔλεος [ἀριθ. 12], ἣν ὁ *Παπαδάκης* ὀνομάζει «Αἰγιαλόν» [ἀριθ. 14], καὶ ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ (οὐχὶ ὅμως «εἶται») ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυνηγοῦ· αἱ ἐπωνυμίαι αὗται φέρονται καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως· εἰς ἔγγραφον τοῦ 1334: «...περὶ τὴν πόρταν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ κατὰ τῶν Κυνήγων»· εἰς ἕτερον τοῦ 1400: «...τὸν πάνσεπτον καὶ θεῖον ναὸν τοῦ τιμίου μου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὸν ἔξω τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων, *περὶ τὸν αἰγιαλὸν* τῆς βασιλικῆς πύλης...», ὄντα πιθανῶς τὸν κατ' ἔγγραφα τοῦ 1394 ἐπικεκλημένον καὶ «τοῦ κυροῦ Νικολάου» *[Miklosich et Müller;* A. P. C., τ. I, σελ. 568. — τ. II, σελ. 391—3. τ. II, σελ. 215—6]. Εἰς ἄλλα τοῦ 1686 καὶ 1689: «...Ἐκκλησίαν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν τοποθεσίᾳ Κυνηγοῦ, ἐκτὸς τῆς πόλης λεγομένης Μπαλατᾶ» καὶ «...κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κυνηγοῦ, ἔξωθεν τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ» [*Γεδεών·* αὐτ. σελ. 50, 52], καὶ «...ἔξω τοῦ Κυνηγοῦ κατὰ τὸν αἰγιαλὸν» [*Α. Π. Κεραμεύς·* Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ. τ. Δ', σελ. 68, 69]. Ἐνοριακὴ γενομένη ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκάη τῷ 1640· ἀνεκτίσθη δὲ μικρὸν ἔπειτα «ἐν εἴδει οἰκίας» καὶ ἀφιερώθη ὑπὸ τῶν, ἀπὸ τῆς ἐνορίας βεβαίως ἐξαγορασάντων τὸν τόπον εἰς τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ· εἶτα, ἐν ἔτει 1686, ἐκτίσθη μεσιτείᾳ τοῦ ῥώσου πρεσβευτοῦ μεγαλειτέρα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σιναίου ὄρους κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου *Διονυσίου* [*Γεδεών·* αὐτ.]. Ἄδηλον τίνες ἦσαν οἱ ἐξαγοράσαντες τὸν τόπον καὶ ἀφιερώσαντες τὴν ἐν εἴδει οἰκίας γενομένην οἰκοδομήν· ἀλλ' ἐπειδὴ καλεῖ ὁ μὲν *Σμίθ*, τῷ 1669, «μετόχιον τῆς Ἀλεξανδρείας» ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προστιθεὶς ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ *La Croix*, τῷ 1670, παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας παρὰ *Λαμίῳ* [ἔνθ' ἀν., σελ. 219], εἰκάζομεν ὅτι εἰς αὐτὸν εἶχε περιέλθει ἡ κυριότης, ἥτις, τῷ 1686 ὁριστικῶς μετεβιβάσθη εἰς ὃ ἔκτοτε μένει Σιναιον ὄρος, τῆς ἐκκλησίας ἀνακτισθείσης μεσιτείᾳ παρὰ τῇ κυβερνήσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσίας, προτραπέντος ὑπὸ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων *Δοσιθέου* [*Α. Π. Κεραμεύς·* Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ. Α', 277]. Σημειωθήτω δ' ἐνταῦθα ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἦν ἡ Βασιλικὴ λεγομένη Πύλη καὶ ἡ τοῦ Κυνηγοῦ ἢ τῶν Κυνηγῶν, ἣν πολλοὶ διάφορον τῆς πρώτης ἐξέλαβον, πιστεύσαντες εἰς τὸν ἱστορικὸν *Δούκαν* λέγοντα «οἱ δὲ Βενετικοὶ ἐν τῇ Βασιλικῇ πύλῃ μέχρι τοῦ Κυνηγοῦ σὺν Ῥωμαίοις... ἐμάχοντο» [κεφ. 38]· τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀξιοπιστοτέρους θεωροῦμεν τὸν *Πούσκουλον*, [C/poleos βιβλ. IV, στ. 181 κ. ἑ.] ταυτίζοντα τὰς πύλας Cynagon καὶ Regia· τὸν *Γύλλιον*, λέγοντα μετὰ τὴν πύλην Βλαχερνῶν [='Αϊβανσεράϊ καπουσῆ] τὴν Κυνηγοῦ εἶτε Παλατινὴν καὶ ἔπειτα τὴν Φαναρίου [βιβλ. I, κ. XX], καὶ ἀλλαχοῦ «τὴν Παλατινὴν ἢ Κυνήγιον πύλην, ἔξω τῆς ὁποίας ὑπῆρχον πλάτανοι»· τὸν *Γέρλαχ*, τάσσοντα μετὰ τὴν πύλην Φαναρίου τὴν τῶν Κυνηγῶν καὶ μετ' αὐτὴν τὴν Βλαχερνῶν [Tagebuch, σελ. 454] ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας τῆς τοῦ Μπαλατᾶ· τὸν *Σχβάιγγερ*, ἀριθμοῦντα μετὰ τὴν Ἀϊνμπασὰρ καπὶ τὴν Παλατκαπὶ καλουμένην ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου καὶ κατόπιν τὴν τοῦ Διπλοφανάρου καὶ Φενερκωπὶ [Konstantinopel κτλ., σελ. 104—105 ἔκδ. 1619]. Τὴν ταυτότητα τῶν δύο πυλῶν ἐξάγομεν καὶ ἐκ τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων, τῶν τε πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ τῶν μετ' αὐτήν· τούτων τὸ τοῦ ἔτους 1334 ἀναφέρεται κυρίως εἰς ναὸν ἁγίου Δημητρίου, διακείμενον πλησίον οἰκημάτων περὶ τὴν *πόρταν* τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ *κατὰ τῶν Κυνήγων*. Καὶ λέγει μὲν ὁ *Μόρτμανν* [Esq. Top. de C/ple, § 65] ὅτι οὕτως ἐπωνυμήθη ἡ πόρτα διότι ὁδὸς ἀπ' αὐτῆς ἦγεν εἰς τὴν διάσημον μονὴν τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου, ἡμεῖς ὅμως βεβαιότερον θεωροῦμεν διότι ἐγειτνίαζεν αὐτῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Χρησίμου ἐγερθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἐκκλησία *λήγοντος τοῦ ΙΓ' ἢ ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος*, ἀφοῦ διεκδίκησις δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐγένετο ἐν ἔτει 1440 ὑπὸ ὀρφανοῦ διεγγόνου τοῦ κτίτορος, καθὰ διαλαμβάνει τὸ προμνημονευθὲν ἔγγραφον τοῦ ἔτους τούτου. Τὴν ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ *Μόρτμανν* σημειουμένην θέσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προδρόμου, τοῦ μετοχίου τουτέστι τῶν Σιναϊτῶν πατέρων, ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν πυλῶν Μπαλατᾶ καὶ Ἀϊβὰν σεράϊ παραλίας, εἰς παραδρομὴν ἀποδοτέον, ἀφοῦ ἐν τῷ κειμένῳ [§ 66] ὀρθῶς τάσσει αὐτὴν μεταξὺ τῶν πυλῶν Φαναρίου καὶ Μπαλατᾶ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἔξω τῶν τειχῶν, παρὰ *Δοσιθέῳ* [ἔνθ' ἀν.] «εἰς τὸ Φανάρι ἔξω ὅπου τώρα εἶναι εἰς τὴν Κ/πολιν μετόχι τῶν Σιναϊτῶν». Ἡ ὑπὸ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* τοποθετουμένη παρὰ τὴν πύλην Μπαλατᾶ μονὴ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἡ ὁριζομένη εἰς τὸ Ξυλο-

μάσγιδον [ἐν τῇ συνοικίᾳ Ταχτα-μιναρὲ] ὑπὸ τοῦ *Πατεράκη*, περὶ τῆς ὁποίας διελάβομεν ἐν τῇ 14 σημειώσει, οὐχὶ δὲ ἡ πολὺ ἀπέχουσα τῆς πύλης Μπαλατᾶ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἡ ἐν Ξυλοπόρτῃ, ἡ καὶ τοῦ Κανάβη λεγομένη, παρὰ τῷ *Πατεράκῃ* γραφομένη Κανανοῦ ἀντὶ Καναβοῦ ἴσως, ἡ ὁποία λέγεται ὑπὸ τοῦ διακόνου *Παύλου* ὡραία καὶ μεγάλη πλησίον τοῦ ἁγιάσματος τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν οὖσα [ἐνθ' ἀν., σελ. 48].

(22) Ἐν σελ. 684 ὁ αὐτὸς *Ὑψηλάντης* γράφει: «*...τὴν Ζουλόπετραν, ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἄλλως ἁγίου Νικολάου*».

(23) Ὁ *Σμίθ* ἀναφέρει ἐκκλησίαν τοῦ *ἁγίου Νικολάου* κειμένην οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Σοφίας, «*ἐὰν καλῶς ἐνθυμῶμαι*» προστιθεὶς [ἀριθ. 2]· ταύτην ἡμεῖς ταυτίζομεν τῇ ἐν Κουμκαπῆ παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἀριθ. 15, ἐν Κοντοσχαλίῳ παρὰ *Πατεράκῃ* ἀριθ. 21 τασσομένῃ. Περὶ αὐτῆς εὑρηται εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 17 χειρόγραφον τῆς ἐν Λέσβῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Λειμῶνος τὸ ἑξῆς σημείωμα: «*αχλζ' ἰνδ. ἐπὶ μηνὶ μαρτίῳ ἠγοράσθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου πνευματικοῦ καὶ ἱεράρχου κυροῦ Φιλοθέου ἀπὸ λειμῶνος μοναστηρίου καὶ ἔστι[ν] τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀναπόσπαστον ἀπὸ τὴν αὐτὴν μονήν. Ἔτος τὸ αὐτὸ ἐμβατίκωσαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ διὰ συνδρομῆς καὶ συνηγορίας Μανουὴλ Λατίνου πατριαρχεύοντος Κυρίλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει*» [*Ἑλλ. Φιλ. Σύλ.*, Μαυρογ. Βιβλ., ὑπὸ Α. Π. Κεραμέως, τ. Α', σελ. 37.]. Παρετήρησεν ἤδη ὁ *Γεδεὼν* [σελ. 70] ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ 1648 [σελ. 21] δὲν ἀναφέρει τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐπεσκέφθη ὁ διήμερον ἐν Κουμκαπῆ διαμείνας τῷ 1652 διάκονος *Παῦλος* [ἐνθ' ἀν., σ. 47], καὶ τὴν ὁποίαν λέγει καεῖσαν τῷ 1660 ἡ ὑπὸ *Α. Π. Κεραμέως* δημοσιευθεῖσα σημείωσις [*Δελτ. ἱστ.* καὶ ἐθν. ἐτ. τῆς Ἑλλάδος, Β' 446-447]· φαίνεται δὲ ταχέως ἀνοικοδομηθεῖσα, ἀφοῦ τῷ 1669 ὑπῆρχεν ἐπὶ *Σμίθ*, μὴ συγχέοντα αὐτὴν μετὰ τῆς ἐν Ὑψωμαθείοις ἑτέρας ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου [ἀριθ. 5], τῆς παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἀριθ. 31, παρὰ Πατεράκῃ ἀριθ. 29, καὶ διακόνῳ *Παύλῳ* [σελ. 47].

(24) Μνεία *τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ ναῶν* ἀρχαιοτέρα πασῶν ἔστιν ἡ ἐν τῷ κώδικι τῶν ὁμιλιῶν *Μελετίου Συρίγου*, λέγει ὁ *Μ. Γεδεὼν* [σελ. 70], τῷ 1660, ἡ ὑπὸ *Α. Π. Κεραμέως* δημοσιευθεῖσα· ὑπάρχει ὅμως καὶ προγενεστέρα ταύτης κατὰ ἕνα αἰῶνα περίπου, δύο ἐκκλησιῶν, *τῆς Ἐλπίδος* καὶ τοῦ *ἁγίου Ἰωάννου*. Περὶ τῆς πρώτης ἀναγινώσκομεν *τὰ ἑπόμενα* εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ *Γέρλαχ* [σελ. 164]: «*18 Μαρτίου 1576· παρέστην σήμερον εἰς λειτουργίαν τοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἐλπίδος· ἔχει αὕτη μίαν μόνον ἁγίαν Τράπεζαν ἄνευ εἰκόνων ὡς πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ὀρθοδόξων· εἶναι μικρά, ἔχουσα εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀρχαγγέλων Γαβριὴλ καὶ Μιχαήλ, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ Δημητρίου κ.λ. Ἐν τῷ προαυλίῳ καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τεθαμμένοι εἰσὶ προϊστάμενοι τῆς μονῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας· πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας καίει διαρκῶς κανδήλα· ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας εἰσὶ πολλὰ θολωτὰ δωμάτια, κρῆναι καὶ κιστέρναι*». Κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς 10 Νοεμβρίου 1652, τῆς ἀποτεφρωσάσης τὰ μεταξὺ Κουμκαπῆ καὶ Ὀτοῦν τσαρσὶ [= Οὐζοὺν τσαρσί;], αἱ ἐκκλησίαι Κουμκαπῆ διεσώθησαν· διὸ ὁ παρεπιδημῶν Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Μακάριος* παρακληθεὶς ἐλειτούργησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας *ἐν τῇ ἐρήμῳ*, τὴν ὁποίαν ὁ *S. Petridès* θεωρεῖ ὡς τὴν τῆς Ἐλπίδος [διάκονος *Παῦλος*· αὐτόθι, σελ. 45, 46]. Λείπει ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Σμίθ, οὖσα μία τῶν καεισῶν ἑπτὰ τῷ 1655 κατ' αὐτόν, ἢ τῷ 1660 κατὰ τὸν *Δοσίθεον* [*Α. Π. Κεραμεύς*· Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ. τ. Α' σελ. 281] καὶ τὸ σημείωμα εἰς τὰς ὁμιλίας τοῦ Συρίγου. Περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν τῇ ἐφεξῆς σημειώσει.

(25) Ἀμέσως μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἐλπίδος ὁ *Γέρλαχ* γράφει καὶ τὰ ἑξῆς. «*Εἶδον σήμερον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἄλλοτε ποτὲ μὲν ὑπάρξασαν κυρίως μονὴν μοναχῶν καὶ μοναστριῶν, νῦν δὲ μόνον μοναστριῶν, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου συντηρουμένων, ἔστι δὲ εὐρεῖα πλατεῖα, κατὰ τμήματα ἐκτισμένη, δι' ἣν ὁ πατριάρχης ἔδωκε πεντακισχίλια δουκᾶτα, διὰ ν' ἀφεθῇ αὐτῷ καὶ ταῖς μοναχαῖς καὶ μὴ ἀνεργεθῇ τέμενος ἀλλοφύλλων*». Καίπερ τοῦ *Γέρλαχ* μὴ ὁρίζοντος συνοικίαν, δυνάμεθα ἐν τούτοις ἀνενδοιάστως νὰ τάξωμεν αὐτὴν ἐν ᾗ καὶ ἡ τῆς Ἐλπίδος ἦτο, ἐν Κουμκαπῆ [Κοντοσχαλίῳ] καὶ νὰ ταυτίσωμεν, ἀποδιδόντες εἰς ἐσφαλμένην πληροφορίαν τοῦ Γέρλαχ τὴν ἐπωνυμίαν Χρυσοστόμου Ἰωάννου ἀντὶ Προδρόμου Ἰωάννου, τῇ παρὰ *Καραμπέινικοφ*, ἀριθ. 25 «*Ἰωάννου Προδρόμου· Πρόδρομος*» ἐν Κουμκαπῆ, τῇ παρὰ *Πατεράκῃ*, ἀριθ. 21 «*Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς Κοντοσχάλι*»· ἐπ' αὐτῶν μοναχαὶ δὲν ὑπῆρχον, τῆς συντηρήσεως αὐτῶν καταστάσης, φαίνεται, ἀδυνάτου. Ὁ παρεπιδημῶν ἐν Κ/πόλει Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Μακάριος*, ἐλειτούργησε Κυριακήν τινα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, ἀδείᾳ πατριαρχικῇ· ὁ κλῆρος τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τῆς συνοικίας, μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων κατελθὼν εἰς τὴν ἀποβάθραν, ὑπεδέχθη τὸν ἐκ Γαλατᾶ διὰ πλοίου ἐλθόντα Πατριάρχην, ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συμμετέσχε τῆς τελετῆς, μεθ' ἣν παρετέθη γεῦμα [διάκονος *Παῦλος*, αὐτόθι σελ. 45—46]. Δὲν ἀναφέρεται ἡ ἐκκλησία αὕτη ὑπὸ τοῦ Σμίθ [1669], καεῖσα κατὰ τὸν *Δοσίθεον* [*Ἀνέκδοτα τεμάχη...* ὑπὸ *Α. Π. Κεραμέως* ἐκδοθέντα ἐν Α' τόμῳ τῶν Ἀναλ. Ἱερ. Σταχυολογίας, σελ. 281] ἐν ἔτει 1659, [ἀκριβέστερον ὅμως 1660, 14 Ἰουλίου, ὡς λέγει ἐν τῇ Δωδεκαβίβλῳ ὁ αὐτός], ὅστις γράφει συνάμα ὅτι σὺν ταῖς ἄλλαις καεισαις «*ἔδωσεν ὁ βεζίρης θέλημα καὶ ταῖς ἔφτιασαν*», ὅπερ χρῄζει ἐπιβεβαιώσεως.

(26) Κατὰ *τὴν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστ. καὶ ἐθν. ἑταιρείας* προλεχθεῖσαν σημείωσιν τοῦ *Α. Π. Κεραμέως* ἀπετεφρώθη καὶ αὕτη τῷ 1660· ἡ σημείωσις εἰς τὴν *Βλάγκαν* τάσσει αὐτήν: «*τὸν ἅγιον Νικόλαον τὸν ἐν Ἀρμενίοις*», ἐνῷ ὁ *Καραμπέινικοφ* λέγει, ἀνακριβῶς καθ' ἡμᾶς, εἰς Κουμκαπῆ [ἀριθ. 24].

(27) Ἡ ἐν *Βλάγκᾳ* ἐκκλησία τῆς *Θεοτόκου*, ἡ παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἀριθ. 25, Πατεράκῃ ἀριθ. 23 ἀναφέρεται εἰς τὴν τοῦ 1648 σημείωσιν τοῦ ἁγιοταφιτικοῦ χειρογράφου καὶ ὑπὸ τοῦ διακόνου Παύλου, τῷ 1652 λέγοντος εἰς Κουμκαπῆ δύο ἐκκλησίας τῆς Παναγίας [ἔνθ. ἀν., σελ. 47]· ὁ *Μ. Γεδεὼν* [αὐτ. σελ. 12] γράφει ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἐκκλησία «ἀπέθανε προδήλως *μετὰ τὸ ἔτος 1683 ἢ καὶ κατόπιν*», ἐνῷ γνωρίζει τὸ δημοσιευθὲν σημείωμα ὑπὸ τοῦ *Α. Π. Κεραμέως*, καθ' ὃ ἐκάη καὶ αὕτη μετ' ἄλλων δύο ἐν Βλάγκᾳ ἐκκλησιῶν τῷ 1660, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ *Σμὶθ* παραλείπονται.

(28) Τρὶς ὁ *Γέρλαχ* ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ [σελ. 217, 359, 406] περιγράφει ἐκκλησίαν *ἁγίου Θεοδώρου*, ὀνομάζων οὕτω τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τοῖς Στουδίου, τὸ νῦν Ἰμροχὸρ τζαμισῆ, παρὰ τὴν ἐν *Ὑψωμαθείοις* ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Προδήλως ὁ συγγραφεὺς ἐσύγχυσε τὸ ὄνομα τοῦ πάτρωνος τῆς μονῆς ἁγίου καὶ τὸ τοῦ *Θεοδώρου* Στουδίου τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀκαταμαχήτου ἐκείνου ὑποστηρικτοῦ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων κατὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἔριδας.

(29) Τὴν ἐν *Ὑψωμαθείοις* ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου πρὸ τοῦ *Καραμπέινικοφ* ἀναφέρει ὁ *Γέρλαχ* ἐπανειλημμένως· «*Τῇ 23ῃ Ἀπριλίου 1577 ἤλθομεν*, λέγει, *εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου εἶναι ἐζωγραφημένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ μικρῶν τετραγώνων ἐπιχρύσων τμημάτων πλακὸς* [ἐννοεῖ διὰ μουσαϊκοῦ], *ἔχουσα κρεμαμένην ὡραίαν μεταξίνην σκέπην. Ἡ ἐκκλησία ἦν κατάμεστος ἐξ ἑκατοντάδων γυναικῶν καὶ παίδων μεταξὺ τῶν γυναικῶν ἦσαν πλέον ἢ δέκα Καραμανιώτισσαι, πλουσιώτερον κεκοσμημέναι τῶν παρ' ἡμῖν ἡγεμονίδων...*» [*Tagebuch*, σελ. 339· παραλείπομεν τὴν περιγραφὴν τοῦ στολισμοῦ αὐτῶν]. Τῇ 17 Νοεμβρίου 1577 παρέστη εἰς βάπτισιν ἑλληνικὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, κεκοσμημένῃ δι' εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Προδρόμου, τῆς Θεοτόκου, τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου, τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης, τοῦ Ἀθανασίου καὶ πολλῶν ἄλλων. «*Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐστὶν ἡ περὶ ἧς ἐν τοῖς ἄνω ὡμίλησα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἣ ἐπίσης κατεχομένη ὑπὸ Τούρκων* [= τουρκοφώνων, Καραμανιωτῶν]· *ἐτησίως κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου περιάγονται ἐν αὐτῇ ὀστᾶ τινα, ὡς ἅγια λείψανα τοῦ Κωνσταντίνου, ἐφ' ᾧ ὁ λαὸς ὡς μαινόμενος καθίσταται*» [σελ. 405—6]. Τῇ 24(;) Ἀπριλίου 1578 μετέβη μετὰ τοῦ Σχβάϊγερ, εἰς τὸν *παρὰ τὰ τείχη* ναὸν τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, ἐν τῷ χωρίῳ [= συνοικίᾳ] Καραμανίᾳ, οἰκουμένῳ ὑπὸ Καραμανλίδων Ἑλλήνων, γνωριζόντων τὴν Τουρκικὴν μόνον γλῶσσαν... Ὁ ναὸς ἔχει εὐρείαν αὐλὴν καὶ νάρθηκα, ὅπου ἵστανται αἱ γυναῖκες· ἐντὸς δ' ἔχει πηγὴν θεραπεύουσαν τοὺς ἐκ πυρετοῦ πάσχοντας... Πολὺς κόσμος προσῆλθεν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ... [σελ. 484· ἀντὶ 24 Ἀπριλίου γραπτέον 23] Ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ *ἁγίου Γεωργίου* εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη «*ὁ Κυπαρισσᾶς*», ὁ ἐν τῇ Κυπαρίσσῳ ἅγιος Γεώργιος, περὶ ἧς καὶ ὁ διάκονος *Παῦλος* γράφει ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διατηρηθεισῶν ἐκκλησιῶν, ὅτι ὡραία μουσαϊκὴ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑπάρχει, ὅτι ἔχει ἁγίασμα, καὶ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἑορταζομένης τῇ 22 Δεκεμβρίου, καὶ περιγράφει τὸν τροῦλλον αὐτῆς [αὐτ., σελ. 47]. Περίεργος ἡ ὑπὸ *Σμὶθ* παράλειψις αὐτῆς, ἐνῷ ὁ *Δουκάγγιος* [1680] ἀναφέρει S Georgii versus Castellum septem Turrium (αὐτ. ἀριθ. 13).

Ἐκάη καὶ αὕτη ἐν ἔτει 1782· τὸ σημείωμα τοῦ *Πασχάλη* ὀνομάζει αὐτὴν «*ἅγιος Γεώργιος Παρμακαπῆ*» [*Εὐγένιος* ἱερεύς· ἡ Ζωοδόχος Πηγή, ἐν Κων/πόλει ⍺ωπς', σελ. 313]· συνοικία τοιαύτη αὐτόθι ἄγνωστος εἶναι σήμερον. Ἡ ἐκκλησία ἀνεκτίσθη τῷ ⍺ωλδ', φροντίδι τοῦ τότε πατριάρχου *Κωνσταντίου Α'*, ὅστις ἀναφέρει τὰ κατ' αὐτὴν ἐν τῇ *Κωνσταντινιάδι*· ὕπερθεν τῆς θύρας ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Νικολάου Λογάδου:

Ναὸς τὰ πρόσθεν ἦν μὲν ἐν Βυζαντίῳ,
ἐν Κυπαρίσσῳ τοῦ κλυτοῦ Γεωργίου·
ἀλλ' ἦν λυπηρὸν πᾶσιν ἀρχαίων φίλοις,
ὡς ἀγνοοῦσι ποῦ ποτ' εἶχε τὴν θέσιν·
Κωνστάντιος δέ, πατριαρχῶν τὸ κλέος,
τοῦτον δὴ εἶναι εὐστόχως τεκμήρατο
ἐκ τῆς παλαιᾶς τῆς δε καλλίσης θόλου
κἀκ κυπαρίσσου, τῆς καείσης πρὸ χρόνων·
ὃς πρώτῃ ὁρμῇ καὶ ἀρρωγῇ ἁπλέτῳ
καινὸν καθιστᾷ εἰς ὅπερ κάλλος βλέπεις.
Ἀλλ' ὦ τροπαίων κλῆσιν ὡς μάρτυς φέρων,
τήρει ὕπερθεν τῶν νοητῶν θηρίων
καὶ πατριάρχην καὶ ὅσους χριστωνύμων
καὶ τὸν ἰαμβίσαντα ταῦτα Λωγάδην,
ὁμοῦ δὲ κτίστην τοῦδε, τῆς τεχνουργίας
καὶ Νικόλαον τέκτονα Νικητάδην.
⍺ωλδ' κατὰ μῆνα Μάϊον.

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει νῦν ἁγίασμα ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τιμώμενον, καὶ ἐπὶ τοῦ διακόνου *Παύλου*, τῷ 1652, ὑπάρχον· ἔτι δὲ καὶ ἡ δημοτικὴ ἐνοριακὴ σχολή.

(30) Ἐπανειλημμένως ἀναφέρει ὁ *Γέρλαχ* τὴν ἐκκλησίαν ταύτην· τοὺς ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ οἰκοῦντας λέγει ἐλθόντας ἐκ Καραμανίας, ὀρθοδόξους μὲν Ἕλληνας ὄντας, ἀλλ' οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα ἑλληνικὰ γνωρίζοντας, τὴν τουρκικὴν δ' ὁμιλοῦντας· ἡ συνοικία καὶ ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐπωνυμήθη [Tagebuch, σελ. 173, 186. 484]. Οἱ Καραμανῶται ἔχουσιν ὡραίας, μεγάλας καὶ εὐρείας οἰκίας μετὰ ὡραίων κήπων, ἐκτεινομένων μέχρι τῶν φυλακῶν τοῦ Ἐπταπυργίου [σελ. 186]. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀρχαία οἰκοδομή, ἐστολισμένη διὰ πολλῶν εἰκόνων, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης, φερόντων *τὰ αὐτοκρατορικὰ στέμματα*, κεκοσμημένα διὰ χρυσοῦ καὶ ἀδαμάντων.

κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτῶν, 21 Μαΐου, ἐκτίθενται τὰ ἐν κιβωτίῳ φυλασσόμενα ἅγια λείψανα τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου, ὁστοῦν καὶ δάκτυλος· ἐκ τοῦ ἐκκλησιάσματος, λέγει, ἄλλοι μὲν ἐπ' ὤμων λαμβάνουσι τὰ λείψανα, ἄλλοι πλησιάζοντες πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔπιπτον, ἐν ᾧ ἄλλοι σύσσωμοι ἔτρεχον, τοὺς τοίχους ἄλλοι ἐψηλάφουν· τινὲς πάλιν ὠχρίων καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἔχανον, ἐν ᾧ ἕτεροι καθίσταντο ὡς μανιώδεις· ἔλεγον δ' ὅτι οἱ ὑφιστάμενοι τὴν σκληρὰν ταύτην κατάστασιν, ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὸ πολὺ ἢ ὀλίγον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ὑπῆρχον ὅμως καὶ οἱ, ὡς παῖδες, οὐδαμῶς ἐπηρεαζόμενοι [σελ. 348, 406]. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας παρετίθετο γεῦμα. Ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε καὶ ἁγίασμα εἰς ὃ καταβαίνοντες βαθμίδας τινὰς προσ. ἤρχοντο καὶ κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου οἱ πυρέσσοντες ἐλούοντο, καὶ ἀνήρτων κηρία, τρίχας καὶ ῥάκη [σελ. 499]. Ὁ *Γέρλαχ* παρέστη εἰς λειτουργίαν τοῦ Πατριάρχου τῇ 1η Ἀπριλίου 1576, καθίσαντος ἔπειτα εἰς πλούσιον γεῦμα [σελ. 173]· εἶτα ἐπεσκέφθη τὴν ἐκκλησίαν τῇ παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου, 27η ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους [σελ. 186]· τῇ 21 Μαΐου 1577 [σελ. 348] καὶ 1578 [σελ. 499]. Τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἐκκλησίας μαρτυρεῖ γράμμα τοῦ Πατριάρχου *Μητροφάνους Γ'* ἐκδοθὲν ἐν ἔτει κοσμογονίας ,ζοζ' = + 5508 + 1569, οὗτινος τὸ διατακτικὸν ἐδημοσίευσεν ἐκ χειρογράφου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* [Παράρτ. Κ—ΚΒ' τόμ., σελ. 95, χειρ. 11, ἀριθμὸς 5], ἡμεῖς δὲ παρατιθέμεθα τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ μέρος «... *Οἱ ἐκ τῆς Καραμανίας εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, οἵ ψάλλοντές εἰσιν ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου, ἀνατρέποντες τὴν ἀρχαίαν ἐν αὐτοῖς τάξιν καὶ συνήθειαν καὶ βουλόμενοι κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτῶν πορεύεσθαι... πρὸς ἀλλήλους μάχαις καὶ σκανδάλοις διηνεκέσιν ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν· ὥστε τὸν νέον κατὰ χρόνον ἱερατεύοντα ὀλιγωρεῖν τοὺς γέροντας καὶ προτιμᾶσθαι καὶ προκαθέζεσθαι ἔν τε ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι καὶ ἁπανταχοῦ διὰ τὸ φθάσαι τινὰς τούτων ὀφφικίοις ἐκκλησιαστικοῖς τιμηθῆναι... Ἀπελθοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν καθευρεθέντων ἐνταῦθα ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τῶν ἐντιμοτάτων τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης Ἐκκλησίας κληρικῶν, ἐντὸς τοῦ θείου ναοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου... τέλος δὲ πάντων μηδὲν εὑροῦσα ἕτερον αἴτιον σκανδάλων... εἰ μὴ τὸ θέλειν τοὺς ἔχοντας ὀφφίκια προτιμᾶσθαι τῶν προγενεστέρων ἱερέων, καὶ γηραιῶν ὄντων, ἀπεφήνατο, γνώμῃ τῶν παρατυχόντων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, εἶναι τὴν ἐπικρατήσασαν ἀρχαίαν τάξιν αὐτῶν ἀπαρασάλευτον, ἥτις ἦν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρι τοῦ νῦν... καὶ ἐπεδόθη εἰς ἀσφάλειαν τοῖς δηλωθεῖσιν ἱερεῦσι τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου τοῦ ἐν τῇ Καραμανίᾳ τὸ παρὸν γράμμα.— Ἐν ἔτει ,ζοζ'*». Ἅπασαι αἱ μνεῖαι τῆς ἐκκλησίας ταύτης λέγουσιν αὐτὴν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι μόνον τοῦ Κωνσταντίνου· ὥστε σφάλλεται ὁ *Καραμπέινικοφ* ὀνομάζων αὐτὴν Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης [ἀριθ. 34]. Ὁ *Γεδεὼν* λέγει τῷ 1888 ὅτι μέχρι πρὸ ἑξηκονταετίας [1827—8] ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία πρὸς τοὺς ἐνταῦθα κατοίκους «*ἐγραφε τὰς ἐγκυκλίους τουρκιστί*» [Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, ἔτ. Η' σελ. 200], τουτέστι δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν. Ὁ *διάκονος Παῦλος* ἱστορεῖ ὅτι ἀδείᾳ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως *Παϊσίου*, αἰτήσει δὲ τῶν Ὑψωμαθειωτῶν, ὁ παρεπιδημῶν Πατριάρχης Ἀντιοχείας. Μακάριος ἐλειτούργησε τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου χειροτονήσας καὶ διακόνους· ἦτο, λέγει ὁ *Παῦλος*, ἀξιοσέβαστος ἀρχαιοτάτη οἰκοδομή, λιθόκτιστος, ἔχουσα ὑψηλοὺς θόλους καὶ μεγάλας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Προδρόμου, τῆς ἐποχῆς, ὡς ἔλεγον τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ἐτιμᾶτο δὲ ὡς ἱερὸν λείψανον ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἐν βασιλεῦσι πρώτου τούτου χριστιανοῦ [ἔνθ' ἀν. σελ. 47]. Περὶ τοῦ ἁγιάσματος, ὅπερ ὁ *Γέρλαχ* ἀναφέρει, οὐδὲν λέγει ὁ *Παῦλος*· περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας Καραμὰν μαχαλὲ λέγει ὅτι οὕτως ἐκλήθη διότι ὁ σουλτάνος *Μεχμὲτ Β'* ἐγκατέστησεν αὐτόθι μετανάστας ἐκ Καραμανίας [αὐτ. σελ. 48]· τότε συγχρόνως, νομίζομεν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς καὶ τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησίας, ἐπὶ ἐρειπίων προγενεστέρας ἐξάπαντος, τοῦθ' ὅπερ ἐμφαίνει καὶ ἡ τοῦ γράμματος τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους φράσις «ἀπὸ τῆς ἁλώσεως», οὐχὶ πρὸ αὐτῆς. Ὁ *Δουκάγγιος* ἀριθμεῖ XIV «*S.Constantini de Caramanio*».

(31). *Τοῦ Α. Π. Κεραμέως* καταπαύοντος τὰς περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Πόλεως παρατηρήσεις αὐτοῦ, προστιθέμεθα αὐταῖς καί τινας ἄλλας ἡμετέρας χάριν τῆς ἱστορίας.

1. *Ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου ἐν Ὑψωμαθείοις.* Ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἀριθ. 31, *Πατεράκῃ* 29, διακόνῳ *Παύλῳ* [σελ. 47], *Σμίθ*, ἴσως, 5, ἑκάτ μετὰ τῶν ἄλλων τῷ 1782 καὶ ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου (τοῦ Α')· ὑπερθεν τῆς θύρας ἐπὶ μαρμάρου εὑρηται κεχαραγμένη ἡ ἑπομένη εἰς τέσσαρας σειράς, δύο συλλαβῶν τῆς τελευταίας λέξεως χαραχθεισῶν κάτωθεν ταύτης·

Ὁ ναὸς οὗτος Νικολάου ἁγίου ἐκνεουρουσεῖται πόθῳ
[ζήλω κὲ ἀγαστῷ
τῶν ἐνοριτῶν συνδρομὴ καὶ δαπάνη κὰ ιουναρωῦ π
α
[χριστεπωνύμων Ω
ἐπ' ἀρχιθύτου τοῦ πρώτου Κωνσταντίου σοφοῦ προσ-
[πνους καὶ κλέους BYZNI
οὗ; πάτερ σῶζε πειρατιων βίου καὶ ἀνταμείβων μετὰ
[πόθου πλουσίως.

Προδήλως ὁ ἀμαθὴς λιθοξόος διέστρεψε τὴν θέσιν καὶ λέξεων καὶ γραμμάτων καὶ στίχων, ἐν οἷς παρενέθηκε τὴν ἀρχικῶς ἐν τέλει ὑπάρχουσαν χρονολογίαν· ἐκ τῆς ἐν τῇ τρίτῃ γραμμῇ διακρίσεως «*τοῦ πρώτου Κωνσταντίου*» εἰκάζομεν ὅτι ἡ σύνταξις τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πατριαρχείας παραίτησιν τούτου, 15 Αὐγούστου 1834, ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Τυρνόβου, τοῦ καὶ Β', [18 Αὐγούστου 1834 ἕως 26 Σεπτεμβρίου 1835]· ἀρχικῶς ἴσως εἶχεν οὕτως;

Ὁ ναὸς οὗτος Νικολάου ἁγίου
ἐκ νέου ἀνεγείρεται πόθῳ ζήλῳ τε
ἀγαστῷ τῶν ἐνοριτῶν, συνδρομῇ καὶ
δαπάνῃ χριστεπωνύμων,
ἐπ' ἀρχιθύτου τοῦ πρώτου Κωνσταντίου,
σοφοῦ προόπτους (;) καὶ κλέους Βυζαντίου·
οὗς, πάτερ, σῶζε πειρατιων βίου
καὶ ἀνταμείβου μετὰ πόθου πλουσίως
κα' Ἰανουαρίου ,αωλ(;).

Ἔνδον τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον ἔστι νῦν ἁγίασμα τῆς *Ζωοδόχου πηγῆς*.

2. *Ἁγίασμα τῆς Ἀναλήψεως ἐν Ὑψωμαθείοις.* Τῇ 8η Μαΐου 1578 [ἣν εὑρίσκομεν συμπίπτουσαν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ] ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ *Γέρλαχ* κειμένην «παρὰ τὸ Ἑπταπύργιον εἰς τὸ Ὑψωμαθεῖον», καὶ ἤκουσε τὴν θείαν λειτουργίαν [αὐτόθι, σελ. 489]· ὥστε ἔκτοτε ἔφερε καὶ ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν ἡ αὐτόθι ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Χρυσαληθινῆς, ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* «τῆς Παναγίας Ψαμάτια μαχαλεδά» [ἀριθ. 14], παρὰ *Πατεράκῃ* [ἀριθ. 28] καὶ *Σμίθ* [ἀριθ. 4] Χρυσαληθινή, ἧς ἀρχαιότερα μνεία εὑρηται ἐν ἔτει 1566 [*Γεδεών* αὐτ., σελ. 75]· ἡ ταυτότης αὐτῶν ἀναφέρεται καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1791 [Ἐκκλ. Ἀλήθ., ἔτ. ι', σελ. 229]. Ἡ παρὰ τῷ διακόνῳ *Παύλῳ*, τῷ 1652, ἀναφερομένη ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐν Ὑψωμαθείοις, περὶ τῆς ὁποίας ὁ *Petridès*, μὴ εὑρίσκων αὐτὴν σήμερον, ἐρωτᾷ μήπως εἶναι ἡ τῶν Ἐξ Μαρμάρων ἐνοριακὴ ἐκκλησία [ἔνθ' ἀν., σελ. 47], εἶναι ἡ τῆς Ἀναλήψεως ἐπιλεγομένη.

Καεῖσα καὶ αὕτη τῷ 1782 [σημείωμα Πασχάλη] ἀνεκτίσθη ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντίου Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου κατὰ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα:

Ναὸν τόν δε δαμέντα χρόνῳ, ᾧρῳ δ' εἵσατο αὖθις
εἰς ὅγε κάλλος ὁρᾷς τῶν πόθος εἰνορίων
ζῆλός τε οπουδή τε χριστολατρῶν ὁμοθρήσκων
τοὺς Χριστὸς σώζει γῆθεν ἀειράμενος,
οἰκουμένης θώκῳ Κωνστάντιος ὁπότε ἦστο
εὖ πατριαρχεύων θειοτέρῃ σοφίῃ.
Τὸν ἡμῖν, Λόγε, δηναιὸν μάλα τήρεε σῷον,
ὀρθοτομοῦντα λόγον σῆς γε ἀγαθοσύνης
καὶ ἀρχιτέκτονα Κωνσταντῖνον
,αωλβ' Μ[α]ρ[τίου] α'.

Ἐξωθεν τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ὁμώνυμον ἁγίασμα.

3. «*Μικρὰ ἐκκλησία Παναγία τοῦ Παλαιολόγου*». Ταύτην ἀναφερομένην ἐν τῇ σημειώσει γ' τοῦ χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου [*Γεδεών*, σελ. 26] εἰκάζει ὁ ἐκδότης αὐτῆς κειμένην μεταξὺ Φαναρίου καὶ Μπαλατᾶ [ἀντ. σελ. 17]. ἐπειδὴ ὅμως ὁ *Σμίθ* ὁρίζει «μικρὰν» ἐκκλησίαν Παναγίας πλησίον τῆς πατριαρχικῆς, προστιθεὶς ὅτι οὕτω καλεῖται πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς τελευταίας, ἐπ' ἴσης κατ' αὐτόν, ὡς ἐν τῇ 9η σημειώσει λέγομεν, τῆς Παναγίας [ἀριθ. 24], διὰ τοῦτο περὶ τὸν πατριαρχικὸν ναὸν ζητητέα ἡ θέσις αὐτῆς· εἴπομεν δὲ ἤδη ἐν σημειώσει 16η ὅτι τὴν ὑπὸ *Παύλου* τοῦ διακόνου ἀναφερομένην ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας μεθ' ἁγιάσματος ὑπεράνω τῆς πόλης Ἁγια-καπῆ ὁ *Petridès* θεωρεῖ ὡς τὴν τοῦ Παλαιολόγου [ἔνθ' ἀν., σελ. 48]. Ὁ *Delacroix*, τῷ 1670 ὢν ἐν Κ/πόλει, λέγει πέντε παρεκκλήσια [sacella] ὑπάρχοντα πλὴν τῶν ναῶν· τὸ τρίτον δὲ καλεῖ τῆς Παναγίας τοῦ Παλαιολόγου [παρὰ *Λαμίῳ*, σελ. 218]. Ὁ *Δουκάγγιος* ἀριθμεῖ 17ην ἐκκλησίαν τὴν τῆς Παναγίας Coubule [κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βενετίας]· ἐὰν ἀναγνωσθῇ *Τσουμπαλί*, ἔπεται ὅτι ἐννοεῖ ταύτην τὴν «μικράν», διότι ἀναφέρει ὑπ' ἀριθ. 8 τὴν τοῦ Βαλίνου du Baigle, quam Bailii vocant, νοῶν τὴν καὶ Χαντσαρλῆ λεγομένην [*Σκαρλᾶτος* ΚΙΙΙ, τ. Α', σελ. 578[9] γνωστὴν καὶ εἰς τὸν διάκονον *Παῦλον* [αὐτ.], ἐκτὸς ἂν τὴν λέξιν Coubule δεχθῶμεν ὡς ἐσφαλμένως τυπωθεῖσαν ἀντὶ τοῦ Μπελλῆ = Βελιγραδίου. Ὁ *Γεδεὼν* πρὸς τούτοις θεωρεῖ αὐτὴν οὖσαν μίαν τῶν ἐννέα ἐκκλησιῶν, αἵτινες καείσαι κατὰ τὸ 1640, *ἔμειναν* κατὰ τὸν *Δοσίθεον*, *ἠφανισμέναι* [αὐτ. σελ. 35], ἐν ᾧ ὁρίζει τὴν ἀναφέρουσαν αὐτὴν ἀχρονολόγητον γ' σημείωσιν σύγχρονον ἢ μικρῷ μεταγενεστέραν τῆς β' σημειώσεως, φερούσης χρονολογίαν τὸ 1683 ἔτος [σελ. 15]· ἔπεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἐκάη οὐδ' ἔμεινεν ἠφανισμένη ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1640 πυρκαϊᾶς, ἥ, ἂν ἐκάη, ἀνῳκοδομήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1640—1652 ἢ 1669, ἀφοῦ ἀναφέρεται ὑπάρχουσα ἔτει 1652, 1669, 1670 1680, 1683 καὶ ὅτι ἀνακριβῶς λέγεται ὅτι καὶ αὕτη ἐκάη τὸ 1640 μείνασα μετὰ τῶν ἄλλων ὀκτὼ ἠφανισμένη· περίεργον δὲ καὶ ἀνεξήγητον δι' ἡμᾶς τὸ ὅτι δὲν ἀναφέρουσι τὴν ἐκκλησίαν ταύτην οὐδ' ὁ *Καραμπέϊνικοφ* οὐδ' ὁ *Πατεράκης*.

4. *Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς.* Πρῶτος ὁ *Γύλλιος* [1546] λέγει, ὅτι ἐπώνυμον «Χρυσοπηγὴ» δίδοται εἰς πηγὴν γειτονεύουσαν πύλῃ τῶν τειχῶν, ὅτι τοῦτο εἶναι παραλλαγὴ τοῦ τῆς Χρυσῆς Πύλης, ἧς τό τε ὄνομα καὶ ἡ θέσις ἦσαν ἄγνωστα τότε καὶ *δὲν ὑπάρχει ἤδη ἡ ἐκκλησία ἐκείνη* τῆς Θεοτόκου Πηγῆς, ἡ ὑπὸ τοῦ *Προκοπίου* ἀναφερομένη, ὅτι ἔκειτο «ἄγχιστα τῇ τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν» [περὶ κτισμ., βιβλ. Ι, κεφ. ΙΙΙ], κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ [De top. C/Poleos, βιβλ. IV, κεφ. VIII]. Μετὰ τὸν *Γύλλιον* γράφει ὁ *Γέρλαχ* εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῇ 27 Ἀπριλίου 1576 [οὗσῃ παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος, τῇ καθιερωμένῃ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς], ὅτι τὴν πύλην Σηλυβρίας τῶν χερσαίων τειχῶν τινες ὀνομάζουσι Χρυσῆν Πύλην, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἐκλήθη καί τις παρακειμένη πηγή, ἀθρόους προσελκύουσα κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην Ἕλληνάς τε καὶ Ἀρμενίους καὶ πολλὰ θαύματα τελοῦσα· διὸ καὶ τῶν ἀσθενῶν οἱ θεραπευόμενοι λέγουσιν αὐτοὺς τῇ Θεοτόκῳ ἀνήκοντας [=πωληθέντας εἰς τὴν Παναγίαν (ἀφιερωθέντας), ὡς ὁ κοινὸς λαὸς λέγει]. Περὶ τῆς πύλης Σηλυβρίας ὁμιλῶν ὁ *Γέρλαχ* λέγει ὅτι οὐ μακρὰν ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς Παναγίας καὶ ἀναφέρει

τὸ ἁγίασμα καὶ τὰ θρυλούμενα περὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων [σελ. 185—186]. Ἡ ἐκκλησία αὕτη βεβαίως εἶναι ἡ *τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς*, ἡ ἐν *Βαλουκλίῳ*, περὶ ἧς ὅμως, ὁ μετὰ ἕνδεκα ἔτη ἐπισκεφθεὶς τὴν Κ/πολιν, τῷ 1587, *Λεουγκλάβιος* λέγει ὅτι ἦτο κατεστραμμένη, τῶν θεμελίων αὐτῆς καὶ τῶν αὐτόθι παλατίων τῆς Πηγῆς μέχρι τότε ὑπαρχόντων, σὺν αὐτῇ τῇ πηγῇ, ἣν Χρυσοπηγὴν ἐκάλει ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐν μεγάλῃ συρροῇ ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν εἰς ὡρισμένην τοῦ ἔτους ἐποχήν, ὡσεὶ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας ἀκέραιος ἔτι ὑφίστατο ἐκεῖ [*Pand.* Hist. Turc Nº 200, XVI]. Ἐν ἔτει 1652 ὁ διάκονος Παῦλος σὺν τῷ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας Μακαρίῳ μετέβησαν, εἰς τὸ Βαλουκλὶ ἁγίασμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο «*ἡ Ζωοτόκο πηγή*», κατῆλθον βαθμίδας τινας καὶ ἔπιον ἐκ τοῦ ἰαματικοῦ ὕδατος [ἔνθ' ἀν., σελ. 48]. Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐπὶ *Γέρλαχ* ἐκεῖ ἐκκλησία ἢ ὄχι; ἀφοῦ οἱ ἄλλοι περιηγηταὶ λέγουσι τἀναντία; ὁ Ἱερεὺς *Εὐγένιος* γνωρίσας τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Λεουγκλαβίου*, λέγει, ἀντιφάσκων, ὅτι «*ναὸς μέγας δὲν ὑπῆρχεν, εἰμὴ μόνον τὰ θεμέλια* αὐτοῦ»! [Ἡ *Ζωοδόχος Πηγή*, Κ/πόλει ἀωπ' σελ. 85], καὶ ὅτι πρῶτος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ὁ μητροπολίτης Δέρκων *Νικόδημος ἤγειρε μικρὸν ναΐσκον* [σελ. 86]· παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενον συνοδικὸν ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Κ/πόλεως *Παϊσίου*, τοῦ ἔτους 1727, τάσσον τὴν ἐκκλησίαν τῆς Πηγῆς «ἔξω τῆς Χρυσῆς Πύλης ἤτοι κατὰ τὸ Σηλύβρι καπί», προδίδωσί πως τὴν ὕπαρξιν ἐκεῖ πρότερον ἐκκλησίας ἐν οἷς λέγει: «ἐν δὲ τῷ ἀνακαινίζειν *τὰ μέρη τὰ σεσαθρωμένα*, παμπάλαιος ἱερὰ καὶ σεβασμία εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εὑρέθη *ἔνδον τοῦ τοίχου ἄνωθεν, κατὰ τὸ μέρος τοῦ βήματος*» [αὐτ., σελ. 226] καὶ παρακατιών· «τὴν εὑρεθεῖσαν, ὡς εἴρηται, παλαιὰν καὶ σεβασμίαν καὶ θαυματουργὸν εἰκόνα *ἔνδον τοῦ τοίχου...*» [σελ. 227]· ἐκ τούτων εἰκάζομεν ὅτι δὲν ἦτο μὲν ἀκέραιος ἡ ἐπὶ Βυζαντίνων διάσημος ἐκείνη ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς, ὥστε νὰ δικαιολογήσῃ ὁ *Λεουγκλάβιος* τὴν συρροὴν τοῦ λαοῦ, ὑπῆρχεν ὅμως τοιαύτη, ὡς καὶ ὁ *Γέρλαχ* μαρτυρεῖ, σαθρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, μέχρις οὗ, τῷ 1726—1727, ὁ ῥηθεὶς μητροπολίτης Δέρκων *Νικόδημος* ἀνεκαίνισεν αὐτήν. Τὴν προτέραν ὕπαρξιν τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀναμφισβητήτως καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ σουλτανικὰ Διατάγματα, τὰ δημοσιευόμενα ὑπὸ τοῦ *Εὐγενίου* [ἔνθ' ἀν.]· τὸ ὑπὸ στ. Γ' λέγει ὅτι ἐν τοῖς ἀρχείοις εὑρέθη καταγεγραμμένον ὑπὸ χρονολογίαν ἐγίρας 1004= 1595/6 ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Βαλουκλῆ μετὰ τοῦ ἁγιάσματος, κειμένη ἔξωθεν τῆς πύλης Σηλυβρίας [σελ. 229] ἀνέκαθεν ἀπὸ ἁλώσεως [ἔγγρ Β'] ἀνῆκεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας [ἔγγρ. Δ', τοῦ 1703 ἔτους, 23—24 ἔτη πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου ἀνακαινίσεως]. Ὁ *Σεστίνι* λέγει μὲν ὅτι ἦτο ἡ ἐκκλησία ἐν μέρει πεπτωκυῖα, τῷ 1778 γράφων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμολογεῖ λύπην διότι δὲν ἐπεσκέφθη τὸ πεφημισμένον ἁγίασμα ἵνα ἴδῃ τοὺς ἰχθῦς, ἡ μαρτυρία αὐτοῦ στερεῖται ὑποστάσεως [*Sestini;* lettres aur la Sicile et la Turquie, Paris 1789, τ. Γ' σ. 87, 89], καθὼς καὶ ἡ τοῦ *Chevalier* [ἔνθ' ἀν., σελ. 101] περὶ μόνον ἐρειπίων ὑπάρξεως [τῷ 1786]. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπωνυμία Χρυσοπηγὴ ἐφεύρεσις φαίνεται οὖσα τοῦ *Γυλλίου*, ἐπαναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Γέρλαχ*, τοῦ *Λεουγκλαβίου* καὶ τοῦ *Δουκαγγίου* καὶ τοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων *Ἀγαπίου Λάνδου* ἐν σελ. 302—303 τῆς «Ἁμαρτωλῶν σωτηρίας» [ἔκδ. 1817], οὐδαμοῦ πρότερον ἢ ἐφεξῆς ἀπαντῶσα· ἀναφέρεται μόνον ἐκκλησία καὶ μονὴ Χρυσοπηγῆς ἐν τῷ Γαλατᾷ ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ αὖθις χρόνοις, περὶ ἧς ἐφεξῆς.

(5). *Ἐκκλησία ἁγίου Μηνᾶ ἐν Ὑψωμαθείοις.* Ἀρχικῶς ἦτο τετιμημένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, καὶ οὕτως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* [ἀριθ. 16, καὶ *Πατεράκη* ἀριθ. 30]. Ὁ *Σμὶθ* ἐκ παραδρομῆς ἢ ἀνακριβοῦς ἀντιλήψεως ὀνομάζει Κάρπου [ἀριθ. 6], τοῦθ' ὅπερ, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ *Α. Π. Κεραμεύς*, παρέλαβε καὶ ὁ *Δουκάγγιος* ἀριθμήσας ἐκκλησίαν S. Carpes, Psamathia [αὐτόθι, XV], καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ *Μ. Γεδεών*, ὅστις καταλήγει εἰς συμπέρασμα «ὅτι ὁ ναὸς Κάρπου καὶ Παπύλου, ὁ ἀρχαιότατος, ἐστὶν ὁ κατόπιν ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ σήμερον ἅγιος Μηνᾶς τῶν Ὑψωμαθείων, ἴσως χιλιετίαν ἀριθμῶν ἀπὸ τῆς τῶν θεμελίων αὐτοῦ καταβολῆς» [αὐτόθι, σελ. 72—74]. Κατὰ τὸν *Πασχάλην* ἑκάη καὶ οὗτος τῷ 1782· ἐν τούτοις ὁ *Chevalier*, τῷ 1786, εὗρεν αὐτὸν ὑφιστάμενον καὶ ἐμέτρησε τὴν διάμετρον τοῦ θόλου αὐτοῦ, οὖσαν 36 ποδῶν· παρετήρησε προσέτι καὶ τὸ ὑπόγειον τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἁγίασμα [σ. 263], ὡς λέγει· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ *Ἀθ. Ὑψηλάντης* καὶ ὁ Πατριάρχης *Κωνστάντιος* ἀναφέρει τὴν μεγάλην ταύτην πυρκαϊὰν τοῦ 1782, ἀποτεφρώσασαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κυπαρισσᾶ, πλησιέστατα τῇ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου οὖσαν, ὑπόνοια ἡμῖν γίνεται μήπως ὁ *Chevalier* παρέλαβεν ὅσα περὶ τῆς τελευταίας γράφει ἐκ προγενεστέρας πηγῆς, ἴσως τοῦ *Guys*, οὗ τὰ συγγράμματα καὶ πληροφορίας πολλάκις ἀναφέρει. Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας θεωροῦμεν ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος [ΙΘ'] αἰῶνος κρατοῦσα ἐπίκλησις τῆς ἐκκλησίας «*τοῦ ἁγίου Μηνᾶ*», ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου προῆλθεν ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγιάσματος· αἰτίαν δὲ τούτου δεχόμεθα ὅτι ἡ μὲν ἐκκλησία ἐπυρπολήθη καὶ ἠρειπιώθη καὶ ἐπομένως ἔπαυσεν ὁ περὶ αὐτῆς συνεχὴς λόγος, ὑπελείφθη ὅμως τὸ ἁγίασμα, καὶ προσερχόμενος εἰς αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τελῶν παρακλήσεις καὶ ἄλλας ἱεροτελεστίας συνεπῶς τὸν ἅγιον Μηνᾶν, τὸν πάτρωνα αὐτοῦ, ἐπεκαλεῖτο· τοὐντεῦθεν δ' ἐκράτησε τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τῆς βραδύτερον ἀνοικοδομηθείσης ἐκκλησίας καὶ μέχρι σήμερον, μολονότι λέγεται καὶ «*τῶν ἁγίων Μηνᾶ καὶ Πολυκάρπου*». Εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην συνᾴδουσι μὲν αἱ διάφοροι μνεῖαι αἱ παρατεθειμέναι ἀνωτέρω καὶ καλοῦσαι αὐτὴν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἀντιστρατεύεται δ' ἐν μέρει τὸ ἀκόλουθον ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα κεχαραγμένον ἐπὶ μαρμάρου, ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας,

συντεθὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου τοῦ Γένους *Νικολάου τοῦ Λογάδου:*

Ἦν μὲν μέγιστος ὧδε τοῖς πρόσθεν δόμος
Μηνᾶ ἀγαστοῦ καὶ κλέος τῶν μαρτύρων.
τοῦ δὲ φθαρέντος τῷ χρόνῳ τ' ἠρειπότος
μικρὸν δόμησαν τοῖς δε ἀμφ' ἐρειπίοις·
καὶ τοῦδε αὖ καέντος ἤδη ἐκ νέου,
ἀνεκτίσαντο εἰς ὅπερ βλέπεις σχέδος,
τὸ τηνικαῦτα τοῦ σοφοῦ Κωνσταντίου
εὖ πατριαρχεύοντος ἐν Ῥώμῃ νέᾳ.
Καλός τ' ὁ ναός, καλὴ προθυμία
τῶν συνδραμόντων εὐσεβῶν ἐν τῷ ἔργῳ.
Καὶ γοῦν ἅπαντας σῶζε ἐκ τῶν κιδνώνων,
μάρτυς ἀθλητά, καὶ Λογάδην ἐσχάτως.

Ἀρχιτέκτων (;) Κωνσταντῆς Γυλασιγμάζης.
Μηνὶ Δεκεμβρίῳ, 1833.

Κατὰ τοῦτο ἀνέκαθεν ἦτο τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἐκκλησία· καὶ ὅμως οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ δευτέρα [1844] ἔκδοσις τῆς Κωνσταντινιάδος τοῦ γεραροῦ Πατριάρχου λέγει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἀλλὰ ὡς πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου. Ἐν ἔτει 1878—1879 τεσσαράκοντα βήματα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνωρύχθησαν τέσσαρες ἑλληνιστὶ ἐνεπίγραφοι ἐπιτύμβιοι λίθοι, περὶ ὧν ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις τοῦ ἔτους ἐκείνου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐν σελ. 170 τοῦ ΙΓ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

6. *Ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.* Γράφει ὁ *Γέρλαχ* εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῇ 29 Αὐγούστου 1577, καθ' ἣν ἄγομεν τὴν μνήμην τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ὅτι, «ὄπισθεν τῆς ἁγίας Σοφίας εἰς τὸν πύργον τοῦ τείχους» ὑπῆρχεν ἁγίασμα, πανηγυριζόμενον τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων· ὁ τοῦ τζαμίου τῆς ἁγίας Σοφίας *μουτεβελῆς* [διαχειριστὴς ἐπίτροπος] εἶχε τεταγμένον ἔμμισθον Τοῦρκον ἐπὶ τοῦ ἁγιάσματος, ἐσκεπασμένου διὰ μαρμαρίνης πλακός· εἶχεν οὗτος παρ' αὐτῷ πήλινα δοχεῖα, τὰ ὁποῖα πληρῶν ἐκ τοῦ ἁγιάσματος ἔδιδεν ἀντὶ πληρωμῆς εἰς τοὺς ἁθρόως προσερχομένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, πίνοντας, πλυνομένους, λούοντας τὰ γεγυμνωμένα τέκνα αὐτῶν καὶ σταυροκοπουμένους πρὸ τοῦ τείχους ἐφ' οὗ ἀνήρτων ῥάκη, τρίχας καὶ νήματα κεκλωσμένα [σελ. 377]. Τὸ ἁγίασμα τοῦτο ἐξηφανίσθη σήμερον.

7. *Ἁγίασμα τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν.* Ἐπὶ *Γυλλίου* (1545—9) ἐδείκνυον οἱ Ἕλληνες ἁγίασμα βλύζον ἔτι ἐν τόπῳ καλουμένῳ τῶν Βλαχερνῶν· τὰ κατὰ τὴν ἀφιξιν αὐτοῦ ὁρώμενα θεμέλια ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐφεξῆς ἀνωρύσσοντο καὶ ἐξηφανίζοντο [De Top. C/poleos. βιβλ. IV, κεφ. V]. Τῇ 1 Μαΐου 1576 ὁ *Γέρλαχ* ἐπεσκέφθη αὐτό, εὑρισκόμενον ἐντὸς περιωρισμένης αὐλῆς, κατοικουμένης ὑπὸ πολλῶν Ἀθιγγάνων· ἡ πηγὴ ἦτο θολοσκεπὴς καὶ κατακεχωσμένη, θαμιζομένη ὑπὸ πλήθους Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων, θεωρούντων τὸ ὕδωρ αὐτῆς θεραπεῦον τοὺς ἐκ πυρετοῦ ἢ ἄλλης ἀσθενείας πάσχοντας· ἐλέγετο ὅτι τῆς ἄλλοτε ὑπαρχούσης ἐκεῖ ἐκκλησίας καὶ ἀνακτόρων τὰ μάρμαρα ἀποσπασθέντα μετὰ τὴν ἅλωσιν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐχρησίμευσαν εἰς ἄλλας ἰδιωτικὰς ἢ δημοσίας οἰκοδομάς, καὶ ὅτι διὰ τῶν σῳζομένων τότε θολοσκεπῶν διαδρόμων καὶ ὑπογείων κατήρχοντο ἀθέατοι οἱ βασιλεῖς ἀπὸ τοῦ παλατίου εἰς τὰ παράλια τοῦ κόλπου [ἔνθ' ἀν., σελ. 341, 454—455]. Καὶ ὁ διάκονος *Παῦλος*, τῷ 1652, λέγει τὸ ἁγίασμα εὑρισκόμενον ἐν κλειστῷ οἰκοδομήματι, κατοικουμένῳ ὑπὸ φυλῆς Ἀθιγγάνων, παρημελημένον καὶ σχεδὸν λελησμονημένον· ὀλίγιστα λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας ὑπῆρχον, ἡ δὲ πηγὴ ἦτο ἐν ὑπογείῳ χρησιμεύοντι ἄλλοτε ὡς θυσιαστηρίῳ [*S. Petridés* ἔνθ. ἀν. σελ. 48· δικαίως ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ εἰδήσει ἀπορεῖ οὗτος]. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος [1687—1701] κατὰ τὸν *Καντεμίρην* τὸ ἁγίασμα ἐφυλάσσετο ὑπὸ Τούρκου διανέμοντος τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἀντὶ πληρωμῆς [παρὰ *Chevalier*, ἔνθ' ἀν., σελ. 272]. Ὁ *Σκαρλᾶτος* λέγει ὅτι εἰς τὸν περίβολον τοῦτον τοῦ ποτὲ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν κατῴκουν ἄχρις οὗ πρὸ πολλοῦ Γύφτοι· ἀλλ' ἡ φιλόκαλος καὶ φιλόχριστος συντεχνία τῶν Γουναρέων... ἐφιλοτιμήθησαν ἐσχάτως, ἀγοράσαντες τὸν τόπον, ἵνα ἐξοικίσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς ῥυπαροὺς τούτους Μαδιανίτας καὶ περιτοιχίσαντες τὸν περίβολον ... κτλ. [Κ/π. τόμ. Α', σελ. 591].

(32). Ἡ εἰς *Ταταβουλα* ἐκκλησία τοῦ *ἁγίου Δημητρίου* ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*. Δὶς ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ *Γέρλαχ* τῷ 1576, τὴν 12 Ἰουνίου καὶ τὴν 29 Ὀκτωβρίου, μνήμην αὐτῆς κειμένης «ἐκτὸς τοῦ Πέραν ἢ Γαλατᾶ», ὅτε εἶδε καὶ πολὺν κόσμον προσελθόντα· σημειοῖ ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς θύρας ἦτο εἰκονισμένος ὁ ἅγιος Δημήτριος, ἐντὸς δὲ πολλαὶ εἰκονες [ἔνθ' ἀν., σελ. 208, 397]. Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκαλεῖτο καὶ χωρίον ὁ ἅγιος Δημήτριος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων περιηγητῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος [*Galland, Sestini, Chevalier*, ὅστις ἀναφέρει «ἀμπελῶνας τοῦ ἁγίου Δημητρίου», καὶ ἄλλοι]. Ἡ ὑπὸ τοῦ *Δουκαγγίου* [ἔνθ' ἀν., σελ. 162] ἀναφερομένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Κασημπασᾷ φαίνεται οὖσα ἡ ἐν Ταταβούλοις.

(33) Καὶ ὁ *Γέρλαχ* ἐγνώρισε τὸ *Χάσκιοϊ*· οὕτω, λέγει, ὀνομάζεται τουρκιστὶ τὸ ἔξω τοῦ Γαλατᾶ κείμενον χωρίον «*Ἁγία Παρασκευή*», ἀπὸ τῆς αὐτόθι μικρᾶς ἀκαλλοῦς ἐκκλησίας παρωνυμούμενον, ἐχούσης καὶ νεκροταφεῖον ἑλληνικόν· τῇ 26 Ἰουλίου, τοῦ ἔτους 1577, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀγομένης τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τῆς ἑορτῆς τῆς εἰρημένης ἁγίας, καὶ εἶδε χιλιάδας Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων ἀμφοτέρων τῶν φύλων· παρετήρησεν ἀνηρτημένα πολλὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ὁμοιώματα ἀνθρώπων, βραχιόνων, ποδῶν κτλ. εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, οὐδὲν δὲ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ· εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἦτο ἡ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰκών, ἔξω δὲ τοῦ χωρίου ἐπώνυμον ἁγίασμα εἴς τι ὑπόγειον πολὺ χωροῦν ὑπὸ τὸν λόφον· καλεῖται δὲ καὶ S. Veneranda [ἔνθ' ἀν., σελ. 247, 341, 368, 485]. Ὁ *Γέρλαχ* δὲν λέγει ὑπὸ τίνων οὕτω καλεῖται· ὁ ἐκδοὺς καὶ σχολιάσας τὸν

ἀρχαῖον χάρτην Κων/πόλεως [1566—1574] ψευδώνυμος *Caedicius* ἐν σελ. 8 σημειοῖ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία ἰταλικὴ τυγχάνει μεσαιωνική, μετάφρασις τῆς ἑλληνικῆς, ἀντὶ S. Venerdi, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία ἦτο ἄλλοτε ἀπωτέρω τοῦ χωρίου ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ τόπῳ δείκνυσιν ὁ χάρτης· μεταβληθείσης ταύτης εἰς τεκκέν, ἀνεκτίσθη ἔνδον τοῦ χωρίου ἡ νῦν ὑπάρχουσα· ἀγνοοῦμεν πόθεν ἡ τελευταία εἴδησις· ἐκ τοῦ *Ἀλῆ Σατῆ* γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἐν Ὀκμεϊτὰν τεκκὲς ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιεζὴτ Β′, τέως μεστζίτιον ἐγερθὲν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ [Χατίκατ ἐλ τζεβαμῆ, Β′, σελ. 18]. Ὁ διάκονος *Παῦλος*, ἔτει 1653, ἐπεσκέφθη τὴν ἐν Χάσκιοϊ ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μακαρίου· ἀφοῦ δ' ἀνέγνωσαν τριῴγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ *Παυλάκη*, Καπουκεχαγιᾶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μπογδανίας Βασιλείου, θανατώσαντος αὐτὸν προδοσίας λόγῳ, ἐπεσκέφθησαν τὸ παράλιον αὐτοῦ μέγαρον, ἐκτισμένον ἐπὶ πασσάλων, ὡς αἱ παρόμοιοι τῆς Κων/πόλεως οἰκοδομαί, περιλαμβάνον παρεκκλήσιον, μαρμάρινον λουτρῶνα καὶ κῆπον ἀρδευόμενον δι' αὐλάκων ἐκ πλίνθων χρωματιστῶν [ἔνθ' ἀν. σελ. 48· περὶ οἰκοδομῶν παραλίων ἐπὶ πασσάλων ὅρα *Ὑψηλάντην*, Τὰ μ. τ. ἄλωσιν σελ. 622/3]. Ὁ Παυλάκης οὗτος πιθανῶς εἶναι ὁ *κυρίτζης Παυλάκης*, οὗτινος, τοῦ τε πατριάρχου Παρθενίου [Β′] τοῦ ἀπὸ Ἰωαννίνων καὶ τῶν μητροπολιτῶν συνυποσχετικὸν πρὸς λύσιν τινῶν διαφορῶν, ἀπὸ 31 Μαΐου 1649, εὑρηται ἐν τῇ τοῦ Δοσιθέου Νομικῇ συναγωγῇ [*Σάθας*· Μεσ. Βιβλ., τ. Γ′, σελ. 483], ὁ *Παυλάκος*, ὁ διαβαλὼν πρὸς τὸν βεζίρην ψευδῶς μετ' ἄλλων τὸν εἰρημένον Πατριάρχην [*Ὑψηλάντης*· αὐτ., σελ. 152] ὡς ἀλληλογραφοῦντα μετὰ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως [*Z. Μαθᾶς*· Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀθήναις 1884, σελ. 131], ἐφ' ᾧ εὗρε τὸν θάνατον τῇ 10 Μαΐου 1651 [*Γεδεών* Π. Π.σελ. 577]. Τελευταία περιγραφὴ τοῦ Χάσκιοϊ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ *Μ. Γεδεών* [ἐν Ἐγγράφοις λίθοις καὶ κεραμίοις, Κων/πόλει, 1893 σελ. 135—139].

(34). Περὶ τῶν ἐν Γαλατᾷ ἐκκλησιῶν ἰδιαιτέραν συνετάξαμεν διατριβὴν προσεχῶς ἀνακοινωθησομένην εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιτροπείαν.

(35). Ἐπὶ *Γυλλίου* εἰς τὸν «*Μαῦρον Μόλον*» ὑπῆρχον δύο ἐκκλησίαι· μία ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἄλλη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου [*P. Gyllius*; De Bosp. Thracio, βιβλ. II, κεφ. XIX, σελ. 219, ἔκδ. 1632], εὑρισκομένη ἐν δάσει καστανεῶν, ἐξ ὧν Καστανώτισσα, ἐπωνυμεῖτο [κεφ. XX, σελ. 220]. Ὁ *Ἱέρλαχ* τῷ 1577, ὀνομάζει τὸ χωρίον «Καστανιαὶ παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν» καὶ λέγει ὅτι τῇ 15 Αὐγούστου, ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπανηγύριζεν ἡ αὐτόθι ἐκκλησία, προσερχομένων δεκακισχιλίων Ἑλλήνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων [ἔνθ' ἀν., σελ. 373]. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἄλλην ἐκκλησίαν, ὁ *Καραμπέτνικοφ*, τῷ 1593, ἀναφέρει καὶ τὰς δύο, (καθὰ εἴπομεν ἐν σημειώσει 49 ὑπ' ἀριθμὸν 5 καὶ 6) ἔνθ' ἀν., σελ. 86—87. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Μακάριος* καὶ ὁ διάκονος αὐτοῦ Παῦλος, τῷ 1652, ἦλθον εἰς «*Καρὰ-τὰς*» τοῦ Βοσπόρου, «*εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μαυρομολίου*», ἧς ἡ ἐκκλησία ἦτο ἀρχαία καὶ εὐρεῖα, τετιμημένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔχουσα ἐν μὲν ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ἁγίασμα, ἕτερον δὲ ἐκτὸς αὐτῆς, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὑπῆρχεν εἰκὼν τῆς Θεομήτορος τῆς Παντανάσσης [ἔνθ' ἀν. σελ. 48/9]. Μετ' αὐτοὺς ἐπεσκέφθη τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τοῦ Μαύρου Μόλου ὁ *T. Smith*, τῷ 1669, καὶ παρὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Μακαρίου ἔλαβε τὰς ἑπομένας πληροφορίας: *πρὸ 50 ἢ 60 ἐτῶν (1619—1609) καλόγηρος ἐκ Βουγιουκτερὲ περιφερόμενος ἀνὰ μέσον ἐκτενοῦς ἄλσους ἀνεῦρεν ἁγίασμα, ἔνθα παρετήρησέ που ἐζωγραφημένην καὶ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου· γνωσθεῖσα ἡ ἀνεύρεσις αὕτη ἐνέπλησε χαρᾶς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους τῶν πέριξ, διότι ἐπληλήθευσεν ἡ παρ' αὐτοῖς ἀρχαία παράδοσις περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ ἐκκλησίας ἢ μονῆς· ἐφ' ᾧ κόποις, καὶ ἀναλώμασι πολλοῖς ἔλαβον ἄδειαν καὶ ἀνήγειραν τὴν ὑπάρχουσαν οἰκοδομήν· τὸ γήπεδον ἀνήκει εἰς τὸ ἐν Κ/πόλει τζαμίον τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτ, εἰς ὃ ἀποτίνουσιν ἐτησίως μίσθωμα τριάκοντα δολλαρίων· ὅπως ἔχωσι δὲ τὴν προστασίαν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Βοσταντζῆ μπασῆ εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται ἡ τῶν στομίων τοῦ Βοσπόρου φύλαξις, προσφέρουσιν αὐτῷ μηνιαίως δέκα ὁρμαθοὺς κηρίων (ὧν ἕκαστος ἔχει βάρος ἀπὸ δύο μέχρι τριῶν ἀγγλικῶν λιτρῶν) πρόβατα καὶ ἐρίφους. Εἰς τὸν Πατριάρχην, ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐρχόμενον καὶ λειτουργοῦντα, προσφέρουσι πεντακόσια ἄσπρα. Ἐν τῇ μονῇ διαιτῶνται 35 μοναχοί, ἐν οἷς ἐπτὰ ἱερεῖς. Ἐν ἔτει 1661-1662 ὁ νῦν σουλτᾶνος Μεχεμὲτ ἐξελθὼν εἰς κυνηγεσίαν ἐν τοῖς περὶ τὸν Εὔξεινον μέρεσιν ἐστάθμευσεν εἰς πλησίον τῆς μονῆς κρήνην· μετὰ σύσκεψιν τῶν μοναχῶν ὁ ζωηρότερος ἀνέλαβε καὶ ἦλθε μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σουλτᾶνον, προσκυνήσας καὶ ἐπιείκειαν ἐπικαλεσάμενος προσήνεγκεν αὐτῷ ὀλίγον τυρὸν καὶ κάλαθον κερασίων· ὁ μονάρχης ἀποδεχθεὶς τὴν προσφορὰν ἀπέτεινεν αὐτῷ λόγους τινάς· ἐπαινέσας δὲ τὴν εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν αὐτοῦ, δείξας τὰ πέριξ ἐν ἡμικυκλίῳ διὰ τῆς χειρὸς ἐχάρισεν εἰς τὴν μονὴν καὶ δ ἔτυχεν ἕνα τῶν ὑπ' αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων ὅπως γίνωσι κτῆμα τῆς Μονῆς· αὕτη μεγάλης ἀπήλαυε φήμης παρὰ τοῖς τῶν πέριξ καὶ τῆς πόλεως κατοίκοις, οἱ ὁποῖοι ἀπειροπληθεῖς προσήρχοντο τῇ 15 Αὐγούστου, μνήμῃ τῆς ἐκκλησιας* [ἔνθ' ἀν., σελ. 103-105]. Τὰ αὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ *Wheler* ἐν ἔτει 1675 ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονήν, ὑποχρεωθεῖσαν μὲν εἰς παροχὴν κερασίων διὰ τὰ ἀνάκτορα, ἀπαλλαγεῖσαν δὲ τοῦ φόρου [*G. Wheler*; Voyage en Dalmatie etc. Amsterdam, 1689 τ. I σελ. 176—7]. Τὰ ἱστορούμενα περὶ τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ ἱστοριογράφου *Ῥασὶτ* ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐγ. 1026 μέχρι τῆς κατεδαφίσεως αὐτῆς ἐν ἔτει 1126 [=1617—1714] παρέλαβεν ὁ *Hammer* [G/pel and der Bosph., II, σελ. 265], ὁ *Ὑψηλάντης* [σελ. 292—293], ὁ *Σκαρλᾶτος* [τ. Β′, σελ. 176, σημ. 2], ὅστις, ἢ ὁ ὃν ἀντιγράφει *Hammer*, παρηρμήνευσε τὸν Ῥασίτ, μὴ λέγοντα *ἐπὶ* τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζὶτ Β′ τῷ 1026, ἀλλ' ἐκ τοῦ βακουφίου τοῦ τζαμίου Βαγιεζὶτ Β′, ὡς καὶ ὁ Μακάριος ἐδήλωσεν εἰς τὸν *Σμίθ*. Τὸ ἐρείπια τῆς κατεδαφισθείσης μονῆς εἶδεν ὁ *Sestini* τῷ 1778 [ἔνθ' ἀν., σελ. 307], καὶ ὁ *Timoni* τῷ 1844, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπον ὅτι ἔν τινι ἀρχαίῳ κτιρίῳ, ὁμοίῳ σπηλαίῳ, ἐκεῖ ἦσαν πολλὰ κρανία· οὐδὲν ἐν τούτοις διέκρινεν· ὁ αὐτὸς λέγει ὅτι ἀρχαιότερον ἦτο *μόλος* ἐκεῖ καὶ κατὰ τὴν διάβασιν ἐπλήρωνον φόρον, ἐξ οὗ ἐκαλεῖτο échelle de commerce [Nouv. prom. dans le Bosph. C/ple, 1844, τ· I, σελ. 282, 284· τουδζὰρ ἰσκελεσῆ;]. Καίτοι δὲ περιορίσαντες τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, ἐν τούτοις χρήσιμον θεωροῦμεν τὴν παράθεσιν τοῦ ἑπομένου χωρίου ἐπιστολῆς τοῦ Θεσσαλονίκης *Εὐσταθίου*, ἀναφερομένου, νομίζομεν, εἰς τὴν τοῦ Μαύρου μόλου μονήν. *Τῷ Γουδέλῳ κυρίῳ Λέοντι.—. . Ὁ παρὼν οὐκ οἶδ' εἴτε ἡλιόκαυστος, εἴτε καὶ ἄλλως εἰπεῖν μελανόχρους ἀρχήν....., δὶς ἤδη ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς, καὶ ὡς ἐκ φίλων ἀποδεχθείς, τὸ μὲν πρῶτον εἰς μαυροκαλόγηρον ἐτιμήθη, ἄρτι δὲ καὶ εἰς Μαυροηγούμενον· τοῦτο δὴ τὸ ἐν προθύροις τῆς Μεγαλοπόλεως· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ μνήμης ἡμῖν». [Migne*, P. G. τ. 136, στ. 1302, ἐπιστ. λε′].

Η ΒΕΛΙΑΝΗ, ΤΑ ΠΕΛΑΣΓΙΚΑ ΑΥΤΗΣ ΤΕΙΧΗ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ

ὑπὸ

Δ. Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΔΔ′ συνεδρίᾳ τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1899)

Α′ Τὸ χωρίον

Μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς *Παραμυθίας* πρὸς Α κεῖται ἐπὶ κλιτύος τοῦ *Κορύλλου* ὄρους τὸ χωρίδιον *Βέλιανη*, ὅπερ σύγκειται ἐξ εἴκοσι περίπου οἰκογενειῶν καὶ *γεώμορόν* ἐστιν ἀγάδων ἐκ Παραμυθίας. Οἰκίαι μικραὶ καὶ ἄθλιαι, μόλις καθίστανται ἀνεκταὶ τοῖς κατοίκοις διὰ τῶν περικυκλούντων αὐτὰς κήπων μετὰ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἐὰν δὲ προσελκύωσι τοὺς περιηγητὰς καὶ γίγνηται περὶ αὐτῶν λόγος, τοῦτο κατορθοῦσι διὰ τῶν ἀρχαιοτήτων, αἵτινες κεῖνται αὐτόσε, καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς *Μονῆς* τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*.

Καὶ ἐντὸς μὲν αὐτοῦ τοῦ χωρίου, οὐδὲν ἀρχαιολογικὸν ἀντικείμενον νὰ σημειώσωμεν ἔχομεν, πλὴν τῆς παλαιᾶς κρήνης (Βενετικῆς [;]) τῆς κειμένης ἐν τῇ κορυφῇ καὶ ἐν μέσῳ λίθων ὀγκωδῶν καὶ ἄλλων καταπεσόντων ἐκ τοῦ πελασγικοῦ φρουρίου, ὡς καὶ τοῦ ἀρχαίου τάφου τοῦ εἰς τοὺς πόδας του· ἀλλ' ἐν τῇ φορᾷ τῆς κλιτύος πρὸς τὴν πεδιάδα διακρίνονται, ὡς συνέχεια, ἐρείπια οἰκήσεως ἀρχαίας οὐκ ὀλίγα, ὡς καὶ κατὰ μέρη λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνερχομένη πρὸς τὸ φρούριον, ἄτινα, ἂν οὐχί τι ἕτερον, ἐπιβεβαιοῦσι τοὐλάχιστον τὴν κοινὴν παράδοσιν ὅτι τὸ χωρίον ἄλλοτε συνέκειτο ἐκ πεντακοσίων περίπου οἰκιῶν.

Πότε κατεστράφη οὐδόλως γνωρίζομεν· ἱστορικῶς γνωστόν ἐστι μόνον, ὅτι πολλοὶ τῶν ἐντεῦθεν φυγόντων κατοίκων μετέβησαν καὶ ἀνεδείχθησαν εἰς *Παξοὺς* καὶ *Κέρκυραν* καί τινες τούτων διετήρησαν καὶ ἐν τῇ ξένῃ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος, *Βελιανῖται* καὶ ἐν ταύτῃ προσαγορευόμενοι. Ἐκ τῆς εἰς Βενετικὰς δὲ τότε κτήσεις μετοικεσίας ταύτης ἐξηγεῖται ἴσως καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ παρακειμένη Μονὴ διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Παξοῖς *Βενετῶν*, καὶ ἐν ᾧ ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία κατεῖχε τὴν χώραν ταύτην ὁλόκληρον καὶ οἱ Βενετοὶ δὲν ἦσαν πλέον μήτε εἰς *Πάργαν*.

Β′ Τὰ Πελασγικὰ τείχη.

Ὑπεράνω τοῦ χωρίου ἀκριβῶς κεῖνται σῶα ἐν πολλοῖς *τὰ Πελασγικὰ τείχη τῆς Βέλιανης*, ὡς καλοῦνται, εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος πρὸς τὸ τῆς Παραμυθίας φρούριον καὶ δὴ ἀπέναντι τούτου. Εἰς θέσιν ἐρυμνὴν οἰκοδομηθέντα περιλαμβά-

νουσι πεδίον ἀπόκρημνον, συνδεόμενον μετὰ τοῦ ΒΑ ὑψουμένου ἀποτόμως ὄρους διὰ μικρᾶς ὁμαλῆς λωρίδος γῆς, συνεχείας αὐτοῦ, ἔνθα ἐξέρχεταί τις διὰ τῆς ἐνταῦθα κατὰ τὸ μέσον τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως πύλης. Ἡ ὑπὲρ τὴν κρήνην κυρία εἴσοδος τοῦ φρουρίου κατὰ τὴν ΝΔ πλευράν του δυσχερὴς κατά τι ἐστὶν ἐν τῷ ἀνόδῳ καὶ ἐκ τῆς ἀνωφερείας τοῦ μέρους καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν ὀγκωδῶν λίθων τῆς πύλης, ὑπερθύρου καὶ παραστάδων κτλ. τῶν πεπτωκότων ἔκπαλαι, δι' ὧν φράσσεται αὕτη· ἀλλ' ἀνελθών τις εὑρίσκεται ἀμέσως εἰς μικρὸν ἐλεύθερον χῶρον, μεθ' ὃν ἄρχονται αἱ ποικίλαι διαιρέσεις τοῦ πεδίου, διακρινόμεναι εἰς κατὰ μῆκος πρὸς τὴν ἀκρόπολιν βαίνουσαν κυρίαν ὁδόν, τὴν καὶ εὐθεῖαν, εἰς τὰς ἑκατέρωθεν οἰκίας, προφανῶς νεωτέρας, εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀκροπόλεως ἕτερον ἐλεύθερον χῶρον, εἰς τμῆμά τι παράπλευρον τῶν δεξιὰ οἰκιῶν πρὸς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ φρουρίου καὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτήν.

Ἡ τῆς ἀκροπόλεως ΒΑ πλευρά, εὐθεῖα, καὶ ἔχουσα μῆκος ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ποδῶν, διατηρεῖται ὁλόκληρος σχεδὸν ἐν καλλίστῃ καταστάσει μεγαλοπρεπής, εἰς θαυμασμὸν ἐξεγείρουσα τὸν ἐπισκέπτην. Πολλαχοῦ ἐνταῦθα μετροῦνται ἐννέα σειραὶ λίθων, πολλαχοῦ δ' ἑπτὰ μόνον. Ἄνωθεν τῆς σειρᾶς τῆς βάσεως πρὸς τὴν βόρειον ἰδίως γωνίαν, ἔνθα καὶ τετράπλευρος πύργος προεξέχει, μέγιστοί εἰσιν οἱ λίθοι, ἔχοντες δύο μέτρα πλάτος καὶ δύο τοιαῦτα μῆκος, γενικῶς δὲ τῶν μὲν κατωτέρων στίχων οἱ λίθοι εἰσὶ τετράγωνοι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κανονικοὶ ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν *ἰσοδομικὴν* τειχοδομίαν τῶν ἀρχαίων, τῶν δὲ ἀνωτέρων μικρότεροι καὶ πολύγωνοι, ἀνακαλοῦντες τὴν *πολυγωνικὴν* οὗτοι τειχοδομίαν αὐτῶν. Ἐπίσης ἀκέραιοι διατηροῦνται καὶ προεξέχοντες ἐστὶ καὶ μέγα τμῆμα τῆς ΒΔ πλευρᾶς τοῦ φρουρίου μετὰ εἰσεχούσης γωνίας. Κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην ἄξιαι παρατηρήσεως αἱ ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ κατ' ἀποστάσεις κάθετοι μικραὶ τρεῖς αὔλακες, αἵτινές εἰσι μᾶλλον κοῖλαι πρὸς τὴν κορυφήν, ἐξαφανίζονται δὲ καθ' ὅσον κατέρχονται πρὸς τὴν βάσιν· εἰς τί ἆρά γε ἐχρησίμευον; μήτοι ὡς ἐκχυνόμενα καὶ ἐκσρενδονιζόμενα ὑγρὰ ἐν πολιορκίαις; ἢ μὴ ἐκ τῶν ὑετίων ὑδάτων ἐσχηματίσθησαν; Ἐπὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ φρουρίου ἡ λείπει ἐντελῶς τὸ τεῖχος περιττὸν κριθὲν ἐξ ὑπαρχῆς, ὡς ἐκ τῆς ἀποκρήμνου θέσεως, ἢ ἐλάχιστον διατηροῦνται καὶ κατὰ μέρη ὡς πεπτωκὸς καὶ ἔνθα ἦν χρήσιμον, ὡς ἐκ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ἰδίως κατὰ τὴν ΝΑ πλευράν.

Ἐν τῇ ἀκροπόλει αὐτῇ τρεῖς διακρίνονται πύλαι, ἡ ἐπὶ τῆς ΒΑ πλευρᾶς περὶ ἧς ἀνωτέρω εἴπομεν καὶ ἥτις διατηρεῖ καὶ τὰς παραστάδας καὶ τοῦ ὑπερθύρου τὸν ὀγκώδη τετράπλευρον ἐπιμήκη λίθον, καὶ αἱ δύο ἄλλαι ἐπὶ τοῦ ΒΔ τμήματος, ἡ μὲν βορειοτέρα μικρά, ἐντετειχισμένη διὰ λίθων μεταγενεστέρων ὑπὸ τῶν ποιμένων, ἡ δὲ δυτικωτέρα μόλις ὑποσημειουμένη μεταξὺ τῶν περὶ αὐτὴν ἐρειπίων τοῦ τείχους. Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν ἐν τῷ φρουρίῳ ὅλῳ τὰς τρεῖς ταύτας πύλας καὶ τὴν τῆς κυρίας εἰσόδου· ἄλλη τις δὲν διακρίνεται, πιθανώτατον ὅμως ὅτι ὑρίστατο τοιαύτη ΝΑ πρὸς τὸ πρὸς τὴν Μονὴν ὁμαλὸν ἔδαφος, ἔνθεν καὶ ἤδη εἰσέρχονται οἱ ἐκ τῆς Μονῆς ἐρχόμενοι ἐνταῦθα.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἀρχαίας ταύτης θέσεως, ἥτις ἔχει μῆκος μὲν τετρακοσίους καὶ ἐπέκεινα ποδᾶς, πλάτος δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα μὲ τοιαῦτα πελασγικὰ τείχη, καὶ ἥτις ἐνέκλειεν ὁλόκληρον πόλιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, λίαν καταφανής ἐστιν. Ἀλλὰ ποία πόλις ἔκειτο ἐνταῦθα καὶ πῶς ἐκαλεῖτο; Ὁ *Π. Ἀραβαντινὸς* φρονεῖ ὅτι ἦν ἡ *Μήλια* ἢ *Μύλια*, ἐκ τοῦ Μήλια δὲ λέγει, χαριεντιζόμενος βεβαίως, ἐγένετο εὐκόλως *Μηλιανὴ* καὶ τροπῇ τοῦ μ εἰς β γέγονε Βηλιανὴ καὶ Βέλιανη. Ὁ δὲ ἄγγλος *Λὴκ*, ὃν φαίνεται ἀκολουθοῦσιν οἱ ἰατροὶ *Α. Πάλλης* καὶ *Ἰ. Λαμπρίδης*, δέχεται ὅτι ἔκειντο ἐνταῦθα οἱ Ἕλενοι, συσχετίζων ἐπίσης τὴν νέαν ὀνομασίαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Ἐλλειπουσῶν ἀποδείξεων διὰ τῆς *ἀξίνης* ποριζομένων καὶ μαρτυριῶν ἐκ συγγραφέων, φρονοῦμεν ὅτι καὶ ἡ πρώτη γνώμη καὶ ἡ δευτέρα δὲν ἔχονται ὑποστάσεως καὶ ὅτι ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ *Παραμυθίας-Φαναρίου* πρὸ πάντων τὰς τοῦ *Στράβωνος* πόλεις δέον ν' ἀναζητήσωμεν *Κίχυρον, Βουχαίτιον, Ἐλατρίαν, Πανδοσίαν* καὶ *Βατίας*, ὧν ἡ χώρα καθήκει, κατὰ τὸν γεωγράφον τοῦτον, μέχρι θαλάσσης καὶ ἐξ ὧν μόνον τῆς *Κιχύρου* καὶ πιθανῶς καὶ τῆς *Πανδοσίας* αἱ θέσεις γνωσταί εἰσιν, τῆς πρώτης εἰς τὸ νῦν *Καστρὶ* τοῦ Φαναρίου θετικῶς καὶ τῆς δευτέρας ἀπέναντι τῆς Βέλιανής μας ἴσως, μεταξὺ *Ζελεποῦ* καὶ *Σεβαστοῦ* καὶ *Παγκράτης*. Ποία δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω πολεων ἔκειτο ἐν τῇ Βέλιανῃ αὐτῇ, ἢ καὶ ἄν ἄλλη τις ἐτύγχανεν ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ αἱ ἀνασκαφαὶ πολλάκις πολλὰ τὰ ἀπρόοπτα ἐπαρουσίασαν, μόνον ἐπιγραφαὶ καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἠδύναντο

νὰ μαρτυρήσωσιν· ἀλλὰ καί τοι ἐγένοντο πολλάκις λάθρα ἀπόπειραι ἀνασκαφῶν μερικῶν καὶ ἐπιπολαίων ὑπὸ χωρικῶν καὶ ποιμένων, ὡς ἔχομεν ἐκ παραδόσεως, καὶ συστηματικωτέρα τις ἄλλη πρὸς εἴκοσιν ἐτῶν ὑπὸ ἰδιοκτήτου ἀγρῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου *Ἰμβραὴμ Πρύνιου*, οὐδὲν προῆλθεν εἰς φῶς, οὐδ' ἡ τύχη δ' αὐτὴ διὰ τῆς φορᾶς τοῦ χρόνου ὑπεβοήθησεν ὅπως ἀποκαλυφθῇ ἡμῖν τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως.

Τὰ ἀνακαλυφθέντα ἢ ἀνακαλυπτόμενα εἰσέτι ἐνίοτε ὑπὸ τῶν χωρικῶν *νομίσματα*, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστόν εἰσιν:

Ἠπειρωτικὰ χάλκινα φέροντα ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς πρὸς δεξιὰ ἢ ἀριστερά, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν κεραυνὸν ἐντὸς στεφάνου ἐκ δάφνης ἢ δρυὸς καὶ **ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ**, ἢ ἔχοντα ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν Διώνης πρὸς ἀριστερὰ καὶ εἰς τὸ ἐμβαδὸν δεξιὰ ὁρμαθὸν στίζεων ἡμικυκλικόν, εἰς τὰ ὄπισθεν δὲ τὸν κεραυνὸν μετὰ τοῦ στεφάνου καὶ **ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ** εἰς διάφορα εἴδη γραφῆς,

Ἀμβρακίας χάλκινα μὲ τὰ στοιχεῖα **ΑΜΒΡ**,

Κασσωπαίων μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὡς καὶ ἓν μὲ κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀετὸν ἱπτάμενον, ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι Β καὶ Α καὶ δύο μὲ κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ πυργοφόρον (;) ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀετὸν ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ΕΒ καὶ Α, πάντα χάλκινα,

Κορινθιακά, ἀργυροῦν μὲ τὸν Πήγασον καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ζυγίζοντα δύο καὶ ἡμίσειαν δραχμάς, ἢ μὲ τὸν Πήγασον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, μικρότερα τὰ καὶ πλείονα,

Φιλίππου χάλκινα,

Ἀλεξάνδρου ἀργυρᾶ μικρά,

Ῥωμαϊκὰ ἐξ ὧν ἓν **MAXIMINUS,**

Βυζαντιακὰ καὶ

Βενετικά τινα παρεισρήσαντα τίς οἶδέ πως.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον, ξένον, ἀργυροῦν τῆς Ῥόδου ζυγίζον περὶ τὴν μίαν δραχμὴν ἀνευρέθη ἐνταῦθα· ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἔχει τὸν Ἥλιον κατὰ πρόσωπον μὲ τὴν πλουσίαν διακεχυμένην κόμην αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ ῥόδον μετὰ καὶ ἰδιαιτέρου κλώνου, ἐφ' οὗ καλυξ, καὶ τρίποδος πρὸς τὴν ῥίζαν ἔνθα Ρ καὶ Ο, ὕπερθεν δὲ τούτου εὐκρινῶς τὸ ὄνομα **ΕΥΚΡΑΤΗΣ.** Ποία ἆρά γε περιπέτεια ἢ συναλλαγὴ ἔφερε τὸ νόμισμα τοῦτο τῶν Ῥοδίων ἐνταῦθα; Μήπως ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων καὶ δὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦλθεν;

Μετὰ τοῦ νομίσματος τούτου εὑρέθη καὶ ὡραία λυχνία πήλινος διατηροῦσα τὸν πρωτογενῆ αὐτῆς ἐρυθρωπὸν χαρακτῆρα.

Ἐπίσης εὑρέθη οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ ποιμενόπαιδος ἐντὸς τοῦ φρουρίου *δακτυλιόλιθος* μικρῶν διαστάσεων βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος, ἐλλειψοειδής, ἐφ' οὗ ἐγγεγλυμένος ἦν Ἄρίων(;) ἐπὶ δελφῖνος, ὡς καὶ τεμάχιον ἐπάργυρον μὲ παραστάσεις ἀνδρῶν νεωτέρας ἐποχῆς. *Πόρπη* δέ τις ἐκ χαλκοῦ, κυκλοτερής, ἧς ἡ ὁλικὴ διάμετρος 10 ἦν ὑφεκατοστόμετρα, εἶχεν ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τὰ ἑξῆς: Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γυμνοῦ ὤμου πρανοῦς Σατύρου ἐπακουμβοῦντος εἰς τὴν γῆν διὰ τῶν κνημῶν καὶ τῶν ἄκρων χειρῶν, οὗτινος δὲ διακρίνονται κάλλιστα τὰ εὐμεγέθη ὦτα, πατεῖ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἕτερος γυμνὸς τοιοῦτος, ὅστις τὸν δεξιὸν πόδα στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὅστις διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του ἀνυψουμένης κρατεῖται ἐκ τοῦ στελέχους κεκαμμένου κλήματος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου σταφυλή, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἐκκενοῖ ὑδρίαν μικρὰν περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ κλήματος, περὶ ὃ ἐνταῦθα ἐλίσσεται ὄφις, ἔχων τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς τὸ κενὸν τεταμένον. Ἑτέρα *ὑδρία* μεγαλειτέρα κεῖται ἀριστερὰ ὀρθία. Ἡ ὅλη πρόσοψις τῆς πόρπης ταύτης φαίνεται ὅτι ἦν ἐπίχρυσος, ψήγματα δὲ χρυσοῦ καὶ ἤδη ἀρκετὰ ὑπάρχουσιν. Ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου δὲ μέρους εἶναι ἐν τῷ μέσῳ ὁριζόντιος σωλὴν ἐσχηματισμένος ἐκ σύρματος λεπτοῦ, διὰ τούτου δὲ ἐκρατεῖτο βεβαίως διὰ βελόνης εἰς τὴν θέσιν της ὅτε ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ σώματος.

Προσέτι ἐν τῷ φρουρίῳ παρατηρεῖται πλῆθὺς *κεράμων* συντετριμμένων, ἰδίως πρὸς τὴν ἀκρόπολιν· εἰσὶ δ' αὗται μεγάλαι καὶ παχεῖαι, οὐδέν τι δ' ἐξαιρετικὸν παρουσιάζουσι, πλὴν διαφόρων μικρῶν ἐπ' αὐτῶν ὀπῶν.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ φρουρίου καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὸ χωρίον εἰς χέρσον τινὰ ἀγρὸν τοῦ *Φώτου Μπίκα* καλούμενον, ἀνεκαλύφθη *τάφος* τις, ὅστις ἠνοίγη πρὸ ἓξ ἐτῶν περίπου καὶ δὴ ἐνώπιον ἡμῶν, εὑρεθέντων ἐκεῖ τυχαίως μετ' ἄλλων ἐπισκεπτῶν τῶν ἀρχαιοτήτων Βέλιανης, οὕτινος καὶ ἐν ἀρχῇ ἐμνήσθημεν. Ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν ὀγκωδῶν λίθων λελαξευμένων μὲν ἀνεπιμελῶς κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς καὶ τὰς πρὸς συναρμογὴν πλευράς, ἀκατεργάστων δὲ καὶ ἀμόρφου ὄψεως ἐξωτερικῶς, ἐπικεκαλυμμένος μάλιστα διὰ τῶν χωμάτων τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν ἐκτεινομένου ἤδη ἀγροῦ, πλὴν τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς, ἥτις πρὸς τὴν διερχο-

μένην ἐκεῖ ἀμέσως ὁδὸν κεῖται καὶ ἐξ ἧς ἐφαίνετο πρὶν ὡς λίθος τις μέγας μόνον. Ὁ χρόνος ἀπέσπασε καί τινα ἄλλα τμήματα γῆς καὶ αἱ χεῖρες τῶν χωρικῶν, ἀφ' οὗ ἀπεκαλύφθη ὅτι δὲν ἦτο λίθος ἁπλοῦς, ἀλλὰ τάφος ἀρχαῖος, ἐκύλισαν τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο τοῦ καλύμματος λίθων ἐνώπιόν μας. Ἐντὸς εὑρέθησαν ὀστᾶ κρανίου καὶ συντρίμματα πηλίνων δοχείων καὶ μιᾶς λυχνίας, προςέτι ἀκέραια καὶ δύο μικρὰ *δοχεῖα* πήλινα, ἐξ ὧν τὸ μὲν *ἓν διωτὸν* μὲ ποικίλματα γραμμωτὰ μελανά, θραυσθὲν ἐν τῇ ἐξαγωγῇ κατὰ τὸν λαιμὸν εἰς δύο καὶ οὗτινος τὸ ὕψος 16 ὑρεκτ. τὸ πλάτος κοιλίας 6, ὕψος λαιμοῦ μόνον 5, πλάτος στομίου αὐτοῦ $1^1/_2$, πλάτος βάσεως $5^1/_2$, τὸ δὲ ἕτερον κεχρωματισμένον ὁμοίως, ἧττον ὅμως εὐδιάκριτον, μὲ ὕψος 10, πλάτος στομίου 1, καὶ πλάτος βάσεως 2 ὑρεκτ.

Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Βέλιανης *Ἅγιος Νικόλαος* ἐν τῇ ὁδῷ, ἥτις ἄγει εἰς τὴν Μονὴν τετράπλευρόν τι ἐστιν ἐκ λίθων μεγάλων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν δεξιὰ τῷ ἀνερχομένῳ, μακροσκελές, πιθανώτατον *ναοῦ* τινος ἐρείπιον, ὡς καὶ ἕτερον ἐρείπιον τοιοῦτον κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τὸ φρούριον ἀριστερά.

Πρὸς συμπλήρωσιν τέλος τῶν τοιούτων ἀρχαιοτήτων τῆς Βέλιανης δὲν θεωροῦμεν περιττὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα, ὅσα ὁ *Πουκεβὴλ* λέγει (Voyage en Grèce T. IV. ch. VI.) περὶ αὐτῶν, ἐν μεταφράσει, ἣν φίλος τις ἔχων τὸ σύγγραμμα ἐπέστειλεν ἡμῖν, ἐξ ὧν δηλοῦται ὅτι πλείονα τὰ ἀνακαλυπτόμενα ἦσαν τότε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του. «Οἱ χωρικοὶ καλλιεργοῦντες τὴν γῆν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐν ἐρειπίοις οἰκοδομῶν της ἐξορύττουσιν εἴδωλα χάλκινα, ῥόπαλα, μαχαίρας ἐκ τοῦ ἰδίου μετάλλου καὶ μέχρι τῶν *Τυρρηνικῶν* ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἀνακαλύπτουσιν ἐρευνῶντες ἑλληνικοὺς τάφους. Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τούτων τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖά μοι προσεφέρθησαν, εἶδον ἓν σφυρίον ἐξ ὀρειχάλκου ἐκ τῶν δύο μερῶν κοπτερόν, μὲ βάρος ἓξ (6) λιτρῶν, προσόμοιον πρὸς τὸ τῶν ἐργατῶν τοῦ λίθου· κατὰ τὴν βάσιν ἦν οὕτως κεκαμμένος ἐξ ἀρχαίας ἐποχῆς, ὥστε ἐθραύετο εἰς τὴν ἐλαχίστην σύγκρουσιν· οὕτως δὲν ἠδυνήθην ἐξ αὐτῶν νὰ διατηρήσω κανέν.»

Γ'. Ἡ Μονή.

Φρουρὸς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς γῆς καὶ τῶν ἐρειπίων τούτων ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἡ παρακειμένη πρὸς Α *Μονή*, ἧς ὁ *εὐκτήριος* οἶκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου* σεμνύνεται. Τοῖχος δὲν περιβάλλει τὸν χῶρόν της, ὁ δὲ ναὸς νέος ἄκομψος καὶ ἐλεεινός ἐστιν ὑπὸ σεισμῶν μάλιστα διαρραγεὶς πρὸ πολλοῦ· ὄπισθεν ὅμως τῶν δωματίων σῴζονται ἔτι οἱ τοῖχοι τῆς παλαιᾶς, ὡραίας καὶ μικρᾶς βυζαντιακῆς ἐκκλησίας, ἣν ἀναίσθητος καλόγηρος κατέστρεψεν, ἵνα ἀνεγείρῃ τὴν ἤδη ὑφισταμένην μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ΝΔ προσόψεως ὅλως ἄνωθεν τῆς κυρίας πύλης ὀνόματος τούτου διὰ κεράμων:

† ΑΙΩΝΗ † ΛΕΙΕΡΟΜΧ. †

ὡς καὶ ἄνω ἐπίσης τῆς ἀνατολικῆς μικρᾶς ἔξωθεν

Λεοντίου
ἱερομονά-
χου 18.8.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Λεοντίου πρὸ τῆς ὡραίας πύλης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους *πλάξ* ἐστι μαρμάρινος λευκὴ ἡμικυκλικὴ ἐφ' ἧς ἀναγινώσκονται σαφῶς

ΕΤΟΥϹ ,ΖΡΛΗ

(7138 Κ. Κ.=1630 Μ. Χ.) καὶ ἥτις ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ ἐνταῦθα μετεφέρθη καὶ πιθανῶς μας παρέχει τὴν μόνην περὶ τῆς Μονῆς χρονολογικὴν σημείωσιν. Ὁ *Ἰ. Λαμπρίδης* (Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων Τόμ. Α', σελ. 50) λέγει ὅτι ὁ εὐκτήριος οἶκος τῆς Μονῆς (ὁ παλαιὸς βεβαίως) τῷ 738 ᾠκοδομήθη ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ποῦ στηρίζεται.

Ὁ ἱερομόναχος *Λεόντιος* ὁ τόσον προσπαθήσας νὰ διασῴσῃ τὸ ὄνομά του ἦν ἐκ Σέλιανης (ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν ἐξ Ὀσδίνης), κακῶς δὲ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν του, καεὶς ἐν ᾧ ἠσθένει εἰς τὴν Μονὴν τῆς *Μίχλας* εἰς ἣν ἀπό τινος ἡγουμένευε, παραιτηθεὶς μετὰ τριάκοντα ὅλα ἔτη τῆς Βέλιανης ὑπὲρ τοῦ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας μέχρις ἐπ' ἐσχάτων *Δοσιθέου* τοῦ ἐκ Σέλιανης ἐπίσης, καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖσε μετὰ πολλοῦ πλούτου, περὶ οὗ ὡς ὑπάρχοντος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἑξῆς σημείωσίς του, ἥτις εἰς ἐξώφυλλόν ἐστι Πηδαλίου τῆς Μονῆς ἐν τῇ μητροπόλει Παραμυθίας ἤδη ἀποκειμένου: «*Καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει Λεοντίου ἱερομονάχου καὶ ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς Μονῆς Προδρόμου Βέλιανης καὶ ἀπὸ τὴν ἀνωμαλίαν ... εἰς 1854 ἐχάλασαν τὸ ἱερὸν μοναστήριον, τὸ ἔκαψαν καὶ τοῦ ἐπῆραν τὸ βιὸν ἀπὸ γιδοπρόβατα 936: μεγάλα, ἐξ ὧν τὰ κατζίκια καὶ τὰ ἀρνιά, γελάδες 83, βώδια*

καματερὰ 15, τούρμα φοράδες 50, χώρια γενήματα, λάδια, ἀσήμια καὶ ἄλλο βανταλῆκι καὶ ἤλθα καὶ κάθομαι εἰς Βοϊνῖκον εἰς τὸ μετόχιον 1866. Ἰαν. 12. ἡγούμενος Λεόντιος.»

Ἄλλον *ἡγούμενον* γνωρίζομεν μόνον τὸν πρὸ τοῦ Λεοντίου *Κύριλλον*, ὅστις ἦν ἐκ τοῦ παρὰ τὸ *Καρβουνάρι* μικροῦ χωρίου *Γκοροβελιάτ*, καὶ ὅστις λέγεται ὅτι ἡγουμένευσεν ἐνταῦθα περὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη. Ὡς ἐκ τῆς μνημονευθείσης καταστροφῆς τοῦ 1854 ὁπότε ἐξηφανίσθησαν καὶ τὰ ἔγγραφα καὶ βιβλία, οὐδεμία ἄλλη εἴδησις διεσώθη περὶ ἄλλων ἡγουμένων καὶ ἄλλων περιπετειῶν καὶ συμβάντων.

Ἡ Μονὴ κέκτηται καὶ *ἅγια λείψανα* θαυματουργά. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς ὅλης ἀργυρᾶς θήκης αὐτοῦ εἰσι τὰ ἑξῆς ἐν κεφαλαίοις γράμμασι μέ τινας ἀνορθογραφίας:

«*Αὕτη ἡ* **θήκη** *ὑπάρχει τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου Βάλιανη, ἐπαρχία Παραμυθίας διὰ δαπάνης τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς καὶ* **προσκεκειμένου** *Κήτζιου Ῥίζου καὶ συζύγου αὐτοῦ* **Φωτινῆς** *ἐπιμελείας δὲ Λεοντίου ἱερομονάχου τοῦ νῦν ἡγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ εὐσεβῶν Χριστιανῶν.* **Ἐκατασκεβάστη** *διὰ χειρὸς Νικολάου Παπᾶ Χρ." Γκέρτζου* **Καλαριτιότη** *1835 Μαρτίου 22 Παραμυθία*».

Ἐντὸς δὲ τῆς θήκης ἐπὶ ἀργυρᾶς ἐπιπέδου πλακὸς κινητῆς εἰσι τὰ ἑξῆς *ἅγια λείψανα* δι' ἀργύρου προσδεμένα ἐν αὐτῇ, ἵνα μὴ κινῶνται καὶ πίπτουσιν:

1) *Δύο* μικρὰ *ὀστᾶ* (τεμάχια ἐκ τῶν τῆς κεφαλῆς (;)), περιῖ δὲ τὰ γράμματα· «*τοῦ ἁγίου Χαραλάμπου*».

2) *Ἓν τεμάχιον ὀστοῦ μικρὸν* (ἐκ τῶν ἄκρων(;)) καὶ περιῖ: «*Τοῦ ἁγίου Γεωργίου*».

3) Ἓν ἀργυροῦν ἐξόγκωμα εἰς μέγεθος φασιόλου καὶ περιῖ: «*Μύρος τοῦ ἁγ. Δημητρίου*.

4) *Δύο μικρὰ ὀστᾶ* καὶ περιῖ: «*Τοῦ ἁγίου Παρθενίου*».

5) *Ἓν μέγα πλατὺ ἐκ τῆς κεφαλῆς* καὶ περιῖ: «*Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*».

Μετὰ τῶν ἱερῶν λειψάνων τούτων ἐστὶ καὶ ξύλινος *σταυρὸς* μικρὸς καὶ πλατύς, ἔχων δεξιόθεν τὸν ἅγιον Παντελεήμονα καὶ ἀριστερόθεν τὸν Ἅγιον Τρύφωνα, ὑποκάτω δὲ εἰς τὴν βάσιν ἐγγεγλυμμένας παραπλεύρως τὰς λάρνακας τῶν δύο τούτων ἁγίων μετὰ τῶν ὀνομάτων οὕτως: «*Ἅγιος Παντέλ.*» «*Ἅγιος Τρύφ.*»

Τὰ ἅγια ταῦτα λείψανα συχνάκις παραλαμβάνουσιν οἱ χωρικοὶ ἐν τοῖς περιῖ πρὸς ἐξυγίανσίν των καὶ θεραπείαν ἀσθενῶν καὶ πολλοὶ μεταβαίνουσι καὶ εἰς τὴν Μονὴν εἰς προσκύνησίν των, μάλιστα κατὰ τὴν ἐπέτειον πανήγυριν αὐτῆς, ἥτις τελεῖται τὴν 24 Ἰουνίου.

Τὸ δὲ οἰκοδόμημα τῆς Μονῆς οὐχὶ σπουδαῖον ἤδη· ἡ μόνη δ' εὐπορία της εἶναι τὸ ἔλαιον, ἐξ οὗ ἐσοδεύει κατὰ διετίαν, ἐὰν ἡ ἐσοδεία καλή, περὶ τὰς 2,000 κανάτες, μέτρου ἐγχωρίου διὰ τὰ ὑγρά, περιλαμβανούσης ἡ ὑποθετούσης χωρητικότητα δέκα λιτρῶν (1333 δράμια).

Ἡ Μονὴ θεωρεῖται κυρίως κτῆμα τοῦ ὑπὸ ταύτην χωρίου *Βοϊνίκου*, ἔνθα ἔχει καὶ *Μετόχι* χρησιμεῦον ἤδη ὡς σχολεῖον, εἰς οὗ τὸν διδάσκαλον χορηγεῖ μισθοδοσίαν κατ' ἔτος, ἀπὸ τοῦ 1874 κυρίως, γρόσια χίλια περίπου. Ἡ *Μεγ* ὅμως τοῦ Χριστοῦ *Ἐκκλησία* διὰ πράξεώς Της πρὸ 20ετίας ἔδωκε δικαιώματα ὅμοια ἐπ' αὐτῆς καὶ εἰς τὸ χωρίον Βέλιανη καὶ εἰς τὴν πόλιν Παραμυθίας· τὸ παρελθὸν δ' ἔτος ἐπακτώθη ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως διὰ τριετίαν πρὸς 80 περίπου εἰκοσάφραγκα τὸ ἔτος, ἐκ τῆς πακτώσεως δὲ τοῦ πρώτου ἔτους οὐ μόνον ἐχορηγήθη καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον Βέλιανης ποσὸν 300 γρ. ὡς καὶ εἰς τὸν τῆς Καρυώτης 200, (τὰ χωρία ταῦτα πρότερον δὲν διετήρουν σχολεῖα), ἀλλὰ καὶ ὁ τέμπλος τοῦ ναοῦ κατεσκευάσθη μὴ ὑπάρχων καὶ τὰ δωμάτια ηὐπρεπίσθησαν.

Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα καὶ τὰ περὶ τῆς Μονῆς, εἰς ἣν πολλάκις τὸ θέρος μεταβαίνουσιν, ὅπως παραθερίσωσιν οἰκογένειαι ἐκ Παραμυθίας, ἀναπνέουσαι τὴν καθαρὰν ἀτμόσφαιραν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου μέρους παρὰ τὰ σημαντικὰ Πελασγικὰ τείχη καὶ ἐν μέσῳ δένδρων ἐκ κέδρων καὶ πίτυος καὶ πίνου σαι τὸ διαυγὲς καὶ κατάψυχρον ὕδωρ τῆς *Κερασιᾶς* ἰδίως, ὅπερ ἀναβλύζει ἐν μέσῳ λίθων καὶ χαλίκων, ἐξ ὧν σκέπεται τὸ ἔδαφος ὅλον. Ἀξία δὲ σημειώσεώς ἐστιν ἡ πληθὺς αὕτη τῶν λίθων, ἡ ἐκ τοῦ ὄρους καταρρεύσασα, τίς οἶδε πότε, ἐκ δεινοῦ σεισμοῦ καταστρεπτικοῦ ἐπισυμβάντος εἰς τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ὡς ἄλλα τινὰ τοῦ τμήματος Παραμυθίας, ὡς εἰς Πλακωτὴν περὶ τὸ *Γρουμπάνι*, ἔνθα οἱ σωροὶ τῶν τοιούτων λίθων ἐν μέσῳ τῶν καταστραφεισῶν ὑπ' αὐτῶν οἰκιῶν ἐναργῶς εἰς μεγάλας μόνον σεισμικὰς δονήσεις δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν.

Ὑπὸ τοιαύτην σωρείαν λίθων ἐν τῇ Μονῇ τῆς Βέλιανης, πρὶν ἢ ἔτι φθάσῃ τις ἀκριβῶς εἰς αὐτήν, φέρεται ἐκ παραδόσεως ὅτι ὑπάρχει μικρὰ λίμνη κατακεχωσμένη, ἧς τὰ ῥέοντα

ὕδατα ἤδη ὑπογείως, καὶ κατὰ τὸν *Ἀχέροντα* ποταμὸν παρὰ τὸ *Γλυκύ*, κατὰ τὴν ἰδίαν δημώδη παράδοσιν, ἐκβάλλοντα, ἠδύναντο διοχετευόμενα ὁλόκληρον τὴν κάτωθι πεδιάδα ν' ἀρδεύσωσι, μεταβάλλοντα αὐτὴν ἀπὸ αὐχμηρᾶς εἰς παράδεισον.

Ὀλίγον ἄνωθι τῆς Μονῆς, εἰς λίαν ἀπόκρημνον χαράδραν τοῦ ὄρους, ὑπάρχει ἐν σπηλαίῳ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ *Ἁγίου Ἀρσενίου*, ὅστις, λέγουσιν οἱ χωρικοί, ἠσκήτευσεν ἐνταῦθα ἐν ἀπομεμακρυσμένῃ ἐποχῇ καὶ εἰς οὗ τὸ ὄνομα πολλοὶ ὁρκίζονται. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος δὲν ἔζησε κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, δέον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐνταῦθα ἦν *σκήτη* ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου τούτου, ἐν ᾗ ἐμόναζον μοναχοὶ τῆς Μονῆς Βέλιανης, ἐξ ἧς ἐξήρτητο, ἢ ὅτι μονάζων τις *Ἀρσένιος* ἐν ἀρεταῖς ἐπαφῆκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν σκήτην ταύτην. Ὅπως δήποτε ἡ ἐπέτειος τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου (8 Μαΐου) θεωρεῖται τοπικὴ ἑορτὴ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πέριξ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν σκήτην πρὸς πανηγυρισμόν, οἱ μέχρι δὲ τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἐντὸς τοῦ βράχου μετὰ δυσκολίας ἀνερχόμενοι ἀφηγοῦνται πολλὰ τὰ περίεργα, περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ ἄντρου μετὰ λεκανῶν, αἰτινες ἐπὶ πλήρεις ὕδατος, καὶ περὶ σταλακτιτῶν καὶ ἄλλων φυσικῶν καὶ ὑπερφυσικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὴν ἀντίληψίν των.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ὑπὸ

ΜΑΤΘ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΛΖ' συνεδρίᾳ τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1900).

Εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἐγκύψαντας εἰς τὴν μελέτην τῶν ποιημάτων τοῦ *Πινδάρου* οἵαν θέσιν κατέχουσιν ἐν αὐτοῖς αἱ λεγόμεναι *γνῶμαι*, τὰ γνωμικά, ὡς συνήθως λέγομεν· *Τὴν γνωμολογικὴν σοφίαν, λέγει ὁ K. O. Müller, τὴν ἀνευρίσκουσαν ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ ἀνωμαλίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νόμους σταθεροὺς καὶ κανόνας, ἀπαντῶμεν συχνὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἔν τε τῷ βίῳ καὶ τῇ ποιήσει τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ἐλεγείαις καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν μελοποιῶν. Αἱ γνῶμαι ἔχουσι παρὰ Πινδάρῳ σχῆμα παροιμιῶν ἢ ἀπευθύνονται εὐθέως ὡς παραινέσεις πρὸς τὸν νικητήν· ἐνίοτε δέ, ὅτε θέλει ὁ ποιητὴς νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νικητοῦ ἠθικόν τι παράγγελμα, ἐκφέρει τὴν παραίνεσιν ὡς ἴδιον ἑαυτοῦ πόθον*»[1]. Καὶ τὰς γνώμας ταύτας τοῦ μεγαλωνύμου ποιητοῦ ἐπιμελῶς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἀπανθίσαντες καὶ εἰς σύστημα κατατάξαντες παρατίθεμεν ἐν τοῖς ἑφεξῆς ἀποδεικνύοντες, ὅτι, ὡς ὁ Ὅμηρος, οὕτω καὶ ὁ κύκνος τῶν Θηβῶν *πᾶσαν μὲν ἀρετὴν μετ' ἐπαίνων ἀναφέρει, πᾶσαν δὲ κακίαν ψέγει* καὶ ἀποδοκιμάζει. Μετὰ τὰ βραχέα ταῦτα εἰσερχόμεθα εἰς τὰ καθ' ἕκαστα.

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ *Θεοῦ*. Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι κατάγονται μὲν ἐκ μιᾶς μητρός, εἰσὶ δὲ διάφορα γένη· οἱ μὲν θεοὶ ἀθάνατοι καὶ οὐράνιοι, οἱ δὲ ἄνθρωποι θνητοὶ καὶ μάταιοι, μηδέν[2].

«Ἐν ἀνδρῶν,
ἓν θεῶν γένος· ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν
μητρὸς ἀμφότεροι· διείργει δὲ πᾶσα κεκριμένα
δύναμις, ὡς τὸ μὲν οὐδέν, ὁ δὲ χάλκεος ἀσφαλὲς
μένει οὐρανός.» [αἰὲν ἔδος
Νεμ. ϛ', 1—7 (ἔκδ. Hartung).

1. Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Φιλ. τόμ. α', 337 τῆς ἑλλ. μεταφρ. Α. Κυπριανοῦ, ἔκδ. α'.

2. Περὶ γενέσεως τῶν θεῶν παράβαλε *Buchholz's* die Sittliche Wettansch. des Pindaros und Aeschylos S. 72, 170.

Τῶν θεῶν ἀνώτερος εἶναι ὁ *Ζεύς*. Ὁ *Ζεὺς* τῶν θεῶν ὑπέρτατος, τῶν ἀθανάτων βασιλεύς (Νεμ. Ε' 60), ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καθήμενος εἶναι πατήρ, κύριος πάντων καὶ σωτήρ (Ἰσθμ. Δ' 162—163). Μόνοι οἱ θεοὶ εἰσιν ἀπαθεῖς κακῶν. (Πυθ. Ι', 38).

Τῇ βουλήσει τοῦ Διὸς ἐγένοντο οἱ ἄνθρωποι καταγόμενοι ἐκ τοῦ *Δευκαλίωνος* καὶ τῆς *Πύρρας*, καταβάντων ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

«..... φέροις δὲ Πρωτογενείας
ἄστει γλῶσσαν, ἵν' αἰολοβρόντα Διὸς αἴσᾳ
Πύρρα Δευκαλίων τε Παρνασσοῦ καταβάντε
δόμον ἔθεντο πρῶτον, ἄνερ δ' εὐνᾶς ὁμόδαμον
κτισσάσθαν λίθινον γόνον·
Λαοὶ δ' ὀνύμασθεν.» (Ὀλ. θ', 41-46).

Ὁ Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοί εἰσιν αἴτιοι καὶ δοτῆρες τῶν ἀγαθῶν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτῶνται τὰ πάντα. *Ἐκ θεῶν γὰρ μηχαναὶ πᾶσαι βροτέαις ἀρεταῖς καὶ σοφοὶ καὶ χερσὶ βιαταὶ περίγλωσσοί τ' ἔφυν...»* (Πυθ. Α' 72—80).

Ὁ Πίνδαρος λέγει τῷ Ἀρκεσιλάῳ· *παντὶ μὲν θεὸν αἴτιον ὑπερτιθέμεν* (Πυθ. Ε', 31). Ὁ Ζεὺς ἐκτελεῖ τὰς εὐχὰς τῶν ἀνθρώπων, δι' ὃ τέλειον καλεῖ αὐτὸν ὁ Πίνδαρος. (Πυθ. Α'. 177). Ὁ Ζεὺς παρέχει τοῖς ἀνθρώποις ταῦτα καὶ ἐκεῖνα ὡς θέλει, αὐτὸς φροντίζει περὶ αὐτῶν, αὐτὸς εἶναι κύριος αὐτῶν (Πυθ. Δ' 62—3), αὐτὸς κυβερνᾷ καὶ διευθύνει τὴν τύχην τῶν φίλων αὐτῷ ἀνδρῶν· *Διός τοι νόος μέγας κυβερνᾷ δαίμων ἀνδρῶν φίλων.* (Πυθ. Ε' 153—4). Τῇ εὐνοίᾳ τῶν θεῶν ἄλλα ἐπ' ἄλλου ἀγαθὰ ἔρχονται τοῖς ἀνθρώποις· *ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλου ἔβαν ἀγαθῶν, πολλαὶ δ' ὁδοὶ οὐν θεοῖς εὐπραγίας.* (Ὀλ. Η' 14—16). Ὁ Πίνδαρος εὔχεται τῷ Διί, ἵνα διαμένῃ πάντοτε εὐμενὴς ἑαυτῷ, τῇ Κορίνθῳ καὶ τῷ νικητῇ Ξενοφῶντι (Ὀλ. ΙΓ' 35—8). Τὸν Δία ὤφειλε νὰ σέβηται ὁ ἄνθρωπος περισσότερον, ὡς συνεβούλευεν ὁ Χείρων τῷ Πηλείδῃ· *μάλιστα μὲν Κρονίδαν βαρυόπαν στεροπᾶν κεραυνῶν τε πρύτανιν, θεῶν σέβεσθαι.* (Πυθ. Ϛ' 24—7). Αὐτῷ εὔχονται οἱ ἄνθρωποι ἵνα δώσῃ αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπομακρύνῃ τὰς νόσους (Ὀλ. Η' 162—4)· τὴν δὲ εὔνοιαν τῶν Θεῶν ἑλκύουσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ θυσιῶν καὶ εὐχῶν. (Ὀλ. Ζ' 95).

Οἱ θεοὶ καὶ τὰ ἀδύνατα καθιστῶσι δυνατά, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν ἐκτελεῖ καὶ τὰ παρ' ἐλπίδα καὶ ὅρκον *τελεῖ θεῶν δύναμις καὶ τὸν παρ' ὅρκον καὶ παρ' ἐλπίδα κούφαν κτίσιν.* (Ὀλ. ΙΓ' 114—5) *θεῷ δὲ δυνατὸν ἐκ μελαίνας νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι φάος, κελαινεφεῖ δὲ σκότει καλύψαι καθαρὸν ἀμέρας σέλας.* (Ἀποσπ. σελ. 241 Hartung).

Τὴν ἀρχὴν καὶ βάσιν τῶν πραγμάτων ὑποτίθησιν ὁ θεός, ἀφ' οὗ ἐξαρτᾶται καὶ τὸ τέλος· *ἀρχαὶ βέβληνται ἐκ θεῶν.* (Νεμ. Α', 11). Ἐγὼ μὲν εὔχομαι καὶ ἐλπίζω, λέγει ὁ Πίνδαρος, τὸ τέλος ὅμως ἀπόκειται τοῖς θεοῖς. *Νῦν ἔλπομαι μὲν ἐν θεῷ γε μὰν τέλος.* (Ὀλ. ΙΓ', 143—4)· *ἐμοὶ δὲ θαυμάσαι θεῶν τελεσάντων οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον.* (Πυθ. Ι' 91—3). Ἡ εὐσέβεια δὲ εἶναι καθῆκον πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπαγόμενον ἔπαινον καὶ δόξαν. Οἱ Ἐμμενίδαι ἐπαινοῦνται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου, διότι εὐσεβεῖ γνώμῃ φυλάττουσι τὰς τελετὰς τῶν μακάρων. (Ὀλ. Γ' 62—8).

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ἔχειν πεποίθησιν εἰς τὸν θεόν, ὡς ὁ Ἰάσων θεῷ πίσυνος ἐκτελεῖ τὴν διαταγὴν τοῦ Αἰήτου. (Πύθ. Δ' 383).

Τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν καλῆς ἀρχῆς γενομένης ἕπεται καὶ τέλος καλόν· *γλυκὺ δ' ἀνθρώπων τέλος ἀρχά τε δαίμονος ὀρνύντος αὔξεται.* (Πυθ. Ι' 18—20).

Οἱ θεοὶ μεταβάλλουσι τὰ ἀνθρώπινα κατὰ βούλησιν· *μὴ φθονεραῖς ἐκ θεῶν μετατροπίαις ἐπικύρσαιεν.* (Πυθ. Ι' 36). Ταχέως δ' ἐκτελοῦσι καὶ συντέμνουσι τὸν δρόμον. (Πυθ. Δ' 110).

Ὁ θεὸς εἶναι ἔφορος καὶ ἐπιμελητὴς τῶν βασιλέων. (Ὀλ. Α', 164). Τῷ Διὶ εὔχεται ὁ ποιητὴς ἵνα τηρῇ τὴν εὐανδρίαν καὶ εὐνομίαν τῶν πόλεων. (Ὀλ. Ε', 33—41. Νεμ. Β', 65—68). Ὁ Ἑρμῆς ἦτο ἔφορος τῶν ἀγώνων. (Ὀλ. Ϛ' 136). Ὁ θεὸς καὶ αἱ θεαὶ χάριτες παρέχουσι τὴν νίκην ἐν τοῖς ἀγῶσιν· (Ὀλ. Η', 18—20. ΙΔ', 4, 11. Νεμ. 5, 38. Πυθ. Θ', 144). Ἡ εὐτυχία τοῦ θεοῦ βοηθοῦντος παραμένει μακρότερον (Νεμ. Η', 30).

Ὁ θεὸς διευθύνει πάντα κατὰ σκοπὸν παρέχων ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν. (Πυθ. Β' 89—96). Ὁ θεὸς διὰ τῶν μαντειῶν, θεσφάτων, σημείων καὶ τεράτων δείκνυσι τὴν θέλησιν αὐτοῦ· (Ὀλ. Η', 51—55. Πυθ. Δ', 31—38, 117). Ὁ Ἀπόλλων εἶναι πάνσοφος, ἀψευδὴς καὶ παντογνώστης· *Γνῷ δ' αὐτόδεν πάντα ἴσαντι νόῳ· ψευδέων δ' οὐχ ἅπτεται, κλέπτει τέ νιν οὐ θεός, οὐ βροτὸς ἔργοις οὔτε βουλαῖς·* (Πυθ. Γ', 49—43. Θ', 67—77).

Ὁ Θεὸς δὲν ἀπατᾶται, ἁμαρτάνει δέ τις νομίζων, ὅτι θέλει ἀπατήσῃ ἢ διαφύγῃ αὐτόν. *Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεται λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.* (Ὀλ. Α', 98—100).

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει μὴ κακολογεῖν τὸν

θεὸν μήτε ἐρίζειν πρὸς αὐτόν· (Ὀλ. Α′, 53, 78—80). *Ἀκέρδεια λέλογχαι θαμινὰ κακαγόρος·* (Ὀλ. Α′, 80). *Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν ὅς ἀνέχει ποτὲ μὲν τἀκείνων, τοτ' αὖθις ἑτέροις ἔδωκε μέγα κῦδος.* (Πυθ. Β′ 162-165). Τὸ λοιδορεῖν τοὺς θεοὺς θεωρεῖται κακόν· *Ἐπεὶ καὶ λοιδορῆσαι θεοὺς αἰσχρὰ σοφίᾳ.* (Ὀλ. Θ′, 55—56).

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ζητεῖν παρὰ θεοῦ τὰ πρέποντα· *Χρὴ τὰ ἑοικότα παρ' δαιμόνων μαστεύειν θναταῖς φρασίν.* (Πυθ. Γ′, 84). Πρὶν ὁ θεὸς στείλῃ χαρὰν εἰς τὸν ἄνθρωπον, δοκιμάζει αὐτὸν διὰ δυστυχιῶν. (Ἀποσπ. 68ον σ. 258).

Ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν δὲν ματαιοῦται. *Χόλος δ' οὐκ ἀλίθιος γίγνεται παίδων Διός.* (Πυθ. Γ′, 16—17). Τὸ πεπρωμένον ἄφευκτον. *Τὸ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν.* (Πυθ. ΙΒ′, 53). *Σχήσει τὸ πεπρωμένον.* (Ἀποσπ. 71ον σ. 259).

Καὶ ὁ ὅρκος πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι μέγας καὶ ἀπαράβατος. (Ὀλ. Ζ′, 116). Μέγας καὶ κρατερὸς ὅρκος ὁ Ζεὺς μέγιστος. (Πυθ. Δ′, 275—276). Καὶ τοὺς φίλους τῷ θεῷ ἄνδρας ὀφείλομεν σοβεῖσθαι. *Ἴσον μὲν θεὸν ἄνδρα τε θεῷ φίλον ὑποτρέσαι.* (Ἀποσπ. 66ον σελ. 258).

Ὁ βασιλεύς. Μετὰ θεὸν ἡ ὑψίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις τιμῶν εἶναι ἡ βασιλεία καὶ ἀνώτερος ἄρχων ὁ βασιλεύς. *Τὸ δ' ἔσχατον κορυφοῦται βασιλεῦσιν.* (Ὀλ. Α′, 174). Ὁ βασιλεὺς ἀρχῶν τῆς χώρας ὀφείλει εἶναι δίκαιος, κρατῶν τὸ σκῆπτρον τῆς δικαιοσύνης, ἀγαθοεργός, φιλαλήθης, ἐλευθέριος, κεκοσμημένος ἀρεταῖς παντοίαις καὶ δὴ ποιήσει καὶ μουσικῇ, ὡς Ἱέρων ὁ Συρακούσιος. (Ὀλ. Α′, 17—24, Ϛ′ 163. Πυθ. Α′, 162—176). Ὀφείλει εἶναι πρᾶος πρὸς τοὺς πολίτας, μὴ φθονῶν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τῶν ξένων θαυμαστὸς πατήρ. (Πυθ. Γ′, 100—103). Ὀφείλει δικάζειν τοὺς λαοὺς κατὰ τὸ δίκαιον, ὡς ὁ Αἰσων. (Πυθ. Δ′, 250—5. Ὀφείλει εἶναι συνετός, μαλακῶς ἰᾶσθαι τὰ τῶν πόλεων δεινὰ καὶ τὰς στάσεις καὶ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ὡς συμβουλεύει ὁ Πίνδαρος τὸν Ἀρκεσίλαον, βασιλέα τῆς Κυρήνης. (Πυθ. Δ′, 433-456). Τοῖς Βαττιάδαις, βασιλεῦσι τῆς Κυρήνης αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων ἔδωκεν ἐξωραΐζειν, καλλιεργεῖν καὶ αὐξάνειν τὴν χώραν τῆς Λιβύης καὶ φρόνιμος κυβερνᾶν τὴν πόλιν τῆς Κυρήνης. *Ἔνθεν δ' ὕμμι Λατοΐδας ἔπορεν Λιβύας πεδίον σὺν θεῶν τιμαῖς ὀφέλλειν κᾶστυ χρυσοθρόνου διανέμειν θεῖον Κυράνας ὀρθόβουλον μῆτιν ἐφευρομένοις.* (Πυθ. Δ. 427—432).

Οἱ ἀγαθοὶ βασιλεῖς εἰσι καλοὶ κυβερνῆται ἐν δ' ἀγαθοῖσι κεῖνται πατρῴαι κεδναὶ πολίων κυβερνάσιες (Πυθ. Ι′, 130—133). Ὁ ξεναπάτης βασιλεὺς τῶν Ἐπειῶν Αὐγείας εἶδε καὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ καταστρεφομένην καὶ αὐτὸς ἐρονεύθη διὰ τοῦτο. (Ὀλ. ΙΑ′. 54—60).

Ὡς ὁ βασιλεὺς οὕτω καὶ οἱ *πολῖται* ὀφείλουσιν εἶναι ἀγαθοὶ καὶ φιλοπάτριδες, ὡς Ψαῦμις ὁ Καμαριναῖος αὔξων τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ βοηθῶν αὐτῇ καὶ τοῖς συμπολίταις. (Ὀλ. Ε′, 7). Ὁ καλὸς πολίτης ὀφείλει εἶναι κόσμος τῇ πατρίδι, οὕτω δὲ συμβουλεύει καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εὐεργετεῖν τὴν πατρίδα καὶ ὑπεραμύνεσθαι τῆς φίλης πατρίδος κατ' ἐχθρῶν καὶ δοξάζεσθαι ἐκ τούτου. (Ἰσθμ. Ϛ′, 42—50). Ὁ καλὸς πολίτης ὀφείλει εὐεργετεῖν καὶ τοὺς ξένους κατέχων τὸ μέτρον ἔν τε τῇ γνώμῃ, τοῖς ἔργοις καὶ τῇ γλώσσῃ. (Ἰσθμ. Ε 86-93). Ὁ Δημόφιλος ἐν Κυρήνῃ ἦν μὲν νέος ἐν νέοις, ἀλλ' ἐν ταῖς βουλαῖς γέρων ἑκατοντούτης, φιλαλήθης, ἀψευδὴς καὶ τῆς ὑπερηφανείας ἐχθρός. (Πυθ. Δ′. 464—474). Ὁ Πίνδαρος ἐπεθύμει πρότερον ἄλλων νὰ ὑμνήσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, τὰς Θήβας, καὶ τὸν πατριώτην αὐτοῦ Ἡρόδοτον νικήσαντα Ἰσθμοῖ ἅρματι. (Ἰσθμ. Α′. 1—5).

Μετὰ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πατρίδα ἔρχεται ἡ στενωτέρα καὶ περιωρισμένη πατρὶς ἑκάστου, ὁ *οἶκος*, ἡ πατρῴα ἑστία. Ἐν τῷ οἴκῳ οἰκοῦσιν οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἰκεῖοι ἡμῶν, πάντες σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοί.

Ὁ *γάμος* θεωρεῖται ἱερὸς καὶ τίμιος. Κορωνίς, ἡ θυγάτηρ τοῦ Φλεγύου μιγεῖσα πρότερον τῷ Ἀπόλλωνι, ἐξεφαύλισεν αὐτὸν μιγεῖσα εἶτα ξένῳ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐφ' ᾧ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. (Πυθ. Γ′). Δι' ὃ ἡ μοιχεία ἔχθιστον. (Πυθ. ΙΑ′, 11—20).

Ὁ γάμος ἐγ.νετο κοινῇ συναινέσει ὡς τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Μηδείας. (Πυθ. Δ′, 366). Οἱ ἀγαθοὶ ἀγαπῶσι τοὺς καλοὺς καὶ ἐνδόξους γονεῖς αὐτῶν. *Τί φίλτερον κεδνῶν γονέων ἀγαθοῖς;* (Ἰσθ. Α′. 6).

Αἴσων ὁ πατὴρ τοῦ Ἰάσονος, ἰδὼν αὐτὸν μετὰ πολλῶν ἐτῶν πάροδον ἔκλαυσεν ἐκ χαρᾶς· *Τὸν μὲν εἰσελθόντα ἔγνον ὀφθαλμοὶ πατρός, ἐκ δ' ἄρ' αὐτοῦ πομφίληξαν δάκρυα γηραλέων γλεφάρων, ἂν περὶ ψυχὰν ἐπεὶ γάθησεν ἐξαίρετον γόνον ἰδὼν κάλλιστον ἀνδρῶν.* (Πυθ. Δ′, 197—203).

Διαγόρας ὁ Ῥόδιος, πύκτης ἀγαθός, ἠκολούθει πάντοτε τὰς συμβουλὰς τῶν ἀγαθῶν γονέων αὐτοῦ, δι' ὃ εὔχεται τῷ Διί, ἵνα δώσῃ

αὐτῷ τιμὴν καὶ παρὰ τῶν συμπολιτῶν καὶ ξένων, διότι ἦτο τίμιος καὶ ταπεινόφρων. *Δίδοι τε οἱ αἰδοίαν χάριν καὶ ποτ' ἀστῶν καὶ ποτὶ ξένων, ἐπεὶ ὕβριος ἔχθραν ὁδὸν εὐθυπορεῖ, σάφα δαεὶς ἅτε οἱ πατέρων ὀρθαὶ φρένες ἐξ ἀγαθῶν ἔχραον.* (Ὀλ. Ζ′, 160—166). Οἱ θεῖοι καὶ ἐξάδελφοι ἦσαν ἐπίσης ἀγαπητοί, ὡς οἱ τοῦ Ἰάσονος, ὃς ἐφιλοξένησεν αὐτούς. (Πυθ. Δ′, 204—216). Καὶ ὁ γαμβρὸς ἐπίσης τίμιος. (Ὀλ. Ζ′, 1—11).

Ὁ υἱὸς ἐθυσιάζετο *ὑπὲρ τοῦ πατρός*, ὡς ὁ Ἀντίλοχος ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Νέστορος, ἐφ' ᾧ καὶ λίαν ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου. (Πυθ. Ϛ′, 40—62). Τὸ γενναῖον φρόνημα τῶν πατέρων ἐπιπρέπει φύσει καὶ τοῖς παισί. *Φυᾷ τὸ γενναῖοι ἐπιτρέπει ἐκ πατέρων παισὶν λῆμα.* (Πυθ. Η′, 64—66). Καὶ ἡ νίκη τοῦ πατρὸς ἐπιφέρει χαρὰν καὶ τῷ υἱῷ· ἡ νίκη τοῦ Ἱέρωνος δὲν εἶναι χαρὰ ἀλλοτρία τῷ υἱῷ αὐτοῦ Δεινομένει· *χάρμα δ' οὐκ ἀλλότριον νικαφορία πατέρος.* (Πυθ. Α′, 111—112).

Ἡ *ἔχθρα* μεταξὺ συγγενῶν κακόν, οἱ δὲ συγγενεῖς ὀφείλουσιν ἀγαπᾶσθαι καὶ μὴ ἐρίζειν ἀλλήλοις ἢ μάχεσθαι. Ὁ Ἰάσων λέγει τῷ Πελίᾳ, ὅτι καὶ αἱ μοῖραι αὐταὶ αἰσχυνόμεναι διὰ τὴν ἔχθραν τῶν συγγενῶν ἀποστρέφουσι τὸ πρόσωπον. (Πυθ. Δ. 232—241).

Καὶ οἱ καλοὶ *γείτονες* εὐχάριστον· *εἰ δὲ δεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ τι, φαῖμεν κε γείτον' ἔμμεναι νόῳ φιλήσαντ' ἀτενεῖ γείτονι χάρμα πάντων ἐπάξιον.* (Νεμ. Ζ′, 232—241). Καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ξένων οἱ ἀγαθοὶ εὐφραίνονται. (Ὀλ. Δ′, 7—9).

Μεταβαίνομεν δ' ἤδη εἰς τὴν ἀρήγησιν τῶν *ἀρετῶν*, αἷς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῶν κακιῶν, ἃς δεῖ φεύγειν. Ἐν γένει ῥητέον, ὅτι αἱ μεγάλαι ἀρεταί, τὰ μεγάλα κατορθώματα, εἰσὶν ἀξιέπαινοι καὶ πολυύμνητοι· *ἀρεταὶ δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι,* λέγει ὁ Πίνδαρος (Πυθ. Θ′, 120).

Ἡ καλὴ *ἀγωγὴ* τῶν παίδων παρ' ἀνδράσιν ἀγαθοῖς ἐπαινεῖται παρὰ Πινδάρῳ. Ὁ Ἰάσων εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς διαμείνας παρὰ τῷ Κενταύρῳ Χείρωνι ἀπήλαυσε διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς ὀρθῆς παρά τε τῇ μητρὶ καὶ συζύγῳ καὶ ταῖς ἀγναῖς κόραις αὐτοῦ οὐδὲν ἔργον οὐδὲ λόγον εὐτράπελον ἐκείναις εἰπών. *Φαμὶ διδασκαλίαν Χείρωνος οἴσειν· ἄντροθε γὰρ νέομαι παρ' Χαρικλοῦς καὶ Φιλύρας, ἵνα Κενταύρου με κοῦραι θρέψαν ἀγναί· εἴκοσι δ' ἐκτελέσας ἐνιαυτοὺς οὔτε ἔργον οὔτ' ἔπος ἐκτράπελον κείνοισιν εἰπὼν ἱκόμαν οἴκαδε.* (Πυθ. Δ′, 167-172).

Καὶ τὴν *ἰατρικὴν* ἐπαινεῖ ὁ Πίνδαρος, ἣν ἐδίδασκεν ὁ Χείρων· *πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους* (Πυθ. Γ′, 65—6), καὶ τὴν ἔρευναν τοῦ φιλοσόφου, ὃς *πέταται τά τε γᾶς ἔνερθεν καὶ ὕπερθεν ἐρευνῶν οὐρανοῦ θ' ὕπατ' ἄστρα* (Ἀποσπ. 47ον σελ. 253), Καὶ τὴν μουσικήν, τὴν συγκινοῦσαν θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ἄψυχά τε καὶ ἄλογα (Πυθ. Α′, 1—28).

Ἡ *φρόνησις* ἀγαθῶν καὶ εὐτυχίας πάροχος· ὁ Ῥαδάμανθυς ηὐτύχησε, διότι ἦν φρόνιμος καὶ οὐχὶ ἀπατεών. (Πυθ. Β′, 133-137). Ὁ φρόνιμος καὶ εὐθύγλωσσος ἀνὴρ πανταχοῦ ἐξέχει, ὁ δὲ ἀπατεὼν καταδικάζεται. (Πυθ. Β′, 148-50, 157). Ἡ σύνεσις ἐκ φύσεως εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιον, ὁ δὲ φύσει συνετὸς ἐννοεῖ τὰ πράγματα κάλλιον τῶν ἄλλων· *σοφὸς ὃς πόλλ' εἰδὼς φυᾷ.* (Ὀλ. Β′, 162).

Οἱ *σοφοὶ* καὶ *δίκαιοι* καὶ τὴν θεόθεν δεδομένην δύναμιν φέρουσι κάλλιον τῶν ἄλλων, ὡς Ἀρκεσίλαος, ὁ βασιλεὺς τῆς Κυρήνης· *σοφοὶ δέ τι κάλλιον φέροντι καὶ τὰν θεόσδοτον δύναμιν· σὲ δ' ἐρχόμενον ἐν δίκᾳ, πολὺς ὄλβος ἀμφινέμεται· τὸ μὲν ὅτι βασιλεὺς ἐσσὶ μεγάλαν πολίων, ἔχει συγγενὲς ὀφθαλμὸς αἰδοιότατον γέρας, τεᾷ τοῦτο μιγνύμενον φρενί.* (Πυθ. Ε′, 15,22). Τὴν σοφίαν ὅμως τὴν φυσικὴν αὐξάνει ἡ ὀρθὴ ἀγωγή, ὁ πόνος ἢ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ διδασκαλία (Ὀλ. Ζ′, 96). Ἀνόητον θεωρεῖται τὸ μὴ προδιδαχθῆναι (Ὀλ. Η′, 73)· διότι οἱ μὲν πεπειραμένοι θεωροῦνται ἔξοχοι, ὁ μακρὸς χρόνος διδάσκει αὐτοὺς νὰ διαθέτωσι καλῶς τὰ προκείμενα, οἱ δὲ ἄπειροι εἶναι κοῦφοι (Νεμ. Γ′, 132—133. Ὀλ. Η′, 74), διότι ὁ χρόνος εἶναι μάρτυς καὶ διδάσκαλος ἁπάντων σορώτατος. (Ὀλ. Α′, 51, ΙΑ′, 85).

Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι πάντες πάσας αὐτὰς τὰς ἰδιότητας, ὁ μὲν εἶναι ἱκανὸς εἰς τοῦτο, ὁ δὲ εἰς ἐκεῖνο, δι' ὃ δὲν βιάζεται ἡ φύσις. Τὸ ἄριστον πάντων ἡ σοφία, ἡ τελειότης, εἶναι δύσκολος, αἰπεινή. *Τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν· πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἀρέσθαι· ἄνευ δὲ θεοῦ σεσιγαμένον οὐ σκαιότερον χρῆμ' ἕκαστον· ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι μία δ' οὐχ ἅπαντας ἅμμε θρέψει μελέτα· σοφίας μὲν αἰπειναί.* (Ὀλ. Θ′, 151—161).

Τὰ πράγματα τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου εἰσὶν ἄδηλα καὶ εὐμετάβλητα· *ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι εὐθυμιᾶν τε μέτα καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν* (Ὀλ. Β′, 64—66)· καὶ ἀλλαχοῦ, *ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου ἄλλοτ' ἀλλοῖαι διαιθύσσαισιν αὖραι.* (Ὀλ. Ζ′, 270). Καὶ *ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον*

ἔβαν ἀγαθῶν, πολλαὶ δ' ὁδοὶ σὺν θεοῖς εὐπραγίας. ('Ολ. Η', 14—16). Ἡ αὐτὴ καὶ ἴση εὐτυχία δὲν ἔρχεταί ποτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους, *τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν* ('Ολ. Η', 64)· τὰ πράγματα τῷ χρόνῳ μεταβάλλονται, *αἰὲν δὲ κυλινδομέναις ἡμέραις ἄλλ' ἄλλοτ' ἐξ ἀλλάξεν.* ('Ισθ. Γ', 24—26)· *ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει.* ('Ισθ. Γ', 33—34). Οἱ ἄνθρωποι *δὲν γνωρίζουσι τὰ μέλλοντα*, τὸ μέλλον ἀδηλον, τρέφονται δ' ἐλπίσιν, *αἵ γε μὲν ἀνδρῶν πόλλ' ἄνω, τὰ δ' αὖ κάτω ψεύδη μεταμώνια τάμνουσαι κυλίνδοντ' ἐλπίδες· σύμβουλον δ' οὔπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν, τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί· πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν, ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δὲ ἀνιαρᾶις ἀντικύρσαντες ζάλαις ἐολὸν βαθὺ πήματος ἐν μικρῷ πεδάμειψαν χρόνῳ.* ('Ολ. ΙΒ', 5—16).

Τί εἴμεθα οἱ ἐφήμεροι ἄνθρωποι; μηδέν, ὄναρ σκιᾶς, μόνον ὅταν ὁ Θεὸς στείλῃ δόξαν καὶ λαμπρότητα, τότε ἐπέρχεται φῶς καὶ βίος τερπνός· *ἐν δ' ὀλίγῳ βροτῶν τὸ τερπνὸν αὔξεται· οὕτω δὲ καὶ πυνεῖ χαμαὶ ἀποτρόπῳ γνώμᾳ σεσεισμένον· ἐπάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὅταν αἴγλα διόσδοτος ἔλθῃ, λαμπρὸν φέγγος ἔπεστιν ἀνδρῶν καὶ μείλιχος αἰών.*

Ἡ *ἐπὶ γῆς εὐτυχία* τῶν ἀνθρώπων στηρίζεται βεβαίως ἐπὶ τοῦ *πλούτου*, τοῦ μεγάνορος καὶ εὐρυσθενέος, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Πίνδαρος· ('Ολ. Α', 4. Πυθ. Ε', 1). Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ἐν ἐκτάσει ὁπωσδήποτε τὰς περὶ τούτου γνώμας αὐτοῦ. Ὁ χρυσὸς εἶναι τέκνον τοῦ Διός, δὲν τρώγει αὐτὸν οὔτε σής, οὔτε κίς, ὡς κράτιστον δὲ κτῆμα κατέχει τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. *Διὸς παῖς ὁ χρυσός, κεῖνον οὐ σὴς οὐδὲ κὶς δάπτει . . . δάμναται δὲ βροτέαν φρένα κάρτιστον κτεάνων* ('Αποσπ. 60σελ.250)· *χρήματα χρήματ' ἀνήρ·* ('Ισθμ. Β', 15—8). *Κέρδει καὶ σοφία δέδεται.* (Πυθ. Γ', 77).

Ὁ πλοῦτος παρέχει δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις μεμιγμένος ἀρεταῖς, ἀληθὴς δόξα καὶ λαμπρότης γίγνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον *ὁμὰν πλοῦτος ἀρεταῖς δεδαιδαλμένος φέρει τῶν τε καὶ τῶν καιρόν, βαθεῖαν ὑπέχων μέριμναν ἀγροτέραν, ἀσὶν ἀρίζηλος, ἐνμώτατον ἀνδρὶ φέγγος».* ('Ολ. Β' 103—6). *Ὁ πλοῦτος εὐρυσθενὴς ὅταν τις ἀρετῇ κεκραμένον καθαρᾷ βροτήσιος ἀνὴρ πότμον παραδόντος αὐτὸν ἀνάγῃ πολύφιλον ἐπέταν.* (Πυθ. Ε', 1—5). Τὸ δόλιον κέρδος κακόν, ἔρχεται κατόπιν ἡ μετάνοια. (Πυθ. Δ', 222—36). Ὁ πλούσιος ὀφείλει νὰ εἶναι ἐλευθέριος, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος τῷ Ἱέρωνι. (Πυθ. Α', 175—180). Ὁ φιλάργυρος θνήσκει ἄδοξος· ('Ισθμ. Α', 96—100) τῷ χρυσῷ καὶ ἡ σοφία δέδεται. (Πυθ. Γ', 77).

Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτεῖ *κόπον*, ἄνευ καμάτων οὐδὲν γίνεται· *πόνων οὖ τις ἀπόκληρός ἐστιν οὔτ' ἔσεται.* (Πυθ. Ε' 66-67). *Εἰ δέ τις ὄλβος ἐν ἀνθρώποισιν, ἄνευ καμάτων οὐ φαίνεται.* (Πυθ. ΙΒ' 49—51). Ἐὰν δέ τις εὐτυχῇ μετὰ μικροῦ κόπου, ὁ Θεὸς δίδωσι τοῦτο κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ βουλὰς τὸν μὲν ἀνυψῶν, τὸν δὲ καταβιβάζων· *εἰ γάρ τις ἐσλὰ πέπαται μὴ σὺν μακρῷ πόνῳ, πολλοῖς σοφὸς δοκεῖ πεδ' ἀφρόνων, βίον κορυσσέμεν ὀρθοβούλοισι μηχαναῖς, τὰ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει ἄλλοτ' ἄλλου ὕπερθε βάλλων ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει.* (Πυθ. Η', 107—117). Ἐὰν δέ τις μετὰ πόνων εὐτυχῇ, ὑμνεῖται καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. *Εἰ δὲ σὺν πόνῳ τις εὖ πράσσει, μελιγάρυες ὕμνοι ὑστέρων ἀρχὰ λόγων τέλλεται καὶ πιστὸν ὅρκιον μεγάλαις ἀρεταῖς.* ('Ολ. Ι', 4—9. Πυθ. Δ' 305—309).

Οἱ πράττοντες ἔργα ἀγαθὰ καὶ κοινωφελῆ ὑρίστανται δαπάνας καὶ πόνους, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπαινοῦνται ἐπιτυγχάνοντες· *αἰεὶ δ' ἐμφ' ἀρεταῖσι πόνος δαπάνα τε μάρναται πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον· οἱ δὲ τυχόντες σοφοὶ καὶ πολίταις ἔδοξαν ἔμμεν.* ('Ολ. Ε', 29—33). Ὁ καταβάλλων ζῆλον, δαπάνην καὶ πόνον πρὸς κτῆσιν ἀρετῆς εἶναι ἀξιέπαινος, διὸ ὀφείλομεν ἐπαινεῖν τοὺς κοπιῶντας καὶ ἀγαθὰ πράττοντας καὶ ἐχθροὺς ὄντας. (Πυθ. Θ', 12—16. Ἰσθμ. Θ' 58—62). Οἱ τιμῶντες τὰς ἀρετὰς δοξάζονται. ('Ολ. Ϛ', 125—126).

Δὲν δύναται εἷς ἄνθρωπος νὰ λάβῃ τὴν εὐδαιμονίαν ἅπασαν, οὐδένα τοιοῦτον ἐγνώρισα, λέγει ὁ Πίνδαρος· εἷς ἔχει τοῦτο ἄλλος ἄλλο· *φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τά, τὰ δ' ἄλλος τυχεῖν ῥ' ἔν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον οὐκ ἔχω εἰπεῖν, τίνι τοῦτο Μοῖρα τέλος ἔμπεδον ὥρεξε.* (Νεμ. Ζ', 107—115).

Δὲν γίνονται πάντοτε ὅσα θέλομεν οἱ ἄνθρωποι, οὔτε ἡ γῆ παράγει πάντοτε καρπούς, οὔτε τὰ δένδρα φέρουσιν ὅλα ἄνθη εὐώδη, ἀλλ' ἀλλάσσουσιν· οὕτω καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἄγει ἡ μοῖρα· οὐδεὶς γινώσκει τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, διὸ πρέπει νὰ ζητῶμεν τὸ

μέτριον τῶν κερδῶν, μανία δὲ εἶναι ἡ ἔφεσις τῶν ἀνεφίκτων. (Νεμ. ΙΑ', 62—78).

Οἱ θεοὶ δίδουσι τοῖς ἀνθρώποις ἓν ἀγαθὸν καὶ δύο κακά. (Πυθ. Γ', 116-9, 149). Παντὸς ἔργου ἡ ἀρχὴ ἔστω ἀγαθή, ἵνα καὶ τὸ τέλος γίνηται τοιοῦτον, *ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές.* ('Ολ. Ϛ' 4-5)· *ναυσιφορήτοις δ' ἀνδράσι πρῶτα χάρις ἐς πλόον ἀρχομένοις πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον· ἐοικότα γὰρ καὶ τελευτᾷ φερτέρου νόστου τυχεῖν*(Πυθ.Α',63-68).

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ *στέργῃ τὰ παρόντα, ὅ τι τερπνὸν ἐφάμερον διώκων ἔκαλος ἔπειμι γῆρας εἰς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα* ('Ισθμ. Ζ' 64—67)· νὰ παρατηρῇ τὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔργον· *τὸ πρὸ ποδὸς ἔργον σκοπεῖν ἄρειον ἀεὶ χρῆμα ἐστίν* ('Ισθ. Ζ' 22—81)· νὰ εὐχαριστῆται εἰς μέτριον πλοῦτον, μέτρια ἀγαθά, τά τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς· βοηθῶν τοὺς φίλους, νὰ μὴ ζητῇ τὰ μεγάλα καὶ ἀνέφικτα, ἀλλὰ τὰ πρέποντα, νὰ μὴ θέλῃ νὰ γείνῃ Θεός· *χρὴ τὰ ἐποικότα πὰρ δαιμόνων μαστευέμεν θυαταῖς φρασίν, γνόντα τὰ πὰρ ποδὸς οἷας ἐσμὲν αἴσας.* (Πυθ. Γ' 84—8)· *μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεύδῃς, τὰν δ' ἐμπροσθεν ἄντλει μηχανάν.* (Πυθ. Γ', 44—48) *οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων.* (Νεμ. Α', 44—47). *Ὑγίεντα δὲ εἴτις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάτεσι καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι.* ('Ολ. Ε', 54—8). Ὁ ζητῶν τὰ μεγάλα καὶ μὴ πρέποντα αὐτῷ καταπίπτει· *τὰ μακρὰ δ' εἴτις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν ὅτε πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἑλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλερεφόνταν Ζηνός· τὸ δὲ παρ' δίκαι γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.* ('Ισθμ. Ζ', 64—77). Νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐπερχόμενα αὐτῷ, νὰ μὴ λακτίζῃ πρὸς κέντρα, νὰ ἀναστρέφηται τοῖς ἀγαθοῖς· *φέρειν δ' ἐλαφρῶς ὑπαυχένιον λαβόντα ζυγὸν ἀρήγει ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει ὀλισθηρὸς οἶμος· ἀδόντα δ' εἴη με τοῖς ἀγαθοῖς ὁμιλεῖν.* (Πυθ. Β', 172—176).

Ἡ *ὑπερηφάνεια* σφάλλει πολλάκις τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν ἀγαθῶν ὡς καὶ ἡ ἀτολμία. *ἀλλὰ βροτῶν, τὸν μὲν κενεόφρονες αὔχαι ἐξ ἀγαθῶν ἔβαλον· τὸν δ' αὖ καταμεμφθέντ' ἄγαν ἰσχὺν οἰκείων παρέσφαλε καλῶν χειρὸς ἕλκων ὀπίσω θυμὸς ἄτολμος ἐών.* (Νεμ. ΙΑ', 46—52). Ἡ *μετριοφροσύνη* εἶναι ἀξιέπαινος. ('Ισθμ. Γ', 1—4).

Ἐάν τις τῶν ἀνθρώπων μετὰ πόνου καὶ δαπάνης πράττῃ ἔργα θεάρεστα τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν λαμβάνει *δόξαν* καὶ εἰς τὸ ὕψιστον τῆς εὐτυχίας ἱκόμενος θεότιμος γίνεται. *Εἰ γάρ τις ἀνθρώπων δαπάνᾳ τε χαρεὶς καὶ πόνῳ πράσσει θεοδμάτους ἀρετάς, σύν τε οἱ δαίμων φυτεύει δόξαν ἐπήρατον· ἐσχατιᾶς ἤδη πρὸς ὄλβου βάλλει' ἄγκυραν θεότιμος ἐών.* ('Ισθμ. Ε', 12—16).

Ὁ νέος ὀφείλει νὰ ἐργάζηται ἐν τάξει καὶ δικαιοσύνῃ, ἵνα εὐτυχῇ καὶ ἔχῃ καλὸν γῆρας· *ἐκ πόνων δ' οἱ σὺν νεότητι γένωνται σύν τε δίκᾳ, τελέθει πρὸς γῆρας αἰὼν ἀμέρᾳ· ἔστω λαχὼν πρὸς δαιμόνων θαυμαστὸν ὄλβον.* (Νεμ. θ', 96—99). Οἱ τοιοῦτοι νέοι καὶ δοξάζονται. *Νέων δὲ μέριμναι σὺν πόνοις εἱλισσόμεναι δόξαν εὑρίσκοντι, λάμπει δὲ χρόνῳ ἔργα μετ' αἰθέρ' ἀερθέντα.* ('Αποσπ. 70 σελ. 258).

Ὀλίγοι τινὲς λαμβάνουσιν ἄπονον χαράν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἐπαινετόν· ὁ πονήσας γίνεται προνοητικώτερος· *«ὁ πονήσας νόῳ καὶ προμάθειαν φέρει».* ('Ισθμ. Α', 56 'Ολ. ΙΑ', 35—6). Ἓν γένει ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων εἶναι πλήρης ἀλγεινῶν, *δύο δέ τοι ζωᾶς ἄωτα μοῦνα ποιμαίνει βίον ἄλγιστον, εὐανθεῖ σὺν ὄλβῳ εἴ τις εὖ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούοι· μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι· πάντ' ἔχεις, εἴ σε τούτων μοῖρ' ἐφίκοιτο καλόν· θνατὰ θνατοῖσι πρέπει.* ('Ισθμ. Δ', 14—20). *Εἰ γὰρ ἅμα κτεάνοις πολλοῖς ἐπίδοξον ἄρηται κῦδος, οὐκ ἄνδ' ἔστι πόρσω θνατὸν ἔτι σκοπιᾶς ἄλλας ἐφάψασθαι ποδοῖν.* (Νεμ. Θ', 100—4). Ἡ εὐτυχία φέρει λήθην δεινῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου· *«λάθα δὲ τῶν ἐν δίκᾳ καὶ παρὰ δίκαν πεπραγμένων πότμῳ σὺν εὐδαίμονι γένοιτ' ἄν· τὰ γὰρ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται.* ('Ολ. Β', 32—3). *Ἅΐδα τις λάθεται ἄρμενα πράξαις ἀνήρ.* ('Ολ. Η', 88—9).

Ὁ δίκαιος καὶ ἐλεύθερος πανταχοῦ τιμᾶται καὶ εὐτυχεῖ, ὡς Θήρων ὁ Ἀκραγαντῖνος. ('Ολ. Β', 179—180).

Διὰ τὴν *ἐλευθερίαν* ἐπαινοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἐπί τε Σαλαμῖνι καὶ Μυκάλῃ καὶ Πλαταιαῖς, ὥσπερ ἀδαμάντινοι στηρίξαντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος παρέδοσαν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. *Ὅθι παῖδες Ἀθηναίων ἐβάλλοντο φαεινὰν κρηπῖδ' ἐλευθερίας . . . ὦ τ' ἀδαμαντίνοισι ἄλοις στηρίξαντες.* ('Αποσπ. 4 σελ. 221).

Ἡ Θέμις, θεὰ τῆς δικαιοσύνης, καλεῖται σώτειρα, πάρεδρος τοῦ Ξενίου Διός, ἐν Αἰγίνῃ ἰδίως ἀσκουμένη, *ἔζοχ'* ἀνθρώπων, τῇ πατρίδι τοῦ Αἰακοῦ τοῦ δικαιοτάτου βασιλέως. ('Ολ. Η', 26—28).

Τοὐναντίον ὁ ἄδικος Πελίας κατηγορεῖται διὰ τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ τιμωρεῖται κατόπιν. *Ἐν τί μεν θνατῶν φρένες ὠκύτεραι κέρδος αἰνῆσαι πρὸ δίκας δόλιον τραχεῖαν ἐρπόντων πρὸς ἐπίβδαν ὅμως.* (Πυθ. Δ', 229—231). Ἡ *πρόνοια*, προμήθεια ἐπιφέρει ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις. *«Ἔν δ' ἀρετὰν ἔβαλε καὶ χάρματ' ἀνθρώποις Προμαθέως αἰδώς».* (Ὀλ. Ζ',77-9). Ἡ *εὐνομοσύνη* ἐπαινετή· *«ἄγει δὲ χάρις φίλων ποίνυμος ἀντὶ ἔργων ὁποιζομένα.* (Πυθ. Β', 3σ—3). *Τὸν εὐεργέταν ἀγαναῖς ἀμοιβαῖς ἐποιχομένους τίνεσθαι.* (Πυθ. Β', 43—4).

Ἡ *ἁμαρτία* κακόν, ρευκτὸν καὶ ἀνυπόφορον. Ὁ Αἴσωπος ὀργισθεὶς διὰ τὴν κακὴν διαγωγὴν τῆς Εὐάδνης πιέσας τὴν ἀνέκφραστον ὀργήν του ἐπορεύθη εἰς τὸ μαντεῖον ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ ἀνυποφόρου τούτου κακοῦ. *Ἀλλ' ὁ μὲν (Αἴσυπος) Πυθῶνάδε ἐν θυμῷ πιέσαις χόλον οὐ φατὸν ὀξείᾳ μελέτᾳ ᾤχετ' ἰὼν μαντευσόμενος ταύτης πέρ' ἄτλατον πάθος* (Ὀλ. Ϛ', 62—66).

Ἡ *ὕβρις*, ἡ *ἀλαζονεία* καὶ ἡ *ἄνοια* κακὸν καὶ τιμωρίας ἄξιον. Ἐτιμωρήθη ὁ Ἰξίων ἐρασθεὶς τῆς Ἥρας· *ἔμαθε δὲ σαφὲς (ὁ Ἰξίων)· εὐμενέσι γὰρ παρὰ Κρονίδαις γλυκὺν ἑλὼν βίοτον μακρὸν οὐχ ὑπέμενεν ὅλβον, μαινομέναις φρασὶν Ἥρας ὅτ' ἐράσατο . . . .τάχα δὲ παθὼν ἑοικότ' ἀνὴρ ἐξαίρετον ἔλε μόχθον.* (Πυθ. Β', 45—55). Τὸ γινώσκειν ἑαυτόν, τὸ ἀφορᾶν τὸ μέτρον καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ζητεῖν κάλλιστον *Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰὲν παντὸς ὁρᾶν μέτρον.* (Πυθ. Β', 63—4) *θεόθεν ἀραίμαν καλῶν δυνατὰ μαιόμενος ἐν ἡλικίᾳ* (Πυθ. ΙΑ', 79—80).

Τὸ κέρδος εἶναι ἀρεστόν, ὅταν λαμβάνηται παρ' ἄλλου ἑκόντος. (Πυθ. Η', 18—22). Ἡ βία καὶ τὸν ὑπερήφανον καὶ μεγαλαυχον καταβάλλει, ὡς τὸν Κίλικα Τυφῶνα καὶ τὸν βασιλέα τῶν Γιγάντων, οἵτινες κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ καὶ τῶν τόξων τοῦ Ἀπόλλωνος. (Πυθ. Η', 21—7).

Ἡ ταραχὴ τῶν φρενῶν παράγει κακὸν καὶ ἁμαρτίαν, ὡς ὁ Τληπόλεμος χολωθεὶς ἐφόνευσε τὸν θεῖον αὐτοῦ Λικύμνιον *«αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπραγξαν καὶ σοφόν».* (Ὀλ. Ζ', 54—55). Ἡ εἰλικρίνεια καλόν. Ὁ Πίνδαρος ἐνόρκως καὶ ἀληθῶς ἐπαινεῖ τὸν Θήρωνα περισσότερον τῶν ἄλλων. (Ὀλ. Β', 174—6). *Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ κελεύθοις ἁπλόαις ζωᾶς ἐφαπτόμενον θανὼν ὡς παισὶ κλέος μὴ τὸ δύσφαμον προσάψω.* (Νεμ. Η', 64—67).

Ὁ *φθόνος*, ἑταῖρος ματαίων ἀνδρῶν, κακὸν καὶ ἐπίψογον, οἱ δὲ φθονεροὶ μισοῦσι τοὺς ἀγαθούς· *ἀλλ' αἶνον ἔβα κόρος οὐ δίκᾳ συναντώμενος, ἀλλὰ μάργων γὰρ ἀνδρῶν τὸ λαλαγῆσαι ἐθέλων κρύφον τε θέμεν ἐσλὸν καλοῖς ἔργοις.* (Ὀλ. Β', 81—86)· *ὄψον δὲ λόγου φθονεροῖσι ἅπτεται δ' ἐσλὸν ἀεί, χειρόνεσι δὲ οὐκ ἐρίζει* (Νεμ. Η', 39—41).

Ὁ *ψόγος* κακὸν καὶ τιμωρίας ἄξιον· ὁ ψογερὸς Ἀρχίλοχος ἐτιμωρήθη διὰ τὴν κακὴν καὶ φιλόψογον ψυχήν· *ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἀδινὸν κακαγοριῶν· εἶδον γὰρ ἑκὰς ἐπὶ τὰ πόλλ' ἐν ἀμαχανίᾳ ψογερὸν Ἀρχίλοχον βαρυλόγοις ἔχθεσι πιαινόμενον* (Πυθ. Β', 96-102).

Καὶ ἡ *παρὰ τὸ πρέπον καύχησις* κακόν· *καὶ τὸ καυχᾶσθαι παρὰ καιρὸν μανίαισιν ὑποκρέκει* (Ὀλ. Θ', 56—7).

Τὸ *συμμορφοῦσθαι* τοῖς ἔθεσι τῶν πόλεων καλόν· ὁ Ἀμφιάραος ἔλεγε τῷ υἱῷ αὐτοῦ· *ὦ τέκνον, ποντίου θηρὸς πετραίου χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει· τῷ παρεόντι δ' ἐπαινήσαις ἑκὼν ἄλλοτ' ἀλλοῖα φρόνει.* (Ἀποσπ. 6 σελ. 238).

Τὸ *ἐρίζειν* τοῖς ἀνωτέροις κακόν· *χαλεπὸν δ' ἔρις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεισσόνων.* (Νεμ. Ι', 119—120)· *νεῖκος δὲ κρεισσόνων ἀποθέσθαι ἄπορον.* (Ὀλ. ΙΑ', 61—2).

Τὰ *οἰκεῖα κακὰ* ταράττουσι τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ τὰ ξένα· *τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς· εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κᾶδος ἀμφ' ἀλλότριον.* (Νεμ. Α', 81—4).

Ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων μένουσι πιστοί, ἵνα μετάσχωσι τῶν κινδύνων τῶν ἄλλων, λέγει τῷ Διΐ ὁ Πολυδεύκης· *παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτου μεταλαμβάνειν* (Νεμ. Ι', 130—121).

Ἡ *Ἀλήθεια*, ἡ *Ἀτρέκεια* (ἀκρίβεια), ἡ *Δικαιοσύνη*, ἡ *Εἰρήνη*, ἡ *Εὐνομία* μεγαλόδοξοι. Ἡ Ἀλήθεια θυγάτηρ τοῦ Διος. (Ὀλ. ΙΑ', 8)· *ἀρχὴ μεγάλης ἀρετῆς.* (Ἀποσπ. 44, σελ. 252). Ἡ Ἀτρέκεια διευθύνει τὴν πόλιν τῶν Λοκρῶν Ζεφυρίων. (Ὀλ. ΙΑ', 21). Ἡ Εὐνομία, ἡ μεγαλόδοξος, θυγάτηρ τῆς Θέμιδος. (Ὀλ. Θ', 23—25). Ἡ Ἡσυχία, θυγάτηρ τῆς Δίκης. (Πυθ. Η', 1—4). Καὶ ἡ σώτειρα Τύχη θυγάτηρ τοῦ Ἐλευθερίου Διός. (Ὀλ. ΙΒ', 1—19).

Δὲν ὠφελεῖ πάντοτε τὸ λέγειν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ σιωπὴ πολλάκις ἐν καιρῷ σοφώτατον· *οὗτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθεϊ ἀτρεκής, καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἐν καιρῷ νοῆσαι* (Νεμ. Ε', 28—31).

Τὸ *μέτρον ἄριστον* ἐν παντί· ἕκαστον πρᾶγμα

ἔχει τὸ μέτρον αὐτοῦ, ἄριστον δ' εἶναι τὸ νὰ ἐννοήσῃ τις αὐτό· *ἔπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον· νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος.* (Ὀλ. ΙΓ', 65-66). Καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἄξιον ἐπαίνου· *σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος αἴνησαν περισσῶς.*

Ἡ *ἐνθουσιώδης τόλμη* καὶ *σύνεσις* σῴζει τὸν ἄνθρωπον· *τόλμα ζαμενὴς καὶ σύνεσις πρόσκοπος ἐσάωσεν.* (Ἀπόσπ. 67 σελ. 258).

Οἱ *δυνατοὶ ἔρωτες* καλόν, ὡς οἱ κακοὶ μεμπτοὶ καὶ τιμωρίας ἄξιοι. Τὸν Τιτυὸν ἐφόνευσεν ἡ Ἄρτεμις *ὅφρα τις τῶν ἐν δυνατῷ φιλοτάτων ἔραται.* (Πυθ. Δ', 149-152)· ὁ Ἰξίων ἐτιμωρήθη· *εὐναί δὲ παράτροποι ἐς κακόταν' ἀθρόαν ἔβαλόν ποτε καὶ τὸν ἰδόντα.* (Πυθ. Β', 65—6, Πυθ. Γ', 17—27.)

Πρέπει νὰ παρατηρῶμεν τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀξίαν, οὐχὶ δὲ τὸ φαινόμενον. Ἐργῖνος υἱὸς τοῦ Κλυμένους περιεφρονήθη ὑπὸ τῶν Λημνιάδων διὰ τὰς λευκὰς αὐτοῦ τρίχας· ἐκτελέσας ὅμως τὸν ἀγῶνα καὶ ἐλθὼν πρὸς τὴν Ὑψιπύλην, ἵνα λάβῃ τὸ βραβεῖον εἶπεν· *οὗτος ἐγὼ ταχυτᾶτι· χεῖρες δὲ καὶ ἦτορ ἶσον· φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας πρέποντα χρόνον.* (Ὀλ. Δ', 37—42.)

Τὰ ἀνθρώπινα πάντα ἐπιφέρουσι κόρον καὶ χρήζουσιν ἀναπαύσεως· *ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ· κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθεα ἀφροδίσια.* (Νεμ. Ζ', 102-6.)

Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ γῆρας εὔθυμον υἱῶν παρισταμένων *Ὁ Πίνδαρος εὔχεται τῷ Ψαύμιδι γῆρας εὔθυμον μέχρι τελευτῆς υἱῶν παρισταμένων.* (Ὀλ. Ε', 44—5.)

Μωρός ἐστιν ὁ καταρρονῶν τὰ ἐπιχώρια καὶ προτιμῶν τὰ ξένα· *ἔστι δ' φῦλον ἐν ἀνθρώποις ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια πεπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι.* (Πυθ. Γ', 29—33.)

Τὰ καλὰ καὶ τερπνὰ νὰ δεικνύωμεν παντὶ τῷ λαῷ, τὰ δὲ δυστυχήματα νὰ κρύπτωμεν· *τοῦτο δέ τοι ἐρέω· καλῶν μὲν ὧν μοῖράν τε τερπνὸν ἐν μέσου χρὴ παντὶ λαῷ δεικνύναι· ἐν δέ τις ἀνθρώποισι θεόσδοτος ἄτα προστύχῃ, ταύταν σκότει κρύπτειν ἔοικεν.* (Ἀποσπ. σελ. 239.)

Ἡ *μέθη* κακὸν καὶ ταρακτικὸν τῶν φρενῶν. Οἱ Κένταυροι καὶ οἱ Λαπίθαι ἐν τῷ γάμῳ τοῦ Πειριθόου καὶ τῆς Ἱπποδαμείας οἶνον πιόντες ἐταράχθησαν τὰς φρένας. (Ἀποσπ. 22 σελ. 245).

Ἡ *στάσις* κακόν, ἐξ ἧς ἐκπίπτων τις στερεῖται τῶν οἰκείων καὶ ἀπέρχεται τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὡς Ἐργοτέλης ὁ Ἰμεραῖος. (Ὀλ. ΙΒ', 21—22.)

Τὸν ἐχθρὸν ὀφείλει τις δι' οἱωνδήποτε μέσων νὰ καταβάλῃ· *χρὴ δὲ πᾶν ἕρδοντα μαυρῶσαι τὸν ἐχθρόν.* (Ἰσθμ. Γ'. 94.)

Ἡ *συκοφαντία* καὶ *δολιότης* κακόν· *ἐχθρὰ δ' ἄρα πάρφασις ἦν καὶ πάλαι, αἱμύλων μύθων ὁμόφοιτος, δολοφραδὴς· κακοποιῶν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶται, τῶν δ' ἀφρόντων κῦδος ἀντείνει σαθρόν.* (Νεμ. Η', 58—62).

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει παρατηρεῖν πάντοτε τὸν *καιρόν*, τὴν κατάλληλον περίστασιν καὶ στιγμήν· *καιρὸς παντὶ πράγματι* εἶναι σοφώτατον τῶν ἀρχαίων παράγγελμα, *ὁ καιρὸς παντὸς ἔχει κορυφήν.* (Πυθ. Θ', 123).

Ἡ *φυλακὴ τῆς περιουσίας* ἄριστον· ἐπαινεῖται ὁ Γηρυόνης ὡς ἀγωνιζόμενος φυλάξαι τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ· *οὐ γὰρ ἐοικὸς ἁρπαζομένων τῶν ἐόντων καθῆσθαι παρ' ἑστίᾳ καὶ κακὸν ἔμμεναι.* (Ἀποσπ. 5 σελ. 222).

Ὁ *χρόνος* εἶναι ἄριστος σωτὴρ τῶν δικαίων ἀνδρῶν. (Ἀποσπ. 12 σελ. 244).

Ἡ *ξενία* ἀγαθὸν καὶ ἐπαίνων ἄξιον. Ὁ Πίνδαρος ἐπαινεῖ Ψαῦμιν τὸν Καμαριναῖον, ὡς τρέφοντα ἵππους, πολὺ φιλόξενον καὶ καθαρᾷ γνώμῃ δεδομένον εἰς τὴν εἰρηνικὴν εὐτυχίαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. *Θεὸς εὔφρων εἴη λοιπαῖς εὐχαῖς (Ψαύμιος), ἐπεί μεν αἰνέω μάλα μὲν τροφαῖς ἑτοῖμον ἵππων χαίροντά τε ξενίαις πανδόκοις καὶ πρὸς ἡσυχίαν φιλόπολιν καθαρᾷ γνώμᾳ τετραμμένον.* (Ὀλ. Δ', 21—25). Καὶ Θρασύβουλον τὸν Ἀκραγαντῖνον ἐπαινεῖ ἐπίσης διὰ τὴν φιλοξενίαν· *οὐδέποτε ξενίαν οὖρος ἐμπνεύσαις ὑπέστειλ' ἑστία ἀμφὶ τραπέζαν.* (Ἰσθ. Β', 58—60).

Τὸ λαμπρότερον ὅμως πάντων τῶν ἀγαθῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ ἀοιδῷ εἶναι ἡ *νίκη* ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἀγῶσιν. Ὁ νικῶν ἐν αὐτοῖς διάγει εὐθύμως τὸν λοιπὸν βίον ἕνεκα τῶν βραβείων τοῦ ἀγῶνος. *Ὁ νικῶν δὲ λοιπὸν ἀμφὶ βιότου ἔχει μελιτόεσαν εὐδίαν ἀέθλων γ' ἕνεκεν.* (Ὀλ. Α', 150-3). Ἡ ἐπιτυχία ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀπαλλάττει τὸν νικητὴν δυσχερειῶν καὶ δυστυχιῶν, *τὸ δὲ τυχεῖν πειρώμενον ἀγωνίας παραλύει δυσφόρων πόνων.* (Ὀλ. Β', 97—100). Ὁ δὲ ὕμνος τοῦ Ὀλυμπιονίκου εἶναι μακροχόνιος δόξα μεγάλων ἀρετῶν· *ἀλλ' ὦ Κρόνου παῖ, ὀλυμπιονίκαν δέκεν Χαρίτων θ' ἕκατι τόν δε κῶμον χρονιώτατον φάος εὐρυσθενέων ἀρετῶν Ψαύμιός τε νίκας ὀχέων.* (Ὀλ. Δ', 10—21). Εὐδαίμων καὶ ὑμνητὸς ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὃς διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ τύχῃ τῶν ἄθλων, ἀξιωθῇ δὲ ἰδεῖν καὶ τὸν νεαρὸν υἱὸν αὐτοῦ νικητὴν ἐπίσης. *Εὐδαίμων δὲ καὶ ὑμνητὸς οὗτος ἀνὴρ*

γίγνεται σοφοῖς, ὃς ἂν χερσὶν ἢ ποινῶν ἀρετᾷ κρατήσαις τὰ μέγιστ' ἀέθλων ἕλῃ τόλμᾳ τε καὶ σθένει καὶ ζώων ἔτι νεαρὸν κατ' αἶσαν υἱὸν ἴδῃ τυχόντα στεφάνων Πυθίων. (Πυθ. Ι', 40—48). Ἡ ἀθλονικία, λέγει ἀλλαχοῦ, φυλεῖ τὴν ὠδήν, τὴν δεξιωτάτην ὀπαδὸν τῶν στεφάνων καὶ ἀρετῶν. (Νεμ. Γ', 12—15).

Ἡ δὲ *χαρὰ* μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ὁ *ὕμνος* ἐπὶ τούτῳ ἄριστον. *Ἄριστος εὐφροσύνα πόνων κεκριμένων ἰατρός, αἱ δὲ σοφαὶ Μοισᾶν θύγατρες ἀοιδοὶ θέλξαν νιν ἁπτόμεναι.* (Νεμ. Δ', 1—5. Ὁ ὕμνος ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἴσον τοῖς βασιλεῦσιν ἕνεκα τῶν καλῶν αὐτοῦ ἔργων. *Ὕμνος δὲ τῶν ἀγαθῶν ἐργμάτων βασιλεῦσιν ἰσοδαίμονα τεύχει φῶτα.* (Νεμ. Δ', 135-137).

Ὁ ὕμνος εἶναι νέκταρ τῶν Μουσῶν προσφερόμενον τοῖς νικηταῖς. (Ὀλ. Ζ', 12—17), διὰ τῶν ὕμνων ἡ ἀρετὴ διαιωνίζεται. (Πυθ. Γ', 163). Ὁ Πίνδαρος λέγει τῷ Ἱέρωνι. *Ὀπιθόμβροτον αὔχημα δόξας οἷον ἀποιχομένων ἀνδρῶν δίαιταν μανύει καὶ λογίοις καὶ ἀοιδοῖς.* (Πυθ. Α', 176—179). Καὶ πλεῖστα ἕτερα δεικνύουσι τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν τῶν ὕμνων. (Νεμ. Θ', 12—16).

Ἐν γένει ὁ *ἔπαινος* μετὰ τὰ καλὰ ἔργα καθίστησι τὸν ἄνδρα μακάριον· *μακάριος, ὃς ἔχεις καὶ μετὰ μέγαν κάματον λόγων φερτάτων μνημεῖα.* (Πυθ. Ε', 57—60).

Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τοῖς ἐπιγείοις ἀγαθοῖς τοῦ κόσμου ἔρχεται ὁ *θάνατος*. Ὁ θάνατος εἶναι κοινὸς τοῖς πᾶσιν, ὡραίοις, πλουσίοις, πτωχοῖς καὶ ῥωμαλέοις· *θνάσκομεν ὁμῶς ἅπαντες.* (Ἰσθμ. Ϛ' 67). *Ἀφνεός, πενιχρός τε θανάτου πύλας ἅμα νέονται.* (Νεμ. Ζ', 37—8). *Εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων μορφᾷ παραμεύεται ἄλλους ἔνθ' ἀέθλοισι ἀριστεύων ἐπέδειξε βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος.* (Νεμ. ΙΑ', 20—26). Ἅπαντες θνήσκουσιν ἐρχόμενοι εἰς τὸν λυσίπονον θάνατον, καὶ τὸ μὲν σῶμα θνήσκει, ἡ δὲ ψυχὴ μένει, μένει, διότι αὕτη εἶναι ἐκ Θεοῦ· *ὀλβίᾳ δ' ἅπαντες αἶσᾳ λυσίπονον μετανίσσονται τελευτάν, καὶ σῶμα μὲν πάντων ἕπεται θανάτῳ εὐρυσθενεῖ, ζωὸν δ' ἔτι λείπεται αἰῶνος εἴδωλον τὸ γὰρ ἔστι μόνον ἐκ θεῶν.* (Ἀποσπ. 3 σελ. 192).

Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου ἄδηλος· *οὔτοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔτι θανάτου, οὐδ' ἀσύχιμον ἁμέραν ὁπότε, παῖδ' Ἀλίου, ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτάσομεν.* (Ὀλ. Β', 58—63). Ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἀδοκήτως εἰς τὸν μὴ περιμένοντα αὐτόν, καὶ εἰς τὸν περιμένοντα δὲν ἐπέρχεται ταχέως. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἀπέθανον νέοι παραγνωρισθέντες μὲν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, ἀλλὰ τιμηθέντες μετὰ θάνατον χάριτι τῶν θεῶν. *Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται κῦμ' Ἄϊδα, πέσε δ' ἀδόκητον ἐν καὶ δοκέοντι, τιμὰ δὲ γίγνεται ὧν θεὸς ἅβρὸν αὔξει λόγον τεθνακότων.* (Νεμ. Ζ', 59—65). Ὁ Πίνδαρος παραδέχεται τὴν *μετὰ θάνατον ζωὴν* ἐν Ἅιδῃ, τῶν ἡρώων ὅμως καὶ ἡμιθέων ἐν ταῖς νήσοις τῶν Μακάρων κατὰ τὴν μετεμψύχωσιν. Οἱ κακοὶ τιμωροῦνται πρῶτον ἐν τῇ γῇ, εἶτα ἐν τῷ Ἅιδῃ. Οἱ ἀγαθοὶ τίμιοι παρὰ θεοῖς, ἔχοντες πάντοτε φῶς, οὔτε γεωργοῦντες, οὔτε ναυτιλλόμενοι, νέμονται βίον ἄδακρυν καὶ ἄνοσον, ἐνῷ οἱ κακοὶ φοβερώτατον πόνον ὑποφέρουσιν. Ὅσοι δὲ ἠδυνήθησαν μείναντες τρὶς ἐν ἑκατέρῳ βίῳ, ἔν τε τῇ γῇ καὶ τῷ Ἅιδῃ, νὰ τηρήσωσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐντελῶς μακρὰν τῆς ἀδικίας, οὗτοι μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Κρόνου, εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων, εἰς τόπους χλοερούς, ἄνθεσιν ἐστεμμένοι τὰς κεφαλὰς κατὰ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ τῶν νεκρῶν Ῥαδαμάνθυος. (Ὀλ. Β', 106 — 152)· *ψυχαὶ δὲ ἀσεβέων ὑπουράνιοι γαίᾳ πωτῶνται ἐν ἄλγεσιν φονίοις ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν, εὐσεβέων δ' ἐπουράνιοι ναίοισαι μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδοντι ἐν ὕμνοις.* (Ἀποσπ. 4 σελ. 193). Ὅς ἂν ὁσίως καὶ δικαίως βιώσῃ ἔχει καλὴν ἐλπίδα· *γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος συναορεῖ Ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ* (Ἀποσπ. 53 σελ. 255).

Καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τελευτησάντων εἰθίζον διὰ μυστηριωδῶν τελετῶν ἀνακαλεῖν εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ Ηελίας λέγει τῷ Ἰάσονι «*κέλεται γὰρ ἐὰν ψυχὰν κομίξαι Φρίξος ἐλθόντας πρὸς Αἰήτα θαλάμους, δέρμα τε κριοῦ βαθύμαλλον ἄγειν . . . ταῦτά μοι θαυμασιὸς ὄνειρος ἰὼν φωνεῖ*». (Πυθ. Δ', 263-8), ἔνθα ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «*ἔθος ἦν τῶν τελευτησάντων ἐπ' ἀλλοδαπῆς, εἰ καὶ μὴ τὰ σώματα εἴη παρ' αὐτοῖς, τὰς γοῦν ψυχὰς διά τινων μυστηρίων ἀνακαλεῖσθαι καὶ ὥσπερ συμπλεούσας εἰς τὴν πατρίδα διαπεραιοῦν*».

Ἡ *δόξα τῶν τεθνεώτων* λάμπει καὶ ἐκ τοῦ τάφου· *κατακρύπτει δ' οὐ κόνις συγγόνων κεδνὰν χάριν.* (Ὀλ. Η', 96—97).

Τοιαῦται αἱ *ἰδέαι* τοῦ *Πινδάρου*.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΑ

ὑπὸ

ΧΡΗΣΤΟΥ Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν ταῖς ,ΑΤΝΗ' καὶ ,ΑΤΟΑ' συνεδρίαις τῆς 11ης Δ/βρίου 1900 καὶ 24ης Ἀπριλίου 1901)

§ Α΄ *Εἰσαγωγή.*

Φύσει κοινωνία τῷ θήλει καὶ τῷ ἄρρενι μάλιστά ἐστιν. Ἀδύνατον δὲ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ἄρρενος ἢ τὸ ἄρρεν ἄνευ τοῦ θήλεος, ὥστε ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν ἡ κοινωνία συνέστηκε· καὶ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἀλόγως τοῦτο ὑπάρχει καὶ ἐφ' ὅσον μετέχουσι τῆς φύσεως, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τεκνοποιίας χάριν, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲ μάλιστα οὐ μόνον τοῦ εἶναι ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι συνεργὰ ἀλλήλοις τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ἐστὶ καὶ ἡ τῶν τέκνων κτῆσις οὐ λειτουργίας ἕνεκεν τῇ φύσει μόνον οὖσα τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὠφελίας. Οὕτω προῳκονόμηται ἑκατέρου ἡ φύσις, τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, πρὸς τὴν κοινωνίαν[1].

Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν οὐκ εἰδότων τῶν πατέρων τὰ ἔκγονα, ταῦτα ἐκαλοῦντο ἀπὸ τῆς μητρὸς[2] καὶ ἐντεῦθεν τὸ *μητρικὸν δίκαιον*[1], ἀπὸ δὲ τοῦ πατριαρχικοῦ βίου καὶ παρ' ἅπασι τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ τὸ δοῦλον τὴν αὐτὴν εἶχε τάξιν[2], ἔργον δὲ καὶ κλέος τῆς γυναικὸς ἦν ἡ τεκνοποιία, ἑκάστου τότε πλείους ἀγομένου γυναῖκας[3]. Παρὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι[4], παρ' οἷς ἡ πολυγαμία οὐκ

---

1. *Ἀριστοτ.* Οἰκον. Α, γ, 1—3. Περὶ *γυναικὸς* καθόλου ὅρα: *Mme Jeny d'Héricourt* — La femme affranchie. Bruxelles. 1860.—*P. Leroy-Beaulieu* — Le travail des femmes. Paris. 1873. *Ern. Legouvé* —Histoire morale des femmes. 7e édit. Paris 1882. *Ern. Legouvé* — Τὸ περὶ γυναικῶν ζήτημα μετὰ πλείστων προσθηκῶν καὶ σημειώσεων ὑπὸ *Χρ. Γ. Πανταζίδου.* Ἀθήνησιν. 1884 —*Paul Gide* — Étude sur la condition de la femme—2e éd. par *A. Esmein.* Paris. 1885.—*G. Breuillac* — La condition civique et politique de la femme. Aix. 1886 — *Léon Giraud* — De la condition des femmes Paris. 1891.—*Jeanne Chauvin*—Étude historique sur les professions accessibles aux femmes. Paris. 1892.—*Henri Marion*—Psychologie de la femme. *Paris.* 1900 κτλ.

2. Ἄξια σημειώσεως ἃ ἀναφέρει *Ἡρόδοτος*, Α, 173: «Λύκιοι καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτοὺς καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν πατέρων. Εἰρομένου δὲ ἑτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν». Παρβ. καὶ *Νικόλαον Δαμασκηνὸν* ἐν Ι. Στοβαίου Ἀνθολ. ΜΔ΄: «Οἱ Λύκιοι ἐκαλοῦντο μητρόθεν καὶ τὰς κληρονομίας ταῖς θυγατράσι καὶ οὐχὶ τοῖς υἱοῖς κατέλειπον» καὶ «τὰς γυναῖκας μᾶλλον ἢ τοὺς ἄνδρας τιμῶσι». «Σαυρομάται δὲ ταῖς γυναιξὶ τὰ πάντα πείθονται ὡς δεσποίναις». Καὶ τὸ μνημονευόμενον πολεμικὸν τῶν *Ἀμαζόνων* ἔθνος τοιαύτης γυναικοκρατίας ἐστὶ παράδειγμα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ΙΙΙ' ἑκατονταετηρίδα παρά τισι λαοῖς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τοῖς τέκνοις τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς μετεδίδοτο (*Montesquieu*-Esprit des Lois. ΚΓ΄ κεφ. ε' καὶ *Larcher*-La Femme jugée σελ. 516—517).

1. Ὅρα πλείω παρὰ *J. J. Bachofen*-Das Mutterrecht. Stuttgart. 1861.

2. *Ἀριστοτ.* Πολιτ. Α', α, 5. Πρβλ. καὶ *Γενέσ.* Γ', 16: Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου καὶ αὐτός σου κυριεύσει».

3. Γενέσ. ΙϚ' 1—2 καὶ Λ' 1. Πρβλ. καὶ E. Legouvé—Χρ. Πανταζίδου σελ. 67 καὶ 68.

4. Περὶ *γυναικὸς παρὰ τοῖς παλαιοῖς* ἔπιθι: *Ars. Houssaye*—Les femmes du temps passé. 1862.—*J. Le Rainneville.* La femme dans l'antiquité. 1865 —*Cl. Bader*-La femme dans l'Inde antique. Paris. 1864.—La femme biblique. 1866.—La femme Grecque, 2 vol. 2e édit. 1872. La femme Romaine, 2e édit. 1877.—*Babuder*-La donna Spartana. 1879.—*Louis de Backer*-Le droit de la femme dans l'antiquité. 1880.—*Lewy*-De civili conditione mulierum graecarum. 1885.—*A. Hustrel*-Condition sociale de la femme depuis l'antiquité jusqu'à nos jours. Paris. 1887.—*Otto Henne am Rhyn*-Die Frau in der Kulturgeschichte, Berlin, 1892, σελ. 1—168 —*Lily Braun*-Die Frauenfrage im Altertum (Archiv für sozial Gesetzgebung und Statistik. Berlin. 1898, σελ. 155—178.—*Karl H. Schaible*-Die Frau im Altertum. *Karlsruhe.* 1898.

εἴθισται[1], κατὰ μὲν τὴν θεογονίαν ***Γαῖα*** εὐρύστερνος[2] μετὰ τὸ χάος πρώτη ἐγένετο, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς ἀθανάτων, οἱ εἶχον κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου, ***Ῥέα*** δὲ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε Πανελληνίου ***Διὸς*** καὶ καθόλου γυναῖκες παριστῶσι τὸ κάλλος, τὰς χάριτας, τὴν σοφίαν, τὰς μούσας, τὴν δίκην καὶ ἄλλας ἐνεργείας καὶ ἰδιότητας, οὐδαμῶς τῶν ἄλλων θεῶν κατώτεραι[3]. Ἐπὶ δὲ τῶν ***ἡρωικῶν*** χρόνων τιμὴ καὶ σέβας τῷ θήλει ἀπενέμετο, ὡς ἐν τοῖς τοῦ θείου ἀοιδοῦ ἔπεσι, τῇ Ἰλιάδι καὶ μάλιστα τῇ Ὀδυσσείᾳ, ἥπερ πᾶσα ἔπαινός γ' ἐστι τῆς σώφρονος Πηνελόπης, τρανῶς καταδείκνυται[4]. Μίαν ἐρίλουν ***κουριδίην ἄλοχον*** οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἡ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐν τῷ γάμῳ ὁμοφροσύνη ἄριστον ἐλογίζετο.

> οὐ μὲν γὰρ τοῦγε κρεῖσσον καὶ ἄρειον
> ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
> ἀνὴρ ἠδὲ γυνή[5].

Ἀκράτου δὲ καὶ ἀδόλου τῶν συνεύνων ***ἔρωτος*** τεκμήριον περίδοξον πλὴν τῆς Πηνελόπης καὶ ***Ἀνδρομάχη*** ἡ Ἕκτορος, ἥπερ πρὸς τὸν κορυθαίολον ἄνδρα δάκρυ χέουσα πρὸς ἄλλοις καὶ τά δε ἔλεγεν·

> Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
> ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης[6].

Ἀρήτη δὲ ἡ τοῦ μεγαλήτορος βασιλέως τῶν Φαιάκων Ἀλκίνου συνετὴ γυνὴ τῶν τε ὁμιλιῶν πασῶν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ μετεῖχε καὶ τὰ μέγιστα ἐτιμᾶτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλκίνου καὶ τῶν φίλων παίδων καὶ τῶν λαῶν, οἵπερ ὡς θεὰν αὐτὴν ἐπευφημοῦντες ὑπεδέχοντο ἀνὰ τὸ ἄστυ διαβαίνουσαν[7]. Καὶ ἄλλα πλεῖστα καὶ κάλλιστα γυναικείας τιμῆς καὶ ἐλευθερίας παρ' Ὁμήρῳ παραδείγματα.

Ἀλλὰ τὰ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ποιήμασιν ἥμερα καὶ ἡδέα περιγραφόμενα ἤθη τῶν Ἀχαιῶν ἀπέβησαν ὕστερον σκληρὰ καὶ δυσκατάλλακτα τὸ μὲν ἐμφυλίων ἐρίδων τὸ δὲ καὶ πλείονος πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς ἐπικοινωνίας ἕνεκεν. Μόνοι δὲ οἱ ***Δωριεῖς***[1] ἔν τε τῇ Κρήτῃ, τῇ Σπάρτῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἡγοῦντο τὸν γυναικεῖον νοῦν καλλιεργίας ἐπιδεκτικὸν καὶ τὰς γυναῖκας μᾶλλον θεραπεύοντες ***δεσποίνας*** προσηγόρευον[2]· καὶ τῶν φιλοσόφων οἱ ***Πυθαγόρειοι*** ἴσην ἀξίαν ἀμφοτέροις τοῖς φύλοις ἀπεδίδοσαν[3]. Παρὰ δὲ ταῖς ***Ἰωνικαῖς*** τῆς Ἑλλάδος πολιτείαις ἐν ὑποτελείᾳ ἦν τὸ θῆλυ γένος καὶ αἱ Ἰάδες σὺν τῇ ἐλευθερίᾳ ἀπώλεσαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐκείνην ἀξιοπρέπειαν τῆς καθ' Ὁμηρον γυναικὸς ἐν τῇ γυναικωνίτιδι τὸ πλεῖστον περικλεισθεῖσαι[4]. Καὶ τοῦ γάμου ἐξ ἀρχῆς ἐν ἥττονι μοίρᾳ παρὰ τοῖς Ἴωσι τιθεμένου, τὴν σεμνὴν τῶν ἀγνῶν δεσμῶν προστάτιν Δήμητρα ἡ Ἀφροδίτη ἀντικατέστησε καὶ παρὰ πᾶσι μέγα ἐδύναντο αἱ ἐξ Ἰωνίας ***ἑταῖραι***[5]. Διὸ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπροκαλύπτως ἔλεγον[6]: «τὰς μὲν ***ἑταίρας*** ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ ***παλλακὰς*** τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ ***γυναῖκας*** τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν».

§ Β' *Ἡ γυνὴ ἐν Ἀθήναις.*

Ἡ ἰωνικὴ ἁβρύπαθεια ἐν Ἀττικῇ συνήθης ἦν ἐπὶ Σόλωνος. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὰ Μηδικὰ οἱ Ἀθηναῖοι μεγαλοψυχότεροι πρὸς ἀρετὴν γενόμενοι καὶ ἐκ τῶν ἔργων φρονηματισθέντες πάσης ἥπτοντο μαθήσεως[7], τὸ δὲ κλεινὸν καὶ ἰοστέφανον ἄστυ ***πρυτανεῖον*** ἦν τῆς ***σοφίας***,

1. Πρβλ. *Ἡροδ.* Β' 92 καὶ Ε' 39, 40.
2. *Ἡσιόδ.* στ. 117—19.
3. *Cl. Bader*—La femme Grecque, τόμ. Β, σελ. 431.
4. Περὶ τῆς Ὁμηρικῆς γυναικὸς ὅρα: *F. R. Chamboulin*-Études sur les femmes d'Homère 1854 — *Grandsard*-De Homericis mulieribus. 1859. — *Κλ. Π. Ῥαγκαβῆ*-Τὸν καθ' Ὅμηρον οἰκιακὸν βίον. Ἐν Λειψίᾳ. 1883, σελ. 63—79. Πρβλ. καὶ ἡμετέραν μελέτην: *Ἡ γυνὴ καθ' Ὅμηρον*, ἐν «Κήρυκι» Κων/πόλεως 1893. Τεῦχ. Μαρτίου, σελ. 333—337.—
5. Ὀδυσσ. Ζ, στ. 183—185.
6. Ἐπιθ. τὴν θελκτικὴν σκηνὴν ἐν Ἰλ. Ζ, στ. 395-495.
7. Ὀδυσ. Η, στ. 65—77.

1. *C. O. Müller*-Die Dorier, II, 4 § 2—4.
2. *Πλουτάρχ.* Λυκουργ. ιδ' 2. Ἀλλ' ἡ ἐν Σπάρτῃ ἐλευθερία καὶ δύναμις τῶν γυναικῶν ἐπήνεγκε ***γυναικοκρατίαν*** καὶ πολλὰ διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Καίτοι τί διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι; (*Ἀριστ.* Πολιτ. Β', Ϛ', 5—11).
3. Πρβλ. ***Φίντυος Πυθαγορείας*** ἐκ τοῦ Περὶ γυναικὸς σωφροσύνης (Fragm. Philos. Graecorum τόμ. Β' Didot σελ. 36—37): «Πολλοὶ μὲν ἴσως δοξάζοντι ὅτι οὐκ εὐάρμοστον γυναικὶ φιλοσοφέν, ὥσπερ οὐδ' ἱππεύειν οὐδὲ δαμαγορέν· ἐγὼ δὲ τὰ μέν τινα νομίζω ἀνδρὸς ἦμεν ἴδια, τὰ δὲ γυναικός, τὰ δὲ κοινὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, τὰ δὲ μᾶλλον γυναικὸς ἢ ἀνδρός . . .»
4. *Ἠρ. Βασιάδου.* — Περὶ τοῦ Ἕλλην. Πολιτισμοῦ καὶ Παιδείας (Περιοδικὸν Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κ/πόλεως. Τόμ. ΙϚ' σελ. 284).
5. *Ern. Curtius*-Griech. Geschichte, μετάφρ. ὑπὸ *Σ. Π. Λάμπρου* 1899. Τόμ. Β' σελ. 363 καὶ 599.
6. *Δημοσθ.* κατὰ Νεαίρ. σελ. 1386, 20.
7. *Ἀριστοτ.* Πολιτ. Ζ, Ϛ', 6.

κοινὸν ***παιδευτήριον*** καὶ ***μουσεῖον*** καὶ τῆς ***Ἑλλάδος παίδευσις***[1], καὶ τῶν ἠθῶν ἐπὶ τὰ βελτίω τραπομένων, ὁ γάμος θεσμὸς πολιτικὸς μέγιστος ἐλογίζετο καὶ ἡ Ἀθηναία ἐτιμᾶτο[2]· διὸ δὴ καὶ αἱ Ἀτθίδες δέσποιναι ἀμαθίαν μετὰ σωφροσύνης μᾶλλον αἱρούμεναι δυσμενῶς διέκειντο πρὸς τὰς ἐξ Ἰωνίας φοιτώσας ἑταίρας, αἵπερ ποικίλοις θελγήτροις τὴν τῶν Ἀθηναίων κατέσκαπτον οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν.

Αἱ κόραι ἐν Ἀθήναις διαμένουσαι οἴκοι παρὰ ταῖς μητράσιν ἐμάνθανον νήθειν, ῥάπτειν, ποικίλλειν καὶ ἄλλα οἰκιακὰ ἔργα ἐπιτελεῖν, πρὸς δὲ ἐδιδάσκοντο γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ᾄδειν δὲ καὶ ὀρχεῖσθαι καὶ κιθαρίζειν[3]. Πεντεκαιδεκέτεις δ' εἰς γάμον ἀγόμεναι ἦσαν μὲν ἀδαεῖς καὶ ἄπειροι ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρῴου οἴκου ἀπέφερον μέγιστον ἀγαθόν, τὸ ***σωφρονεῖν***, τὴν κρηπῖδα ταύτην τῆς οἰκιακῆς εὐημερίας. Καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἰσχομάχου, ὡς μνημονεύεται ἐν τῷ ἠθικωτάτῳ καὶ τερπνοτάτῳ ***Οἰκονομικῷ*** τοῦ Ξενοφῶντος, τῆς τοῦ οἴκου διοικήσεως μετασχεῖν κληθεῖσα ἀπεκρίνατο[4]: «τί δ' ἂν ἐγώ σοι δυναίμην συμπρᾶξαι; τίς δ' ἡ ἐμὴ δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν· ἐμὸν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι ***σωφρονεῖν***». Εἰκονίζονται δ' αἱ Ἀθηναῖαι ὑπὸ συγχρόνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν ἀγαθαί, πλήρεις φρονήματος, φίλαι τοῦ οἰκιακοῦ βίου, φιλάδελφοι, φίλανδροι καὶ φιλόστοργοι μητέρες. Θαυμασταὶ δὲ καὶ λαμπραί εἰσιν οἱ γυναικεῖοι μεγάλοι τύποι, οὓς ἐν αἴγλῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ περιέγραψαν οἱ τρεῖς μέγιστοι Ἀθηναῖοι τραγικοί[1].

§ Γ' *Γενικὴ περὶ γυναικὸς καὶ παιδείας δόξα τοῦ Πλάτωνος.*

Τὴν δὲ ***κοινὴν*** περὶ γυναικείας ἀρετῆς ***δόξαν***, ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν σῴζουσάν τε τὰ ἔνδον καὶ κατήκοον οὖσαν τοῦ ἀνδρός[2], ὁρίζεται δι' ὅλου τοῦ Οἰκονομικοῦ ὁ ***Ξενοφῶν***, κύριον τῶν γυναικῶν ἔργον θεωρῶν τὴν ἔνδον τοῦ οἴκου διοίκησιν[3], καίπερ ἀποφαινόμενος[4]: «οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρρεν πλεονεκτεῖ». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λογιώτατος τῶν φιλοσόφων ***Ἀριστοτέλης***[5] ὁμολογῶν τὸ θῆλυ ἀσθενέστε-

1. Πρβλ. *Χ. Πανταζίδου.* Γυναικεῖοι χαρακτῆρες παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ. Ἐν Ἡμερολογίῳ «Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς». 1898 σελ. 48—59.
2. *Πλάτωνος* Μέν. 71e.
3. Οἰκονομ. Ζ, 23, 28: «Ἡ φύσις—ῥίγη μὲν καὶ θάλπη καὶ ὁδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν, ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἧττον τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ Θεός. . . . Διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταὐτὰ ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι, διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων καὶ τὸ ζεῦγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῷ γεγένηται, ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται τὸ ἕτερον δυνάμενον».
4. Αὐτόθι, Ζ, 26.
5. Πολιτ. Α, ε, 1. «Τό τε γὰρ ἄρρεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον».—Αὐτόθι, 6. «Καὶ πᾶσιν ἐνυπάρχει μὲν τὸ μόριον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἐνυπάρχει διαφερόντως. Ὁ μὲν γὰρ δοῦλος ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικόν, τὸ δὲ θῆλυ ἔχει μέν, ἀλλ' ἄκυρον· ὁ δὲ παῖς ἔχει μέν, ἀλλ' ἀτελές».—Αὐτόθι, 8. «Οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός, οὐδ' ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης, ἀλλ' ἡ μὲν ἀρχικὴ ἀνδρεία, ἡ δ' ὑπηρετική. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. . . .»—Οἰκονομ. Α, γ, 4. «Οὕτω προωκονόμηται ὑπὸ τοῦ θείου ἑκατέρου ἡ φύσις, τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, πρὸς τὴν κοινωνίαν. Διείληπται γὰρ τῷ μὴ ἐπὶ ταὐτὰ πάντα χρήσιμον ἔχειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἕνια μὲν ἐπὶ τἀναντία, εἰς ταὐτὸ συντείνοντα· τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον, τὸ δ' ἀσθενέστερον ἐποίησεν, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ᾖ διὰ τὸν φόβον, τὸ δ' ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὸ μὲν πορίζῃ τὰ ἔξωθεν, τὸ δὲ σῴζῃ τὰ ἔνδον· καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τὸ μὲν δυνάμενον ἑδραῖον εἶναι, πρὸς δὲ τὰς ἔξωθεν θυραυλίας ἀσθενές, τὸ δὲ πρὸς μὲν τας ἡσυχίας χεῖρον, πρὸς δὲ τας κινήσεις ὑγιεινόν· καὶ περὶ τῶν τέκνων τὴν μὲν γένεσιν ἴδιον, τὴν δὲ ὠφέλειαν κοινήν· τῶν μὲν γὰρ τὸ θρέψαι, τῶν δὲ τὸ παιδεῦσαι ἐστιν». Περὶ τὰ ζῷα ἱστορ. Θ' α' 2—4. «. . . Ἐν πᾶσι δ' ὅσοις ἐστὶ γένεσι τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν, σχεδὸν ἡ φύσις

ρον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑποδεέστερον ἀφορίζει ταύτῃ μόνα τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, συνεπαγόμενος τὸ τοῦ ποιητοῦ[1]: «γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει».

Ἀλλ' ὁ θεῖος τοῦ σοφωτάτου Σωκράτους μαθητὴς καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρόδρομος *Πλάτων*[2] ταῖς πατρίοις ταύταις παραδόσεσι καὶ τοῖς τοιαῦτα φρονοῦσιν ἀντιταττόμενος καὶ τὴν ὑποτέλειαν τῆς γυναικὸς ἀποκηρύττων ἰσότητα ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς φύσεως τῶν δύο φύλων ἀποδέχεται· καὶ ἀξιῶν τὴν αὐτὴν ἄρρενός τε καὶ θήλεος παίδευσιν κακῶς λέγει τοὺς τὴν γυναῖκα ἀπείρξαντας παντὸς ἐπιτηδεύματος νομοθέτας καί φησι πάντων ἀνοητότατα γίγνεσθαι τὸ μὴ πάσῃ ῥώμῃ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐπιτηδεύειν ἄνδρας γυναιξὶ ταὐτά· σχεδὸν γὰρ ὀλίγου πᾶσα ἡμίσεια πόλις ἀντὶ διπλασίας οὕτως ἔστι τε καὶ γίγνεται ἐκ τῶν αὐτῶν τελῶν καὶ πόνων[3].

Ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος ἐτυμολογῶν[4] τὰς λέξεις: *ἀνὴρ* ἀπὸ τῆς ἄνω ῥοῆς, *γυνὴ* ἀπὸ τῆς γονῆς καὶ *θῆλυ* ἀπὸ τῆς θηλῆς ἀνομολογεῖ μὲν πολλαχοῦ[5] τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας πλεῖστον κεχωρισμένους καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς φύσιν κρείττω, ἀσθενεστέραν δὲ τὴν τῆς γυναικός, ἀλλὰ καὶ τορῶς κηρύττει: «γυναῖκες μέν τοι πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους εἰς πολλά».

Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος καὶ θεωρῶν πρῶτον καὶ σπουδαιότατον τῆς πολιτείας ἔργον καὶ καθῆκον ὕψιστον τὴν τῶν πολιτῶν *τροφὴν* καὶ *παιδείαν*, οὐδὲν γὰρ χωρὶς ὀρθῆς παιδείας σῴζει τὰ ἔθνη, ἀλλ' οἷα ἡ παιδεία τοιαύτη καὶ ἡ τύχη ἀνθρώπων τε καὶ ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν, μεγίστην συνίστησι φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν περί τε τὴν σωματικὴν ῥώμην καὶ τὴν ψυχικὴν εὐεξίαν ἀρρένων τε καὶ θηλέων[1]. Ἐπεὶ δὲ παιδεία ἐστὶν ἡ παίδων ὁλκὴ τε καὶ ἀγωγὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὀρθὸν εἰρημένον καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν συνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν, ἀρχὴ τῶν ἐν τῇ πόλει ἀκροτάτων ἀρχῶν πολὺ μεγίστη κρίνεται ὁ προκριθεὶς τῆς *παιδείας ἐπιμελητὴς* πάσης θηλειῶν τε καὶ ἀρρένων[1]. Πολιτεία δὲ καὶ παιδεία κατὰ Πλάτωνα ἀρρήκτως συνδέονται[2]· ὀρθὴν γὰρ παιδείαν προσαγορεύει μόνην τὴν πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητήν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον, ἄρχεσθαί τε καὶ ἄρχειν ἐπιστάμενον μετὰ δίκης, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἥτινα πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης βάναυσόν τ' εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παράπαν παιδείαν[3].

Ἀλλ' ὁ θεῖος Πλάτων ἔν τε τῇ *Πολιτείᾳ*[4] καὶ τῷ *Τιμαίῳ*[5] σκοπούμενος καταστῆσαι τὴν πόλιν κοινὴν τοῖς πᾶσι τροφόν, ἀξιοῖ τοὺς πολίτας μὴ ἔχειν ἰδίας οἰκίας καὶ οὐσίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν ὅτι δεῖ πάντα ὅτι μάλιστα κοινὰ τὰ τῶν φίλων ποιεῖσθαι, *κοινὰς* καὶ τὰς οἰκίας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας, ἐπιλέγων[6] ἐν κεφαλαίοις. «Τοὺς οὕτω τραφέντας ἐλέχθη που μήτε χρυσὸν μήτε ἄργυρον μήτε ἄλλο ποτὲ μηδὲν κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπικούρους μισθὸν λαμβάνοντας τῆς φυλακῆς παρὰ τῶν σῳζομένων ὑπ' αὐτῶν, ὅσος σώφροσι μέτριος, ἀναλίσκειν τε δὴ κοινῇ καὶ ξυνδιαιτωμένους μετ' ἀλλήλων ζῆν, ἐπιμέλειαν ἔχοντας ἀρετῆς διὰ παντός.. Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ γυναικῶν ἐπεμνήσθημεν, ὡς τὰς φύσεις τοῖς ἀνδράσι παραπλησίας εἴη ξυναρμοστέον,

---

ὁμοίως διέστησε τὸ ἦθος τῶν θηλειῶν πρὸς τὸ τῶν ἀρρένων· μάλιστα δὲ φανερὸν ἐπί τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μέγεθος ἐχόντων καὶ τῶν ζωοτόκων τετραπόδων· μαλακώτερον γὰρ τὸ ἦθός ἐστι τὸ τῶν θηλειῶν, καὶ τιθασεύεται θᾶττον καὶ προΐεται τὰς χεῖρας μᾶλλον, καὶ μαθητικώτερον. . . . Ἀθυμότερα δὲ τὰ θήλεα πάντα τῶν ἀρρένων . . . Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις γένεσι τὰ θήλεα μαλακώτερα καὶ κακουργότερα καὶ ἧττον ἁπλᾶ καὶ προπετέστερα καὶ περὶ τὴν τῶν τέκνων τροφὴν φροντιστικώτερα, τὰ δ' ἄρρενα ἐναντίως θυμωδέστερα καὶ ἀγριώτερα καὶ ἁπλούστερα καὶ ἧττον ἐπίβουλα. Τούτων δ' ἔχνη μὲν τῶν ἠθῶν ἐστιν ἐν πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ φανερώτερα ἐν τοῖς ἔχουσιν μᾶλλον ἦθος καὶ μάλιστα ἐν ἀνθρώπῳ· τοῦτο γὰρ ἔχει τὴν φύσιν ἀποτετελεσμένην, ὥστε καὶ ταύτας τὰς ἕξεις εἶναι φανερωτέρας ἐν αὐτοῖς· διόπερ γυνὴ ἀνδρὸς ἐλεημονέστερον καὶ ἀρίδακρυ μᾶλλον, ἔτι δὲ φθονερώτερον καὶ μεμψιμοιρότερον, καὶ φιλολοίδορον μᾶλλον καὶ πληκτικώτερον. Ἔστι δὲ καὶ δύσθυμον μᾶλλον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος καὶ δύσελπι καὶ ἀναιδέστερον καὶ ψευδέστερον, εὐαπατητότερον δὲ καὶ μνημονικώτερον, ἔτι δ' ἀγρυπνότερον καὶ ὀκνηρότερον καὶ ὅλως ἀκινητότερον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος, καὶ τροφῆς ἐλάττονός ἐστιν». Πρβ καὶ Πολιτ. Γ, γ, 10 καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν οὐκ ὀλίγοις δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους χωρίοις, ἐν οἷς γίνεται ἄρρενος καὶ θήλεος σύγκρισις, ἰσύτης τις ἐν τῇ διαφορᾷ διαφαίνεται καὶ πλεονεκτεῖ τὸ ἄρρεν καθ' ὅτι ἐνυπάρχει ἰσχυρότερον, τὸ δὲ θῆλυ καθ' ὅτι λεπτότερον. Ὅρα Περὶ ζῴων μορίων Β, 6, ζ.— Περὶ τὰ ζῷα Ἱστορ. Δ, ια, 5—7.—Αὐτόθι Δ, 6, 9, 12.—Ζ, α, 3.—Τῶν μετὰ τὰ Φυσικὰ Θ, 0, 1, 6.—Περὶ ζῴων γενέσεως Α, 6.— Ῥητορ. Α, ε, 6.— Ὁ δὲ *Χαιρωνεὺς* φιλόσοφος ὁ τοὺς ἐνδόξους ἄνδρας ὑμνήσας οὐκ ἐπελάθετο καὶ τῶν θηλειῶν, ἀλλ' ἐν ἰδίῳ ἔργῳ τὰς τῶν *Γυναικῶν ἀρετὰς* ἐξαίρων μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς ἀρετὴν ἀποφαίνεται ἀναγράφων: «Τί δέ; ἐὰν ποιητικὴν ἢ μιμητικὴν ἀποφαίνοντες οὐχ ἑτέραν μὲν ἀνδρῶν, ἑτέραν δὲ γυναικῶν οὖσαν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν, τὰ Σαπφοῦς μέλη τοῖς Ἀνακρέοντος, ἢ τὰ Σιβύλλης λόγια τοῖς Βάκιδος ἀντιπαραβάλλωμεν, ἔξει τις αἰτιάσασθαι δικαίως τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι χαίροντα καὶ τερπόμενον ἐπάγει τῇ πίστει τὸν ἀκροατήν; οὐδὲ τοῦτο ἂν εἴποις. Καὶ μὴν οὐκ ἔστιν ἀρετῆς γυναικείας καὶ ἀνδρείας ὁμοιότητα καὶ διαφορὰν ἄλλοθεν καταμαθεῖν μᾶλλον, ἢ βίους βίοις, καὶ πράξεσι πράξεις, ὥσπερ ἔργα μεγάλης τέχνης παρατιθέντα, ἅμα καὶ σκοποῦντας, εἰ τὸν αὐτὸν ἔχει χαρακτῆρα καὶ τύπον ἡ Σεμιράμιδος μεγαλοπραγμοσύνη τῇ Σεσώστριδος, ἢ ἡ Τανακυλλίδος σύνεσις τῇ Σερουίου τοῦ βασιλέως, ἢ τὸ Πορκίας φρόνημα τῷ Βρούτου, καὶ τῷ Πελοπίδου τὸ Τιμοκλείας, κατὰ τὴν κυριωτάτην ὁμοιότητα καὶ δύναμιν. Ἐπειδὴ διαφορᾶς γε ἰδίας αἱ ἀρεταὶ διὰ τὰς φύσεις λαμβάνουσι, καὶ συνεξομοιοῦνται τοῖς ὑποκειμένοις ἔθεσι καὶ κράσεσι σωμάτων καὶ τροφαῖς καὶ διαίταις· ἄλλως γὰρ ἀνδρεῖος ὁ Ἀχιλλεύς, ἄλλως ὁ Αἴας· καὶ φρόνησις Ὀδυσσέως οὐχ ὁμοία τῇ Νέστορος, οὐδὲ δίκαιος ὡσαύτως Κάτων καὶ Ἀγησίλαος, οὐδ' Εἰρήνη φίλανδρος ὡς Ἄλκηστις, οὐδὲ Κορνηλία μεγαλόφρων ὡς Ὀλυμπιάς· ἀλλὰ μὴ παρὰ τοῦτο πολλὰς καὶ διαφόρους ποιοῦμεν ἀνδρείας καὶ φρονήσεις καὶ δικαιοσύνας, ἂν μόνον τοῦ λόγου τοῦ οἰκείου μηδεμίαν αἱ καθ' ἕκαστον ἀνομοιότητες ἐκβιάζωσιν». Καὶ ἀλλαχοῦ (Ἐρωτ. ΚΓ, 10—13) ὁ αὐτός φησιν: «Ἄτοπον οὖν τὸ γυναιξὶν ἀρετῆς φάναι μηδ' ἄλλης μετεῖναι· τί δὲ λέγειν περὶ σωφροσύνης καὶ συνέσεως αὐτῶν, ἔτι δὲ πίστεως καὶ δικαιοσύνης, ὅπου καὶ τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ θαρραλέον καὶ τὸ μεγαλόψυχον ἐν πολλαῖς ἐπιφανὲς γέγονεν; . . . Καὶ γὰρ φιλότεκνοι καὶ φίλανδροι καὶ τὸ στερητικὸν ὅλως ἐν αὐταῖς· ἡ δὲ φύσις γυναικὶ περιθεῖσα χάριν ὄψεως καὶ φωνῆς πιθανότητα καὶ μορφῆς ἐπαγωγὸν εἶδος, τῇ μὲν ἀκολάστῳ πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀπάτην, τῇ δὲ σώφρονι πρὸς εὔνοιαν ἀνδρὸς καὶ φιλίαν, μεγάλα συνήργησεν».

1. *Σοφοκλ.* Αἴαντ. στ. 293. Πρβ. καὶ Θουκ. Β, 45, 2.

2. Περὶ τῆς *Πλατωνικῆς φιλοσοφίας* καθόλου ἐπιθ.: *K. Fr. Hermann*—Geschichte und System der platonischen Philosophie. Heidelberg. 1839.—*A. Chaignet.*—La vie et les écrits de Platon. Paris. 1871.—*N. Κοτζιᾶ*—Ἱστορ. τῆς φιλοσοφίας τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις. 1876. σελ. 402—548.—*Ed. Zeller*—Die Philosophie der Griechen, B, a, 4e Aufl. Leipzig. 1889. σελ. 389—982.—*Alfr. Fouillée*—La philosophie de Platon, 2e éd. 4 τόμ. 1888—89.—*Fr. Ueberwegs*—Geschichte der Philosophie. A, 8e Aufl. Berlin 1894. σελ. 137—189.—*E. Pfleiderer*—Socrates und Plato. Tübingen. 1896.

3. Νόμ. Ζ, 805a.—Πρβ. Αὐτόθι, Τ, 781a.

4. Κρατύλ. ΚΗ, 414a.

5. Πολ. Ε, 423a «οὐχὶ ἡ αὐτή, ἀλλ' ἑτέρα φύσις γυναικός τε καὶ ἀνδρός».—Αὐτόθι, d «ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζῴοιν καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνήρ, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀσθενέστερον γυνὴ ἀνδρός».— Αὐτόθι, 456a «Καὶ γυναικὸς ἄρα καὶ ἀνδρὸς ἡ αὐτὴ φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως πλὴν ὅσα ἀσθενεστέρα ἢ ἰσχυροτέρα ἐστίν».—Νόμ. ς, 781b «οὐ γὰρ ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἂν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμενον, ὅσῳ δὲ ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων τῆς τῶν ἀρρένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον ἢ διπλάσιον εἶναι».— Τιμ. 42a-c «Διπλῆς δὲ οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ κρεῖττον τοιοῦτον εἴη γένος, ὃ καὶ ἔπειτα κεκλήσοιτο ἀνήρ . . . καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προσήκοντα χρόνον βιούς, πάλιν εἰς τὴν ξυννόμου πορευθεὶς οἴκησιν ἄστρου, βίον εὐδαίμονα καὶ συνήθη ἔξοι· σφαλεὶς δὲ τούτων εἰς γυναικὸς φύσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει μεταβαλοῖ, μὴ παυόμενός τε ἐν τούτοις κακίας, τρόπον ὃν κακύνοιτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ τρόπου γενέσεως εἰς τινα τοιαύτην ἀεὶ μεταβαλοῖ θηρίου φύσιν».—Αὐτόθι, 90e καὶ 91a «Τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει. Καὶ κατ' ἐκεῖνον δὴ τὸν χρόνον διὰ ταῦτα θεοὶ τὸν τῆς ξυνουσίας ἔρωτα ἐτεκτήναντο, ζῷον τό μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶ συστήσαντες ἔμψυχον.

1. Εὐθύφρ. 2d. — Πολιτ. Δ, 425b. — Νόμ. Δ, 766a: «Ἄνθρωπος ἥμερον, ὅμως μὴν παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῷον γίγνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὁπόσα φύει γῆ. Ὧν ἕνεκα οὐ δεύτερον οὐδὲ πάρεργον τὴν παίδων τροφὴν τὸν νομοθέτην ἐὰν γίγνεσθαι». — Περὶ τῆς *κατὰ Πλάτωνα παιδεύσεως* καθόλου παράβαλε: *Baunard* — Quid apud Graecos de institutione puerorum senserit Plato. Orléans. 1860.—*L. Wittmann*—Erziehung und Unterricht bei Platon. Giessen. 1868.—*Karl Bernath*—Das pædagogische System Platons in seinen Hauptzügen. Jena. 1871.—*Σπυρίδωνος Μωραΐτου*— Ἡ κατὰ Πλάτωνα τροφὴ καὶ παιδεία. Ἐν Ἀθήναις. 1874.—*Paul Tannery*—L'éducation Platonicienne (Revue philosophique, Νοεμβρ. 1880, σελ. 517—530, Μαρτ. 1881, σελ. 283—299, Αὐγ. 1881, σελ. 151—168 καὶ Δεκ. 1881, σελ. 615—636)—*K. Schmidt*—Geschichte der Pædagogik. Τόμ. Α' 4e aufl. Cœthen. 1890, σελ. 637—674.—*A. Mazarakis*—Die platoniche Pædagogik. Zürich. 1900.

1. Νόμ. Β, 659d. Τ, 765d—e.

2 Μενέξ 238c «Πολιτεία γὰρ τροφὴ ἀνθρώπων ἐστί, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δ' ἐναντία κακῶν».—Νόμ Ζ' 804d «Πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον ἢ τῶν γεννητόρων ὄντας, παιδευτέον ἐξ ἀνάγκης».— Πρβ καὶ Πολιτ. Δ, 423d, 424a.

3. Νόμ. Α, 643e-644a καὶ 653.-Πρβ. καὶ Μέν. 91a.

4. Γ, 415. Δ, 419, 423, 425 κ. ἑ. Ε, 451—458.

5. Τιμ. 17—19.

6. Αὐτόθι, 18b—e.

καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα κοινὰ κατά τε πόλεμον καὶ κατὰ τὴν ἄλλην δίαιταν δοτέον πᾶσιν. Τί δὲ δὴ τὸ περὶ τῆς παιδοποιίας; ἢ τοῦτο μὲν διὰ τὴν ἀήθειαν τῶν λεχθέντων εὐμνημόνευτον, ὅτι κοινὰ τὰ τῶν γάμων καὶ τὰ τῶν παίδων πᾶσιν ἀπάντων ἐτίθεμεν, μηχανωμένους, ὅπως μηδεὶς ποτε τὸ γεγενημένον αὐτῷ ἰδίᾳ γνώσοιτο, νομιοῦσι δὲ πάντες πάντας αὐτοὺς *ὁμογενεῖς*, ἀδελφὰς μὲν καὶ ἀδελφοὺς ὅσοι περ ἂν τῆς πρεπούσης ἐντὸς ἡλικίας γίγνωνται, τοὺς δ' ἔμπροσθεν καὶ ἄνωθεν γονέας τε καὶ γονέων προγόνους, τοὺς εἰς τὸ κάτωθεν ἐκγόνους παῖδάς τε ἐκγόνων;. Ὅπως δὲ δὴ κατὰ δύναμιν εὐθὺς γίγνοιντο ὡς ἄριστοι τὰς φύσεις, ἆρ' οὐ μεμνήμεθα ὡς τοὺς ἄρχοντας ἔφαμεν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὴν τῶν γάμων σύνερξιν λάθρᾳ μηχανᾶσθαι κλήροις τισίν, ὅπως οἱ κακοὶ χωρὶς οἵτ' ἀγαθοὶ ταῖς ὁμοίαις ἑκάτεροι ξυλλήψονται, καὶ μή τις αὐτοῖς ἔχθρα διὰ ταῦτα γίγνηται, τύχην ἡγουμένους αἰτίαν τῆς ξυλλήψεως;»

Ἀλλ' ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ Πλατωνικῷ ἔργῳ καὶ λογοτεχνικῷ ἀριστουργήματι, τῇ *Πολιτείᾳ*, πλεῖσται ἔνεισι παλαιαί τε καὶ ἀλλότριαι θεωρίαι [1], *Ἀριστόξενος* [2] δέ φησιν «πᾶσαν σχεδὸν ἐν τοῖς τοῦ Πρωταγόρου γεγράφθαι ἀντιλογικοῖς», χαλεπὸν δὲ ὁρίσασθαι [3] ὁπόσας ὁ Πλάτων ἰδίας ἑαυτοῦ ἐξενήνοχε γνώμας ἐν τῇ Πολιτείᾳ. Αὐτὸς δ' οὗτος ἐν τοῖς *Νόμοις* σκέψεσι σοφωτέραις τῆς ἰδανικῆς ἀριστάμενος πολιτείας καὶ τοῖς πράγμασι προσαρμοζόμενος, τὴν μὲν κοινότητα τῶν χρημάτων αἴρει [1] καὶ νόμῳ περιστέλλει τὴν τῆς κτήσεως ἐλευθερίαν ἀρκούμενος ὡρισμένῳ ἀριθμῷ τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων κλήρων, ἀντὶ δὲ τῆς κοινότητος γυναικῶν καὶ παίδων τὰ κατὰ τὸν γάμον καὶ τὴν πόλιν ἐπιμελεστάτῃ καὶ ἀκριβεστάτῃ θεσπίζει νομοθεσίᾳ [2].

§ Δ΄ Τὰ κατὰ τὸν γάμον.

Κοινωνία δύο ὄντων τῆς τοῦ εἴδους διαιωνίσεως στοχαζομένων ἐστὶν ὁ συνήθης τοῦ γάμου ὅρος. *Ἐπιθυμίαν δ' ἀθανασίας* τοῦτον ὁ Πλάτων ὁριζόμενος [3], ἡ θνητὴ φύσις, λέγει, ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀεὶ τ' εἶναι καὶ ἀθάνατος· δύναται δὲ ταύτῃ μόνον τῇ γενέσει, ὅτι ἀεὶ καταλείπει νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ· τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα τοῦ τοιούτου ἐστὶν ἐπιθυμία· καὶ διὰ τῆς παιδογονίας ἀθανασίαν καὶ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν ὡς οἴονται ἄνθρωποι, αὐτοῖς εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον πορίζονται. Διὸ καὶ ἑαυτῶν τὰ δύο φῦλα μεγάλα προνοοῦσι καὶ ὑπὲρ τῶν παίδων κινδύνους κινδυνεύουσι καὶ χρήματα ἕτοιμοί εἰσιν ἀναλίσκειν καὶ πόνους πονεῖν οὑστινασοῦν καὶ ὑπεραποθνήσκειν πολλάκις [4]. Ἂν δέ, προσεπιλέγει [5], ἄρα τις μὴ πείθηται ἑκών, ἀλλότριον δὲ αὐτὸν καὶ ἀκοινώνητον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ καὶ ἄγαμος ὢν γένηται πεντεκαιτριακοντούτης ζημιούσθω κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον, ὁ μέγιστον μὲν τίμημα κεκτημένος ἑκατὸν δραχμαῖς, ὁ δὲ τὸ δεύτερον ἑβδομήκοντα, τρίτον δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τὸ τέταρτον τριάκοντα· τοῦτο δ' ἔστω τῆς Ἥρας ἱερόν. Ὁ δὲ μὴ ἐκτίνων κατ' ἐνιαυτὸν δεκαπλάσιον ὀφειλέτω, πραττέσθω δὲ ὁ ταμίας τῆς θεοῦ, μὴ ἐκπράξας δὲ αὐτὸς ὀφειλέτω, καὶ ἐν ταῖς εὐθύναις τοῦ τοιούτου λόγον ὑπεχέτω πᾶς. Εἰς μὲν οὖν χρήματα ὁ μὴ θέλων γαμεῖν ταῦτα ζημιοῦται, τιμῆς δὲ παρὰ τῶν νεωτέρων ἄτιμος πάσης ἐστὶ καὶ μηδεὶς ὑπακούει αὐτῷ ἑκὼν τῶν νέων.

---

1. Πρβ. *Ἀθηναίου* Δειπν. ΙΓ΄, 2. «Ἐν Ἀθήναις πρῶτος Κέκροψ μίαν ἑνὶ ἔζευξεν, ἀνέδην τὸ πρότερον οὐσῶν τῶν συνόδων καὶ κοινογαμίων ὄντων». Αὐτόθι, ΙΒ, 14 «Θεόπομπος δ' ἐν τῇ μγ΄ τῶν Ἱστοριῶν καὶ νόμον εἶναι, φησί, παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς κοινὰς ὑπάρχειν τὰς γυναῖκας· τρέφειν δὲ τοὺς Τυρρηνοὺς πάντα τὰ γινόμενα παιδία, οὐκ εἰδότας ὅτου πατρός ἐστιν ἑκάστου». *Νικολάου ἐν Ι. Στοβαίου* Ἐκλ. Γ΄ «Γαλακτοφάγοι σκυθικὸν ἔθνος ἄοικοί τε εἰσι .. κοινὰ ἔχοντες τά τε κτήματα καὶ τὰς γυναῖκας». *Ἀριστ.* Πολιτ. Β, δ, 1 «Φαλέας ὁ Χαλκηδόνιος τοῦτ' εἰσήνεγκε πρῶτος· φησὶ γὰρ δεῖν ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν». Ὡσαύτως ἴσαι ἦσαν αἱ κτήσεις καὶ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις (*Πλούτ.* Λυκ. 8 καὶ 12) καὶ ἡ Λακωνικὴ ἐφαίνετο πᾶσα πολλῶν ἀδελφῶν εἶναι. Παράβαλε δὲ καὶ τὰ περὶ γάμου τῶν Ἀμαζόνων (*Στράβ.* ΙΑ, 504).

2. *Διογ. Λαερτ.* Γ΄, 37.

3. Πρβ. *W. Christ* - Griech. Litteraturgeschichte. Μεταφρ. *Λ. Κώνστα*, τόμ. Α' ἐν Ἀθήναις, 1900, σελ. 817, σημ. 1.

1 Νόμ. Ε΄, 739d

2. Τὴν περὶ πολιτείας διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος ὅρα ἐν *E. Zeller*-Die Philosophie der Griechen, αὐτόθι, σελ. 892—925. Περὶ δὲ τῶν Πλατωνικῶν ἔν τε τῇ Πολιτείᾳ καὶ τοῖς Νόμοις ἀπὸ κοινωνικῆς ὄψεως θεωριῶν ἔπιθι: *Rob. Pœhlmann*-Geschichte des antiken Kommunismns und Sozialismus, τόμ. Α München, 1893, σελ. 269—581

3. Νόμ. Δ, 721b —Συμπόσ. 207d.

4 Συμπόσ. 208e.

5. Νόμ. Ϛ, 774a—b. Πρβ. καὶ Δ, 721d.

Ἵνα δ' ἀπὸ τῶν εἰς γάμου κοινωνίαν συναπτομένων ἐξέλῃ τὴν ἄγνοιαν, χάριν οἰκειότητος καὶ γνωρίσεως ἀλλήλων συνίστησι *θυσιῶν συνόδους*, καθ' ἃς [1] τῆς τοιαύτης σπουδῆς ἕνεκα χρὴ καὶ τὰς παιδιὰς ποιεῖσθαι κόρους καὶ κόρας, χορεύοντάς τε καὶ χορευούσας καὶ ἅμα δὴ θεωροῦντας τε καὶ θεωρουμένους μετὰ λόγου τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσης εἰκυίας προφάσεις, γυμνοὺς καὶ γυμνὰς μέχριπερ αἰδοῦς σώφρονος ἑκάστων. Καὶ νομίζων [2] μέτριον χρόνον ἀκμῆς τὰ εἴκοσιν ἔτη τῇ γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ τριάκοντα, τάττει [3] γάμου *ὅρον* εἶναι κορῃ μὲν ἀπὸ ἑκκαίδεκα ἐτῶν εἰς εἴκοσι, τὸν μακρότατον χρόνον ἀφωρισμένον, κόρῳ δὲ ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα [4].

Ἀπὸ τῶν ἡρωικῶν χρόνων [5] φαίνεται τὸ τῆς *προικὸς* ἔθος καὶ οἱ νόμοι Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν μνημονεύουσι τῶν κατ' αὐτήν [6]. *Σόλων* δὲ οὐ βουλόμενος μισθοφόρον, οὐδὲ ὤνιον εἶναι τὸν γάμον, ἀλλ' ἐπὶ τεκνώσει καὶ χάριτι καὶ φιλότητι γίγνεσθαι τὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνοικισμόν, ἐκέλευεν ἱμάτια τρία καὶ σκεύη μικροῦ ἄξια ἐπιφέρεσθαι τὴν νύμφην [7]. Ἀλλὰ πολλάκις παρὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐζητεῖτο προῖξ οὐκ ὀλίγη· διὸ δὴ ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος παραινεῖ [8] εὐδόξους γάμους γαμεῖν οὐ φεύγοντας τὸν τῶν πενήτων, μηδὲ διώκοντας διαφερόντως τὸν τῶν πλουσίων [1]· ὁ γὰρ διὰ χρήματα γάμος ὕβρις μὲν γυναιξί, δουλεία δὲ ταπεινὴ καὶ ἀνελεύθερος τοῖς γήμασι γίγνοιτ' ἄν. Καὶ ὁ μὲν πειθόμενος ἐν τῶν καλῶν δρᾷη τοῦτ' ἄν· ὁ δὲ μὴ πειθόμενος, ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων πλέον ἢ πεντήκοντα ἄξια δραχμῶν ἐσθῆτος, ὁ δὲ μνᾶς, ὁ δὲ τριῶν ἡμιμναίων, ὁ δὲ δυεῖν μναῖν, ὁ τὸ μέγιστον τίμημα κεκτημένος, ὀφειλέτω μὲν τῷ δημοσίῳ τοσοῦτον ἕτερον, τὸ δὲ δοθὲν ἢ ληφθὲν ἱερὸν ἔστω τῆς Ἥρας τε καὶ τοῦ Διός, πραττόντων δὲ οἱ ταμίαι τούτοιν τοῖν θεοῖν ἢ παρ' ἑαυτῶν ἑκάστου τὴν ζημίαν ἐκτίνειν. *Ἐγγύην* [2] δ' εἶναι κυρίαν πατρὸς μὲν πρῶτον, δευτέραν πάππου, τρίτην δὲ ἀδελφῶν ὁμοπατρίων· ἐὰν δὲ μηδὲ εἷς ᾖ τούτων, τὴν πρὸς μητρὸς μετὰ τοῦτο εἶναι κυρίαν ὡσαύτως· ἐὰν δ' ἄρα τύχῃ τις ἀήθης συμβαίνῃ, τοὺς ἐγγύτατα γένους ἀεὶ κυρίους εἶναι μετὰ τῶν ἐπιτρόπων [3].

Προσήκουσαι δὲ *τελεταὶ* καὶ *ἱερουργίαι* κατὰ τὸν γάμον νομοθετητέαι εἰσὶ καὶ *ἑορταί* τινες, ἐν αἷς συνάγομεν τάς τε νύμφας καὶ τοὺς νυμφίους, καὶ θυσίαι καὶ ὕμνοι ποιητέοι πρέποντες τοῖς γενομένοις γάμοις [4]. Περὶ δὲ τῶν *ἑστιάσεων* φίλους μὲν χρὴ καὶ φίλας μὴ πλείους

---

1. Νομ. Ϛ, 771d—772a.

2. Πολιτ. Ε, 460e.

3. Νομ. Ϛ, 785b.

4. Ζητεῖ ὁ Πλάτων μὴ παρὰ καιρὸν γίγνεσθαι τοὺς συνοικισμούς, ὅπως εὐφυεῖς καὶ εὐτυχεῖς γένωνται οἱ παῖδες (Πολιτ. Η, 546d). Καὶ ἐν Σπάρτῃ ὁ νομοθέτης ἔταξεν ἐν ἀκμαῖς τῶν σωμάτων τοὺς γάμους ποιεῖσθαι, ἵνα τὰ γεννώμενα ὦσιν ἰσχυρά. (*Ξενοφ.* Πολιτ. Λακεδαιμ. Α, 6). Ὁ δὲ *Ἀριστοτέλης* (Πολιτ. Α, ιδ. 3—6) φησίν: «Ἔστι δ' ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τεκνοποιίαν. Ἐν ὅσαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέους συζευγνύναι καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά εἰσιν... Ἔτι δὲ καὶ πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τας ἐκδόσεις ποιεῖσθαι πρεσβυτέρας· ἀκολαστότεραι γὰρ εἶναι δοκοῦσι νέαι χρησάμεναι ταῖς συνουσίαις... Διό τὰς μὲν ἁρμόττει περὶ τὴν τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναι, τοὺς δὲ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἢ μικρόν...». Πρβ. καὶ *Ἡσίοδον* (Ἔργ. καὶ Ἡμέρ. στ. 695—698).

5. Πρβ, Ἰλ. Ζ, 193. Ὀδ. Β, 133 καὶ Θ, 320.

6. Πρβ. *Lallier* — Αὐτόθι, εἰσαγωγὴν καὶ σελ. 19 κ. ἑ.— *P. Cide*, Αὐτόθι, σελ. 48 κ. ἑ —*Legouvé*—*Πανταζίδου*, σελ. 35—37 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

7. *Πλούτ.* Σόλ. Κ, 8.

8. Νόμ. Ϛ, 773a—e καὶ 774c. — Πρβ. καὶ Πολιτικ. 310b.

1. Καὶ ὁ *Χαιρωνεὺς* (Περὶ παίδων ἀγωγῆς, 19) παραινῶν τοὺς γονεῖς ἐγγυᾶσθαι τοῖς υἱοῖς γυναῖκας μήτε εὐγενεστέρας πολλῷ, μήτε πλουσιωτέρας (τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἕλα σοφὸν) ἐπάγει ὡς οἵγε μακρῷ κρείττους ἑαυτῶν λαμβάνοντες οὐ τῶν γυναικῶν ἄνδρες, τῶν δὲ προικῶν δοῦλοι λανθάνουσι γιγνόμενοι. Καὶ ἀλλαχοῦ (Γαμ. Παραγγέλματα, 22) τὴν γυναῖκα παραινεῖ δεῖν μὴ προικί, μηδὲ γένει, μηδὲ κάλλει πιστεύειν, ἀλλ' ἐν οἷς ἅπτεσθαι μάλιστα τοῦ ἀνδρός, ὁμιλίᾳ τε καὶ ἤθει καὶ συμπεριφορᾷ· καὶ ταῦτα εὐάρμοστα καὶ ἄλυπα καὶ προσφιλῆ παρέχειν. *Ἰωάννης* δὲ ὁ *Χρυσορρήμων* (ἐν τῷ εἰς Μάξιμον ἐγκωμίῳ, δ΄) κατὰ τῶν προῖκα ζητούντων λέγει «Ὁ μὲν εὔπορον λαβὼν γυναῖκα δέσποιναν μᾶλλον ἔλαβεν ἢ γυναῖκα, ὁ δὲ ὁμότιμον ἢ πενεστέραν λαβών, βοηθὸν καὶ σύμμαχον ἔλαβε καὶ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσήγαγε τὰ ἀγαθά. Γυνὴ γὰρ σώφρων καὶ ἐπιεικὴς καὶ μετρία, κἂν πένης ᾖ, τὴν πενίαν πλούτου βέλτιον διαθεῖναι δυνήσεται, ὥσπερ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀκόλαστος καὶ φίλερις, κἂν μυρίους εὕρῃ θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμου παντὸς τάχιον ἐκφυσήσασα καὶ συμφοραῖς μυρίαις μετὰ τῆς πενίας περιβάλλει τὸν ἄνδρα».

2 Πρβ. περὶ ἐγγύης *G. Gilbert* — Handbuch der Griech. Staatsalterthümer, Μεταφρ. *Ν. Γ. Πολίτου*, ἐν Ἀθήναις, 1899, Τόμ. Α, σελ. 233 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

3 Νόμ. Ϛ, 774d—e.

4. Νόμ. Ϛ, 774e. Πολιτ. Ε, 459e.

πέντε ἑκατέρων συγκαλεῖν, συγγενῶν δὲ καὶ οἰκείων ὡςαύτως τοσούτους ἄλλους ἑκατέρων· ἀνάλωμα δὲ μὴ γίγνεσθαι πλέον ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν μηδενί, τῷ μὲν εἰς χρήματα μεγίστῳ μνᾶν, τῷ δ' ἥμισυ τοῦ τοσούτου, τῷ δ' ἑφεξῆς οὕτω, καθάπερ ὑποβέβηκεν ἑκάστῳ τὸ τίμημα. Καὶ τὸν μὲν πειθόμενον τῷ νόμῳ χρὴ πάντας ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα κολαζόντων οἱ νομοφύλακες ὡς ἀπειρόκαλον ὄντα καὶ ἀπαίδευτον τῶν περὶ τὰς νυμφικὰς Μούσας νόμων[1].

Μετὰ ταῦτα πολλὰ παρέχει *ὑγιεινὰ* καὶ *ἠθικὰ* παραγγέλματα. Ῥητῶς ἀπαγορεύει τὴν μέθην καὶ παραινεῖ ἔμφρονα μάλιστα εἶναι νύμφην καὶ νυμφίον μεταβολὴν οὐ σμικρὰν βίου μεταλλάττοντας, ἅμα δὲ καὶ τὸ γεννώμενον ὅπως ὅτι μάλιστα ἐξ ἐμφρόνων ἀεὶ γίγνηται. Καὶ πρὸς τούτοις δεῖ μὴ τῶν σωμάτων διακεχυμένων ὑπὸ μέθης γίγνεσθαι τὴν παιδουργίαν, ἀλλ' εὐπαγές, ἁπλανὲς ἡσυχαῖόν τε ἐν μοίρᾳ συνίστασθαι τὸ φυόμενον· ὁ δὲ διφωμένος αὐτός τε φέρεται πάντῃ καὶ φέρει, λυττῶν κατά τε σῶμα καὶ ψυχήν. Σπείρειν οὖν παράφορος ἅμα καὶ κακὸς ὁ μεθύων, ὥςτ' ἀνώμαλα καὶ ἄπιστα καὶ οὐδὲν εὐθύπορον ἦθος οὐδὲ σῶμα ἐκ τῶν εἰκότων γεννῴη ποτ' ἄν. Διὸ μᾶλλον μὲν ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν καὶ βίον χρή, μάλιστα δὲ ὁπόσον ἂν γεννᾷ χρόνον, εὐλαβεῖσθαι καὶ μὴ πράττειν ὅσα νοσώδη ἑκόντα εἶναι μήτε ὅσα ὕβρεως ἢ ἀδικίας ἐχόμενα· εἰς γὰρ τῶν γεννωμένων ψυχὰς καὶ σώματα ἀναγκαῖον ἐξομοργνύμενον ἐκτυποῦσθαι καὶ τίκτειν πάντῃ φαυλότερα. Νομίσαντα δ' εἶναι χρὴ τὸν γαμοῦντα ταῖν οἰκίαιν ταῖν ἐν τῷ κλήρῳ τὴν ἑτέραν οἷον νεοττῶν ἐγγένησιν καὶ τροφήν, χωρισθέντα ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ τῶν τῆς γυναικὸς οἰκείων, τὸν γάμον ἐκεῖ ποιεῖσθαι καὶ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν τροφὴν αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων, οἰονεὶ εἰς ἀποικίαν ἀρικομένους αὐτοὺς οἰκεῖν, ἐπισκοποῦντάς τε ἅμα καὶ ἐπισκοπουμένους, γεννῶντας τε καὶ ἐκτρέφοντας παῖδας, καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων, θεραπεύοντας ἀεὶ θεοὺς κατὰ νόμους[2].

§ Ε' *Ἡ πρώτη τροφὴ καὶ παιδεία.*

Τὰς δὲ *φερούσας ἐν γαστρὶ* μάλιστα πασῶν τῶν γυναικῶν δεῖν *θεραπεύειν* παραινεῖ ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτόν, ὅπως μήτε ἡδοναῖς τισι πολλαῖς ἅμα καὶ μάργοις προσχρήσεται ἡ κύουσα μήτε αὖ λύπαις, τὸ δὲ ἵλεων καὶ εὐμενὲς πρᾷόν τε τιμῶσα διαζήσει τὸν τότε χρόνον[1]. Καὶ τίθησι νόμον τὴν κύουσαν περιπατεῖν, τὸ δὲ γενόμενον *πλάττειν* τε οἷον κήρινον, ἕως ὑγρόν, καὶ μέχρι δυοῖν ἐτοῖν *σπαργανᾶν* καὶ τὰς τροφὰς τὰ παιδία ἢ πρὸς ἀγροὺς ἢ πρὸς ἱερὰ ἢ πρὸς οἰκείους ἀεί πῃ φέρειν, μέχρι περ ἂν ἱκανῶς ἱστασθαι δυνατὰ γίγνηται καὶ τότε διευλαβουμένας, ἔτι νέων ὄντων μή πῃ βίᾳ ἐπερειδομένων στρέφηται τὰ κῶλα, ἐπιπονεῖν φερούσας, ἕως ἂν *τρίετες* ἀποτελεσθῇ τὸ γενόμενον[2]. Συμφέρει δὲ ἡ *κίνησις* οὐ μόνον τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· ὅ δή, φησί, καὶ ἐξ ἐμπειρίας λαβοῦσαι αἱ μητέρες καὶ τροφοί, ἡνίκ' ἂν βουληθῶσι κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα, οὐχ ἡσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν, ἀλλὰ κίνησιν καὶ οὐ σιγήν, ἀλλά τινα μελῳδίαν· κρατεῖ γὰρ ἡ τοῦ ἔξωθεν κίνησις καὶ ἀπεργάζεται γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐν τῇ ψυχῇ. Καθόλου δὲ πάντα δεῖ τὰ περὶ τὴν *τιθήνησιν* τῶν γενομένων ποιεῖν[3] καὶ διανοεῖσθαι ὡς ὅτι καλλίστους καὶ ἀρίστους εἰς δύναμιν ἀποδειξομένους παῖδας τῇ πόλει[4].

Εἰς μὲν τοίνυν τὴν τοῦ τρί' ἔτη γεγονότος ἡλικίαν κόρου καὶ κόρης ταῦτα, ὅσα νόμιμα καὶ ἐθίσματα, εἴτις ἀκριβῶς ἀποτελοῖ καὶ μὴ παρέργως χρῷτο, οὐ σμικρὰ εἰς ὠφελίαν γίγνοιτ' ἂν τοῖς νεωστὶ τρεφομένοις. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ νομοθετεῖ *παιδιαγωγεῖα* τοιαῦτα, οἷα μόλις πρὸ ἑξηκονταετίας τὸ πρῶτον ἱδρύσατο ὁ πολὺς Φροίβελος *παιδιακοὺς κήπους* (Kindergärten) ταῦτα καλέσας, τήν τε μεγίστην παιδαγωγικὴν τῶν *παιδιῶν* ἀξίαν ἀνομολογῶν καὶ τὴν γυναῖκα προκρίνων ἐπιτηδειοτάτην περὶ τὴν τῆς πρώτης ἡλικίας παίδευσιν[5]. Τριετεῖ δὲ δή, φησί, καὶ τετραετεῖ καὶ πενταετεῖ καὶ ἔτι ἑξετεῖ ἤθει ψυχῆς παιδιῶν δέον ἂν εἴη· παιδιαὶ δ' εἰσὶ τοῖς τηλικούτοις αὐτοφυεῖς τινες, ἃς ἐπειδὰν συνέλθωσιν αὐτοὶ σχεδὸν ἀνευρίσκουσιν. Διατάττει δὲ συνιέναι ὁμοῦ εἰς τὰ κατὰ κώμας ἱερὰ δεῖν πάντα ἤδη τὰ τηλικαῦτα παιδία ἀπὸ τριετοῦς μέχρι ἓξ ἐτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κωμητῶν εἰς ταὐτὸν ἕκαστα, τὰς δὲ τροφοὺς ἔτι

1. Νόμ. Ζ, 792e.
2. Νόμ. Ζ, 789e. Περὶ καὶ 790c—d.
3. Νόμ. Ζ, 790d—e, 791c—d, 792d—e.
4. Νόμ. Ζ', 783d—e.
5. Νόμ. Ζ', 793e καὶ 794a—d.

1. Νόμ. Γ', 775a—c.
2. Νόμ. Γ', 775c—e καὶ 776a—b.

τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολασίας ἐπιμελεῖσθαι· τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης συμπάσης τῶν δώδεκα γυναικῶν *μίαν* ἐφ' ἑκάστῃ τετάχθαι κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων, ἃς ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες· ἡ δὲ καταστᾶσα ἀρχέτω φοιτῶσα εἰς τὸ ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας καὶ κολάζουσα ἀεὶ τὸν ἀδικοῦντα. Μετὰ δὲ τὸν ἐξέτη καὶ τὴν ἑξέτιν διακρινέσθω ἤδη τὸ γένος ἑκατέρων· κόροι μὲν μετὰ κόρων, παρθένοι δὲ ὡςαύτως μετ' ἀλλήλων τὴν διατριβὴν ποιεῖσθωσαν· πρὸς δὲ τὰ μαθήματα τρέπεσθαι χρεὼν ἑκατέρους, τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφ' *ἵπποις* διδασκάλους καὶ *τόξων* καὶ *ἀκοντίων* καὶ *σφενδονήσεως*, ἐὰν δέ πῃ συγχωρῶσι, μέχρι γε *μαθήσεως* καὶ τὰ θήλεα, καὶ δὴ τά γε μάλιστα πρὸς τὴν τῶν *ὅπλων χρείαν*.

§ Ϛ' *Δεῖ τὴν γυναῖκα τῶν αὐτῶν μετέχειν παιδευμάτων καὶ τὰ αὐτὰ ἀσκεῖν.*

Ἵνα δὲ δείξῃ ὁ σπουδαιότατα παιδαγωγικὰ δόγματα παρέχων ἡμῖν φιλόσοφος ὅτι δύναται καὶ ἡ γυνή, προσηκόντως ἀσκουμένη, *τῶν αὐτῶν μετέχειν παιδευμάτων*, πάμπολλα φέρει παραδείγματα, μάλιστα δὲ τὸ τῶν μελῶν δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν[1]· τά γε γὰρ περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόνους φαίνεται, τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνοίᾳ τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. Τῆς φύσεως γὰρ ἑκατέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. Διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος καὶ ὁ γυμνασάμενος τοῦ μὴ γεγυμνασμένου. Καθάπερ γὰρ ὁ τελέως παγκράτιον ἠσκηκὼς ἢ πυγμὴν ἢ πάλην οὐκ ἀπὸ μὲν τῶν ἀριστερῶν ἀδύνατός ἐστι μάχεσθαι, χωλαίνει δὲ καὶ ἐρέλκεται πλημμελῶν, ὁπόταν αὐτός τις μεταβιβάζων ἐπὶ θάτερα ἀναγκάζῃ διαπονεῖν, ταὐτὸν δὴ τοῦτ' οἶεται, καὶ ἐν ὅπλοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι χρὴ προσδοκᾶν ὀρθόν, ὅτι τὸν διττὰ δεῖ κεκτημένον, οἷς ἀμύνοιτ' ἂν καὶ ἐπιτιθεῖτο ἄλλοις, μηδὲν ἀργὸν τούτων μηδὲ ἀνεπιστῆμον ἐᾶν εἶναι κατὰ δύναμιν. Τούτων δὴ πάντων τὴν ἐπιμέλειαν ἀρχούσας τε καὶ ἄρχουσι δεῖ γίγνεσθαι, ταῖς μὲν ἐν παιδιαῖς τε καὶ τροφαῖς ἐπισκόποις γιγνομέναις, τοῖς δὲ περὶ μαθήματα, ὅπως ἀρτίποδες καὶ ἀρτίχειρες πάντες τε καὶ πᾶσαι γιγνόμενοι μηδὲν τοῖς ἔθεσιν ἀποβλάπτωσι τὰς φύσεις εἰς τὸ δυνατόν.

Παραδεχόμενος δ' ὁ Πλάτων *δύο* ἐν τῷ ἀνθρώπῳ *φύσεις*, *σωματικὴν* καὶ *ψυχικὴν*[1] *διττὰ* καὶ τὰ μαθήματα[2] ὁρίζεται, τὰ μὲν ὅσα περὶ τὸ σῶμα, *γυμναστικῆς*, τὰ δ' εὐψυχίας χάριν, *μουσικῆς*. Τὰ δὲ γυμναστικῆς αὖ δύο, τὸ μὲν *ὄρχησις*, τὸ δὲ *πάλη*. Τῆς ὀρχήσεως δὲ ἄλλη μὲν μούσης λέξιν μιμουμένων, τό τε μεγαλοπρεπὲς φυλάττοντας ἅμα καὶ ἐλεύθερον, ἄλλη δὲ εὐεξίας ἐλαφρότητός τε ἕνεκα καὶ κάλλους τῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ μελῶν καὶ συνακολουθούσης εἰς πᾶσαν τὴν ὄρχησιν ἱκανῶς. Καὶ τὰ ἀπ' ὀρθῆς πάλης ἀπ' αὐχένων καὶ πλευρῶν ἐξειλήσεως μετὰ φιλονικίας τε καὶ καταστάσεως διαπονούμενα μετ' εὐσχήμονος ῥώμης τε καὶ ὑγιείας ἕνεκα, τὰ *ἐγκόλπια* μάλιστα *παίγνια*, ταῦτα εἰς πάντα ὄντα χρήσιμα οὐ παρετέον, οὐδ' ὅσα ἐν τοῖς χοροῖς ἐστιν αὖ μιμήματα προσήκοντα. Ἃ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρέπον ἂν εἴη κόρους τε ἅμα καὶ κόρας, πολέμου τ' ἐν χρείᾳ καὶ ἑορτῶν ἕνεκα[3]. Ἅπασαν δέ, φησί[4], μηχανητέον μηχανήν, ὅπως ἂν ἡμῖν οἱ παῖδες μήτε ἐπιθυμῶσιν ἄλλων μιμημάτων ἅπτεσθαι κατὰ ὀρχήσεις ἢ κατὰ μελῳδίας, μήτε τις αὐτοὺς πείσῃ προσάγων παντοίας ἡδονάς. *Εὐφημίαι* δὲ καὶ *εὐχαὶ* τοῖς θεοῖς καὶ *ὕμνοι* καὶ *ἐγκώμια* περί τε θεοὺς καὶ περὶ δαίμονας καὶ ἥρωας πρέποντά εἰσι τὰ περὶ τὴν μουσικὴν τοῦ νομοθέτου βουλήματα. Μετά γε μὴν ταῦτα, τῶν πολιτῶν ὁπόσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου κατὰ σώματα ἢ κατὰ ψυχὰς ἔργα ἐξειργασμένοι καλὰ καὶ ἐπίπονα καὶ τοῖς νόμοις εὐπειθεῖς γεγονότες ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴη. Ταῦτα δὲ πάντα ἔστω κοινὰ ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς γενομένοις[5]. Ἔτι δὲ θη-

1. Νόμ. Ζ, 794d—795d.

1. Περὶ τῆς Πλατωνικῆς ψυχῆς ἔπιθι *E. Zeller*, Αὐτόθι, σελ. 817 κ. ἑ. καὶ 843—863, καὶ *Χ. Παπαμάρκου*. Περὶ τῶν τριττῶν εἰδῶν τῆς ψυχῆς παρὰ Πλάτωνι. Ἐν Λιψίᾳ. 1875.
2. Οἱ ἐν Ἀθήναις περὶ τὴν τοῦ γενομένου τροφήν τε καὶ παιδείαν τεταγμένοι νόμοι παρήγγελλον τῷ πατρὶ ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν τοὺς παῖδας (*Πλάτ.* Κρίτ. 50d). Πλάτων δὲ ἡγεῖται χαλεπὸν εὑρεῖν βελτίω τῆς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εὑρημένης παιδείας. «Ἔστι δέπου ἡ μὲν ἐπὶ σώμασι γυμναστική, ἡ δ' ἐπὶ ψυχῇ μουσική» (Πολιτ. Β, 376e).
3. Νόμ. Ζ, 795d—796c.
4. Νόμ. Ζ, 798e.
5. Νόμ. Ζ, 799a—802d.

λείαις τε πρεπούσας ᾠδὰς ἄρρεσί τε χωρίζει τύπῳ τινὶ διορισάμενος, καὶ ἁρμονίαις δὴ καὶ ῥυθμοῖς προσαρμόττει. Τὸ μὲν δὴ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀνδρείαν ῥέπον ***ἀρρενωπὸν*** καλῶν, ἄρρεσι, τὸ δὲ πρὸς τὸ κόσμιον καὶ σῶφρον μᾶλλον ἀποκλῖνον ***θηλυγενέστερον*** ὄν, θηλείαις, ἀποδίδωσιν[1].

Ἐξῆς δὲ τούτοις οἰκοδομίαι μὲν εἴρηνται ***γυμνασίων*** ἅμα καὶ ***διδασκαλείων*** κοινῶν τριχῇ κατὰ μέσην τὴν πόλιν, ἔξωθεν δὲ ἵππων αὖ τριχῇ περὶ τὸ ἄστυ γυμνάσιά τε καὶ εὐρυχωρία ***τοξικῆς*** τε καὶ τῶν ἄλλων ***ἀκροβολισμῶν*** ἕνεκα διακεκοσμημένα μαθήσεώς τε ἅμα καὶ μελέτης τῶν νέων. Ἐν δὲ τούτοις πᾶσι ***διδασκάλους*** ἑκάστων πεπεισμένους μισθοῖς οἰκοῦντας διδάσκειν τε πάντα ὅσα πρὸς πόλεμόν ἐστι μαθήματα τοὺς φοιτῶντας ὅσα τε πρὸς μουσικήν[2]. «Τὰ αὐτὰ δὲ δή, φησί[3], καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα, ὅσα περ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ***ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν***· καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἴποιμ' ἂν τοῦτον τὸν λόγον οὔτε ἱππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρέπον». Ἀκούων γὰρ δὴ μύθους παλαιοὺς πέπεισται· οἶδε δὲ ὅτι μυριάδες γυναικῶν εἰσι τῶν πρὸς τὸν Πόντον, ἃς ***Σαυρομάτιδας*** καλοῦσιν, αἷς οὐχ ἵππων μόνων ἀλλὰ καὶ τόξων κοινωνία καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἴση προστεταγμένη ἴσως ἀσκεῖται. Καὶ διακελεύεται ἐν τούτοις ὡς δὴ ***παιδείας τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτι μάλιστα κοινωνεῖν τὸ θῆλυ γένος ἡμῖν τῷ τῶν ἀρρένων γένει.***

Ἰσχυρίζεται δὲ ὡς δυνατὴ φύσις ἡ θήλεια τῇ τοῦ ἄρρενος γένους κοινωνῆσαι εἰς ἅπαντα τὰ ἔργα[4] καὶ ***πάντων*** μὲν ***μετέχει*** γυνὴ ***ἐπιτηδευμάτων*** κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνήρ. Ἀλλ' ἐν ἅπασι πολὺ κρατεῖται, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ γένος τοῦ γένους. Οὐδὲν ἄρα ἐστὶν ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικὸς διότι γυνή, οὐδ' ἀνδρὸς διότι ἀνήρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζῴοιν. Καὶ ὡς ἔστιν ἀνήρ, ὁ μὲν εὐρυὴς πρός τι, ὁ δὲ ἀφυής, ἔστι καὶ γυνὴ ἰατρική, ἡ δ' οὔ, καὶ μουσική, ἡ δ' ἄμουσος φύσει, γυμναστικὴ δὲ καὶ πολεμική, ἡ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστική, φιλόσοφός τε καὶ μισόσοφος, καὶ θυμοειδής, ἡ δ' ἄθυμος καὶ φυλακικὴ γυνή, ἡ δ' οὔ[5]. Διὸ δὴ καὶ μετὰ θάρρους διακελεύεται, ὅσα περ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν. Ὅταν γὰρ μή, λέγει[1], μετέχωσιν ἀνδράσι γυναῖκες κοινῇ τῆς ζωῆς πάσης, τίνα ἑτέραν τάξιν ἡμεῖς αὐταῖς προστάξομεν; Πότερον ἢν Θρᾷκες ταῖς γυναιξὶ χρῶνται καὶ πολλὰ ἕτερα γένη, γεωργεῖν τε καὶ βουκολεῖν καὶ ποιμαίνειν καὶ διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων; ἢ τό γε δὴ παρ' ἡμῖν ὧδε περὶ τούτων γιγνόμενον; εἷς τινα μίαν οἴκησιν συμφορήσαντες τὸ λεγόμενον πάντα παρέδομεν ταῖς γυναιξὶ διαταμιεύειν τε καὶ κερκίδων ἄρχειν καὶ πάσης ταλασίας, ἢ τὸ τούτων δὴ διὰ μέσου, τὸ λακωνικόν; κόρας μὲν γυμνασίων μετόχους οὔσας ἅμα καὶ μουσικῆς ζῆν δεῖν, γυναῖκας δὲ ἀργοὺς μὲν ταλασίας, ἀσκητικὸν δέ τινα βίον καὶ οὐδαμῶς φαῦλον οὐδ' εὐτελῆ διαπλέκειν, θεραπείας δὲ καὶ ταμιείας αὖ καὶ παιδοτροφίας εἷς τι μέσον ἀφικνεῖσθαι, τῶν δ' εἰς τὸν πόλεμον μὴ κοινωνούσας, ὥστε οὐδ' εἴ τίς ποτε διαμάχεσθαι περὶ πολεώς τε καὶ παίδων ἀναγκαία τύχη γίγνοιτο, οὔτ' ἂν τόξων, οὔτ' ἄλλης κοινωνῆσαί ποτε βολῆς μετὰ τέχνης δυνάμεναι οὐδὲ ἀσπίδα καὶ δόρυ λαβοῦσαι μιμήσασθαι τὴν θεόν, ὡς πορθουμένης αὐταῖς τῆς πατρίδος γενναίως ἀντιστάσας φόβον γε, εἰ μηδὲν μεῖζον πολεμίοις δύνασθαι παρασχεῖν ἐν τάξει τινὶ κατοφθείσας. «Ταῦτ' οὖν, προστίθησιν[2], ὑμῶν τοὺς νομοθέτας ὁ μὲν βουλόμενος ἐπαινεῖν ἐπαινείτω· τὸ δ' ἐμὸν οὐκ ἂν ἄλλως λεχθείη τέλεον γὰρ καὶ οὐ διήμισυν δεῖν τὸν νομοθέτην εἶναι, τὸ θῆλυ μὲν ἀφιέντα τρυφᾶν καὶ ἀναλίσκειν διαίταις ἀτάκτοις χρώμενον, τοῦ δ' ἄρρενος ἐπιμεληθέντα τελέως σχεδὸν εὐδαίμονος ἥμισυ βίου καταλείπειν ἀντὶ διπλασίου τῇ πόλει». Οὐκοῦν νόμον τίθησι μὴ ἀμελεῖσθαι ***τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυναιξὶ*** δεῖν, ἐπιμελεῖσθαι δὲ πάντας τοὺς πολίτας καὶ τὰς πολίτιδας. Καὶ γυμνάσια τίθησι καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα τοῖς σώμασι διαπονήματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥίψεως καὶ πελταστικῆς τε καὶ πάσης ὁπλομαχίας καὶ διεξόδων τακτικῶν καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἱππικὴν μαθήματα συντείνει· πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι δεῖ κοινούς, ἀρνυμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ τούτων μαθητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἄνδρας, καὶ κόρας καὶ γυναῖκας πάντων τούτων ἐπιστήμονας, κόρας μὲν οὔσας ἔτι πᾶσαν τὴν ἐν ὅπλοις ὄρχησιν[1] καὶ μάχην μεμελετηκυίας, γυναῖκας δὲ διεξόδων καὶ τάξεων καὶ θέσεως καὶ ἀναιρέσεως ὅπλων ἡμμένας, εἰ μηδενὸς ἕνεκα, ἀλλ' εἴ ποτε δεήσειε πανδημεὶ πάσῃ τῇ δυνάμει καταλείποντας τὴν πόλιν ἔξω στρατεύεσθαι, τοὺς φυλάξοντας παῖδάς τε καὶ τὴν ἄλλην πόλιν ἱκανοὺς εἶναι τό γε τοσοῦτον, ἔξωθεν πολεμίους εἰσπεσόντας ῥώμῃ τινὶ μεγάλῃ καὶ βίᾳ. ἀνάγκην παρασχεῖν περὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τὴν διαμάχην γίγνεσθαι· πολλὴ γάρ που κακία πολιτείας οὕτως αἰσχρῶς τὰς γυναῖκας εἶναι τεθραμμένας, ὡς μηδ' ὥσπερ ὄρνιθας περὶ τέκνων μαχομένας πρὸς ὁ τιοῦν τῶν ἰσχυροτάτων θηρίων ἐθέλειν ἀποθνήσκειν τε καὶ πάντας κινδύνους κινδυνεύειν, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς ἱερὰ φερομένας πάντας βωμούς τε καὶ ναοὺς ἐμπιπλάναι καὶ δόξαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους καταχεῖν, ὡς πάντων δειλότατον φύσει θηρίων ἐστίν[2].

1. Νόμ. Z, 802d—e.
2. Νόμ. Z, 804c—d.
3. Νόμ. Z, 804d—805c.
4. Πολιτ. Ε, 451c—455a. Νόμ. Ϛ', 781d.
5. Πολιτ. Ε, 455b—457a.

1. Νόμ. Z, 805d—806p.
2. Νόμ. Z, 806c.

1. Καὶ δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἴδη κατεστήσατο, τὸ μὲν πολεμικὸν ***πυρρίχην***, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ***ἐμμέλειαν*** (Νόμ. Z, 814d—816).

2 Νόμ. Z' 813d — 814c. — Οὕτω δὴ καθόλου ὁ φιλόσοφος τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυναιξὶ μὴ ἀμελεῖσθαι δεῖν διακελευόμενος, ὁρίζεται ἐξῆς ποικίλα γυμνάσια καὶ ἀθλήματα, ***χορούς*** τε καὶ ***ἀγῶνας μουσικούς***, τοὺς δὲ ***γυμνικούς, γυναικείας*** τε ***ἑορτὰς*** καὶ ***ἄθλα νικητήρια***. Νόμ. Η, 828c «Δώδεκα μὲν ἑορτὰς εἶναι τοῖς δώδεκα θεοῖς, ὧν ἂν ἡ φυλὴ ἑκάστη ἐπώνυμος ᾖ . . . χορούς τε καὶ ἀγῶνας μουσικούς, τοὺς δὲ γυμνικούς . . . γυναικείας τε ἑορτὰς ὅσας χωρὶς ἀνδρῶν προσήκει καὶ ὅσας μή.».— 829b-e «Δεῖ τοίνυν πόλιν ἑκάστου μηνὸς νοῦν κεκτημένην στρατεύεσθαι μὴ ἔλαττον μιᾶς ἡμέρας, πλείους δέ, ὡς ἂν καὶ τοῖς ἄρχουσι ξυνδοκῇ, μηδὲν χειμῶνας ἢ καύματα διευλαβουμένους, αὐτούς τε ἅμα καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ κατὰ μέρη καί τινας ἀεὶ παιδιὰς μηχανᾶσθαι καλὰς ἅμα θυσίαις, ὅπως ἂν γίγνωνται μάχαι τινὲς ἑορταστικαί . . . Νικητήρια δὲ καὶ ἀριστεῖα ἑκάστους τούτων δεῖ διανέμειν ἐγκώμιά τε καὶ ψόγους ποιεῖν ἀλλήλοις . . . Τὰ αὐτὰ δὲ λέγω στρατείας τε πέρι καὶ τῆς ἐν ποιήσεσι παρρησίας γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοίως γίγνεσθαι δεῖν».—833c-d «Τριττὰ ἀθλήματα, ἓν μὲν παιδικόν, ἓν δὲ ἀγενείων, ἓν δὲ ἀνδρῶν. Γυναιξὶ δέ, κόραις μὲν ἀνήβοις γυμναῖς στάδιον καὶ δίαυλον καὶ ἐφίππιον καὶ δόλιχον, ἐν αὐτῷ τῷ δρόμῳ ἀμιλλωμέναις, ταῖς δὲ τριακαιδεκέτεσι μέχρι γάμου μενούσης κοινωνίας, μὴ μακρότερον εἴκοσιν ἐτῶν μηδ' ἔλαττον ὀκτωκαίδεκα· πρεπούσῃ δὲ στολῇ ταύτας ἐσταλμένας καταβατέον ἐπὶ τὴν ἄμιλλαν τούτων τῶν δρόμων. Καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμου ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ ταῦτα ἔστω· τὰ δὲ κατ' ἰσχύν . . . τὰ περὶ ὁπλομαχίαν . . . (834a—d). Ταῦτα καὶ περὶ θηλειῶν ἔστω νομοθετούμενα τῶν μέχρι γάμου... τόξοις καὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις ἀμιλλωμένων . . . Μονίππιος δὲ ἆθλα τιθέντες, πώλοις τε ἀβώλοις καὶ τελείων τε καὶ ἀβώλων τοῖς μέσοις καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς τέλος ἔχουσι κατὰ φύσιν τῆς χώρας ἂν τὴν ἱππικὴν ἀποδιδοῖμεν . . . Τοξότης δὲ ἀφ' ἵππων Κρὴς οὐκ ἄχρηστος οὐδ' ἀκοντιστής, ὥστε ἔστω καὶ τούτων παιδιᾶς χάριν ἔρις τε καὶ ἀγωνία . . . Θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξεσιν οὐκ ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας. Ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔμπροσθεν παιδευμάτων εἰς ἔθος ἰόντων ἡ φύσις ἐνδέχηται καὶ μὴ δυσχεραίνῃ παῖδας ἢ παρθένους κοινωνεῖν, ἐᾶν καὶ μὴ ψέγειν».

Ἄλλα δὲ μαθήματά εἰσι τοῖς δεκαετέσι γενομένοις παισὶν ἐπὶ τρία ἔτη γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις, πρὸς δὲ δὴ μαθήματα ἄλυρα ποιητῶν κείμενα ἐν γράμμασι, τοῖς μὲν μετὰ μέτρων, τοῖς δ' ἄνευ ῥυθμῶν (Νόμ. 810b), εἶτα δὲ ἡ λογιστική, ἡ ἀριθμητική, ἡ γεωμετρία, ἡ ἀστρονομία καὶ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία (Πολ. 522c, 525a—530c.—Νόμ. 817e—822d). Μὴ δὲ βίᾳ παραινεῖ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφειν (Πολ. 536e), τὴν δὲ διδασκαλίαν ***δεικτικὴν*** γίγνεσθαι (Κρατ. 430b—431a «τό δεῖξαι λέγω εἰς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αἴσθησιν... εἰς τὴν τῆς ἀκοῆς αὖ αἴσθησιν καταστῆσαι») καὶ μεθόδῳ χρῆσθαι τῇ περιωνύμῳ ἥδη γενομένῃ ***μαιείᾳ***.

Ζ' Περὶ ἐδωδῆς καὶ πόσεως καὶ σωφροσύνης παραγγέλματα.

Τὰ δὴ μετὰ ταῦτα πειρώμενος φράζειν ἐν πόλει διαφερούσῃ τῶν πολλῶν ἐσομένῃ, τίνα χρὴ τρόπον ζῆν τὰ ἴδια πράττοντας, ἐξουσίαν δὲ ἑκάστοις μὴ εἶναι τὴν ἡμέραν ζῆν ὅπως ἂν ἐθέλῃ καὶ πάντα διὰ τάξεως δεῖν γίγνεσθαι, φησὶ δεῖν ***ἐν συσσιτίοις πάντας*** καὶ ***πάσας*** τὴν δίαιταν ποιεῖσθαι. ***Συσσίτια*** δ' εἴη κατεσκευασμένα χωρὶς μὲν τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐγγὺς δ' ἐχόμενα τὰ τῶν αὐτοῖς οἰκείων, παίδων τε ἅμα θηλειῶν καὶ τῶν μητέρων αὐταῖς, ἄρχουσι δὲ καὶ ἀρχούσαις εἴη προστεταγμένα λύειν ἑκάστοις τὰ συσσίτια πάντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεασαμένους καὶ ἰδόντας τὴν διαγωγὴν τὴν τῶν συσσιτίων, μετὰ δὲ ταῦτα σπείσαντας τόν τε ἄρχοντα καὶ τοὺς ἄλλους οἷς ἂν τυγχάνῃ θεοῖς ἡ τότε νύξ τε καὶ ἡμέρα καθιερωμένη, κατὰ ταῦτα οὕτως οἴκαδε πορεύεσθαι[1].

Πρὸς τούτοις ὁ Πλάτων πολλὰ περὶ τῶν ***κατ' οἰκίαν διοικήσεων*** λέγων καὶ οὐκ ὀλίγα περί τε ***ἐδωδῆς*** καὶ ***πόσεως*** παραγγέλλων ἁπλαῖς τε καὶ λιταῖς τροφαῖς καὶ ὑδροποσίαις χρῆσθαι παραινεῖ καὶ καθόλου συνίστησι τὴν

1. Νόμ Ϛ, 780a—781a Z, 806e.

τὸ σῶμα ἐπιρρωννῦσαν ***δίαιταν*** καὶ τὴν τοῦτο παρασκευάζουσαν ἐπιτήδειον πεῖνάν τε καὶ δίψαν ὑπομένειν καὶ ψῦχος καὶ θάλπος καὶ πάσας τὰς τοῦ καιροῦ μεταβολάς[1]. Ἐπὶ πᾶσι δὲ αἰσχρὸν ἡγεῖται τὸ ὅλην διατελεῖν ἡντινοῦν νύκτα εὕδοντα καὶ ὀντινοῦν τῶν πολιτῶν καὶ μὴ φανερὸν εἶναι πᾶσι τοῖς οἰκέταις ἐγειρόμενόν τε καὶ ἐξανιστάμενον ἀεὶ πρῶτον, καὶ δὴ καὶ δέσποιναν ἐν οἰκίᾳ ὑπὸ θεραπαινίδων ἐγείρεσθαί τινων καὶ μὴ πρώτην αὐτὴν ἐγείρειν τὰς ἄλλας. Ἐγειρομένους δὲ νύκτωρ δεῖ πάντας πράττειν τῶν τε πολιτικῶν μέρη πολλὰ καὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἄρχοντας μὲν κατὰ πόλιν, δεσποίνας δὲ καὶ δεσπότας ἐν ἰδίαις οἰκίαις· ὕπνος γὰρ δὴ πολὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν οὐδ' αὖ ταῖς πράξεσι ταῖς περὶ ταῦτα πάντα ἁρμόττων ἐστὶ κατὰ φύσιν· καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ἀλλ' ὅστις τοῦ ζῆν ἡμῶν καὶ τοῦ φρονεῖν μάλιστά ἐστι κηδεμών, ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ πρὸς ὑγίειαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων χρήσιμον. Ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσι νύκτωρ φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις, ἀγαστοὶ δὲ καὶ τίμιοι τοῖς δικαίοις τε καὶ σώφροσιν, ὠφέλιμοι δὲ αὐτοῖς τε καὶ συμπάσῃ τῇ πόλει[2].

Ὡς δὲ δεῖ σίτων καὶ πωμάτων ἀμέτρων καὶ ὕπνου πολλοῦ εἴργεσθαι, οὕτω καὶ τῶν πολλοὺς εἰς ἕσχατα βαλλουσῶν ἐπιθυμιῶν ἀπέχεσθαι καὶ τῶν ***ἀφροδισίων*** ἐγκρατεῖς εἶναι νόμος Πλάτωνι κεῖται[3]. Καὶ παγχάλεπον μὲν τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ ἄνθρωπον· ἴσμεν γὰρ παμπόλλους ἀθλητάς, κάκιον τὰς ψυχὰς πεπαιδευμένους, τὰ δὲ σώματα πολὺ μᾶλλον σφριγῶντας, ἀφροδισίων, ὡς λόγος, οὐ πώποτε ἅψασθαι ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀκμῇ. Οἱ μὲν ἄρα νίκης ἕνεκα πάλης καὶ δρόμων καὶ τῶν τοιούτων ἐτολμησαν ἀπέχεσθαι λεγομένου πράγματος ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐδαίμονος, οἱ δὲ ἡμέτεροι παῖδες ἀδυνατήσουσι καρτερεῖν πολὺ καλλίονος ἕνεκα νίκης, ἣν ἡμεῖς καλλίστην ἐκ παίδων πρὸς αὐτοὺς λέγοντες ἐν μύθοις τε καὶ ἐν ῥήμασι καὶ ἐν μέλεσιν ᾄδοντες, ὡς εἰκὸς κηλήσομεν; Τῆς οὖν τῶν ἡδονῶν νίκης ἐγκρατεῖς ὄντας φαμὲν ἂν ζῆν εὐδαιμόνως, ἡττωμένους δὲ τοὐναντίον ἅπαν. Καὶ οὐ δεῖ χείρους ἡμῖν εἶναι τοὺς πολίτας ὀρνίθων καὶ ἄλλων θηρίων πολλῶν, οἳ κατὰ μεγάλας ἀγέλας γεννηθέντες μέχρι μὲν παιδογονίας ἠίθεοι καὶ ἀκήρατοι γάμων τε ἄγνοι ζῶσιν, ὅταν δ' εἰς τοῦτο ἡλικίας ἔλθωσι, συνδυασθέντες ἄρρην θηλείᾳ κατὰ χάριν καὶ θήλεια ἄρρενι τὸν λοιπὸν χρόνον ὁσίως καὶ δικαίως ζῶσιν, ἐμμένοντες βεβαίως ταῖς πρώταις τῆς φιλίας ὁμολογίαις. Ἐὰν δ' οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων τῶν πλείστων διαφθείρωνται τὴν λεγομένην ἄτακτον Ἀφροδίτην[1]

1. Πολιτ. Γ, 403—405. Νόμ. Β, 666—668.
2. Νόμ. Ζ, 807d—808c.
3. Νόμ. Τ, 783c—e. Η, 839b—e.

1. Δύο εἰσὶν Ἀφροδῖται· ἡ μὲν γέπου πρεσβυτέρα καὶ ἀμήτωρ Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὲ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν, ἡ δὲ νεωτέρα Διός καὶ Διώνης, ἣν δὲ Πάνδημον καλοῦμεν· ἀναγκαῖον δὴ καὶ τὸν ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δ' οὐράνιον» (Συμπόσ. 180d—e). Μικρῷ δὲ κατέρω ἀμίμητον ὁ θεῖος ἀνὴρ *ὕμνον* ποιεῖ τῷ οὐρανίῳ *ἔρωτι*, ὃν φησι θεῶν καὶ πρεσβύτατον καὶ τιμιώτατον εἶναι εἰς ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας κτῆσιν ἀνθρώποις καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασιν (197c—e). Ὁρίζεται δὲ ἐν τῷ Συμποσίῳ ὁ κατὰ Πλάτωνα ἔρως ***ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ*** (211c) «ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυεῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα ἐξῆ' ἂν ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ, ὃ ἔστιν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα». Ὁ δ' ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα καὶ τὰς καλὰς ψυχὰς ἔρως τριττός ἀλλαχοῦ (Νομ. ΙΙ, 837b—d) λέγεται: «ὁ μὲν τοῦ σώματος ἐρῶν καὶ τῆς ὥρας καθάπερ ὑπώρας πεινῶν ἐμπλησθῆναι παρακελεύεται ἑαυτῷ τιμὴν οὐδεμίαν ἀπονέμων τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει τοῦ ἐρωμένου· ὁ δὲ πάρεργον μὲν τὴν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν ἔχων, ὁρῶν δὲ μᾶλλον ἢ ἐρῶν, τῇ ψυχῇ δὲ οὕτως τῆς ψυχῆς ἐπιτεθυμηκὼς ὕβριν ἡγηταὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα τοῦ σώματος πλησμονήν, τὸ σῶφρον δὲ καὶ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ φρόνιμον αἰδούμενος ἅμα καὶ σεδόμενος ἀγνεύειν ἀεὶ μεθ' ἁγνεύοντος τοῦ ἐρωμένου βούλοιτ' ἄν, ὁ δὲ μιχθεὶς ἐξ ἀμφοῖν τρίτος ἔρως οὗτός ἐστιν». Καίτοι δὲ λέγει (Συμπόσ. 179b) ὅτι ὑπεραποθνήσκειν γε μόνοι ἐθέλουσιν οἱ ἐρῶντες οὐ μόνον ὅτι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες, τούτου δὲ καὶ ἡ Πελίου θυγάτηρ Ἄλκηστις ἱκανὴν μαρτυρίαν παρέχεται ὑπὲρ τοῦδε τοῦ λόγου εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐθελήσασα μόνη ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ἀποθανεῖν», ἀλλ' ἀείποτε βουλόμενος ἁγνεύειν τὸν ἐρῶντα μεθ' ἁγνεύοντος τοῦ ἐρωμένου, παρακατιὼν (131a—c) προστίθησιν: «Ὁ μὲν οὖν τῆς πανδήμου Ἀφροδίτης ὡς ἀληθῶς πάνδημός ἐστι καὶ ἐξεργάζεται ὅ τι ἂν τύχῃ· καὶ οὗτός ἐστιν, ὃν οἱ φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων ἐρῶσιν. Ἐρῶσι δ' οἱ τοιοῦτοι πρῶτον μὲν οὐχ ἧττον γυναικῶν ἢ παίδων, ἔπειθ' ὧν καὶ ἐρῶσι τῶν σωμάτων μᾶλον ἢ τῶν ψυχῶν . . . Ὁ δὲ τῆς Οὐρανίας πρῶτον μὲν οὐ μετεχούσης θήλεος, ἀλλ' ἄρρενος μόνον—καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν παίδων ἔρως—ἔπειτα πρεσβυτέρας, ὕβρεως ἀμοίρου. Ὅθεν δὴ ἐπὶ τὸ ἄρρεν τρέπονται οἱ ἐκ τούτου τοῦ ἔρωτος ἐπιπνοι, τὸ φύσει ἐρρωμενέστερον καὶ νοῦν μᾶλλον ἔχον ἀγαπῶντες». Ὡσαύτως δὲ καὶ κατ' Ἀριστοτέλη ὁ ἔρως ἐστὶ τῆς φιλίας μᾶλλον ἢ τοῦ συνεῖναι καὶ ὁ μᾶλλον ἐρῶν οὐ μᾶλλον ἐπιθυμεῖ τῆς συνουσίας (Πολιτ. Β, α, 15.—Ἀναλυτ. Προβλ. Β, κδ, 9.—Τοπ. Τ, ζ, 3). Καὶ ὁ Πλούταρχος ἀφεῖλε τὴν συνουσίαν ἀπὸ τοῦ ἔρωτος (Ἐρωτ. Δ, 3—5). Περὶ δὲ τοῦ Πλατωνικοῦ ἔρωτος καθόλου ἐπιθι πλείω *A. Fouillée*, αὐτόθι, τόμ. Δ', σελ. 108—124 —*Ad. Ostendorf*-Der platonische Eros. Schleswig. 1874. — *Bœtticher*-Eros und Erkenntnis bei Plato. 1894.

ἐν αὐτοῖς ὁρῶντές τε καὶ ἀκούοντες μέγιστον δυναμένην καὶ οὕτω δὴ μὴ δυνατοὶ γίγνωνται κατακρατεῖν, νόμους ἐπ' αὐτῆς μηχανᾶσθαι χρή, μὴ ἀναίδειαν ἐνεῖναι τῇ τῶν ἀφροδισίων χρήσει, μηδένα δὲ τολμᾶν μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν γενναίων ἅμα καὶ ἐλευθέρων πλὴν γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός[1].

Ἐνταῦθα δὲ περὶ ἀφροδισίων τοῦ λόγου ὄντος ἀναγκαῖον σημειώσασθαι καὶ τὸν Πλατωνικὸν νόμον τοῦ κατὰ φύσιν χρῆσθαι τῇ τῆς παιδογονίας συνουσίᾳ. Καίτοι δὲ πολλοὶ πολλὰ ἀδίκως τοῦ Σωκράτους κατεῖπον[2], ἀλλ' ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος καὶ ὅσα ὁ Ἀλκιβιάδης περὶ τῆς ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρεῖ[3], πάσης μορφῆς κρείττω ἀποδείκνυσι τὸν δὴ δικαιότατον καὶ σωφρονέστατον καὶ ἐγκρατέστατον Σωκράτην. Καὶ ὁ Πλάτων ῥητῶς νουθετεῖ[4] κατὰ φύσιν χρῆσθαι τῇ τῆς παιδογονίας συνουσίᾳ, τοῦ μὲν ἄρρενος ἀπεχομένους μὴ κτείνοντάς τε ἐκ προνοίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος μηδ' εἰς πέτρας τε καὶ λίθους σπείροντας, ἀπεχομένους δὲ ἀρούρας θηλείας πάσης, ἐν ᾗ μὴ βούλοιτ' ἂν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν. Ὁ δὴ νόμος οὗτος διηνεκὴς μὲν γενόμενος ἅμα καὶ κρατήσας, λέγει, μυρία ἀγαθὰ ἔχει· κατὰ φύσιν μὲν γὰρ πρῶτον κεῖται, λύπης δὲ ἐρωτικῆς καὶ μανίας καὶ μοιχειῶν πασῶν καὶ σωμάτων καὶ σίτων εἴργεσθαι ποιεῖ τῶν ἡμετέρων πάντων, γυναιξί τε αὐτῶν οἰκείους εἶναι καὶ φίλους· ἄλλα τε πάμπολλα ἀγαθὰ γίγνοιτ' ἄν, εἰ τοῦ νόμου τις τούτου δύναιτο ἐγκρατὴς εἶναι[5].

1. Νόμ. Η, 840a—841d.
2. Πρβ. *Ed. Zeller*, αὐτόθι σελ. 69 σημ. — *P. Gide*, αὐτόθι σελ. 71 καὶ *P. Mantegazza*—L'amour dans l'Humanité, σελ. 117.
3. Πλάτ. Συμπόσ. 219d: «Οὗτος τοσοῦτον περιεγένετό τε καὶ κατερρόνησε καὶ κατεγέλασε τῆς ἐμῆς ὥρας καὶ ὕβρισεν.. εὖ γὰρ ἴστε οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκὼς ἀνέστην μετὰ Σωκράτους ἢ εἰ μετὰ πατρὸς καθεῦδον ἢ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου»
4. Νόμ. Θ, 838e—839b
5. Πρβ. καὶ Φαῖδρ. 240 c-e, ἔνθα λέγεται παιδικοῖς ἐραστὴς πάντων ἀηδέστατον, καὶ ἐρῶν μὲν βλαβερός τε καὶ ἀηδής, λήξας δὲ τοῦ ἔρωτος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἄπιστος, καὶ Νόμ. Η, 836c.

Ἐνταῦθα δὲ ὁ θεῖος ἀνὴρ καὶ τὰ περὶ ***σωφροσύνης*** ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς διακελεύεται. Καίτοι δ' ἀείποτε μόνη ἡ μὴ σώφρων γυνὴ δίκην ἐδίδου καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τὸ χριστιανικὸν δόγμα, ὅπερ ἰσότητα πλήρη τῶν δύο γενῶν κηρύττει[1], ὁ ἀκοσμῶν ἀνὴρ διατελεῖ ἀνεύθυνος, μάτην δὲ βοᾷ ὁ τῆς ἐκκλησίας μέγας πατήρ, ὁ πολλὰ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν συνηγορήσας *Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός*[2]: «Οὐ δέχομαι ταύτην τὴν νομοθεσίαν, οὐκ ἐπαινῶ τὴν συνήθειαν. Πῶς σὺ σωφροσύνην μὲν ἀπαιτεῖς, οὐκ ἀντεισφέρεις δέ; πῶς ὃ μὴ δίδως αἰτεῖς;», καὶ αὐταὶ αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι μᾶλλον τὴν γυναῖκα κολάζουσιν[3]· ὁ Πλάτων αἱρεῖται ***ἐπισκόπους*** γυναῖκας ἐπιμελουμένας δικαίως τῆς σωφροσύνης ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς καὶ ἐξαγγελλούσας εἴ τίς τινα ὁρᾷ πρὸς ἄλλ' ἄττα βλέποντα ἄνδρα ἢ γυναῖκα τῶν παιδοποιουμένων ἢ πρὸς τὰ τεταγμένα ὑπὸ τῶν ἐν γάμοις θυσιῶν τε καὶ ἱερῶν γενομένων. Εἰσιοῦσαι δ' εἰς τὰς οἰκίας τῶν νέων αἱ γυναῖκες τὰ μὲν νουθετοῦσαι, τὰ δὲ καὶ ἀπειλοῦσαι παυόντων αὐτοὺς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμαθίας. Ἐὰν δὲ ἀδυνατῶσι, πρὸς τοὺς νομοφύλακας ἰοῦσαι φραζόντων, οἱ δ' εἰργόντων. Ἐὰν δὲ καὶ ἐκεῖνοί πως ἀδυνατήσωσι, πρὸς τὸ δημόσιον ἀποφηνάντων, ἀναγράψαντές τε καὶ ὀμόσαντες ἢ μὴν ἀδυνατεῖν τὸν καὶ τὸν βελτίω ποιεῖν. Ὁ δὲ ἀναγραφεὶς ἄτιμος ἔστω, μὴ ἐλὼν ἐν δικαστηρίῳ τοὺς ἐγγράψαντας, τῶν δε· μήτε γὰρ εἰς γάμους ἴτω μήτε εἰς τὰς τῶν παίδων ἐπιτελειώσεις, ἂν δὲ ἴῃ, πληγαῖς ὁ βουληθεὶς ἀθῷος αὐτὸν κολαζέτω. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ γυναικὸς ἔστω νόμιμα· τῶν ἐξόδων γὰρ τῶν γυναικείων καὶ τιμῶν καὶ τῶν εἰς γάμους καὶ γενέσεις παίδων φοιτήσεων μὴ μετεχέτω, ἐὰν ἀκοσμοῦσα ὡσαύτως ἀναγραφῇ καὶ μὴ ἕλῃ τὴν δίκην. Ὅταν δὲ δὴ παῖδας γεννήσωνται κατὰ νόμους, ἐὰν ἀλλοτρίᾳ τις περὶ τὰ τοιαῦτα κοινωνῇ γυναικὶ ἢ γυνὴ ἀνδρί, ἐὰν μὲν παιδοποιουμένοις ἔτι, τὰ αὐτὰ ἐπιζήμια αὐτοῖς ἔστω, καθάπερ τοῖς ἔτι γεννωμένοις εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν σωφρονῶν καὶ σωφρο-

1. Γαλάτ. γ, 28: «Οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Πρβ. *Ματθ.* ιθ' 5-6.
2. Λόγ. ΛΖ, 6 καὶ 7.
3. Προβλ. *Legouvé—Πανταζίδου*, αὐτόθι, σελ. 64.

νοῦσα εἰς τὰ τοιαῦτα ἔστω πάντα εὐδόκιμος, ὁ δὲ τοὐναντίον ἐναντίως τιμάσθω, μᾶλλον δὲ ἀτιμαζέσθω[1]. Καθόλου δὲ παραινεῖ παιδεύεσθαι τοὺς πολίτας τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν φρόνησιν, τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀφροσύνην ἐκ παντὸς τρόπου ἐκτρίβοντας καὶ ἐξωθοῦντας· φθείρει γὰρ ἡμᾶς ἀδικία καὶ ὕβρις μετ' ἀφροσύνης, σῴζει δὲ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη μετὰ φρονήσεως[2], καὶ πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία οὐ σοφία φαίνεται[3].

§ Η΄ *Ποινικὴ νομοθεσία.*

Ὡσαύτως καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Πλατωνικῇ ***ποινικῇ νομοθεσίᾳ*** καταφαίνεται ἡ πρεσβευομένη ἄρρενός τε καὶ θήλεος ἰσότης. «Ἃ δὲ γίγνεται μὲν ὀλιγάκις δέ, ἂν διὰ θυμὸν πατὴρ ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἢ τινι τρόπῳ βιαίῳ κτείνῃ, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαιρέσθω καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, κατελθόντων δὲ τῶν κτεινάντων ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπ' ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄνδρα ἀπὸ γυναικός, καὶ μήποτ' ἔτι κοινῇ παιδοποιήσασθαι μηδὲ ξυνέστιον ὧν ἔκγονον ἢ ἀδελφὸν ἀπεστέρηκε γίγνεσθαί ποτε μηδὲ κοινωνὸν ἱερῶν. Ὁ δὲ ἀσεβῶν τε περὶ ταῦτα καὶ ἀπειθῶν ὑπόδικος ἀσεβείας γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. Γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἐὰν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ τινά τις, ἢ γυνὴ ἑαυτῆς ἄνδρα ταὐτὸν τοῦ ὡσαύτως ἐργάσηται, καθαίρεσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς καθαρμούς, τριέτεις δὲ ἀπενιαυτήσεις διατελεῖν. Κατελθὼν δὲ ὅτι τοιοῦτον δράσας τοῖς αὑτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνείτω μηδὲ ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ, ἀπειθῶν δὲ ὁ γεννήτωρ ἢ ὁ γεννηθεὶς ἀσεβείας αὖ ὑπόδικος γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι»[4]. Τὰ αὐτὰ δ' ὡσαύτως νομοθετεῖ[5], ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν θυμῷ κτείνῃ. Περὶ δὲ τῶν ἐκ προνοίας γιγνομένων τραυμάτων καὶ φόνων, φησί, γονέας δ' ἂν παῖς ἢ δοῦλος δεσπότην ὡσαύτως ἐκ προνοίας τρώσῃ, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν· καὶ ἂν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ὡσαύτως τρώσῃ καὶ ὅρλῃ τραύματος ἐκ προνοίας, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν· γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν. Καὶ περὶ τῆς κτήσεως λαμβάνει πρόνοιαν, ἐὰν μὲν υἱεῖς ἢ θυγατέρες αὐτοῖς ὦσι παῖδες ἔτι, τοὺς ἐπιτρόπους ἐπιτροπεύειν καὶ ὡς ὀρφανῶν τῶν παίδων ἐπιμελεῖσθαι, ἐὰν δὲ ἄνδρες, μὴ ἐπάναγκες ἔστω τρέφεσθαι τὸν φεύγοντα ὑπὸ τῶν ἐκγόνων, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοὺς κεκτῆσθαι· πρὸς δὲ καὶ περὶ κληρονομίας ἄπαιδος, ὅστις ἂν τοιαύταις συμφοραῖς περιπέσῃ, τοὺς συγγενεῖς συνελθόντας μέχρι ἀνεψιῶν παίδων τοῦ πεφευγότος ἀμφοτέρωθεν πρός τε ἀνδρῶν καὶ πρὸς γυναικῶν κληρονόμον εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τῇ πόλει τεσσαρακοντακαιπεντακισχιλιοστὸν καταστῆσαι βουλευομένους μετὰ νομοφυλάκων καὶ ἱερέων[1].

Ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς τῶν δύο γονέων σχέσεσι, μάλιστα δὲ δὴ ἐν οἷς λέγει περί τε πατροκτόνου καὶ μητροκτόνου, ὧν ***οὐδεμίαν*** ποιεῖται ***διάκρισιν***, παρὰ τὴν κοινὴν δόξαν[2] σαφῶς κηρύττει ὅτι ἐν τῇ παιδογονίᾳ[3] ἡ μήτηρ δύναται ἴσον καὶ ὁ πατήρ. Ἐὰν δ' ἄρα τις, λέγει[4], εἰς τοσοῦτον ἀκρατὴς θυμοῦ γίγνηται πρὸς τοὺς γεννήσαντας, ὥστε μανίαις ὀργῆς τῶν γεννητόρων τολμῆσαι κτεῖναί τινα, ἐὰν μὲν ὁ τελευτήσας πρὶν τελευτῆσαι τὸν δράσαντα φόνου ἀφίῃ ἑκών, καθάπερ οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ἐξεργασάμενοι, καθαρθεὶς καὶ τἆλλα ὅσα περ ἐκεῖνοι πράξας, καθαρὸς ἔστω· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇ, πολλοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις ὁ δράσας τι τοιοῦτον· καὶ γὰρ αἰκίας δίκαις ταῖς ἐσχάταις ἔνοχος ἂν γίγνοιτο καὶ ἀσεβείας ὡσαύτως καὶ ἱεροσυλίας, τὴν τοῦ γεννήτου ψυχὴν συλήσας· τῷ γὰρ πατροφόνῳ ἢ μητροκτόνῳ μόνῳ οὐδ' ἀμυνομένῳ θάνατον μέλλοντι ὑπὸ τῶν γονέων τελευτήσεσθαι παρέξει νόμος οὐδεὶς κτεῖναι τὸν πατέρα ἢ μητέρα, τοὺς εἰς φῶς τὴν ἐκείνου φύσιν ἀγαγόντας, ἀλλ' ὑπομείναντα τὰ πάντα πάσχειν πρίν τι δρᾶν τοιοῦτον νομοθετήσει. Κείσθω δὴ τῷ πατέρα ἢ μητέρα ἀποκτείναντι θυμῷ θάνατος ἡ ζημία.

1. Νόμ. Ϛ, 784.
2. Νόμ. Ι, 906a.
3. Μενέξ. 246e.
4. Νόμ. Θ, 868c—e.
5. Νόμ. Θ, 866e.

1. Νόμ. Θ, 877b—e.
2. Ἐν ταῖς *Αἰσχύλου* Εὐμενίσιν Ὀρέστης φονεὺς τοκέως οὐ λογίζεται ἀποκτείνας τὴν μητέρα.
   οὐκ ἔστι μήτηρ ἡ κεκλημένου τέκνου
   τοκεύς, τροφὸς δὲ κύματος νεοσπόρου·
   τίκτει δ' ὁ θρῴσκων· στ. 658—660.
   Καὶ Ἀθηνᾶ τούτῳ ἀμύνει λέγουσα·
   ψῆφον δ' Ὀρέστῃ τὴν δ' ἐγὼ προσθήσομαι·
   μήτηρ γὰρ οὔτις ἔστιν ἥ μ' ἐγείνατο,
   τὸ δ' ἄρσεν αἰνῶ πάντα. στ. 735—738.
   Τὸ δ' ἀνώτατον τῶν παλαιῶν δικαστήριον, ὁ *Ἄρειος Πάγος*, ἐπικυροῖ τὴν δόξαν ὡς ἡ μήτηρ τροφός ἐστι καὶ οὐ γεννήτρια.
3. Πρβ. Τιμ. 91a: «ζῷον τὸ μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶ συστήσαντες ἔμψυχον».
4. Νόμ. Θ, 869a7—c.

§ Θ΄ *Ἡ γυνὴ ἐν τῇ πολιτείᾳ.*

Πρὸς δὲ ὁ Πλάτων ἐπιτρέπει γυναικὶ ἐλευθέρᾳ μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν, ἐὰν ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη ᾖ γεγονυῖα, καὶ δίκην λαγχάνειν, ἐὰν ἄνανδρος ᾖ· ζῶντος δὲ ἀνδρὸς ἐξέστω μαρτυρῆσαι μόνον[1]. Ἱκανὴν δὲ τὴν γυναῖκα λογίζεται ὁ φιλόσοφος καὶ πρὸς διοίκησιν καὶ ἀρχὴν πόλεως. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἰδανικῇ πολιτείᾳ παρὰ τοὺς φύλακας τάττει καὶ τὰς ***φυλακίδας***, ἵνα συνοικῶσι καὶ συμφυλάττωσι· γυναικὸς γὰρ καὶ ἀνδρὸς ἡ αὐτὴ φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως, ἐὰν καὶ ἡ αὐτὴ τροφὴ καὶ παιδεία ἀποδοθῇ. Τὸ αὐτὸ δὴ γίγνεται καὶ τοῖς φύλαξι κυσίν· αἱ γὰρ θήλειαι τῶν φυλάκων κυνῶν συμφυλάττουσιν ἅπερ ἂν οἱ ἄρρενες φυλάττωσι, καὶ συνθηρεύουσι καὶ τἆλλα κοινῇ πράττουσι· καὶ οὐκ οἰόμεθα δεῖν τὰς μὲν οἰκουρεῖν ἔνδον ὡς ἀδυνάτους διὰ τὸν τῶν σκυλάκων τόκον τε καὶ τροφήν, τοὺς δὲ πονεῖν τε καὶ πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἔχειν περὶ τὰ ποίμνια[2].

Ἐν δὲ τοῖς Νόμοις αἱρεῖται ἀρχούσας γυναῖκας πρῶτον μὲν κατὰ τὴν τροφὴν καὶ παιδείαν τῆς πρώτης ἡλικίας, περὶ ἧς εἴρηται, ἥ τῶν τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης συμπάσης τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἑκάστῃ τετάχθαι, κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων, ἃς ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες, ἡ δὲ καταστᾶσα ἀρχέτω φοιτῶσα εἰς τὸ ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας κολάζουσα ἀεὶ τὸν ἀδικοῦντα, δοῦλον μὲν καὶ δούλην καὶ ξένον καὶ ξένην αὐτὴ διά τινων τῶν τῆς πόλεως οἰκετῶν, πολίτην δὲ ἀμφισβητοῦντα μὲν τῇ κολάσει πρὸς τοὺς ἀστυνόμους ἐπὶ δίκην ἄγουσα, ἀναμφισβήτητον δὲ ὄντα καὶ τὸν πολίτην αὐτὴ κολαζέτω[3]. Εἶτα δὲ ὁρίζεται γυναῖκας ***κυρίας τῶν γάμων*** ἐπιμελουμένας τῆς σωφροσύνης τῶν γάμῳ συνφκισμένων, ὧν μικρῷ πρότερον ἐμνήσθημεν. Καὶ ὅρον ἡλικίας τῶν μὲν ἀρχουσῶν τάττει τὰ τετταράκοντα ἔτη, τῶν δὲ πολεμικῶν, ὅσαι ἂν φανῶσιν ἱκαναί, ἐπειδὰν γεννήσωσι παῖδας, τὸ δυνατὸν καὶ πρέπον ἑκάσταις προστάττει μέχρι τῶν πεντήκοντα ἐτῶν[1]. Ἂν δὲ ταῖς ἀρχούσαις καταλέξωμεν καὶ τὰς *ἱερείας*, οὐδαμόθεν τὰς γυναῖκας ὁρῶμεν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀπειργομένας.

1. Νόμ. ΙΑ, 937a.
2. Πολιτ. Ε, 451d, 453a, κ. ἑ.
3. Νόμ. Ζ, 794b.

§ Ι΄ *Ἐπίλογος.*

Τοιαῦτα *τὰ περὶ γυναικὸς παρὰ Πλάτωνι φιλοσοφούμενα*, ἅπερ οὐδεμιᾶς ἐξ ὧν ἴσμεν τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἑτέρας ἰδίας πραγματείας γενομένης διὰ βραχέων ἐνταῦθα κατελέξαμεν. Καὶ πολλοὶ μὲν τὸ πάλαι πολλὰ κατὰ τῶν γυναικῶν ἔλεγον[2], ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ρι-

1. Νόμ. Ϛ, 785b.
2. Ὁ ἀτυχῶν συζεύξεων ἕνεκεν *μισογύνης* λεγόμενος *Εὐριπίδης* πολλὰ κακὰ τὸ γυναικεῖον φῦλον ἀγορεύει·
   Ὅστις γυναῖκα τῶν πρὶν εἴρηκεν κακῶς
   ἢ νῦν λέγει τις ἢ πάλιν μέλλει λέγειν,
   ἅπαντα ταῦτα συντιθεὶς ἐγὼ φράσω·
   γένος γὰρ οὔτε πόντος οὔτε γῆ τρέφει
   τοιόνδ', ὅ δ' ἀεὶ συντυχὼν ἐπίσταται. (Ἐκάβ. [στ. 1178—82).
   Καὶ συνθεὶς ἅπαντα ταῦτα πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τάδε λέγει·
   Γυνή τε πάντων ἀγριώτατον κακόν. (Φοίν. ἀπόσπ. Θ΄
   Δεινὴ μὲν ἁλκὴ κυμάτων θαλασσίων,
   δειναὶ δὴ ποταμοῦ καὶ πυρὸς θερμαὶ πνοαί,
   δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ' ἄλλα κακὰ μυρία,
   ἀλλ' οὐδὲν δεινόν, ὡς γυνή, κακόν,
   οὐδ' ὧν λόγος δείξειεν· εἰ δέ του θεῶν
   τόδ' ἔστι πλάσμα, δημιουργὸς ὢν κακῶν
   μέγιστος ἴστω καὶ βροτοῖς δυσμενής. (Αἰόλ. [ἀπόσπ. ΙΘ΄).
   Μὴ ἀρκούμενος δὲ τούτῳ τῷ ψόγῳ, ὃν αὐτὸς κατὰ τῶν γυναικῶν ποιεῖ, καὶ ἄλλους πρὸς τοῦτο παρακελεύεται δυστήνους καὶ οὐ σοφοὺς καλῶν ἐκείνους, οἵτινες παύσονται κακῶς γυναῖκα λέγοντες (*Ἰ. Στοβ.* Ἀνθολ. ΟΓ΄, 1). Διὸ δὴ ἐν ταῖς τοῦ *Ἀριστοφάνους* Θεσμοφοριαζούσαις (στ. 545—550 καὶ 714—810) αἱ γυναῖκες κατηγοροῦσι τοῦ Εὐριπίδου, ὃς πολλὰ κακὰ δέδρακεν ἐπίτηδες εὑρίσκων λόγους, ὅπου γυνὴ πονηρὰ ἐγένετο, Μελανίππας ποιῶν Φαίδρας τε, Ἱππολύτην δὲ οὐ πώποτε ἐποίησεν, ὅτι γυνὴ σώφρων ἔδοξεν εἶναι· καὶ διὰ πολλῶν ἀμυνόμεναι καὶ τῆς τε γυναικὸς καὶ τἀνδρὸς ἑκάστου ἔργα καὶ βίους παραβάλλουσαι ἐπιλέγουσιν·
   Οὕτως ἡμεῖς πολὺ βελτίους τῶν ἀνδρῶν εὐχόμεθ' εἶναι.
   Ἀλλ' ὁμολογητέον ὡς Εὐριπίδης λέγει μὲν ὅτι τῆς κακῆς γυναικὸς κάκιον οὐδὲν γίγνεται ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐσθλὴς δ' οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν πέφυκεν ἄμεινον» (*Ἰ. Στοβ.* Ἀνθολ. ΞΘ΄, 11), καὶ ἀλλαχοῦ μάλιστα δ' ἐν τῇ Ἀλκήστιδι εὐμενέστερον ἔχει πρὸς τὰς γυναῖκας. Παρά

λόσοφος, καίπερ ὁμολογῶν σοφωτέρους μὲν καὶ φρονιμωτέρους [1] τοὺς ἄνδρας, *σμικρὰν* δ' ἔχον *διάνοιαν* [2] καὶ *φλυαρίαν* καὶ *μικρολογίαν* [3] καὶ *δειλίαν* [4] καὶ *ἀκραχολίαν* [5], *λαθραιότερον* δὲ καὶ *ἐπικλοπώτερον* τὸ θῆλυ, εἰθισμένον δὲ *δεδυκὸς* καὶ *σκοτεινὸν* ζῆν, εἰς φῶς δ' ἀγόμενον βίᾳ πᾶσαν ἀντίστασιν ἀντιτεῖνον [6] καὶ καθόλου *ἀσθενέστερον* [7] τοῦ ἄρρενος, δοξάζει *τὰ περὶ γυναικῶν πολὺ ἄμεινον ἂν ἔχειν*, εἰ νόμων ἔτυχεν ἢ τὰ νῦν· καὶ ὁρῶν ταλασιουργοὺς καὶ χερνήτιδας καὶ ὑφαντρίας καὶ σκυτοτόμους καὶ ἱματιοπώλιδας καὶ ἀρτοπώλιδας καὶ λαχανοπώλιδας καὶ στεφανοπώλιδας καὶ πανδοκευτρίας καὶ μαίας καὶ ἄλλας ἄλλα ἀσκούσας, ἔτι δὲ καὶ αὐλητρίδας καὶ ψαλτρίας καὶ κιθαριστρίας καὶ ὀρχηστρίδας [8] καὶ πλὴν τῶν κοινῶν ἑταιρῶν γυναῖκας ἐλευθερίως πεπαιδευμένας πολλῇ τῇ χάριτι περὶ πολιτείας καὶ τέχνης καὶ φιλοσοφίας διαλεγομένας, οἵα ἡ *Ἀσπασία* [9], θαυμάζων δὲ τὸ κρητικὸν καὶ λακωνικόν, κόρας γυμνασίων μετόχους οὔσας ἅμα καὶ μουσικῆς ζῆν δεῖν [10], καὶ ἀκούων τὰ περὶ τῶν Σαυροματίδων καὶ Ἀμαζόνων, πείθεται πάντα, ὅσα περὶ τῶν ἀρρένων, *ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν*, ἄρχειν τε τῶν ἔνδον ἔργων καὶ ἐπιμελημάτων καὶ τῶν πολιτικῶν μετέχειν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον κοινωνεῖν, τὰ αὐτὰ δὲ διδακτέον καὶ πάσῃ ῥώμῃ πάσας ὁμοθυμαδὸν τὰς γυναῖκας ἐπιτηδεύειν ἀνδράσι ταὐτά· δυνατὴ γὰρ ἡ φύσις ἡ θήλεια τῇ τοῦ ἄρρενος γένους κοινωνῆσαι εἰς ἅπαντα τὰ ἔργα, ἐὰν *ἡ αὐτὴ τροφὴ καὶ παιδεία ἀποδοθῇ*, καὶ ἔχει ὡς ἡ φαλακρῶν καὶ κομητῶν φύσις· διὸ δὴ γελοῖον ἂν εἴη, ἐὰν φαλακροὶ σκυτοτομῶσι, μὴ ἐᾶν κομήτας, ἐὰν δ' αὖ κομῆται, μὴ τοὺς ἑτέρους [1]. Καὶ οὕτως ἀποκρούων τὴν τῆς γυναικὸς ὑποτέλειαν [2] *ἰσότητα* ἀξιοῖ παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς φύσεως τῶν γενῶν· «οὐ γὰρ ἥμισυ μόνον ἔστιν ἂν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμενον, ὅσῳ δὲ ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων τῆς τῶν ἀρρένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον ἢ διπλάσιον εἶναι» [3]. Οὐδεὶς δὲ τῶν τε πάλαι καὶ νῦν [4]

βαλε καὶ *Ἡσίοδον* (Ἔργ καὶ Ἡμ. στ. 702—3), ἐν οἷς λέγει·

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ λήϊζετ' ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖ τε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Ὡσαύτως δὲ *Φωκυλίδης* καὶ *Σιμωνίδης* ὁ Ἀμοργῖνος μετὰ ὁριμεῖς ἰάμβους ἐπαινοῦντες *τὴν ἐκ μελίσσης* ἄξιον λόγου τῇ γυναικὶ ἔπαινον ποιοῦσιν.

1. Κρατ. 392c—d.
2. Πολιτ. Ε, 469d.
3. Πολ. Η, 549d
4. Νόμ. Α, 639b Ἀπολ. 35b.
5. Νόμ. Ε, 731d.
6. Νόμ. Ζ, 781a—c.
7. Πολιτ. Ε, 455d, 457b. Νόμ. ΙΑ, 917a
8. Πρβ. *Paul Guiraud* — La main d'œuvre industrielle dans l'ancienne Grèce Paris. 1900 σελ. 150, 165—168 καὶ 181.
9. Περὶ *Ἀσπασίας* τῆς Μιλησίας ὅρα *Πλούταρχον*, Περικλ. κδ', — *Becq de Fouquières* — Aspasie de Milet. Paris. 1872. — *Ern. Curtius*, αὐτόθι, Τόμ. Β', σελ. 639—641. Πρβ. καὶ *J. Chauvin*, αὐτόθι, σ. 48.
10. Νόμ. Ζ, 806b.

1. Πολιτ. Ε, 451d—454d.
2. Καίτοι «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 28), κέκραγε τὸ *σκεῦος τῆς ἐκλογῆς*, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπόστολον ὑποτάσσεσθαι δεῖ τὰς γυναῖκας ταῖς ἀνδράσιν (Ἐφεσ. ε', 22—33) καὶ οὐκ ἔξεστι «τῇ γυναικὶ διδάσκειν, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός» (Τιμόθ. Α' β, 12)· πολλοὶ δὲ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας *ἀρχηγὸν ἁμαρτίας καὶ ὃν καταδεέστερον* τὴν γυναῖκα ἐκάλεσαν (*Κυρίλλου* Κατήχ. ΙΓ'—*Ἰ. Χρυσοστόμου*, ἐγκώμ. εἰς Μάξιμον δ', ἔτι δὲ Λόγ. Ι. εἰς τὸ Α' κεφ. τῆς Γεν. καὶ ΙΓ' εἰς τὸ Β' κεφ. — *Τερτυλλιανοῦ* De cultu feminarum, Α, 1.—Πρβ. καὶ *Lucien Leduc*—La femme devant le Parlement. Paris. 1898. σελ. 3)· καὶ ἡ ληγούσης τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος ἐν Μακωνίᾳ τῆς Γαλλίας Σύνοδος ἔθηκε τὸ ζήτημα: *ἡ γυνὴ ἔχει ψυχήν*; Πρὸς δὲ καὶ ἐν τῷ κανονικῷ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας δικαίῳ φέρεται (Cause XXXIII, V, 13 καὶ 14): «Mulier non est facta ad imaginem Dei.—Hinc apparet quemadmodum subditas feminas viris et pene famulas lex esse voluerit uxores» Ἀλλ' ὁ Θεολόγος *Γρηγόριος* ὧδε (Λόγ. ΔΖ' 6 καὶ 7) ὑπὲρ τῶν γυναικῶν ἀποφαίνεται: «Εἷς ποιητὴς ἀνδρὸς καὶ γυναικός, εἷς χοῦς ἀμφοτέροι, εἰκὼν μία, νόμος εἷς, θάνατος εἷς, ἀνάστασις μία. Οὐ τὸ μὲν ἀσθενέστερον εὑρέθη, τὸ δὲ ἰσχυρότερον ἀμφοτέρους σῴζει Χριστὸς τοῖς πάθεσιν. Ἔσονται μὲν οὖν οἱ δύο, φησίν, εἰς σάρκα μίαν, καὶ ἡ μία σὰρξ ἐχέτω τὸ ὁμότιμον.
3. Νόμ. Ζ, 781b.
4. Ἐπὶ τοῦ *ἱπποτισμοῦ* ἡ γυνὴ τῷ ἔρωτι ἦρχε τῶν ἀνδρῶν καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλοὶ ἡγοῦντο τὴν φύσιν οὐδεμίαν ἄλλην ἰσχὺν ἢ τὰ θέλγητρα μόνα ταῖς γυναιξὶ παρασχεῖν (*J. J. Rousseau*, Émile, V.—*Montesquieu* —Esprit des lois, ΙΓ', 2)· καθόλου δὲ οὐκ ὀλίγοι, ὡς ὁ *Proudhon* καὶ ὁ μισογύνης φιλόσοφος *Schopenhauer*, ὧν ὑποτελὴς καὶ κατώτερον ὁρίζονται τὴν γυναῖκα (ὅρα *Lucien Leduc*, αὐτόθι, σελ. 4). Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν πολλοὶ πολλὰ ἔγραψαν. (Ὅρα καὶ *Legouvé*—*Πανταζίδου*, αὐτόθι, σελ. κ'—κδ'). Τῶν δὲ δὴ *κοινωνιστῶν* τινες (πρβ. *Aug. Bebel*—Die Frau und Sozialismus. Stuttgaat. 1891) παρὰ τὴν ἐπιμελεστάτην

περὶ γυναικὸς ἐφιλοσόφησεν ἄμεινον καὶ θαυμασιώτερον ἢ ὁ μηδὲν τῶν *περὶ γυναῖκας ζητημάτων* ἀνεξέταστον καταλιπὼν δαιμόνιος νοῦς τοῦ δικαίως θεωρουμένου *πρώτου ὑπερμάχου* [1] τῆς δὴ λεγομένης *γυναικείας χειραφεσίας* καὶ ὑπάτου *γυναικιστοῦ* [2] θείου Πλάτωνος. Καίτοι δὲ καθ' ἅπαντας τοὺς χρόνους πλεῖσται γυναῖκες περί τε τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰ διάφορα ἐπιτηδεύματα, τὸν πόλεμον καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρίστην εὐδοκίμησιν ἐπεδείξαντο [3], ἀλλ' ἀείποτε ἀνδρῶν νομοθετούντων κατὰ τῶν γυναικῶν ἡ νομοθεσία. Διὸ νῦν κατὰ τὴν λήξασαν μάλιστα ἑκατονταετηρίδα οὐκ ὀλίγοι [1] φιλόσοφοι, πολιτικοὶ καὶ κοινωνιολόγοι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἔτι δὲ σύλλογοι καὶ ἑταιρεῖαι καὶ πολιτεῖαι δεινοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος τῶν γυναικῶν ἀγωνίζονται ἀγῶνας, καὶ πολλαχοῦ ἤδη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἡ γυνὴ τῶν αὐτῶν ἀκροωμένη μαθημάτων καὶ τὰς αὐτὰς ὑφισταμένη γυμνασιακὰς καὶ πανεπιστημιακὰς δοκιμασίας κτᾶται ὁσημέραι *πλείω* ἔν τε τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ *δίκαια* [2], καὶ τῆς *Πλατωνικῆς δόξης ὡς ἔστι καὶ γυνὴ γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ καὶ ἰατρικὴ καὶ φιλόσοφος καὶ πολεμικὴ καὶ φυλακικὴ καὶ ἀρχικὴ καὶ δεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὁ ἀνὴρ μετέχειν παιδευμάτων καὶ ἐπιμελημάτων καὶ τὰ αὐτὰ ἀσκεῖν* [3] προσδοκᾶται ἡ ἐν πολλοῖς *κατίσχυσις* καὶ *περιφανὴς νίκη*.

τῶν κατὰ τὸν γάμον καὶ τὴν πόλιν Πλατωνικὴν μάλιστα ἐν τοῖς Νόμοις νομοθεσίαν τοῦ πραγματικοῦ βίου πολὺ ἀφιστάμενοι κοινότητα μᾶλλον κτήσεως καὶ γυναικῶν φαίνονται πρεσβεύοντες.

1. Πρβ. *Lily Braun*—Die Frauenfrage im Altertum, αὐτόθι, σελ. 168.
2. Διὰ τοῦ *γυναικιστὴς* (γυναικίζων ἢ φιλογύνης) ἀποδοτέον ἂν εἴη τό: feministe.
3. Ὅρα *Otto Henne am Rhyn*. Αὐτόθι.

1. Ὅρα *L. Leduc*, αὐτόθι σελ. 8—40 καὶ 278—314.
2. Ὅρα *Jeanne Chauvin*, αὐτόθι. — *Leon Guiraud*, αὐτόθι.
3. Πολιτ. Ε, 451c—457a. Νόμ. Ζ' 781d—785b. Ζ, 805d—806b.

ΛΥΣΙΟΥ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΚΑΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

"ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΟΥΣ ΦΟΝΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ„

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Κοινωνιολογικῇ ἐπιτροπείᾳ κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 27ης Φεβρουαρίου καὶ 31ης Μαρτίου 1901).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

I.

Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὀλίγοι ἐκ τῶν ἡμετέρων νομομαθῶν ἀναγινώσκουσι τοὺς διασωθέντας *δικανικοὺς* λόγους τῶν Ἑλλήνων *ῥητόρων* καὶ *λογογράφων*, ἐλάχιστοι γινώσκουσι πόση τέρψις καὶ τρυφὴ καὶ διδασκαλία σύναμα ἐγκλείονται ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐδείς, νομίζω, ἠσχολήθη εἰς μελέτας περὶ αὐτῶν, ὅπως καταστήσῃ γνωστὴν καὶ τὴν ἐν τῇ δικανικῇ ἔξοχον τῶν προγόνων καὶ δικαίαν φήμην.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ πλήρης καὶ εὐχερὴς κατανόησις τῶν δικανικῶν λόγων προσαπαιτεῖ

τὴν γνῶσιν τοῦ *Ἀττικοῦ δικαίου*. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον τοῦτο, τό τε δημόσιον καὶ ἰδιωτικόν, εἶναι, παράδοξον εἰπεῖν, ὅλως ἄγνωστον ἐν αὐτῇ τῇ κοιτίδι, ἔνθα ἀνεπτύχθη καὶ ἤκμασεν ἐπὶ αἰῶνας, καὶ οὔτε στοιχειῶδες κἂν περὶ τούτου βιβλίον ἔχομεν, ἀπαραίτητον διά τε τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς δικηγόρους τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ μελετήσωσιν ἐκείνους.

Ἐὰν ἐξαιρέσω τὸν ἐπὶ ἐμβριθείᾳ καὶ πολυμαθείᾳ διαπρέψαντα μεταξὺ τῶν ἡμετέρων νομικῶν *Ι. Α. Τυπάλδον*, διατριβὰς ἀξιολόγους ἐπί τινων θεμάτων τοῦ δικαίου τούτου γράψαντα, (οἷον ἐν Ἀθηνᾷ, 1889, Τ. Α΄. τεῦχος γ΄ καὶ δ΄ περὶ τοῦ νόμου τοῦ Σόλωνος περὶ διαθηκῶν), ἐκδόντα δὲ καὶ ἑρμηνεύσαντα τοὺς πρό τινων ἐτῶν ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης ἀνευρεθέντας ἐπὶ στήλης Νόμους, καὶ τὸν Ἀρεοπαγίτην *Ἀχ. Ἀγαθόνικον* ἐκδόντα τὸ 1891 τὴν εὐτυχῶς ἐσχάτως ἀνευρεθεῖσαν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ ἐπὶ τριῶν κυλίνδρων παπύρου πραγματείαν τοῦ *Ἀριστοτέλους* περὶ *Πολιτείας Ἀθηναίων*, οὐδένα ἐγὼ τοὐλάχιστον ἄλλον γινώσκω ἐκ τῶν ἡμετέρων πολυπληθεστάτων νομικῶν ἐπιδείξαντα ἔφεσιν ἢ ἐνδιαφέρον πρὸς μελέτας δικαίου αὐτόχθονος δι' ἡμᾶς[1].

Ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον, εἶτα ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Γερμανίᾳ καὶ πάλιν ἐν Γαλλίᾳ ἐγένοντο εἰδικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικοῦ δικαίου. Τὰ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μνημεῖα ἐπλούτισαν σπουδαιότατα καὶ διεφώτισαν τὸν κλάδον τοῦτον τῆς συμμιγοῦς ἐπιστήμης, ἐν ᾗ φιλολογία καὶ νομικὴ συμφύρονται χημικῶς ἑνωθεῖσαι. Ἐπίσης οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀρχαίων συγγραμμάτων παρέσχον συμβολὴν ἀνέλπιστον εἰς τὴν συμπλήρωσιν πολλῶν κενῶν τοῦ μελετωμένου δικαίου, ἐκ τῆς *Ἀντιδόσεως* τοῦ *Ἰσοκράτους*, ἣν ὁ ἡμέτερος φιλόλογος *Μουστοξύδης* ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἀνεῦρε, μέχρι τῆς μνημονευθείσης Πολιτείας Ἀθηναίων τοῦ Ἀριστοτέλους τῆς ἀνευρεθείσης κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος. Οὕτω τὸ μᾶλλον ἀκρωτηριασθὲν μνημεῖον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὸ Ἀττικὸν δίκαιον, διὰ τῆς ἀκαμάτου ἐργασίας τῶν ἀρχαιολογούντων, ἀποκαθίσταται βαθμηδόν, διαγραφομένων τῶν γραμμῶν καὶ τοῦ καλλιτεχνήματος τούτου, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ παρὰ τῷ ἄκρως φιλοσοφήσαντι ἑλληνικῷ κόσμῳ.

Πόσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων γερμανομαθῶν νομικῶν (καὶ εἶναι μέγας ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι) ἠδύναντο νὰ μεταδώσωσιν ἐκ τῆς πλουσίας παρὰ Γερμανοῖς βιβλιογραφίας τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου τὰς ἀναγκαίας γνώσεις καὶ τὰ βοηθήματα, ὅπως καταστῇ πρόχειρος καὶ ἐπαγωγὸς ἡ ἀνάγνωσις τῶν δικανικῶν ῥητόρων; Καὶ ὅμως οὐδεὶς οὔτε νομικὸς οὔτε φιλόλογος Ἕλλην εὑρέθη ἄχρι τοῦδε ἐπιχειρήσας τοῦτο.

Ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἀνεζωπυρώθη ὁ ἔρως τῶν σπουδῶν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, πολλοὶ φιλόλογοι καί, ὅπερ θλιβερὸν εἰπεῖν διὰ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἑλλήνων δικαστῶν καὶ δικηγόρων καὶ καθηγητῶν τῆς νομικῆς, πολλοὶ ἐπιφανεῖς δικηγόροι καὶ λειτουργοὶ τῆς γαλλικῆς θέμιδος καὶ καθηγηταὶ περιπαθῶς καταγίνονται εἰς μελέτας τοιαύτας καὶ προάγουσιν ἐπιζήλως τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου.

Ἀπὸ 27 ἐτῶν ὁ *R. Dareste*, τότε ἁπλοῦς δικηγόρος, νῦν δὲ μέλος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, ἐδημοσίευσεν εἰς δύο τόμους τοὺς δικανικοὺς λόγους τοῦ *Δημοσθένους* μετὰ πολλῶν χρησιμωτάτων νομικῶν παρατηρήσεων, εἰς ἑτέρους δύο τόμους τοὺς πολιτικοὺς λόγους, τὸ 1893 ἐμβριθέστατον σύγγραμμα *La science du droit en Grèce*, καὶ ἐσχάτως μετὰ πολλῶν καὶ σοφῶν σημειώσεων τὴν *ἀρίστην* μετάφρασιν τοῦ *Ἰσαίου*, ἣν μόνον φιλομαθὴς καὶ γνώστης τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου ἠδύνατο νὰ φιλοτεχνήσῃ, καθιστῶν γνώριμον καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἕλληνας τὴν φυσιογνωμίαν τῶν κληρονομικῶν δικῶν· πλείστας δὲ καὶ σοφωτάτας πραγματείας περὶ διαφόρων τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου ζητημάτων ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικά, παρέσχε τὴν συνεργασίαν του καὶ εἰς πολύτιμον συλλογὴν τῶν *νομικῶν ἐπιγραφῶν* ἐπιδιδόμενος καὶ εἰς ἄλλας συγγραφὰς περὶ δικαίου. Ἕτερον ἀρχαιότερον μέλος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ, ὁ *Desjardins*, διὰ τῆς περὶ *Δημοσθένους* πραγματείας του, ἣν ἐδημοσίευσε τὸ 1862, ἀπέδειξεν ὅτι γινώσκει ἐν πρωτοτύπῳ τὸν Δημοσθένην καλλίτερον παντὸς ἡμετέρου Ἀρεοπαγίτου καὶ ὅτι ἀγαπᾷ πλειότερον παντὸς ἕλληνος δικαστοῦ νὰ ἐρευνᾷ τὰ μυστήρια καὶ

1. Ἐξαίρεσιν εὔφημον ποιητέον διὰ τὸν κ. *Γ. Σάρρον*, ὅστις πρὸ τριακονταετίας ἀπό τοῦ βήματος τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου ὁμιλήσας περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Εἰσαγγελίας γενικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου ἐποιήσατο· ἡ δὲ ἀξιολογωτάτη αὐτοῦ μελέτη ἐδημοσιεύθη ἐν Τόμ. Ζ΄ τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

τὰς καλλονὰς τῆς δικανικῆς τῶν Ἑλλήνων τέχνης.

Ἐκ τῶν Γάλλων φιλολόγων ὁ πολὺς *Egger*, ὁ *Th. Reinach*, ὁ *Henri Weil* καὶ ἄλλοι πολλοὶ δὲν ἀπηξίωσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου καὶ νὰ συζητήσωσι μάλιστα θέματα δικανικὰ μετὰ πολλῆς ὀξυνοίας. Ὁ Weil ἔχει δώσει τὴν πρώτην μετάφρασιν τοῦ ἀνακαλυφθέντος τὸ 1888, μεταξὺ τοῦ ὄντως θησαυροῦ τῶν αἰγυπτιακῶν παπύρων, δικανικοῦ λόγου τοῦ *Ὑπερείδου* τοῦ ἐπιγραφομένου «*κατὰ Ἀθηνογένους*» καὶ γνωστοῦ μόνον ἐκ τῶν ἐπαινετικῶν κρίσεων τοῦ ἀρχαίου κριτικοῦ καὶ συμβούλου τῆς βασιλίσσης Ζηνοβίας ἐν Παλμύρᾳ. Ὁ Γαλάτης οὗτος φιλόλογος ἀναλύσας τὸ ἔργον κατὰ τὰ πλεῖστα αὐτοῦ ἀνευρεθέντα μέρη συζητεῖ, ἐὰν ἡ ἀγωγὴ *δόλου* (ἡ actio doli τοῦ Ῥωμ. δικαίου) ὑπῆρχεν ἢ μὴ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν.

Δὲν ἀπαιτοῦμεν παρὰ τῶν ἡμετέρων φιλολόγων τοσαύτην πολυμάθειαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄπορον καὶ λυπηρὸν τὰ μέγιστα ὅτι ἕνεκα ῥαστώνης περὶ τὴν καλλιεργίαν τῆς δικανικῆς λογοτεχνίας τῶν ἀρχαίων εὑρισκόμεθα ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν καλλονῶν αὐτῆς καὶ ἀκούομεν μόνον τὰ ὀνόματα τῶν φημισθέντων λογογράφων, Ἀντιφῶντος, Λυσίου, Ἰσαίου, Ἰσοκράτους, Δημοσθένους, Ὑπερείδου καὶ εἴ τινος ἄλλου, ὡσεὶ οὗτοι ἦσαν ξένοι πρὸς ἡμᾶς, ἐνῷ καταφώρως ἐλεγχόμεθα ἡμεῖς ξένοι πρὸς τοὺς προγόνους καὶ πρὸς τὴν τέχνην των;

Ὁ καθηγητὴς τοῦ δικαίου Barrilleau καὶ ὁ Caillemer διὰ πλείστων διατριβῶν ἐσαφήνισαν πολλὰ τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου μέρη. Ἐσχάτως δὲ ἐξέδωκεν εἰς τέσσαρας τόμους ὅλον τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ἀθηναίων ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Nancy καθηγητὴς κ. Beauchet, ὅστις τὴν φιλολογίαν τὸ πρῶτον σπουδάσας καὶ μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς διατελέσας ἐπεδόθη βραδύτερον εἰς νομικὰς σπουδὰς καὶ λαβὼν δίπλωμα νομομαθοῦς καὶ ἕδραν καθηγητοῦ τῆς νομικῆς ἀπέδειξε διὰ τῆς θαυμασίας ταύτης τετρατόμου συγγραφῆς ὅτι ἀπῃτεῖτο σύμπραξις δύο ἐπιστημῶν πρὸς ἀναπαράστασιν πλήρη τοῦ ἀστικοῦ Ἀττικοῦ δικαίου.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Beauchet εἶναι ὄντως πολύτιμον βοήθημα, διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν εὐμέθοδον διάταξιν τῆς ὕλης, εἰς τὸν μελετῶντα τοὺς δικανικοὺς ῥήτορας. Μανθάνοντες τὴν σημασίαν τῶν νομικῶν ὅρων καὶ γινώσκοντες τὴν κρατοῦσαν Νομοθεσίαν ἀκολουθοῦμεν εὐχερέστερον τὰ νομικὰ ἐπιχειρήματα καὶ κατανοοῦντες ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ λόγου εὑρίσκομεν ἐπαγωγοτάτην τὴν ἀνάγνωσίν του καὶ ἐκτιμῶμεν ἔτι μᾶλλον ὅλην τὴν δύναμιν, τὴν χάριν, τὴν πολυμήχανον λογικὴν καὶ εὐκαμψίαν τῶν ῥητόρων καὶ λογογράφων.

Μελετῶμεν τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, διότι εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ ἀθάνατον προϊὸν τῆς κοσμοκρατόρος Ῥώμης καὶ διότι παριστᾷ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν καὶ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ δικαίου ἰδεῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν συντελεσθεῖσαν τῇ συμπράξει τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ῥωμαίων νομοδιδασκάλων. Οἱ βάρβαροι κατακτήσαντες τὴν Ῥώμην κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου· διότι τοῦτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς βαρβάροις συνείδησιν καὶ λογικήν. Διὰ τοῦ Μεσαίωνος τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔφθασεν ἄχρι τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ζωντανὸν πάντοτε καὶ ἀκμαῖον, καί μας ὁδηγεῖ ἔτι, ὡς πολύπειρος πλοηγὸς καὶ ναύτης ἐγγηράσας εἰς ἱστιοφόρα ὁδηγεῖ ἀσφαλέστερον τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια τῆς σήμερον.

Ὅλη ἡ κολοσσαία αὕτη ἐργασία εἶναι ἀποτεθησαυρισμένη εἰς τὰς γνωστὰς Συλλογὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἄλλας Πηγάς, ἀλλ' εἶναι περίεργον ὅτι ἐξαιρέσει ὀλίγων λόγων τοῦ *Κικέρωνος*, οὐδεὶς δικανικὸς λόγος διεσώθη τῶν Ῥωμαίων δικηγόρων οὔτε τῶν Βυζαντίνων κατόπιν. Οἱ τοῦ *Πλινίου* δικανικοὶ λόγοι, ἐφ' οἷς οὗτος μέγα ἐφρόνει, ἀπωλέσθησαν, ἐν ᾧ αἱ ἐπιστολαί του διεσώθησαν.

Τοὐναντίον, οὐδεμία συλλογὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι νόμων περιῆλθεν ἄχρις ἡμῶν, ἀπωλέσθη μάλιστα καὶ ἡ λαμπρὰ περὶ Νόμων πραγματεία τοῦ *Θεοφράστου*[1], ἀλλ' ἔχομεν εὐτυχῶς ἀρκετοὺς δικανικοὺς λόγους. Ἐν αὐτοῖς προβάλλει ζωντανὴ καὶ ζωηροτάτη εἰκὼν τῶν ἐν Ἀθήναις πρὸ 23 αἰώνων δικῶν, τὸ δὲ δίκαιον παύει ὂν ἄψυχον καὶ ἥρεμον ὡς ἄγαλμα ἐν Μουσείῳ ἀλλὰ λαμβάνει σάρκα καὶ ὀστᾶ, ἐμψυχοῦται ὡς ἡ Γαλάτεια τοῦ μύθου, καὶ μετὰ πάθους συζητεῖ ἐνώπιον τῶν Ἡλιαστῶν, τοὺς ὁποίους βλέπομεν μὲ τὰς βακτηρίας ἀνὰ χεῖρας προσέχοντας εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀκουσίως μεταξὺ τῶν δύο διαμαχομένων

1. La perte du Traité des Lois (de Theophraste) a été un grand malheur, non moins grand peut-être que celle du recueil des Constitutions composè par Aristote. *R. Dareste*. Science de Droit p. 7.

δικαίων παρασυρομένους ὑπὸ τοῦ ἐξεγείροντος ἰσχυροτέρου πάθους.

Καὶ ἔχομεν τὸ περίεργον ὄντως τοῦτο φαινόμενον. Ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Κ/πόλει, ἔνθα ὑπὲρ πᾶσαν χώραν ἀνεπτύχθη καὶ ἐφηρμόσθη τὸ δίκαιον ἐν πάσαις ταῖς σχέσεσι τῶν κατοίκων τῆς κοσμοκρατείρας Ῥώμης καὶ τῆς μεγάλης Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἔνθα νομοδιδάσκαλοι πολλοὶ καὶ ἔξοχοι καὶ δικαστήρια οὐχὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἀλλ' ἐκ πεπειραμένων νομικῶν συγκείμενα καὶ δικηγόροι ἐξέχοντες ἐπὶ εὐγλωττίᾳ καὶ νομομαθείᾳ ἀνεδείχθησαν ἐπὶ σειρὰν αἰώνων, καὶ ἔνθα μένει ἀκέραιον τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τοῦ κατεργασθέντος δικαίου ὑπὸ τὴν ἐπιβάλλουσαν μορφὴν τοῦ Corpus juris, τῶν Βασιλικῶν, τῶν Νεαρῶν, καὶ τῶν ἄλλων Βυζαντιακῶν συλλογῶν, οὐδὲν ὑπάρχει δυνάμενον νά μας δώσῃ ζωντανὴν εἰκόνα οἱαςδήποτε ἰδιωτικῆς δίκης, ἀλλ' οὔτε δημοσίας δίκης, πλὴν τῶν ὀλίγων τοῦ Κικέρωνος λόγων.

Ἐν Ἀθήναις ὅμως, ἤτοι ἐν δημοκρατίᾳ μιᾶς πόλεως, ἧς ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερέβη τὰς 400 ἢ 500 χιλ. κατοίκων συμπεριλαμβανομένων τῶν πολυπληθῶν δούλων, ἔνθα τὰ δικαστήρια εἶχον τὴν φυσιογνωμίαν ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ συγκείμενα ἐκ τοῦ πολλοῦ πλήθους, καταρτιζόμενα διὰ κλήρου καὶ ἐστερημένα φυσικῶς νομικῶν γνώσεων, ἔνθα οὔτε νομοδιδάσκαλοι οὔτε δικηγόροι ὑπῆρξάν ποτε, διότι οἱ *συνήγοροι* καὶ οἱ *λογογράφοι* τῶν Ἀθηνῶν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν δικηγόρων τῆς Ῥώμης καὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, καὶ ἔνθα οὐδεμία συλλογὴ νόμων συστηματικὴ περιεσώθη, παρέχεται ἡμῖν ἡ ἡδυτάτη αὐτὴ ἀπόλαυσις τοῦ θεᾶσθαι τὸ δίκαιον κινούμενον καὶ ζῶν, παλαῖον διὰ τὴν νίκην, ἀναπτύσσον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, ἣν ἀρύεται ἐκ τῶν νόμων, ἐκ τῆς ἀκαταμαχήτου λογικῆς, ἐκ τῶν εἰκότων, ἐκ τῆς φιλοσοφικωτέρας τῶν πραγμάτων ἐπισκοπήσεως, ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας ἢ ἐξ ἄλλων παθῶν, καὶ λαμβάνον σύμμαχον τὴν ῥητορικὴν μὲ τὰ τεχνάσματά της καὶ τὸ σαγηνεῦον κάλλος τοῦ λόγου. Οἱ διασωθέντες δικανικοὶ λόγοι τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων ἐξηγοῦσι τὴν περίεργον ἀντίθεσιν τοῦ φαινομένου τούτου καὶ ἐγκλείουσι διὰ τοὺς Ἕλληνας μοναδικὸν τῷ ὄντι θησαυρὸν τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀρχαίου δικανικοῦ κόσμου. Βλέπομεν οὕτω τὸ δίκαιον οὐχὶ ἐν τῇ θεωρητικῇ καὶ ψυχρᾷ αὐτοῦ ἐκφάνσει, δι' ἣν ἡ ἐπιστήμη μετὰ τῶν θεραπόντων αὐτῆς ἐνδιαφέρεται καὶ ἀσχολεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεργῷ βίῳ, ἐν τῇ πράξει, κατὰ τὴν ἐνεργοτέραν αὐτοῦ ἐξωτερίκευσιν, πάνοπλον, ἐπιτιθέμενον καὶ ἀμυνόμενον, ὅπως ἑλκύσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ πάντα θεατὴν καὶ ἀκροατήν. Οἱονεὶ διὰ κινηματογράφου βλέπομεν οὐ μόνον τὴν ἐξωτερικὴν φυσιογνωμίαν, καὶ τὰς κινήσεις δικαστῶν καὶ διαδίκων, ἀλλά, ὅπερ θαυμαστώτερον, τὴν κίνησιν καὶ τοὺς παντοίους ἑλιγμοὺς τῆς διανοίας πρὸς παράστασιν καὶ κατίσχυσιν τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ καλλιλογία ἔρχεται ἐπίκουρος πρὸς μείζονα τοῦ δικαίου ἀνάδειξιν, οἱ δικανικοὶ λόγοι προσλαμβάνουσιν ἐν μέρει καὶ τὸ θέλγητρον, ὅπερ παρέχει ἡ ἀνάγνωσις ἀρχαίου δράματος.

Ἂν οἱ ἕλληνες δικανικοὶ ῥήτορες ἠσκοῦντο περισσότερον εἰς τὴν τεχνικὴν τῶν νόμων κατάτμησιν, ἑρμηνείαν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ ἔζων διαρκῶς ἐν ἀτμοσφαίρᾳ πλήρει ἄρθρων καὶ νομολογίας δικαστηρίων καὶ λεπτοτήτων δικονομικῶν, ὡς ζῶμεν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι καὶ ὡς ἔζων οἱ ῥωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι, δὲν θὰ παρῆγον βεβαίως τὰ ἀριστουργήματα αὐτά, ἅτινα θαυμάζουν σήμερον οἱ ξένοι. Αὐτοὶ οἱ ἐν ἐπιγνώσει θαυμάζοντες ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ σύγχρονος ἐν Γαλλίᾳ δικανικὴ ῥητορική, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς εἰδικῆς νομικῆς πολυμαθείας, κατέστη ἀνίκανος νὰ καταλάβῃ θέσιν ἰδιάζουσαν ἐν τῇ συγχρόνῳ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας: «l'éloquence du barreau échappe de plus en plus à la littérature. Elle se place ou bien *hors de l'art* par la *controverse juridique,* ou au *dessous de l'art* par les gros *effets.*» *Lanson,* Hist. de la littérature française.

Ὥστε ἡ διάσωσις μέρους τῶν δικανικῶν λόγων ὀφείλεται εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ ἕλληνες ῥήτορες καὶ ἐν τῇ δικανικῇ διετήρησαν τὸ γενικὸν καὶ φιλοσοφικὸν καὶ ἐξανθρωπιστικὸν πνεῦμα τῆς φυλῆς των καὶ δὲν περιεκλείσθησαν εἰς εἰδικὰς μελέτας τῶν νόμων κατατριβόμενοι εἰς λεπτομερείας πρὸς ζημίαν τῆς ἐλευθέρας κινήσεως τῆς διανοίας των καὶ καταλείποντες τὸν εὐρύτατον αὐτῆς ὁρίζοντα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ ὁ διοργανισμὸς δημοκρατικῶν δικαστηρίων ἐκ 200, 500, 1000 ἢ καὶ ἐνίοτε 1500 πολιτῶν παρεκώλυσε πᾶσαν τάσιν πρὸς εἰδικὰς τῶν νόμων σπουδὰς καὶ ἐνίσχυσε τὴν γενικὴν μόρφωσιν, ἧς ἀνώτατα μαθήματα ἦσαν ἡ ῥητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἀκρότατοι διδάσκαλοι οἱ σοφισταὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι. Τὰ ἔργα λοιπὸν ῥητόρων ἢ λογογράφων οὕτω

παιδευομένων ἀπαγγελλόμενα ἐνώπιον τοιούτων πολυπληθῶν δικαστῶν ἐκ τοῦ πολλοῦ πλήθους εἰλημμένων, δὲν ἠδύναντο νὰ γραφῶσι *δι' ὀλίγους* οὔτε νὰ περιορισθῶσιν ἐντὸς τοῦ *στενοῦ κύκλου τῶν νόμων* καὶ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν, ἀλλὰ εἶχον κατ' ἀνάγκην τὴν σφραγῖδα καὶ τὸν τύπον τοῦ *γενικοῦ* πνεύματος, ὅπερ διαπνέει ὅλα τὰ εἴδη τῆς φιλολογίας ἔθνους τινός, καὶ ἐγράφησαν διὰ τὸ πλῆθος τὸ νοοῦν, σκεπτόμενον καὶ κρῖνον. Διὰ τοῦτο ἀπετέλεσαν καὶ ταῦτα μέρος οὐσιωδέστατον τῆς θαυμασίας φιλολογικῆς παραγωγῆς τῆς λεπτογείου Ἀττικῆς, καὶ ὡς καλλιτεχνήματα φιλολογικὰ ἀττικοῦ μὲν πνεύματος, παγκοσμίου δὲ ἐντρυφήσεως, διεσώθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης.

II

Προτιθέμενος νὰ ἀναλύσω τὸν πρῶτον δικανικὸν λόγον τοῦ *Λυσίου,* τὸν ἐπιγραφόμενον «*Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου Ἀπολογία*» ὀφείλω νὰ προτάξω ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ῥήτορος.

Ὁ Λυσίας εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Ἀντιφῶντα φημισθεὶς ὡς *λογογράφος,* νεώτερος ἐκείνου κατὰ 30 ἔτη. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 457 π. Χ. ἐκ πατρὸς Κεφάλου, Συρακοσίου, φίλου τοῦ Περικλέους, κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ ἐλθόντος εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγκαταστάντος οὐχὶ ὡς πολίτου, ἀλλ' ὡς μετοίκου.

Δεκαπενταετὴς ἐστάλη εἰς Θουρίους τῆς Ἰταλίας ἄποικος μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν συμφορὰν τῆς εἰς Σικελίαν ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τὸ 413 π. Χ. ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας ὡς ἀττικίζων καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀποικίαν, ἔνθα ὑπερίσχυσαν οἱ ὀλιγαρχικοί. Ὑπέρμαχος τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ πολέμιος τῶν ὀλιγαρχικῶν, ὑπέστη αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του τὰ πάνδεινα ἐπὶ τῶν *Τριάκοντα* τυράννων (404 π. Χ.), εἶδε τὸν ἀδελφόν του Πολέμαρχον φονευόμενον ὑπ' αὐτῶν, τὴν περιουσίαν του διαρπαζομένην, τὸ ἐργοστάσιόν του ὅπλων καὶ ἀσπίδων ἐπίσης διαρπαζόμενον, καὶ αὐτὸς μόλις ἐσώθη ἐκ βεβαίου θανάτου. Ἐπανελθὼν μετὰ τῶν ἐκ Φυλῆς κατελθόντων, φίλος ὢν καὶ ὀπαδὸς τοῦ *Θρασυβούλου,* εἶδε πάλιν τὰς Ἀθήνας δημοκρατουμένας, ἀγανακτῶν δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ *Ἐρατοσθένους,* ἑνὸς τῶν Τριάκοντα, αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις συνέλαβε τὸν Πολέμαρχον καὶ ἐγένετο αἴτιος τοῦ θανάτου, *γραφὴν φόνου* ὑπέβαλε κατ' αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἐν Δελφινίῳ δικαστηρίου τῶν ἡλιαστῶν καὶ αὐτοπροσώπως ὑπεστήριξε τὴν κατηγορίαν. Ὁ λόγος οὗτος σῴζεται καὶ ἀπηγγέλθη τὸ 403 π. Χ. πάντες δὲ οἱ σῳζόμενοι λόγοι φέρουσι χρονολογίαν νεωτέραν. Ἐκ τούτου καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων εἰκάζομεν ὅτι ὁ Λυσίας ἐπεδόθη εἰς τὴν *λογογραφίαν* ἤτοι τὴν παρασκευὴν δικανικῶν λόγων ἀπαγγελλομένων παρὰ τῶν διαδίκων ἢ παρὰ συνηγοροῦντος ῥήτορος μετὰ τὸ 404 π. Χ., ὅτε κατεστράφη τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας του, χάριν πορισμοῦ τῶν πρὸς τὸ ζῆν, ὅτι πιθανῶς ἤνοιξε σχολήν, ἐν ᾗ ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν ἐπὶ μισθῷ, ἀποκαλούμενος διὰ τοῦτο *σοφιστής,* ὡς ἔχομεν περὶ τούτου μαρτυρίαν ἐν τῷ *κατὰ Νεαίρας* λόγῳ, τῷ ψευδωνύμως φερομένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσθένους καὶ ἀπαγγελθέντι 30 ἔτη περίπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσίου, καὶ ὅτι ἔκτοτε παρέλαβεν ὁ Λυσίας τὸ συντετμημένον καὶ γοργὸν ὕφος, ἀποβαλὼν τὴν *περίοδον* καὶ τοὺς *ῥυθμοὺς* καὶ τὸν μέγαν *φόρτον* τῶν *ἀντιθέσεων* ἤτοι τὸ πρότερον αὐτοῦ ὕφος, ὅπερ καὶ ἐκ τῶν ἐπικρίσεων τοῦ Πλάτωνος ἐν Φαίδρῳ διαφαίνεται καὶ ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ ἤτοι ἐν πανηγυρικῷ λόγῳ, γραφέντι περὶ τὸ 387 π. Χ., ἐν μέρει ἐπικρατεῖ, διότι παρετήρησεν ὅτι τὸ *ἦθος* ἤτοι ἡ ἠθογραφία τῶν ἐν τῷ διαστικῷ ἀγῶνι προσώπων δὲν ἐπιτυγχάνει διὰ τῶν μακρῶν περιόδων καὶ τῆς ῥυθμικῆς αὐτῶν παρατάξεως, ἀλλ' ἀπαιτεῖ σύντομον τὴν φράσιν, *διαλελυμένην τὴν λέξιν,* τὸ δὲ *πάθος* ἐλευθερίαν κινήσεως καὶ γοργότητα ζητοῦν δὲν δύναται νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν δουλείαν τῶν κανόνων καὶ εἰς τὰς συνθήκας τῆς περιοδολογίας.

Ἀπέθανε περὶ τὰ 378 π. Χ. ζήσας περὶ τὰ 80 ἔτη καὶ ἀποκτήσας φήμην διασήμου λογογράφου κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπεντετίαν τοῦ βίου του. Ἐφέροντο λόγοι αὐτοῦ 425, ἐξ ὧν γνησίους ἔλεγον 303 οἱ κριτικοὶ *Διονύσιος* καὶ *Καικίλιος* οἱ ἐπὶ Αὐγούστου ἀκμάσαντες. Ἐλέγετο δὲ ὅτι δὶς μόνον ἠττήθη καὶ ὁ θρῦλος οὗτος βεβαιοῖ τὴν μεγάλην φήμην, ἧς ἄξιος ὄντως φαίνεται ὁ Λυσίας καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων διασωθέντων λόγων του.

Κατάγεται λοιπὸν ὁ Λυσίας ἐκ τῆς Σικελίας καὶ ἠδοκίμησεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τέχνην καὶ ἐπιστήμην τιμωμένην ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ δικανικὸν εἶδος. Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ πρώτη πατρὶς τῆς ῥητορικῆς εἶναι ἡ Σικελία καὶ ἡ πρώτη κοιτὶς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστοριογραφίας τὰ ἑλληνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ αἱ

παρακείμεναι νῆσοι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθαύμαζον τὴν τέχνην καὶ τὴν σοφίαν τῶν ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐρχομένων· ἐπλήρωσαν δὲ πολλὰ δίδακτρα εἰς τοὺς ῥημισθέντας ῥήτορας, φιλοσόφους καὶ σοριστάς, τὸν *Γοργίαν* καὶ *Πῶλον*, τὸν *Ἀναξαγόραν* καὶ *Παρμενίδην* καὶ *Ζήνωνα*, τὸν *Πρωταγόραν*, *Πρόδικον* *Ἱππίαν* καὶ τόσους ἄλλους πρὶν ἢ μεστωθὲν καὶ ὡριμάσαν τὸ ἀττικὸν πνεῦμα παραγάγῃ τὴν ἐξαισίαν εἰς πάντα τὰ εἴδη φιλολογίαν του, κτῆμα ἐς ἀεὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ πρὶν ἢ δώσῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν δύο γίγαντας ὑποβασταζοντας αὐτὴν δι' ὅλων τῶν αἰώνων, τὸν *Πλάτωνα* καὶ τὸν *Ἀριστοτέλη*.

III

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ προκειμένου δικανικοῦ λόγου ἔχει ὡς ἑξῆς: *Εὐφίλητός* τις, Ἀθηναῖος ἀστός, ἀγαπῶν τοὺς ἀγρούς του καὶ τὴν οἰκιακήν του ἡσυχίαν, ἁπλοϊκὸς τὰ ἤθη καὶ προτιμῶν τὰς σχέσεις μᾶλλον τῶν φιλέργων καὶ τῶν ἀγροτῶν παρὰ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν κομψευομένων ἔτυχε τὸ ἀτύχημα μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἀπὸ τοῦ γάμου του καὶ τῆς ἀποκτήσεως τέκνου νὰ μάθῃ ὅτι ἡ σύζυγός του ἐμοιχεύετο ὑπό τινος νεανίου κομψοῦ, *Ἐρατοσθένους* καλουμένου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς οὔτε ἐγνώριζεν οὔτε εἶχεν ἰδεῖ ποτέ.

Ἀποφασίζει νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐνόχους ἐπ' αὐτοφώρῳ, καί το κατορθώνει τῇ συνεργίᾳ τῆς ὑπηρετρίας, ἥτις ἦτο ἡ πρώτη συνεργὸς τῆς τελουμένης ἐν τῷ οἴκῳ του μοιχείας. Φονεύει ἀμέσως ἐν αὐτῷ τῷ συζυγικῷ κοιτῶνι τὸν Ἐρατοσθένην, παρόντων μαρτύρων, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ δίδει τέρμα αἱματηρὸν εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ μοιχοῦ ἐκδικούμενος τὴν ἰδικήν του ἀτυχίαν.

Ὁ νόμος ῥητῶς δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν σύζυγον νὰ φονεύσῃ τὸν μοιχόν, ἐὰν συλλάβῃ αὐτὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἀλλ' οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἐρατοσθένους διατεινόμενοι ὅτι ὁ φόνος δὲν ἐγένετο κατὰ τοὺς νόμους καὶ ὅτι δι' ἐνέδρας ἁρπασθεὶς τὴν νύκτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ὁ Ἐρατοσθένης καὶ βίᾳ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαχθεὶς καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν ἑστίαν ἐδολοφονήθη παρανόμως καὶ ἀσεβῶς, εἰσήγαγον κατηγορίαν κατὰ τοῦ Εὐφιλήτου.

Ἡ δίκη αὕτη διεξάγεται ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ Δελφινίῳ δικαστηρίου ὅπερ ἦτο ἁρμόδιον δι' ἐκείνας τὰς περὶ φόνου δίκας, ἐν αἷς ὁ κατηγορούμενος ὡμολόγει μὲν τὴν πρᾶξιν ἀλλ' ἠξίου ὅτι κατὰ τοὺς νόμους ἐφόνευσεν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ἀθηναίων Πολιτ. ϕ. 57): «οἷον μοιχὸν λαβών, ἢ ἐν πολέμῳ ἀγνοήσας, ἢ ἐν ἆθλῳ ἀγωνιζόμενος».

Τὴν προανάκρισιν ἐξετέλει ὁ δεύτερος ἄρχων, ὁ λεγόμενος βασιλεύς, πρὸς ὃν εἰσήγοντο αἱ κατηγορίαι (γραφαὶ) καὶ παρ' οὗ παρεπέμποντο κατὰ τὰς περιστάσεις. Οἱ ἄλλοι ἐκ προνοίας (προμελέτης) φόνοι, οἱ διὰ δηλητηριάσεως φόνοι καὶ ὁ ἐμπρησμὸς παρεπέμποντο καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου· οἱ δὲ ἀκούσιοι φόνοι καὶ αἱ γραφαὶ *βουλεύσεως* εἰσήγοντο εἰς τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ δικαστήριον.

Ὁ Εὐφίλητος λοιπὸν κατηγορούμενος ἐπὶ παρανόμῳ φόνῳ καὶ κινδυνεύων περὶ τῆς ζωῆς, ἂν ἀπεδεικνύετο ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν κατηγόρων, προσέφυγεν εἰς τὸν δεξιώτατον λογογράφον τῆς ἐποχῆς του καὶ λαβὼν τὸν γραπτὸν αὐτὸν λόγον τοῦ Λυσίου ἀπαγγέλλει ὁ ἴδιος τὴν ὑπεράσπισίν του. Ὑποθέτομεν ὅτι τον ἀναγινώσκει μᾶλλον ἢ τὸν ἀποστηθίζει. Διότι θὰ ἦτο δύσκολος εἰς τὸν ἁπλοϊκὸν αὐτὸν Ἀθηναῖον ἡ ἀποστήθισις, καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ζωήν του ἡ ἀτελὴς μνήμη καὶ ἡ σύγχυσις ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ.

IV

Τὸ προοίμιον εἶναι συντομώτατον. Οὔτε παράκλησιν πρὸς τοὺς δικαστὰς διατυπώνει, οὔτε ζητεῖ τὴν ἐπιείκειάν των, ἀλλὰ μετὰ θάρρους ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν δικαστῶν νὰ ἔχωσιν ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ τὴν αὐτὴν γνώμην, ἣν θὰ εἶχον, ἂν ἦσαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ εἶχον πάθει τὸ πάθημά του. Διότι τότε εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ ἀγανάκτησίς των δὲν θὰ ἔχῃ ὅρια καὶ ὅτι θὰ εὕρωσιν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον μικρὰν τιμωρίαν διὰ τοὺς μοιχούς. Περὶ τοῦ ἀδικήματος τῆς μοιχείας οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις ἀλλ' ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ ἡ αὐτὴ τιμωρία ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ εἰς τοὺς ἀδυνάτους καὶ εἰς τοὺς καλοὺς καὶ εἰς τοὺς χειρίστους ἀδιακρίτως. Δὲν θὰ εὑρεθῇ λοιπόν, λέγει, οὐδεὶς τῶν δικαστῶν διατεθειμένος νὰ συγχωρήσῃ τοὺς ἐνόχους τοιούτου ἐγκλήματος ἢ νά τους θεωρῇ ἀξίους μικροτέρας τιμωρίας. Θ' ἀρκεσθῇ λοιπὸν μόνον ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἐρατοσθένης ἐμοίχευε τὴν γυναῖκά του, ἠτίμαζε τὸν οἶκον καὶ τὰ τέκνα του καὶ ὅτι οὐδεμία ἔχθρα προϋπῆρχεν οὔτε ἔπραξε χάριν χρημάτων ἢ ἄλλου κέρδους ὅ τι ἔπραξεν.

Εἰσέρχεται δὲ ἀμέσως εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν

πραγματικῶν γεγονότων, τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ὑποθέσεως, ὡς λέγομεν σήμερον.

Ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις καλλίτερον, ζωηρότερον, ἐναργέστερον καὶ μετὰ μείζονος ἀφελοῦς χάριτος τὴν διήγησιν αὐτήν. Τὴν παραθέτω ἐν μεταφράσει, καίτοι ἀπόλλυται οὕτω καὶ ἐξατμίζεται πολὺ μέρος τῆς ἐπανθούσης χάριτος καὶ τῆς θελκτικωτάτης ἀφελείας τοῦ λόγου.

«Ἐγὼ λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς θά σας ἐκθέσω ὅλα τὰ κατ' ἐμὲ οὐδὲν παραλείπων καὶ λέγων ὅλην τὴν ἀλήθειαν· διότι μόνην μου σωτηρίαν νομίζω, ἐὰν δυνηθῶ νά σας εἰπῶ ὅλα τὰ γενόμενα. Ἐγώ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἀπεφάσισα νὰ νυμφευθῶ καὶ ἐπῆρα γυναῖκα εἰς τὸν οἶκόν μου, κατ' ἀρχὰς ἐφερόμην πρὸς αὐτὴν οὕτως, ὥστε μήτε νὰ την δυσαρεστῶ μήτε νὰ δεικνύω ὅτι εἶμαι πρόθυμος νὰ κάμω ὅ τι θέλει ἐκείνη, ἀλλά την παρεφύλαττον ὅσον ἦτο δυνατὸν καὶ ἤμην φυσικὰ εἰς προσοχήν. Ἀφοῦ ὅμως ἀπέκτησα τέκνον, εἶχα πλέον ἐμπιστοσύνην εἰς ἐκείνην καί την παρέδωκα ὅλα τὰ πράγματά μου, νομίζων ὅτι αὕτη εἶναι ἡ μεγίστη οἰκειότης μεταξὺ τῶν συζύγων. Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν ἦτο ἡ καλλιτέρα ὅλων τῶν γυναικῶν· διότι καὶ οἰκονόμος δεινὴ ἦτο καὶ φειδωλή, μετ' ἀκριβείας πάντα διοικοῦσα. Ἐπῆλθε τότε ὁ θάνατος τῆς μητρός μου· καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς ἐγένετο ἡ αἰτία ὅλων τῶν συμφορῶν μου· διότι τὴν κηδείαν ἠκολούθησεν ἡ σύζυγός μου καὶ τότε την εἶδεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ μετά τινα καιρὸν την διαφθείρει· παραμονεύων τὴν ὑπηρέτριάν μου πορευομένην εἰς τὴν ἀγοράν, τὴν ὡμίλησε, τὴν ἐδελέασε μὲ τὰς προτάσεις του καὶ ἔφερε τὴν καταστροφὴν αὐτήν.

Πρῶτον μὲν (διότι πρέπει νά σας παραστήσω, κύριοι δικασταί, καὶ τοῦτο) διπλῆν κατοικίαν ἀποτελεῖ τὸ σπιτάκι μου μὲ δύο πατώματα ἴσα τὰ ἄνω μὲ τὰ κάτω καὶ κατὰ τὸν ἀνδρωνίτην καὶ κατὰ τὸν γυναικωνίτην. Ὅταν μας ἐγεννήθη τὸ παιδίον, ἡ μήτηρ το ἐθήλαζε. Διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ δὲ αὐτὴ καταβαίνουσα τὴν κλίμακα, ὅταν εἶχεν ἀνάγκην τοῦ λουτροῦ, ἐγὼ ἔμενα εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὸ κάτω. Καὶ τόσον πλέον το εἴχομεν συνειθίσει, ὥστε πολλάκις ἡ σύζυγός μου ἐπήγαινε κάτω νὰ κοιμηθῇ διὰ νὰ βυζάνῃ τὸ μωρὸν καὶ νὰ μὴ φωναζῇ.

Ἐπὶ πολὺν καιρὸν τοῦτο ἐγίνετο, καὶ ἐγὼ καμμίαν ὑποψίαν δὲν ἔλαβα, ἀλλὰ ἤμην τόσον ἠλίθιος, ὥστε ἐνόμιζα ὅτι ἡ γυναῖκά μου εἶναι ἡ σωφρονεστάτη ὅλων τῶν ἐν τῇ πόλει γυναικῶν. Ἡμέραν τινα, κύριοι δικασταί, ἦλθον εἰς τὸν οἶκόν μου ἀπροσδοκήτως ἐκ τοῦ ἐξοχικοῦ μου κτήματος. Μετὰ τὸ δεῖπνον, τὸ μωρὸν ἔκλαιε δυνατὰ καὶ ἐφώναζεν. Ἡ ὑπηρέτρια ἐπίτηδες ἔκαμνεν αὐτὸ νὰ πονῇ καὶ νὰ κλαίῃ, διότι ὁ *ἄνθρωπος ἦτο μέσα*, ὅπως κατόπιν ὅλα τα ἔμαθα. Ἐγὼ ἔλεγα εἰς τὴν γυναῖκά μου νὰ ὑπάγῃ κάτω καὶ νὰ ἡμερώσῃ τὸ παιδίον μὲ τὸ βυζί. Ἐκείνη ὅμως κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελε καὶ ἔκαμνεν ὅτι μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν μ' ἔβλεπεν ὕστερον ἀπὸ τόσον καιρόν. Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ μὲ θυμόν την ἔλεγα νὰ καταβῇ:—*Βέβαια*, μὲ ἀπήντησε, *διὰ νὰ πειράξῃς ἐδῶ τὴν μικρὰν δούλην* (παιδίσκην)· *καὶ ἄλλοτε δὰ μεθυσμένος δέν την ἔσερνες;*»—Καὶ ἐγὼ μὲν ἐγέλασα, ἐκείνη δὲ ἐγείρεται καὶ ἀναχωροῦσα κλείει τὴν θύραν καὶ προσποιουμένη ὅτι ἀστείζεται κλειδώνει καὶ πέρνει τὸ κλειδί. Ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔφεραν καμμίαν ἰδέαν οὔτε ὑποψίαν εἰς τὸν νοῦν μου, καὶ καθὼς ἔφθασα κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἐξοχήν, ἐκοιμώμην εὐχάριστα. Ὅταν ἐξημέρωσεν, ἦλθεν ἐκείνη καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν. Ἐπειδὴ την ἠρώτησα, διατί τὴν νύκτα αἱ θύραι ἔτριζαν, μὲ ἀπήντησεν ὅτι ὁ λύχνος ὁ παρὰ τὸ παιδίον εἶχε σβύσει κ' ἐπῆγαν ν' ἀνάψουν ἀπὸ τὰ γειτονικά. Ἐγὼ ἐσιώπων καί τα ἐπίστευα. Μ' ἐφάνη δὲ ὅτι ἔβαζε ψιμύθιον εἰς τὸ πρόσωπον, ἐνῷ ὁ ἀδελφός της εἶχεν ἀποθάνει καὶ δὲν εἶχον περάσει ἀκόμη 30 ἡμέραι. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ δέν την ἔκαμα παρατήρησιν καὶ σιωπήσας ἐξῆλθα τοῦ οἴκου μου.

Μετὰ ταῦτα, κύριοι δικασταί, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ παρῆλθε καιρός τις καὶ ἐγὼ εὑρισκόμην πολὺ μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐννοήσω τὴν συμφοράν μου, ἔρχεται πρὸς ἐμὲ μία γραῖα, ἡ ὁποία, ὡς ἔμαθα κατόπιν, εἶχε σταλῇ παρά τινος γυναικός, τὴν ὁποίαν ἐμοίχευεν ἐκεῖνος. Ἡ γυνὴ αὕτη ὀργιζομένη καὶ νομίζουσα ἑαυτὴν ἠδικημένην, διότι δὲν ἐροίτα πλέον ἐκεῖνος, ὡς ἄλλοτε πρὸς αὐτήν, παρεφύλαττεν, ἕως ὅτου ἀνεκάλυψεν ποῖον ἦτο τὸ αἴτιον. Ἡ γραῖα λοιπὸν πλησιάσασά μοι λέγει: — Εὐφίλητε, μὴ νομίσῃς ὅτι ἔρχομαι πρὸς σὲ παρακινουμένη ἀπὸ ἀνόητον περιέργειαν. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀτιμάζων σὲ καὶ τὴν γυναῖκά σου εἶναι καὶ ἰδικός μας ἐχθρός. Λάβε τὴν δούλην σου, ἡ ὁποία πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν καί σας ψουνίζει, ὑπόβαλέ την εἰς βασάνους καὶ θὰ μάθῃς ὅλα. Ὁ ἀτιμάζων σε εἶναι ὁ Ἐρατοσθένης ὁ ἐκ τοῦ δήμου Οἴης. Αὐτὸς ὄχι μόνον τὴν γυναῖκά σου διέφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας

πολλάς, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ *ἐπάγγελμά* του καὶ ἡ *τέχνη* του».

Εἶπεν αὐτά, κύριοι δικασταί, καὶ ἔφυγε. Ταραχὴ ἀμέσως με κατέλαβε καὶ ὅλα μου ἤρχοντο εἰς τὸν νοῦν καὶ ἤμην μεστὸς ὑποψίας συλλογιζόμενος πῶς ἐκλειδώθην εἰς τὸν κοιτῶνα, ἐνθυμούμενος ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκρότουν καὶ αἱ δύο θύραι, ἡ αὔλειος ἡ πρὸς τὸν δρόμον, καὶ ἡ τῆς οἰκίας ἡ πρὸς τὴν αὐλήν, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχε γίνει, καὶ σκεπτόμενος τὴν ἱστορίαν τοῦ ψιμυθίου. Ὅλ' αὐτὰ ἐστριφογύριζαν εἰς τὸν νοῦν μου καὶ ἐπλήθυναν αἱ ὑποψίαι μου.

Εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν μου διέταξα τὴν δούλην νὰ με ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἀγοράν, τὴν ὡδήγησα εἰς ἕνὸς φίλου μου καὶ ἐκεῖ την εἶπα ὅτι γνωρίζω ὅλα τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν οἰκίαν.—«Ἄκουσε, τὴν εἶπα· ἔχεις νὰ ἐκλέξῃς ἓν ἐκ τῶν δύο· ἢ νὰ μαστιγωθῇς καὶ νὰ ῥιφθῇς εἰς τὸν μύλον διαρκῶς βασανιζομένη ἐκεῖ, ἢ νὰ εἰπῇς ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μὴ πάθῃς τότε κανὲν κακόν, τοὐναντίον δὲ καὶ νά σε συγχωρήσω τὰ σφάλματά σου. Ὄχι λοιπὸν ψεύματα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν, λέγε με».—Κ' ἐκείνη, κατ' ἀρχὰς μὲν ἠρνεῖτο καὶ ἔλεγε νά την κάμω ὅ τι θέλω, διότι τίποτε δὲν ἐγνώριζεν. Ἅμα ὅμως ἐγὼ ἐπρόφερα τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ εἶπα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ *φοιτητὴς* τῆς γυναικός μου, ἐξεπλάγη ἀμέσως νομίσασα ὅτι ἐπακριβῶς γνωρίζω ὅλα. Τότε πλέον ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας μου καὶ λαβοῦσα τὸν λόγον μου ὅτι οὐδὲν κακὸν θὰ πάθῃ, μὲ διηγήθη πῶς κατὰ πρῶτον μετὰ τὴν κηδείαν ὁ Ἐρατοσθένης ἦλθεν εἰς ὁμιλίαν μαζί της, πῶς ἀφ' οὗ ἐδίστασε καὶ ἠρνήθη ἐν ἀρχῇ, ἐπὶ τέλους ἐδέχθη τὰς προτάσεις καὶ ὡμίλησε τὴν κυρίαν της, πῶς ἐκείνη μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἐπείσθη, τίνι τρόπῳ εἰςήρχετο ὁ ἐραστής, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεσμοφορίων, ἐμοῦ ἀπόντος εἰς τὴν ἐξοχήν, ἐπῆγεν ἡ ἰδική μου μετὰ τῆς μητρὸς ἐκείνου εἰς τὸν ναόν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα ἐγένοντο, μὲ ἀφηγήθη λεπτομερῶς. — «Πρόξεξε, τὴν εἶπα, κανεὶς νὰ μὴ τα μάθῃ αὐτά· διότι ἄλλως τίποτε ἐξ ὅσων μ' ἐξωμολογήθης δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ. Ἐννοῶ ὅλ' αὐτὰ νά με ἀποδείξῃς ἐπ' αὐτοφώρῳ. Οἱ λόγοι σου δέν με ὠφελοῦν· τὰ ἔργα πρέπει νὰ γίνουν φανερά, ἂν πράγματι ἐγένοντο».

Συνεφώνησεν εἰς αὐτά, καὶ παρῆλθον ἐν τῷ μεταξὺ 4 ἢ 5 ἡμέραι..... Πρῶτον ἐπιθυμῶ νά σας διηγηθῶ τὰ γενόμενα κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν. Ἔχω φίλον μου στενὸν τὸν Σώστρατον· τὸν συνήντησα ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τὸ ἑσπέρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Γνωρίζων δὲ ὅτι τοιαύτην ὥραν δὲν θὰ εὕρισκε πλέον φαγητὸν εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸν προσεκάλεσα νὰ δειπνήσωμεν μαζί. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν μου ἀνέβημεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα καὶ ἐδειπνοῦμεν. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφαγε καλά, ἐκεῖνος μὲν ἀνεχώρησεν, ἐγὼ δὲ ἐπλάγιασα.

Ὁ Ἐρατοσθένης, κύριοι δικασταί, εἰσέρχεται καὶ εὐθὺς ἡ δούλη μ' ἐξυπνᾷ καί με λέγει ὅτι εἶναι μέσα. Καὶ ἐγὼ εἶπὼν πρὸς αὐτὴν νὰ προσέχῃ τὴν θύραν, κατέβην σιγαλὰ καὶ ἐξέρχομαι καὶ πηγαίνω εἰς τοῦ *δεῖνος* καὶ *δεῖνος* καὶ ἄλλους μὲν εὗρον, ἄλλους δὲ δὲν εὗρον ὡς ἀποδημοῦντας. Παραλαβὼν δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἐβάδιζον· καὶ λαβόντες δᾷδας ἐκ τοῦ πλησίον παντοπωλείου εἰσερχόμεθα, διότι ἡ θύρα τοῦ κάτω οἰκίσκου ἦτο ἀνοικτὴ καὶ προητοιμασμένη ἀπὸ τὴν ὑπηρέτριαν. Σπρώξαντες τότε τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος, οἱ μὲν πρῶτοι εἰσελθόντες εἴδομεν αὐτὸν πλαγιασμένον δίπλα εἰς τὴν γυναῖκα, οἱ δὲ κατόπιν ὄρθιον καὶ γυμνὸν ἐπὶ τῆς κλίνης. Ἐγώ, κύριοι δικασταί, πλησιάσας ῥίπτω αὐτὸν κάτω καὶ τὰς δύο του χεῖρας στρέψας πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ δέσας τὸν ἠρώτων διατί ἀτιμάζει τὸν οἰκόν μου. Καὶ ἐκεῖνος ὡμολόγει ὅτι ἀδικεῖ, ἀλλὰ παρεκάλει καὶ ἱκέτευε νὰ μή τον φονεύσω ἀλλὰ νὰ λάβω χρήματα. Τὸν ἀπήντησα:«—Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ φονεύων σε, ἀλλ' ὁ τῆς πόλεως νόμος[1], τὸν ὁποῖον σὺ παραβαίνων ἐθεώρησες τὰς ἡδονάς σου ἀνωτέρας τοῦ νόμου καὶ ἐπροτίμησες νὰ πράξῃς τοιοῦτον ἔγκλημα ἀτιμάζων τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα μου, παρὰ νὰ πείθεσαι εἰς τοὺς νόμους καὶ νὰ ἦσαι κόσμιος».—Οὕτω, κύριοι δικασταί, ἐκεῖνος ἔπαθεν ὅ τι διατάσσουν οἱ νόμοι διὰ τοὺς τοιαῦτα πράττοντας, ὄχι ἁρπασθεὶς ἐκ τῆς ὁδοῦ, οὐδὲ καταφυγὼν εἰς τὴν ἑστίαν, ὡς λέγουσιν οὗτοι οἱ κατήγοροι. Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν, ἀφ' οὗ πληγωθεὶς ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος ἔπεσεν ἀμέσως κάτω, ἐγὼ δὲ περιέστρεψα τὰς δύο του χεῖρας καὶ ἦσαν μέσα τόσοι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἦτο ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ μήτε σίδηρον μήτε ξύλον μήτε ἄλλο ὅπλον ἔχων διὰ νὰ ὑπερασπισθῇ

1. Ἦτο κοινὴ καὶ συνήθης ἡ φράσις αὕτη ἐν πάσῃ περιπτώσει παραβιάσεως νόμου. Τὴν ἀπομιμεῖται κωμικώτατα καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, Ἐκκλ. 1055.

ἑαυτὸν κατὰ τῶν εἰσελθόντων. Ἀλλά, νομίζω, γνωρίζετε, κύριοι δικασταί, ὅτι οἱ ἄδικα πράττοντες ποτὲ δὲν ὁμολογοῦν ὅτι οἱ ἀντίδικοί των λέγουν τὴν ἀλήθειαν· μὲ τὰ ψεύδη των ὅμως καὶ παρόμοια μηχανήματα κατορθώνουν νὰ ἐγείρουν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ὀργὴν τῶν ἀκουόντων ψεύδη λεγόμενα κατὰ τῶν ἐχόντων τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτῶν.

V

Πόσον φυσικῶς ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τῆς διηγήσεως ἡ ἀπερίττως ῥιφθεῖσα φράσις ὅτι ὁ θάνατος τῆς μητρὸς τοῦ Εὐφιλήτου ἐγένετο δι' αὐτὸν ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν. Καὶ πόσον βαθέως συγκινητικὴν ἔννοιαν περιέχει ἡ δι' ἐλαχίστων λέξεων εἰκονιζομένη σκηνὴ τῆς κηδείας. Διότι ταύτην ἀκολουθήσασα κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς πόλεως ἡ σύζυγός του ἔπεσεν ὑπὸ τὸ λάγνον βλέμμα ἐκείνου *τοῦ ἀνθρώπου* (τοῦ Ἐρατοσθένους δηλ. οὕτινος τὸ ὄνομα δὲν θέλει νὰ προφέρῃ) καὶ «χρόνῳ διαφθείρεται». Ἡ μήτηρ του ἐνόσῳ ἔζη, ἦτο ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς συζυγικῆς του εὐτυχίας· διότι καὶ ἡ σύζυγός του τότε ἦτο *πασῶν βελτίστη* καὶ *οἰκονόμος δεινή*, καὶ *φειδωλός*, καὶ *ἀκριβῶς πάντα διοικοῦσα*. Ὁ θάνατος ὅμως τῆς μητρὸς καὶ ἡ κηδεία, ἦτο θάνατος καὶ κηδεία τῆς συζυγικῆς του εὐτυχίας καὶ ἀρχὴ τῶν μελλουσῶν συμφορῶν.

Πόσην ἐνάργειαν ἔχει ἡ συντομωτάτη περιγραφὴ τοῦ *διπλοῦ οἰκιδίου*, τῆς σκηνῆς ταύτης, ὅπου τὸ δρᾶμα ἐκτυλίσσεται.

Ἡ ὑπηρέτρια, ἥτις ἦτο δούλη, εἰκονίζεται ὡς τὸ πρώτιστον ὄργανον τῆς μοιχείας. Διὰ τοῦ *ὀργάνου* τούτου ἐπαίχθη πάντοτε ἡ διφθία τοῦ μοιχοῦ καὶ τῆς μοιχαλίδος καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἔχει τοῦτο τὸ πρωτότυπον καὶ ὅλως ἰδιάζον ὅτι ἡ ὑπηρέτρια μεταχειρίζεται τὸ ἀθῷον βρέφος, τὸ σύμβολον τῆς τιμῆς τοῦ οἴκου, ὡς ἐγερτήριον προκαλοῦν τὴν μητέρα ν' ἀφήσῃ τὴν συζυγικὴν κλίνην καὶ καταβῇ κάτω εἰς τὴν κλίνην τῆς ἀτιμίας.

Ἔξοχος εἶναι ἡ κωμῳδία τῆς γυναικός, ἥτις ἀκούει μὲν καὶ γνωρίζει ὅτι ὁ κλαυθμὸς καὶ ἡ γοερὰ φωνὴ τοῦ παιδίου ἐπίτηδες βασανιζομένου ὑπὸ τῆς δούλης εἶναι τὸ βέβαιον σύνθημα ὅτι ὁ ἐραστὴς εἶναι μέσα (ἔνδον ἐστὶ) καὶ ἀνυπομονεῖ νά την ἰδῇ, ἀλλὰ προσποιεῖται ὅτι δὲν θέλει ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ συζύγου ἐλθόντος μετ' ἀπουσίαν πολλῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς ἐξοχῆς.

Ἐξοχωτέρα καὶ μοναδικὴ ἀκολουθεῖ σκηνή, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπαντᾷ τις εἰς τοὺς εὐφυεστάτους κωμῳδιογράφους οὐδὲ εἰς τὸν Βοκάκκιον. Ὁ σύζυγος προτρέπει τὴν γυναῖκα νὰ καταβῇ διὰ νὰ ἡμερώσῃ τὸ βρέφος, τὴν παρακαλεῖ ν' ἀφήσῃ τὰς τρυφερότητας, ἀπορεῖ πῶς ἐνῷ ὁμιλεῖ παρ' αὐτῷ ἐπιτακτικῶς τὸ πατρικὸν φίλτρον, δὲν ἐξεγείρεται παρ' ἐκείνῃ τὸ μητρικὸν φίλτρον, ὅπερ εἶναι τὸ ἀγνότερον, τὸ ἁγιώτερον καὶ τὸ ἐπιτακτικώτερον ὅλων τῶν αἰσθημάτων, καὶ ἐπὶ τέλους ὀργίζεται καί την διατάττει νὰ καταβῇ, ἀγνοῶν ὁ δείλαιος ὅτι διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν την βοηθεῖ καί την ὁδηγεῖ νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀνυπομονοῦντος ἐραστοῦ.

Λαμβάνει τότε ὑπάτην ἔντασιν ἡ ψυχολογικὴ κωμῳδία τῆς ἀπίστου γυναικός. Ἐνῷ φαίνεται αὕτη ὑπενδίδουσα εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ συζύγου πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μητρικοῦ δῆθεν καθήκοντος, δὲν ἀναχωρεῖ πρὶν ἢ καλῶς καὶ ἐπιτηδειότατα ἐξασφαλισθῇ κατὰ δύο κινδύνων, πρῶτον κατὰ πᾶσης ὑπονοίας δυναμένης νὰ ἐγερθῇ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀνδρός, καὶ δεύτερον κατὰ πάσης τυχαίας αὐτοῦ κατὰ τὴν νύκτα ἀφυπνίσεως καὶ αἰφνιδίας ἐμφανίσεως. Ἔπρεπε καὶ ὁ σύζυγος νὰ κοιμᾶται ἥσυχος καὶ ἀσφαλῶς κεκλεισμένος εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, καὶ αὐτὴ ἡσύχως καὶ ἀδεῶς νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐραστοῦ κάτω. Πρὶν ἢ κλείσῃ τὸν κοιτῶνα καὶ λάβῃ τὴν κλεῖδα ὤφειλε νὰ κλειδώσῃ καλῶς τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀγαθοῦ συζύγου της. Καὶ τοῦτο ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς *ζηλοτυπίας*, ἣν σοφίζεται αἴφνης καὶ ὑποκρίνεται θαυμασίως ἀντιστρέφουσα τὰ πράγματα, αὐτὴ ἐκφέρουσα ὑπονοίας κατὰ τῆς πίστεως τοῦ συζύγου: «ἵνα σύ γε πειρᾷς ἐνταῦθα τὴν παιδίσκην· καὶ πρότερον δὴ μεθύων εἴλκες αὐτήν». Ἐξ ἐνστίκτου γνωρίζει ὅτι ἡ ἀντεπίθεσις μετατρέπει τὴν ἐπίθεσιν εἰς ἄμυναν καὶ μετὰ πανουργίας ὑπενδίδουσα εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνδρός, τὴν στιγμὴν τῆς ἀποχωρήσεως ἀντεπιτίθεται κατ' ἐκείνου διὰ τοῦ ὅπλου τῆς ζηλοτυπίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἀμοιβαίας συζυγικῆς ἀγάπης καὶ οὐχὶ τῆς πρὸς τὸ τέκνον στοργῆς. Θέτει οὕτω τὸν σύζυγον εἰς θέσιν ἀμυνομένου καὶ εὐχαριστημένου μάλιστα ἐκ τοῦ παρθίου τούτου βέλους, ὅπερ ῥίπτει ἀναχωροῦσα· διότι τὸ βέλος τῆς ζηλοτυπίας προξενεῖ πόνον εἰς τὸν ῥίπτοντα καὶ ἡδονὴν εἰς τὸν λαμβάνοντα ὡς κολακεῦον τὴν φιλαυτίαν τούτου· ἐνταῦθα δὲ ἡ ἡδονὴ παρέχεται διπλῆ, διότι ἐν τῇ ζηλοτυπίᾳ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ βλέπει σύναμα μετ' εὐαρε-

σκείας τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς πίστεως αὐτῆς ὡς συζύγου. Ἀφοῦ μετὰ τοσαύτης πειστικότητος ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐξεῦρε τὴν κλεῖδα, δι' ἧς ἐξησφαλίσθη κατὰ πάσης ἀνησυχίας τοῦ πνεύματος καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ συζύγου, παίζουσα κλείει τὴν θύραν καὶ ἀπερχομένη κλειδώνει καὶ λαμβάνει τὴν κλεῖδα τοῦ κοιτῶνος.

Ὁ Εὐφίλητος τὴν στιγμὴν ἐκείνην γελᾷ. Εἶναι εὐχαριστημένος, διότι ἔχει τόσον καλὴν γυναῖκα. Εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτή τον ἀγαπᾷ πολὺ περισσότερον παρὰ αὐτός· διότι τον ζηλοτυπεῖ καὶ διότι ἐπέμενε νὰ θυσιάσῃ τὸ μητρικὸν φίλτρον εἰς τὴν συζυγικὴν στοργὴν καὶ τρυφερότητα· οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία χωρεῖ περὶ τῆς πραγματικῆς ζηλοτυπίας, διότι πραγματικῶς τον ἐκλείδωσεν. Εἶναι κατευχαριστημένος, καὶ περιμένει νὰ παύσωσιν οἱ ἐπίμονοι κλαυθμυρισμοὶ τοῦ βρέφους, διὰ νὰ παραδοθῇ ἐν μακαριότητι εἰς τὸν ὕπνον. Ἡ παρουσία μόνη τῆς μητρὸς ἡσύχασε τὸ βρέφος κάτω, ἡσύχασε καὶ τὸν ἀθῷον σύζυγον ἐπάνω. Καὶ οὕτω μετὰ τὸν γέλωτα, ὅστις ἐξέσπασε παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἐκ τῆς εὐαρέστου δι' αὐτὸν σκηνῆς τῆς ζηλοτυπίας καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, τελεῖται κάτω ἀρόβως ἡ μοιχεία.

Τὴν νύκτα ἤκουσε κρότον ἀσυνήθη τῶν δύο θυρῶν τῆς οἰκίας του, ἀλλὰ τῷ δίδεται ἡ ἐξήγησις τὴν πρωΐαν, ὅτι σβεσθέντος τοῦ λύχνου τοῦ παρὰ τὸ παιδίον μετέβησαν εἰς τοὺς γείτονας καί τον ἤναψαν. Ὁ ἀπόνηρος σύζυγος πιστεύει καὶ σιωπᾷ καὶ δὲν φαντάζεται ὅτι ὁ σβεσθεὶς λύχνος ἦτο ὁ τῆς συζυγικῆς τιμῆς, ὁ λύχνος τῆς εὐτυχίας του.

Βλέπει κατόπιν *ψιμύθιον* εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γυναικός του, ἐνῷ δὲν εἶχον ἀκόμη παρέλθει 30 ἡμέραι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ της· ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ὑποπτεύει τὴν ἀπάτην, τῆς ὁποίας ἔμβλημα κλασικὸν εἶναι τὸ ψιμύθιον.

Βλέπει λοιπὸν χωρὶς νὰ βλέπῃ, καὶ θὰ ἐξηκολούθει νὰ ἦναι *τυφλὸς καὶ εὐτυχής*, ἂν δὲν ἐρρίπτετο φῶς ἀπὸ τὸν ἔρωτα μιᾶς ἄλλης ἀγνώστου γυναικός, ἐρωμένης τοῦ αὐτοῦ μοιχοῦ, τοῦ κομψευομένου Ἐρατοσθένους, τοῦ κατακτητοῦ τῶν καρδιῶν, τοῦ ἔχοντος *ἐπάγγελμα* καὶ *τέχνην* τὴν μοιχείαν.

Ὁ ἔρως ἐφώνευσε τὴν συζυγικὴν πίστιν. Ὁ ἔρως φονεύει καὶ τὸν μοιχόν. Καὶ ἡ παλαιὰ αὕτη δίκη ἀποδεικνύει, ὅ τι μυριάκις ἔκτοτε ἀπεδείχθη, ὅτι δηλαδὴ ὁ *ἀπατώμενος ἔρως* εἶναι ὀξυδερκέστερος τοῦ *ἀπατωμένου συζύγου* καὶ ἔρχεται ἐπίκουρος εἰς αὐτὸν δι' ἀποστολῆς *ἀγγέλου*. Ὁ ἄγγελος ἐν τῇ προκειμένῃ δίκῃ παρέστη ὑπὸ μορφὴν *γραϊδίου*. Τὸ δὲ γραΐδιον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη λαμβάνει συνήθως τὴν μορφὴν *ἀνωνύμου ἐπιστολῆς*. Εἶναι περίεργος ἡ διὰ τῶν αἰώνων ἐξέλιξις τοῦ αὐτοῦ πράγματος διὰ ποικίλων μεταμορφώσεων.

Ἡ κωμῳδία ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἔντασιν, μεταμορφοῦται καὶ αὕτη εἰς τραγῳδίαν, ὡς τὸ ὕδωρ μετὰ τὸν βρασμὸν γίνεται ἀτμός. Τὸ αὐτὸ δὲ ὄργανον, τὸ ὁποῖον τόσον ὡραῖα ἔπαιξε τὸν *σκοπὸν* τῆς μοιχείας, ἡ ὑπηρέτρια, ἐχρησίμευσε καὶ εἰς τὴν τραγικὴν λύσιν καὶ ἔπαιξεν ἐμμουσότατα τὸ θρηνῶδες ἐμβατήριον, φονευομένου τοῦ μοιχοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἡδονῶν του.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι ὁ Λυσίας, πιστὸς εἰς τὸ ἔνστικτον τῶν συμπολιτῶν τοῦ ἀποτροπιάζεσθαι σκηνὰς ἀγριότητος καὶ θεάματα ἀνθρωποκτονιῶν, οὔτε κἂν ἀναφέρει τὴν λέξιν *φόνος* ἐν τῷ προοιμίῳ του, οὐδὲ περιγράφει λεπτομερῶς τὴν αἱματηρὰν λύσιν, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς μίαν φειδωλὴν φράσιν, ὅτι πατάξας καὶ ῥίψας κάτω ἐκ τῆς κλίνης τὸν μοιχὸν καὶ δέσας ὄπισθεν τὰς χεῖρας, τῷ εἶπεν, ὅτι τον φονεύει *ὄχι αὐτός, ἀλλ' ὁ νόμος τῆς πατρίδος*. Ἀφήνει δὲ εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ ἐννοήσωσι τὰ μετὰ ταῦτα ὡς τετελεσμένον φόνον, λέγων: «οὕτως, ὦ ἄνδρες, ἐκεῖνος τούτων ἔτυχεν, ὥνπερ οἱ νόμοι κελεύουσι τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας».

VI

Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θαυμάσῃ τις τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποιοῦσι καὶ σήμερον, μετὰ πάροδον 23 αἰώνων, αἱ τέσσαρες αὗται σελίδες. Πῶς μὲ τόσην συντομίαν, μὲ τοιαύτην ἀφελῆ καὶ ἀπροσποίητον φράσιν, ἄνευ οὐδενὸς πάθους ῥητορικοῦ φαινομένου, ἄνευ ῥητορικῶν κοσμημάτων καὶ ἄνευ ψυχολογικῶν παρατηρήσεων, πῶς ἄνευ παρουσίας οὐδενὸς ἴχνους τέχνης προδιδομένης, κατορθοῦται ἡ θαυμασίως ζωντανὴ αὕτη εἰκών, ἥτις θὰ ἐνόμιζέ τις εἶναι χθεσινή, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν παριστάμεθα ἀκροαταὶ ἅμα καὶ δικασταί, ἕτοιμοι ν' ἀθῳώσωμεν τὸν κατηγορούμενον μὲ ἐνδιαφέρον ζωηρότατον διὰ τὸ πάθημά του;

Τὸ μυστήριον ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Λυσίας γνωρίζει νὰ κατοπτεύσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὡς λέγει προφυῶς ὁ ἀρχαῖος κριτικὸς *Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς*: «κράτιστος δὴ πάντων ἐγένετο ῥητόρων φύσιν ἀνθρώπων κατοπτεῦσαι καὶ τὰ προσήκοντα ἑκάστοις ἀποδοῦναι πάθη τε καὶ ἤθη καὶ ἔργα.» Γνωρίζει νὰ ψυχολογῇ πολὺ καλλίτερα ἡμῶν τῶν διδακτόρων καὶ δικηγόρων, οἱ ὁποῖοι ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἐπίδειξιν τοῦ γυμνασιακοῦ ἀπολυτηρίου τοῦ βεβαιοῦντος ἐπισήμως ὅτι ἠκούσαμεν ἐκ τῶν ἐδωλίων τοῦ γυμνασίου τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας τὸ κατ' ἐξοχὴν *ἀψύχως* διδασκόμενον.

Ὁ Λυσίας καὶ οἱ συνάδελφοί του λογογράφοι ἠναγκάζοντο ἑκάστοτε διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν καὶ διὰ πάντα πελάτην νὰ παρασκευάσωσι τὸν λόγον, ἀφ' οὗ ἐμελέτων καλῶς τὰ στοιχεῖα τῆς κρινομένης δίκης, καὶ ἐσπούδαζον ἐπιμελῶς τὸν χαρακτῆρα, τὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὰ ἤθη, τὰς ἕξεις καὶ ἐν γένει τὸ πρόσωπον πρώτιστα μὲν τοῦ πελάτου εἶτα δὲ τὸ τοῦ ἀντιδίκου. Ὁ Λυσίας πρῶτος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰσαῖος, ὁ Ὑπερείδης, ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ ἄλλοι πολυπληθεῖς ποιηταὶ δικανικῶν λόγων κατέκτησαν δικαίως τὴν φήμην ἠθογράφων ἄριστα εἰκονιζόντων τοὺς πελάτας.: Talent des logographes Athéniens à dessiner les figures de leurs clients. (*Lauson*-Litt. Française p. 900). Ὁ δὲ πολὺς *Weil* ἀναλύων τὸν ἀνευρεθέντα λόγον τοῦ Ὑπερείδου κατὰ Ἀθηνογένους (Etudes sur l'Antiquité Grecque p. 313) λέγει: «Ce qui distingue les meilleurs logographes d' Athènes, ce qui fait le plus grand charme de leurs écrits, c'est le talent tout dramatique de se mettre à la place du client, de prendre son langage, son ton, son accent, d' entrer dans sa peau. Rien n' est plus amusant que d' entendre un des clients de Lycias (πρόκειται περὶ τῆς δίκης ταύτης καὶ περὶ τοῦ Εὐφιλήτου) exposer ses mésaventures domestiques, raconter avec une délicieuse bonhomie comme il s' est laissé tromper par sa femme, comme, il a été simple et crédule. Le personnage qui parle ainsi nous amuse, nous fait rire à ses dépens; mais c'est *dans son intérêt* que son *habile souffleur lui dicte ce langage.*»

Ἔχουν τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετὴν τῆς *ἠθοποιίας*. Δὲν εὑρίσκω λέγει πάλιν ὁ Ἁλικαρνασσεύς, οὐδὲν πρόσωπον παρὰ τῷ Λυσίᾳ *ἀνηθοποίητον* οὔτε *ἄψυχον*. Ὁ ὄγκος, τὸ ξενικὸν διὰ τὸν διάδικον ὕφος τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἐπιτετηδευμένον, καταστρέφουσι τὴν ἠθοποιίαν καὶ ἀποδιώκουσι τὸ ὁμοιάληθες καὶ τὴν πειθώ. Ἡ πειθὼ δὲν προέρχεται ἐκ τῆς δεινότητος τοῦ λέγοντος τόσον, ὅσον ἐκ τῆς φυσικότητος· θαυμάζομεν δὲ τοὺς καλοὺς ἠθοποιοὺς ἀκριβῶς, ὅταν φαίνωνται φυσικοί.

Αἱ φράσεις τοῦ λόγου εἶναι σύντομοι καὶ διαλελυμέναι ἁρμόζουσαι εἰς τὸ στόμα τοῦ Εὐφιλήτου, ὅστις ἐκ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῦ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸν ἀγροτικὸν βίον δὲν ἔχει βεβαίως τὴν ἀνωτέραν παιδείαν καὶ μόρφωσιν τῶν ἀρεσκομένων εἰς τὴν ἀγοράν, τὰ γυμναστήρια καὶ εἰς τὰ ἄλλα κέντρα τῶν συζητούντων. Ἴσως δὲ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης ταύτης ἀγάπης περιώρισε τὴν πρὸς τὴν σύζυγον, καὶ ἐρχόμενος κατάκοπος ἐκ τῆς ἐξοχῆς δὲν ἠδύνατο ν' ἀγρυπνῇ ὅσον ἔδει πρὸς τὰ ἐν τῷ οἴκῳ συμβαίνοντα.

Ἡ περιοδολογία τῶν πολιτικῶν ῥητόρων, ἡ σοφὴ τέχνη τῆς κατασκευῆς περιόδων, εἶναι ὅλως περιττὴ καὶ μάλιστα ἐπιζήμιος διὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τοῦ εὐαρμόστως λέγειν πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὴν περίστασιν, ὅπως καταφανῇ ἡ πιθανότης τῶν ἀφηγουμένων καὶ ἐπέλθῃ ἐντεῦθεν ἡ πειθώ.

Φαίνεται λοιπὸν ὁ προκείμενος λόγος ὡς *ἀτεχνίτευτος*· εἰς ὅλους τοὺς *ἰδιώτας*, τοὺς μὴ καλῶς δηλαδὴ πεπαιδευμένους, καὶ εἰς οὐκ ὀλίγους τῶν φιλολόγων, ὅσοι δὲν ἔχουν πολλὴν τριβὴν περὶ λόγους, λέγει αὖθις ὁ Ἁλικαρνασσεύς, τοιαύτη ἀληθῶς ἰδέα ἐπικρατεῖ ὅτι ἐγράφη *ἀνεπιτηδεύτως* καὶ *ὄχι κατὰ τέχνην*, μάλιστα *κάπως αὐτομάτως* καὶ *ὡς ἔτυχεν*. Ἐν τούτοις εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον τεχνικώτατον: «*πεποίηται γὰρ αὐτῷ τοῦτο τὸ ἀποίητον, καὶ δέδεται τὸ λελυμένον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μὴ δοκεῖν δεινῶς κατεσκευάσθαι τὸ δεινὸν ἔχει.*» Διὰ τοῦτο δὲ εἶναι δυσμίμητος, καίτοι ἔχει τὴν φράσιν εὔκολον καὶ ἁπλῆν.

Ἡ κατ' ἐξοχὴν τέχνη εἶναι συνήθως κεκρυμμένη καὶ δὲν φαίνεται. Ὁμοιάζει τὰς ἐλαφρῶς καμπύλας γραμμὰς τῆς βάσεως τοῦ Παρθενῶνος, καὶ τόσον καλλίτερα κρύπτεται, ὅσον δὲν συνοδεύεται μὲ κοσμήματα καὶ ἄλλην πολυτέλειαν, ἀλλ' εἶναί τι ἁπλοῦν, ἁρμονικόν, ἀβίαστον, ἡ δὲ προσοχὴ δὲν σταματᾷ εἰς οὐδεμίαν λεπτομέρειαν ἐξέχουσαν ἀλλὰ προσκολλᾶται εἰς τὸ ὅλον τὸ γοητεῦον καὶ ἐντυπούμενον, ὡς ἓν ὡραῖον καλλίγραμμον σχῆμα. Ἡ τέχνη τοῦ Λυσίου εἶναι λοιπὸν ἀόρατος ὡς καὶ αἱ καμπύλαι τοῦ Παρθενῶνος.

Ἐκ τῆς πολυλογίας καὶ τῆς παλιλλογίας,

ἦν ὁ Εὐφίλητος, ὡς πᾶς πελάτης, ἐκένωσεν ἀναποφεύκτως εἰς τὸν ὑπομονητικὸν δικηγόρον του, ὁ Λυσίας ἐσταχυολόγησεν ὅσα τῷ ἐχρειάζοντο καὶ ἀπέρριψε πλῆθος βέβαια ὑλικοῦ ἀχρήστου ἴσως δὲ καὶ ἐπιζημίου. Ἐξετάζων δὲ διάφορα σημεῖα ἐπίκαιρα καὶ ἀναλύων ψυχολογικῶς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν δρασάντων προσώπων ἔδωκε τὴν πρέπουσαν φυσιογνωμίαν καὶ γλῶσσαν εἰς ἕκαστον καὶ μὲ φαινομένην ἀτημέλειαν κατέταξε τεχνικώτατα τὰ γεγονότα, ὥστε τὸ ὅλον ν' ἀποτελέσῃ ἀριστούργημα τέλειον μὴ δεόμενον προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως μήτε λέξεώς τινος μήτε εἰκόνος.

Τὴν ἁπλῆν, ἀλλὰ βαθεῖαν ἐντύπωσιν προξενοῦσαν ῥάσιν, ὅτι ὁ θάνατος τῆς μητρὸς ἦτο ἡ ἀρχὴ τῶν συμφορῶν ὅλων, εἶναι εὕρεσις τοῦ Λυσίου. Οὗτος ἀφεύκτως διεσκεύασε τὴν χαριτωμένην εἰκόνα τοῦ ψιμυθίου πρὸς διπλοῦν χαρακτηρισμὸν τῆς τε ἁπλοϊκότητος τῶν σκέψεων τοῦ ἀφελοῦς πελάτου καὶ τῆς προϊούσης ἀναιδείας τῆς γυναικός του, ἥτις ἀναθαρρήσασα χάνει τὴν πρώην εὐκοσμίαν καὶ φειδωλίαν της, ἀψηφεῖ τὸ πρόσφατον πένθος καὶ προδίδεται, ὄχι ὅμως παρὰ τῷ ἁπλοϊκῷ Εὐφιλήτῳ, ὅτι γυμνάζεται διὰ τοῦ ψιμυθίου νὰ ἀρέσκῃ εἰς κάποιον. Καὶ ἡ θελκτικωτάτη περιγραφὴ τῆς σκηνῆς, καθ' ἣν τῇ προτροπῇ τοῦ συζύγου ἡ μοιχαλὶς συναινεῖ δῆθεν ἄκουσα νὰ κατέλθῃ ἀλλὰ πρὶν ἢ κατέλθῃ τὸν κλειδώνει ἐκ ζηλοτυπίας δῆθεν πρὸς τὴν παιδίσκην καὶ ἐκ πείσματος, εἶναι προϊὸν τῆς ψυχολογικῆς παρατηρητικότητος τοῦ Λυσίου καὶ διεπλάσθη προδήλως παρ' αὐτοῦ τόσον φυσικὴ πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ χαρακτῆρος ἑκατέρου τῶν συζύγων.

Εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἂν ἐδίδετο τοιαύτη ὑπόθεσις μὲ ὁμοια στοιχεῖα τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας δικηγόρους τῆς σήμερον, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θὰ κατώρθου νὰ ἀγορεύσῃ ἢ γράψῃ τὴν ἀφήγησιν μὲ τόσην ἐνάργειαν, ἀλήθειαν καὶ χάριν. Δὲν λέγω μὲ τόσην συντομίαν· διότι ἡ ἔλλειψις κλεψύδρας ἐγένετο ἴσως αἰτία τῆς μὴ ἀσκήσεως ἡμῶν εἰς τὸ ὀλίγα καὶ καλὰ λέγειν, καὶ διότι γενικῶς κρατεῖ ἰδέα θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀγορεύοντα.

Ἐν τούτοις τὸ σύμμετρον εἶναι τὸ πᾶν. Οἱ ἀρχαῖοι ἐμελέτων διὰ νὰ ἦναι συμμετρικοὶ καὶ σύντομοι καὶ καλλιτέχναι τοῦ λόγου. Σήμερον ἡ συντομία θεωρεῖται τεκμήριον ἐλλείψεως μελέτης καὶ γνώσεων, ἡ δὲ πολυλογία τεκμήριον δεινότητος καὶ πολυμαθείας, καὶ γίνεται πολλὴ κατάχρησις αὐτῆς παρ' ἡμῖν καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς γάλλοις δικηγόροις. Ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ εὐφράδεια καὶ ἡ κομψότης τοῦ λόγου εἶναι εὐρέως διακεχυμένη παρὰ τῷ δικηγορικῷ κόσμῳ, λησμονεῖται συχνότατα ἡ ἐμβριθὴς τοῦ *Montesquieu* παρατήρησις: «ὅ τι λείπει εἰς *βάθος* ἐν τῷ λόγῳ, μᾶς το δίδουν εἰς *μῆκος* οἱ ῥήτορες». Καὶ ὑπομονή, ἐὰν μὲ τὸ λεπτυνόμενον καὶ μηκυνόμενον σύρμα χρυσοῦ ἑνὸς γραμματίου παρουσιάζωσι πολλὰ καὶ ὡραῖα κομψοτεχνήματα οἱ χρυσοχόοι οὗτοι τοῦ λόγου, καὶ δὲν θέτωσι τὴν φιλοτιμίαν καὶ δόξαν αὐτῶν εἰς τὸ νὰ μεταβάλωσι τὸ γραμμάριον βάρους εἰς μεγίστην ἔκτασιν λεπτεπιλέπτου μόνον σύρματος. Δικαίως ἄρα λαμβάνων ἀφορμὴν ἔκ τινος λόγου τοῦ Ἰσαίου ὁ *Pierron* (Litter. Grecque p. 427-28) ἀναφωνεῖ: «Combien d'avocats auraient besoin d'apprendre d'Isée à se défaire de toutes les superfétations, de tous les ornements de mauvais goût qui déparent leurs plaidoyers et surtout de cette prolixité qui est la *peste* de *l'éloquence judiciaire*».

Φοβοῦμαι μὴ ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε λεχθέντων δύναταί τις ὀρθῶς νὰ συμπεράνῃ ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον ν' ἀναλύσωμεν δικανικόν τινα λόγον τοῦ Λυσίου καὶ νὰ ἐξάρωμεν τὰς καλλονὰς καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τῆς ἀφανοῦς τέχνης τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου λογογράφου, ἀλλ' ὅτι εἶναι μᾶλλον δύσκολον μελετῶντες αὐτὸν ν' ἀποκτήσωμεν μίαν τοὐλάχιστον τῶν πολλῶν του ἀρετῶν, τὴν *συντομίαν*, καὶ οὕτω ἀποφύγωμεν τὸ ὀξύμωρον τοῦ ἐπαινεῖν ταύτην διὰ τῆς πολυλογίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

I.

Μετὰ τὴν διήγησιν, ὁ ἀπολογούμενος Εὐφίλητος ἐπικαλεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ *τρεῖς Νόμους*, καὶ παρουσιάζει μάρτυρας ἐπὶ δύο θεμάτων.

Τοῦ πρώτου Νόμου, ὃν ἀναγινώσκει ὁ γραμματεὺς τοῦ δικαστηρίου, τὸ κείμενον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ ἔννοιά του σαφηνίζεται ἐν τῷ λόγῳ· τμῆμα τοῦ κειμένου ἀποτελεῖ ἡ φράσις ἡ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ εὑρισκομένη: «ἐάν τις μοιχὸν λάβῃ, ὅ τι ἂν οὖν βούληται χρῆσθαι». Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου ὁ σύζυγος συλλαβὼν ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχόν, ἐδικαιοῦτο ἢ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἢ νὰ τὸν δεσμεύσῃ καὶ κρατήσῃ ἐν τῷ οἴκῳ του βοηθούμενος ὑπὸ τῶν θεραπόντων ἢ τῶν φίλων καὶ μετὰ συμφωνίαν περὶ τιμήματος ἀποζημιώσεως διὰ τὴν γενομένην ὕβριν νὰ τὸν ἀπολύσῃ, ἢ τέλος νὰ τὸν ὑποβάλῃ εἰς ἀτιμωτικάς τινας σωματικὰς ποινὰς καθιερωθείσας ὑπὸ τῆς συνηθείας.

Ὁ Εὐφίλητος θέλει ν' ἀποδείξῃ ἐν πρώτοις ὅτι δὲν ἐνόει νὰ λάβῃ χρήματα παρὰ τοῦ μοιχοῦ, ὅτι ὁ μοιχὸς ὡμολόγει μὲν ὅτι ἀδικεῖ ἀλλὰ παρεκάλει νὰ μὴ φονευθῇ ἕτοιμος ὢν νὰ πληρώσῃ χρήματα ὡς λύτρα τῆς ζωῆς του, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ νόμου βασιζόμενος ἐπέβαλεν αὐτῷ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι νομοθετοῦντες ἐθεώρησαν δικαιοτάτην κατὰ τῶν τοιαῦτα ἐπιτηδευόντων.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀποδεικνύει διὰ τῆς προσαγωγῆς τῶν μαρτύρων, οὓς ἐκ τῆς γειτονίας τὴν νύκτα τοῦ δράματος παραλαβὼν ὡδήγησε πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλήψεως τοῦ ἐνόχου.

Μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαρτύρων, οἵτινες ἀνέβαινον ἐπί τινος βάθρου ἢ βήματος καὶ κατέθετον τὴν μαρτυρίαν, ἥτις πολὺ πρὸ τῆς δικασίμου κατὰ τὴν γενομένην ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος προανάκρισιν ἐλαμβάνετο γραπτή, ἀναγινώσκονται ὑπὸ τοῦ γραμματέως οἱ ἑξῆς δύο νόμοι, ἐκ τῶν φονικῶν λεγομένων τοῦ Δράκοντος.

Ὁ πρῶτος, εἰλημμένος ἐκ τῆς στήλης τῶν ἐξ Ἀρείου Πάγου, διαρρήδην λέγει, ὅτι δὲν καταδιώκεται ἐπὶ φόνῳ ὁ φονεύων τὸν μοιχὸν τὸν συλληφθέντα μετὰ τῆς νομίμου αὐτοῦ συζύγου, *ἐπὶ δάμαρτι*. Ὁ Νομοθέτης τόσῳ μᾶλλον δίκαιον ἐθεώρησε τοῦτο, προκειμένου περὶ τῶν νομίμων συζύγων, ὅσον τὴν αὐτὴν τιμωρίαν ὁρίζει καὶ ὅταν πρόκηται περὶ τῶν παλλακῶν, ὧν ἡ ἀξία ἐλάττων τυγχάνει τῆς τῶν γαμετῶν γυναικῶν. «Εἶναι δὲ πρόδηλον, προσθέτει ὁ Λυσίας, ὅτι ἂν ὁ Νομοθέτης ἠδύνατο νὰ εὕρῃ μείζονα ποινὴν διὰ τὴν μετ' ἐγγάμου γυναικὸς μοιχείαν, θὰ διετύπου τοιαύτην· ἀλλ' ἀφ' οὗ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ ἀνωτέρα ποινή, ἠρκέσθη νὰ ἐξομοιώσῃ ἀμφοτέρας».

Τοῦ νόμου τούτου τὸ κείμενον εὑρίσκομεν παρὰ Δημοσθένει κατὰ Ἀριστογείτονος § 53 ἔχον ὡς ἑξῆς: «Ἐάν τις ἀποκτείνῃ ἐν ἄθλοις ἄκων, ἢ ἐν ὁδῷ καθελὼν ἢ ἐν πολέμῳ ἀγνοήσας, ἢ *ἐπὶ δάρματι ἢ ἐπὶ παλλακῇ ἣν ἂν ἐπ' ἐλευθέροις παισὶν ἔχῃ, τούτων ἕνεκα μὴ φεύγειν κτείναντα*».

Ὁ Δημοσθένης ὡραιότατα ἐξηγεῖ τὸν δικαιολογητικὸν λόγον τοῦ νόμου τούτου ὡς πρὸς τὸ ἀκαταδίωκτον τοῦ φονέως ἐν τῇ μοιχείᾳ: Πολεμοῦμεν, λέγει, πρὸς τοὺς ἐχθροὺς διὰ νὰ μὴ πάσχωσιν αἱ γυναῖκες ἡμῶν, αἱ μητέρες, αἱ ἀδελφαὶ καὶ αἱ θυγατέρες ὑβριστικόν τι ἢ ἀσελγὲς παρὰ τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ὅταν οἱ φίλοι καὶ οἱ συμπολῖται παρὰ τὸν νόμον ἀτιμάζωσι καὶ διαφθείρωσι τὰς οἰκογενείας ἡμῶν, κατ' ἀνάγκην ὁ Νομοθέτης *ἐξομοιοῖ αὐτοὺς πρὸς πολεμίους καὶ ἐπιτρέπει νὰ φονεύσωμεν καὶ τούτους*. Διότι *γένος* κυρίως φιλίων καὶ πολεμίων δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' εἶναι αἱ *πράξεις* αἱ ὁρίζουσαι τίς ὁ πολέμιος καὶ τίς ὁ φίλος. Διὸ δικαίως ὁ νόμος τὸν ποιοῦντα ἔργα ἐχθροῦ ἐν τῇ τάξει ἐχθροῦ κατατάσσει καὶ ἐπιτρέπει τὸν κατ' αὐτοῦ φόνον».

Πρὸ τοῦ Δημοσθένους ὁ Ξενοφῶν ἐν Κύρου Παιδείᾳ (III, 1, 39) ἐκφέρει τὴν αὐτὴν δικαιολογίαν, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει οὐχὶ μόνον τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων, παρ' οἷς ὁ αὐτὸς νόμος περὶ τιμωρίας μοιχοῦ ἴσχυεν, ὁ φόνος τοῦ μοιχοῦ ἐλογίζετο *ὅσιος*, ὡς ὁ τοῦ πολεμίου ἐν πολέμῳ: «Οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακαίνουσιν ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζοντες *ἀφαιρεῖσθαι* αὐτοὺς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς *φιλίαν*, διὰ τοῦτο *ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται*».

Εἶτα ζητεῖ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἑτέρου νόμου κελεύοντος τάδε: «Ἐάν τις ἄνθρωπον ἐλεύθερον αἰσχύνῃ *βίᾳ*, διπλῆν τὴν βλάβην (ἀποζημίωσιν) ὀφείλειν· ἐὰν δὲ γυναῖκα, ἐφ' αἷςπερ ἀποκτείνειν ἔξεστιν, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι».

Ὁ Λυσίας δὲν ἀκριβολογεῖ ἐπὶ τῆς φαινομένης ταύτης διακρίσεως ὡς νομομαθής, ἀλλὰ δράττεται αὐτῆς ὡς ψυχολόγος καὶ θηρεύων νὰ ἐπιτύχῃ τὸν στιγματισμὸν τοῦ ἐγκλήματος τῆς μοιχείας καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν δικαστῶν, ἑρμηνεύει ὡς ἑξῆς τὸν νόμον: «Ἀκούετε, ὦ ἄνδρες δικασταί, πόσον ἐλαφρότερον τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου οἱ δρᾶσται *βιασμοῦ* ἀπὸ τοὺς πείθοντας. Εἰς τοὺς διὰ πειθοῦς διαφθείροντας ἐπιβάλλεται ὁ θάνατος, ἐνῷ εἰς τοὺς βιαστὰς διπλῆ ἡ ἀποζημίωσις. Διότι ὁ Νομοθέτης ἐσκέφθη ὅτι οἱ βιασταὶ μισοῦνται ὑπὸ τῶν βιασθέντων, ἐνῷ οἱ διὰ τῆς πειθοῦς διαφθορεῖς διαφθείρουσι τὰς ψυχάς[1] καὶ κατορθοῦσι τὰς ἀλλο-

1. Παρὰ *Ξενοφ.* Συμπ. VIII, 20 ἀπαντᾷ ἡ αὐτὴ ὡραία ἰδέα ὁμοίως σχεδὸν ἐκφερομένη: «Καὶ μὴν ὅτι γε

τρίας γυναῖκας νὰ φέρωνται οἰκειότερον πρὸς ἑαυτοὺς παρὰ πρὸς τοὺς ἰδίους ἄνδρας, νὰ οἰκειοποιηθῶσιν ὁλόκληρον τὴν ξένην οἰκογένειαν καὶ νὰ καταστήσωσιν ἀδήλους τοὺς παῖδας, εἰς ποίους ἀνήκουσιν, εἰς τοὺς ἄνδρας ἢ εἰς τοὺς μοιχούς. Δικαίως λοιπὸν δι' ὅλα αὐτὰ ὁ νόμος ὥρισε τὸν θάνατον ὡς τιμωρίαν. Οἱ μὲν νόμοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὄχι μόνον δὲν λέγουν ὅτι ἐγὼ ἔπραξα ἄδικόν τινα πρᾶξιν, ἀλλὰ τοὐναντίον, μὲ διατάσσουν νὰ τιμωρήσω, ὡς ἐτιμώρησα. Παρ' ὑμῶν τώρα ἐξαρτᾶται ἐὰν πρέπῃ νὰ θεωρήσητε τούτους ἐγκύρους καὶ ἰσχύοντας, ἢ νὰ τους ἀποκηρύξητε ὡς μηδενὸς λόγου ἀξίους. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις θέτουσι νόμους, ἵνα, ὁσάκις ἀποροῦμεν περί τινων πραγμάτων, προστρέχωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ σκεφθῶμεν τί δέον νὰ πράξωμεν. Ἀλλ' εἴδομεν αὐτοὶ οἱ νόμοι ποῖον δικαίωμα δίδουν εἰς τοὺς οὕτως ἀδικουμένους. Ἀξιῶ ὅτι ὑμεῖς θὰ ἔχητε τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ τὸν Νομοθέτην· διότι ἄλλως τοιαύτην ἐξουσίαν θὰ δώσητε εἰς τοὺς μοιχούς, ὥστε θὰ κάμητε καὶ τοὺς κλέπτας νὰ λέγωσιν ὅτι εἶναι μοιχοί, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἐὰν τοιαύτην αἰτίαν εἰς ἑαυτοὺς ἀποδίδωσι καὶ λέγωσιν ὅτι ὡς μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς ἀλλοτρίας οἰκίας, οὐδεὶς θὰ τολμήσῃ νὰ τους ἐγγίσῃ. Καὶ βέβαια, ὅλοι θὰ μάθουν ὅτι οἱ μὲν περὶ μοιχείας νόμοι ἐπῆγαν εἰς τὸ καλόν, ἡ δὲ ψῆφος ἡ ἰδική σας εἶναι ὅτι ὀρείλει τις νὰ φοβῆται· διότι ἡ ψῆφος σας εἶναι ἡ ἔχουσα τὸ μέγιστον ἐν τῇ πόλει κῦρος». Εἶναι ὄντως ὡραία ἡ παράταξις ἐνταῦθα τῆς ἐφευρετικότητος ἰσχυρῶν ἐνθυμημάτων καὶ τῆς εὐφυίας τοῦ Λυσίου. Τὸ ἐπὶ τῆς *διαφορᾶς* τοῦ *βιασμοῦ* νομικὸν ἐπιχείρημα θὰ ἐξελέγξωμεν κατωτέρω.

II

Ἔρχεται κατόπιν εἰς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ σπουδαιοτάτου λόγου τῆς κατηγορίας. Οἱ κατήγοροι ὄντες συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος Ἐρατοσθένους διατείνονται ὅτι τὸν μοιχὸν δι' *ἐνέδρας* καὶ ἐκ *προμελέτης* προσεκάλεσε τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Εὐφίλητος διὰ τῆς ὑπηρετρίας, καὶ ἁρπαγέντα ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ καταφυγόντα εἰς τὴν ἑστίαν παρανόμως ἐφόνευσεν. Τὸν ἰσχυσμὸν τοῦτον λογικῶς τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ διὰ μαρτυρικῶν ἀποδείξεων ἰσχυρῶς ἀντικρούει:

«Ἐγώ, ὦ ἄνδρες δικασταί, θὰ ἐθεώρουν ὡς δικαίωμά μου νὰ συλλάβω μὲ οἱονδήποτε τρόπον τὸν διαφθείραντα τὴν γυναῖκά μου. Ἂν τὸ πρᾶγμα περιωρίζετο μόνον εἰς λόγους καὶ οὐδεμία πρᾶξις εἶχε γίνει, θὰ εἶχον ἄδικον διατάσσων τὴν ὑπηρέτριάν μου νά τον προσκαλέσῃ. Ἀλλ' ἂν τὰ πάντα εἶχον διαπραχθῆ καὶ ἂν πολλάκις οὗτος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν οἶκόν μου, συλλαμβάνων αὐτὸν μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον, φρονῶ ὅτι ὀρθῶς θὰ ἐσκεπτόμην καὶ θὰ ἔπραττον. Ἀλλά σας λέγω ὅτι ψεύδονται καὶ εἰς τοῦτο, εὐκόλως δὲ θά το ἐννοήσητε ἐκ τῶν κατωτέρω. Σᾶς εἶπον καὶ πρότερον ὅτι ὁ στενός μου φίλος Σώστρατος ἐρχόμενος ἐκ τῆς ἐξοχῆς περὶ δυσμὰς ἡλίου με συνήντησε· τὸν προσεκάλεσα εἰς τὸ δεῖπνον καὶ ἀφοῦ συνεδείπνησεν, ἐνόμισε καλὸν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἀπῆλθεν. Τώρα, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἂν ἐγὼ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπεβούλευον τὸν Ἐρατοσθένη, σκεφθῆτε· δὲν θὰ ἦτο δι' ἐμὲ καλλίτερον νὰ δειπνήσω μᾶλλον ἐκτὸς τῆς οἰκίας μου, παρὰ νὰ φέρω καὶ ἕνα φίλον συνδαιτυμόνα; Διότι δὲν θὰ ἑτοίμα ἐκεῖνος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν μου αἰσθανόμενος τὴν ὕπαρξιν ἐκεῖ τοῦ συνδειπνοῦντος. Ἔπειτα θὰ ἄφηνα τὸν φίλον μου νὰ φύγῃ μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ νὰ μείνω μόνος καὶ ἔρημος, ἢ θά τον ἔλεγα νὰ μείνῃ διὰ νά με βοηθήσῃ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ μοιχοῦ; Τρίτον, δὲν νομίζετε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀκόμη θὰ παρήγγελλα τοὺς φίλους μου καὶ θά τους ἔλεγα νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν πλησιεστέραν οἰκίαν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἀντὶ νὰ τρέχω τὴν νύκτα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἅμα ἐνόησα τὴν ἔλευσίν του, μὴ γνωρίζων ποῖον θὰ εὕρω κατ' οἶκον καὶ ποῖον ἔξω; Καὶ ἀπόδειξις ὅτι ὑπῆγα εἰς τοῦ Ἁρμοδίου καὶ εἰς τοῦ δεῖνος τὴν οἰκίαν, ἐνῷ αὐτοὶ ἀπεδήμουν καὶ δέν το ἐγνώριζα· ἄλλους δὲν εὗρον ἐν τῇ οἰκίᾳ των. Ἔλαβον λοιπὸν ὅσους ἠδυνήθην καὶ ἐβάδιζον. Ἂν ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώριζα, δὲν νομίζετε ὅτι θὰ ἤμην προπαρεσκευασμένος καὶ μὲ ὑπηρέτας καὶ μὲ φίλους προϊδεασμένους, διὰ νὰ εἰσέλθωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλέστατα (διότι ποῦ ἤξευρα ὅτι δὲν ἔχει καὶ ἐκεῖνος ὅπλον τι;) καὶ ἐνώπιον ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων μαρτύρων ἐπιβάλω τὴν τιμωρίαν; Ἀπόδειξις φανερὰ ὅτι δὲν ἐγνώριζον τί θὰ συνέβαινε τὴν νύκτα ἐκείνην, εἶναι ὅτι παρέλαβα μάρτυρας ὅσους ἔτυχον. Καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες».

Ἐκ τῆς ἀκροάσεως τῶν μαρτύρων του βεβαιούντων 1) τίνι τρόπῳ προσεκλήθησαν τὴν νύκτα ἐκείνην ὑπὸ τοῦ Εὐφιλήτου καὶ ἐβάδισαν εἰς τὸν οἶκον· 2) πῶς εἶδον τὴν σκηνὴν τῆς συλλήψεως καὶ τοῦ φόνου τοῦ μοιχοῦ, ἡ ἀπολογία συμπληροῦται ὡς πρὸς τὰ δύο ἐπίκαιρα τῆς κατηγορίας καὶ καθίσταται νικηφόρος μετὰ τὴν ἀπόδειξιν ὅτι οὐδεμία ἐνέδρα οὐδὲ προμελέτη ὑπῆρξε, καὶ ὅτι ὁ μοιχὸς ἐφονεύθη πληγεὶς καὶ πεσὼν ἀπὸ τῆς συζυγικῆς κλίνης δεθεὶς τὰς χεῖρας καὶ ἀποτελειωθεὶς ἐνώπιον τῆς κλίνης, οὐχὶ δὲ καταφυγὼν εἰς τὴν ἑστίαν καὶ ἁρπασθεὶς ἐκεῖθεν.

Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀπολογούμενος εὐθαρσῶς ἰσχυρίζεται ὅτι κατὰ τὸν νόμον εἶχε τὸ δικαίωμα μὲ ἐνέδραν καὶ δόλον καὶ οἱονδήποτε τρόπον νὰ συλλάβῃ τὸν μοιχὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἀρκεῖ νὰ *ἐτελέσθη καὶ πρότερον συνάντησις καὶ μοιχεία*, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι θὰ εἶχεν ἄδικον ἂν συνετέλει δολίως νὰ γίνῃ *ἡ πρώτη συνάντησις* τῶν ἐραστῶν καὶ διαπραχθῇ κατ' αὐτὴν ὁ φόνος τοῦ μοιχοῦ.

Κατὰ τὸν Γαλλ. Ποιν. Νόμον (ἀρθ. 324) καὶ τοὺς ἑρμηνευτὰς αὐτοῦ, ὁ φόνος τοῦ μοιχοῦ θεωρεῖται δολοφονία καὶ τιμωρεῖται ὡς τοιαύτη, ἐὰν ὁ σύζυγος μαθὼν τὴν μελετωμένην συνέντευξιν, ἀντὶ νὰ ματαιώσῃ αὐτήν, λαμβάνῃ ἐκ τοὐναντίου ὅλα τὰ μέτρα καὶ ἐκ προμελέτης παρασκευάζῃ τὴν ἐκδίκησιν καὶ ἐκδικεῖται. Ὁ Γάλλος Νομοθέτης συγχωρεῖ τὴν αἰφνιδίαν ἐξέγερσιν τοῦ πάθους καὶ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐκδήλωσιν δι' ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ μοιχοῦ ἐπὶ σκοπῷ φόνου. Ἀλλ' οὔτε βασάνους ἢ πληγὰς οὐδὲ ἀκρωτηριάσεις ἐπιτρέπει· διότι ἡ βία διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν εἶναι πλέον αὐθόρμητος ἀλλὰ λελογισμένη, καὶ ὁ ἐκδικητὴς μετατρέπεται εἰς τύραννον αἱμοχαρῆ, ἄγριον καὶ ἀπάνθρωπον, τερπόμενον ἐπὶ τῇ θέᾳ βασάνων καὶ ἀκρωτηριασμῶν.

Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐξηγοῦνται ἕνεκα ἑτέρας διαφορᾶς οὐσιώδους μεταξὺ τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα φόνου κατὰ τοῦ μοιχοῦ. Ὁ Γαλλικὸς νόμος θεωρεῖ τὸν φονέα τοῦ μοιχοῦ ὡς *συγχωρητέον* (excusable) καὶ ἐπομένως τιμωρούμενον μὲ τὴν ἐλαφροτέραν ποινὴν τοῦ πλημμελήματος, ἐν ᾧ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον κηρύττει αὐτὸν ὅλως *ἀκαταδίωκτον (μὴ φεύγειν, καθαρὸν εἶναι τοῦ φόνου)*. Τὴν φράσιν *καθαρὰς τὰς χεῖρας* μεταχειρίζεται ὁ Ἀνδοκίδης, ὅταν συμφώνως τῷ τοῦ Σόλωνος νόμῳ φονεύσῃ τις τὸν τὴν δημοκρατίαν καταλύσαντα, ἢ τὸν ἀρχήν τινα ἄρξαντα καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας· τὸν δὲ τοιοῦτον φόνον καλεῖ *ὅσιον* καὶ εὐαγῆ. (Περὶ μυστ. § 45—6).

Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῆς Lex Julia ἀνεγνώρισαν τὸ δικαίωμα εἰς τὸν πατέρα νὰ φονεύσῃ τὴν θυγατέρα του ἔγγαμον οὖσαν *συγχρόνως μετὰ τοῦ μοιχοῦ*· ὁ δὲ σύζυγος ἐδικαιοῦτο νὰ φονεύσῃ *μόνον* τὸν *μοιχόν*, καὶ τοῦτο ἂν ἦτο τάξεως ὑποδεεστέρας ἢ κακῶν προηγουμένων, οὐχὶ δὲ τὴν σύζυγόν του. Ἡ παράδοξος αὕτη διάκρισις ἐξηγεῖται ἕνεκα τῆς πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις, ἥτις ἐξηκολούθει ἰσχύουσα καὶ μετὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρός.

Ἐν Ἀθήναις λοιπὸν καὶ κατόπιν ἐν Ῥώμῃ κηρύσσεται ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τοῦ *ἀκαταδιώκτου*, ὁ δὲ φονεὺς εἴτε σύζυγος ἐν Ἀθήναις εἴτε πατὴρ ἐν Ῥώμῃ, θεωρεῖται *καθαρὸς* φόνου τελεσθέντος κατὰ τοῦ μοιχοῦ. Μὴ ὑπαρχουσῶν δὲ διακρίσεων περὶ προμελέτης καὶ ἐνέδρας ἐν τῷ Ἀττικῷ νόμῳ, ἔχει δίκαιον ὁ Εὐφίλητος λέγων ὅτι *ἡγεῖται ἑαυτὸν σωφρονεῖν*, ἐὰν δι' οἱουδήποτε τρόπου ἔστω καὶ ἐκ προμελέτης καὶ ἐκ δόλου συλλάβῃ τὸν μοιχόν.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλον τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ γράμμα τοῦ νόμου συναισθάνεται ὅτι ἡ κοινὴ συνείδησις θὰ ἦτο ἐναντίον του, ἂν προμελετῶν τὸν φόνον παρεσκεύαζε διὰ τῆς δούλης τὴν *πρώτην τέλεσιν* τῆς μοιχείας· διὸ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐξαιρεῖ ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἣν θέτει. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι οὐδεμία προμελέτη καὶ προπαρασκευὴ ὑπῆρχε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ τοῦτο ἀπέδειξε διά τε λογικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ διὰ μαρτύρων. Καὶ ὄντως τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐκράτησε τὸν φίλον του Σώστρατον, ἡ νυκτερινὴ κρυφία του ἔξοδος πρὸς περισυλλογὴν μαρτύρων τυχαίων, καὶ ἡ ματαία ἐπίσκεψίς του εἰς οἰκίας φίλων, ὧν ἠγνόει τὴν ἀποδημίαν, μαρτυροῦσι σαφέστατα ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην ἐξ ἀπροσδοκήτου ἐγένετο ὅ τι ἐγένετο· αἱ δὲ καταθέσεις τῶν αὐτοπτῶν μαρτύρων ἐβεβαίωσαν ὅτι ὁ φόνος ἐγένετο, ὡς συντόμως περιγράφει αὐτὸν ὁ κατηγορούμενος, καὶ δὲν ὑπῆρξε καταφυγὴ τοῦ θύματος εἰς τὴν ἑστίαν καὶ βεβήλωσις τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀσύλου.

Καίτοι ἀπεδείχθησαν τὰ οὐσιώδη ταῦτα γεγονότα, οὐχ ἧττον ὁ Λυσίας δὲν νομίζει ἐξαντληθεῖσαν τὴν ἀπολογίαν· θέλει νὰ ἄρῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν, ἣν ἡ κατηγορία ἀφῆκε τυχὸν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν δικαστῶν, καὶ πρὸς τοῦτο νέα δείγματα τῆς δεξιότητος καὶ εὐφυίας του παρέχει μαρτυροῦντα νοῦν γεννητικὸν καὶ ἠσκημένον εἰς τὴν ἐξέτασιν παντὸς ζητήματος ἀπὸ πάσης δυνατῆς ἀπόψεως. Ἐὰν

οὐ βιάζεται, ἀλλὰ πείθει, διὰ τοῦτο μᾶλλον μισητέος. Ὁ μὲν γὰρ βιαζόμενος, ἑαυτὸν πονηρὸν ἀποδεικνύει· ὁ δὲ πείθων τὴν τοῦ ἀναπειθομένου ψυχὴν διαφθείρει».

δὲν στρέρωσι τὰ πράγματα, στρέφει ὁ νοῦς περὶ τὰ πράγματα· καὶ ὅταν ὁ νοῦς ἦναι εὔστροφος, ὀξὺς καὶ διορατικός, ἀνακαλύπτει νέα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ θέματος, ὅπερ οἱ ἄλλοι ἐνόμιζον ἐξαντληθέν. Λαμβάνει λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν, οἵαν οἱ κατήγοροι ἔπλασαν, καὶ ἐξετάζων αὐτὴν καὶ ἀναλύων ἀποδεικνύει διὰ τῆς ἰσχύος τῆς λογικῆς ὅτι, ἐὰν τὰ λεγόμενα τῶν κατηγόρων θεωρηθῶσι πρὸς στιγμὴν ἀληθῆ, τὸ ἔγκλημα μένει ἄνευ οὐδενὸς ***σκοποῦ***, ἄνευ ***οὐδενὸς ἐλατηρίου*** καὶ ὅλως ἀνεξήγητον.

«Τώρα σκεφθῆτε καθ' ἑαυτοὺς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἐρευνῶντες ἂν ποτε, ἐκτὸς τῆς παρούσης, ἐγένετο ἔχθρα τις ἄλλη μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους. Δὲν θὰ εὑρῆτε καμμίαν. Διότι οὔτε με ἐσυκοφάντησέ ποτε ἢ μήνυσιν ἐναντίον μου ὑπέβαλεν, οὔτε ἐνήργησέ ποτε νὰ διωχθῶ ἢ ἐξορισθῶ ἐκ τῆς πόλεως, οὔτε εἶχεν ἰδιωτικήν τινα δίκην μετ' ἐμοῦ, οὔτε ἐγνώριζε κακήν μού τινα πρᾶξιν, ἣν φοβούμενος ἐγὼ μὴ τυχὸν μάθῃ τις παρ' ἐκείνου ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἐξολοθρεύσω, οὔτε ἂν ἔπραξα ὅ τι ἔπραξα, ἤλπιζον νὰ λάβω παρ' ἐκείνου χρήματα· διότι ὑπάρχουσί τινες ἕνεκα χρημάτων ἐπιβουλεύοντες θάνατον πρὸς ἀλλήλους. Τόσον δὲ ὀλίγον δύναταί τις νὰ ὁμιλῇ ὅτι ὑπῆρξε διαφορά τις μεταξὺ ἡμῶν ἕνεκα ὕβρεων ἢ παροινίας ἢ ἄλλως πως ὅσον οὐδὲ εἶχά ποτε ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον οὐδὲ ἅπαξ, ἀλλὰ διὰ πρώτην φορὰν τὴν νύκτα ἐκείνην. Τί λοιπόν; ἤθελα ἐγὼ νὰ τρέξω τὸν κίνδυνον τοιαύτης δίκης, ἂν ἐκεῖνος δὲν ἔπραττε τὸ μέγιστον τῶν ἀδικημάτων κατ' ἐμοῦ;»

Εἶτα ἐπιφέρει διὰ μιᾶς φράσεως ἓν σφοδρὸν καὶ ἀπροσδόκητον ῥάπισμα κατὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι δῆθεν ὁ Ἐρατοσθένης ἐκ τοῦ βωμοῦ ἁρπασθεὶς ἀσεβῶς καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἐφονεύθη. «Καὶ πῶς, ἐὰν ἤθελον ἐγὼ ν' ἀσεβήσω καὶ παρὰ τοὺς νόμους νὰ φονεύσω αὐτόν, θὰ προσεκάλουν μάρτυρας διὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀσέβειάν μου, ἀφ' οὗ ἠδυνάμην νὰ μὴ φέρω οὐδ' ἕνα μάρτυρα, ἂν ἐπεθύμουν νὰ διαπράξω ἄδικον φόνον;»

Τὸ ἐπιχείρημα ἐν τῇ συντομίᾳ του εἶναι μέγιστον καὶ καταρρίπτει ὡς ἀπίθανον καὶ ἀφύσικον καὶ ὅλως ἀδύνατον τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον τῶν ἀντιδίκων. Εἶναι δὲ σύναμα χαρακτηριστικώτατον τῆς τάσεως τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων, οἵτινες δὲν ἠρκοῦντο εἰς τὴν ἀλήθειαν τὴν βεβαιουμένην διὰ τῶν μαρτύρων ἀλλ' ἔχαιρον καὶ ἐνησμένιζον πλειότερον, ὅταν διά της εὐστροφίας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου περιτρέχοντες τὴν χώραν τῶν ***εἰκότων*** ἔφερον ἐκεῖθεν ἰσχυρὰ ***ἐνθυμήματα*** ἤτοι νικηφόρα ἐκ τῆς λογικῆς ἐξετάσεως τοῦ πράγματος ἐπιχειρήματα. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ***ἔντεχνοι*** μὲν ἀποδείξεις αἱ ἐκ τῶν ***εἰκότων*** ἀρυόμεναι, ***ἄτεχνοι*** δὲ αἱ ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν, τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν ὅρκων ἐρειδόμεναι.

III

Διατί ὅμως ὁ Λυσίας παρέλειψεν ὅλως τὴν μαρτυρίαν τῆς βουλῆς; Διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης θὰ ἐβεβαιοῦτο ***δικαστικῶς*** ὅτι ***πολλάκις*** ὁ μοιχὸς εἶχεν εἰσέλθει πρότερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Εὐφιλήτου. Τούτου δὲ βεβαιουμένου, δὲν ὑπῆρχεν οὔτε λογικὴ οὔτε νομικὴ ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνῃ μετὰ σθένους εἰς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἀπρομελετήτως τὴν νύκτα ἐκείνην ἐγένετο ἡ ἐπ' αὐτοφώρῳ σύλληψις καὶ ὁ φόνος τοῦ μοιχοῦ, καὶ εἰς τὰς ἑτέρας ἐκ τῶν εἰκότων ἀποδείξεις, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι ἐνέχουν τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγήν. Πράγματι ἡ ἐν τῷ παρελθόντι πολλαπλῇ μοιχεία δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένη ἀλλ' ἐκφέρεται διηγηματικῶς καὶ μόνη ἡ φυσικότης, ἡ ἀφέλεια καὶ τὸ ὁμοιάληθες τοῦ λόγου δίδουν εἰς τὴν διήγησιν κάτι τι πλέον τῆς πιθανότητος.

Τὴν μαρτυρίαν τῆς δούλης ἐδικαιοῦτο νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ ἡ κατηγορία. Μετὰ θετικότητος δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι δὲν ἐζήτησαν οἱ κατήγοροι τὴν ἐμφάνισιν τῆς δούλης φοβηθέντες ὅτι ἡ μαρτυρία ταύτης θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν τούτων καὶ θὰ ἦτο ὑπὲρ τοῦ ἀπολογουμένου· διότι ἂν ἐζητεῖτο ἡ δούλη, ὤφειλεν ἀφεύκτως νὰ γίνῃ πολὺς λόγος περὶ τῆς σπουδαιότητος ταύτης μαρτυρίας, ἐν ᾧ ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ οὐδὲν ἀπολύτως ἀναφέρεται. Καὶ ἂν ἠρνεῖτο ὁ Εὐφίλητος προκαλούμενος νὰ φέρῃ τὴν δούλην, ὤφειλεν ὁ Λυσίας νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἄρνησιν, περὶ οὗ ἐπίσης οὐδεμία λέξις ὑπάρχει.

Γνωστὸν ὅτι αἱ μαρτυρίαι τῶν δούλων ἐλαμβάνοντο διὰ ***βασάνων*** καὶ ἐθεωροῦντο μείζονος ἀξίας ἢ αἱ τῶν ἐλευθέρων. Διὰ πᾶσαν δὲ σωματικὴν βλάβην, ἣν ἤθελον ὑποστῆ οἱ δοῦλοι βασανιζόμενοι, ἵνα εἴπωσι τὴν ἀλήθειαν, ἐδίδετο ἀποζημίωσις εἰς τὸν κύριον αὐτῶν. Συνήθως ἐζητεῖτο παρὰ τοῦ ἀντιδίκου ἡ προσαγωγὴ τοῦ δούλου του. Ἀλλ' ἐπετρέπετο, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τις τὴν διὰ βασάνων μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου δούλου, ἂν συνήνει εἰς τοῦτο ὁ ἀντίδικος. Παράδειγμα περὶ τούτου βλέπομεν

ἐν τῷ ***πρὸς Ὀνήτορα*** Α § 27 λόγῳ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν τῇ προκειμένῃ δίκῃ ὁ Εὐφίλητος ἠδύνατο νὰ παραδώσῃ τὴν δούλην του εἰς βάσανον, ὅπως ληφθῇ ἡ μαρτυρία της ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ἂν συνήνει εἴτε ἀπήτει τοῦτο ἡ κατηγορία, ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο καὶ ἀγνοοῦμεν τὸ αἴτιον.

Ἕπεται ὁ ***ἐπίλογος***, ὅστις καλεῖται καὶ ***ἐπάνοδος*** παρὰ Πλάτωνι (Φαῖδ. § 267 d). Εἶναι σύντομος ὡς καὶ ὁ πρόλογος καὶ μετὰ τόλμης μείζονος καθάπτεται τῶν ἀτόπων συνεπειῶν, ἃς ἡ πρὸς τοὺς μοιχοὺς ἐπιείκεια τοῦ δικαστηρίου ἤθελεν ἐπιφέρει. Ὁ κατηγορούμενος δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην τῆς ***εὐμενείας*** τῶν δικαστῶν πρὸς ἀκρόασιν τῆς ἀπολογίας του· τὴν ἔχουν ἤδη ἀκούσει. Ἀλλὰ φοβεῖται μήπως τὸν κείμενον καὶ ἰσχύοντα νόμον δὲν ἐφαρμόσωσι καὶ μήπως φανῇ τότε ὁ νόμος κείμενος μόνον πρὸς ἐνέδραν κατὰ τῶν τιμίων πολιτῶν.

«Ἐγὼ μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, νομίζω ὅτι τὴν τιμωρίαν ταύτην ἔπραξα οὐχὶ ὡς ἰδίαν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως ἁπάσης· διότι οἱ τοιαῦτα διαπράττοντες, βλέποντες ποία εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων, ὀλιγώτερον θ' ἁμαρτήσωσι καὶ θ' ἀδικήσωσι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐὰν βλέπωσιν ὑμᾶς ἔχοντας τὴν αὐτὴν γνώμην. Εἰ δὲ μή, πολὺ καλλίτερον εἶναι τοὺς μὲν κειμένους νόμους νὰ ἐξαλείψωμεν, νὰ θέσωμεν δὲ ἄλλους, οἵτινες τοὺς μὲν φυλάττοντας τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας θὰ τιμωρῶσι, θὰ δίδωσι δὲ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τοὺς θέλοντας ν' ἀπολαύωσιν αὐτῶν. Διότι τοῦτο εἶναι πολὺ δικαιότερον, παρὰ νὰ ***ἐνεδρεύωνται*** οἱ πολῖται ὑπὸ τῶν νόμων, οἵτινες ἔχουσι μὲν ῥητὴν διάταξιν λέγουσαν· «ἐάν τις μοιχὸν λάβῃ, ὅ τι ἂν βούληται χρῆσθαι», ἀλλὰ καθιστῶσι τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα πολὺ δεινότερον διὰ τοὺς ἀδικουμένους ἢ διὰ τοὺς ἀτιμάζοντας καὶ καταισχύνοντας παρὰ τὸν νόμον τὰς ἀλλοτρίας γυναῖκας. Καὶ ἰδοὺ τώρα ἐγὼ κινδυνεύω τὴν ζωήν μου, τὴν περιουσίαν μου, τὸ πᾶν, διατί; διότι ἐπειθόμην εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου».

IV

Τοιοῦτος ὁ μικρὸς ἀλλ' ἄρτιος καὶ πειστικώτατος διὰ τὴν ἀθῴωσιν τοῦ κατηγορουμένου Εὐφιλήτου δικανικὸς λόγος τοῦ Λυσίου.

Νομίζει τις ὅτι ὁ ἁπλοϊκὸς ἀστὸς ἔγραψε τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὄχι ὁ Λυσίας· τόσον κρύπτεται ἡ φυσιογνωμία καὶ ἡ τέχνη τοῦ λογογράφου, διὰ νὰ φαίνηται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ζωντανὴ ἡ φυσιογνωμία, τὸ λεκτικόν, τὸ ἦθος καὶ αὐτὸ τὸ ἄρεμον πάθος τοῦ κατηγορουμένου. Οὐδὲν ῥητορικὸν σχῆμα, οὐδαμοῦ σχετλιασμοὶ καὶ ἐπιφωνήματα, ὄγκος λέξεων οὐδαμοῦ, ἀλλὰ μικραὶ φράσεις ἐγκλείουσαι ἰσχυρὰ νοήματα, συνδεδεμέναι μετ' ἀφελοῦς χάριτος, καὶ τόση εἰλικρινὴς πεποίθησις περὶ τοῦ δικαίου, ὥστε τολμᾷ ἐν τῇ ἀφελείᾳ του ὁ κατηγορούμενος νὰ ἐκτραπῇ καὶ εἰς εὐτραπέλους τινὰς ὑπαινιγμοὺς καὶ εἰς ἐπικρίσεις ὑφαλμύρους κατὰ τῶν δικαστῶν, ἐὰν τυχὸν τὸν ἀδικήσωσι παραρῶντες τοὺς περὶ μοιχείας νόμους.

Ὁ γέλως χαλαρώνει τὴν αὐστηρότητα τοῦ δικαστοῦ, ὅταν οὗτος, ὡς οἱ σημερινοὶ ἔνορκοι, προσλαμβάνηται ἐκ τοῦ πλήθους καὶ δὲν ἔχῃ τὴν ἕδραν δικαστοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος. Θὰ ἐγέλασαν δὲ ἀναντιρρήτως οἱ ἡλιασταί, ὅταν ἤκουσαν τὴν εὐφυᾶ φράσιν ὅτι ὅλοι οἱ νυκτοκλέπται τῶν Ἀθηνῶν συλλαμβανόμενοι καὶ θέλοντες νὰ σωθῶσι θὰ κραυγάζωσιν ὅτι εἶναι μοιχοὶ καὶ οὐχὶ κλέπται, καὶ ὅτι δὲν ἦλθον νὰ κλέψωσι τὸ χρῆμα ἀλλὰ τὴν τιμὴν τοῦ οἰκοδεσπότου, πρᾶγμα ὑποδεεστέρας ἀξίας. Τοιαύτην κραυγὴν θὰ προκαλέσῃ καὶ τοιοῦτον ἐπιχείρημα θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς νυκτοκλέπτας ἡ ἀπόφασις, ἐὰν τυχὸν αὕτη καταδικάσῃ τὸν Εὐφίλητον ὡς ἀδίκως φονεύσαντα τὸν Ἐρατοσθένην.

Ἡ σατυρικὴ αὕτη εὐτραπελία εἶναι λίαν εὔστοχος καὶ δὲν στερεῖται νομικῆς βάσεως. Κατὰ τοὺς νόμους τὸν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰσερχόμενον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ συλλαμβανόμενον κλέπτην ὁ οἰκοδεσπότης δικαιοῦται ἀποινὶ νὰ φονεύσῃ· ***«Νύκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν εἰσιόντα ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἐὰν ἐλὼν κτείνῃ τις καθαρὸς ἔστω»***. Τὴν διάταξιν ἀπαντῶμεν παρὰ Πλάτωνι (Νομ. Θ' 874 b), ἀλλ' ἀναγνωρίζομεν ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἀττικῇ νομοθεσίαν. Ἀναμνησθεὶς αὐτῆς ὁ Λυσίας ἐπιτηδείως ὑπαινίσσεται ὅτι ἀποτελέσματα τῆς ἐπιεικοῦς πρὸς τὴν μοιχείαν ἀποφάσεως τῶν δικαστῶν ἔσται ἡ σπουδὴ καὶ προθυμία τῶν νυκτοκλεπτῶν νὰ προσποιῶνται τοὺς μοιχούς, ἐὰν συλλαμβανόμενοι θέλωσι ν' ἀποφύγωσι τὸν θάνατον. Διὸ ἐτόνισε τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ὑποδείξας ὅτι πάντες οἱ πολῖται φοβοῦνται τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων περισσότερον καὶ αὐτῶν τῶν νόμων· ***«ἡ ψῆφος τῶν δικαστῶν ἐστι πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει κυριωτάτη»***.

Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῦται ἡ τῶν

δικαστηρίων παντοδυναμία, ἧς μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Ἀθηναίων § 45) λέγων ὅτι ἀπέναντι τῆς βουλῆς, τοῦ πανσθενοῦς τούτου σώματος τοῦ παρασκευάζοντος τοὺς νόμους καὶ διοικοῦντος τὰ τῆς πόλεως, ἠγέρθη ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ὀργανωθεῖσα διὰ τῶν τεταγμένων δικαστηρίων καὶ ἀποκτήσασα κῦρος ἀνώτερον τῆς βουλῆς: «Ὁ δὲ δῆμος ἀφείλετο τῆς βουλῆς τὸ θανατοῦν καὶ δεῖν καὶ χρήμασι ζημιοῦν καὶ νόμον ἔθετο ἂν τινος ἀδικεῖν ἡ βουλὴ καταγνῷ ἢ ζημιώσῃ, τὰς καταγνώσεις καὶ τὰς ἐπιζημιώσεις εἰςάγειν τοὺς θεσμοθέτας εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ***ὅ τι ἂν οἱ δικασταὶ ψηφίσωνται, τοῦτο κύριον εἶναι***». Σύναμα δηλοῦται καὶ ἡ λανθάνουσα ἔννοια τῆς ***δικαστικῆς,*** ὡς λέγομεν σήμερον, ***νομολογίας,*** καθ' ἣν διὰ τῶν ἀποφάσεων ἑρμηνεύονται οἱ νόμοι ἢ συμπληροῦνται ἐν δεδομένοις ζητήμασι, καίτοι σπανίως ἐν τοῖς δικανικοῖς λόγοις ἀναφαίνεται ἡ συγκεχυμένη πως ἔννοια περὶ ὑπάρξεως νομολογίας ἐξ ὁμοειδοῦς λύσεως τῶν αὐτῶν ζητημάτων. Ὁ ὀργανισμὸς καὶ τὸ πολυμελέστατον τῶν δικαστηρίων παρεκώλυσαν ἐν Ἀθήναις τὴν ἐμπέδωσιν τῆς νομολογίας καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάπτυξιν τῆς τε νομικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν εἰδικῶν νομικῶν.

V

Ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν τὸ ἐπὶ τῆς διαφόρου ποινῆς ***βιασμοῦ*** καὶ ***μοιχείας*** ἐρειδόμενον ἐπιχείρημα τοῦ Λυσίου βάλλῃ εἰς σκοπόν, καὶ ἐὰν ἦναι νομικῶς βάσιμον. Νομίζομεν ὅτι ἐνταῦθα ὁ Λυσίας συγχέων ἐπίτηδες μερικὰς διακρίσεις καὶ ὁμοιότητας, ἐξαίρων δὲ μίαν μόνην, ἠθέλησε νὰ ἐξεύρῃ ἐπιτηδείως ἓν ἐπιχείρημα πλειότερον ὑπὲρ τοῦ ἀπολογουμένου, ἔχον νομικὴν τὴν χροιὰν ἀλλὰ σφάλλον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Ἐντεῦθεν βλέπομεν πόσον ἦτο εὐχερὲς πρὸς δικαστὰς κληρωτοὺς καὶ ἀγνοοῦντας τὸν νόμον νὰ παρουσιάζῃ ὁ λογογράφος ῥήτωρ, ὁ κρυπτόμενος ὄπισθεν τοῦ πελάτου, ἑρμηνείας νόμων καὶ ἐφαρμογὰς οὐχὶ πάντοτε ἀκριβεῖς.

Τὸν βιαστὴν συλλαμβανόμενον ἐπ' αὐτοφώρῳ δικαιοῦται νομίμως νὰ φονεύσῃ ὁ πατήρ, ὁ υἱός, ὁ ἀδελφὸς ἢ ὁ σύζυγος, ὡς καὶ ὁ βιαζόμενος ἀμυνόμενος ἑαυτὸν δικαιοῦται νά τον φονεύσῃ. Ὁ παρὰ Πλάτωνι (Νομ. Θ' 874 c) ἁπάντων νόμος, ἐὰν μὴ κατὰ γράμμα τοὐλάχιστον κατ' ἔννοιαν, εἶναι ὁ ἐν Ἀθήναις ἰσχύων περὶ βιασμοῦ νόμος. Ἔχει δὲ οὕτω: «Ἐὰν ἐλευθέραν γυναῖκα βιάζῃ τις ἢ παῖδα περὶ τὰ ἀρροδίσια, νηποινὶ τεθνάτω ὑπό τε τοῦ ὑβρισθέντος βίᾳ καὶ ὑπὸ πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ ἢ υἱέων. Ἐάν τε ἀνὴρ ἐπιτύχῃ γαμετῇ γυναικὶ βιαζομένῃ, κτείνας τὸν βιαζόμενον ἔστω καθαρὸς ἐν τῷ νόμῳ». Ἑπομένως οὐδεμία διάκρισις βιαστοῦ ἢ διαφθορέως ὑπάρχει ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ σύζυγος ἐξ ἴσου δικαιοῦται νὰ φονεύσῃ ἀποινὶ τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανόμενον εἴτε μοιχὸν εἴτε βιαστήν· διότι δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Νομοθέτης ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ συζύγου ἐν τοιαύταις στιγμαῖς δικαίας ἀγανακτήσεως καὶ νομίμου αὐτοδικίας, ὅπως ἐξετάσῃ, ἀνακρίνῃ καὶ ἀνεύρῃ διαστολὰς ἐν τῇ τελουμένῃ κακοηθείᾳ. Ἡ ἐχθρικὴ πρᾶξις ἡ προσβάλλουσα τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν ἐτιμωρεῖτο αὐθωρεὶ διὰ θανάτου ὑπὸ τοῦ ὑβρισθέντος συζύγου, ὅστις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρῇ τὴν βίαν ἐλαφροτέραν τῆς διὰ πειθοῦς διαφθορᾶς, ἥτις ἐστὶν ἡ μοιχεία.

Τὴν ταυτότητα ταύτην ὑπερπηδῶν ὁ Λυσίας, προσκολλᾶται εἰς ἕτερον νόμον ὁρίζοντα τὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιβλητέαν ποινὴν κατὰ τοῦ βιαστοῦ, ὅταν οὗτος ***δὲν συνελήφθη*** ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ συλληφθεὶς ***δὲν ἐφονεύθη*** ὑπὸ τοῦ ὑβρισθέντος· ἡ ἐπιβαλλομένη τότε ποινὴ εἶναι ***διπλῆ ἀποζημίωσις*** (διπλῆν τὴν βλάβην ὀφείλειν), ἤτοι πληρωμὴ 200 δραχμῶν, τῆς ἁπλῆς ***βλάβης*** ὁριζομένης εἰς 100 δραχμάς. Εἶναι ὄντως ἐλαφρὰ ἡ ποινὴ αὕτη καὶ ὀρθὴ ἡ ἐπιφερομένη παρατήρησις ὅτι ὁ νόμος τοὺς ***βιαζομένους*** (ἤτοι τοὺς βιαστὰς) ***ἐλάττονος ζημίας ἀξίους ἡγήσατο εἶναι ἢ τοὺς πείθοντας.*** Σφαλερῶς ὅμως διατείνεται καὶ τὸ σφάλμα ἐπίτηδες διαπράττει, ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ νόμος εἰς μὲν τοὺς πείθοντας ἐπιβάλλει ποινὴν θανάτου, εἰς δὲ τοὺς βιαστὰς διπλῆν ἀποζημίωσιν. Διότι, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω, γινομένης δίκης ἡ μοιχεία τιμωρεῖται μὲν βαρέως, ἀλλ' οὐχὶ διὰ θανάτου καὶ προδήλως συγχέει, χάριν μείζονος ἐξάρσεως τῆς αὐστηρότητος τοῦ νόμου πρὸς τοὺς πείθοντας, τὰς περιπτώσεις, ***ἐφ' αἷςπερ ἀποκτείνειν ἔξεστι*** (τῷ συζύγῳ δηλαδή), μὲ τὴν ὅλως ἀλλοίαν περίπτωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης ποινῆς τῷ βιασμῷ.

VI

Συνοψίσωμεν ἤδη τὰς περὶ μοιχείας διατάξεις τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου.

Φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Δράκοντος, ὁ σύζυγος ὁ φονεύων ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν ἠναγκάζετο ν' ἀπέλθῃ τῆς πόλεως ἐπί τινα χρόνον καὶ μετὰ τέλεσιν θρησκευτικῆς

τινος καθάρσεως ἐπανήρχετο *καθαρὸς* τοῦ φόνου καὶ ἦτο ἀκαταδίωκτος.

Ὁ Δράκων ἐνομοθέτησε τὸ πρῶτον τίνες εἶναι οἱ *ὅσιοι* φόνοι, ἐν οἷς κατετάσσετο καὶ ὁ κατὰ τοῦ μοιχοῦ, ἂν διεπράττετο ἐπ' αὐτοφώρῳ, *ἐν ἔργῳ, ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχων*, ἐν τῷ συζυγικῷ οἴκῳ εἴτε καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκτὸς ἐν πορνείῳ. Ὁ οὕτω φονεύων τὸν μοιχὸν σύζυγος ἐλογίζετο καθαρὸς καὶ ἀκαταδίωκτος. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων ἡ ὁσιότης τοῦ φόνου ἔν τισι περιπτώσεσιν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἀνεφέρετο ὡς παράδειγμα ἡ δίκη τοῦ μητροκτόνου Ὀρέστου τοῦ ὁμολογοῦντος μὲν τὸν φόνον ἀλλὰ κηρυχθέντος ἀθῴου διὰ πλειονοψηφίας ὑπὸ τῶν θεῶν: «οὐ γὰρ ἂν τά γε μὴ δίκαια ψηφίσασθαι». (Δημ. κ. Ἀριστοκράτους § 74).

Ὁ Σόλων ἐτήρησε τοὺς *φονικοὺς* λεγομένους νόμους τοῦ Δράκοντος, προσέθηκε δὲ νομοθετῶν ὅ τι εἶχον ἤδη καθιερώσει τὰ ἔθιμα, ν' ἀποπέμψῃ δηλ. ὁ σύζυγος παραχρῆμα διαζευγνύμενος τὴν μοιχαλίδα ἐπὶ ποινῇ *ἀτιμίας*· ἀλλὰ δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ παρακρατήσῃ τὴν προῖκα. Τὰ *μοιχάγρια* καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ συζύγου περὶ ἐπιστροφῆς τῶν *ἑδνῶν*, ἅτινα κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ γάμου ὁ σύζυγος ἔδιδε τῇ οἰκογενείᾳ τῆς νύμφης οἱονεὶ ὡς τίμημα τῆς ἀγορᾶς, ἴσχυον ἐπὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, καὶ ἀτόπως ἠθέλησάν τινες ἐκ τῶν παλαιῶν αὐτῶν ἐθίμων νὰ συμπεράνωσιν ὅτι ὁ σύζυγος κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον ἐδικαιοῦτο ν' ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν μοιχείαν παρακρατῶν τὴν προῖκα (*Beauchet,* Dr. privé Rep. Ath. I p. 318). Δημ. *κατὰ Νεαίρας* § 52: «κατὰ τὸν νόμον, ὃς κελεύει, ἐὰν ἀποπέμπῃ τὴν γυναῖκα, ἀποδιδόναι τὴν προῖκα, ἐὰν δὲ μή, ἐπ' ἐννέα ὀβολοῖς (18 %) τοκοφορεῖν».

Ἡ μοιχαλὶς δὲν ἠδύνατο νὰ παρίσταται εἰς τὸ δημόσιον μὲ κοσμήματα καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα, διότι πᾶς πολίτης ἐδικαιοῦτο νὰ τ' ἁφαιρέσῃ προπηλακίζων αὐτήν, ἀλλ' ὑπεχρεοῦτο νὰ φέρῃ ταπεινὴν καὶ χρονδροειδῆ ἐσθῆτα καὶ νὰ μὴ εἰσέρχηται εἰς τοὺς ναοὺς ἐπὶ ποινῇ ὕβρεως, προπηλακισμοῦ καὶ πάσης κακώσεως, πλὴν θανάτου, ὑπὸ τοῦ τυχόντος. Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ νόμου, ὅπερ εὑρίσκομεν ἐν τῷ *κατὰ Νεαίρας* λόγῳ τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσθένους φερομένῳ § 86—7. «Ἐπειδὰν δὲ ἕλῃ τὸν μοιχόν, μὴ ἐξέστω τῷ ἑλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικί. Ἐὰν δὲ συνοικῇ, *ἄτιμος* ἔστω. Μηδὲ τῇ γυναικὶ ἐξέστω εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελῆ, ἐφ' ᾗ ἂν μοιχὸς ἁλῷ· ἐὰν δ' εἰσίῃ, νηποινὶ πασχέτω ὅ τι ἂν πάσχῃ, πλὴν θανάτου».

Ἐν τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εὑρίσκομεν ἑρμηνείαν καὶ δικαιολογίαν τοῦ νόμου ἀξιοσημείωτον καὶ ἀξιανάγνωστον ἔχουσαν ὡς ἑξῆς: «Ἐφ' ᾧ γὰρ ἂν μοιχὸς ἁλῷ γυναικί, οὐκ ἔξεστιν αὐτῇ ἐλθεῖν εἰς οὐδὲν τῶν ἱερῶν τῶν δημοτελῶν, εἰς ὃ καὶ τὴν ξένην καὶ τὴν δούλην ἐλθεῖν ἐξουσίαν ἔδοσαν οἱ νόμοι καὶ θεσμένην καὶ ἱκετεύουσαν εἰσιέναι· ἀλλὰ μόναις ταύταις ἀπαγορεύουσιν οἱ νόμοι ταῖς γυναιξὶ μὴ εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελῆ, ἐὰν δὲ εἰσίωσι καὶ παρανομῶσι, νηποινὶ πάσχειν ὑπὸ τοῦ *βουλομένου* ὅ τι ἂν πάσχῃ *πλὴν θανάτου*· καὶ ἔδωκεν ὁ νόμος τὴν τιμωρίαν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ *ἐντυχόντι*· διὰ τοῦτο δ' ἐποίησεν ὁ νόμος πλὴν θανάτου, τἆλλα ὑβρισθεῖταν αὐτὴν μηδαμοῦ λαβεῖν δίκην, ἵνα μὴ *μιάσματα* μηδ' *ἀσεβήματα* γίγνηται ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἱκανὸν *φόβον* ταῖς γυναιξὶ παρασκευάζων τοῦ *σωφρονεῖν* καὶ *μηδὲν ἁμαρτάνειν* ἀλλὰ *δικαίως οἰκουρεῖν*, διδάσκων ὡς, ἄν τι ἁμάρτῃ τούτων, ἅμα ἔκ τε *τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς* ἐκβεβλημένη ἔσται καὶ *ἐκ τῶν ἱερῶν τῶν τῆς πόλεως*».

Παραθέτομεν καὶ ὅσα ὁ Αἰσχίνης κατὰ Τιμάρχου § 176 καὶ ἑπ. λέγει περὶ τοῦ ἰδίου νόμου σαρηνίζων τὴν ἐξαίρεσιν «*πλὴν θανάτου*» ὡς ἐννοοῦσαν καὶ τὸ μὴ ἀνάπηρον ποιῆσαι τὴν τυπτομένην καὶ αἰκιζομένην μοιχαλίδα: «Σόλων ὁ τῶν νομοθετῶν ἐνδοξότατος γέγραφεν ἀρχαίως καὶ σεμνῶς περὶ τῆς τῶν γυναικῶν εὐκοσμίας. Τὴν γὰρ γυναῖκα, ἐφ' ᾗ ἂν ἁλῷ μοιχός, οὐκ ἐᾷ κοσμεῖσθαι οὐδὲ εἰς τα δημοτελῆ ἱερὰ εἰσιέναι, ἵνα μὴ τὰς ἀναμαρτήτους τῶν γυναικῶν ἀναμιγνυμένη διαφθείρῃ. Ἐὰν δ' εἰσίῃ ἢ κοσμῆται, τὸν ἐντυχόντα κελεύει καταρρηγνύναι τὰ ἱμάτια καὶ τὸν κόσμον ἀφαιρεῖσθαι καὶ τύπτειν, εἰργόμενον θανάτου καὶ τοῦ ἀνάπηρον ποιῆσαι, ἀτιμῶν τὴν γυναῖκα καὶ τὸν βίον ἀβίωτον αὐτῇ παρασκευάζων».

Τοιαύτη ἦτο ἡ τιμωρία τῆς μοιχαλίδος, πολὺ φοβερωτέρα οἱασδήποτε φυλακίσεως, διότι πᾶς πολίτης κατὰ πᾶταν στιγμὴν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλῃ κατὰ τῆς τολμώσης νὰ ἐξέλθῃ τοῦ εἴκου μοιχαλίδος· ἦτο ἓν εἶδος *lynch* κατὰ τῆς ἀτιμίας διαρκὲς καὶ ἀπαράγραπτον. Ἡ ἀτιμία ἐπήρχετο αὐτοδικαίως μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ σύλληψιν τοῦ μοιχοῦ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς δικαστικῆς ἀποφάσεως κατὰ τῆς μοιχαλίδος.

Ἀλλ' ἐρωτᾶται: ὑπῆρχεν ἢ οὔ *γραφὴ μοιχείας κατ' αὐτῆς; Μόνος ὁ σύζυγος* ἢ καὶ *ἄλλοι* εἰσῆγον τοιαύτην γραφήν;

Καίτοι δὲν εὑρίσκομεν ῥητὴν μαρτυρίαν ἐν τοῖς δικανικοῖς λόγοις καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ τοῖς συγγραφεῦσι τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, οὐχ ἧττον ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη ἡ δεχομένη ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη γραφή. Πράγματι, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ μοιχεία ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὅταν ἀδύνατος διατελῇ ἡ καταδίωξις μοιχοῦ, εἴτε διότι ἀπέθανεν εἴτε διότι παρεφρόνησε, πῶς ἄνευ δίκης θ' ἀποδείξῃ ὁ σύζυγος ὅτι ἕνεκα μοιχείας ἀποβάλλει τὴν σύζυγον; πῶς θὰ καταστῇ γνωστὴ ἐπὶ ἀτιμίᾳ καὶ ἀποκλεισμῷ τῶν ἱερῶν ἡ Ἀθηναία ἡ ἀτιμάζουσα τὸν συζυγικὸν οἶκον καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ ἐγκλήματος τούτου *ἀσεβοῦσα* πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τιθεμένη ὡς πᾶν μίασμα ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν παντὸς πολίτου χάριν προφυλάξεως τῶν θεμελιωδῶν ἠθῶν τῆς πόλεως; Ἐν Ἐρέσῳ ὑπῆρχε ῥητὸς νόμος κελεύων ὅτι ἡ καταδικασθεῖσα ἐπὶ μοιχείᾳ σύζυγος ἔχανε τὴν προῖκα. Καὶ τὸ παιγνιῶδες τοῦ Λουκιανοῦ ἔργον, *Δὶς κατηγορούμενος*, ἐν ᾧ παρίσταται ἡ Ῥητορικὴ κατηγορουμένη ἐπὶ μοιχείᾳ δύναται ἵτως νὰ βαρύνῃ εἰς τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης.

Ὀφείλομεν δὲ νὰ δεχθῶμεν ὅτι πλὴν τοῦ συζύγου καὶ ἄλλοι καὶ μάλιστα ὁ πρῶτος τυχὼν πολίτης ἐδικαιοῦτο νὰ κινήσωσι τὴν γραφὴν μοιχείας. Διότι τότε μόνον ὑπάρχει κύρωσις τοῦ νόμου τοῦ καταγινώσκοντος ἀτιμίαν εἰς τὸν σύζυγον τὸν ἀνεχόμενον νὰ συνοικῇ μετὰ μοιχαλίδος. Ἄλλως τε ἡ λέξις *γραφὴ* ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ *δημοσίας* δίκης, καὶ οὐχὶ περὶ ἰδιωτικῆς.

Ὁ Ῥωμαϊκὸς νόμος, ἡ Βυζαντιακὴ καὶ αἱ νεώτεραι Νομοθεσίαι ῥητῶς ἐπιτρέπουσι τὴν συγγνώμην τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς μοιχαλίδος, τὴν δὲ συγγνώμην θεωροῦσιν ἀποδεικνυομένην καὶ σιωπηλῶς καὶ δὴ διὰ τῆς συνοικήσεως. Ἡ τάσις τῶν συγχρόνων Νομοθεσιῶν εἶναι ἡ αὔξουσα ὑπὲρ τῆς μοιχείας ἐπιείκεια. Ἡ ἐπιείκεια δὲ αὕτη εἶναι ἡ ὑπονομεύουσα τὸν γάμον καὶ χλευάζουσα τὴν ἱερότητα τοῦ θεμελιώδους τούτου κοινωνικοῦ θεσμοῦ, καὶ οὐχί, ὡς ἐπιπολαίως τινὲς σκέπτονται, τὸ πλῆθος τῶν διαζυγίων. Θὰ ἦτο μυριάκις προτιμότερον ν' αὐξηθῶσι καὶ πρὸ πάντων καταστῶσι λογικώτεροι καὶ ψυχολογικώτεροι οἱ ἀπηρχαιωμένοι λόγοι τοῦ διαζυγίου, νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς φυσικώτατος λόγος διαζυγίου ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις μετὰ ἐλέγχου τῆς σταθερότητος αὐτῆς, νὰ δεκαπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν διδομένων διαζυγίων, παρὰ νὰ παριστάμεθα μάρτυρες τῆς ἀτιμωρησίας τῆς μοιχείας (διότι εἶναι ἐμπαιγμὸς τῆς ποινῆς ἡ διὰ προστίμου 50 φράγκων ποινή, ὡς συμβαίνει σήμερον ἐν Γαλλίᾳ), καὶ τοῦ θεάματος μοιχαλίδος πορευομένης καὶ πάλιν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ εὐσπλαγχνικοῦ συζύγου.

Ἀντιθέτως πρὸς ταύτας ἡ Ἀττικὴ Νομοθεσία οὐ μόνον ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν σύζυγον τὴν συγγνώμην πρὸς τὴν μοιχαλίδα, ἀλλ' ἐκήρυξεν αὐτὸν *ἄτιμον, ἐὰν συνοικῇ* μετὰ γυναικός, ἧς ἡ ἀπιστία θεωρεῖται *ἀσέβεια* καὶ προσβολὴ οὐχὶ τοῦ ἀνδρὸς μόνου. ἀλλ' αὐτῆς τῆς πόλεως ὅλης τῆς ἑδραζομένης ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς γαμικῆς πίστεως, καὶ ἥτις διὰ τοῦτο ἐκπίπτει ταυτοχρόνως τῆς τε *οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς* καὶ τῶν τῆς *πόλεως ἱερῶν*. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τοῦ γάμου παρ' Ἀθηναίοις εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα τῆς βραδύτερον διὰ τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς ἱερολογίας ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσαχθείσης καὶ πολὺ λογικωτέρα πρὸς τὴν τιθεμένην ἀρχὴν τῆς ἱερότητος τοῦ θεσμοῦ. Ἐὰν ἦναι ἱερὸς ὁ γάμος καὶ ἐὰν πρῶτον στοιχεῖον αὐτοῦ ἦναι ἡ συζυγικὴ πίστις, δι' ἧς μόνης *γνήσια* τέκνα γεννῶνται καὶ διαιωνίζουσι τὸν *οἶκον* καὶ τὸ *γένος*, ἡ ἔλλειψις τῆς πίστεως παρὰ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς ἀποτελεῖ ἀνατροπὴν ῥιζικὴν τοῦ γάμου, καὶ δικαίως ὁ νόμος ἐν Ἀθήναις εἶναι ἀμείλικτος καὶ ἐπιβλέπει μετὰ μείζονος αὐστηρότητος τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν οἰκοδεσπότην συμβιβασμοὺς καὶ ἐπιείκειαν ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους δόγματος τῆς πολιτείας, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου. Ταυτοχρόνως ἐξηγεῖται ἡ μεγίστη νομοθετικὴ διαφορὰ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, προκειμένου περὶ μοιχείας· ὁ ἀνὴρ ὁ ἔγγαμος δὲν λογίζεται μοιχὸς οὐδὲ τιμωρεῖται, ἐὰν συνάψῃ σχέσεις μετὰ γυναικὸς ἀγάμου, διότι οὐδεὶς κίνδυνος ἐκ τῶν σχέσεων τούτων προσγίγνεται εἰς τὸν οἶκον.

Ἐν τούτοις οὐδόλως ἐπετρέπετο ὁ φόνος τῆς μοιχαλίδος. Ἡ ὀργὴ καὶ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ προσβληθέντος συζύγου ἔπρεπε «κατὰ τὸ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔγκλημα νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ μοιχοῦ μόνου. Οὔτε φυσικὸν οὔτε λογικὸν φαίνεται εἰς ἡμᾶς σήμερον νὰ περιστέλληται νομοθετικῶς ἡ ὁρμὴ καὶ ἀγανάκτησις τοῦ συζύγου πρὸς τὴν συλλαμβανομένην μοιχαλίδα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὴν ἄμετον ἀποπομπὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ οἴκου, καὶ

νὰ δεικνύηται οὕτως ἐπιείκεια καὶ προνομιακὴ θέσις πρὸς τὴν μοιχαλίδα, ἧς τὸ ἔγκλημα εἶναι βαρύτερον ἢ τὸ τοῦ μοιχοῦ διὰ τὸν σύζυγον. Τὰ ἤθη εἶχον ἤδη πρὸ τοῦ νόμου διδάξει τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ὑποδεεστέρα πολὺ τοῦ ἀνδρός, οἱονεὶ παιδίον οὐδέποτε ἐνηλικιούμενον, ὅτι ἡ νομικὴ προσωπικότης εἶναι ἀτελεστάτη χρήζουσα διαρκοῦς κηδεμονίας καὶ *κυριότητος*, καὶ ὅτι ἐπομένως ἦτο φυσικώτερον τότε νὰ σκεφθῶσιν ὅτι εἶναί τι ἀνόσιον τὸ φονεύειν παιδίον καὶ ὅσιον τὸ φονεύειν τὸν ἔξωθεν εἰσπηδῶντα ἐχθρὸν καὶ ἁπατῶντα τὸ θῆλυ τοῦτο, ὅπερ δὲν ἐλογίζετο τότε τὸ *ἥμισυ* τοῦ ἀνδρὸς ἀλλ' ἴσως τὸ *τέταρτον* καὶ κάτι ὀλιγώτερον. Ἡ ἀγανάκτησις ὅλη καὶ ὅλων κατὰ τῆς ἀπατηθείσης μετετρέπετο εἰς περιφρόνησιν, ἧς ἡ ὑπάτη μορφὴ ἦτο ἡ *ἀτιμία*. Τὴν τοιαύτην τῶν ἠθῶν μόρφωσιν ἠκολούθησε καὶ ὁ νόμος, ὅστις, ὡς εἴρηται, μεταξὺ τῶν ὁσίων φόνων δὲν ἀπαριθμεῖ καὶ τὸν τῆς μοιχαλίδος· ἄρα ὁ ἐν τῇ αἰφνιδίᾳ ἀγανακτήσει φονεύων αὐτὴν σύζυγος εἶναι φονεὺς καὶ τιμωρεῖται ὡς τοιοῦτος[1].

Τινὲς ἠμφισβήτησαν τοῦτο παραπειθόμενοι ἐκ τῶν παρ' Ἑρμογένει καὶ ἄλλοις ῥήτορσι τεχνογράφοις μνημονευομένων· π. χ. παρ' Ἑρμογένει ἀπαντᾷ ἡ φράσις: «ἐξῆν δ' ἀποκτιννύναι καὶ τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μοιχευομένην». Ἀλλ' ἂν πράγματι ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπετρέπετο τοιοῦτος φόνος, οὔτε ὁ σχετικὸς νόμος ὁ παρὰ Δημοσθένει κατὰ Νεαίρας οὔτε τὰ ἐν § 87 τοῦ λόγου τούτου θὰ ἐγράφοντο ὡς ἐγράφησαν. Οὐδὲν παράδειγμα οὔτε ὑπόνοιαν κἂν περὶ τοιούτου δικαιώματος ἀνευρίσκομεν ἐν ταῖς ἀμέσοις πηγαῖς τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου. Δέον νὰ λεχθῇ ὅτι ἀμφίβολος καὶ θολερὰ τυγχάνει ἡ πηγὴ ἡ ἐκ τῶν τεχνογράφων. Οἱ τεχνογράφοι οὗτοι οἱ πολὺ βραδύτερον τῆς 4ης καὶ τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος π. Χ. γράψαντες, διδάξαντες ἢ σχολιάσαντες περὶ ῥητορικῆς, πλάττουσιν ἀπειρίαν θεμάτων καὶ παραδειγμάτων πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν μαθητῶν καὶ ἄσκησιν εἰς ἐφαρμογὴν τῶν τεχνολογικῶν ὅρων, καὶ δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὑποχρέους ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν θεμάτων νὰ τηρῶσι πιστὴν καθ' ὅλα ἀνάμνησιν τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου. Παραθέτω ἓν ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς ἀπόδειξιν τούτου.

Ὁ *Μαρκελλῖνος* σχολιάζων τὰς *στάσεις* (*Ῥητ. Ἑλλ.* ἔκδ. Walz 1833 T. IV σελ. 472) λέγει τάδε: «Ἔστι δὲ ὁ ἐξ ἁπάτης οὗτος στοχασμός. Πρεσβευτὴς ἀπεδήμησεν· ἐπανῆλθε μελανειμόνων. Ἔρρετο αὐτὸν ὁ δῆμος διατί μελανειμονεῖ; ὁ δὲ φησί, μοιχὸν ἐπὶ τῇ γυναικὶ καταλαβεῖν, εἶναι δὲ τόνδε. Κατέλυσεν (διορθωτέον εἰς *κατέλευσεν*) ἐκεῖνον ὁ δῆμος. Ὕστερον κρίνων ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα μοιχείας οὐχ εἵλε· καὶ κρίνεται ἁπάτης ὑπὸ τοῦ δήμου. Ζητοῦμεν οὖν ἐνταῦθα, εἰ ἠπάτησε κτλ.» Ἕκαστος βλέπει πόσας ἀνακριβείας καὶ ἀπιθάνους καὶ ἀδυνάτους ὑποθέσεις ἔπλαττον οἱ τεχνογράφοι διὰ νὰ ἐξαρκῶσιν εἰς τὴν γινομένην μεγίστην κατανάλωσιν ῥητορικῶν γυμνασμάτων ἐπὶ ὡρισμένων δικανικῶν θεμάτων. Οὐδαμοῦ ἐν τῷ Ἀττικῷ ἀλλ' οὐδ' ἐν ἄλλῳ ἑλληνικῷ δικαίῳ εὑρίσκομεν ἴχνος ἐπιτρέπον τὴν παραδοχὴν ὡς πιθανοῦ γεγονότος παρομοίου, οἷον ὁ ὑπὸ τοῦ δήμου *λιθοβολισμὸς* τοῦ μοιχοῦ, ἄνευ δίκης, ἐπὶ τῇ ἁπλῇ καταγγελίᾳ ἑνὸς ἀστοῦ ἔστω καὶ πρεσβευτοῦ· οἱ πρεσβευταὶ δὲν ἀπετέλουν τάξιν ἐξέχουσαν τῶν ἀστῶν, ἀφ' οὗ πολλάκις καὶ ἐκ τῶν ἠθοποιῶν ἐξελέγησαν τοιοῦτοι.

VII

Ὁ σύζυγος συλλαβὼν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀλλὰ μὴ φονεύων εἶχε τὸ δικαίωμα αὐτοδικῶν νὰ πράξῃ κατὰ τοῦ μοιχοῦ ὅ τι θελήσῃ, *ὅ τι ἂν βούληται χρῆσθαι*.

Καὶ πρῶτον δεσμεύων ἐκράτει αὐτὸν ἐφ' ὅσον ἤθελεν, ἐγκάθειρκτον ἐν τῷ οἴκῳ του. Δεύτερον, τῷ ἐπέβαλλε βοηθούμενος ὑπὸ οἰκετῶν ἢ φίλων του διαφόρους σωματικὰς καὶ ἀτιμωτικὰς ποινάς, ἰδίως τὴν *ῥαφανίδωσιν* καὶ τὸν *παρατιλμὸν διὰ τέφρας*. Φαίνεται ὅτι ἐπετρέπετο πᾶσα ἄλλη κάκωσις καὶ πληγὴ καὶ ἀκρωτηριασμός, ἀλλ' ἡ ἡμέρωσις τῶν ἠθῶν ἐπήνεγκε τὴν κατάργησιν αὐτῶν βαθμηδὸν καὶ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων καὶ ἐντεῦθεν ἐπεκράτησαν ὡς κλασικαὶ ποιναὶ τῆς κλασικῆς ἐποχῆς αἱ μνημονευθεῖσαι σωματικαὶ ποιναί, *ῥαφανίδωσις* καὶ *παρατιλμός*. Ὁ Ἀριστοφάνης συχνότατα μνημονεύει αὐτῶν. Ἐν δὲ ταῖς Νεφέλαις παριστᾷ τὸν Ἄδικον λόγον ὡς ὀξύνουν καὶ ἐφευρετικώτερον τοῦ Δικαίου λόγου καὶ ὡς παράδειγμα φέρων τὴν περίπτωσιν

1. Ἐν Ῥώμῃ ἡ lex Julia ἐχορήγει τῷ πατρὶ τὸ δικαίωμα τοῦ φονεύειν ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ φονεύειν συγχρόνως καὶ τὴν μοιχαλίδα θυγατέρα του. Ὁ σύζυγος ἐδικαιοῦτο νὰ φονεύσῃ τὸν μοιχόν, ἰδίᾳ ὅταν ἀνῆκεν εἰς κοινωνικῶς ὑποδεᾶ τάξιν, ἢ κακῶν προηγουμένων, ἀλλὰ φονεύων τὴν σύζυγόν του ἦτο ὑπόδικος καὶ ἐσῴζετο διὰ χάριτος.

μοιχοῦ συλλαμβανομένου λέγει: «Ἥμαρτες, ἠράσθης, ἐμοίχευσες λιγάκι, ἔπειτα συνελήφθης; Εἶσαι χαμένος, διότι εἶσαι ἀδύνατος περὶ τὸ λέγειν. Ἂν συμμορρωθῇς μὲ τὴν ἰδικήν μου διδασκαλίαν, ζῆθι κατὰ φύσιν, σκίρτα, γέλα, οὐδὲν αἰσχρὸν νόμιζε. Ἂν συλληφθῇς ὡς μοιχός, ἀμέσως θ' ἀντιλέξῃς, ὅτι δὲν ἔπραξες ἀδίκημα· καὶ ἔπειτα θά το ῥίψῃς εἰς τὸν Δία, ἀρ' οὗ καὶ ἐκεῖνος ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν γυναικῶν, καὶ θὰ εἴπῃς: πῶς; θνητὸς ὢν δύναμιν μεγαλειτέραν τοῦ Θεοῦ δύναμαι νὰ ἔχω;»

Τρίτον ἐκράτει τὸν μοιχὸν δέσμιον καὶ διεπραγματεύετο μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς πληρωμῆς ἀποζημιώσεως. Μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ ποσοῦ, ἂν τοῦτο δὲν ἦτο ἕτοιμον, ἐλάμβανε δύο ἐγγυητὰς ἐκ τῶν φίλων τοῦ μοιχοῦ, ὅπως ἀσφαλῶς καὶ ἐμπροθέσμως γίνῃ ἡ καταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως παρ' αὐτῶν ἐν περιπτώσει δυστροπίας τοῦ μοιχοῦ. Ἡ δι' ἀποζημιώσεως χρηματικῆς ἱκανοποίησις εἶναι ἰδέα εἰσχωρήσασα βαθέως παρὰ τοῖς Ἄγγλοις καὶ σεβαστὴ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν ᾧ μυκτηρίζεται ἐν Γαλλίᾳ καὶ καταγελᾶται, οὐδενὸς Γάλλου ἀτυχοῦς συζύγου τολμῶντος νὰ διατυπώσῃ αἴτησιν περὶ ἀποζημιώσεως. Ἑτέρα ὁμοιότης τῶν Ἀγγλικῶν ἠθῶν πρὸς τὰ ἐν Ἀθήναις εἶναι ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη ἐκ τῶν προτέρων τάσσεται ὑπὲρ τοῦ συζύγου καὶ κατὰ τοῦ μοιχοῦ καὶ τῆς μοιχαλίδος, ἐν ᾧ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ ἐν Γαλλίᾳ.

Εἰκονικὸν παράδειγμα τοῦ τρίτου τούτου τρόπου αὐτοδικίας εὑρίσκομεν ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ κατὰ Νεαίρας § 64 καὶ ἑπ.

Ἐπαίνετός τις ἐξ Ἄνδρου, παλαιὸς ἐραστὴς τῆς *Νεαίρας*, ἥτις ἦτο ἄλλοτε δούλη καὶ ἑταίρα ἀλλ' ἀπό τινος συνέζη μετὰ τοῦ *Στεφάνου*, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας μετέβη παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ φίλῃ. Ὁ Στέφανος συλλαμβάνει αὐτὸν ὡς μοιχὸν ἐν τῷ οἴκῳ του οὐχὶ μετὰ τῆς Νεαίρας ἀλλὰ μετὰ τῆς θυγατρός της *Φανοῦς* καλουμένης, τὸν δεσμεύει καὶ ἐπὶ ὑποσχέσει πληρωμῆς 3000 δραχμῶν (ἰσοδυναμουσῶν τοὐλάχιστον πρὸς 6000 φρ. σημερινὰ) τὸν ἀπολύει λαμβάνων δύο ἐγγυητάς. Ἀλλ' ὁ Ἐπαίνετος καί τοι πλούσιος, δὲν ἠθέλησε νὰ πληρώσῃ· διότι ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ Στέφανος δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς συνέλαβεν αὐτὸν χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα, ὡς μὴ ὢν μήτε σύζυγος νόμιμος τῆς Νεαίρας, μήτε πατὴρ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Διὸ εἰσάγει γραφὴν πρὸς τοὺς θεσμοθέτας *περὶ τοῦ ἀδίκως εἰρχθῆναι* συμφώνως τῷ νόμῳ λέγοντι: «ἐάν τις ἀδίκως εἴρξῃ ὡς μοιχόν, γράψασθαι πρὸς τοὺς θεσμοθέτας ἀδίκως εἰρχθῆναι· καὶ ἐὰν μὲν ἕλῃ τὸν εἴρξαντα καὶ δόξῃ ἀδίκως ἐπιβεβουλεῦσθαι, ἀθῷον εἶναι αὐτὸν καὶ τοὺς ἐγγυητὰς ἀπηλλάχθαι τῆς ἐγγύης. Ἐὰν δὲ δόξῃ μοιχὸς εἶναι, παραδοῦναι αὐτὸν κελεύει τοὺς ἐγγυητὰς τῷ ἑλόντι, ἐπὶ δὲ τοῦ δικαστηρίου *ἄνευ ἐγχειριδίου* χρῆσθαι ὅ τι ἂν βουληθῇ ὡς μοιχῷ ὄντι.» Ὁ Στέφανος ἰδὼν ὅτι καὶ ἡ παράνομος συμβίωσίς του καὶ ἡ ἄδικος εἱρκτὴ θ' ἀπεδεικνύοντο δικαστικῶς, συνήνεσε νὰ συμβιβασθῇ ὑπείκων εἰς τὴν διαιτητικὴν ἀπόφασιν αὐτῶν τούτων τῶν ἐγγυητῶν, καὶ ἔλαβε χιλίας μόνον δραχμὰς λόγῳ βοηθείας διὰ τὴν ὑπανδρείαν τῆς Φανοῦς, οὕτης διεζευγμένης ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός της· ὁ δὲ Ἐπαίνετος παρητήθη τῆς δίκης καὶ ἀπέσυρε (ἀνελέσθαι) τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀδίκως εἰρχθῆναι.

Ἐν τῷ αὐτῷ δικανικῷ λόγῳ εὑρίσκομεν καὶ ἕτερον νόμον ὁρίζοντα ὅτι δὲν λογίζεται μοιχεία οὐδ' ἐπιτρέπεται ἡ σύλληψις μοιχοῦ, πολλῷ δὲ ἧττον ὁ φόνος αὐτοῦ, μετὰ γυναικῶν, *ὁπόσαι ἂν ἐπ' ἐργασιηρίου καθῶνται*, τουτέστιν ὅσαι ἔχουσιν ἐπάγγελμα τὸ δέχεσθαι τοὺς ζυνόντας καὶ εὐποροῦσιν ἐκ τούτου τοῦ ἐργαστηρίου (πορνείου), πρὸς δὲ μετὰ γυναικῶν ὅσαι «*ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλῶσί τι ἀποπεφασμένως*». Ὥστε αἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ γυναῖκες αἱ πωλοῦσαι φανερὰ ἐδώδιμα ἢ ἄλλο τι, ἐξωμοιοῦντο κατὰ τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὰς ἑταιρικῶς ζώσας.

Ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαλλομένη ποινὴ κατὰ τοῦ μοιχοῦ τοῦ μὴ συλληφθέντος ἐπ' αὐτοφώρῳ; Αὐτοδικίαν πλέον κατ' αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀσκήσῃ ὁ σύζυγος. Ὥστε ὤφειλεν νὰ ὑποβάλῃ *γραφὴν μοιχείας* εἰς τοὺς θεσμοθέτας καὶ μετὰ ἀνάκρισιν καὶ ἐξέτασιν μαρτύρων καὶ εὕρεσιν ἄλλων ἀποδείξεων νὰ ἴδῃ τὴν δίκην εἰσαγομένην ἐνώπιον δικαστηρίου τινὸς Ἡλιαστῶν. Τίς ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐπιβαλλομένη ποινή; Εἶναι περίεργον ὅτι οὐδεμίαν σαφῆ διάταξιν περὶ ταύτης ἔχομεν. Οἱ φρονοῦντες ὅτι ποινὴ *θανάτου* κατεγινώσκετο, ἐπικαλοῦνται τὸ χωρίον τοῦ Λυσίου ἐν τῷ κατὰ Ἀγοράτου λόγῳ § 66: «καὶ ἐλήφθη μοιχὸς καὶ τούτου θάνατος ἡ ζημία ἐστίν». Ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου δύναται νὰ ἐκληφθῇ ἄριστα ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ σύλληψιν (ἐλήφθη) τοῦ μοιχοῦ, ὃν ἐδικαιοῦτο διὰ θανάτου νὰ

τιμωρήσῃ ὁ σύζυγος. Ἐξ ἀναλογίας δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν ποινὴν θανάτου, λόγῳ ὅτι ὁ Σόλων τὴν αὐτὴν ποινὴν ἐπέβαλε κατὰ τῶν *προαγωγῶν*, οἵτινες τὴν ἑαυτῶν ἀναίδειαν παρασχόντες ἐπὶ μισθῷ κατορθοῦσι νὰ φέρωσιν εἰς ἁμαρτίαν τοὺς ἐξαμαρτάνειν μὲν ἐπιθυμοῦντας ὀκνοῦντας ὅμως καὶ αἰσχυνομένους τὰς συνεντεύξεις (Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχου § 184). Οὔτε τὸ παρὰ Ξενοφ. (Ἀπομν. Β', 1, § 5) χωρίον βοηθεῖ πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας: «ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἱρκτὰς[1] εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι, ὅτι ὁ νόμος ἀπειλεῖ παθεῖν καὶ ἐνεδρευθῆναι καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι». Ἀρνητικῶς ὅμως ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἐξάγεται ὅτι ποινὴ βεβαίως βαρεῖα ἀλλ' οὐχὶ θανάτου κατεγινώσκετο κατὰ τοῦ μοιχοῦ. Ἐκ τοῦ συνόλου δὲ τῶν σχετικῶν περὶ μοιχείας διατάξεων προσεπικυροῦται ἡ γνώμη αὕτη, ἥτις εἶναι καὶ ἡ μᾶλλον κρατοῦσα σήμερον (Beauchet αὐτόθι).

Ἡ σύζυγος οὐδὲν δικαίωμα ἀγωγῆς κατὰ τοῦ ἀνδρὸς εἶχε ἐπὶ παραβάσει τῆς συζυγικῆς πίστεως, οὔτε τὴν παράβασιν ταύτην ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ ὡς λόγον διαζυγίου κατὰ τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀνισότης τῶν δικαίων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον δέν μας ξενίζει· διότι καίτοι βελτιωθείσης τῆς νομικῆς θέσεως τῆς γυναικὸς παρὰ ταῖς νεωτέραις Νομοθεσίαις, ἡ ἀνισότης τῶν δικαίων ἐξακολουθεῖ εἰσέτι παρὰ ταῖς πλείσταις ἐξ αὐτῶν καὶ δὲν φαίνεται μέλλουσα ταχέως νὰ ἐξαλειφθῇ μεθ' ὅλον τὸν πάταγον τῶν κοινωνιολόγων καὶ μεθ' ὅλον τὸ ἑλκυστικὸν παράδειγμα τῆς προϊούσης ἰσότητος, ὅπερ ἐξ Ἀμερικῆς ἐκπορεύεται διδακτικώτατον καὶ οὐχὶ σπανίως διασκεδαστικώτατον.

VIII

Ὁ κατὰ Νεαίρας λόγος, ἐξ οὗ πολλὰ περὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν νόμων διαφωτίζονται καὶ πολλὰ περὶ τοῦ βίου τῶν Ἀθηναίων εἰκονίζονται, περιέχει καὶ ἓν εὕρημα ἀναφερόμενον εἰς ἓν ἐπεισόδιον τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Λυσίου. Οὗτος ἐν ἡλικίᾳ μᾶλλον γεροντικῇ ἐρωτοτροπεῖ μετά τινος ἑταίρας *Μετανείρας* καλουμένης. Ταύτην εἶχε γνωρίσει ἐν Κορίνθῳ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Νικαρέτης, ἥτις παραλαμβάνουσα παιδίσκας ἐξεμεταλλεύετο τὴν νεότητα καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν. Πολλὰ φαίνεται ἐδαπάνα δι' αὐτὴν καὶ πολὺν χρόνον ἔχανε μεταβαίνων εἰς Κόρινθον. Διὸς ἐσκέρθη νὰ προσκαλέσῃ τὴν Νικαρέτην καὶ τὴν Μετάνειραν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ τῇ προφάσει τῶν Ἐλευσινίων ἑορτῶν, ὅπως μυήσῃ τὴν φίλην του εἰς τὰ μυστήρια. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο νυμφευμένος ἔχων σύζυγον τὴν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιάν του θυγατέρα τοῦ Βραχύλλου καὶ συνῴκει μετὰ τῆς ζώσης ἔτι γηραιᾶς μητρός του, δὲν ἠδύνατο νὰ φιλοξενήσῃ τὴν ἐρωμένην παρ' ἑαυτῷ, οὔτε ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ξενοδοχεῖα δυνάμενα νὰ διευκολύνωσι τὴν ὑπόθεσιν. Κατέρυγεν λοιπὸν εἰς τὸν Φιλόστρατον ἐκ Κολωνοῦ, στενόν του φίλον, ὅστις ἦτο ἄγαμος (ἤθεος) καὶ πιθανῶς λίαν νεαρός. Τοῦτον παρεκάλεσε νὰ παραλάβῃ τὸ ἐκ Κορίνθου διὰ θαλάσσης ἐρχόμενον ἐράσμιον φορτίον καὶ τοποθετήσῃ ἀσφαλῶς καὶ φιλοξενήσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁ Λυσίας φιλοξενηθῇ ἐν τῇ φωλεᾷ ἐκείνῃ τῶν γεροντικῶν ἐρώτων, διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον.

Ἀλλὰ πόσον εἶναι παράδοξος ἡ τύχη τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων! Μετὰ τόσας προφυλάξεις προδιδούσας τὴν ἠσκημένην φρόνησιν τοῦ Λυσίου, τὸ πρᾶγμα διέφυγε βεβαίως τὴν γνῶσιν τῆς ὑπεργήρου μητρὸς καὶ τῆς συζύγου του, καὶ ἀπέθανον αὐταὶ μὲν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὁ δὲ Λυσίας ἐν πλήρει βεβαιότητι ὅτι ἀπαρατήρητον καὶ ἀσχολίαστον παρῆλθε τὸ τέχνασμά του. Καὶ ὅμως μετὰ 30 ἢ 40 ἔτη ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ φιλοδίκου Ἀπολλοδώρου, ὃν ὁ Δημοσθένης ἔσχε πελάτην καὶ ἀντίδικον ἐναλλάξ, ἡ κατὰ τῆς Νεαίρας δίκη. Ἐπειδὴ ἡ Νέαιρα αὕτη παιδίσκη οὖσα εἶχεν ἀκολουθήσει ἐκ Κορίνθου τὴν Νικαρέτην καὶ Μετάνειραν εἰς Ἀθήνας συνεπείᾳ τῆς προσκλήσεως τοῦ Λυσίου, ὑπῆρχε μέγα συμφέρον ἐν τῇ δίκῃ νὰ γνωσθῇ ἡ καταγωγή, ἡ ποιότης καὶ τὸ παρελθὸν τῆς Νεαίρας, ὅπως ἐκδικηθῇ ὁ Ἀπολλόδωρος τὸν ἐχθρόν του Στέφανον τὸν παρανόμως μετ' αὐτῆς συζῶντα.

Ὁ δικηγόρος, δηλαδὴ ὁ λογογράφος τοῦ ἐνάγοντος, ζητῶν ἀνεῦρεν εὐτυχῶς ἔτι ζῶντα τὸν Φιλόστρατον καὶ τον παρεκάλεσε νὰ μαρτυρήσῃ τὸ πρὸ τριῶν καὶ πλέον δεκαετηρίδων συμβὰν ἐρωτικὸν ἐπεισόδιον τοῦ Λυσίου. Οὕτως ἐπροδόθη τὸ μυστικόν, ἡ δὲ μικρὰ αὕτη ἱστορία τοῦ σκανδάλου ἐγένετο κτῆμα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ἥτις εὐαρέστως περισυλλέγει πᾶν ὅ τι εἰκονίζει καὶ χρωματίζει τὸν

1. Ἡ λέξις *εἱρκτὴ* σημαίνει ἐνταῦθα τὸ ἐσώτερον τῆς οἰκίας καὶ οὐχὶ τὸ δεσμωτήριον.

ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν πρὸς χαρὰν παντὸς φιλαρχαίου, δυναμένου οὕτω νὰ καυχᾶται ὅτι οὐ μόνον γνωριμίαν ἀλλὰ καὶ στενὴν φιλίαν ἔχει μετὰ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἀφ' οὗ γνωρίζει τὰ μυστικά των.

Ὁ Λυσίας ἐν τῷ μνημονευθέντι λόγῳ κατὰ Νεαίρας ἀποκαλεῖται *σοφιστὴς* ἤτοι διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς παιδεύων ἄλλους καὶ γράφων λόγους. Ἡ προσωνυμία *σοφιστὴς* ἔντιμος οὖσα κατ' ἀρχὰς ἐξέπεσε βραδύτερον καὶ δὴ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἰσοκράτους ἐφαίνετο *ἀτιμαζομένη* καὶ *ἐπικρινομένη*. (Περὶ Ἀντιδ. § 235).

IX

Δὲν σῴζεται ὁ λόγος, ὃν ἡ κατηγορία ἀπήγγειλεν ἐν τῇ προκειμένῃ δίκῃ, οὔτε γινώσκομεν ἄλλοθεν τίς ἦτο ἡ ψῆφος τῶν δικαστῶν μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἀπολογίας. Ἐν τούτοις οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ ἀτυχὴς Εὐφίλητος ἠθῳώθη διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας, καὶ θερμῶς εὐχαρίστησε τὸν Λυσίαν πληρώσας ἴσως μετὰ γενναιότητος τὸν λογογράφον καὶ τιμήσας αὐτὸν δι' ἑστιάσεως.

Μαρτυρίας δὲν εὑρίσκομεν περὶ τῶν εἰς λογογράφους συνήθως πληρωνομένων ἀμοιβῶν. Οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λυσίου φήμην κεκτημένοι σοφισταί, δεινοὶ περὶ τὸ λέγειν καὶ ποιούμενοι *διαλέξεις*, ὡς λέγομεν σήμερον, ἢ *ἐπιδείξεις*, ὡς ἔλεγον τότε, ἐπληρώνοντο οὐχὶ 50 δραχμὰς δι' ἑκάστην *ἐπίδειξιν* (conférence)· ὡς λέγει ὁ Μύλλερος (σελ. 332), ἀλλὰ πολὺ μείζονα ποσά· διότι ὁ *Ἱππίας* ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰσέπραξεν ἐξ ἐπιδείξεων 15,000 δραχμῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ 10,000 δραχ. ἐξ ἑνὸς μικροῦ χωρίου Ἰνυκοῦ (*Πλάτωνος* Ἱππ. μείζων 282). Ἀλλ' ὡς διδάσκαλοι τῆς ῥητορικῆς ἐλάμβανον συνήθως 1000 δραχμὰς παρ' ἑκάστου μαθητοῦ. Ὅσον δὲ πλειότερον ἐφημίζετο ὁ σοφιστής, τοσοῦτον πλείονες συνέρρεον οἱ μαθηταὶ καὶ *ἐδωροφόρουν βασιλικῶς* τὸν διδάσκαλον, ὡς λέγει ὁ Πλάτων (Φαίδρ. § 266 c). Ὁ Ἰσοκράτης εὐδοκίμησε πλέον παντὸς ἄλλου ὡς διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 100 μαθητὰς ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ πλουσιωτέρων οἴκων, συνέρρεον δὲ καὶ πολλοὶ νέοι ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου διώκοντες τὴν δόξαν μαθητοῦ παρὰ τοιούτῳ πεφημισμένῳ διδασκάλῳ. Ἔλαβεν, ἐὰν ἀληθὲς τυγχάνῃ τὸ παρὰ Ψευδοπλουτάρχῳ φερόμενον, 20 τάλαντα (= 120,000 δρ.) παρὰ τοῦ *Νικοκλέους* βασιλέως τῶν Κυπρίων ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὸν λόγον τὸν γραφέντα πρὸς αὐτόν. Ἡ πληρωμὴ αὕτη ἰσοδυναμοῦσα παρ' ἡμῖν πρὸς Λ.Τ. 20,000 περίπου, θεωρεῖται μυθώδης καὶ μόλις πιστευτή, καίτοι παρὰ βασιλέως προερχομένη. Γινώσκοντες ὅμως θετικῶς ὅτι τὰ πρὸς τοὺς σοφιστὰς πληρωνόμενα διδακτρα ἦσαν κατ' ἀποκοπὴν 1000 δραχμαί, συμπεραίνομεν ὅτι ἡ τῶν λογογράφων ἀμοιβὴ διὰ συνήθη δικανικὸν λόγον θὰ ἦτο μικροτέρα τοῦ ποσοῦ τούτου, ποικίλλουσα κατὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς δίκης, τὴν φήμην τοῦ λογογράφου καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ πελάτου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη σύγκρισις ὡς πρὸς τὰς εἰσπραττομένας ἀμοιβὰς καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος κέρδη δύναται νὰ γίνῃ μεταξὺ τῶν λογογράφων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν δικηγόρων τῆς Ῥώμης. Ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων συνεκεντρώθησαν κολοσσιαῖα συμφέροντα, ἐσωρεύθησαν πλούτη ἀμύθητα, καὶ αἱ δίκαι ἐγένοντο πολυπληθεῖς καὶ τεράστιοι κατ' ὄγκον. Ὁ Κικέρων ὡς δικηγόρος ἐκέρδισε πλείονα ἢ ὡς ἀνθύπατος τῆς Κιλικίας, ὅπου κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ἀρχῆς του ἐπιεικῶς καὶ δικαίως κυβερνῶν ᾠκονόμησε περὶ τὰς 500,000 φράγκων. Ὁ Τάκιτος (de oratoribus VIII) μνημονεύει δύο περιφήμων δικηγόρων τοῦ Μαρκέλλου καὶ τοῦ Κρίσπου ζώντων ἐπὶ Βεσπεσιανοῦ, οἵτινες ἐκ τῆς δικηγορικῆς αὐτῶν πολυετοῦς ἐργασίας ἀπέκτησαν περιουσίαν ἑκάτερος 300,000,000 σεστερτίων ἰσοδυναμούντων μὲ 60 ἑκατομμύρια φράγκων, ἤτοι ποσὸν τεράστιον, ὅπερ ἴσως οὐδὲ οἱ σήμερον ὀνομαστότεροι τῶν Γάλλων ἢ τῶν Ἄγγλων δικηγόρων ὠνειρεύθησαν οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ, ὅπου σφύζει ἡ καρδία τῆς κοσμοκράτορος Ἀλβιόνος.

Ὁ Πλάτων ἐν τῷ *Φαίδρῳ* μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Λυσίας ἔχαιρε φήμην δεινοῦ περὶ τὸ γράφειν, ἀλλ' ἐπικρίνει τὴν τέχνην του καὶ προτιμᾷ τὸν Ἰσοκράτην νεώτερον ὄντα τοῦ Λυσίου καὶ ὑποσχόμενον μείζονα εὐδοκίμησιν ὡς ἔχοντα τὸ ἦθος γενικώτερον, τὴν δὲ διάνοιαν φιλοσοφικώτερον διατεθειμένην. Διὸ προτρέπει τὸν Λυσίαν νὰ τραπῇ ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν μιμούμενος τὸν ἀδελφόν του Πολέμαρχον, ἐὰν θέλῃ νὰ γίνῃ τέλειος *λόγων συγγραφεύς*.

Αἱ περὶ τῆς ῥητορικῆς τέχνης ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος εἶναι πάντοτε αὐστηραὶ καὶ ἐν πολλοῖς διαλόγοις ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀλλὰ κατὰ διάφορον ἑκάστοτε τρόπον ἐκφέρονται σφοδραὶ ἐπικρίσεις κατὰ τῶν διδασκάλων τῆς ῥητορικῆς καὶ κατὰ τῶν γραψάντων τὰς λεγομένας *τέχνας*. Ὑπάρχει δὲ ἐν τῷ Μενεξένῳ, ὅπου λαμπρὸν δεῖγμα τῆς ῥητορικῆς του δεινότητος παρέσχεν ὁ Πλάτων, ἡ ὁμολογία ὅτι ὁ Σωκράτης *ἀεὶ προσπαίζει τοὺς ῥήτορας*. Μνημονεύει ὁ Πλάτων ὡς ἐξέχοντας τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ *Θεόδωρον ἐκ Βυζαντίου*, ὃν ἀποκαλεῖ βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα, καὶ τὸν ἐκ *Χαλκηδόνος Θρασύμαχον*, ἐπιδέξιον νὰ κινῇ καὶ κατακτυπᾷ τὰς ὀργὰς τοῦ ἀκροατηρίου, δυάδα ἔνδοξον ἐκ τοῦ ἡμετέρου Βοσπόρου ὁρμωμένην. Μνημονεύει καὶ ἄλλους ἀρχαιοτέρους, τὸν Γοργίαν, τὸν Πῶλον, τὸν Πρόδικον, τὸν διδάσκαλον τοῦ Γοργίου Τισίαν, ἀλλὰ παραδόξως λησμονεῖ τὸν ἀρχαιότερον ὅλων, τὸν διδάσκαλον τοῦ Τιτίου, τὸν *πατέρα τῆς λογογραφίας*, ἀκμάσαντα ἐπὶ τῶν Μηδικῶν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἱέρωνος (470 π. Χ.) ἐν Συρακούσαις, ὅπου διὰ τὸ πλῆθος τῶν δικῶν ἐξήσκει ἐπικερδῶς τὴν τέχνην, τὸν πρῶτον συγγραφέα μικροῦ καὶ συντόμου *βιβλίου περὶ τῆς ῥητορικῆς τέχνης*. Οὐ μόνον παρ' Ἕλλησιν ἀλλὰ καὶ παρὰ πάσῃ τῇ ἀνθρωπότητι ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐπισημότατον τὸ μικρὸν ἐκεῖνο βιβλίον, διότι εἶναι τὸ *πρῶτον γραφὲν θεωρητικὸν βιβλίον περὶ τῆς τέχνης*, ὡς λέγει ὁ πολὺς Μύλλερος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλ. Φιλολογίας.

Ἂν παραδόξως ἐλησμονήθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς λογογραφίας, καθῆκον ἔχομεν ἡμεῖς ἅπαντες νὰ τὸ γνωρίσωμεν καὶ νὰ τὸ ἐνθυμώμεθα διὰ παντός. Ὠνομάζετο *Κόραξ*. Ἦτο λοιπὸν πεπρωμένον νὰ ἔχωσι τὸν Κόρακα ὡς ἀπώτατον κοινὸν πρόγονον καὶ γενάρχην οἱ ῥήτορες καὶ δικηγόροι πάσης χώρας καὶ φυλῆς καὶ ἦτο πεπρωμένον νὰ δοθῇ ἀφορμὴ μὲν εἰς τοὺς φιλοσκώμμονας νὰ προφέρωσι μειδιῶντες τὴν παροιμίαν «ἀπὸ κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν», εἰς δὲ τοὺς κακολογοῦντας τὸ ἐπάγγελμα νὰ προσρύγωσιν εἰς γενεαλογικὸν ἐπιχείρημα ὅτι οἱ δικηγόροι ἔλκουσι τὸ γένος ἐκ Κόρακος, ἄρα κοράκων ἔργα τελοῦσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ Πλάτων, ὅστις θεωρεῖ ἀξίους θανάτου τοὺς ἐπὶ κέρδει συνηγοροῦντας ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἂν γράφων τὸν Φαῖδρον ἐνεθυμεῖτο τὸ ὄνομα τοῦ γενάρχου τούτου, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τοξεύσῃ αὐτὸς πρῶτος καυστικώτατον σκῶμμα, ἕνεκα τῆς παρηχήσεως τοῦ ὀνόματος, στέλλων ζῶντας ἢ νεκροὺς ὅλους τοὺς δικηγόρους *εἰς κόρακας*.

ΝΙΚΑΙΑ, ΜΙΚΡΑ ΝΙΚΑΙΑ ἢ ΝΙΚΙΤΣΑ

ὑπὸ

Γ. Ι. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΞΔ' συνεδρίᾳ τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1901).

Ἐπὶ τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μεταξὺ *Χαυσᾶς* καὶ *Βαβὰ-Ἐσκὶ* κεῖται μικρὰ γεωργικὴ κώμη, γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Κουλελί*. Ταύτην ὁ *Hellert*, ὁ τοῦ *Χάμμερ* μεταφραστὴς ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ πίναξιν ὀνομάζει *Μιναρελί-κιοϊ* (1830). Ἐν τῇ θέσει τῆς κώμης ταύτης ἔκειτο τὸ πάλαι ἡ πόλις *Νίκη*, ἥτις βραδύτερον μικρὰ *Νίκαια* καὶ *Νίκιτσα* ἐπὶ τὸ ὑποκοριστικώτερον ἐπωνομάσθη, καθὰ τὰ πράγματα μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν νεωτέρων σοφῶν παραδέχονται, πλὴν ἑνός, τοῦ *Γοίριτζικ*. Οὗτος τοποθετεῖ τὴν μικρὰν Νίκαιαν ἐν ᾗ σήμερον κεῖται θέσει ἡ κώμη Χαυσᾶ, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές· διότι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κατὰ τὸν δ' αἰῶνα, ὅτε ἡ μικρὰ Νίκαια ἤκμαζεν, ὡς θέλομεν ἴδει, ἔκειτο ὁ πρῶτος ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως σταθμός, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ θρᾳκικὸν ὄνομα *Οὐστουδιζός*, οὗ μνημονεύουσι μὲν δύο τῶν ἀρχαιοτέρων ὁδοιπορικῶν, τὸ τοῦ *Ἀντωνίνου* καὶ τὸ *Ἱεροσολυμιτικόν*, σημειοῦ δὲ κάλλιστα ὁ *Αὐγουσταῖος* πίναξ, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Tabula Peftingeriana*, βραδύ-

τερον δέ, ἤτοι κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα, ἀπὸ Οὐστουδιζοῦ μετεβλήθη εἰς *Τζυειδῶνα, Τζωίδην* ἢ *Τζώιδον* εἰς τὴν διοίκησιν ὑπαγομένη τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀδριανουπόλεως, μετὰ δὲ τῆς *Δεβελτοῦ, Πλωτινουπόλεως* καὶ *Ἀγχιάλου* ἀπετέλει μίαν κομιτείαν, ἰδιαίτερον ἔχουσα ἐπίσκοπον. Ἡ πόλις αὕτη μνημονεύεται μέχρι τοῦ ι' αἰῶνος, καθ' ὃν χρόνον οὐδεμιᾶς ἢ ἐλαχίστης μνείας ἀξιοῦται ἡ μικρὰ Νίκαια· βραδύτερον δὲ καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὅλως παρήκμασε καὶ κατεστράφη, ἀντ' αὐτῆς δ' ἀναραίνεται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἡ Νίκαια.

Ἐν τῇ θέσει λοιπὸν τῆς κώμης *Κουλελὶ* ἔκειτο κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τῆς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης βιογραφίας ὁ *Campio martinienci*, ἔνθα ὁ *Δικίνιος* τῷ 315 ἐνίκησε τὸν *Μαξέντιον*. Ἐνταῦθα τῇ 3 Ἰουλίου 323 συνεκροτήθη μάχη κρατερὰ μεταξὺ *Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου* καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ *Δικινίου*, ἐξ ἧς ἐξῆλθε θριαμβεύων ὁ Κωνσταντῖνος καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Χριστιανισμός, ὃν ἐξεπροσώπει. Εἰς διαιώνισιν δὲ τῆς περιφανοῦς ταύτης νίκης ἔκτισεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καὶ πόλιν, ἣν ὁμώνυμον τῇ Νίκῃ προσηγόρευσεν. Ἡ πόλις δ' αὕτη ἐπὶ τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς ὁδοῦ κειμένη καὶ πλείστων προνομιῶν ἀπολαύουσα, ταχέως φαίνεται εἰς ἀκμὴν καὶ πολυανθρωπίαν ἐπιδώσασα. Τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ συμβάντων οὐ πολὺ μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς, ὅτε οὐδενὸς ἑτέρου τῶν παρ' αὐτὴν κειμένων θρᾳκικῶν πόλεων μνεία γίγνεται. Τῷ ὄντι· εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ *Κωνσταντίου*, ἐκθρασυνθέντες οἱ *Ἀρειανοὶ* πείθουσι τὸν αὐτοκράτορα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ *«κατὰ τοῦ θείου συμβόλου σύνοδον αἱρετικῆς συστήσασθαι φάλαγγος»* τῷ 345. Ἡ ψευδοσύνοδος αὕτη τὰς μὲν ἀποράσεις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνέτρεψεν, ἐξέθετο δὲ ἕτερον ὅρον πίστεως ὑπὸ ἐμπνεύσεις Ἀρειανάς. Τὸν ὅρον δὲ τοῦτον οἱ μὲν τῶν Ὀρθοδόξων ἐκ φόβου, οἱ δέ τινες καὶ φενακισθέντες καὶ δι' ὑποσχέσεων δελεασθέντες ἀπεδέξαντο καὶ ἐν αὐτῷ ὑπέγραψαν· οἱ δὲ μὴ βουληθέντες συνθέσθαι τούτοις εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς ἐξόριστοι διεπέμφθησαν[1]. Ἕνεκα δὲ τῆς ἐν αὐτῇ συνελθούσης ψευδοσυνόδου ταύτης ἡ πόλις Νίκη μετωνομάσθη *μικρὰ Νίκαια*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεγάλην τῶν Βιθυνῶν μητρόπολιν, ἐν ᾗ ἡ Α' συνελθοῦσα Οἰκουμενικὴ σύνοδος τῷ 325 ὡς αἱρετικοὺς τοὺς Ἀρειανοὺς κατεδίκασεν, ἀφοῦ ἄλλως τε ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ταύτης πολλὰς ἠδύναντο οἱ Ἀρειανοὶ νὰ ἀρυσθῶσι τὰς ὠφελείας πρὸς παραπλάνησιν τῶν στερρῶς τῆς Ὀρθοδοξίας ἀντεχομένων καὶ ὑπὸ ἀπειλῶν καὶ διωγμῶν μὴ πτοουμένων.

Τῆς πόλεως ταύτης μνείαν ποιοῦνται *Στέφανος ὁ Βυζάντιος* ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς, τὸ *Ἱεροσολυμιτικὸν* ὁδοιπορικόν[1], ὁ *Προκόπιος* ἐν τῷ περὶ κτισμάτων[2], *Εὐσέβιος* ὁ Παμφίλου, ὁ *Μέγας Ἀθανάσιος, Θεοδώρητος ὁ Κύρου, Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, Ἄννα ἡ Κομνηνή*, ὁ *Βιλλεαρδουῖνος* καὶ πλῆθος ἄλλο ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ χρονογράφων ὑπὸ ὀνόματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον παρηλλαγμένα, ἅτινα ἐπιμελῶς καταλέγει ὁ *Δουκάγγιος* ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ εἰς τὰς συγγραφὰς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ *Δρόϋζεν*, ὁ *Σπροῦνερ*, ὁ *Παπαρρηγόπουλος*, ὁ *Ἐπ. Σταματιάδης*, ὁ *Γοίριτζικ* καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Τῷ 378 ὁ *Οὐάλης* διῆλθε διὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκστρατεύων κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν Θρᾴκην *Γότθων*. Ἐν ταύτῃ δὲ στρατοπεδεύων ἔμαθε κατὰ πρῶτον, ὅτι οἱ Γότθοι διαφόρους πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκπορθήσαντες ἐκ τῆς Ῥοδόπης διηυθύνοντο κατὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως[3]. Κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ ε' αἰῶνος *Λέων ὁ Θρᾷξ* παραχωρεῖ εἰς κατοικίαν τὴν Νίκην τοῖς δύο τελευταίοις γόνοις τῶν Ἀρσακιδῶν, *Ἀρταβάνῳ* καὶ *Κλιέγῃ*, οἵτινες ἐκπεπτωκότες τῆς ἀρχῆς συνεπείᾳ στάσεως εἶχον καταφύγει εἰς Κων/πολιν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Οἱ τλήμονες ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ τοῦ θρόνου ἀπέβαλον καὶ πάντα αὐτῶν τ' ἀγαθὰ καὶ δὴ καὶ αὐτὰς τὰς συζύγους αὐτῶν, ἃς κατὰ τὴν ἐν Νίκῃ διατριβὴν διήρπασαν παρ' αὐτῶν[4].

Τῷ δὲ 812 *Κροῦμος* ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων ἐπιχειρήσας τρομερὰν ἀνὰ τὴν Θρᾴκην ἐπιδρομὴν ἄλλας τε αὐτῆς πόλεις ἐλήϊσατο καὶ δὴ καὶ τὴν μικρὰν Νίκαιαν, ἧς τοὺς κατοίκους, ὡς καὶ τῆς Ἀδρ/πόλεως καὶ Δεβελτοῦ καὶ Βουλγαρίαν ἀπήγαγε[5]. Τῷ δὲ 815

1. *Μέγας Ἀθανάσιος* τόμ. Α'. *Θεοδ. Κύρου* Β'. ιγ' 611—620. *Σπυρ. Μήλια* συλλογὴ Ἱερ. Συνόδ. Α' 260.

1. σελ. 229.
2. δ'. ια'. σελ. 306.
3. *Ἀμ. Μαρκελῖνος*, LI, 363.
4. *Κεδρηνὸς* Β', 183 καὶ *Θεοφάνης*, 452.
5. *Περιοδ. Φιλ. Συλλ.* τόμ, ΚΔ' σελ. 9.

Μουρτάγων ὁ διαδεξάμενος τὸν Κροῦμον, βλέπων ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι προσηλυτίζουσι τοὺς Βουλγάρους εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσηνέχθη πρὸς αὐτοὺς ὠμότατα καὶ ἀπανθρωπότατα, τὸν δ' ἐπίσκοπον τῆς μικρᾶς Νικαίας *Λέοντα* ἀπέκτεινεν[1]. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ πόλις αὕτη ταχέως ἀνέλαβεν ἀπὸ τῆς τελευταίας καταστροφῆς· διότι περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου αἰῶνος ἐπὶ *Λέοντος τοῦ σοφοῦ* (886—911) ἡ μικρὰ Νίκαια ἀνυψώθη εἰς ἀνεξάρτητον ἀρχιεπισκοπήν, εἴτε διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἐπίδοσιν, εἴτε καὶ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς διὰ τὴν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ σταθερότητα, ἣν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἰχμαλωσίᾳ δεινῶς δοκιμασθέντες ἐπεδείξαντο.

Ἐπὶ δὲ τῶν Κομνηνῶν ἡ μικρὰ Νίκαια ἤκμαζε, πολλάκις δ' ἐπεσκέψατο αὐτὴν καὶ ὁρμητήριον κατέστησεν ἐν τῷ δεινῷ κατὰ τῶν Κουμάνων πολέμῳ ὁ αὐτοκράτωρ *Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός*[2]. Κατὰ δὲ τὴν δ' σταυροφορίαν (1204) ὑπετάγη καὶ αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Θρᾴκης εἰς τοὺς Σταυροφόρους καὶ συμπεριελήφθη μετὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς τὸν κλῆρον τῶν Ἐνετῶν. Τῷ 1205 ἐπεσκέψαντο αὐτὴν κατὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως στρατεύοντες ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου *Βαλδουῖνος*, ὡς καὶ ὁ δόγης τῆς Ἐνετίας *Ἐρρῖκος Δάνδολος*. Ὁ δὲ Βιλλεαρδουῖνος ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ τῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἀποκαλεῖ τὴν μικρὰν Νίκαιαν *Niz*. Ἐν ταύτῃ δ' ἐστρατοπεδεύσατο μετὰ τοῦ *Μανασῆ δὲ Λίσλη* καὶ τοῦ *Γουλιέλμου Βράνιελ* καὶ 80 ἑτέρων σιδηροφράκτων ἱπποτῶν καὶ ὁ *Βιλλεαρδουῖνος*, τὴν προφυλακὴν ἀποτελοῦντες τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουίνου, ὃν ἀνέμενον, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ βαδίσωσι κατὰ τῆς ἐπαναστατησάσης ἀτιθάσου Ἀδριανουπόλεως[3]. Πράγματι δὲ καὶ οὗτος μετὰ τοῦ Δανδόλου καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ ἀφικόμενος εἰς Νίκιτσαν, ὅπως κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ πόλις αὕτη ὑποκοριστικῶς ἐκαλεῖτο, συνεκάλεσε συμβούλιον στρατιωτικόν, ἐν' ᾧ ἀπεφασίσθη, ὅπως βαδίσωσιν ἀμέσως κατὰ τῆς στασιασάσης πόλεως· ἡ δὲ κατεσπευσμένη αὕτη καὶ τολμηρὰ ἀπόφασις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ἡ αἰτία τῆς οἰκτρᾶς ἀποτυχίας τῶν Σταυροφόρων καὶ τοῦ ὀλέθρου τοῦ Βαλδουίνου.

Οὐ μετὰ πολλὰ δ' ἔτη, τῷ 1207, ὁ ἐπὶ ὠμότητι καὶ μισελληνισμῷ διαβόητος ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων *Ἰωαννίσσης*, ὁ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου διελθὼν σύμπασαν τὴν Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, ἐκυρίευσεν ἄλλας πολλὰς ἑλληνίδας πόλεις καὶ δὴ καὶ τὴν Νίκιτσαν, ἧς τοὺς μὲν κατοίκους ὡμῶς ἀπέσφαξεν ἢ ἐξηνδραποδίσατο, τὴν δὲ πόλιν κατηδάφισε καὶ ἐξηφάνισε τέλεον ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς μετὰ καὶ πλήθους ἑτέρων. Τοὐλάχιστον ἐπὶ τῶν τελευταίων *Παλαιολόγων*, ὅτε ἡ Θρᾴκη ἦτο τὸ θέατρον ἐμφυλίων πολέμων καὶ λεία τῶν ξένων ἐπιδρομέων, οὐδαμῶς γίγνεται μνεία τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων. Συνοικισθεῖσα δὲ βραδύτερον ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν, τῷ 1361 ἁλῶ καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο μεγάλων στρατηλατῶν τοῦ Σουλτάνου *Μουρὰτ τοῦ Α'*, τοῦ Χ'' Ἰλβεκῆ, καὶ προσετέθη εἰς τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας· ἀπό τινων δ' ἐπάλξεων τῶν ἠρειπιωμένων τειχῶν αὐτῆς ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν *Κουλελί*, ἣν καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηρεῖ. Ὠνομάζετο δ' ὡς εἴπομεν καὶ Μιναρελί-κιοϊ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένους, ὅπερ ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς πρώτους τῆς κατακτήσεως χρόνους. Ἐπειδὴ δὲ τότε τεμένη δὲν ἠγείροντο, εἰμὴ εἰς πολυπληθεῖς κωμοπόλεις καὶ κώμας, ἐντεῦθεν εὐλόγως προαγόμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἁλώσεως αὐτῆς θὰ διέσωζεν ἴχνη τοῦ παρελθόντος μεγαλείου καὶ θὰ εἶχε ποιάν τινα σπουδαιότητα. Καὶ ἠδύνατο μὲν καὶ βραδύτερον νὰ προαχθῇ καὶ αὖθις, καὶ εἰς μέγεθος καὶ πολυανθρωπίαν νὰ ἐπιδώσῃ· ἀλλ' ἡ κτίσις τῆς *Χαυσῆς* ὑπὸ τοῦ *Σόκογη Μεχμὲτ Πασᾶ* τῷ 1475 μέγα εἰς τοῦτο ἐπέφερε πρόσκομμα. Ἔκτοτε δὲ μένει γεωργικὴ καὶ ἄσημος κώμη ὑπὸ Μωαμεθανῶν καὶ Χριστιανῶν οἰκουμένη, διασῴζουσα ἴχνη τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς μεγαλείου, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γίγνονται. Σημειωτέον ὅμως ὅτι πρέπει νὰ διαστέλλωμεν τὴν κώμην ταύτην ἑτέρας ὁμωνύμου, *Κουλελὶ-Βουργάζ*, ἥτις, οὐ μακρὰν αὐτῆς κειμένη, ὠνομάζετο ἄλλοτε *Χ''' Ἰλβεκῆ-Βουργὰζ* εἰς τιμὴν τοῦ κατακτήσαντος αὐτὴν γενναίου στρατηλάτου. Παρὰ ταύτην συνεῦνται οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀρ' ἑνὸς καὶ Δεδὲ-ἀγὰτζ ἀρ' ἑτέρου σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, σῴζονται δὲ καὶ ἐρείπια τῶν ἐνδόξων αὐτῆς *τειχῶν* πολλοῦ *λόγου ἄξια*.

1. *Παπαρρηγ.* Γ'. 591. *Κάρολος Χόπφ* Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι σελ. 35. *Νικόδημος Συναξαριστὴς* Β' 57—58.
2. *Ἄννα Κομνηνὴ* Α', 339, 382 Β'. 21 καὶ 23.
3. *Ἐπαμειν. Σταματιάδου* ἱστορία τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων σελ. 86—87.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ
ΔΙ' ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ὑπὸ

ΑΝΑΣΤ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

('Ανεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΞΓ' συνεδρίᾳ τῆς 12ης Μαρτίου 1901).

Ἡ *Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιθυμοῦσα ἐνίοτε νὰ ἐξέρχηται ἀπὸ τῆς τροχιᾶς τῶν ὅλως εἰδικῶν αὐτῆς ἀσχολιῶν ἐπρότεινε καὶ ὁ Σύλλογος ἐνέκρινεν ὅπως δὶς τοῦ ἔτους ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς δι' ἑνὸς τῶν μελῶν ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ, ἀναγινώσκει *ἐπιστημονικὴν πραγματείαν γενικοῦ ἐνδιαφέροντος*, ἀναφερομένην δὲ ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἰατρικήν. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τοιαύτη ἀνακοίνωσις διὰ τὸ βραχύτατον τοῦ χρόνου ἦτο ἀδύνατος καὶ δι' αὐτὸ ὤφειλε ν' ἀναβληθῇ εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ συλλογικοῦ ἔτους 1901—1902· ἀλλ' ἵνα μὴ παρέλθῃ ἀνεγκαινίαστος ὁ μετὰ τόσων ἐλπίδων ἀρξάμενος αἰὼν προσέφερον τὰ πρωτόλεια ταῦτα τῆς φιλοπροόδου προθυμίας τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, βέβαιος ὢν ὅτι κατὰ πολὺ ὑπολείπονται τῶν προσδοκιῶν αὐτῆς· πλὴν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὸ φιλομαθὲς τοῦτο ἀκροατήριον δὲν θέλει δικάσει ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον, οὐδὲ δυσανασχετήσει ἐπὶ τῷ τολμήματί μου, παρακαλῶ ὅπως μετ' ἀνοχῆς ἀκροάσηται ἱστορικὴν περίοδον πολιτισμοῦ μοναδικὴν ἀληθῶς ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ἤτοι *Περὶ τῆς εἰς Ῥώμην δι' Ἑλλήνων ἰατρῶν εἰσόδου τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ῥωμαίων.*

Ὅπως διεξέλθωμεν τὸ εἰδικὸν τοῦτο ζήτημα ἐν γενικαῖς μόνον γραμμαῖς, ἀνάγκη νὰ δώσωμεν, ὡς διὰ σκιαγραφίας, εἰκόνα τῆς καθόλου καταστάσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἰδίως δὲ τῆς Ῥώμης, μικρὸν πρὸ τῆς ἁρπαγῆς τῶν πρώτων ἰατρῶν καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς, ἥτις ἀπὸ τριῶν περίπου αἰώνων ἐν τῇ κλασικῇ κοιτίδι ἐπιτυχῶς ἐκαλλιεργεῖτο. Αὕτη ἀπὸ τοῦ 240—80 π. Χ. καὶ μετὰ ταῦτα, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας ἁπάσης καὶ τῶν Λιβυκῶν πολέμων παρίστησι τὴν ὑψίστην πολιτικὴν ἀκμήν· διότι κατ' αὐτὴν ἐπεδείχθη οὐ μόνον δύναμις ἔκτακτος καὶ θελήσεως ἰσχυρὰ ἐκδήλωσις, ἀλλὰ καὶ παγκόσμιος κυριαρχικὴ ἐπιρροὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτική· σὺν τῇ πολιτικῇ ὅμως λάμψει καὶ τῷ ἀπαραμίλλῳ μεγαλείῳ εἰσέρρευσεν ἐν τῷ ἰταλικῷ ἐδάφει καὶ πλοῦτος ἀμύθητος καὶ πᾶν ἀγαθὸν συνεπαγαγὸν βαθεῖαν τοῦ ἀρχαϊκοῦ καθεστῶτος ἀλλοίωσιν· ἡ μετὰ τὴν ἥτταν ἰδίως τοῦ μεγάλου στρατηλάτου Ἀννίβα κατάκτησις τῆς Ἀφρικῆς καὶ μέρους τῆς Ἀσίας ἐν χρόνῳ βραχυτάτῳ ἐκπληκτικὴν παρήγαγε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου· διότι ἡ εἰσροὴ πλήθους ἀνθρώπων, τά τε ἤθη καὶ τὴν φύσιν διαφόρων, παρὰ λαῷ μεθυσθέντι ἐκ τῆς νίκης μεγάλων στρατειῶν συναπεκόμισε καὶ πάντα τὰ ἠθικὰ ἐλαττώματα τῶν ἡττημένων λαῶν. Ταῦτα καὶ οἱ μετενεχθέντες θησαυροὶ ἀποτέλεσμα ἔσχον καὶ τὴν ἀνισορροπίαν ἐν τῇ διανομῇ τοῦ πλούτου καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ πλουσίου καὶ πτωχοῦ· ἐντεῦθεν ἡ μεταβολὴ τοῦ γνησίου ῥωμαϊκοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς ἱδρύσεως κληρονομικῆς ἀριστοκρατικῆς τῶν πλουσίων τάξεως, ἥτις προχειρότερον πρὸς διακυβέρνησιν μέσον εἶχε τὴν πίεσιν καὶ τὴν ἀδικίαν· ἐπειδὴ δὲ ἐν ἁπάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ πληθυσμοῦ, ἐν Ῥώμῃ πρὸ πάντων, ηὐξήθησαν αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου, ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς συμπαρηκολούθησε ταύτας ἡ ἐπιθυμία τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπεροχῆς, τῶν ἀπολαύσεων, ἐπομένως καὶ ἡ ἀπληστία τοῦ κέρδους· τῶν νέων τούτων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ὅρων μοιραῖον ἀκολούθημα ἐγένετο καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν συναισθημάτων καὶ φρονημάτων τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας, διότι οὐ μόνον ὡριμώτερος πρὸς ἀφομοίωσιν ἐγίγνετο ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μᾶλλον συνεδέετο διὰ τῆς συγγενείας ἔν τε τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ θρησκείᾳ.

Ὁ *ἑλληνικὸς πολιτισμὸς* κατὰ τοὺς εἰρημένους χρόνους παγκόσμιον εἶχε τὸ κῦρος, τοιοῦτος δ' ὢν κατὰ νόμον φυσικὸν ὤφειλεν, εἰς ἔθνος μάλιστα συγγενές, νὰ ἐπιβληθῇ· ἐντεῦθεν αἱ μετὰ τῶν Ἑλλήνων σχέσεις ἐγίνοντο συχνότεραι καὶ φιλικώτεραι· ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα κατέστη ἀνάγκη διά τε τοὺς πολιτικοὺς καὶ λογίους Ῥωμαίους καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ ἐργατικὰς τάξεις, διὰ δὲ τὸν ἀφιλοκερδῆ ἔρωτα πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῆς πανταχόθεν ἔσπευδε καὶ τὸ πλῆθος τῶν διδασκάλων, τοὺς ὁποίους πάντες καὶ μάλιστα οἱ εὐγενεῖς προυθυμοποιοῦντο παντὶ τρόπῳ νὰ τιμήσωσιν ἢ ἐπιδεικτικώτερον νὰ περιποιηθῶσι· συνέτεινε δὲ πρὸς τοῦτο καί τις ἐθνικὴ τῶν Ῥωμαίων ὑπερφιλαυτία γαργαλιζομένη ἐκ τῶν διαδιδομένων καὶ πιστευομένων τρωικῶν παραδόσεων, δι' ὧν ἀπεδεικνύετο ἡ μετὰ τῶν θεῶν συγγένεια, προσέτι καὶ ἡ φιλοδοξία τῆς δι' Ἑλλήνων σοφῶν διαιωνίσεως τῶν ἔν τε εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ ἐνδόξων αὐτῶν πράξεων· ἦτο δὲ ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων οὕτως ἰσχυρά, ὥστε καὶ οἱ μᾶλλον ἀχαλίνωτοι καὶ φανατικοὶ ἔν τινι μέτρῳ ὑπέκυπτον, διότι αὐτὸς ὁ Κάτων ὁ κατὰ τῶν ἑλλήνων λογίων ἐξεγερθεὶς καί, μετὰ τὴν μετάγγισιν τῆς ζωοποιοῦ δυνάμεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ φιλολογίᾳ, ἀξιώσας ὅτι ἡ Λατινικὴ φιλολογία ὀφείλει νὰ παραμείνῃ καθαρὰ Ῥωμαϊκή, αὐτός, λέγομεν, ὁ Κάτων, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Τάραντος, αὐτός τε ἐσπούδαζε τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἴπομεν ὅτι εἰς τὴν ἀκαταγώνιστον προθυμίαν καὶ ἐπιθυμίαν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα παμπληθεῖς ἔσπευδον διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἄλλοι λόγιοι καὶ σοφοί· ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ὁρμῶν φυσικωτάτη εἶναι καὶ ἡ ῥοπὴ τοῦ προσέρχεσθαι καὶ προσκολλᾶσθαι τῷ πλουσίῳ καὶ ἰσχυρῷ, οἱ ἀσθενέστεροι ἢ ὑποκείμενοι ἢ οἱ ἐπιζητοῦντες τύχην καὶ εὐμάρειαν βίου συνέρρεον ἐν Ῥώμῃ, ἐγένετο δ' οὕτως ἡ αἰωνία πόλις κατ' ἐξοχὴν κέντρον τῶν ἔκ τε τῆς Ἑλλάδος, Μικρᾶς Ἀσίας, Συρίας καὶ Αἰγύπτου προσφύγων, ὅπου, ἐκτὸς τῶν *διδασκάλων, παιδαγωγῶν, φιλοσόφων, ἐπιστημόνων* καὶ *τεχνιτῶν*, κατῆλθον καὶ *ὑπηρέται, ἠθοποιοί, τυχοδιῶκται* καὶ ἄλλα ἀμφιβόλου ποιότητος στοιχεῖα, ἐν δὲ ταῖς παραλίαις πόλεσι ναῦται καὶ ἔμποροι. Πῶς λοιπὸν ἡ ἀρχαία τῶν ἠθῶν αὐστηρότης νὰ μὴ μειωθῇ, νὰ θερμανθῇ δὲ λαθραίως καὶ ἀθορύβως ὁ σπόρος τῆς διαφθορᾶς καὶ ν' ἀλλοιωθῇ ὁ πνευματικός, ἠθικὸς καὶ θρησκευτικὸς βίος; Ἐν τῷ μεταιχμίῳ τούτῳ ἀκριβῶς τῆς ἀπὸ τῆς αὐστηρότητος καὶ ἐμβριθείας μετατροπῆς πρὸς τὴν ἐπιπολαιότητα, ἀπὸ τῆς εὐγενοῦς ὑπερηφανείας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς τὸν κοῦφον ἐγωισμόν, ἐκ τῆς ἁπλότητος εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐκ τῆς πατροπαραδότου εὐσεβείας εἰς τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀθρησκίαν ἤτοι εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς καὶ ἀνθηροῦ κοινωνικοῦ βίου εἰς τὸν νοσηρὸν καὶ ἐκλελυμένον, ἀκριβῶς λέγομεν, ἐν τῷ ἱστορικῷ τούτῳ σταθμῷ *εἰσήγετο εἰς Ῥώμην* καὶ ἡ *Ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ποίησις* καὶ *τέχνη*, αἱ ἐν τῷ πλούτῳ τῶν ἐπιφανῶν εὑροῦσαι ἰσχυρὰ μέσα διαδόσεως καὶ ὑπεροχῆς.

Τῆς φιλοσοφίας τῶν χρόνων ἐκείνων δύο ἦσαν αἱ *πρωτοστατοῦσαι Σχολαί:* ἡ τοῦ *Ἐπικούρου* καὶ ἡ τῆς *Στοᾶς*· καὶ ἡ μὲν Στωικὴ φιλοσοφία διά τινων τροποποιήσεων τῆς αὐστηρᾶς ἠθικῆς, χάριν τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, ἡ δ' Ἐπικούρειος, τῆς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ πολυπληθέστεροι καὶ τὸ σύστημα κοσμοπολιτικώτερον καὶ ἐπιπολαιότερον, διὰ τῶν περὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων θεωριῶν, ἐν γλώσσῃ δημώδει διδασκομένων, συνετέλεσαν καὶ αὗται, σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὸν κλονισμὸν τῶν ἠθικῶν τοῦ λαοῦ πεποιθήσεων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι τὰ εἰρημένα φιλοσοφικὰ συστήματα, παρὰ λαῷ ἀπείρως ἔτι ἔχοντι πρὸς τὰς ὑψηλὰς θεωρίας, ἐπιβλαβέστατα ἐπέδρων ἐπὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας· ἦτο τοῦτο σῆψις, ἀλλ' ἡ σῆψις αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ *Κάτων* διέκρινεν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ κοινωνίᾳ, εἶχε γενικωτέρας τὰς ἀφορμάς. Ἡ Ῥωμαϊκὴ κοινωνία διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους ἦτο ἥδη ἔδαφος προωρισμένον εἰς ἀποσύνθεσιν, τὴν ὁποίαν οἱουδήποτε φιλοσοφικοῦ συστήματος ἡ εἰσαγωγὴ ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ· ἄλλως πολὺ πρὸ

τῆς ἱδρύσεως εἰδικῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐγένετο ἡ διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μόρφωσις καὶ ἀγωγὴ τοῦ νικηφόρου τούτου λαοῦ, συνεπῶς ἡ πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν ἔφεσις ἦτο ἤδη κοινή, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι, ὅταν τὸ πρῶτον ἐξ Ἀθηνῶν κατῆλθον εἰς Ῥώμην οἱ διασημότεροι τῶν συγχρόνων φιλοσόφων (155 π. Χ.), ὁ Ἀκαδημαϊκὸς *Καρνεάδης*, ὁ Περιπατητικὸς *Κριτόλαος* καὶ ὁ Στωϊκὸς *Διογένης* ὁ *Βαβυλώνιος*, ὅπως πείσωσι τὴν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐκ 500 ταλάντων ἀποζημίωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι κατεδικάσθησαν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ Ὠρωποῦ, ὅπερ καὶ κατώρθωσαν, οἱ εἰρημένοι φιλόσοφοι μέχρις οὗ τύχωσι τῆς αἰτηθείσης ἀκροάσεως διελέγοντο δημοσίως ἑλληνιστὶ περὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν ζητημάτων, οἱ δὲ συρρεύσαντες ἀκροαταὶ τελείως ἠνόουν τὰ λεγόμενα· ὥστε διὰ τὴν τοιαύτην τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κατάκτησιν ἀδίκως οἱ γεροντότεροι ὑπέθαλπον ἄσβεστον κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος, μάλιστα ὁ ἀρχαῖος *Κάτων* ὅστις, ἐκ πατριωτικῆς ὀδύνης, ἀλλὰ μετὰ πολιτικοῦ πνεύματος, ἐμίσει τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὰς τέχνας μόνον διότι ἐδιδάσκοντο ὑπὸ ξένων μισητῶν ἐλθόντων νὰ καταστρέψωσι τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων· μετ' ἐνδομύχου πεποιθήσεως ἔγραφε πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ «*ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τῶν ἀνθρώπων οἱ μᾶλλον κακοποιοί· ἐὰν εἰσαγάγωσιν*», ἔλεγε, «*παρ' ἡμῖν τὰς ἑαυτῶν τέχνας τὸ πᾶν θὰ καταστραφῇ καὶ τὸ κακὸν ἔσται χεῖρον, ἐάν μας στείλωσι καὶ τοὺς ἰατρούς των· ὤμοσαν τὴν καταστροφὴν πάντων τῶν Ῥωμαίων διὰ τῆς ἰατρικῆς*».

Πράγματι ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς παραστάσεως τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ *Ἀνδρονίκου* καὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἐλεύσεως τῶν τριῶν φιλοσόφων ἤτοι ἀπὸ τοῦ 240—155 π. Χ. ἡ *Ἑλληνικὴ Ἰατρικὴ* ἐγκαταλιμπάνουσα τὴν δευτέραν αὐτῆς πατρίδα, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ παρακολουθοῦσα τοὺς νικηταῖς ἐγκαθιδρύετο ἐν Ῥώμῃ. Ἀμέσως τότε καὶ αἱ πρῶται ἀπόπειραι κατ' αὐτῆς καὶ δεινὴ ἦτο ἡ θέσις τῶν πρώτων εἰσηγητῶν· διότι οὐ πρὸ πολλοῦ διὰ συγκλητικῆς ἀποράσεως ἀπηλαύνοντο ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους φιλόσοφοι καὶ ἐπιστήμονες· ἀλλ' ἡ ἀπόρασις αὕτη, ὡς εἰκάζεται, δὲν ἐξετελέσθη κατὰ τῶν εἰρημένων σορῶν, ἐθεωρήθη ὅμως ἀναγκαιότατον νὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ τῶν ἰατρῶν· πρὶν δ' εἴπωμεν τοὺς λόγους τοὺς πραγματικούς, ἐπάναγκες νὰ ἀναδράμωμεν εἰς τὴν παναρχαίαν *ἐγχώριον* τῶν Ῥωμαίων *ἰατρικήν*.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔζων ἄνευ ἰατρῶν, εἶχον ὅμως ὁπωσδήποτε ἰατρικήν τινα τέχνην στοιχειώδη συνισταμένην εἰς τὴν κατὰ παράδοσιν θεραπευτικήν· ὁ οἰκοδεσπότης paterfamilias ἦτο ὁ ἰατρὸς τῆς συζύγου, τῶν τέκνων καὶ τῶν δούλων, ἂν δὲ δι' οἱονδήποτε λόγον ἠδυνάτει νὰ θεραπεύσῃ ἐζήτει τότε τὴν βοήθειαν τῶν φίλων καὶ μάλιστα τῶν γειτόνων καὶ ἐνίοτε τοῦ πρώτου τυχόντος. Πολλάκις ἐξέθετον τὸν ἀσθενῆ πρὸ τῆς θύρας, ὡς τοῦτο εἰθίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀσιατικοῖς λαοῖς μάλιστα τοῖς Ἀσσυρίοις, ὅπως, ἄν τις τῶν διερχομένων ἐγνώριζέ τι λόγου ἄξιον, συμβουλεύσῃ τὰ δέοντα. Τὰ ἰατρικὰ βιβλία ἦσαν ἁπλῆ σύνοψις συνταγῶν καὶ ἐμπειρικὴ ἀναγραφὴ συμπτωμάτων. Τῆς πρωτογόνου ταύτης ἰατρικῆς στήριγμα ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ φανατικοῦ Πλινίου θαυμαζόμενος Κάτων, ὅστις καὶ τὸν ἰατρὸν ἐπαγγελλόμενος ἐκήρυσσεν, ὅτι ὑπερβάλλουσαν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἰατρικὴν δύναμιν τῶν λαχάνων ποικιλοτρόπως παρασκευαζομένων, πρὸς ὕμνον δ' αὐτῶν καὶ ὁλόκληρον ἔγραψε κεφάλαιον, ἐν ᾧ ὅμως μετὰ φιλαληθείας ὡμολόγησε καὶ «omnes composui» ἤτοι πάντας (αὐτοῦ τοὺς ἀσθενεῖς) ἔθαψεν. Τοιαύτη ἰατρικὴ ἐπήρκει μόνον ἐν ὅσῳ τὰ ἀρχαϊκὰ ἤθη καὶ ἡ σωματικὴ ῥώμη τῶν Ῥωμαίων ἤκμαζε· τότε μόνον ἀδεῶς ἠδύναντο νὰ ἐπικαλῶνται καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων θεῶν ἢ νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Τιβερίνῃ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐκεῖ κοιμώμενοι κατ' ὄναρ νὰ μανθάνωσι τ' ἀναγκαιοῦντα φάρμακα, ἐφ' ᾧ καὶ αἱ εὐγνώμονες προσφοραὶ ἀναθημάτων πολυτίμων τῶν ἰωμένων ὀφθαλμῶν, ῥινῶν, βραχιόνων, σκελῶν καὶ ποδῶν· ἐν τούτοις καὶ αὐτὴ τῶν θεῶν ἡ ἐπίκλησις καὶ εἰς τὸν ναὸν ἀθρόα προσέλευσις καὶ διανυκτέρευσις ἐθεωρήθη σπουδαῖον βῆμα ἐξημερώσεως, διότι τὸ μαντεῖον οὐδέποτε ἤθελε συγχωρήσει, ὡς ἄλλοτε ἐγένετο, ἤτοι τὸν θάνατον 170 ἀθώων οἰκοδεσποινῶν ὡς αἰτίων θανατηφόρου ἐπιδημίας, ὅτε γνωστὸν ἤδη ἦτο ὅτι τὰ περὶ τὴν Ῥώμην ἕλη ἦσαν διαρκὴς μολυσματικὴ ἑστία. Τοιαύτη ἰατρικὴ ὑπὸ τοὺς νέους ὅρους τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἦτο ἀδύνατον νὰ στηριχθῇ· ἔδει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ὁμορρώνως ἀνεγνωρισμένην ἐπιστημονικὴν Ἑλληνικὴν Ἰατρικήν, τὴν ὁποίαν μόνος ὁ Κάτων καὶ οἱ ὁμόρροονες αὐτοῦ ἠρνοῦντο· διὰ

τοῦτο, ὅτε Ἕλλην ἰατρὸς ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐπαγγελλόμενος θεραπείαν διὰ τέως ἀγνώστων αὐτοῖς φαρμάκων, κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν ἐκ παραδόσεως δεισιδαίμονα, μαγικὴν καὶ πολλῶν ἀνοήτων λεπτολογιῶν μεστὴν ἐγχώριον Ἰατρικήν, ἐφρικίασαν οἱ περὶ τὸν Κάτωνα· διατί; διότι ὁ ἰατρὸς ἦτο *Ἕλλην*— ἰδοὺ ὁ λόγος, ὅτι ἦτο φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἀπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους οἱ νέοι ἰατροί: 1) διότι ἦσαν Ἕλληνες καὶ 2) διότι ἐζήτουν ἀμοιβήν, πᾶσα δὲ χρημάτων ζήτησις ἦτο κατάχρησις ἐμπιστοσύνης «*πῶς*, ἔλεγεν ὁ Κάτων, *δὲν ἀρκεῖ ὅτι διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλοσοφίας διαφθείρει τὰ ἤθη καὶ δηλητηριάζει τὴν ψυχὴν ἡμῶν, ἰδοὺ ἡ πλήρης ἐλαττωμάτων καὶ ἀνυπόφορος αὕτη φυλὴ κατακυριεύει τόρα καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ δηλητηριάζει τὸ σῶμα· ἀρκεῖ τὸ ὀξὺ καὶ φθοροποιὸν δηλητήριον τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν*»· καὶ ἐπειδὴ αἱ κατηγορίαι αὗται ἐξηλέγχοντο γελοῖαι ἐφεύρισκον ἄλλας: «*ἔστω οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ δὲν εἶναι φαρμακεῖς καὶ δολοφόνοι· ζητοῦσιν ὅμως, ἄνευ ἀμφιβολίας, νὰ πωλήσωσι τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Ῥωμαίου πολίτου ἐπὶ χρήμασιν, ὡσεὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ εἶναι ἐμπόρευμα· ῥᾳδιουργοι! θέλουν ν' ἀποτελέσωσι τάξιν κοινωνικὴν διαφέρουσαν· θέλουσι νὰ καταστήσωσι μονοπώλιον ὅ τι εἰς πάντας ἀνήκει· ἀσεβεῖς θέλοντες ν' ἀντικαταστήσωσι τοὺς προστάτας τῆς δημοσίας ὑγείας θεούς· ζηλότυποι δὲ τῆς δόξης ἡμῶν καὶ τῶν παραδόσεων θηρεύουσι τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς τέχνης*».

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀδίκων τούτων περὶ τῆς *Ἑλληνικῆς Ἰατρικῆς* αἰτιάσεων ἐγκαθίσταντο ἐν Ῥώμῃ *ἰατροί*, τῶν ὁποίων διασημότερος ἦτο ὁ τῷ 219 π. Χ. ἐκ Σπάρτης ἐλθὼν *Ἀρχάγαθος*, ἀνὴρ τολμηρός, πλήρης πεποιθήσεως εἰς τὰς γνώσεις αὐτοῦ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐμπειρίαν. Τοιαῦτα φέρων ἐφόδια, ἄνευ μέσων ἐπαρκῶν καὶ φήμης, ὤφειλε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῶν Κατωνικῶν· καὶ τὸ κατώρθωσε διὰ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λατινικοῦ ἀξιώματος: intemperentia nutrix medicorum, ἤτοι: ἡ κατάχρησις τροφὸς τῶν ἰατρῶν· ἀληθῶς ἡ πολυτέλεια, ἡ κραιπάλη καὶ ἡ πολυώνυμος διαφθορὰ ἡ διὰ τῶν ξένων ἀοιδῶν, μουσικῶν, αὐλητριῶν καὶ ὀρχηστρίδων εἰσαχθεῖσα καὶ κυκλοφορηθεῖσα ἀνέπτυξαν νοσήματα ὀργανικά, παρὰ γυναιξὶ δὲ ἰδίως, ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ κοινωνικῷ σάλῳ, ἐν ᾧ ὁ βίος ἦτο ἀέναος σωματικὴ καὶ ψυχικὴ συγκίνησις, τὰς ποικιλωτάτας τῶν νευρικῶν παθήσεων· πᾶσαι αὗται αἱ νοσηραὶ καταστάσεις ἀπήτουν ἰατροὺς σοβαροὺς καὶ ἀρτίως μεμορφωμένους, πᾶς δὲ πρὸς θεραπείαν λαοῦ, ἀγαπῶντος περιπαθῶς τὴν ζωὴν μετὰ τῶν ἀπολαύσεων προσερχόμενος, ἐθεωρεῖτο εὐπρόσδεκτος. Ὁ Ἀρχάγαθος λοιπὸν καλῶς συγκεκροτημένος, ἐπιτήδειος καὶ γνωρίζων τὸ μυστήριον τῆς ἐπιτυχίας, ὅπερ ἦν ἡ περιποίησις τοῦ πτωχοῦ καὶ ἀμαθοῦς λαοῦ, τοσαύτην ἀπέκτησε φήμην, ὥστε καὶ *Vulnerarius* ἤτοι ἰατρὸς τῶν τραυμάτων ἐπωνομάσθη. Ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἀπέκτησε τίτλον Ῥωμαίου πολίτου, διὰ δημοσίων δὲ ἐξόδων συνέστησεν Ἰατρεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ μικρὰς μόνον ἐγχειρήσεις ἐξετέλει ἢ φάρμακα παρεσκεύαζεν[1].

Ὁ Ἀρχάγαθος ἐθριάμβευσεν, ἀλλὰ καὶ οἱ πολέμιοι ἐπιτυχῶς εἰργάσθησαν· οἱ τῶν ἀρχαίων θεραπευτικῶν παραδόσεων ὑπέρμαχοι μετὰ τῶν ἐμπειρικῶν συνασπισθέντες κατηγόρουν ἀποκαλοῦντες αὐτὸν Carnifex ἤτοι δήμιον, διότι, κατὰ τὸν Πλίνιον, μετὰ σκληρότητος ἔκοπτεν ἢ ἐκαυτηρίαζε τὰς πληγὰς τῶν ἀσθενῶν· κατηγορία τοιαύτη κατὰ θεραπείας λογικῆς ἦτο ἀστήρικτος καὶ πιθανωτέραν ἀφορμὴν εἶχε τὴν ἐπὶ τῇ παρεχομένῃ ἰατρικῇ θεραπείᾳ ἀπαίτησιν πληρωμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπιτηδείως ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ· εἶναι δ' ἄλλως καὶ μέχρι σήμερον ἀρκετὰ δημοτικὴ ἡ δυστροπία καὶ ἄρνησις πληρωμῆς τῶν κόπων τοῦ ἰατροῦ· πρὸς τὸ θράσος τοῦτο τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντεπεξέλθῃ ὁ Ἀρχάγαθος καὶ φοβηθεὶς ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν καὶ ἀνεχώρησεν.

Διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀρχαγάθου δὲν συναπῆλθε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἰατρική, τοὐναντίον ἐγένετο μονιμωτέρα ἕνεκα τῆς συχνῆς προσελεύσεως ἰατρῶν, οἵτινες κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 1ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τοσοῦτον ἐπληθύνθησαν, ὥστε διά νόμων ἐκανονίσθησαν τὰ τῶν ἀπείρων καὶ ἀμελῶν. Καὶ ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα τῶν πλείστων εἶναι ἄγνωστα ὡς τὰ τῶν συγχρόνων τοῦ Ἀρχαγάθου, περιοριζόμεθα

1. Οἱ ἀρχαῖοι ἀντὶ φαρμακείων εἶχον τοὺς ῥιζοτόμους, φαρμακοπώλας καὶ βοτανικοὺς πωλοῦντας τὰς πρώτας οὐσίας, ἃς οἱ ἰατροὶ εἰς φάρμακα παρεσκεύαζον· φαρμακεῖα, ὡς αὐτὰ σήμερον ἐννοοῦνται, τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων μνημονεύονται.

εἰς τοὺς σπουδαιοτέρους, τῶν ὁποίων ἐπιφανέστερος ὑπῆρξεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα ὁ *Ἀσκληπιάδης*, Προυσαεὺς τὴν πατρίδα, ζήσας τὸ πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἶτα ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν ἠσκήθη· ἤδη διάσημος ὡς ἰατρὸς προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιθραδάτου, προυτίμησεν ὅμως μετὰ τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν καὶ μετονομασίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐπαρχίαν τῆς Ἀχαΐας, τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐγκατάστασιν, ἔνθα δὲν εὗρε φιλόξενον ὑποδοχήν, διότι οἱ Κατωνικοὶ δέν τον ἠνέχθησαν ὡς ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ ἀφειδῶς ἐκτοξευθεισῶν ὕβρεων καταφαίνεται· «ἔχομεν, ἔλεγεν ὁ Πλίνιος, ὅ τι ἀξίζομεν· οὐδεὶς γνωρίζει τί συμφέρει εἰς τὴν ὑγείαν αὐτοῦ· περιπατοῦμεν μὲ ξένα σκέλη καὶ χανόμεθα ἐν τῷ πλήθει τῶν ἰατρῶν.» Ὁ Ἀσκληπιάδης ἦτο ἀνὴρ ὑπέροχος, συγγραφεὺς γονιμώτατος, εὐφυέστατος καὶ ὁ εὐγλωττότατος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο καὶ τάχιστα ἐγένετο φίλος καὶ ἰατρὸς τοῦ Κράσσου, Κικέρωνος, Μάρκου Ἀντωνίου καὶ Λουκρητίου, εὐεργέτης καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ εἴδωλον τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν αὐτοῦ ἀνεγνώρισαν καὶ τὴν μνήμην σεβαστὴν διεφύλαξαν. Μαθητὴς τῆς περιβλέπτου Ἀλεξανδρινῆς Ἀκαδημείας, τῆς διὰ μεγάλων ἀνακαλύψεων, μάλιστα ἐν τῇ ἀνατομίᾳ τοῦ ἀνθρώπου λαμπρυνθείσης, κατηρτισμένος ὡς ἄριστα διὰ τῆς μελέτης τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ μάλιστα τοῦ Ἐπικούρου, ἐδημιούργησε σύστημα θεραπευτικὸν ἐπιτυχῶς προσαρμοσθὲν εἰς τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν Ῥωμαίων· ταχέως κατενόησε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἐμπειρικῶν καὶ ἀντελήφθη τὸ ὑπερήφανον καὶ μισόξενον ἔτι τῶν δεσποτῶν τοῦ κόσμου· ὅθεν καὶ διὰ λεπτοτάτης καὶ περιποιητικωτάτης συμπεριφορᾶς, διὰ πειθοῦς καὶ εὐγλωττίας καὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς γνωστοῦ ἰατρικοῦ ἀξιώματος: tuto celeriter, jucunde: ἤτοι θεραπεύειν ταχέως, ἀσφαλῶς καὶ εὐαρέστως, διὰ τῆς παθολογίας μᾶλλον ἢ τῆς χειρουργικῆς, παρηγόρησεν, ἐνεθάρρυνε καὶ συνεπάθησε τοῖς ἀσθενέσι, διὰ φαρμάκων δὲ ὀλίγων πλὴν εὐαρέστων καὶ τῷ στομάχῳ ἀνεκτῶν κατέκτησε τὰς καρδίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ· συνέστησε τὸν περίπατον, τὰ λουτρά, τὰς ἀνατρίψεις ἢ χειρομαλάξεις, τὴν μουσικήν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυεν ἐκ τῶν ὠφελιμωτάτων θεραπευτικῶν μέσων, τὴν γυμναστικήν, ὑδροθεραπείαν, τὰς ἐπαλείψεις, τὸν οἶνον καὶ πρῶτος κατὰ τὸν Müller ἐτραχειοτόμησεν. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἐσυστηματοποίησεν ἐν τῇ Ἰατρικῇ τὴν περὶ ἀτόμων θεωρίαν ἐπὶ ταύτης στηρίξας τὸ θεραπευτικὸν αὐτοῦ σύστημα καὶ πρόδρομος γενόμενος τῆς *Μεθοδικῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς*· διὰ ταῦτα πάντα καὶ τὰ πολυπλοκῆ αὐτοῦ συγγράμματα, ἅτινα δυστυχῶς ἀπωλέσθησαν, ἐλατρεύετο ὡς ὂν ὑπερφυσικόν, πολλοὶ δὲ θέλοντες καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων νὰ τιμήσωσιν ἑαυτοὺς προσελάμβανον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσκληπιάδου καὶ ἀναφέρονται δέκα τέσσαρες τοιοῦτοι Ἀσκληπιάδαι, περὶ πλέον δὲ ἀναρίθμητοι θιασῶται καὶ μαθηταὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Γαληνοῦ ἐπιζήσαντες. Ὁ Ἀσκληπιάδης διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν λίαν θερμῶν, μάλιστα τῶν ἱδρωτικῶν, ἐμετικῶν καὶ καθαρτικῶν ἤτοι διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἐνεργητικῶν φαρμάκων, χρήσεως δὲ τῶν διαιτητικῶν, προσέτι δὲ καὶ διὰ τῶν πολλῶν θεραπειῶν, ἀφῆκε μετὰ θάνατον μνήμην ἄληστον· ἀπέθανε δὲ μὴ ἀσθενήσας, διότι ἀναφέρεται ὁμόσας νὰ μὴ ἀσθενήσῃ ποτέ· πράγματι ἀπέθανεν ἐν προκεχωρηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἕνεκα τραύματος.

Ὁ θάνατος τοῦ ἰατροῦ Ἀσκληπιάδου συμπίπτει περὶ τὰς τελευταίας 10ετηρίδας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῶν Ῥωμαίων ἤτοι τὴν σπουδαιοτάτην περίοδον τῆς λήξεως τῆς Δημοκρατίας· καλοῦμεν δ' αὐτὴν σπουδαιοτάτην οὐ μόνον διὰ τὴν ἀπειλουμένην μετατροπὴν ἢ κατάλυσιν τοῦ τέως κυβερνητικοῦ συντάγματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βαθεῖαν τῶν ἠθῶν καὶ φρονημάτων τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀλλοίωσιν. Ὁποία δ' ἦτο αὕτη; Ὡς ἐν τῇ 3ῃ ἑκατονταετηρίδι οὕτω καὶ ἔτι πλέον ἐν τῇ παρούσῃ ὁ πλοῦτος ηὔξησε καὶ σὺν αὐτῷ τὰ συνήθη κακά: ἔκτακτος τῶν κακῶς καὶ παρανόμως κτηθέντων σπατάλη ἤτοι ἀπίστευτος τραπέζης πολυτέλεια καὶ κραιπάλη, μεγάρων μεγαλοπρεπῶν ἀνέγερσις καὶ θεαμάτων ἀπόλαυσις, σὺν αὐτοῖς δὲ ἠθῶν ἔκλυσις, τοῦ ἱεροῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ διάλυσις, συνοικεσίων ἐλάττωσις καὶ διαζυγίων αὔξησις· ἄρχοντες καὶ λαὸς κοσμοπολιτικοί, τεκμήριον τοῦτο τῆς ἐξαφανίσεως τῆς εὐγενεστέρας μορφῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας, τούτου ἕνεκα καὶ ἡ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὁσημέραι ἀπάμβλυνσις τῆς ἀντιπαθείας καὶ ἀντ' αὐτῆς ἡ πρὸς τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰς ὅ τι ἑλληνικὸν ἢ ἑλληνίζον ἕξαλλος ὁρμή. Πάντες δὲ οἱ λόγῳ πλούτου, κοινωνικῆς ὑπεροχῆς καὶ πολιτικῆς θέσεως

ὑπερέχοντες ἢ καὶ ἐκ ματαιότητος πρὸς ἀπομίμησιν καὶ ἐπίδειξιν ὁρμώμενοι ἐκ τῶν λογίων Ἑλλήνων προσελάμβανον διδασκάλους ἢ συνοδοὺς ἐν τοῖς περιπάτοις· ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῷ ἄστει, πρὸς τὸ φιλοτάραχον τῶν δούλων καὶ τοῦ λοιποῦ λαοῦ πλῆθος, λαὸς ὁλόκληρος λογίων Ἑλλήνων ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας συνωστίζετο καὶ τῶν ὁποίων ἡ παρουσία ἐθεωρεῖτο οὐχὶ πολυτέλεια ἀλλ' ἀνάγκη ἐπείγουσα· ἀλλ' ἐν τῷ πλήθει δὲ τούτῳ τῷ ἐκλεκτῷ καὶ συρφετός, ὀνόματι Ἑλληνικός, ἄνευ πίστεως καὶ πατρίδος, γνώσεις μόνον καὶ τέχνην διδασκάλου ἀνταξίαν τῶν καιρῶν ἔχων καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐν τοιαύτῃ πολυωνύμων στοιχείων συρροῇ δὲν ἦτο ἀφύσικος καὶ ἡ τῶν περιτριμμάτων τοῦ ἰατρικοῦ κόσμου προσέλευσις, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐγκληματίαι ἄνευ τύψεως συνειδότος ἐπὶ τὸ βιομηχανικώτερον τὴν ἱερωτάτην τῶν τεχνῶν ἀσκήσαντες καὶ διὰ πολλῶν παρανομιῶν τὰ δικαστικὰ χρονικὰ τῆς πόλεως πληρώσαντες.

Ἐν τῷ ἰατρικῷ τούτῳ κυκεῶνι ἀκμαῖος τότε ἐπεφάνη ἰατρὸς ὁ *Θεμίσσων*, μαθητὴς τοῦ Ἀσκληπιάδου, ὁ ἁπλοποιήσας τὸ τοῦ διδασκάλου σύστημα καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων πρακτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς συνεργασθεὶς καὶ τιμηθείς· ἐκτὸς τοῦ Θεμίσσωνος καὶ τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ, ὧν τὰ ὀνόματα ἄγνωστα, διέπρεψαν κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν συγγραφέων μνημονευόμενα, ὁ *Κρατερός*, περὶ τοῦ ὁποίου τοσαύτην ὁ Κικέρων εἶχεν ἐμπιστοσύνην ὥστε ἔλεγε: *Cratero credo*· ὁ *Ἀλεξίων*, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ αὐτὸς ῥήτωρ βεβαιωθεὶς τὰ περὶ τοῦ θανάτου του ἔγραφεν «*οἷον δυστύχημα ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξίωνος· ἀπίστευτος ἡ θλῖψις μου· δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ εὕρω ἄλλον ἰατρὸν συμπαθητικόν, μειλίχιον, εὐπροσήγορον, σοβαρὸν καὶ ἱκανόν*»· ἦτο δ' ὁ Ἀλεξίων ἐκ τῶν ἰατρῶν τῶν ἀρωσιωμένων εἰς ὡρισμένας οἰκογενείας, μεθ' ὧν διετέλει ἐν στενωτάτῃ οἰκειότητι. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων διάσημος ἰατρὸς ἦτο ὁ *Δομίτιος*, ὁ τὸν ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας φάρμακον πρὸς αὐτοχειρίαν ζητήσαντα μέγαν τοῦ κύριον σώσας διὰ τῆς προθύμου ἀναγραφῆς ἀβλαβοῦς ποτοῦ· ὁ *Κλεάνθης*, ὁ ἀποπειραθεὶς τὴν ῥαφὴν τῆς φοβερᾶς πληγῆς, ἣν αὐτὸς οὗτος ὁ Κάτων ὁ νεώτερος κατὰ τῆς ἰδίας κοιλίας κατήνεγκεν· ὁ *Ἀντίστιος*, ὁ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος ἐκ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀλλὰ θανατηφόρου πληγῆς ἐπιβεβαιώσας· πολλοὶ δ' ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ Ἑλληνορρωμαῖοι, οἵτινες, ὅπως κραταιωθῇ ἡ ἰατρικὴ αὐτῶν ὑπόληψις, συνέγραφον ἑλληνιστί.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἰατρικὴ ἀπὸ τῆς ἀνιδρύσεως τῆς Αὐτοκρατορίας ἐγκαθιδρύεται ἐπισήμως. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀρχαγάθου ἀρξαμένη ἀπονομὴ τῆς τιμῆς τοῦ Ῥωμαίου πολίτου ἐπὶ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ τῶν ἐφιεμένων προσκτᾶται δικαιώματι καὶ ἡ ἀνοχὴ αὐτῶν ἀπὸ Αὐγούστου γίγνεται δόγμα. Τότε πλέον Ἕλληνες μετὰ Ῥωμαίων συνδυαζόμενοι ἐργάζονται τὰς ἱπποκρατικὰς θεωρίας πρὸς τὰς νεοφανεῖς τῶν Μεθοδικῶν νὰ συμβιβάσωσιν. Ἕλληνες ἰατροὶ προσέρχονται εἰς συνάφειαν πρὸς τὴν καθεστηκυίαν ἀρχὴν καὶ τὴν καισαρικὴν πόλιν, διὰ δὲ τῆς προσκτήσεως δικαιωμάτων πολιτικῶν ἀποκαθίστανται καὶ δημόσιοι λειτουργοὶ ἢ ἀξιωματικοὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις· καὶ ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν κενόδοξοι καὶ ἠμιμαθεῖς φθονοῦντες καὶ ἀντιπολιτευόμενοι, ἀλλ' οἱ ἱκανώτεροι ὑπερέχουσι καὶ ἀξιοῦνται μεγαλειτέρας τιμῆς καὶ ὑπολήψεως· τοιοῦτος ὁ ὁμώνυμος τοῦ Ἀσκληπιάδου *Ἀρτόριος* ὁ κατὰ τὸν Πλούταρχον φίλος τοῦ Καίσαρος ἐπονομασθείς, διότι ἐν κρισιμωτάτῃ στιγμῇ ἔσωσε τὸν Αὔγουστον, ὅστις τίς οἶδε τίνα κατὰ φρένα ἔχων ἢ τί κακὸν προαισθανόμενος δὲν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ τῆς σκηνῆς· πράγματι ὁ Ἀρτόριος ἀντιληφθεὶς τῶν φοβερῶν στιγμῶν προσῆλθε τῷ Καίσαρι καὶ ἔπεισεν αὐτὸν ν' ἀκολουθήσῃ ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει ὅτι ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς διετάχθη νά τον συνοδεύσῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ· ἡ φοβερὰ στιγμὴ ἦτο ἡ μεγάλη ἐν Φιλίπποις μάχη, μεθ' ἣν ὁ μὲν Αὔγουστος νικήσας κατέλυσεν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥωμαίων, ὁ δὲ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου ἡττηθεὶς μεγαλόψυχος Βροῦτος ηὐτοκτόνησεν ἀφοῦ πρῶτα ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐρώνησε τὸ τοῦ Εὐριπίδου:

Ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ, ἐγὼ δέ σε,
Ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευσας τύχῃ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρτορίου ἰατρὸς τοῦ Αὐγούστου ἐγένετο ὁ *Ἄκρων* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἀπελεύθερος *Ἀντώνιος Μῦς* ὁ πάντας τοὺς προκατόχους ὑπερβαλών. Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι ὁ Αὔγουστος ἠσθένησέ ποτε καὶ ἐξ ἠπατίτιδος, ἐπειδὴ δὲ τὰ συνήθη γνωστὰ θεραπευτικὰ μέσα ἤτοι θερμὰ ἐπιθέματα, λουτρὰ καὶ ἀτμόλουτρα εἰς οὐδὲν ἴσχυον, ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν ἄλλου ἰατροῦ Ἕλληνος ἀπελευθέρου, προτείναντος τούτου τὴν διὰ

ψυχρῶν λουτρῶν καὶ ἄλλων ἀντιλογιστικῶν μέσων θεραπείαν· ἀλλ' ὁ Αὔγουστος περιδεῶς ἔχων πρὸς τὰ ψυχρὰ τά τε ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ προυτίμησε τὴν τοῦ Μυὸς συμβουλὴν ἤτοι τὴν δι' ἐλαίου ἐπάλειψιν, τὴν ἐρίδρωσιν καὶ τὴν πρὸ τοῦ ρλέγοντος ἡλίου θέρμανσιν τὴν καὶ ἡλίωσιν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καλουμένην· ἡ θεραπεία ἐπέτυχεν, ὁ Μῦς ὑπερεπλούτησεν, ὠνομάσθη πολίτης Ῥωμαῖος, εὐγενής, ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ Βιργιλίου καὶ ἄλλων ἐξόχων ἀνδρῶν, ὕστατον δὲ πάντων καὶ ἐθεοποιήθη.

Πῶς ἡ ἔκτακτος αὕτη τῶν ἰατρῶν ἐπιτυχία κατὰ τοὺς χρόνους οὓς διερχόμεθα; Εἶχε λόγον γενικώτερον τὴν φιλοσοφικὴν καὶ φυσιογνωστικὴν μόρφωσιν τῶν ἰατρῶν, μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ σύγχρονος ἰατρικὴ ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος στερρῶς ἀκολουθεῖ καὶ ἐν τῷ τῷ μέλλοντι ἀκολουθήσει. Πράγματι ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας γνωρίζομεν, ὅτι οἱ φιλόσοφοι καὶ ἰδίως οἱ ἀρχαιότεροι πρὸ τοῦ Σωκράτους ἐπωνομάζοντο καὶ φυσικοί· διότι καὶ περὶ τὰς φυσικὰς ἔνιοι δὲ καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐνέκυπτον, ἄνευ προθέσεως πρακτικῆς ἐφαρμογῆς καὶ μόνον πρὸς ἀπόκτησιν πληρεστέρων περὶ φύσεως γνώσεων· τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθουν καὶ οἱ ἰατροὶ ἀπασχολούμενοι συγχρόνως περὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰς ὑψηλὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ πολυμερῆ τὴν παίδευσιν αὐτῶν ἀπεργαζόμενοι. Ἡ τάσις αὕτη φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν ἡ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς καὶ Ῥωμαϊκοὺς χρόνους διαρκέσασα, ἤτοι ἡ ταυτόχρονος ἐν τῇ φυσικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ τῶν ἰατρῶν ἐνασχόλησις καὶ ἔρευνα ἀρχὴν εἶχε παλαιοτέραν κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ἱπποκράτους διατεινομένου ὅτι *ἔνι τὰ πρὸς σοφίην ἐν ἰητρικῇ πάντα*, ἤτοι τὰ ὑψηλότερα καὶ δυσκολώτερα τῶν ἐν τῇ φύσει προβλημάτων ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἀναζητητέα. Αὕτη ἡ περὶ ἰατρικῆς γνώμη καὶ ἡ πολυμάθεια καὶ αἱ πολυμερεῖς τῶν ἐν ἰατροῖς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν γνώσεις ἐπέσυρον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν τῶν Ῥωμαίων, διὰ τοιούτων δ' ἐπιστημόνων ἐξεκαύθη ὁ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ζῆλος αὐτῶν καὶ κατέστησε τὰς ἰατρικὰς γνώσεις στοιχεῖον ἐλευθέρας ἀγωγῆς. Πρὸς τὰ εἰρημένα σχετίζεται καὶ τὸ περὶ τοῦ φιλοσόφου *Φαβωρίνου* ἐν Ῥώμῃ ἀναφερόμενον, ὅτις ὅταν ἔμαθεν, ὅτι τῶν ἀκροατῶν τις ἐκ τῆς τάξεως τῶν συγκλητικῶν ἐγέννησεν υἱόν, προσῆλθεν ἀμέσως μετὰ τῶν ὁμιλητῶν ὅπως συγχαρῇ καὶ ἐκφράσῃ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ μήτηρ μόνη θὰ θηλάσῃ τὸ τέκνον της· ὅταν δ' ἡ μήτηρ ἠρνήθη, τότε πρὸ τοῦ ἀκροατηρίου αὐτοῦ ὡμίλησε περὶ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ θηλασμοῦ ὑπ' αὐτῶν τῶν μητέρων, τὴν δ' ὁμιλίαν του ταύτην δι' ἑνὸς τῶν ἀκροατῶν ἔγραψεν ἤτοι, ὡς ἤθελέ τις εἴπει σήμερον, τύποις ἐξέδοτο, καὶ οὐ μόνον ὁ Φαβωρῖνος ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ῥωμαῖοι λόγιοι ἀπεμιμοῦντο τοὺς Ἕλληνας σοφούς, ὡς ὁ *Αὖλος Γέλλιος*, ὁ *Πλίνιος* καὶ οἱ φιλίατροι ὡς ὁ *Κέλσος*, συγγραφεὺς ἐπιτόμου δημώδους ἐρανίσματος τῆς καθ' Ἱπποκράτην ἰδίως ἰατρικῆς σῳζομένου, δι' οὗ ἐδίδασκε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ τὴν πρόχειρον θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ἀφῶμεν τὴν ἱστορικὴν ταύτην παρέκβασιν καὶ ἔλθωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἰατροὺς ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς τέχνης.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Αὐγούστου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ στοιχοῦσα ταῖς παραδόσεσιν ἐτίμα τοὺς ἰατρούς, τῶν ὁποίων εἷς ἰδιαζόντως ἦτο καὶ ὁ *Εὔδημος*· μόνος δὲ ὁ Τιβέριος δέν τους ἠγάπα, μάλιστα δέ τους ἐχλεύαζε καὶ ἀπέφευγεν, ἴσως διότι ὑγιὴς καὶ ἀθλητικὸς ὢν δὲν εἶχεν αὐτῶν ἀνάγκην· ἠνείχετο ὅμως, διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν φήμην, τὴν χάριν καὶ εὐγλωττίαν, τὸν ἰατρὸν *Χαρικλῆ*, τὸν ὁποῖον καί ποτε διέταξε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ φάρμακα διὰ τοὺς ἀνοήτους· ὁ Χαρικλῆς ἦτο καὶ εὐρυὴς καὶ τολμηρὸς λίαν. Ὡς γνωστὸν ὁ Τιβέριος ἐμπαθῶς ἠγάπα τὴν πολυτέλειαν ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ἔτρωγε παρὰ φύσιν καὶ κατὰ κόρον· ἡμέραν τινὰ ἐκ τῆς κραιπάλης ἠσθένησεν, ὁ δὲ Χαρικλῆς, ἵνα βεβαιωθῇ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας καὶ τὴν πιθανότητα τῆς προσδοκωμένης τελευτῆς, ἀναλόγως δὲ εἰδοποιήσῃ ἐγκαίρως τὸν ἀνυπόμονον Καλιγούλαν, ἐπενόησε στρατήγημα ῥιψοκίνδυνον ἤτοι τὴν ἐσπέραν μετὰ τὸ δεῖπνον ἀποχωρῶν προσεποιήθη, ὅτι θέλει ν' ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ Τιβερίου· ἐγονυπέτησε καὶ λαβὼν ἐπιτηδείως αὐτὴν ἔθετο τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας τοῦ ἀντιβραχίου διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἐκ τοῦ σφυγμοῦ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς· ὁ Τιβέριος ἐνόησε τὸ τέχνασμα καί τον ἐκράτησε διὰ νά τον βεβαιώσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου, αὐτοστιγμεὶ δὲ διατάσσει νὰ παρατεθῇ πολυτελεστάτη τράπεζα, ὅτε καὶ κατεβρόχθισε φοβερὰς ποσότητας τῶν παρατεθέντων φαγητῶν· ὁ Χαρικλῆς ὅμως ἐν τῇ ματαίᾳ καὶ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ τοῦ Τιβερίου ἀποπείρᾳ διέκρινε πλέον σαφῶς

τὴν σβεννυμένην αὐτοῦ ζωὴν κατεστραμμένην ἤδη ἔκ τε τῆς ἡλικίας καὶ τῶν καταχρήσεων.

Ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Κλαύδιος ἰατρὸν εἶχε τὸν *Ξενοφῶντα*, ὅστις, ἰδιωτεύων ἰατρὸς καὶ ἀνεξάρτητον βίον προτιμῶν, βίᾳ προσελήρθη καὶ ἰατρὸς τῆς αὐλῆς διπλασιασθέντος καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῖς ἰατροῖς αὐτοῦ προσδιορισθέντος ἐπιδόματος. Ὁ Ξενοφῶν, εἰ καὶ πλοῦτον πολὺν ἀπέκτησε, δὲν ηὐχαριστεῖτο καὶ τὴν πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν ὑπηρεσίαν μεγάλην θυσίαν ἐνόμιζε· καὶ ἡμέραν τινά, οὐχὶ βεβαίως διὰ τὴν ἀχαριστίαν ταύτην, ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους, ἴσως ἐκείνους οὓς ἀναφέρει ὁ Τάκιτος, τὴν δηλητηρίασιν τοῦ Κλαυδίου τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγριππίνης, ἅμα τῇ ἀναγορεύσει τοῦ Νέρωνος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ῥώμην καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Κῶν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος ἠλαττώθη πολὺ ἡ ἐν τῇ αὐλῇ τῶν ἰατρῶν ἐπιρροὴ οὐχὶ τόσον διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Ξενοφῶντος, ὅσον διὰ τὴν ἰδιότροπον καὶ ἀκατάληπτον φύσιν τοῦ νέου Καίσαρος· ἐν τῇ πόλει ὅμως ἔζων καὶ ἤσκουν τὸ ἰατρικὸν ἔργον πολλοὶ ἀκέραιοι καὶ ἀφωσιωμένοι ἐξαναγκάζοντες τὸν σεβασμόν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν Ῥωμαίων· τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ ἐπὶ Τιβερίου καὶ Κλαυδίου ἀκμάσας *Σκριβώνιος Λάργος*, μαθητὴς τῶν μεγάλων Ἀλεξανδρινῶν ἀνατόμων Ἡροφίλου καὶ Ἐρασιστράτου καὶ συγγραφεὺς πολλῶν συγγραμμάτων, γνώστης τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἐπινοητὴς τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *διάχυλον*, γνωστῆς ἀλοιφῆς· ἡ ἀροσίωσις αὐτοῦ καὶ τῶν συναδέλφων πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἦτο τοσαύτη, ὥστε ὁ σύγχρονος αὐτοῦ φιλόσοφος Σενέκας ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ἀφορμώμενος ἔγραφε· «δύο παρ' ἡμῖν τάξεις ἀνθρώπων προσφιλῶν καὶ τιμωμένων ὑπάρχουσιν· ἡ τῶν ἰατρῶν καὶ ἡ τῶν διδασκάλων· παρὰ τῶν ἰατρῶν ἀγοράζομεν ἀγαθὸν ἀνεκτίμητον, ζωὴν καὶ ὑγείαν· οἵας ὑπηρεσίας παρέχουσιν ἡμῖν, οἵαν ὑπομονήν, γενναιότητα καὶ ἀροσίωσιν δεικνύουσιν· οὐδέποτε ὀργίζονται κατὰ τῶν φρενοπαθῶν, οὐδέποτε δυσαρεστοῦνται ἀκούοντες τὰς ἀρὰς τῶν πυρεσσόντων, ὅταν ἀπαγορεύωσιν αὐτοῖς τὰ ψυχρά»· περὶ δὲ τοῦ ἰδιαιτέρου του ἰατροῦ ἔγραφεν: «ὁ ἰατρός μου ἔδειξε περισσοτέραν συμπάθειαν παρ' ὅ τι ἡ θέσις αὐτοῦ ἐπέτρεπεν· ἰδιοχείρως παρεῖχέ μοι τὰ φάρμακα καὶ ἀνησύχει δι' ἐμέ· πάντοτε παρών, καί, ἐν ταῖς κρισιμωτέραις στιγμαῖς, ἐξετέλει καὶ τὴν μᾶλλον δυσάρεστον ὑπηρεσίαν· μετὰ συγκινήσεως ἤκουε τοὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ δὲν ἦτο μόνον ἰατρὸς ἀλλὰ καὶ φίλος· εἰς μάτην ἐζήτησα νά τον ἀμείψω· θὰ παραμείνῃ ὁ πιστωτής μου, διότι ἡ ὀφειλὴ τῆς καρδίας θὰ ὑφίσταται»· τί δὲ καὶ περὶ τῶν ἀσυνειδήτων ἔλεγεν; «εἰς τὸν ἰατρὸν τὸν σφυγμομετροῦντα μόνον, τὸν ἐπισκεπτόμενον ὡς ἐπισκέπτεταί τίς τινα κατ' οἶκον, τὸν διατάσσοντα τί ὀφείλω νὰ πράξω καὶ τί ν' ἀπορύγω ἄνευ ἐνδιαφέροντος πρός με, εἰς τὸν ἰατρὸν τοῦτον χρεωστῶ μόνον χρήματα, διότι δὲν προσῆλθεν ὡς φίλος ἀλλ' ὡς συνταγογράφος· πολλάκις βλέπομεν ἰατροὺς οἵτινες, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐξηρέθισαν καὶ ἐπεβάρυναν τὸ νόσημα, ἵνα διὰ τῆς μετὰ ταῦτα θεραπείας ἐξασφαλίσωσι τιμὰς ἀνωτέρας, τελευταῖον μετὰ τόσα βάσανα δὲν κατώρθωσαν καὶ τὸν ἀσθενῆ νὰ θεραπεύσωσιν».

Ὁ Σενέκας τελείους ἰατροὺς ἐθεώρει τοὺς περὶ πᾶσαν ἐπιστήμην ἰδίως τὰ φυσικὰ ἐγκρατεῖς «τοὺς προσαρμόζοντας πρὸς τὴν ἰατρικὴν τέχνην τὴν ἑκάστοτε ἰσχύουσαν φιλοσοφικὴν θεωρίαν, οἷα ἦτο ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας ἡ Στωϊκὴ καὶ ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ἰδίως ἡ Ἐπικούρειος. Δυστυχῶς οὐχὶ πάντες οἱ παρὰ τοῦ λαοῦ τιμηθέντες ἐγένοντο ἀντάξιοι τοῦ Ἀσκληπιάδου, Θεμίσσωνος, Σκριβωνίου Λάργου καὶ ἄλλων, διότι ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἐξευτελίζοντες τὸ ἱερὸν τῆς ἰατρικῆς ὄνομα, τοιοῦτος ἦτο ἐκ τῶν διαβοήτων ὁ ἐπὶ Νέρωνος καὶ ἐκ Λυδίας καταγόμενος *Θεσσαλὸς ὁ ὑφαντής*· σύγχρονος τῆς τῶν Μεθοδικῶν καὶ Πνευματιστῶν διαμάχης, ἀνὴρ ἄνευ ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως, τύπος τυχοδιώκτου διὰ ῥᾳδιουργιῶν τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιτηδείας συμπεριφορᾶς κατορθώσας νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν καὶ φιλίαν τῶν μεγάλων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Νέρωνος πρὸς ὃν ἀπετόλμησε καὶ νὰ ἐπιστέλλῃ. Ὁ Θεσσαλὸς ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Μεθοδικοῦ συστήματος ἐγκρατὴς γενόμενος θεραπευτικῆς τινος ἐμπειρίας μετήρχετο τὸν ἰατρόν, οὐχὶ ὡς οἱ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες οἱ ἐπιτάσσοντες τοὺς ἀσθενεῖς ὡς ὁ στρατηγὸς τοὺς στρατιώτας ἢ ὡς βασιλεὺς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἐναντίον ὅλως τρόπον. Ἐπεθύμουν οἱ ἀσθενεῖς νὰ λουσθῶσιν ἄνευ ἀνάγκης θεραπευτικῆς; τὸ ἐπέτρεπεν· ἐζήτουν τὰ ψυχρά; ἐνέκρινε χιόνα καὶ πάγον· ἤθελον οἶνον; δὲν ἠρνεῖτο· οὕτω ἀπέκτησε πελατείαν μεγάλην καὶ μαθητὰς πολλούς· μεταξὺ δ' ἀ-

μαθῶν αὐτὸς εὐμαθὴς καὶ πονηρὸς ἀνέπτυσσε μετὰ χάριτος καὶ πεποιθήσεως νέας δῆθεν θεωρίας καὶ ὑπέσχετο νὰ διδάξῃ τὴν ἰατρικὴν ἐντὸς ἓξ μηνῶν, οὕτω δὲ προσείλκυε πολλοὺς ἀέργους καὶ φιλοδόξους. Κατὰ τὰς ἰατρικὰς ἐπισκέψεις παρηκολουθεῖτο ὑπὸ συμμορίας μαθητῶν ἤτοι ὑραντῶν, σχοινοποιῶν, μαγείρων, κρεοπωλῶν καὶ βυρσοδεψῶν ποθούντων ἐν ἑξαμήνῳ νὰ ποτισθῶσι τὰ νάματα τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Θεσσαλὸς τραχὺς πρὸς τοὺς μικρούς, ἀναίσχυντος καὶ ὑπερήφανος πρὸς τοὺς μετριόφρονας, θρασύδειλος καὶ κόλαξ οὐτιδανὸς πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς κατεπίκρανε διὰ προσβολῶν ἢ περιφρονήσεως τοὺς ἄλλους ἰατροὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους, τῶν ὁποίων ἠκολούθει μὲν τὰ διδάγματα, δὲν ἐπίστευεν ὅμως· ἐγωϊστικώτατος ἀπεκάλει ἑαυτὸν ἰατρονίκην καὶ διεκήρυσσεν ὅτι οἱ προκάτοχοι κατ' οὐδὲν τὴν ἐπιστήμην ὠφέλησαν· ἦτο ἑνὶ λόγῳ τῶν συγχρόνων ὁ *χείριστος*, τύπος τῆς ἀγυρτείας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτηδείως ἐκάλυπτε τὰς πολυειδεῖς τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ ἐλλείψεις καὶ ἐπετύγχανεν· ἐντεῦθεν καὶ πολλαὶ προσωνυμίαι ὑπὸ τῶν εἰδότων ἐδόθησαν αὐτῷ, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπίθετα τρελλός, ἀνόητος, φιλάργυρος καὶ ἀναίσχυντος, ἐν δὲ ταῖς συγγράμμασι τοῦ Γαληνοῦ ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις: *ὄνος*.

Ὁ Νέρων ἐγνώριζε, φαίνεται, τὸν χαρακτῆρα τοῦ Θεσσαλοῦ καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ προυτίμα ἐμπειρικόν τινα *Ἀνδρόμαχον*, ὅστις δι' ἐμμέτρου ποιήματος ἑλληνικοῦ, ἀριερωθέντος τῷ Νέρωνι, ὕμνησεν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ *Νικάνδρου* κατὰ τὸν Müller, ἐπινοηθεῖσαν καὶ μέχρι σήμερον παγκοσμίως γνωστὴν ἀλοιφὴν τὴν *θηριακήν*, τὴν ἐξ 60 διαφόρων συστατικῶν κατασκευαζομένην, καὶ ἐν τῇ δημώδει ἰατρικῇ ἐν πάσῃ ἀρρωστίᾳ πανάκειαν θεωρουμένην. Ἐκ τῆς ἀλοιφῆς ταύτης, ὑπὸ μορφὴν καταποτίου ἐλάμβανε κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἓν ὁ Νέρων, ὅστις, διὰ τὰς θεραπευτικὰς αὐτῆς ὠφελείας καὶ διὰ νὰ ἐξοργίσῃ τὸν Θεσσαλόν ὡς ἄλλοι παραδέχονται, ὠνόμασε τὸν Ἀνδρόμαχον ἀρχιατρόν, ὅπερ ἦτο ἁπλοῦς τιμητικὸς τίτλος καὶ ἐσήμαινε τὸν ἰατρὸν τοῦ ἄρχοντος, οὐχὶ δὲ τὸν πρῶτον ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀξίᾳ, εἰ καὶ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ ἡ κολακευτικὴ αὕτη ἰδιότης ἀπέφερεν εἰς τὸν κάτοχον οὐχὶ εὐκαταφρόνητα κέρδη. Ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος μέχρι Μάρκου Αὐρηλίου καὶ ἐπέκεινα ἄπειρον ὑπῆρξε τὸ σμῆνος τῶν *ἀγυρτῶν*. Ἀναλφάβητοι, αὐτὸ τοῦτο βαναυσουργοί ἤτοι βαφεῖς, σιδηρουργοί, ὑποδηματοποιοί, λεπτουργοί, θηριομάχοι ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀληθῶν ἐπιστημόνων ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν σατυρικῶν σκωπτόμενοι, ἐπεχείρουν θεραπείας ἀσθενῶν εἰδικὰς καὶ ἀποτυγχάνοντες ἐπανήρχοντο εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπιτήδευμα· τοιοῦτοι ἀνεφαίνοντο ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κικέρωνος, ὅστις καὶ ἔκπληκτος τότε, ἠρώτα «ὑπῆρχον ἆρά γε καὶ ἐπὶ Ἱπποκράτους ἄλλοι μὲν ἰατροὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀσθενειῶν, ἄλλοι τῶν πληγῶν καὶ τραυμάτων καὶ ἄλλοι τῶν ὀφθαλμῶν;» Πράγματι κατὰ τοὺς μνημονευομένους χρόνους παρατηροῦμεν ὄχι μόνον παθολόγους, χειρουργοὺς καὶ ὀφθαλμιατρούς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς εἰδικοὺς δι' ἕκαστον τῶν μελῶν τοῦ σώματος θεραπευτὰς ἤτοι: ὀφθαλμιατροὺς ἰατρεύοντας διὰ φαρμάκων καὶ ἄλλους δι' ἐγχειρίσεων, ὀδοντοϊατροὺς καὶ ὀδόντων ἐκριζωτάς, ἰατροὺς καταγμάτων, ἐξαρθρώτεων καὶ συριγγίων, κηλοτάκτας, σταφυλοτόμους, εὐνουχιστὰς καὶ ἐγχειρητὰς τῶν ἀσκητικῶν, σὺν αὐτοῖς καὶ γυναῖκας, τῶν ὁποίων αἱ σορώτεραι δὲν κατεδέχοντο τὴν προσωνυμίαν τῆς μαίας· εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ταύτην ποικιλίαν συνετέλεσαν βεβαίως οἱ Μεθοδικοὶ ἁπλοποιήσαντες διὰ τοῦ συστήματος αὐτῶν τὴν θεραπευτικήν, συνειργάσθησαν ὅμως ἀπροσδοκήτως καὶ ἰατροὶ σεβαστοὶ ὡς ὁ Σκριβώνιος Λάργος καὶ ὁ *Διοσκουρίδης* διὰ τῆς ἀσκόπου διανομῆς τοῖς τυχοῦσι συνταγῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις ἀνεγράφοντο καὶ λεπτομέρειαι θεραπευτικαὶ καὶ συμπτωμάτων περιγραφαί, συνεβοήθησαν δὲ καὶ φαρμακοπῶλαι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν πώλησιν τῶν ὑπὸ τῶν συλλογέων κομιζομένων αὐτοῖς βοτάνων, ἀλλὰ παρασκευάζοντες ἐπίσης φάρμακα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μόνοι οἱ ἰατροὶ ἐδικαιοῦντο. Πλὴν ὁ ἄμεσος δημιουργὸς τῆς θλιβερᾶς ταύτης καταστάσεως ὑπῆρξεν ὁ γνωστὸς ἡμῖν Θεσσαλὸς μετὰ τῶν ἐπικινδύνων αὐτοῦ μαθητῶν, οἵτινες ἦσαν καὶ πολλοὶ καὶ διαφερόντως ἐπιτήδειοι ἐν τῇ ῥᾳδιουργίᾳ καὶ τῇ ἀσυνειδησίᾳ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν εὐπίστων. Ἱστορικὴ ἀληθῶς ἐποχή, ὅτε ἀκριβῶς ἡ ἰατρικὴ ἐθεωρήθη τὸ ἁπλούστατον τῶν ἐπαγγελμάτων, καὶ ἡ μὲν ἐπιτυχία ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν πολλῶν ἀσθενῶν, ἡ δὲ δυσκολία ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ.

Ἐν τῷ συρφετῷ τούτῳ τῶν ἀγυρτευόντων ἰατρῶν καὶ τοῦ ἐκπίπτοντος ἰατρικοῦ γοήτρου ὑπῆρχον καὶ ἄνδρες ἐπιφανεῖς, ἀκέραιοι καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ ἑαυτῶν καθῆκον, πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ ἀκμάσαντες, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ σκότια τῶν ἀγυρτῶν τεχνάσματα φρίκην καὶ ἀγανάκτησιν ἐνεποίουν· πολλοὺς τοιούτους μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέρει ἐν τοῖς Συμποσιακοῖς ὁ Πλούταρχος ὡς τὸν *Μοσχίωνα, Τρύφωνα, Νικίαν* καὶ *Ζώπυρον*, τοὺς ὁποίους δικαίως καὶ ἀξίως ἐτίμων οἱ Ῥωμαῖοι, λέγει Πλίνιος ὁ νεώτερος. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ *Πέλοψ* καὶ *Σάτυρος* οἱ διδάσκαλοι τοῦ *Γαληνοῦ*, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης διεφύλαξεν ὁ μέγας καὶ εὐγνώμων μαθητής· πάντες οὗτοι καὶ χάριν ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης συνέτριβον τοὺς μηχανωμένους πράξεις ἀγυρτικὰς καὶ σκανδαλώδεις ἐξορκίζοντες τὰ θύματα, ὅπως ἀποφεύγωσι τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις πολυπληθεῖς τοιούτους· ἐπὶ τούτῳ δὲ συνέτασσον καὶ διένεμον ὁδηγίας πῶς νὰ θεραπεύωσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ μὴ ἐμπίπτωσιν εἰς χεῖρας τοιαύτης μάστιγος· οἱ τολμηρότεροι καὶ πορρωτέρω ἔβαινον: τοὺς περιεφρόνουν ἢ προυκάλουν παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ὅπως καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα ἐπιδείξωσι καὶ τὴν φιλοχρηματίαν καὶ ἀμάθειαν αὐτῶν ἐξελέγξωσι καὶ κατάδηλον τοῖς πᾶσι καταστήσωσιν, οὕτω δ' ἔσωζον τοὺς ἀσθενεῖς ἀπὸ τῶν χειρῶν τοιούτων καθαρμάτων· τοιοῦτος πάντας τοὺς συγχρόνους καὶ πλείστους τῶν ἀρχαίων ἰατροὺς ὑπερβαλών, ὑπῆρξε καὶ ὁ *πολυΐστωρ* καὶ *φιλόσοφος Γαληνός*.

Ὁ Γαληνὸς ἦτο φιλόδοξος, μετεῖχε δὲ καὶ οἰήσεώς τινος ὡς ἐκ τῆς μελέτης τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διαφαίνεται, ἀλλὰ καὶ ὁ πρὸς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως αὐτοῦ ἄμετρος καὶ ὁ πρὸς τοὺς πάσχοντας οἶκτος εἰλικρινής· ὑπὸ τὸ κράτος ποικίλων αἰσθημάτων ἀνεθεμελίωσε τὰς ἀρχαίας ἱπποκρατικὰς διδασκαλίας, δι' ἀναπαραστάσεως καὶ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς τῶν τριῶν καὶ κυριωτέρων ἰατρικῶν αἱρέσεων ἐν σχετικῷ συγγράμματι ἐπεχείρησε νὰ κατασυντρίψῃ τὸ Μεθοδικόν, Ἐμπειρικὸν καὶ Δογματικὸν σύστημα καὶ ν' ἀναστηλώσῃ τὴν ἀρχαίαν ἰατρικήν· τοὺς κατὰ τὴν ἄφιξιν κακῶς ὑποδεχθέντας αὐτὸν ἐξυτέλισεν, εἰς τοὺς ἀντιφρονοῦντας ἀλλ' ἀμαθεῖς καὶ φιλοχρημάτους ἠρνήθη τὸν τίτλον ἰατροῦ, μολις αὐτοὺς πωλητὰς βοτάνων ἀνεχόμενος· τοὺς ἀμαθεῖς πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κόσμου ἐγελοιοποίει καὶ διὰ τῆς ὑποδείξεως τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων συνέτριβε καὶ οὐ μόνον αὐτοὺς ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλουσίους ὠνείδιζε, διότι ἀσυναισθήτως ἐκ τῶν ἰατρῶν προσεκάλουν οὐχὶ τοὺς ἱκανοὺς καὶ σοβαρούς, ἀλλὰ τοὺς ἐν καιρῷ ὑγείας τοὺς οἴκους αὐτῶν συγχάζοντας, τοὺς κολακεύοντας καὶ ταπεινουμένους ἢ προθύμως ἐν τῇ θεραπείᾳ εἰς τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἀσθενῶν ὑποκύπτοντας, τοῦθ' ὅπερ δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἰατρικῆς.

Ἐκ τῆς πλησμονῆς τῶν μνημονευομένων ἀγυρτῶν καὶ τῶν ἐνεργημάτων αὐτῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἀφορμώμενος καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου ἐπιζητῶν ἐν ἄρθρῳ τινί: La fin d'un monde ὁ *Gaston Deschamps* οὐ πρὸ πολλοῦ ἔγραφεν: «Ὅταν αἱ κοινωνίαι φθίνωσιν, ὁ ἄνθρωπος μὴ ἔχων σκοπόν τινα νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ μὴ ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ ἰδανικοῦ τινος καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου καὶ ὑπερβαλλόντως φροντίζει περὶ τοῦ φθίνοντος σώματος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ὁ ἀγυρτικώτατος Θεσσαλὸς ὠνόμασεν ἑαυτὸν ἰατρονίκην, Ἡράκλειτός τις ἐκλήθη πρῶτος ἰατρὸς τοῦ αἰῶνος καὶ Ὅμηρος τῆς Ἰατρικῆς»· οὐδὲν δὲ παράδοξον λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων οἱ ἰατροὶ ἐκέρδιζον πάμπολλα, ἀσθενεῖς δὲ καὶ μετὰ θάνατον διέτασσον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πληρωμῆς τοῦ ἰατροῦ.

Ἡ κοινωνικὴ αὕτη φθίσις ἐν Ῥώμῃ ἐγέννησε καὶ ἕτερον κίνδυνον τὸν σεβαρώτατον καὶ ἀπειλητικώτατον, ἐξ ὅσων ἠπείλησάν ποτε τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν· κατὰ τοὺς χρόνους, οὓς διερχόμεθα, μάλιστα ἐπὶ Ἀντωνίνου, μέγας καὶ δεισιδαίμων φόβος πρὸ ἀοράτων ἐχθρῶν κατεκυρίευσε τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, περὶ τοιούτων δ' ἐχθρῶν σπουδαῖον ἰδίως ἐποιοῦντο λόγον *μάγοι* καὶ *ψευδοπροφῆται*· καὶ ἐπειδή, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν ἐθεώρει ὕπατον τῶν ἀγαθῶν, ὅταν δέ τις δι' αὐτὸ καὶ μόνον φοβῆται καὶ τρέμῃ ἐξ ἀνάγκης γίγνεται δεισιδαίμων καὶ εὔπιστος, ἀνεπτύχθη κατ' ἀκολουθίαν νοσηροτάτη ψυχολογικὴ κατάστασις εὐνοήσασα τὸν θρίαμβον ἀνθρώπων διὰ μαγικῶν τεχνασμάτων τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν ἐπιτηδευομένων, προσεκολλήθησαν δ' εἰς τούτους καὶ οἱ ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ ἐπιτήδειοι, οἱ λαθραίως πανταχοῦ εἰσχωροῦντες, οἱ ἐκμεταλλευόμενοι πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον καὶ τοὺς τιμίους ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης διαβάλλοντες καὶ παραγκωνίζοντες. Τὴν ψυχοπάθειαν ταύτην τοῦ λαοῦ ὑπέθαλπον καὶ αἱ ἀνώτεραι τάξεις, αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τοὺς φανατικωτέρους τῶν ἀσθε-

νῶν συνεβούλευε νὰ προσεύχωνται ἐν τῷ ἐν Ἐπιδαύρῳ *Ἀσκληπιείῳ* ἀνακαινισθέντι ἄλλοτε ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς θεούς· διότι ἐν ὀνείρῳ ὑπέδειξαν αὐτῷ τὸ κατὰ τῆς ζάλης καὶ αἱμοπτυσίας φάρμακον· κατ' ἀκολουθίαν τοιούτων φανταστικῶν ἰάσεων συνδυασθέντες καὶ οἱ ἱερεῖς μετὰ τῶν ἐν Περγάμῳ καὶ Τιβερίνῃ συναδέλφων, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ μωρόπιστον τοῦ λαοῦ στηριζόμενοι, ἀφ' ἑτέρου ὠφελούμενοι καὶ ἐκ τῶν ἀγυρτικῶν δημοσιευμάτων τῶν ὑπὸ ψευδιατρῶν περὶ θεραπείας ἀσθενειῶν ἐν ἱεραῖς βιβλιοθήκαις συλλεγομένων ἀπετόλμων, ὡς οἱ μάγοι καὶ οἱ ψευδοπροφῆται, θεραπείας συμβουλεύοντες τὸ θεῖα χάριτι ὑποδεικνυόμενον φάρμακον. Κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἥτις παρεσκεύασε τὴν παρακμὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ βραδύτερον τὴν ἀραίωσιν καὶ σχεδὸν παντελῆ ἔκλειψιν τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν, εἰργάσθησαν ἀνενδότως οἱ τότε εὐσυνείδητοι ἰατροὶ τὸ μὲν δι' εἰρωνείας ἢ περιφρονήσεως, τὸ δὲ δι' ἐπιστήμης κατάφωρον ποιοῦντες τὴν ἀσυνείδητον καὶ καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας, ἐκ τῶν φανατικῶν δὲ καὶ κατὰ τῆς τάξεως ταύτης τῶν πλάνων καὶ λυμεώνων κατεξαναστάντων εἷς ἦτο καὶ ὁ Γαληνός, ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν ἐν Ῥώμῃ διαπρεψάντων καὶ μετὰ τὸν Ἀσκληπιάδην ὁ πρῶτος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ.

Ὁ Γαληνὸς ὁ καὶ Ἀσκληπιάδης ὑπῆρξαν ἀναντιλέκτως οἱ *περικλεέστατοι* τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ῥώμῃ, τῆς δευτέρας δὲ περιόδου τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀκμῆς τῆς ἰατρικῆς οἱ ἐπιφανέστατοι. Περὶ αὐτοὺς ὡς περὶ πολικοὺς ἀστέρας στρέφεται καὶ ἡ λοιπὴ μεγαλώνυμος πλειὰς τῶν ἰατρῶν· ἀμφότεροι ῥήτορες, φιλόσοφοι καὶ περὶ πᾶταν ἄλλην παίδευσιν ἐγκρατεῖς περὶ ἰατρικῆς ὡς ἐπιστήμης εἶχον τὴν ὑψηλὴν ἔννοιαν, ὅτι μετὰ τῆς φιλοσοφίας ἡνωμένη πρέπει νὰ χωρῇ, ἵνα καὶ ὁ ἰατρὸς ἀνταξίως, κατὰ τὸν Ἱπποκράτην, *φιλόσοφος ἰσόθεος* ἀποκαλῆται.

Συγγραφεῖς γονιμώτατοι καὶ ἀρχηγέται σχολῶν ἐγένοντο δημιουργικοὶ ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ· ὁ μὲν Ἀσκληπιάδης εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἰατρικῇ τὴν περὶ ἀτόμων θεωρίαν, ὁ δὲ Γαληνὸς ἀνέστησε διὰ πολλῶν μελετῶν τὸν Ἱπποκρατισμὸν καὶ εἰσήγαγε τὰς τρεῖς τοῦ Πλάτωνος ψυχάς· ἀμφότεροι διεκρίνοντο ἐπὶ εὐγλωττίᾳ, εὐπροσηγορίᾳ, ἐμβριθείᾳ, ψυχραιμίᾳ καὶ ἐπιφυλακτικότητι· δὲν ἀπώκνησαν σφοδρῶς νὰ ἐπιτεθῶσιν ὁ μὲν κατὰ τῶν Κατωνικῶν, ὁ δὲ κατὰ τοῦ Θεσσαλοῦ καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ, ἀλλ' ὁ Γαληνὸς ὁρμητικώτερος καὶ ἐμπαθέστερος, διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἱπποκράτην λατρείαν, κατηνέχθη καὶ κατὰ τοῦ ἐφαμίλλου αὐτῷ Ἀσκληπιάδου τοῦ ἀργηγοῦ τῆς Μεθοδικῆς αἱρέσεως ἀδίκως, φρονοῦμεν, καὶ ἄνευ λόγου ἀποχρῶντος· καὶ τοῦ μὲν Ἀσκληπιάδου τὸ μέγα ὄνομα καὶ τῶν Ῥωμαίων τὴν λατρείαν δὲν ἠδυνήθη τὸ παράπαν νὰ μειώσῃ ὁ θαυμαστὴς τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὰς μεθέπειτα ὅμως γενεὰς σχεδὸν εἰπεῖν ἐλησμονήθη διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, τὸ δὲ τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἡ δημοτικότης διὰ τῆς περισώσεως τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἔργων παρέμεινε δημοφιλὲς καὶ ἄληστον καὶ εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν ἐπὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν λαὸν συνεδέθη καὶ πρὸς σπουδαίας μεταβολὰς σχετιζομένας πρὸς τὴν τύχην τῶν ἄλλων ἐν Ῥώμῃ ἰατρῶν· διότι ὡς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσκληπιάδου οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ἀπέκτησαν τίτλους καὶ δικαιώματα Ῥωμαίου πολίτου, οὕτω μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαληνοῦ ἢ καὶ ζῶντος ἔτι, ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ παράδοσις τῆς ὑπὲρ τὸν αἰῶνα ζωῆς αὐτοῦ, ἐγένετο ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου καὶ βραδύτερον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐπίσημος ἐγκαθίδρυσις τῆς ἰατρικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ὀργανισμὸς ἰατρῶν, δημιουργία ὑπουργημάτων μετὰ ἱεραρχικοῦ προβιβασμοῦ καὶ ὡρισμένης μισθοδοσίας. Ὁ ἀρχιατρὸς ὡς τοιοῦτος πραγματικῶς ἐθεωρήθη, ἄλλοι δὲ εἰς περιωπὴν ἀνταξίαν τῆς καισαρικῆς λαμπρότητος ἀνῆλθον, ἐπλούτισαν καὶ ἐτιμήθησαν καὶ ἀσύδοτοι ὡς οἱ εὐγενεῖς ἀνεγνωρίσθησαν· ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ χάριν ἀτομικῶν λόγων γιγνόμενα καὶ αὐταὶ αἱ ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀπόρων τάξεων μέριμναι, περὶ διορισμοῦ τῶν δημοσίων ἢ δημοσιευόντων ἢ καθ' ἡμᾶς δημοτικῶν ἰατρῶν, ὡς ἄλλοτε ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἐν Σπάρτῃ καὶ Ἀθήναις, κατ' οὐδὲν προσῆγον τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ θέσιν τῶν ἰατρῶν· ἐπὶ Βαλεντινιανοῦ μάλιστα οὐδ' ἐφρόντιζον πλέον περὶ ἱκανῶν ἰατρῶν καὶ ἐθεραπεύοντο ἕκαστος ὑπὸ τοῦ τυχόντος ἀγύρτου, οὕτως ὥστε οἱ σοβαροὶ ἐπιστήμονες ἠραιώθησαν καὶ ἡ περαιτέρω δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐξηφανίσθη.

Ἐνταῦθα κλείοντες τὴν ἱστορικὴν ἡμῶν ἀφήγησιν καὶ ἐν βλέμματι ἀναδρομικῷ ἐπισκοποῦντες τὴν κατὰ τὸν μακρότατον τοῦτον χρόνον ἀλληλεπίδρασιν ἐπιστήμης καὶ κοινωνίας ἐν Ῥώμῃ παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης καὶ παλαιότερον ὑπῆρχεν ἰατρικὴ *ἐπιχώριος* ἢ μᾶλλον *Ἐτρουσκική*, ἱερατική, δεισιδαίμων, ἐπὶ προλήψεων ἢ τῆς εὐμενείας τῶν θεῶν βασιζομένη, ἀνίκανος ὅμως νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινὰ τῶν Ῥωμαίων· ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς ὡριμότητος καὶ τῆς ἀκμῆς μετὰ τῶν συμπαρομαρτούντων ἀγαθῶν μοιραίως ἢ μᾶλλον κατὰ νόμον φυσικόν, κατήρξατο ἤδη ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας λανθάνουσα καὶ ἔπειτα φανερὰ παρακμή· ὅτι ἀκριβῶς τότε κατῆλθον εἰς Ἰταλίαν καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς Ῥώμην ἐκ τῶν παρακειμένων ὑπηκόων χωρῶν πολλοὶ *σοφοὶ Ἕλληνες*, ἐν οἷς καὶ *ἰατροὶ* ἀντιπράττοντες καὶ βαθμηδὸν ἀνατρέποντες διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ ἔργων ἐπιστημονικῶν τὴν ἐπὶ τῶν προλήψεων βασιζομένην θεραπευτικὴν τῶν ἐγχωρίων· ὅτι ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τῶν κατελθόντων ἰατρῶν συνέρρευσαν καὶ πολλοὶ ἀνάξιοι τοῦ ἰατρικοῦ ὀνόματος κερδοσκόποι μετὰ δόλου καὶ δι' ἀπληστίαν χρημάτων ἐφαρμόσαντες τὰ ἀπὸ χρηστοῦ τοῦ συνειδότος ἐπινοηθέντα θεραπευτικὰ συστήματα καὶ παραίτιοι γενόμενοι τοῦ σχηματισμοῦ καὶ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀγυρτῶν καὶ ἀπατεώνων ἀσυγκρίτως χειρόνων τῶν μαθητῶν τοῦ Κάτωνος καὶ τῶν συγκριτικῶς ἠθικωτέρων ἱερέων, τοὺς ὁποίους μετὰ σθένους ἀληθῶς κατεπολέμησεν ὁ *Γαληνός*, ἀλλὰ δὲν συνέτριψεν, ἑπομένως οὐδὲ τὴν Ἐπιστήμην εἰς τὸ ἁρμόζον ὕψος, εἰς ὃ ἠτέζεν ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ καὶ θερμουργὸς διάνοια, ἀνεβίβασεν· ἡ βαθεῖα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀλλοίωσις, ἡ διὰ συναγωνισμοῦ κορυφωθεῖσα διαφθορά, ἡ διὰ τῶν μάγων καὶ ψευδοπροφητῶν, ἐν τοιούτοις χρόνοις γενικῆς σήψεως, εὐνοηθεῖσα γνωστὴ δεισιδαίμων νοσοφοβία καὶ ἡ ψευδοσοφία ἐν χρόνοις ἀνωμαλιῶν καὶ μεγάλων ταραχῶν, ἔτι δὲ ἡ καταστροφὴ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης, ἐφυγάδευσαν ἀπὸ τῆς παγκοσμίου πόλεως πᾶσαν Τέχνην καὶ Ἐπιστήμην, αἵτινες σὺν τῇ Ἰατρικῇ εὗρον προσωρινὸν ἄσυλον ἐν τῇ Νέᾳ Ῥώμῃ· ἡ ἀρχαία καὶ ὑπερήφανος Ῥώμη, ἡ αἰωνία πόλις, διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ *Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους* σχεδὸν εἰπεῖν ἐξεμηδενίσθη, μετὰ χιλιετηρίδα ὅμως διὰ τῆς *Ἀναγεννήσεως* τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ἐν εὐρυτέρῳ χώρῳ παρεσκευάσθη ἡ γόνιμος ἐκείνη καὶ εὐτυχισμένη γῆ τῆς Ἰταλίας, ἐν ᾗ ἀνεζωογονήθη καὶ ἐκαλλιεργήθη, ἐκεῖθεν δὲ διὰ διηνεκῶν μελετῶν καὶ προσπαθειῶν τῶν ἀνὰ τὴν Δύσιν ἐθνῶν, ἰδίως κατὰ τὸ 2ον ἥμισυ τῆς ΙΗ' καὶ καθ' ὅλην τὴν ΙΘ' ἑκατονταετηρίδα ἦχθη εἰς βαθμὸν ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς τελειότητος τοιοῦτον, ὥστε οὐ μόνον ἀτόμοις καὶ λαοῖς σωτηρίους δωρεῖται συμβουλάς, ἀλλ' ἅπτεται καὶ τῶν ὑψίστων ζητημάτων συμφώνως τῷ Ἱπποκρατικῷ ἀξιώματι, ὅτι καὶ «*περὶ φύσεως γνῶναί τι σαφὲς οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἶναι ἢ ἐξ Ἰατρικῆς*».

Σημ. Πηγαὶ τῆς μελέτης ταύτης ὑπῆρξαν ἐκτὸς τῶν συγγραμμάτων τοῦ *Γαληνοῦ* καί τινων ἄλλων ἀρχαίων καὶ τὰ ἑπόμενα:

Onorato Occioni: Storia della Litteratura Latina.

Muller's: Handbuch der klassischen Alterthums Wissenschaft.

R. Nicolai: Geschichte der römischen Literatur.

K. Sprengel: Histoire de la Médecine

H. Haeser: Lehrbuch der geschichte der Medicin.

C. Daremberg: Histoire des sciences médicales. Médicine: Histoire et Doctrines

E. Dupouy: Médecine et Moeurs de l' ancienne Rome.

M. Albert: Les Médecins Grecs à Rome.

Ἀν. Χρηστίδου: Γυναικειολογίας: Εἰσαγωγὴ καὶ Σημειώσεις.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

('Ανακοινώσεις ἐν τῇ 'Αρχαιολογικῇ 'Επιτροπείᾳ)

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΝ ΣΑΜΩι ΕΠΙΓΡΑΦΗ[1]

ὑπὸ

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΒΥΡΧΝΕΡ

'Επιθυμοῦντες, ὅπως συνεισφέρωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰς τὴν πνευματικὴν παιδαισίαν τοῦ Συλλόγου, οὗ καυχώμεθα ὅτι ἐσμὲν ἑταῖρος, ἀποστέλλομεν ὡς ἔρανον φωτογραφικὸν ***ἀπείκασμα*** τέως ***ἀνεκδότου βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς ἐν Σάμῳ*** εὑρεθείσης.

Δυστυχῶς αἱ περὶ τῆς νήσου ταύτης καὶ τοῦ ὁμωνύμου θέματος[2] περιγενόμεναι ἡμῖν εἰδήσεις τοσοῦτον ἀνεπαρκεῖς τυγχάνουσιν, ὥζτε οὐδὲ τὰ ὀνόματα ἁπάντων ἐν γένει τῶν στρατηγῶν, τουτέστι τῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, τῶν ἑκάστοτε εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ θέματος Σάμου γενομένων εἰσὶν ἡμῖν γνωστά. 'Εκ τῆς γνώσεως τούτων μεγάλως θὰ διηυκολύνετο καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἐγένετο. Τούτων οὕτως ἐχόντων περιοριζόμεθα ἐνταῦθα, πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς, εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν στρατηγῶν ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα ἀπαντῶσι σποράδην παρὰ διαφόροις συγγραφεῦσιν, ἢ δι' ἄλλων μνημείων περιεσώθησαν ἡμῖν.

Κατάλογος στρατηγῶν τοῦ Θέματος Σάμου, ὧν τὰ ὀνόματα διεσώθησαν.

1) *Κωνσταντῖνος ὁ Πασπαλᾶς*, ὅστις ἐν ἔτει 889 αἰχμαλωτίζεται ἐπὶ Λέοντος τοῦ ἕκτου (πρβλ. Συνέχ. τοῦ λεγομένου Συντόμου Χρονικοῦ *Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ* σ. 852, ἔκδ. *Βόννης* καὶ ἔκδ. *Μουραλτίου* Ε' Ϛ' σ. 770/1 καὶ τοὺς μεταγενεστέρους τοὺς ἐντεῦθεν ἁρυσαμένους τὰς εἰδήσεις).

2) *'Ρωμανός*, περὶ οὗ ἐν τῇ Συνεχείᾳ τοῦ λεγομένου Χρονικοῦ συντόμου *Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ* ἔκδ. *Μουραλτίου* Ε' Ϛ' 6. 704 ἀναγινώσκομεν τάδε· «'Οκτωβρίῳ μηνὶ» (τοῦ ἔτους 911) «γέγονε πόλεμος ναυμαχικὸς 'Ιμερίου Λογοθέτου μετὰ Δαμιανοῦ καὶ Λέοντος τῶν 'Αγαρηνῶν στρατηγοῦ ὄντος ἐν Σάμῳ 'Ρωμανοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύοντος».

3) *Βασίλειος ὁ 'Αργυρός*, ὃς στρατηγὸς ὢν τῆς Σάμου, ἐκπέμπεται ἐν ἔτει 1003 ἵνα καταπολεμήσῃ Μέλην, δυνάστην τινὰ τῶν ἐποίκων τῆς Βάρεως, ὅστις ὅπλα κατὰ Ρωμαίων αἴρει· (πρβλ. *Κεδρηνοῦ* ἔκδ. Βόνν. Β', 457).

4) *Δαυὶδ ὁ ἀπὸ 'Αχριδῶν*, ὅστις ἐν ἔτει 1023 στρατηγῶν Σάμου, τοὺς τὴν Λῆμον ἐπιδραμόντας 'Ρώσους κατασράζει. (*Κεδρηνοῦ* Τόμ. Β'. ἔκδ. Βόνν. σ. 479).

5) *Γεώργιος ὁ Θεοδωροκᾶνος*, ὁ στρατηγὸς Σάμου, ὅστις ἅμα Βεριβόῃ, τῷ στρατηγοῦντι τῆς Χίου, ἐτρέψατο τοὺς Πετζινάκας ἐν ἔτει 1028· (πρβλ. *Κεδρηνοῦ* Β'. σ. 484).

6) *Εὐστάθιος ὁ Χαρσιανίτης*, ὃς ἔτει 1087 «πατρίκιος, στρατηγὸς καὶ προνοητὴς Σάμου» ὤν, ἐποιήσατο τὴν παράδοσιν τοῦ ἡμίσεος κάστρου τοῦ λεγομένου Παντελίου ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ὁσιωτάτου κυροῦ Χριστοδούλου (Πιττάκιον τῆς μονῆς τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ δημοσ. ἐν τῇ *'Εκκλησιαστικῇ 'Αληθείᾳ* Δ' (1883) καὶ Acta et Diplomata græca medii ævi sacra et profana edid. *Miklosich* et *Müller* VI, 34).

7) *Κωνσταντῖνος*, βασιλικὸς πρωτοσπαθάριος καὶ στρατηγὸς Σάμου, (πρβλ. σιγίλλιον δημοσιευθὲν ὑπὸ A. Mordtmann ἐν τοῖς μνημείοις τοῦ ἐν Κων/πόλει 'Ελλ. Φιλ. Συλλόγου, Παράρτ. τοῦ ΙΓ' τόμ. 1881 σ. 47). 'Ο κ. Mordtmann εἰκάζει, ὅτι τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐγένετο ἐντολῇ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πασπαλᾶ (ἴδε ἀρ. 1).

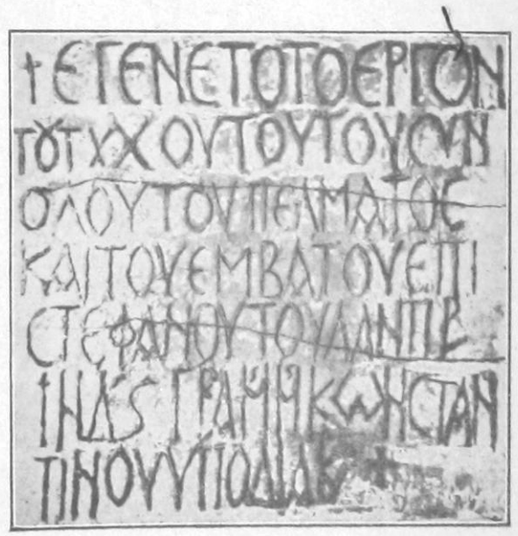
8) *Πακουριανός*, ἐνδοξότατος πατρίκιος καὶ στρατηγὸς τῆς Σάμου, οὗ τὸ ὄνομα σῴζεται ἐν χειρογράφῳ τοῦ δεκάτου αἰῶνος (*Bernardus de Montfaucon*, Palaeographia græca, Parisiis, 1708 σ. 46).

9) 'Επὶ ἑτέρου σιγιλλίου λίαν λελωβημένου ἀνέγνω ὁ κ. *A. Σαβατιὲ* (Iconographie d' une collection choisie de cing mille médailles romaines, byzantines etc. S. Pétersbourg 1847—1860. Planches des Plombs et Sceaux titrés I ἀρ. 17. ΤΚ' ΑΠΡΙ ΠΡΑΙΠΟϹ ΡΙΠΠΙΚΟΙ Τ ΒΕϹΤΑΡΧ Ε ϹΤΡΑΤΗΓΟϹ ϹΑΜΟΥ = Πατρίκιος πραιπόσιτος ἐπὶ τ[οῦ] κοιτ[ῶνος] βεστάρχ[ης] [Κ]ὲ στρατηγ[ὸς] Σάμου. Φαίνεται ὅτι τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν 8 ἢ 9 αἰῶνα[1].

'Εκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων στρατιωτικῶν ἀρχόντων τοῦ θέματος Σάμου παραδίδουσι τὰ Acta et Diplomata graeca medii ævi *Miklosich* et *Müller* VI. σ. 111/3 τὸ ὄνομα πολιτικοῦ τινος ὑπαλλήλου τοῦ πράκτορος (=εἰςπράκτορος) Σάμου *Πηγονίτου*.

Συμπληροῦντες τὸν κατάλογον τοῦτον δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τέως ἀγνώστου ἄρχοντος ***Στεφάνου τοῦ λαμπροτάτου***, μεθ' ὃ ἕπεται τὸ τοῦ γραμματέως ***Κωνσταντίνου ὑποδιακόνου***. Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου τούτου ὀνόματος ὀφείλομεν εἰς ἐνεπίγραφον πλάκα ἐν Σάμῳ ἀνασκαφεῖσαν, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ κατωτέρω ἐπιγραφή. 'Ενταῦθα ἐπιτραπήτωσαν ἡμῖν προεισαγωγικῶς ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ἐπισήμου τούτου μνημείου. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1896 ἐν Σάμῳ διατριβὴν ἡμῶν προσῆλθε χωρικός τις ἀρχαιοκαπηλεύων ***Κωνσταντῖνος Πασσαμιχάλης*** ὀνόματι φέρων ἡμῖν ἐνεπίγραφον πλάκα ἐκ πωρίνου λίθου ὑπολεύκου εἰς τρία τεθραυσμένην. 'Η πλάξ, ἧς μέρος ἦν δι' ἀμμοκονίας κεχρισμένον, ἐναπόκειται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ *Λιμένος Βαθέος* τῆς Σάμου ἔχουσα ὕψος 67,5 ἑκατοστῶν τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, πλάτ. 62 καὶ πάχος 5. Τὸ σχῆμα αὐτῆς ἐστι τετράπλευρον. Τὸ δὲ μέγεθος τῶν στοιχείων ἀβαθῶς ἐγκεχαραγμένων ποικίλλει ἀπὸ 4,5 μέχρι 8 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. 'Ο χωρικὸς οὗτος, ὅστις ὡς κατοικίαν ἔχει καλύβην κειμένην ἐν τῇ παρὰ τὴν *Γλυφάδαν* ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἀπὸ *Τηγανίου* εἰς *Χώραν* εὗρε τὴν πλάκα ἀνασκάπτων ἴδιον οἰκόπεδον, μεταξὺ τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ τῆς θαλάσσης κείμενον οὐ μακρὰν τῆς θέσεως *Δόντια* (ἴδ. κάτω).

'Ενταῦθα παραθέτομεν φωτογραφικὸν ἀπείκασμα τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις εὑρηται ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους τῆς πλακὸς

† ἐγένετο τὸ ἔργον
τοῦ τ[οί]χου τούτου συν-
όλου, τοῦ πέλματος καὶ
τοῦ ἐμβατοῦ ἐπὶ
5. Στεφάνου τοῦ λαμπρ(οτάτου)
ἰνδ(ικτιῶνος) Ϛ' γραμμ(ατέως) Κωνσταντίνου ὑποδιακ(όνου).

1. 'Η παροῦσα διατριβὴ ἐστάλη πρὸ διετίας ὑπὸ τοῦ διδάκτορος *Λουδοβίκου Bürchner*, μέλους ἀντεπιστέλλοντος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐν Μονάχῳ ὡς πνευματικὸς ἔρανος ἐπὶ τῇ 30ετηρίδι τοῦ Μ. Χαρτοφύλακος κ. *Μ. Γεδεών*. Κατ' ἐντολὴν τοῦ συγγράψαντος ἀνακοινωθεῖσα εἰς τὴν *'Αρχαιολ. 'Επιτροπείαν* δημοσιεύεται ἐνταῦθα.

2. Συνέστη ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (880—911). Πρβλ. *Gelzer*, Die Genesis der byzantinischen Themenverfassung ἐν Abhl. der philol — historischen Classe der K. Sächs. Gesellsch. der Vissensch. (1899) σ. 127.

1. *Σημ.* Μυστακίδου. Πρβλ. καὶ Revue Et. Grecques 1900, σ. 469, 482.

Οὐχὶ ἄσκοπον θεωροῦμεν τὴν παράθεσιν παρατηρήσεών τινων πρὸς διευκρίνησιν τῆς χρονολογίας τοῦ ἐπιγράμματος.

στίχ. 1) Ὁ τύπος «† ἐγένετο τὸ ἔργον» ἐστὶ κοινὸς καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν· πρβλ. ἐν τῷ C. I. G. α΄) τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 8648 ἐπιγραφήν (ἐν ναῷ εὑρεθεῖσαν), ἐν ᾗ φέρεται ἡ φράσις· «† τοῦτο τὸ ἔργον ἐγένετο» ἐνεχαράχθη δὲ τὸ ἐπίγραμμα περὶ τὸ ἔτος 577. Β΄) τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 8649, ἐν ᾗ ἐπίσης ἀναγινώσκεται «† τοῦτο τὸ ἔργον ἐγένετο» γ΄) τὴν ὑπ' ἀρ. 8827 «ἐπί..... ἐγένετο τοῦτο τὸ ἔργον» καὶ δ΄) τὴν ὑπ' ἀρ. 8863 «† ἐγένετο ἡ κ..... δεκ....» Ἡ τελευταία ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἔτει 648. Τῶν ἑτέρων *δύο* ἐπιγραφῶν δηλονότι τῆς ὑπ' ἀρ. 8649 καὶ 8827 δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ὁρίσωμεν τὴν χρονολογίαν· διότι ἐν τῷ Corpus αἱ περισσότεραι ἐπιγραφαὶ ἀποτυποῦνται διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων μὴ ἐξεικονιζόντων πανομοιοτύπως τὸ τῶν γραμμάτων τοῦ πρωτοτύπου σχῆμα. Πέμπτον παράδειγμα ἔχει ἐνεπίγραφος πλὰξ τῆς Κῶ ἐν *Πανδώρας τ.* ΙΘ΄ (1868—69) σ. 47. «Ὑπὲρ εὐχῆς καὶ σωτηρίας παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἐγένετον (sic) τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεὶ (sic) τοῦ ὁσειοτάτου (sic) ἡμῶν Ἐπισκόπου *Ἀριστοκράτου*» ὁ μακαρίτης *Σακελλίων* σημειοῦται ὅτι τὰ γράμματά εἰσι τῆς πέμπτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

στίχ. 2) Τὸ σύστημα τῆς ὑρὲν γραφῆς ϒ τῶν δύο στοιχείων Ο καὶ Υ ἁπαντᾷ ἐν ταῖς ἑξῆς ἐπιγραφαῖς· α΄) ἀρ. 8544 τοῦ C. I. G. χαραχθείσῃ ἐν ἔτει 235· καὶ β΄) αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 8628 χρονολογουμένῃ ἔτ. 521 καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῷ ἐμπεριέχοντι συγγράμματα *Διοσκουρίδου*, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 506· (πρβλ. *Gardthausen*, Griechische Paläographie σ. 187).

Ἡ ἀνορθογραφία τῆς λέξεως ΤΥΧΟΥ προέρχεται προφανῶς ἐκ παραδρομῆς τοῦ γλύπτου, ὅστις μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Τ ὑπερπηδήσας τὴν δίφθογγον ΟΙ ἤρξατο χαράσσων ἀμέσως τὸ στοιχεῖον Χ, ἀλλὰ κατιδών, ὡς φαίνεται, ἐγκαίρως πως τὴν πλάνην ἠθέλησεν ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακόν· διὸ καὶ χαίρειν ἐάσας τὴν ὀρθογραφίαν ἀπεράσισε νὰ διασῴσῃ τὸν ῥθόγγον μεταγράφων τὸ Χ εἰς Υ ἔστω καὶ μὴ τέλειον.

στίχ. 3) Περὶ τῆς λέξεως «πέλμα» ἴδε κατωτέρω.

στίχ. 4) «Ἐμβατὴς» σημαίνει *εἴσοδος*.

στίχ. 5) Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνεία γίνεται *ἐπινεμήσεως* δὲν θέγω τὸ ζήτημα, ποῖοι ἄρχοντες ἔφερον τὸν τίτλον «λαμπρότατος» πρὸ τῆς ἐποχῆς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Περὶ τούτου τοῦ ζητήματος ὁ κ. *Ὄθων Hirschfeld* ἐπραγματεύθη νεωστὶ ἐν τοῖς Sitzungsberichte der K. Preufs. Akademie der Wissenschaften zu Berlin XXV 1891, 581 ἑπ. Ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐκτὸς τῆς τιμητικῆς προσαγορεύσεως «λαμπρότατος» δὲν ἐγίνετο χρῆσις ἄλλης καὶ διὰ τοὺς ἀνωτάτους ἀκόμη ἄρχοντας. Μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον δύο ἄλλοι ἀκόμη τίτλοι ἀπονέμονται τοῖς ἀνώτατα ἀξιώματα κατέχουσι δῆλα δὴ *illustris* (=ἰλλούστριος, ἐπιφανής, ἔνδοξος, περιφανὴς) καὶ *spectabilis* (περίβλεπτος).

Ἡ δὲ Notitia Dignatum (ἐκδ. *Seeck*) ἐν τοῖς κεφαλαίοις XLIII, XLIX καὶ XLV ἀναφέρει ὡς «λαμπροτάτους» ἀξιωματούχους τοὺς consulares, τοὺς præsides καὶ τοὺς *κορρέκτωρας*.

Τὸν τίτλον «λαμπρότατος» (clarissimus) ἔφερον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄ οἱ ἔπαρχοι τοῦ ἱεροῦ πραιτωρίου, οἱ ἀπὸ ὑπάτων *κομμερκιάριοι* τῆς Καρίας, Λυκίας, Ῥόδου καὶ Χερσονήσου. Ἡ δὲ «*Λαμπρότης τοῦ γένους*» (claritas generis) ἀπενέμετο κατὰ τὸ 71 κεφάλαιον τῶν «Νεαρῶν» τοῖς κόμησι, τοῖς δημάρχοις (tribunis) καὶ λοιποῖς βαθμούχοις velsi qui alii consistunt homines). Κατὰ δὲ τὸν Κώδικα (l. IX tit. 13) ἔφερον προσέτι καὶ οἱ vectores provinciarum τὸν τίτλον τοῦτον. Σκρινιάριός τις φέρει αὐτὸν (πρβλ. ἐπιγραφὴν τοῦ Corpus I. G. ἀρ. 8835 ἔνθα φέρεται: «ἐπὶ Βιγιλίου τοῦ λαμπροτάτου σκρινιαρίου καὶ πατρός».

Τὸ σύστημα τῆς ἀποκοπῆς τῶν λέξεων διὰ ἐπικλινοῦς γραμμῆς ἀπαντᾷ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ ἐν ταῖς λέξεσι συγκεκομμέναις: λαμπροτάτου καὶ ὑποδιακόνου.

Ἐν τοῖς στίχ. 6 καὶ 7 τὰ στοιχεῖα εἰσιν ἐπιμηκέστερα. Μετὰ τὴν συντεμνομένην λέξιν ΙΝΔ γράφεται τὸ σῆμα τῆς συγκοπῆς ^{s} καὶ ἐν τῇ ἐπίσης συγκεκομμένῃ λέξει ΓΡΑΜΜ τίθεται τὸ ἴδιον σημεῖον συγκοπῆς ἄνωθεν τῶν δύο Μ ἐπὶ ἑκατέρου αὐτῶν.

Ἰδιαιτέρως μνείας ἄξιον τυγχάνει τὸ σχῆμα τοῦ ἀριθμοῦ 5 (στίχ. 6), τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς ἐγράφετο οὕτως $\overset{\circ}{\text{S}}\overset{\circ}{\text{I}}$.

Γενικῶς παρατηρητέον, ὅτι τὸ ἐπίσημον τοῦτο μνημεῖον διακρίνεται διὰ τὸ ἐκλεκτὸν τοῦ ὕφους, ἐπὶ τῇ σχεδὸν ἀνεπιψόγῳ ὀρθογραφίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ κομψότητι τῶν στοιχείων.

Ἡ μνεία τοῦ ἔτους τῆς ἐπινεμήσεως δὲν παρέχει ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγένετο τὸ ἐπίγραμμα. Ἀνάγκη νὰ κρίνωμεν, ἂν δὲν ὑπάρχωσιν ἄλλα γνωρίσματα. Σημειωτέον, ὅτι ὁ γλύπτης οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις δὲν ἔγραφε κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ σχῆμα τοῦ στοιχείου Λ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ Ϛ παραπέμπουσιν ἡμᾶς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς. Ἡ ὑρ' ἐν γραφῇ ἁπαντᾷ ἅπαξ, ἡ δὲ συγκοπὴ ἐγένετο ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς ἀγοραίαις λέξεσιν. Ὁ τύπος «† ἐγένετο τὸ ἔργον» ἁπαντᾷ ἤδη ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ ἕκτου καὶ ἑβδόμου αἰῶνος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ μετ' ἀκριβείας ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐχαράχθη ἡ πλὰξ αὕτη· ἀλλ' εἰκάζομεν, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, καὶ οἱ φίλοι κ. κ. *Γουλ. Λάρφελδ* καὶ *Θεόδ. Πρέγγερ* συμφωνοῦσιν ἡμῖν, ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἐγένετο κατὰ τὸν ἕκτον ἢ ἑβδομὸν αἰῶνα μ. Χ.

Εὐκόλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν τίνα ἀρχὴν εἶχε «Στέφανος ὁ λαμπρότατος», τῆς ἐπιγραφῆς οὐδένα ὑπαινιγμὸν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ποιουμένης. Ὡς γραμματέα ἔχει ὁ Στέφανος ὑποδιάκονόν τινα Κωνσταντῖνον ὀνόματι. Διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦτο πολιτικὸς ὑπάλληλος. Πιθανὸν νὰ διῆγε διαρκῶς ὁ Στέφανος ἐν Σάμῳ καὶ διὰ τοῦτο ὡς τοῖς πᾶσι γνωστοῦ παρελείφθη ἡ προσθήκη τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ.

Εἰς ποῖον κτίριον ἀνῆκεν ὁ *τοῖχος*, τὸ *πέλμα* καὶ ὁ *ἐμβατής*; Περὶ τούτων δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὁριστικῶς, διότι κατὰ τὰς ἐν Σάμῳ διατριβάς ἡμῶν κατὰ τὰ ἔτη 1888, 1896 καὶ 1900, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς τὸ μέρος, ἔνθα κεῖνται τὰ ἐρείπια, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρέθη ἡ πλάξ, τοῦ μέρους τούτου καταφύτου ὄντος ὑπὸ ἀμπελώνων. Οἱ δὲ χωρικοί, ὡς τὸ εἰκός, δὲν ἐπέτρεπον τὴν καταστροφὴν τῶν ἀμπελώνων των χάριν τῶν ὀρέξεων ἑνὸς ἀρχαιολόγου.

Τὴν λέξιν *πέλμα* μεταχειρίζονται οἱ συγγραφεῖς τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἰδίᾳ πρὸς καθορισμὸν τῆς τοῦ ἱπποδρόμου κονίστρας, σπανιώτερον δὲ τῆς τοῦ θεάτρου. Ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Σάμου εἶχεν εὐρύχωρον θέατρον ἐπὶ τῆς νοτίου κλιτυος τοῦ ὄρους *Καστέλλι* πλησίον τοῦ σπηλαίου *Παναγίας Σπηλιανῆς*. Ἀπίθανον φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐκτίσθη ἐν Σάμῳ νέον θέατρον ἐγγύτατα τοῦ αἰγιαλοῦ.

Ἆρά γε ἀπετέλει τὸ *πέλμα* μέρος ἱπποδρόμου; Τεμάχιον ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς εὑρεθὲν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ *Ἡραίου* δεικνύει ἴχνη ὀνόματος ἀγνώστου τινός, μεθ' ὃ ἕπεται ἡ λέξις «συνωρίδι»[1]. Ὅτι ἐτελοῦντο ἐν Σάμῳ ἱππικοὶ ἀγῶνες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν διδάσκουσιν ἡμᾶς ἐνεπίγραφοι πλάκες δημοσιευθεῖσαι ἐν C. I. G. II. σ. 212 ἀρ. 2248. Ἐκ τούτου μὲν τοῦ τεμαχίου δὲν ἐπιτρέπεται ὅπως συμπεράνωμεν ὅτι ἐτελοῦντο ἐν Σάμῳ ἱππικοὶ ἀγῶνες—Ἴσως ὁ ἀναθέμενος τὴν πλάκα ταύτην ἐνίκησεν ἀλλαχοῦ—Αἱ δὲ τοῦ C. I. G. ἐπιγραφαί, εἰς ἃς ἄρτι παρεπέμψαμεν ἐμφαίνουσιν ὅτι ἠγωνίζοντο οἱ ἀρχαῖοι Σάμιοι ἁρματοδρομίᾳ.

Οὐδὲν κωλύει ἡμᾶς ὅπως ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οὐ μόνον οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης τῆς Βυζαντινῆς ἐπικρατείας ἀλλὰ καὶ τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῶν ἐπαρχιῶν κατεγίνοντο εἰς τὴν ἁμαξοδρομίαν. Καὶ διὰ τοῦτό ἐσμεν πεπεισμένοι ὅτι *ὁ ἐμβατὴς* καὶ *τὸ πέλμα* ἦσαν μέρη *ἱπποδρόμου* εὑρισκομένου ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἐρειπίων τῆς θέσεως *Δόντια*.

Τελευταίως ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ κυβέρνησις τῆς νήσου Σάμου ἀγοράζουσα τὸ μέρος τοῦτο προβῇ εἰς ἀκριβῆ καταμέτρησιν καὶ ἐξερεύνησιν τοῦ πεδίου τοῦ κειμένου μεταξὺ τοῦ λιμένος *Τηγανίου* καὶ τῆς *Ριβας Κολωνίας* (Ἡραίτου ὅρμου). Διότι ἀδιστάκτως πιστεύομεν ὅτι ἀνυπολογίστου ὠφελείας πρόξενος θὰ καθίστατο ἡ διαφώτισις τῆς ἱστορίας μιᾶς τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεων. Πλησίον δὲ τοῦ μέρους, ὅπου εὑρέθη ἡ πλάξ, διεσπαρμένα κεῖνται τὰ ἐρείπια πελωρίου κτιρίου Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τούτου τοῦ οἰκοδομήματος ἐσώθησαν τρεῖς κολοσσιαῖαι ἀντηρίδες, τὰς ὁποίας ναῦται παραπλέοντες τὸν αἰγιαλὸν ὠνόμασαν *Δόντια* ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς τρεῖς μεγάλους ὀδόντας χάσματι κεχωρισμένους.

Ὅστις ἀνασκάψῃ τὸ περὶ τὴν ἀρχαίαν τῆς Σάμου πόλιν ἔδαφος, εὑρήσει πάμπολλα λείψανα τῆς πρώην καλλονῆς αὐτῆς καὶ μάλι-

1. Bul. Corresp. Héllén. V (1881), 488 ἀρ. 13.

στα ἐρείπια κτιρίων. Οὐδεμία δὲ τῶν ἀρχαίων Ἰάδων πόλεων κέκτηται καταλληλότερον οἰκοδόμημα πρὸς διατήρησιν τῶν εὑρημάτων ἰδίᾳ τῶν βαρέων καὶ ὀγκωδῶν ἐπιστυλίων καὶ κρηπιδωμάτων, οἷα εἶδον κατὰ τὸ 1900, ὅτε Τηγανιῶταί τινες εἰργάζοντο πρὸς ἀνέγερσιν οἰκοδομημάτων ἐν τῷ χώρῳ, ἐν ᾧ πρώην ὑπῆρχον ἀμπελῶνες καταστραφέντες ὑπὸ θεομηνιῶν.

Τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκοδόμημά ἐστι ἐπιθαλάσσιον ῥοὐριον ἠρημωμένον καὶ χαλασμένον, τοῦ ὁποίου σῴζονται πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ νῦν εὐρύχωρος περίβολος καὶ θόλοι τινὲς ἡμιχαλασμένοι, ὧν ἡ ἐπισκευὴ ἀπαιτήσει εὐτελεστέρας δαπάνας ἢ ἡ μεταφορὰ τῶν ὀγκολίθων εἰς τὴν νῦν πρωτεύουσαν.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

Α΄ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΑΡΟΝΑΞΙΑΣ

Τὰ κάτωθι *δύο* ἔγγραφα ἀντεγράψαμεν πρὸ ἐτῶν ἐκ τῆς *Νομικῆς Συναγωγῆς* τοῦ *Δοσιθέου* τῆς ἀποκειμένης καὶ ἐπιμελῶς φυλαττομένης ἐν τῷ ἐνταῦθα Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐφιέμενοι νὰ συλλέξωμεν πληροφορίας περὶ τῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων κατὰ τὰς πρὸ ἡμῶν τρεῖς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας. Καὶ περὶ *Σικίνου* καὶ περὶ *Ἄνδρου* καὶ περὶ *Θήρας* ὁμοίως ἐδημοσιεύσαμεν πληροφορίας πρὸ δεκάδος ἐτῶν ἐν τῷ *Παρνασσῷ* καὶ τῷ *Δελτίῳ* τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, περιοδικοῖς τῶν Ἀθηνῶν[1]. Σήμερον δημοσιεύοντες τὰ ἔγγραφα ταῦτα, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς *Παροναξίας* ἀφορῶντα, ἐπαφίεμεν τὰ περαιτέρω ἕτερα τῷ φίλῳ κ. *Π. Ζερλέντῃ*, τῷ εἰδικῶς περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης ἀσχοληθέντι καὶ ἤδη ἡμῖν τὴν ἔκδοσιν μεγάλου ἔργου ἐπὶ τούτῳ ἀγγείλαντι.

Τῶν ἐγγράφων τούτων ἐκδεδομένων κατὰ Μάρτιον τοῦ 1603 μέμνηται ὁ κ. *Σάθας* ἐν τῇ *Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ*, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ κ. *Γεδεὼν* ἐν τοῖς *Π. Πίναξιν* αὐτοῦ[2].

Ἀμρότερα ἐγένοντο ἐπὶ πατριάρχου *Ῥαφαὴλ* (1603—1607), ὅστις ῥαίνεται ἰδίως μεριμνήσας περὶ τῆς ἐμπεδώσεως καὶ τῆς τάξεως πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ μητροπόλει Παροναξίας, ὡς μαρτυροῦσι τὰ σῳζόμενα ἔγγραφα, ἅτινα πρὸς ἀσφάλειαν μονῶν ἢ ναῶν ἐν Πάρῳ καὶ Νάξῳ ἐγένοντο[1].

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τὸ μὲν ἀρρᾶ εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ Παροναξίας *Ἀθανασίου*, τὸ δὲ εἶναι ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ *Ἰωακεὶμ* τοῦ ἐκ Χίου, τοῦ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1606 τὸν θρόνον παραιτησαμένου[2].

1. Περὶ *Σικίνου* ἔτ. Θ΄ σ. 401—413 περὶ *Ἄνδρου* ἔτ. Θ΄ σ. 292—301· περὶ *Θήρας* ἐν Δελτ. Ἐθν. Ἑταιρείας; τ. Β΄ σ. 626 κ. ἑ.

2. *Σάθα* σ. 551, *Γεδεὼν* Π. Π. σ. 554.

1. Ὅρα τὰ παρὰ *Σάθᾳ* μνημονευόμενα *Μεσ. Βιβλ.* τ. Γ΄ σ. 552, 553. (1603, 1604) καὶ *Γεδεὼν Π. Π.*, σ. 544, ἀλλὰ καὶ *Ἐκκλησ. Ἀλήθ.* τοῦ 1899. Ἐν αὐτῇ (σ. 22) ἐδημοσιεύθη ἕτερον σιγιλλιῶδες γράμμα ὑπὸ τοῦ σεβ. ἁγίου Πελαγωνείας κ. *Ἰωακεὶμ τοῦ Φοροπούλου* περὶ Μονῆς ἐν Χίῳ. Ὁ αὐτὸς σεβ. ἐκδότης ἀναγράφει καὶ *τρεῖς* ἑτέρας πράξεις ἐπὶ Ῥαφαὴλ γενομένας, μὴ ἀναγραφομένας δὲ ἐν τοῖς Π. Π. τοῦ κ. *Γεδεών*. Τοῖς εὐκαιροῦσιν ἱστοριοδίφαις καταλείπομεν νὰ συμπληρώσωσι τὰ λοιπά.

2. Ἐκτὸς τῶν παρὰ τῷ *Σάθᾳ* μνημονευομένων αὐτόθι (σ. 554) μητροπολιτῶν *Παροναξίας* πρβλ. καὶ *Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης* τῆς ὑπὸ τοῦ κ. *Παπαδοπούλου Κεραμέως* περιλοπονημένης τόμ. Δ΄, ἔνθα ἀναφέρεται τῷ 1615 ὁ *Νικηφόρος*, τῷ 1622 παραιτούμενος ὁ *Ἰωσὴφ* καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενος ὁ *Ἱερεμίας* διατρίβων κατὰ τὸ 1624 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ῥαφαὴλ *ἐλέῳ Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

Ἐπειδὴ συνοδικῶς προκαθημένης τῆς ἡμῶν μετριότητος, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, τῶν καὶ ὑπογράψαι μελλόντων, ἐγένετο καὶ ἀπεφάνθη συνοδικῶς τε καὶ κανονικῶς παντελὴς καὶ τελεία καθαίρεσις κατὰ τοῦ μητροπολίτου *Παροναξίας Ἀθανασίου*, καὶ ἔκπτωσις τοῦ τε θρόνου καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, ἀναγκαῖον καὶ προσῆκον κρίνομεν ἐνταῦθα καταγράψαι καὶ διάδηλα πᾶσι ποιῆσαι καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ τολμηθέντα ἔργα τὰ τοιαύτην αὐτῷ προξενήσαντα καθαίρεσίν τε καὶ ἔκπτωσιν, καὶ δὴ λέγομεν· ἐμαρτυρήθη παρὰ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν, καὶ ἄλλων χριστιανῶν ἀξιοπίστων μετὰ ἀφορισμοῦ, ὅτι πολλάκις διαμηνυθεὶς διὰ γραμμάτων πατριαρχικῶν παραγενέσθαι καὶ ἀπολογηθῆναι εἰς ὅσα χρεωστῶν ἦν ἐγκαλούμενος, καὶ ἀργίᾳ καθυποβαλλόμενος παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχῶν, κατεφρόνησε ταύτης τῆς ἀργίας καὶ ἀδεῶς ἐλειτούργει, πρᾶγμα ποιῶν ἄτοπον, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀνάρμοστον καὶ καθαιρέσει πρόξενον, ἐξ ὧν ἕν ἐστι καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν οἰκειόχειρον αὐτοῦ τῆς ὁμολογίας ἔγγραφον, τὸ πρὸς τὸν Κ. Νικόλαον τὸν Καρβούνην, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ φαίνεται ἀληθῶς, ὅτι ὑπέσχετο μὲν μέχρι τοῦ τεταγμένου καὶ διωρισμένου καιροῦ πληρῶσαι καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἃς ὤφειλεν αὐτῇ πέντε χιλιάδας, ἢ εἶναι καὶ ὑπάρχειν αὐτοκαθαίρετον, οὐδέποτε δὲ μέχρι τοῦ νῦν, ἠθέλησεν αὐτὰ πληρῶσαι, ἀθετήσας καὶ τὴν ἰδίαν ταύτην ὑπογραφήν, καὶ ταῦτα οὖσαν πιστὴν καὶ ἐμμάρτυρον παρά τε τοῦ εὐγενεστάτου Κ. Γεωργίου Λουκᾶ καὶ ἑτέρων ἀξιοπίστων, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ καιροὺς παραγεγονότες ἔξαρχοι πατριαρχικοί, ἐξ ὧν οἱ πλείονες παρόντες μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀληθείας αὐτοὶ ἐπιστώσαντο καὶ ἐμαρτύρησαν ἀκηκοέναι καὶ πεπληροφορῆσθαι παρὰ τῶν ἐντοπίων κληρικῶν καὶ λοιπῶν πάντων χριστιανῶν εἶναι αὐτὸν διαβόητον ἐπ' αἰσχραῖς καὶ παντοίαις ἄλλαις πράξεσι καὶ ἐργασίαις ἀθεμίτοις, καὶ ἔνοχον καθαιρέσεως, εἰ καὶ παντοιοτρόπως φεύγων ἀεί, ἠλευθεροῦτο τῆς παιδείας, ἣν αὐτῷ συνοδικῶς καὶ κανονικῶς τόγε νῦν ἔχον ἐπεθήκαμεν. Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα καθαίρεσις.

Ἐν ἔτει ζρια΄ μηνὶ Μαρτίῳ Ἰνδικτιῶνος α΄.

ΕΤΕΡΟΝ

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Παροναξίας ἀπροστατεύτου καὶ ἐστερημένης γνησίου ἀρχιερέως καὶ ποιμένος πνευματικοῦ μεινάσης, ἅτε τοῦ πάλαι μητροπολίτου αὐτῆς *Ἀθανασίου*, καθαιρέσει καθυποβληθέντος συνοδικῇ, δι' ἃ πεποίηκεν ἀτοπήματα, παλαιά τε καὶ νέα, ἅπερ ἄντικρυ ἐν τῷ συνοδικῷ τῆς καθαιρέσεως ἐμφαίνεται γράμματι, ἡμεῖς καὶ νεύσει θεϊκῇ ἐπὶ συστάσει τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας συνελθόντες προτάσει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῖν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυροῦ *Ῥαφαὴλ* συνήλθομεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος[1] καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς εἰς τὴν τοιαύτην μητρόπολιν ἐν αἷς ἐθήκαμεν πρῶτον μὲν τὸν ἀπὸ Χίου ἱερομόναχον *Ἰωακείμ*, δεύτερον τὸν *Ἀρσένιον* ἱερομόναχον ἀρχιμανδρίτην καὶ τρίτον τὸν *Ἰωακεὶμ* ἱερομόναχον καὶ πρωτοσύγγελον Κυζίκου· ὅθεν καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι.

Ἐν ἔτει ζρια΄.

Καὶ τὸ ἑπόμενον ἔγγραφον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν *Παροναξίας* ἐκδεδομένον δὲ τῷ 1653 ἐπὶ πατριάρχου *Παϊσίου*, τοῦ ἀπὸ Λαρίσης εἶναι ἀξιόλογον· διότι ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν τὰ ὀνόματα ὀφρικιάλων τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἄγνωστα ἐξ ἄλλων πηγῶν[2]. Καὶ τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τῆς *Νομικῆς Συναγωγῆς*.

«Ἡμεῖς οἱ γραφεῖς κληρικοὶ γράφομεν καὶ ὑπογράφομεν ἰδίαις ἡμῶν χερσίν, ἵνα ὀψέποτε εὑρεθῇ γράμμα γραφὲν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. κ. Παϊσίου, ἐπὶ καθαιρέσει, καὶ τοῦ ὀφρικίου στερήσει τοῦ παπᾶ Γεωργίου σακελαρίου Παροναξίας, καὶ προβιβασμῷ εἰς τὸ ὀφρίκιον αὐτὸ τοῦ παπᾶ Δανιὴλ· ὁ γράψας τὸ γράμμα ἐκεῖνο ὁποῖος ἂν εἴη τοῦ κλήρου, εἴη ὑπὸ καθαίρεσιν. Ὅθεν καὶ περὶ τούτου ἐγράψαμεν ἐν τῷ παρόντι κώδικι τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐν ἔτει, ἀχγ΄ Φεβρουαρίῳ ε΄, Ἰνδικτιῶνος ϛ΄.

1. Τοῦ καὶ νῦν πατριαρχικοῦ ναοῦ τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*.

2. Τὰ ὀνόματα μόνον ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς *Χρονικοῖς* τοῦ Π. οἴκου καὶ Ναοῦ τοῦ κ. *Γεδεών*.

† ὁ μέγας χαρτοφύλαξ *Γεώργιος* αὐτοθελήτως ὑπόσχομαι παιδεύεσθαι, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· † ὁ μέγας ῥήτωρ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας *Ἰωάννης* στέργω τὴν αὐτὴν παιδείαν γράμματος οἰκειοθελήτου εὑρεθέντος ἐπὶ ὑποθέσει τοιαύτῃ: † ὁ πρωτέκδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας εἶναι ὑπὸ παιδείαν τῶν ἄνωθεν εὑρεθέντων ἡμετέρων γραμμάτων εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν † ὁ πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας *Φίλιππος* στέργω τὴν αὐτὴν παιδείαν † ὁ λογοθέτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας *Νικόλαος*· ὁ ὑπομνηματογράφος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας *Κωνσταντῖνος* στέργω τὴν αὐτὴν παιδείαν».

Β′ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΙΓΙΛΛΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ Β′

ΚΑΤΑ ΤΟ 1653

Τὸ κάτωθι τὸ πρῶτον ἤδη δημοσίᾳ γνωριζόμενον σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράνῃ γράμμα ἐγένετο ἐπὶ *Ἰωαννικίου τοῦ Β′* τὸ τρίτον ἤδη τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον κοσμοῦντος[1] πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν *Λενιδίῳ* τῆς Πελοποννήσου. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἄγνωστον τῷ κ. *Γεδεών*[2], διορθοῖ καὶ τὴν μηνολογίαν τῆς ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κων/πόλεως θρόνον τρίτης ἀναρρήσεως τοῦ Ἰωαννικίου, ἐκτὸς ἂν τι τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα ἐν τοῖς *Π. Πίναξιν* ὑπεισέδυσεν. Κατὰ τὸ ἔγγραφον ἡμῶν σαφέστατα διακρίνεται μὴν ὁ Ἰούνιος.

Τὸ ἔγγραφον παραδίδομεν εἰς τὴν δημοσιότητα ἀντιγεγραμμένον ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν κατὰ τὸ 1886 ἐν τῇ Ἀθήνησιν Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μακαρίτου γεραροῦ παλαιογράφου *Ἰ. Σακελλίωνος* οἰκειοθελῶς ἐργαζομένων. Εἶναι δὲ ἐν πολλοῖς σημείοις, ὡς διαβλέπει ὁ ἀναγνώστης, διεφθαρμένον καὶ ἐξίτηλον[3].

Περὶ τοῦ *αὐτοῦ* μοναστηρίου ὑπάρχει ἀρχαιότερον σιγίλλιον ἐν μεμβράνῃ ἐπὶ *Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως* ἐκδεδομένον τῷ ,ζρλ (=1622) ἔτει, καὶ νεώτερον ἅμα ἐπὶ *Γρηγορίου τοῦ Ε′* κατὰ τὸ 1798, ἀμφότερα μὴ σημειούμενα παρὰ *Γεδεών*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, τὸ καὶ ἀρχαιότερον, ἐδημοσιεύσαμεν πάλιν ἡμεῖς ἐν τῷ πονήματι ἡμῶν τῷ φέροντι τὴν ἐπιγραφὴν «*Ἱστορικαὶ Εἰδήσεις* περὶ Κουρού-τσεσμὲ» ἐν Ἀθήναις 1888 σελ. 96—98[1], τὸ δὲ δεύτερον μένει ἀνέκδοτον καὶ φυλάττεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀρ. 1461.

Τὸ σιγίλλιον ἔχει ὧδε:

Ἰωαννίκιος, *ἐλέῳ Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

Καὶ τοῦτο ἐκκλησιαστικῆς φιλοτιμίας προτέρημα πάντῃ ἐλευθέρας ἀποκαθιστᾶν ἱερὰς καὶ σεβασμίους μονάς, ἐν αἷς τοῦ Ὑψίστου θεοῦ τὸ ὄνομα ὑμνεῖται καὶ ἐκθειάζεται, ἐν αἷς τελεταὶ καὶ μυσταγωγίαι ἀδιαλείπτως διαπράττονται, δι' ὧν Θεὸς θεραπεύεται καὶ ψυχαὶ τῶν εὐσεβῶν ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ χάριτος θείας καταξιοῦνται. Τί γὰρ ἂν ἄλλο.. ρὸν ὁμοῦ καὶ σωστικώτερον οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας προστάτῃ πνευματικῷ [κηδο]μένης ἔργον εἴη, ὡς τὸ φροντίζειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ διηνεκοῦς διαμονῆς τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων μονῶν; Αὕτη δὲ ἡ διαμονὴ καὶ διηνεκὴς διάρκεια οὐκ ἄλλως ἔξει τὸ μόνιμον, εἰ μὴ διὰ τελείας ἐλευθερίας ἀσυδοσίας τε καὶ ἀνενοχλησίας τῶν κατὰ σφαλερὰν ἕξιν εἰωθότων κατεπεμβαίνειν, τῶν τοιούτων σεβασμίων μονῶν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, οἷς ἐπάναγκες τοὺς ἐνασκουμένους κοσμοφυγάδας πατέρας . . . σθαι καὶ τὸν νοῦν διατηρεῖν ἀδιάσπαστον τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἑνώ-[σεως;] τοῦτο μέγα καὶ χρειωδέστατον τὸ μὴ δηλονότι ἀπαιτεῖσθαι παρ' οὐδενός τι (δύο λέ-

1. Γεδεὼν Π Π. σ. 582.

2. *Αὐτόθι:* ἀπὸ Ἰουλίου 1653—17 Μαρτίου 1654.

3. Τὸ ἔγγραφον φυλάττεται ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀρ. 1460, ὡς ἐν τῷ δημοσιευθέντι *Καταλόγῳ τῶν Χειρογράφων* κατὰ τὸ 1892 φέρεται.

Ἐξίστω δ' ἡμῖν ὑπομνῆσαι ὅτι πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πατριάρχου τούτου ἐδημοσιεύσαμεν τὸ πρῶτον ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ *Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου* τόμ. ΚΖ′ σ. 388 ἐν ἰδίῳ πίνακι.

1. Ἐν τῷ σιγιλλίῳ τούτῳ προσυπογράφουσι τῷ Λουκάρει καὶ οἱ πατριάρχαι, Ἱερουσαλὴμ *Θεοφάνης* καὶ Ἀντιοχείας *Κύριλλος*. Αἱ ὑπογραφαὶ ἐξεδόθησαν ἐν πανομοιοτύπῳ ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ περὶ *Κουρού-τσεσμε* βιβλίῳ.

ξεις)· τὸ γὰρ ὀχληρὸνκἂν ἐλάχιστον ᾖ, πάντως ὀχληρόν [ἐστι καὶ] οὔποτε μεταβάλλει τὴν ἰδίαν φύσιν, ὥστε ἀπαιτούμενον μὴ ἐνοχλεῖ. . . . . ἄτοπα καὶ φθορὰς τὰ παραίτια ὧν τὴν αν(. . . . . [1]) τοῖς νοῦν καὶ διάκρισιν εἰληχόσιν, εἰ μὴ διὰ τελείας ἀφαιρέσεως. Ἔγνωσται τοίνυν. . . . .[2] μονὴ . . . . . τελείας ἐλευθερίας τῶν σεβασμίων μονῶν, ἅτε θεοῦ εὐδοκίᾳ τοὺς ἐνασκουμένους ἰθυνούσῃ καὶ περισκεπούσῃ . . ἀγρύπνοις τὰ ἐνδεῶς ἔχοντα θεραπείας, τὴν πρόσφορον ἐπιμέλειαν προσάγουσαν. . . . ἐάσεώς τε καὶ διορθώσεως, ὅτι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ . . . . . Ῥέοντος[3] ὑπάρχει θεία καὶ ἱερὰ μονὴ τιμωμένη εἰς ὄνομα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, καὶ ἐπονομαζομένου Λεωνίδου. . . . . ἥτις πρὸ χρόνων μὲν ἀμνημονεύτων ὑπὸ τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν τελοῦσα ἅτε πατριαρχικὴ καὶ κατ' ἔτος παρέχουσα τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. . . . . ἄσπρα μόνα εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἐδόκει ἐλευθέραν εἶναι τὴν ῥηθεῖσαν μόνην ὡς ὀλίγον τι διδοῦσα, τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ μάλα ὑπὸ δουλείαν ἀνελεύθερον καὶ ἐνόχλησιν ἀκατάπαυστον διατελοῦσα ὑπῆρχε· τῶν γὰρ κατ' ἔτος πεμπομένων ὑπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐξάρχων πατριαρχικῶν πρὸς τὰς. . . . . ας ἐκείνου τοῦ κλήματος οὐκ ἐφησυχαζόντων ἐπὶ τῇ λήψει τῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐκείνων ἄσπρων, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ δύναμιν τῆς μονῆς καὶ τῶν αὐτῇ ἐνασκουμένων ἀπαιτούντων, καὶ διαβραδυνόντων ἐν αὐτῇ ἐξόδου καὶ ζημίας ὅτι πλείστης, παρεῖχον ἀφορμὰς τῇ μονῇ, ἐξ ὧν, ὡς ἐπληροφορ[ήθημεν] ἡ ἀναχώρησις τῶν πατέρων καὶ ἐρήμωσις τῆς ἱερᾶς μονῆς ἠπειλεῖτο. Τούτου χάριν φροντίζοντες τῆς συστάσεως καὶ συντηρήσεως τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης ὡς χρέος ἔχοντες ἀπαραίτητον καὶ πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεις διασώζειν ὅσ[ον...] ἡμῖν τοὺς ἐν οἷς ὑμνεῖται Θεὸς εὐκτηρίους οἴκους, ἀποφαινόμεθα γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ τῶν παρατυχ[όντων] ἱερωτάτων ἀρχιερέων τῶν καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον διατρέχει κύκλον, εἴη καὶ διαμένοι ἡ σεβασμία αὕτη καὶ ἱερὰ μονὴ τιμωμένη εἰς ὄνομα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις ἀσύδοτος, ἀκαταζήτητος, ἀνενόχλητος καὶ ἀκαταπάτητος παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένων ἢ λαϊκῶν ἐξαρχικῶς πεμπομένου πρὸς τὰ ἐκεῖσε καὶ πάντῃ ἐλευθέρα, μνημονευομένου μόνου τοῦ κατὰ καιρὸν προστατεύοντος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὄνομα καὶ μηδὲν οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον χρεωστεῖν διδόναι τινί, ὡς φιλανθρωπίαν καὶ ἐλεημοσύνην πατριαρχικὴν ἐλευθέραν γεγονυῖαν καὶ τελείως ἀσύδοτον μηδενὸς τὸ παράπαν τολμῶντος, ὁπωδήποτε καιρῷ ἀνατρέψαι τὸ ἡμέτερον τοῦτο συνοδικὸν ἔλεος, ἢ διασεῖσαι τοὺς ἐν αὐτῇ ὁσιωτάτους πατέρας καὶ ἐνοχλῆσαι ἀσπλάγχνως καὶ κακοήθως ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, πράττοντος ἢ συνενεργοῦντος ἢ συναινοῦντος ἐπὶ ἀνατροπῇ τῆς παντελοῦς ἐλευθερίας τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης ἐν βάρει ἀλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ γέγραπται τὸ παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα καὶ ἐδόθη τοῖς ὁσιωτάτοις πατράσι τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης, εἰς δήλωσιν καὶ βεβαίωσιν τῆς παντελοῦς αὐτῆς ἐλευθερίας ἐν ἔτει σωτηρίῳ αᵠ χᵠ νᵠ γᵠ, εἰ δὲ συμβαίη καὶ κατὰ συναρπαγὴν ληφθῆναι ἕτερον γράμμα οἱῳδήποτε καιρῷ ἀκυροῦν τὸ παρὸν ἡμέτερον γράμμα, ἄκυρον εἴη καὶ ἀνίσχυρον καὶ ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμενον.

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ Ἰνδικτιῶνος σι′.

Ἰωαννίκιος *Ἐλέῳ Θεοῦ, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

† *Ὁ Καισαρείας* Ἄνθιμος.
† *Ὁ Ἡρακλείας* Μελέτιος.
† *Ὁ Σμύρνης* Μακάριος.
† *Ὁ Κυζίκου* Ἄνθιμος.
† *Ὁ Νικομηδείας* Κύριλλος.
† *Ὁ Χαλκηδόνος* . . . . ήλ.
† *Ὁ Προύσης* Κλήμης.
† *Ὁ Χίου* Παρθένιος.
† *Ὁ Προϊλάβου* Μελέτιος.
† *Ὁ Φιλιππουπόλεως* Γαβριήλ.
† *Ὁ Φιλίππων καὶ Δράμας* Λαυρέντιος.
† *Ὁ Νεοκαισαρείας* Κοσμᾶς.
† *Ὁ Δρύστρας* Μακάριος.
† *Ὁ* . . . . . Παγκράτιος.

1. Σεσηπὸς τὸ μέρος τοῦτο, ἄλλα δὲ ἑξίτηλα ὅλως.

2 Σχεδὸν ὅλη ἡ σειρὰ δὲν ὑπάρχει.

3. *Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ σειρὰν* ἐπισκόπων ἀπὸ τοῦ 1740 ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ταῖς «Ἱστορικαῖς περὶ Κουρούτσεσμε εἰδήσεσι» σελ. 95 Ἀθην. 1888.

Γ' ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1898 ἐκομίσθη εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον ἐξ *Ἀλεξανδρείας τῆς κατ' Ἰσσὸν* (Ἀλεξανδρέττας) κατὰ τὸ μέρος *Μπουρνὰρ μπασὶ* τῆς κωμοπόλεως ταύτης ἀνευρεθεῖσα *μικρὰ ἐπιτύμβιος στήλη*, ἥτις καὶ ἐν τῷ *Εὐρετηρίῳ* τῶν ἐκ μαρμάρου λίθων ἐνεγράφη ὑπ' ἀριθ. 826.

Αὕτη ἔχει ὕψος 0,32 καὶ πλ. 0,18 ἑκατοστομέτρων. Ἀέτωμα, ὅπερ ἐν τῷ κέντρῳ φέρει ῥόδακα· γυνή, ἥτις κάθηται ἐν τῷ ἀριστερῷ τῆς στήλης, ἐπὶ τοῦ ἐπιστηθίου συνέχει διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ ἱμάτιον· ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος πρὸς τὰ κάτω νεύουσα.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐγκεχάρακται ἐπιγραφὴ δίστιχος· ὕψος τῶν γραμμάτων 0,1 ἑκατοστομ., τοῦ Φ μόνον ἔχοντος διπλάσιον (0,2). Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε:

ΦΟΥCΕΙΝΙΑΑΛΥΠΕ
ΧΑΙΡΕ

Κατ' Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς ὡριαίαν περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς *Πριστίνης* ἐν γηπέδῳ ἀνήκοντι ὡρολογοποιῷ τινι Ἀδὰμ ἀνεκαλύφθη σαρκοφάγος ἐξ ὑπολεύκου τιτανολίθου μήκους σπιθαμῶν ἕνδεκα[1] πλάτους δὲ πέντε. Ὑπὸ ταύτην τετράγωνος περιοχή, ἐν ᾗ κάτωθεν εὑρηται ἡ ἑξῆς λατινικὴ ἐπιγραφή, ἣν κατέχομεν ἐξ ἀντιγράφου. Τὸ ὕψος 0,50 καὶ πλ. 0,54 ἑκ. τοῦ μέτρου, τῶν δὲ γραμμάτων 0,055·

D M
1. CVALMARVL
LVSVIXANLXXv
CVALVARANVS
ETNANEAGA
5. LISIBIVIVE (οὕτω)
F C

Τὰ D. M. εἶναι τὰ ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν συχνότατα γράμματα ἀντὶ *Dis Manibus* = *Θεοῖς καταχθονίοις*.

Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν συχνοτάτη ἐγένετο χρῆσις καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Θ. Κ, ἅτινα ἀναγράφονται ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν τῶν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ συντεταγμένων[1]. Ἐπίσης εὑρηνται καὶ συντετμημέναι αἱ λέξεις, χαρασσομένων μόνων τῶν γραμμάτων ΘΕ ΚΑ ἢ Θ. ΚΑΤ. Ἐνίοτε ἁπαντᾷ καὶ ΔΜ (=Δὶς Μάνιβους) ἀντὶ τῶν λατινικῶν DM, ἔσθ' ὅτε δὲ εὑρίσκομεν ἐν ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις συντεταγμέναις καὶ D.Θ.K.M.

Τὰ ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς F. C. κεῖνται ἀντὶ τοῦ faciendum curavit ἢ curaverunt.

Ἡ ἐπιγραφὴ συμπληρωτέα ὡς ἑξῆς:

D*[iis]* M*[anibus]*
C*[aius]* ⟍A_ *[erius]* M*arul-*
-lus vix[it] annos LXXV
C*[aius]* ⟍A_ *[erius]* V*aranus*
et N*anea* G*a-*
-li sibi vivo
F*[aciendum]* C*[uraverunt]*

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Α'-Β' ἑκατονταετηρίδος. Τὸ ὄνομα Marullus συχνότατον καὶ Marullus καὶ Marullinus-lina καὶ Marullis, ἡ παρὰ μεγ: *Μαρυλλίς*. Καὶ *Μάρυλλος* συχνότατον καὶ ἐν συγγραφεῦσιν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Pape-Benseler, καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὡς π. χ. ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 118 τῆς ἐπὶ Μαιάνδρου Μαγνησίας[2]. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ ἀρίγνωτον τὸ ὄνομα, διότι τοῦτο ἔφερεν ὁ ἐκ τῶν Ῥωμαίων δημάρχων ὑπεναντιωθεὶς εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Καίσαρος ὡς βασιλέως καὶ δημοσίᾳ κηρύξας ὅτι ὁ Καῖσαρ οὐδενὸς τοιούτου (διαβήματος) εἶχεν ἀνάγκην[3].

Τὸ γυναικεῖον ὄνομα *Nanea* εἶναι ἐπιτόπιον, ἁπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῶν αὐτῶν μερῶν· (πρβλ. C. I. L., τ. III, παράρτ. II, ὑπ' ἀρ. 8239 Prizren).

---

1. Οὕτως ἐμετρήθη ὑπὸ τοῦ ἀναγγείλαντος τὸ εὕρημα εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Α. Μουσείου.

1. Στήλη ἐπιτύμβιος μετὰ λατινικῆς ἐπιγραφῆς ἐκ 5 σειρῶν ὑπάρχει ἐν τῷ Α. Μουσείῳ, ἥτις ἔχει ἐν ταῖς δυσὶν ἄκραις ἄνω τῆς παραστάσεως τὰ γράμματα Θ. Κ. Περιγραφὴ ἀτελὴς τῆς στήλης δημοσιεύεται ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Monuments funéraires τοῦ Α. Μουσείου ὑπ' ἀρ. 125 ἄνευ τῆς ἐπιγραφῆς.

2. *O. Kern.* Die Inschriften v. Magnesia am Mæander· ἐν Βερολίνῳ, 1900.

3 Παρὰ *Δίωνι Κασσίῳ* ΜΔ, 9 (Γάιος Ἐπίδιος Μάρυλλος). Μέτιθι καὶ τὰ παρὰ *Πλουτ.* ἐν βίῳ *Καίσ. § 61*

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1899 προσήχθη ἡμῖν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ ἔκτυπον ὁμοίωμα ἐπὶ χάρτου ἐπιτυμβίου παραστάσεως μετ' ἐπιγραφῆς. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου καταμέτρησιν τὸ ὕψος τῆς μαρμαρίνης πλακὸς ἀνήρχετο μόλις εἰς 0,22 ἑκατοστόμετρα, τῶν δὲ γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς εἰς 0,1. Ὡς ἐξῆν ἐκ χαρτίνου ἀποτυπώματος εἰκάσαι, ἐν τῇ πλακὶ εἰκονίζεται παράστασις ὀρθία ἀντωπὸς χιτῶνα καὶ ἱμάτιον περιβεβλημένη, διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦσα ἐγχειρίδιον (;) διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς διδοῦσα πρᾶγμά τι (δυσδιάκριτον) εἰς κύνα· ὁ λαιμὸς καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ κυνὸς προτείνεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν δίδουσαν χεῖρα. Παρὰ τὴν παράστασιν ἀριστερὰ (δεξιὰ τῷ προσβλέποντι) ἵσταται θεράπων κατὰ τὸ ἀνάστημα μικρότερος (0,7 ἑκμ), ὡς ἐν τῇ τέχνῃ εἴθισται. Ἀμέσως κατὰ τὴν βάσιν ὑπὸ τὴν ἀνάγλυπτον παράστασιν φέρεται καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς πλακὸς (=0,19 ἑ) ἡ ἑξῆς δίστιχος ἐπιγραφή.

ΖΩΤΙΧΟC· ΥΙΟCCΕΙ
ΛΙΑΝΟΥ. ΕΝΙΑΥΤΟΥ

Τὸ ὄνομα *Ζώτιχος* εἶναι πολλῷ σπανιώτερον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, ἢ τὸ *Ζώσιμος*, οὗ κοινότερον τὸ *Ζωσιμᾶς*, ἐξ οὗ πάλιν τὸ ὄνομα *Ζωσᾶς* ἐν C. I. G. S. 1777 καὶ θ. *Ζωσώ*, *Ζωσάριον* ἐν ἐπιγρ. Πάρου. (Ath. Mitheil. τ. ΙΗ', σ. 13).

Τὸ θηλ. *Ζωτίχη* ἅπαξ εὕρομεν ἐν ἐπιγρ. τῆς Πάρου δημοσιευθείσῃ σὺν τοῖς ἀνωτέρω ἐν Ath. Mith. τ. ΙΙΙ', σελ. 18, ἐνῷ τὸ θ. *Ζωσίμη* συνηθέστερον. (Ὅρα *Αὐτόθι*, τ. Γ'. σ. 339) Πρβλ. καὶ τοὺς τύπους *Ζωσίμα* καὶ *Ζωσιμώ*, ἐκ τοῦ *Ζώσιμος*.

Τὰ ἐκ τῆς ῥίζης *Ζω-(Ζωο-ζωός-)* γενόμενα κύρια ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς λίθων τε καὶ νομισμάτων μόνον ἀπαντῶντα εἶναι τάδε[1].

Ζωαγόρας.
Ζώαρχος (ἐπιγρ. Μαγνησίας *Kern*, 67).
Ζώανδρος.
Ζώβεις-Ζώβειτος[2].
Ζώβιος καὶ Ζωβίη (ἐν *Paton*, Inscript of Cos, Ὀξρόρδη 1891).
Ζωγένης[3].

---

1. Πρβλ. καὶ *Bechtel—Fick*—Griech. Personennamen ἐν Γοτίγγῃ 1894, σ. 133.

2. *Latyschew B.* Inscript: oræ Sept. Ponti Euxini, τ. Α' ἐπιγρ.: 67.

3. *Latyschew B.* Inscr.: Regni Bosporani, ἐν Πετρουπόλει τ. Β' σ. 64.

Ζωγόνη.
Ζώηλος.
Ζώης (Ἐφέσου) καὶ Ζώη (*Kaibel*, Epigr: Græca 350) καὶ *Ζόη* (Ath. Mith. 1888, 242) καὶ *Ζωή*.
Ζωΐλιος.
Ζωΐλος, Ζωΐλα (καὶ Ζόϊλος) ἐπὶ νομισμάτων[1].
Ζώκυπρος (C. I. G. 455).
Ζωνᾶς.
Ζώνη (;) (Kaibel, Ep. Gr. 130—360).
Ζωπᾶς—άδος[2].
Ζωπυρᾶς.
Ζωπυρίων—καὶ ἐπὶ νομισμάτων[3].
Ζώπυρος—[πύρα—εῖνα—ίνα—ρίς—ίσκος—ικός] καὶ ἐπὶ νομισμάτων[4].
Ζωσάμμιος.
Ζωσάριον.
Ζωσᾶς—ᾶ[5].
Ζωσιμᾶς.
Ζωσίμα—η.
Ζωσιμιανός—νείδης.
Ζωσιμίων.
Ζώσιμος καὶ ἐπὶ νομισμάτων[6] καὶ Ζώσημος[7].
Ζώσιππος.
Ζωσισόνυμος[8].
Ζωσοῦς.

---

1. Catalog of Greek Coins, *Ionia*, 1892 καὶ *Caria* 1897 τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, *Κῶ*, *Πριήνης*, *Στρατονικείας*, *Τήνου* καὶ *Ἀγκύρας* τῆς Φρυγικῆς ἐν διπλῇ γραφῇ *Blumer* Kleinas: Münz., καὶ *Δυρραχίου*· ὅρα Wissensh Mitheil: aus Bosnien u Herzegovina, τ. 7ος 214.

2. Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ. Ath: Mitheil: ΙΘ', σ. 21. Α' σ. 204.

3. Ἐφέσου. Ὅρα καὶ ἐν *Ἐπιγραφαῖς Μαγνησίας* τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ ὑπὸ *Kern* συχνόν.

4. *Inh. Blumer*, Griech: Münzen 150,449 καὶ τοῦ αὐτοῦ Kleinas: Münzen ἐν Βιέννῃ καὶ Catalog Βρετ. Μ. *Ionia*, 1892. *Στρατονικείας*, *Ἐφέσου*, *Σμύρνης*, *Ἐρυθρῶν*, *Μιλήτου*, *Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ* (καὶ ἐν *Ἐπιγραφαῖς* Kern σύνηθες. Καὶ ἐπὶ νομισμάτων *Δυρραχίου*. Ὅρα Wiss: Mittheil aus Bosnien u Herzegovina, σ. 215).

5. B. Corr: Hell. τ. ΙΔ' σ. 610 «Ζωσᾶ υἱός, Ζωσᾶς» ἐπιγρ. *Ἀφροδισιάδος*.

6. *Ἐλαίας*, *Στρατονικείας*, *Λαοδικείας*, καὶ *Ἱεραπόλεως* τῆς Φρυγίας, *I. Blumer Kleinas: M.* καὶ ἐν ταῖς Ἐπιγραφαῖς τῆς Μαγνησίας. Ὅρα *Kern* αὐτόθι.

7. Ἐν *Latyschew* Insc. Regni Bosp. αὐτόθι σ. 69.

8. Ath: Mitheil. 1891 τ. ΙΣΤ, 180 μετ' ἐρωτηματικοῦ.

Ζωτώ.
Ζωτικὸς—ή, καὶ ἐπὶ νομισμάτων[1].
Ζώτιχος—ίχη[2].
Ζώττας (C. I. G. Add. 2197).
Ζωὼ—οῦς (*Kaibel*, Ep. Græca 812).

Ἡ γραφὴ *Σιλιανὸς* καὶ *Σειλιανὸς* μετὰ διρθόγγου ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς.

Τὸ ὄνομα *Ἐνιαυτὸς* δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Συλλογαῖς τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν (C. I. G.) ἢ τῷ *Δελτίῳ* τῆς C. H. ἢ ταῖς *Ἀνακοινώσεσι* τοῦ Ἀθήνησι Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Pape-Benseler συντεθειμένῳ Λεξικῷ τῶν Κυρίων Ὀνομάτων. Ταῦτα προχείρως.

Κατὰ τὸ 1899 ὁ γενικὸς διοικητὴς Θεσσαλονίκης ἐξοχώτατος *Ῥιζᾶ πασσᾶς* σὺν τῷ εὐγενεῖ αὐτοῦ υἱῷ *Ἰσμὲτ βέη* ἔπεμψαν εἰς τὸ Αὐτοκρ. Μουσεῖον διαφόρους στήλας ἐπιτυμβίους μικράς τε καὶ μεγάλας ἐνεπιγράφους. Αἱ στῆλαι αὗται ἐκ μαρμάρου κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ *Εὐρετηρίῳ τῶν μαρμάρων* ὑπ' ἀρ. 1004—1027. Τὰς σπουδαιοτέρας τῶν ἐπιγραφῶν κατὰ διαταγὴν τῆς διευθύντεως τοῦ Μουσείου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀποστείλαντος φιλαρχαιοτάτου ἀνδρὸς κατετάξαμεν καὶ ἀντεγράψαμεν καὶ ἡτοιμάσαμεν πρὸς ἔκδοσιν ἐν τῷ τοῦ *Συλλόγου* περιοδικῷ· μία μόνον αὐτῶν ἡ ὑπ' ἀρ. 1018 εἶναι λατινική. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀρχαιολόγος Γάλλος ὁ φίλος κ. *Perdrizet*, νῦν καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Nancy προλαβὼν ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς Mélanges d'Archéologie et d'Histoire (τ. XX, σ. 223—233) τὰς σπουδαιοτέρας καὶ καλλιτέρας.

Ὥστε ἡμῖν οὐδὲν ὑπολείπεται ἢ ἡ ἀνακοίνωσις τῶν ἑξῆς δύο, ὧν ἡ *πρώτη* ἄλλην τινὰ φαίνεται ἔχουσα τὴν ἀνάγνωσιν, ἡ δὲ ἄλλη ἔμεινεν ἀνέκδοτος.

ΦΡΟΝ̄ΩΝ
ΝΙΚΟΠΟ
ΛΙΑΝ ΗΝΙ
Τ-ΙΙΔΙΑΓΥ
ΝΕΚΙΜΝΙ
[ας χάρι]Ν

Ὑπ' ἀρ: 1021 τοῦ *Εὐρετηρίου τῶν μαρμάρων*.

Πλ: 0,25, *ὕψος σωζόμ.*: 0,20 *ὕψος δὲ γραμμ.* 0,035.

Δύο τεμάχια προσαρμόζοντα· κάτωθι τὸ μάρμαρον τεθραυσμένον.

Φρόντων
Νικοπο
λιανῇ Νι...
τῇ ἰδίᾳ γυ-
νεκὶ μνί
[ας χάρι]ν.

Ὄνομα γυναικῶν *Νικόπολις* γνωστόν. Τὸ μάρμαρον ἄριστα δεικνύει ὅτι μεταξὺ τοῦ πρώτου Ν καὶ τοῦ δευτέρου ὑπάρχει παρεντεθειμένον ἐν μικροτέραις διαστάσεσιν τὸ Η. Λοιπὸν *Νικοπολιανῇ;* Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίνι τρόπῳ συμπληρωτέον τὰ λοιπὰ δύο γράμματα;

Παρατηρητέα ἡ ὁμαλὴ ἕνωσις τοῦ Ν καὶ Τ, τοῦ Τ καὶ Η καὶ τοῦ Ν μετὰ τοῦ Ε.

Ἡ δὲ *δευτέρα* ἐπιτύμβιος πλὰξ μετ' ἀναγλύπτου παραστάσεως κοινῆς καὶ διστίχου ἐπιγραφῆς καταγεγραμμένη ὑπ' ἀρ: 1004 ἔχει ὕψος μὲν 0,34, πλάτος μέγιστον 0,55 καὶ πάχος 0,5. Ἡ ἀνάγλυπτος παράστασις ἐκ τῶν συνήθων ἐν παρομοίοις μνημείοις, κεῖται ἐν κοιλότητι ἄνευ περαιτέρω διακόσμου. Δύο ἄνδρες εἰκονίζονται κατ' ἐνώπιον ἀνακεκλιμένοι ἐπὶ τῆς κλίνης παρ' ἀλλήλοις ἁρμονικῶς· ὁ δεξιὰ καθεστηκυίας ἡλικίας πωγωνοφόρος ἐπερείδεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ἐπὶ προσκεφαλαίων, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ τεταμένης ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐπὶ τῶν ὤμων συνέχει καὶ συγκρατεῖ μετά τινος περιπαθείας περὶ τὸν λαιμὸν τὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπίσης ἀνακλινόμενον σύντροφον, νεώτερον ὅμως τοῦτον καὶ ἀγένειον. Οἱ δάκτυλοι τῆς χειρὸς κεῖνται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τοῦ νεωτέρου ἑταίρου. Ἀμφότεροι οὔτε κόσμημα οὔτε κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσι, τουναντίον δὲ πυκνὴν τρέφουσι κόμην, κρατοῦσι δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ παλάμῃ ἑκάτερος ἁπλῆν ἀβαθῆ καὶ πλατεῖαν *φιάλην*.

Ἀπέναντι παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς κοιλότητος κάθηται ἐπὶ ἕδρας γυνή, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἔχουσα κατ' ἐνώπιον τὸ πρόσωπον, ποδήρη δὲ καὶ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος χειριδωτὸν χιτῶνα καὶ ἱμάτιον φέρουσα ἀνέχει διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὀλίγον τι τὴν ἄκραν τοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν διήκοντος ἱματίου καὶ τοῦτο ἵνα ἀτενίζῃ πως πρὸς τὰ προσφιλῆ αὐτῇ ὄντα, τὴν δὲ δεξιὰν ἀναπαύει ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν τοῦ μηροῦ ἔναντι τοῦ ἄκρου τῆς κλίνης.

Ἡ ὑπὸ τὴν κοιλότητα ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια δὲν εἶναι πολὺ λεία· τὸ ὕψος τῶν ἐγκεχαραγμένων γραμμάτων ὀλίγον τι ὑπερβαίνει τὸ ἓν ἑκατοστὸν τοῦ μέτρου. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε:

ΙΟΥΛΙΑΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑΑΥΞΩΝΙΤΩΑΝΔΡΙ
ΕΚΤΩΝΑΥΤΟΥΜΝΕΙΑCΧΑΡΙΝ

ἤτοι: *Ἰουλία Καλπουρνία Αὔξωνι τῷ ἀνδρὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ μνείας χάριν*

Ἐπιγραφὴ τοῦ Α'—Β' μ.Χ. αἰῶνος.

Τὸ ὄνομα *Καλπουρνία* εἶναι σπανιώτερον καὶ ἀντιστοιχεῖ τῷ συχνοτέρῳ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς *Καλπούρνιος*. Πρβλ. C. I. G. *Ἰούλιος Καλπούρνιος*, αὐτόθι, 3990 καὶ τὰς συναφεῖς σημειώσεις περὶ τῆς οἰκογενείας. Ἐπίσης καὶ 3989 ἢ ὀρθότερον ἐν Mittheil. τοῦ Ἀθήνησι Γερμ. Ἰνστιτούτου τοῦ 1888 σ. 238. Ἐπίσης εὑρηται καὶ *Καλπόρνιος* καὶ *Καλπουριανός*, καὶ *Καρπουν(ν)ιανὸς* ἐν Arch. Ep. Mitth. aus Oest. ΙΘ' σ. 223—4.

Τὸ ὄνομα *Αὔξων* φαίνεται ἡμῖν *νέον*· ἐν τῷ γνωστῷ *Λεξικῷ* τῶν Κυρίων ὀνομάτων Pape-Benseler δὲν σημειοῦται ἐν ἐπιγραφαῖς, οὐδ' ἐν ταῖς προχείροις ἡμῖν Συλλογαῖς. Ὄνομα *Αὐξάνων* ἀπηντήσαμεν ἐν ἐπιγρ. *Ἀμοργοῦ* (B. C. Héllénique ΙΕ', 606, πρβλ. C. I. G. 3665) καὶ ἐν ἐπιγρ. *Κυζίκου* (Mittheil. ΙΓ', 304 καὶ ΙΣΤ', 438, 439). Καὶ τὸ ὄνομα *Αὐξάνουσα* σπανιώτατον μὲν ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀνεγνώσθη. Ὅρα C. I. G. 3827 K. add. Εὐρέθη καὶ *Αὔξιμος*, σπανιώτατον πάλιν, ἐν ἐπιγραφῇ Θεσσαλονίκης· ἐσημειωσάμεθα δὲ καὶ τὸ *Αὔξη* μετὰ παραπομπῆς εἰς *Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδα* Ἀθηνῶν 1900 σ. 63,64, ἀλλὰ μὴ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν νῦν τὸ βιβλίον ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐξελέγξωμεν τὸ πρᾶγμα.

Περὶ τοῦ τύπου *ἐκ τῶν ἰδίων (ὑπαρχόντων, ἀναλωμάτων* κλ.*)* οὐδὲν λέγομεν, διότι κοινὸς καὶ εὔχρηστος· ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ φράσις «ἐκ τῶν ἰδίων *αὐτοῦ*» εἶναι ἀσυνήθης, ὡς ἡμῖν φαίνεται· ἐπιθυμεῖ ἡ Ι. Καλπουρνία νὰ δηλωθῇ ὅτι τὸ μνημεῖον ἀνέστησεν οὐχὶ ἐκ τῶν τῶν ἰδίων αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν τοῦ συζύγου, ἅτινα κατέλιπεν αὐτῇ; Δὲν ἔχομεν καιρόν, ἵνα ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα.

Πρὸς τοῖς ἄνω, ἔστωσαν ἐκ τῆς αὐτῆς Συλλογῆς καὶ αἱ ἑξῆς *δύο ἐπιγραφαί:*

Ὑπ' ἀριθ. *Εὐρετηρίου* 1020 πλὰξ ἔχει ὕψος μὲν 0,24, πλάτος 0,40, φέρει δὲ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

ΑΡΜΟΝΙΑ·ΕΙΜ-Ι
ΤΩΙΔΙΩ·ΑΝΔΡΙ
ΜΝΕΙ□·ΧΑΡΙΝ

ἤτοι

Ἁρμονία Ἑρμῇ (;)
τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ
μνείας χάριν.

τὸ **Α** ἐν τῷ □ περιέχεται λησμονηθέν.

Ἡ ἑπομένη πλὰξ ὑπ' ἀρ. 1007 μετ' ἐπιγραφῆς ὁμοίως φέρει καὶ παράστασιν ἀνάγλυπτον· ἔχει ὕψος μὲν 0,39, πλάτος δὲ 0,25.

Ἡ παράστασις ἐν κοιλότητι εἰκονίζει ἐν ἐκγλύφῳ προτομὴν γυναικὸς κατ' ἐνώπιον· ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ καρποῦ φαίνεται ἐκτὸς τοῦ ἱματίου, ὅπερ περιβάλλει τὴν παράστασιν. Τέχνη μετριωτάτη. Καὶ ἡ ὑποτεταγμένη δίστιχος ἐπιγραφὴ εἶναι ἐν γένει τήν τε γραφὴν καὶ τὴν συμμετρίαν τῶν γραμμάτων ἀκανόνιστος· διότι ἐνῷ τὰ πρῶτα γράμματα τῆς πρώτης σειρᾶς ἔχουσιν ὕψος ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατοστομ. τὰ τελευταῖα μόλις ἑνός, ἐπίσης καὶ τῆς δευτέρας ἄλλα μικρότερα καὶ ἄλλα μεγαλείτερα.

ΛΕΟΝΤΙΣΕΑΥΤΗΜΝΕΙ
ΑΣΧΑΡΙΝ ♡

ἤτοι

Λεοντὶς ἑαυτῇ μνεί-
ας χάριν.

Τὰ γράμματα **Μ, Ν** καὶ **Ε** συνημμένα.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1009 τοῦ *Εὐρετηρίου* τῶν μαρμάρων τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀποστολῆς ἐγγεγραμμένη στήλη προέρχεται ἐκ *Κοπανόβου*, χωρίου οὐ μακρὰν τῆς Νιαούσης (NA). Περιγραφὴ τῆς στήλης ταύτης μικρὰ σὺν τῇ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφῇ ἐδημοσιεύθη ἤδη ἐν ταῖς *Ἀνακοινώσεσι* τοῦ Ἀθήνησι Γερμ. Ἰνστιτούτου (1898, σ. 164) ὑπὸ τοῦ ἐν Μονάχῳ λογίου δρος κ. Λ. Βύρχνερ, ἑταίρου τοῦ Συλλόγου, κατὰ φωτογραφίαν ἐπιδοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ἡμῶν κ. Βαγλαμαλῆ. Νῦν ἔχοντες αὐτὸ τὸ μνημεῖον ὑπ' ὄψιν προστιθέμεθα ὅτι ἡ στήλη ἔχει ὕψος μὲν μέγιστον 1,03 πλάτος δὲ 0,40 μ. Ὑπὸ τὸ ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων ἀμέσως ἡ τρίστιχος ἐπιγραφή

---

1. *Ἀπ(π)ίας*, (νῦν Abia). Ὅρα *I. Blumer*, Kleinas. M. I, 215. Καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ. Ὅρα Συλλογὴν τῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ *Kern*, Βερολ. 1900, 4ον.

2. Σ. Σ. Ε. καὶ ἐν ἐπιγρ. Κυζίκου J. Hell. Stud. 1903 σ. 75, *Ζωτίχη*.

Ὕψος γραμμάτων 0,150. Ὁ χαράκτης ἐξετράπη τῆς στοιχηδὸν γραφῆς, διότι ἐν μὲν τῷ 2ῳ στίχῳ ἐν τῇ λέξει *ἑαυτ[ῷ]* ἐλησμόνησε τὸ **Υ** ὅπερ κατ' ἀνάγκην προσέθηκεν ἐπὶ τοῦ **Α**, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ πάλιν ἐπανελθὼν εἰς τὴν κανονικὴν τῶν γραμμάτων χάραξιν ἔγραψε **ΖΟΝ ΕΠΟΙCΕΝ.** ἀντὶ *ζῶν* καὶ *ἐποίησεν.* Ἀλλ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἀβλεψίας αὐτοῦ διώρθωσεν ἄριστα χαράξας εἰς τὸ **Ο** ἐκ τῶν κάτωθεν μέχρι τοῦ κέντρου μικρὸν **Ι**, **Ω**, παρεμβαλὼν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν γραμμάτων **Ο** καὶ **C** χώρῳ ἕτερον **Ι** μακρότερον καὶ ὑψηλότερον καὶ ἐπιδιορθώσας αὐτὸ οὕτως ὥστε ἀπήρτισε κανονικὴν τὴν σύνδεσιν τοῦ **Ι** καὶ τοῦ **Η**, ⊢. Μεταγράφομεν αὖθις ὅλην τὴν ἐπιγραφήν·

Κλεοπάτρα Φιλίππου
Διονυσόδοτος Τάρεως ἑαυτ[ῷ]
Ζῶν ἐποίησε.

Τὸ ὄνομα *Τάρις*—εως ἄγνωστον ἡμῖν ἄλλοθεν. Ἐν τούτοις καίτοι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέρεται Τάρις μὴ ἀναγνωστέον Τάβις; ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἄγνωστον.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἐν διπλαῖς ἐπικειμέναις κοιλότησιν αἱ παραστάσεις, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν ταῖς *Ἀνακοινώσεσιν*.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐπιγραφῶν γινώσκονται *τρία* ὀνόματα: *Ἐνιαυτός, Αὔξων, Τάβις* [1].

Ἐπιγραφὰς ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ ἀπὸ τοῦ 1889 ἐδημοσίευσε τακτικῶς μέχρι τοῦ 1900 ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ τοῦ Ἀθήνησι Γερμ. Ἰνστιτούτου ὁ τέως αὐτόθι νῦν δὲ ἐν Σμύρνῃ γεν. πρόξενος τῆς Γερμανίας πολυμαθὴς κ. I. Mordtmann, ἄλλας δὲ πάλιν ἐν διαφόροις περιοδικοῖς ὁ γνωστότατος ἐν Θεσσαλονίκῃ λόγιος κ. Πέτρος Παπαγεωργίου, ἀμφότεροι ἑταῖροι τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1899 (1315) ἠγγέλθη εἰς τὸ Α. Μουσεῖον ὅτι ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ τεμένους τοῦ χωρίου *Γκιομπὲλ* ὑπαγομένου εἰς τὸν δῆμον *Μαγνὰς* τῆς ὑποδιοικήσεως Πανόρμου τοῦ νομοῦ Προύσης εὑρέθη ἐνεπίγραφος πλάξ. Ἡ ἐπιγραφή, ὡς ἠδυνήθημεν ἐκ τοῦ συναποσταλέντος ἀντιγράφου νὰ ἐξελέγξωμεν, ἔχει ὧδε:

ΚΛΗΠΙΑΔΟΥΑΝ
ΔΡΟΝΕΙΚΟΥΙΕΡΟΜΕ
ΝΟΣΠΡΩΤΟΣΤΟΝΘΕ
ΟΝΕΚΤΩΝΙΔΙΟΝ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

ἤτοι

[δ δεῖνα]
[Ἀσ]κληπιάδου Ἀνδρονείκου ἱερ[ώ]μενος πρῶτος τὸν Θεὸν ἐκ τῶν ἰδί[ω]ν ἀνέθηκεν.

Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἐδημοσιεύθη που ἡ ἐπιγραφή· ἱερώμενος καὶ ἱερασάμενος καὶ ἱερησάμενος· C. I. G. 2455, 4026, 4039, 4,069. ἐκ τοῦ *ἱεράομαι*, = εἰμὶ ἱερεύς, μυριόλεκτον.

---

1. Ὁ κ. Π. Παπαγεωργίου ἐν τῇ *Ἀναγνώσει* Θεσσολονίκης ἐπιγραφῶν ἐκδεδομένων πεντεκαίδεκα (*Ἀθηνᾶς* τ. ΙΕ' σ. 35 καὶ ἑξῆς) πολλὰ *νέα* κύρια ὀνόματα οὔπω ἐν τοῖς Λεξικοῖς κατακεχωρισμένα ἐδήλωσεν.

ΤΟ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΝ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ε. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

1.

Ἐκ τῆς *Διαθήκης* τοῦ ὁσίου *Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου Κτίτορος τῆς Μ. Λαύρας* [1].

... Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τόπιον τῆς Λαύρας ἀπέχον ὡσεὶ μίλια δέκα κρημνῶδές τε καὶ ὑλῶδες καὶ αὐτὸ τετυχηκὸς Μυλοπόταμος οὕτω προσαγορευόμενον, ὅπερ ἐκκαθάραντες καὶ καθομαλίσαντες τῆς ὑποκειμένης ὕλης καὶ τῶν πετρῶν, ἐκκλησίαν τε καὶ κελλία κάκεῖσε ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Εὐσταθίου δειμάμενοι ἐν τάξει τε καὶ χρήσει Μετοχίου πεποιήκαμεν, ἀμπελῶνά τε ἐκεῖσε κατεφυτεύσαμεν, λόγῳ νάματος καὶ οἴνου μεταλήψεως ἕνεκα, τῶν τε διὰ τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα προσκαρτερούντων ἐν τῇ Λαύρᾳ ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐπιδημούντων ξένων. Ἐχρῆν δὲ ἡμᾶς κατὰ τὴν προσήκουσαν ἀρχαίαν τῶν πατέρων ἀκρίβειαν, ἀπερισπάστους εἶναι καὶ πραγμάτων ἐκτός· τὸ γὰρ ἀπερίσπαστον, ἀφροντιστότερον· τὸ δὲ ἀφρόντιστον, ἀταραχώτερον· τὸ δὲ διὰ πάντων τούτων συναγόμενον παρεκτικὸν καταστάσεως τελεωτέρας καὶ μείζονος, πλὴν πολλαὶ τὴν ἡμῶν ταπείνωσιν αἰτίαι πρὸς τοῦτο ἐξεκαλέσαντο, τὸ τὴν τοῦ ὄρους παράλιον εἶναι κρημνώδη τε καὶ ἀλίμενον ἀφ' ἑκατέρων μερῶν τῶν τε προσαρκτίων καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν, μιλίων ἐπέκεινα ὀγδοήκοντα· δίκην γὰρ χερρονήσου τὸ ὄρος πρὸς τὸ πέλαγος σταυρικῷ σχήματι παρατείνεται, τῶν ἐν τῷ πελάγει νήσων Λήμνου τε καὶ Ἰμβρου, Θάσου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπέχον πολλῷ τῷ διαστήματι, ὡς διὰ τοῦτο, χειμῶνος ἐπιγινομένου μὴ δύνασθαι πλοῖον μήτε ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὴν ἤπειρον ὥστε ἐμπορεύεσθαι τὰ τῶν ἀναγκαίων χρειῶδες, μήτε πάλιν ἐκεῖθεν πρὸς τὸ ὄρος ἀφῖχθαι ἢ καθορμισθῆναι τὸ παράπαν, τῷ τὰς παραλίους ἑκατέρωθεν ἁλιμένους τυγχάνειν· ἄλλως τε δὲ διὰ τῆς ξηρᾶς τὰς ἰδίας χρείας συγκομίσασθαί τινα παντελῶς ἀμήχανον, τοῦτο μὲν διὰ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος, τοῦτο δὲ διὰ τὸ εἶναι ζῴοις τὸ ὄρος σχεδὸν ἀδιόδευτον· ἀπὸ γὰρ τῆς ἠπείρου μέχρι τῆς τοῦ ὄρους ἄκρας τῆς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τῆς θαλάσσης πλεῖστον ἐγκολπουμένης, ἔνθα καὶ ἡ Λαύρα ἵδρυται διάστημά ἐστι πλεῖον ἢ ἔλαττον μιλίων ἑκατόν. Τούτου ἕνεκα ἀμπελῶνα προήχθημεν καταφυτεῦσαι διὰ τὸ τῆς χρείας ἀπαραίτητον καὶ μάλιστα εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας καρποφορίαν. Εἰ γὰρ καὶ δοίημεν ῥᾳδίαν καὶ ἐμπορίαν γενέσθαι, ὅπερ ἀμήχανον, ἄτιμον, καὶ ἄτοπον τοῦτο καταστοχαζόμενοι λελογίσμεθα πέμπεσθαι τοὺς μοναχοὺς οἶνον ἐμπορεύεσθαι ἔν τε κώμαις καὶ πόλεσι, συνεχῶς τε ἐπιχωριάζειν τοῖς κοσμικοῖς, συναγελάζεσθαί τε καὶ συνδιαιτᾶσθαι αὐτοῖς, ἐντεῦθεν καὶ γυναιξὶν ἀδεῶς προσομιλεῖν καὶ τὰς ἀπὸ τῆς τούτων ἐντεύξεως βλάβην καὶ δυσωδίαν μηδαμῶς διαδιδράσκειν.

....Εἰ δέ ποτε συμβαίη διά τινα ἀδελφὸν μικροψυχίαν ἢ καὶ ἀκηδίαν, ταῦτα γὰρ συμβαίνει τοῖς ἡσυχάζουσιν, ὀλιγωρῆσαί τινα καὶ δέοι πρὸς καιρόν τινα μεταβληθῆναί τε καὶ παρηγορηθῆναι μικρὸν καὶ ἑαυτὸν ἀνακτήσασθαι, ἵνα πάλιν ἀκμαιότερον τῶν πόνων ἀντιλάβοιτο καὶ τῆς ἰδίας ἐνεργείας ἀνθέξοιτο, προτρεπέσθω παρὰ τοῦ προεστῶτος ἐξιέναι πρὸς μεταβολὴν εἰς Μυλοπόταμον, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τῇ μεταβάσει τοῦτό που θεραπεύεσθαι προσηκόντως καὶ πρὸς τὸ εὔθυμον ἐπανάγεσθαι· οἱ δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην διαγωγὴν ἀδυνάτως ἔχοντες ἐχέτωσαν τῆς ὑποταγῆς καὶ ἀγωνιζέσθωσαν ὡς ἀθληταὶ καὶ μάρτυρες, ἵνα μὴ τέλεον ἀμφοτέρων ἐκπέσωσι· μαρτύρομαι γὰρ πᾶσιν αὐτοῖς ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων ὅτι οἱ προσκαρτεροῦντες ἐν τῇ ἀνοθεύτῳ ὑποταγῇ καὶ μένοντες ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους στοργῇ οὐ δεύτεροι τῶν ἄκρως ἀγωνιζομένων ἐν ἡσυχίᾳ ἔλθοιεν, ἀλλὰ καὶ ὑπέρτεροι εὑρεθήσονται καὶ τῶν ἀγωνίων στεφάνων ἀξιωθήσονται παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀδεκάστου κριτοῦ.

2.

Ἐκ τοῦ *βίου* τοῦ ἁγίου *Ἀθανασίου*.

Σύνηθες τῷ Πατρὶ τοῖς ἐν τῷ Μυλοποτάμῳ μοναχοῖς παραβάλλειν ἐπισκέψεως χάριν. Ἔν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Λαύραν φροντιστηρίων τὸ *Μυλοπόταμον* ὁ ὡς μέγας ἀληθῶς καὶ σοφὸς Ἰατρὸς οἰκονομίᾳ τινὶ θειοτέρᾳ, τοῖς ἐν τῷ Μυλοποτάμῳ πρὸς ἐπίσκεψιν ἐπιροιτᾶν μοναχοῖς, οἷς καὶ τὸν *Θεόδωρον*, ἐκεῖ δὲ καὶ οὗτος τῷ *Τιμοθέῳ* συνῆν, οἷα καὶ καλῶν τῶν ἄλλων ταύτης δεόμενον προσεπισκέπτεται καὶ τὰ τοῦ πάθους πυνθάνεται.

---

1. Ἡ διαθήκη ἐγράφη ἐπὶ τῆς βασιλείας *Ἰωάννου Τζιμισκῆ* (969—976)· σώζεται δὲ τὸ πρωτότυπον ἐν τῇ Μονῇ.

3.

Ἐκ τοῦ *Κώδικος* τῆς Μ. Λαύρας.

Ἐν ἔτει, ,ζκϐ' (=1514), ὁ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἁγίᾳ Βασιλικῇ Μεγάλῃ Λαύρᾳ Ἐντιμότατος ἐν Ἱερομονάχοις κὺρ *Θεόφιλος* ἐρασθὴς ὢν τῆς ἡσυχίας ἵνα μᾶλλον ἀπερισπάστως τὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῷ ἐπιτείνηται ἠτήσατο κατ' ἔμπροσθεν τῆς ἡμετέρας Συνάξεως, ἵνα δοθῇ αὐτῷ ἡ τοῦ Μυλοποτάμου Μονὴ τοῦ οἰκεῖν ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ δύναμιν περιέπειν καὶ συσταίνειν αὐτήν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὅλης τοῦ οἰκεῖν ἐκεῖσε καὶ ἔχειν καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν ψωμία τρία, μετὰ δέ τινων χρόνων παραδρομὰς γενομένου αὐτοῦ Μητροπολίτου Τορνόβου θείᾳ προνοίᾳ, οὐκ ἀφῆκε τὴν τοῦ Μυλοποτάμου παντελῶς Μονήν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον κρεῖττον περιεῖπεν αὐτὴν καὶ τὰ πρὸς σύστασιν καὶ ζωάρκειαν χορηγῶν κατὰ καιροὺς ἐκεῖθεν. Ἐπεὶ δ' οὐκ οἴδαμεν ὅπως κατὰ τὸ ,ζλε' (=1527) ἔτος μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν ὧν ἔπραξαν οἱ διὰ θαλάσσης κουρσαραῖοι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τούτῳ καὶ ταύτην καὶ τοῦ Μυλοποτάμου Μονὴν πυρίκαυστον ἐποίησαν. Ἐλθὼν δὲ ὁ πανιερώτατος μητροπολίτης Τυρνόβου καὶ συναλγήσας ἡμῖν τῆς συμφορᾶς, καὶ ἐπικαμφθεὶς τῇ Μονῇ, διὰ τάχους ὡς εἶχε κρεῖττονα πολὺ ἢ πρότερον εἰργάσατο ταύτην· καὶ ἐπεὶ οὐκ ἔστι δυνατὸν κατέχεσθαι ὑπὸ ἑνὸς ἢ δύο καὶ τριῶν διὰ τὸν φόβον τῶν κουρσαραίων, ἀλλὰ πολλῶν χρεία οἰκεῖν ἐκεῖσεν, ἐπαρακάλεσεν ὁ πανιερώτατος μητροπολίτης τὴν ἡμετέραν Σύναξιν, ἵνα μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐπέχουν τὴν τοιαύτην μονὴν οἱ εὑρισκόμενοι ἐκεῖσε τούτου καλόγηροι ἕως παροχὴν δέκα προσώπων. Δεσπόζεσθαι δὲ παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς Καθηγουμένων τῆς ἁγίας ταύτης Λαύρας καὶ ὑποτάσσεσθαι τούτοις, καὶ εὐτακτούντων μὲν καὶ κατὰ Θεὸν πολιτευομένων ἐπαγάλλεσθαι τῇ τούτου σωτηρίᾳ, ἀπειθούντων δὲ καὶ σκανδαλιζομένων ἐπανορθοῦν καὶ εἰρηνεύειν αὐτούς. Εἰ δ' οὐ πείθοινο ἐξωθεῖν παντελῶς τῆς Μονῆς, παρέχειν τε καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν παροχῆς τρία μουζούρια κατὰ μῆνα σῖτον ἢ ἄλευρον ὡς εἴπομεν δέκα προσώπων. Εἶτα πάλιν ἀποκαθίστασθαι καὶ τὴν Μονὴν ταύτην εἰς τὴν τοιαύτην Λαύραν.

4.

Ἐκ τοῦ *Προσκυνηταρίου τῆς Λαύρας* ὑπὸ *Μακαρίου Τριγώνη* (1772).

Ἀφοῦ δὲ ἀπεράσης ἀπὸ τὸ Μαναστήριον Βαρακάλλου εὑρίσκοντες πάλιν τόπον τῆς Λαύρας, *Μυλοπόταμον* καλούμενον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι κάστρον στερεὸν καὶ ἔχει πύργον, καὶ τὰ τείχη του εἶναι δυνατά· ἔχει καὶ ἐκκλησίαν μέσα τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου. Ὁ τόπος οὗτος εἶναι πολλὰ ὑγιεινός, εὔκρατος καὶ τερπνότατος καὶ ἐφύτευσεν ὁ ἅγιος *Ἀθανάσιος* ἀμπέλια. Πλὴν τώρα ἐμεγαλύνθη, καὶ ἐστολίσθη μὲ πολλῶν λογιῶν φυτὰ κάρπιμα. Εὑρίσκονται δὲ πάντοτε ἐκεῖ ἱκανοὶ ἀδελφοὶ διὰ νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ φυλάττουν τὸν τόπον. Ἐκεῖ ἀντίκρυ εἰς τὸν ποταμὸν εἶχεν ὁ ἅγιος λουτρὰ διὰ τοὺς εὐγενεῖς καὶ καλομαθημένους καὶ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς τὸν ὁποῖον τόπον τώρα εἶναι ἀμπέλια, ἡ δὲ περιοχὴ τοῦ Μυλοποτάμου διαλαμβάνεται εἰς τὰ δεκτὰ βασιλικὰ χρυσόβουλλα παλαιά τε καὶ νέα.

5.

Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ *Κ. Φρεαρίτου «Περίπλους Μακεδονίας καὶ Ἐλάσσονος Ἀσίας»*. *Πανδώρα*, 1863. Τόμ. ΙΔ.

... Δύο ὁδοὶ φέρουσιν ἀπὸ τοῦ Φιλοθέου εἰς Καρυὰς ἔνθα τὸ τοῦ Ὄρους Συνέδριον. Ἡ μὲν κατωτέρα διὰ τοῦ Μοναστηρίου τῶν Ἰβήρων, ἡ δὲ ἀνωτέρα διὰ τοῦ Κουτλουμουσίου. Προετίμησα τὴν δευτέραν μετά τινος μικρᾶς παραλλαγῆς χάριν ἐπισκέψεως Μονυδρίου τινός, τοῦ *Μυλοποτάμου*, οὗ τὴν θέσιν οἱ μοναχοὶ περιέγραφον ὡς μοναδικήν. Μετὰ τρία περίπου τῆς ὥρας τέταρτα ἐν τῷ μέσῳ συσκίου δάσους ἐφάνη τὸ Μονύδριον τοῦτο ἐγκαταλελειμμένον νῦν. Ἡ φιλέρημος ἀηδὼν εἶναι ὁ μόνος αὐτοῦ μελῳδικὸς οἰκιστής, θρηνοῦσα τοῦ ἀληθῶς τούτου Παραδείσου τὴν ἐγκατάλειψιν.

Ἰδοὺ ἀληθὴς τόπος ψυχικῆς ἀναπαύσεως, χαρᾶς, καὶ ἀκινδύνου εὐδαιμονίας. Ὦ ἄνθρωπε ποσάκις ἐκζητῶν ὑποθετικὴν εὐτυχίαν, παρέρχεσαι τὰς ἀνοικτὰς τῆς ἀληθοῦς μακαριότητος πύλας... Ἐνταῦθα δένδρα καρποφόρα καὶ ἄγρια, θάμνοι παντοῖοι καὶ ἄνθη ποικιλόχροά εἰσι πανταχοῦ μίγδην διεσπαρμένα. Παρὰ τὴν ἀμφιλαφῆ καστανέαν φύεται ἡ καλὴ καὶ ροδόχρους μηλέα, παρὰ τὴν οὐρανομήκη κυπάρισσον ἡ χρυσῆ πορτοκαλέα, παρὰ τὴν βαθύσκιον πλάτανον ἡ γλυκεῖα συκῆ, ἡ ἀμυγδαλέα καὶ ἡ ῥοιά, πανταχοῦ δὲ ὁ κόμαρος κολοσσιαῖον ἔχων ἐνταῦθα ἀνάστημα πορφυρίζων τὴν φύσιν μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν παρέχει αὐτόματον εἰς πάντας τροφήν. Πᾶσα δὲ αὕτη ἡ ζωγραφικὴ φύσις ἐμψυχοῦται ὑπὸ ἀπείρου πλήθους πτηνῶν, ἀφόβως ἐνταῦθα ὡς εἴς τι ἄσυλον προσφευγόντων, μελῳδικῶς δὲ καὶ παναρμονίως ψαλλόντων νυχθήμερον.

***Σ. Σ. Ε.** Τὰ ὑπολειφθέντα τῶν ἀναγνωσμάτων τῶν συλλογικῶν ἐτῶν Μ' καὶ ΜΑ' συμπεριληφθήσονται ἐν τῷ ὅσον οὔπω δημοσιευομένῳ ΚΘ' τόμῳ.*

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΗ' ΤΟΜΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΝΕΝΩΝ

ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ, ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Σελ.

Ἱδρυταὶ τοῦ Συλλόγου ..... γ'
Τακτικὰ μέλη ..... ε'
Ἐπίτιμα μέλη ..... ιβ'
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ..... κ'
Μεγάλοι Εὐεργέται, Εὐεργέται, Μεγάλοι Δωρηταί, Δωρηταὶ τοῦ Συλλόγου ..... κϛ'
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου (1861—1902) ..... κϛ'
Κοσμήτορες, Διαρκεῖς Ἐπιτροπαί, Ἐπιμεληταί ..... κζ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΛΘ', Μ' ΚΑΙ ΜΑ' 1899—1902

Πρακτικὰ τοῦ ΛΘ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1899 μέχρι Μαΐου 1900 (συνεδρία ,ΑΤΚϛ', 14 Ἰουνίου 1899 — ,ΑΤΝΒ' 4 Ἰουνίου 1900) 3
Ἔκθεσις Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Ἰω. Βαλαβάνη* 20
Ἔκθεσις Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Ἰω. Βαλαβάνη* 21
Ἔκθεσις Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Κ. Λούβαρη* 21
Ἔκθεσις Διαχειρίσεως Ταμιείου, ὑπὸ *Δ. Π. Μηλιώτου* 23

Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΛΕ' συλλογικὸν ἔτος 1899—1900 πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ, ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου *Μιχαὴλ Ψαλίδα* 24

Σελ.

Πρακτικὰ τοῦ Μ΄ συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1900 μέχρι Μαΐου 1901 (Συνεδρία ΑΤΝΓ΄, 19 Μαΐου 1900—ΑΤΟΖ΄, 27 Μαΐου 1901 24

Ἔκθεσις Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Κ. Λούβαρη* 43

Ἔκθεσις Διαχειρίσεως Ταμιείου, ὑπὸ *Δ. Π. Μηλιώτου* 44

Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ Μ΄, συλλογικὸν ἔτος 1900—1901 πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ προέδρου *Γεωργίου Ἀποστολίδου* 45

Πρακτικὰ τοῦ ΜΑ΄ συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1901 μέχρι Μαΐου 1902 (Συνεδρία ΑΤΟΗ΄, 11 Ἰουνίου 1901—ΑΫΙ΄, 2 Ἰουνίου 1902 54

Ἔκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Δ. Οἰκονομίδου* 67

Ἔκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Χρ. Γ. Πανταζίδου* 69

Ἔκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ *Ἀρ. Δημοπούλου* 68

Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΑ΄ συλλογικὸν ἔτος 1901—1902 πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου *Γεωργίου Ἀποστολίδου* 72

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΑΘ΄, Μ΄ ΚΑΙ ΜΑ΄ 1899—1902

Ὁ Γοργίας τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ περὶ ποινῆς θεωρία, ὑπὸ *Γεωργ. Ἀποστολίδου* 87

Ἐπανόρθωσις ἀφηγήσεων γεγονότων τινῶν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τοῦ Α΄ ὑπὸ *Ξ. Α. Σιδερίδου* 89

Ναοὶ τῆς Κων/πόλεως κατὰ τὸ 1593 καὶ 1604, ὑπὸ *Ἀθ. Π. Κεραμέως* 118

Παρατηρήσεις εἰς τὴν προηγουμένην ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀθ. Π. Κεραμέως, ὑπὸ *Ξ. Α. Σιδερίδου* 126

Αἱ Φιλοσοφικαὶ ἰδέαι τοῦ Πινδάρου, ὑπὸ *Ματθ. Παρανίκα* 145

Τὰ περὶ γυναικὸς παρὰ Πλάτωνι Φιλοσοφούμενα, ὑπὸ *Χρ. Γ. Πανταζίδου* 159

Λυσίου ὁ πρῶτος δικανικὸς λόγος Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου Ἀπολογία, ὑπὸ *Γ. Ἀποστολίδου* 175

Νίκαια, Μικρὰ Νίκαια ἢ Νίκιτσα, ὑπὸ *Γ. Ι. Λαμπουσιάδου* 199

Περὶ τῆς εἰς Ῥώμην δι' ἑλλήνων ἰατρῶν Εἰσόδου τῆς Ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς, ὑπὸ *Ἀναστ. Χρηστίδου* 202

Σελ.

Βυζαντινὴ ἐν Σάμῳ Ἐπιγραφή, ὑπὸ *Λουδ. Βύρχνερ* 214

Διάφορα σημειώματα, ὑπὸ *Β. Α. Μυστακίδου*, (Α΄ Μητρόπολις Παροναξίας, Β΄ Ἀνέκδοτον Σιγίλλιον Ἰωαννικίου τοῦ Β΄ κατὰ τὸ 1653, Γ΄ Ἐπιγραφικά).. 218

Τὸ Μυλοπόταμον (συλλογὴ ἱστορικῶν μνημονευμάτων), ὑπὸ *Ἀλεξ. Ε. Λαυριώτου*... 227

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

(ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ τοῦ ΚΖ΄ τόμου)..... 1-216

Πίναξ τῶν περιεχομένων τοῦ ΚΗ΄ τόμου ..... I-III